CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

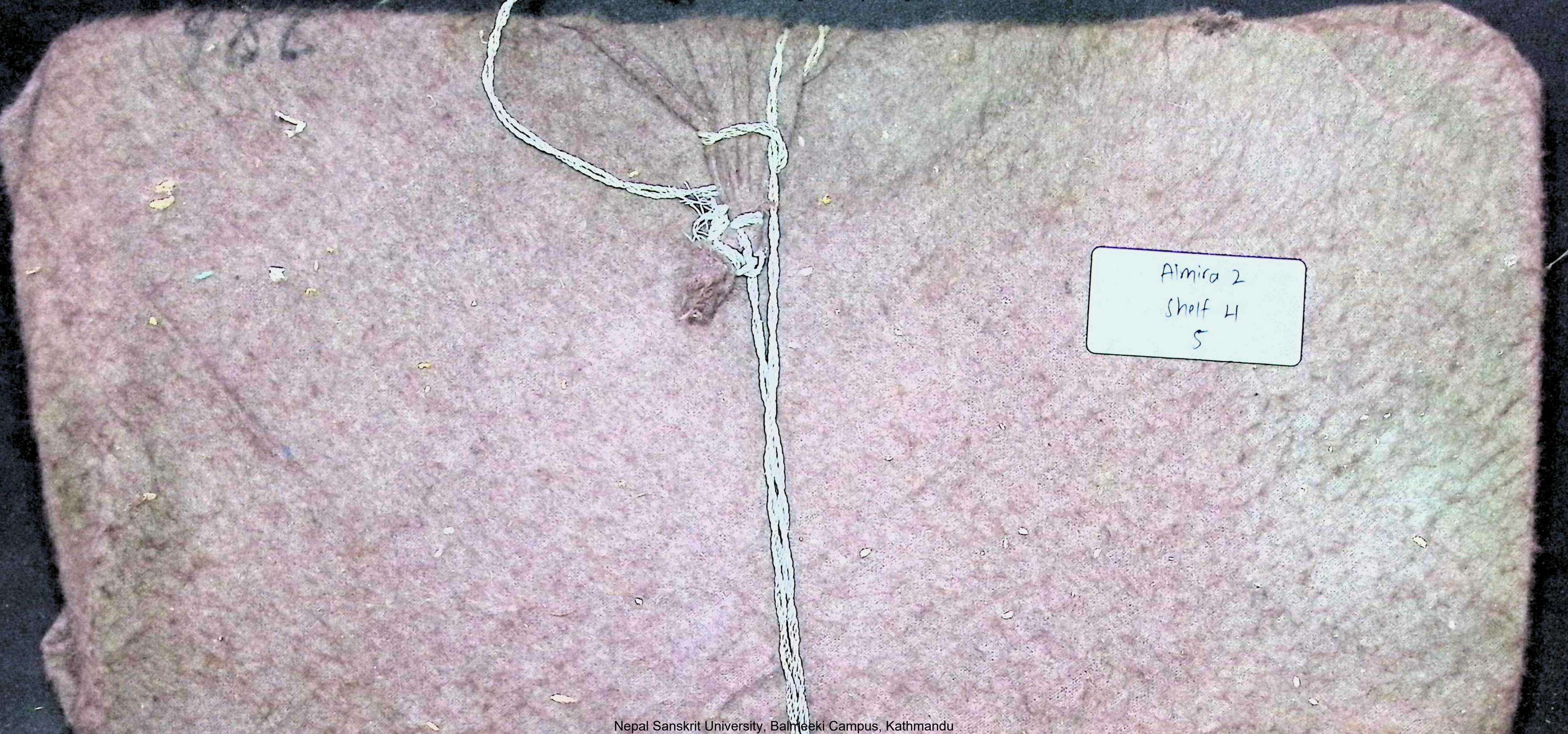

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जैमिनीयाश्वमेधः

२६३८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नं. २६३५

॥ अथ श्रीमज्जैमिनीयाश्वमेधपर्वप्रारंभः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

समरे हताः ॥ २१ ॥ तस्माद्राज्यं परित्यज्य गमनं मम रोचते ॥ किमत्रानन्तरं कार्यं तन्मे गदितुमर्हसि ॥ २२ ॥ व्यास उवाच ॥ मरुत्तेन कृतो यागस्तुष्टाः सर्वे द्विजोत्तमाः ॥ तैस्त्यक्तं बहुलं भूमौ काञ्चनं नृपनन्दन ॥ २३ ॥ हिमाचले तिष्ठति तत्पतितं त्वं समानय ॥ यन्नेतुमसमर्थास्ते विप्रा राज्ञा समर्पितम् ॥२४॥ मरुत्तेन वदान्येन द्रविणं शतधा मखे ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ धन्योऽसौ मरुतो राजा येन यागस्तथाविधः ॥२५॥ कृतो बहुसुवर्णाढ्यो यत्र विप्रास्तु तर्पिताः॥ त्यक्त्वा सुवर्णं च गताः कथं तदहमानये ॥२६॥ ब्राह्मणानां विशेषेण वित्तं दुःखतरं मम ॥ मत्तः परो न निन्द्योऽन्यो भविष्यति नराधिपः ॥ २७॥ ब्रह्मस्वे यस्य नृपतेर्मति- र्भवति दारुणा ॥ ग्रहणान्मज्जयत्येनं शिलेवाम्भसि दुस्तरा ॥ २८ ॥ प्रहसिष्यन्ति मां विप्रा मम यज्ञे तथाविधे ॥ अस्मदीयं धनं राजा प्रयच्छति हि नः करे ॥२९॥ तस्मान्न कुत्सितं कर्म करिष्यामि कथञ्चन ॥ एका त्रपा मे महती यन्मया सङ्गरे हताः ॥ ३०॥ कुरवो गुरवश्चैव सुहृत्सम्बन्धिबान्धवाः॥ संमार्जयितुमेकां हि न समर्थोऽस्मि तां त्रपाम् ॥ ३१ ॥ द्वितीयैषा महाभाग विप्रद्रव्याद्भ- विष्यति ॥ व्यास उवाच ॥ धन्योऽसि नृपशार्दूल सम्यगुक्तं त्वया वचः॥ ३२ ॥ ब्रह्मस्वं प्रति यां शङ्कां प्रकरोषि वृथा हि सा ॥ यदा त्यक्तं धनं तैर्हि स्वाम्यं तेषां तदा गतम् ॥ ३३ ॥ रामेण भूः पुरा दत्ता कश्यपाय महात्मने ॥ कथं गृह्णन्ति च महीं राजानः पापभीरवः ॥ ३४ ॥ दैत्यैर्जिता धरा चेयं दैत्येभ्यः क्षत्रियैर्जिता ॥ गतं स्वाम्यं च विप्राणां तस्माद्दोषो न विद्यते ॥ ३५ ॥ यदा धराधिपत्यं हि प्राप्तं येन नृपेण च ॥ तदा तस्याखिलं वित्तं जायते नात्र संशयः ॥३६॥ तद्धनं त्वं समानीय कुरु यज्ञं च पाण्डव ॥ श्रुत्वा व्यासवचो राजा ह्यपृच्छद्यज्ञसाधनम् ॥ ३७ ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ ब्राह्मणाः कतिसंख्याका दक्षिणा कीदृशी क्रतौ ॥ हयश्च कीदृशो भाव्यस्तन्मे व्याख्यातुमर्हसि ॥ ३८ ॥ व्यास उवाच ॥ द्विजा विंशतिसाहस्रा मखादौ संप्रकीर्तिताः ॥ कुलीनाः संमताः प्राज्ञा वेदशास्त्रार्थपारगाः ॥ एकैकस्मै द्विजायात्र दक्षिणां प्रवदामि ते ॥ ३९ ॥ एको गजो रथश्चैको हयश्चैकः सकाञ्चनः ॥ प्रत्येकं गोसहस्रं च रत्नप्रस्थं सकाञ्चनम् ॥४०॥ भारश्च काञ्चनस्यैकः प्रदेया दक्षिणा मखे ॥ यस्मिन्दिने हयो राजन्मुच्यते प्रथमा हि सा ॥ ४१ ॥ दक्षिणा कथिता रम्या तुरगं कथयामि ते ॥ गोक्षीरसमवर्णं च कुन्देन्दुहिमसन्निभम् ॥४२॥ पीतपुच्छं श्यामकर्णं सर्वतो-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गतिमुत्तमम् ॥ श्यामं चापि महीपाल यज्ञेऽस्मिंस्तुरगं विदुः ॥४३॥ चैत्रमासस्य राकायां मोच्योऽयं तुरगो नृप ॥ वर्षमात्रं रक्षणीयः सर्वयोधैर्महाबलैः ॥ ४४ ॥ पुत्रो वा बान्धवः शूरो रक्षणार्थं नियोज्यते ॥ स्वयं यः कुरुते यज्ञमसिपत्रव्रतं चरेत् ॥ ४५॥ नियतः स च राजेन्द्र नात्र कार्या विचारणा ॥ इष्टभोगान्वर्षमात्रं सेवेन्नारीविवर्जितान् ॥ ४६ ॥ एकत्र शयनं कार्यं पत्न्या सह नराधिप ॥ यावदागमनं तस्य पुनरेव प्रजायते ॥ ४७ ॥ तावत्प्रयत्नवान्कर्त्ता निवसेद्धैर्यसंयुतः ॥ हयः पुरीषं मूत्रं वा कुरुते यत्र यत्र च ॥ ४८ ॥ गोसहस्रं प्रदेयं हि कर्तव्यं हवनं द्विजैः ॥ पूजनीयाश्च ते विप्रा दक्षिणाभिर्न संशयः ॥ ४९ ॥ ललाटे तुरगस्यापि पत्रं संलिख्य काञ्चनम् ॥ बद्धा स्वनामसंयुक्तं स्वप्रतापसमन्वितम् ॥५०॥ कथनीयमिदं वाक्यं मयायं तुरगोत्तमः ॥ विमुक्तोऽस्ति नृपः कश्चित् प्रतिगृह्णातु चेद्बली ॥ ५१ ॥ यस्तु तं प्रतिगृह्णाति स जेतव्यो बलात्स्वयम् ॥ अनेन विधिना वीर क्रतुरेष प्रजायते ॥ ५२ ॥ असिपत्रव्रतयुतो बहुपुण्यफलप्रदः ॥ एवमेव पुरा शक्रश्चक्रे हयक्रतोः शतम् ॥ ५३ ॥ देवेन्द्रत्वमवाप्यासौ मोदते च त्रिविष्टपे ॥ हयमेधशतं चक्रे देवेन्द्रो व्रतवर्जितम् ॥ ५४ ॥ यस्तु व्रतयुतं कुर्यादश्वमेधं महाक्रतुम् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तां प्रकरोति वसुन्धराम् ॥ ५५ ॥ अनङ्गं को भवेज्जेता विना भीष्मं हि मानवः ॥ तस्माद्भीता न कुर्वन्ति व्रतयुक्तं महामखम् ॥ ५६ ॥ यदि ते विद्यते शक्तिरनङ्गं प्रति भारत ॥ विजेतुं कुरु यज्ञस्य प्रारम्भं कुरुनन्दन ॥५७ ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ सर्वथा हयमेधेऽहं शोच्योऽस्मि मुनिसत्तम ॥ न च द्रव्यं न च हयो न सहायाश्च सन्ति मे ॥ ५८ ॥ भीमादयोऽपि च मया क्लेशिता बहवो रणे ॥ कर्णस्य पुत्रो बलवान्वृषकेतुरुदारधीः ॥५९॥ बालः षोडशवर्षीयो धर्मतस्तं न योजये ॥ घटोत्कचसुतं चैकं मेघवर्णं न योजये ॥६०॥ पिताऽस्य निहतो रात्रौ मदर्थे भानुसूनुना ॥ यस्य प्रसादात्सततं पाण्डवः पृथिवीपतीन् ॥ ६१ ॥ जितवान्केशवश्चापि स दूरे मधुसूदनः ॥ एतावदुक्त्वा वचनं समाहूय वृकोदरम् ॥ ६२ ॥ प्रत्युवाच महाबुद्धिर्भीमसेनमिदं वचः ॥ भीम भीम महाबाहो कथं यज्ञः प्रजायते ॥ ६३ ॥ गोत्रहिंसां कथं भीम नाशयिष्ये हि तद्वद ॥ बहुविघ्नकरो यागस्तस्माच्छोचामि पाण्डव ॥६४॥ उपहास्यपदं यास्ये यद्यपूर्णो भविष्यति ॥ भीम उवाच ॥

१ दर्शनं स्पर्शनं क्रीडा शृंगारो गुह्यभाषणम् ॥ मृष्टान्नं प्रियमेकत्र शयनं भार्यया सह ॥ निर्विकारं मनः कुर्यादासिपत्रव्रतं त्विदम् ॥ १ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हयो न विद्यते राष्ट्रे न वित्तं भवतोदितम् ॥ ६५ ॥ न समीपे हृषीकेशः कस्मात्प्रोक्तं हि तद्वचः॥ समीपस्थः सदा कृष्णो विद्यते तव मारिष ॥ ६६ ॥ सर्वाश्च सम्पदः सन्ति यदि कृष्णः समीपगः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्ता यन्नामग्रहणेन च ॥ ६७ ॥ नरा भवन्ति राजेन्द्र समीपस्थस्य किं फलम् ॥ न पातकं ते नृपते गोत्रहिंसाकृतं भुवि ॥ ६८ ॥ विनापि माधवो यज्ञं पावयिष्याति मे मतिः ॥ पूर्वमेव हि राजेन्द्र युद्धकाल उपस्थिते॥ ६९ ॥ नोदिताः स्मो वयं तेन कृष्णेनामितबुद्धिना ॥ कुर्वन्तु युद्धं सततमिति ते विस्मृतं कथम् ॥ ७० ॥ राजसूयाश्वमेधानां पुण्यं पावयितुं जनम् ॥ न समर्थं महाराज विना तं यज्ञनायकम् ॥ ७१ ॥ व्यासं पृच्छस्व राजेन्द्र क्रतुयोग्यं तुरङ्गमम् ॥ कुत्रापि वर्तमानं मे शंसत्वेष महामुनिः ॥ ७२ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एतच्छ्रुत्वा वचस्तस्य भीमस्यामित-तेजसः ॥ प्रत्युवाच पुनर्व्यासो धर्मराजमिदं वचः ॥ ७३ ॥ व्यास उवाच ॥ धन्योऽसि वीर भद्रं ते रुचिरं तव भाषितम् ॥ हयस्तु विद्यते दूरे पुरीं भद्रावतीं प्रति ॥ ७४ ॥ यौवनाश्वेन वीरेण रक्ष्यमाणो दिनेदिने ॥ अक्षौहिणीभिर्दशभिः पाल्यते धर्मनन्दन ॥ ७५ ॥ पवनेनापिसंपर्को लभ्यते नास्य वाजिनः ॥ मानवस्य वराकस्य संख्या का ग्रहणे नृप ॥ ७६ ॥ कृपणेन यथा वित्तं पाल्यते तुरग-स्तथा ॥ राजा रक्षापरो नित्यं बलात्तं कः समानयेत् ॥ तुरङ्गं यज्ञसिद्ध्यर्थं धर्मराजस्य पाण्डव ॥ ७७ ॥ इत्याश्वमेधिके पर्वणि जैमिनीये यज्ञप्रारम्भो नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ❀ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततोऽब्रवीद्भीमसेनः प्रहसन्निव भारत ॥ अहं हयं तं तु बलादानयिष्यामि मारिष॥१॥ एकाकी तत्र यास्यामि जित्वा तं बलिनं नृपम् ॥ ससैन्यं यातु ते राजन् संशयः सुमहानपि ॥ २ ॥ वासुदेवं चिन्तयानो नरः कर्म करोति यः ॥ सर्वार्थसिद्धिं लभते सत्यमेतद्ब्रवीमि ते ॥ ३ ॥ वासुदेवमनादृत्य तपोयज्ञादिकं च यत् ॥ निष्फलं जायते सर्वं यथाभाग्यस्य चेष्टितम् ॥४॥ नानये तुरगं चाहं गतिं घोरामवाप्नुयाम् ॥ ये लोका मातृहन्तॄणां ये चैव पितृघा-तिनाम् ॥ ५ ॥ तेलोकाममजायेरन्यदितंनानयेहयम् ॥ एककूपोदकग्रामेयेवसन्तिद्विजातयः ॥ ६ ॥ नवेदाध्ययनंयत्रयत्रनोशिव-पूजनम्॥ तत्रक्षणं निवसतांलोकायेममसन्तुते ॥ ७ ॥ इत्येवमुक्त्वावचनंभीमस्तूष्णींस्थितस्तदा ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ भीमसेन-महाबाहोग्रहणंतुरगस्यमे ॥ ८ ॥ विषमंभातिहृदयेत्वयैकेनवृकोदर ॥ यौवनाश्वोऽपि बलवान्बलिनस्तस्य सैनिकाः ॥ ९ ॥ एकाकी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्र गन्तासि चिन्ता तु महती मम ॥ जैमिनिरुवाच ॥ धर्मराजस्य तद्वाक्यं श्रुत्वा कर्णात्मजोऽब्रवीत् ॥ भीमसेन द्वितीयं मां सहायं नय मा चिरम् ॥ १० ॥ भीमसेन उवाच ॥ पिता तव हतोऽस्माभिर्यदाप्रभृति पुत्रक॥ विलोक्य त्वन्मुखं लज्जा जायते महती हि नः ॥ ११ ॥ वृषकेतुरुवाच ॥ उपकारः कृतः सम्यग्जनको मे रणे हतः॥ भवद्भिः क्षात्रधर्मेण कुत्सितं तस्य नाशितम् ॥ १२ ॥ दुर्योधनस्य भृत्योऽसौ यावज्जीवं धरातले ॥ सञ्जातो धर्मविद्वेषी समलोऽनन्तवर्जितः ॥ १३ ॥ क्लिश्यन्ती च सभामध्ये द्रौपदी योषितां वरा ॥ तेन कर्णेन सा दृष्टा यथा तु विजने सती ॥ १४ ॥ गोसहस्राणि मत्स्यस्य गृहीतानि मया श्रुतम् ॥ मत्पित्रा पाण्डवेनापि मोचितानीति चिन्तये॥ १५ ॥ अत्यन्तमलपूर्णाय कर्णाय युधि पातनम् ॥ कृतं तु पाण्डवैर्वीरैः शुद्ध्यर्थं दानमुत्तमम् ॥ १६ ॥ कश्चिद्गृह्णाति हि करात्काचं वापि वराटिकाम् ॥ दत्त्वा चिन्तामणिं यद्वदर्जुनेन तथा कृतम् ॥ १७॥ गृहाङ्गणे वर्तमानं कस्यचित्त्वफलं तरुम् ॥ समुन्मूल्य नयेत्कश्चित्संस्थाप्य सुरपादपम् ॥१८॥ तदापराधः किं तेन ब्रूहि भीम महामते ॥ भवत्प्रसादात्कर्णोऽसौ प्राप्तवान्भास्करं पदम् ॥१९॥ अपकीर्तिस्तु तस्येयं वर्ततेऽद्यापि भूतले ॥ तामस्मिन्यज्ञकाले ते नाशयिष्यामि पाण्डव ॥ २० ॥ यौवनाश्वस्य नृपतेर्निर्मथ्य बलसागरम् ॥ तुरङ्गं भीमसेनस्तु समानयतु सत्वरम् ॥ २१ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ भीमस्तस्य वचः श्रुत्वा समालिङ्ग्याथ कर्णजम् ॥ समीपस्थं निजं पौत्रमिदं वचनमब्रवीत् ॥२२॥ घटोत्कचेन ते पित्रा तारिताः सर्वपाण्डवाः॥ स्वपृष्ठं तान्समारोप्य नीता वै गन्धमादनम् ॥ २३ ॥ तथा त्वं धर्मराजानं वीर पालय पृष्ठतः ॥ अहं तु कर्णपुत्रेण सहितो हयमानये ॥ २४ ॥ पार्थेन च त्वया राजा रक्षणीयः प्रयत्नतः ॥ यावद्गृहीत्वा तुरगं पुनरायामि सत्वरम् ॥ २५ ॥ मेघवर्ण उवाच ॥ तव गात्रात्समुत्पन्नो धीरः स च घटोत्कचः ॥ पवित्रं तत्कृतं कर्म तेन कश्चात्र विस्मयः॥२६॥ तावद्रथ्याजलं हीनं यावत्सुरनदीगतम् ॥ न जायते पुनः प्राप्तं वारि तत्पातकापहम् ॥ २७ ॥ सतां सङ्गाच्च दुःप्रापं किञ्च नैवास्ति देहिनाम् ॥ शिला रामपदं प्राप्य किं न पूता पुराऽभवत् ॥२८॥ पुरीं भद्रावतीं वीर गमिष्यस्यमुना सह ॥ तत्र मां नय भद्रं ते हयं तमहमानये ॥ २९ ॥ भवान्युद्धगतस्थो हि युद्धं कर्ता तु कर्णजः ॥ अहं स्वपृष्ठमारोप्य तुरगं तमिहानये ॥ ३० ॥ शीघ्रं निर्गच्छ भीमाद्य नमस्कृत्य धराधिपम् ॥ ध्रुवस्ते

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विजयः पार्थ भविष्यति महद्यशः ॥ ३१ ॥ नमस्कारो हरेः पुंसां किं किं न कुरुते बत ॥ पुत्रमित्रकलत्रार्थराज्यस्वर्गापवर्गदः ॥ ३२ ॥ हरिस्त्वघं ध्वंसयति व्याधीनाधीन्निरस्यति ॥ धर्मं विवर्धयन्नित्यं प्रयच्छति मनोरथम् ॥ ३३ ॥ किञ्चिन्न दुष्कृतं पार्थ हरिं प्रणमतां नृणाम् ॥ भीम उवाच ॥ धन्योऽसि पुत्र कुशलं भाषसे परमं हितम् ॥३४ ॥ त्वमागच्छ मया सार्द्धं वृषकेतुरयं तथा ॥ साहाय्यार्थं महावीर तथा त्वमपि पुत्रक ॥ ३५ ॥ त्रयो वयं गमिष्यामः परराष्ट्रे न संशयः॥ जैमिनिरुवाच ॥ एतत्तयोः शुभं वाक्यं निशम्य कुरुनन्दनः ॥ ३६ ॥ महता चैव हर्षेण प्रत्युवाच वृकोदरम् ॥ मुनिना भाषितं कार्यं तत्सर्वमवधारितम् ॥ ३७ ॥ क्रियते भवता सर्वमावाभ्यामपि पाण्डव ॥ रात्रिर्जाता तु महती गन्तुकामस्तपोधनः॥ ३८ ॥ तस्माद्गच्छामहे सर्वे ऋषिं भावयितुं गृहात् ॥ व्यासस्ततो निर्जगाम गृहात्संपूजितस्तु तैः॥ ३९ ॥ गते व्यासे धर्मराजः पुनश्चिन्तापरोऽभवत् ॥ कं च पृच्छामि सुहृदं कथं वित्त-समागमः ॥ ४० ॥ भ्रातृभिः सहितो रात्रौ दुःखितो वाक्यमब्रवीत् ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ कथं हयस्यानयनं कथं यज्ञक्रिया भवेत् ॥४१॥ सर्वास्वापत्सु नः पाति सर्वदा मधुसूदनः ॥ सदूरेदेवकीपुत्रः कोहितं मेकरिष्यति ॥ ४२ ॥ हानिमग्नोऽस्मिगोविन्दगोत्राहिं-सार्णवेऽप्लुवे॥ कथंयज्ञंकरिष्यामित्वंचेत्रातानजायसे ॥ ४३ ॥ यथालज्जार्णवेमग्नाद्द्रौपदीतारितात्वया ॥ तथातारयमामस्माद्वृजिनान्म-धुसूदन ॥ ४४ ॥ एह्येहिकृष्णगोविन्ददामोदर दयार्णव ॥ त्वंचेत्रातानचास्माकं तर्हिह्येषविधिश्च्युतः ॥ ४५ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एतावदुक्त्वा वचनंपुनः कृष्णकथामृतम् ॥ यावत्स्मरतिगोविन्दंतावद्द्वारेसमागतः ॥४६॥ स्वयंसकृष्णोभगवान्सर्वव्यापीरमापतिः ॥ अब्रवीच्चप्रतीहारंमांनिवेदयभूपतेः॥ ४७ ॥ समयेनैवराजानोद्रष्टव्याविदुषांमतम् ॥ तत्केशववचः श्रुत्वाद्वारपोवाक्यमब्रवीत् ॥४८॥ प्रतीहारउवाच ॥ सर्वदातवगोविन्दसमयोधर्मनन्दने ॥ कथितोधर्मराजेन ममाग्रेसमयस्तव ॥ परापवादनिरताः परद्रव्यापहारिणः ॥ ४९ ॥ परस्त्रीकामुकायत्रतत्रनावसरस्तव ॥ नायंपरद्रव्यरतोनापवादीनकामुकः ॥ ५० ॥ तस्माद्विलोकयनृपं कुरुचास्यमनो-रथम् ॥ अर्जुनं पुरतः कृत्वा भीमसेनसमन्वितः ॥५१॥ त्वांचिन्तयतिगोविन्दतस्याशांपरिपूरय ॥जैमिनिरुवाच ॥ एवं तुकथ्यमानंतं प्रत्युवाचजनार्दनः ॥ ५२ ॥ राजानंयाहिभद्रंतेशासनान्ममसत्वरम् ॥ इत्युक्तोवासुदेवेनत्वरितोधर्मनन्दनम् ॥ ५३ ॥ प्रत्युवाच

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हसन्वाग्ग्मीगत्वाकृष्णंन्यवेदयत् ॥ कृष्णश्चैवागतो द्वारिप्रवेशंकर्तुमिच्छति ॥ तच्छ्रुत्वाभाषितंतस्यधर्मराजस्त्वरान्वितः ॥ ५४ ॥
विहाय चासनं भीमं प्रत्युवाच महामतिः॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ भीम ब्रूते प्रतीहारः कृष्णमत्र समागतम् ॥५५ ॥ अर्धरात्रे मतिप्रियार्थं
मखनिष्पत्तयेऽथवा ॥ त्वमायाहि मया सार्धं यामि यत्र स मे प्रियः ॥५६॥ निर्ययौ धर्मराजोऽथ भ्रातृभिस्तं हरिं प्रति ॥ तावत्तेनापि
हरिणा शिरसा स नमस्कृतः ॥ ५७ ॥ समुत्थाप्य कराभ्यां तं मूर्ध्नि चाघ्राय पाण्डवः ॥ समालिंग्य स्थितः कृष्णं नेत्राम्भश्शिरसि
क्षिपन् ॥५८॥ कृष्णबाह्वन्तरे लीनः स तद्दोरन्तरे हरिः ॥ भीमार्जुनौ हरिपदे संलग्नौ पुरतो यमौ ॥ ५९ ॥ अर्घ्यादिक्रिययाभ्यर्च्य
पाण्डवा विस्मयं ययुः ॥ द्रौपदी तं नमस्कृत्य हसन्ती वाक्यमब्रवीत् ॥६०॥ द्रौपद्युवाच ॥ किमर्थं क्रियते वीरैर्विस्मयःकेशवं प्रति॥
अर्धरात्रेपुराप्राप्तोयदादुर्वाससो भयम् ॥ ६१ ॥ आजगामभयत्राता युष्मान्समधुसूदनः॥वस्त्ररूपीसभामध्येमिषतांवःपुराहरिः ॥ भक्ता-
नामनुकम्पार्थंतस्याविर्भावइष्यते ॥ ६२ ॥ यस्मिन्कालेनजननीनपितानचबान्धवाः॥ भर्तारोनभवन्तश्श्वशुरवोनपितामहाः ॥ ६३ ॥
रक्षितुंमांसमर्थाहितदासंरक्षिताऽमुना ॥ दुर्योधनेनप्रहितोदुर्वासा मुनिपुङ्गवः ॥ ६४ ॥ शिष्यायुतैः परिवृतोवनेनिवसतांयदा ॥ तदामे
मनसा ध्यातोदयासिन्धुर्जनार्दनः ॥ ६५ ॥ प्रियामङ्कगतांत्यक्त्वावायुवेगः समागतः ॥ स्थाल्याः कोणेऽवशिष्टंतुशाकपत्रं नराधिप
॥ ६६ ॥ भुक्त्वा मुनिगणाः सर्वेनीतास्तृप्तिंकृपालुना ॥ यदायदासतांग्लानिर्जायतेभुविभारत ॥६७॥ तदातदास्वयंकृष्णस्त्राताभवति
संस्मृतः ॥ जैमिनिरुवाच ॥ इत्थंस्तुतस्तयादेव्यातुतोषनिषसादच ॥ ततः परं धर्मराजो वचनं चेदमब्रवीत् ॥६८॥ युधिष्ठिरउवाच॥
अधुनैव स्मृतोऽसित्वंकेशितेनमयाहरे ॥ सफलंकार्यमेतन्मे भविष्यातिजनार्दन ॥ ६९ ॥ हयमेधेमतिर्जाताहितंप्रब्रूहिकेशव ॥ यदियज्ञं
प्रातिविभोसमर्थोऽस्मि धरातले ॥ ७० ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ त्वयाकर्तुंनशक्योऽस्तिसमयेधर्मनन्दन ॥ यागोऽयंसहसाभूमौवीराणांतप-
तामिह ॥ ७१ ॥ भीममन्त्रेणराजेन्द्रक्रियतेशोभनामतिः ॥ नायंजानातिबह्वाशीकाश्चिन्मन्त्रं तथा मतिम् ॥७२ ॥ स्थूलोदरः परंमन्दो
जायतेनात्रसंशयः ॥ विवर्णाराक्षसीभार्याविद्यतेऽस्य गृहे सदा ॥ ७३ ॥ तयाहृतामतिश्चास्यतस्माद्वेत्तिनपाण्डवः ॥ ईदृशस्याल्प-
बुद्धेश्चभवान्मन्त्रंकरोतिचेत् ॥ ७४ ॥ तर्हिजातः परोयागोमन्त्रीयस्यवृकोदरः ॥ व्यङ्गाङ्गहीनाबधिराः कुयोनिषुरताश्चये ॥ ७५ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तेषां मन्त्रोह्यसुखदः प्रोक्तः कविभिरेवच ॥ कामुकानांजडानांचस्त्रीजितानांतथैवच ॥७६॥ श्वशुरस्यगृहेनित्यंजामाताकर्मकारकः ॥
तस्यापिनभवेन्मन्त्रः कार्यसिद्धौकदाचन ॥ ७७ ॥ भीमोवेत्तिजरासन्धंहिडम्बंबकमेवच ॥ साम्प्रतंयेतुसञ्जाताः क्षत्रियाः सुमहाबलाः
॥७८॥ येन दृष्टा राजसूयेभीमसेनादिभिर्नृपाः ॥ धर्मिष्ठाः सुमहावीर्यावदान्याश्चजितेन्द्रियाः ॥७९॥ तान्नजानातिभीमोऽसौ सुबहून्ब-
लदर्पितान् ॥ अर्जुनेनप्रतिज्ञानंजयद्रथवधंप्रति ॥ ८० ॥ अनामंत्र्यमयासार्धंतत्साहसतरं महत् ॥ अधुनापिमहाराजभीमसेनबलेनच
॥८१॥ कथंयास्यसियज्ञस्यपारंपाण्डवभूमिप ॥ यज्ञेऽस्मिंश्चमहीपाल तत्साहसतरंमम ॥ कथंसंपाल्यतेघोटोदिक्षुसर्वासुभारत ॥८२॥
सर्वत्रपरिगन्ताऽसौदेवगन्धर्वमानवान् ॥ तेऽपिवीराविजेतव्याधारयन्तिचयेहयम्॥८३॥असिपत्रव्रतंकार्यंप्रथमंदीक्षितेनहि ॥ पुरारामेण
रक्षार्थंतुरगस्यमहाबलः ॥ ८४ ॥ नियुक्तोभरतोवीरोबद्धःसचहयान्वितः ॥ वीरेणसुरथेनैवपुरींशुक्तिमतींप्रति ॥८५॥ पश्चात्सराघवे-
णापिमोचितः पौरुषेणसः ॥ हयं ते पाण्डवःपार्थः पालयिष्यतिमत्सखा॥८६॥कस्त्वामत्रस्थितंत्राताकस्तुमोचयिताऽर्जुनम् ॥ गृहीतं
तत्रकेनापिवीरेणहयरक्षकम् ॥ एषमे संशयस्तीव्रोजायतेधर्मनन्दन ॥ ८७ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनिकृतेश्रीकृष्णोक्तिश्रवणंनाम
द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ वासुदेवस्यवाक्यानिश्रुत्वाभीमोऽब्रवीद्वचः॥ मेघगंभीरयावाचाप्रहसन्निवकेशवम् ॥१॥
भीमउवाच ॥ रम्योऽयंसमयः श्लाघ्यःसहसावीरपूजितः ॥ धर्मराजेनैवकृष्णकर्तुंशक्योमहाक्रतुः ॥ २ ॥ प्रत्युत्तरंमयादत्तंत्वांविचिन्त्य
जनार्दन॥सत्यंस्थूलोदरादेवजायंतेमतिवर्जिताः॥३॥त्वयोदितंचबह्वाशीमतिहीनश्चजायते॥एतत्सर्वंत्वच्छरीरेमयैवचनिरीक्षितम् ॥४॥
तवोदरे विश्वमिदंभातिसर्वंचराचरम् ॥ स्थूलोदरः कस्त्वदन्योबह्वाशीकस्तवाधिकः ॥५॥ ब्रह्मादयः सुराः सर्वे सरितः सागरादयः ॥
सर्वाधारादिशश्चैवकिंनमातितवोदरे ॥ ६ ॥ त्वत्तः स्थूलोदरः कश्चिन्नभूतोनभविष्यति ॥ सभवान्मामकंभोज्यमुदरंचजनार्दन ॥७॥
शंसँल्लज्जांनचाप्नोषित्वंवैमांभाषसेमृषा ॥ कस्तुजाम्बवतींभार्यां वानरीं माधवंविना ॥८॥ कुरुतेरुक्मिणींप्राप्य गुणज्ञः खलु केशवः ॥
वराहमत्स्यकूर्माणां योनिः प्रियतमा तव ॥९॥ वामनस्त्वंपुराजातस्तस्माद्वक्रंप्रभाषसे ॥ लज्जाश्रयस्तेसततंकामः पुत्रपदंगतः॥१०॥
स्त्रीजितोनत्वदन्योऽस्तिदेवानांत्वंमहातरुम् ॥ पारिजातंसमुत्पाटयस्त्रीनिमित्तमिहानयत् ॥ ११ ॥ क्षीराब्धौसततंवासः श्वशुरस्यगृहे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तव ॥ एतेरम्यगुणाः प्रोक्ताबहवोऽन्येपितैरलम् ॥ १२ ॥ कस्माद्दूषयसेयज्ञंभीषयन्वैनराधिपम् ॥ येहताः क्षत्रियाः पूर्वंजरासन्धमुखा
मया ॥ १३ ॥ भवन्तंपुरतः कृत्वातथैवारीञ्जयामहे ॥ बाहुभ्यामुद्धरेच्चोर्वीं विकिरन्सर्वपर्वतान् ॥ १४ ॥ कारयिष्याम्यश्वमेधं
नान्यथानृपाचिन्तितम् ॥ आगमिष्यतिमेकृष्णः करिष्यतिचमत्प्रियम् ॥ १५ ॥ इत्थंचिन्तितमस्माभिः समागत्यान्यथाकथम् ॥
करोषिदेवकीपुत्र सफलोऽस्तुतवाश्रयः ॥ १६ ॥ पिपासयापीडयमानोबहुकालेनचातकः ॥ मेघस्योदयमुद्ग्रीवः साभिलाषं निरीक्षते
॥ १७ ॥ तादृशस्यगलेवृष्टिंखदिराङ्गारपूरिताम् ॥ यदिपातयते मेघस्तेनाकिंक्रियतेतदा ॥ १८ ॥ पङ्केमग्नांहि गांत्रातुंप्राप्तोनाथः
सुहर्षिता ॥ धेनुर्भवतिगोविन्दसचतांचेन्निमज्जयेत् ॥ १९ ॥ तयाकस्यैवपुरतः कथनीयंजनार्दन ॥ अस्माकमपि सावस्थात्वामा-
श्रित्यात्रदृश्यते ॥ २० ॥ जैमिनिरुवाच ॥ भीमस्यवचनंश्रुत्वाप्रत्युवाचजनार्दनः ॥ हर्षेणमहतायुक्तस्तेजःसंवर्द्धयन्निव ॥ २१ ॥
श्रीकृष्णउवाच ॥ धन्योऽसिभीमभद्रन्तेदीयतांपरिरम्भणम् ॥ त्वद्वाक्येनामुनावीरसन्तुष्टंममभानसम् ॥ २२ ॥ एकंपृच्छामि राजानं
किमर्थंभयविह्वलः ॥ करोतिहयमेधंहिघातयित्वारणेकुरून् ॥ २३ ॥ द्रोणंभीष्मंतथाकर्णं सुहृत्संबन्धिबान्धवान् ॥ मन्यतेपातकं
जातमात्मनस्तुकलेवरे ॥ २४ ॥ प्रददातुचतत्सर्वंमत्करेकिल्बिषंनृपः ॥ नाशयिष्येऽखिलं पापंपूतस्तिष्ठतुधर्मजः ॥ २५ ॥
भीमउवाच ॥ त्वत्करेचार्पितंदेवस्वल्पंतद्बहुलंभवेत् ॥ वस्तुजातनृपोवेत्तिनददातिहिदुष्कृतम् ॥ २६ ॥ यज्ञजंसुकृतंहस्तेतवदास्यति
पाण्डवः ॥ अहंतत्रगमिष्यामितुरगार्थंरमापते ॥ २७ ॥ भवान् रक्षतुराजानंयावदागमनंमम ॥ सुरक्षितेनृपेचैवसफलाः सर्वसिद्धयः ॥ २८ ॥
धर्माभवन्तिदेवेशसत्यमेतद्ब्रवीमिते ॥ सुकृतेनविनाजीवानराजन्तेकथंचन ॥ २९ ॥ सर्वसुकृतिजंपुण्यंभवान्गृह्णातुनः करात् ॥ फला-
र्थीनैवराजाऽसौनचाहंदेवकीसुत ॥ ३० ॥ हरिंविनानतेलोकावैकुण्ठप्रमुखाहिनः ॥ प्रियाभवन्तिसुखदासङ्गतिश्चास्तुतेसदा ॥ ३१ ॥
जैमिनिरुवाच ॥ ततोयुधिष्ठिरः प्रीतोबभूवजनमेजय ॥ बुभुजेकृष्णसहितः सुष्वापभवनेसुखम् ॥ ३२ ॥ प्रभातसमयेजाते भीमः
कर्णात्मजस्तथा ॥ मेघवर्णोमहाबाहुस्त्रयस्तेनिर्गतामुदा ॥ ३३ ॥ कुन्तींयुधिष्ठिरंकृष्णंनमस्कृत्यतथाऽपरान् ॥ ददौ कुन्तीमो-
दकांश्चपाथेयंपाण्डवायसा ॥ ३४ ॥ जननीकरसंस्पृष्टांस्तृप्तःप्राश्यवृकोदरः ॥ मोदकैस्त्वन्यथातृप्तिर्जायतेनकथंचन ॥ ३५ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तथाऽन्यान्मोदकान्भीमोमेघवर्णकरेददौ ॥ समालिङ्ग्यार्जुनंतत्रचेदंवचनमब्रवीत् ॥ ३६ ॥ पार्थपालयराजानंब्राह्मणान्प्रतिपालय ॥
प्राप्तंमांमन्दिरं विद्धिगृहीत्वातुरगंप्रति ॥ ३७ ॥ प्रसन्नंकेशवंपश्यन्सन्तुष्टंममममानसम् ॥ सहायौचापिहृषितावुद्योगंप्रतिपाण्डव ॥३८॥
स्मरणाद्वासुदेवस्यलयं गच्छन्त्युपद्रवाः ॥ पातकानियथापार्थविद्रवन्तितथाऽहिताः ॥३९॥ यौवनाश्वंसतुरगंप्राप्तंविद्धिससैनिकम् ॥
प्रसादात्केशवस्यास्यसंशयोमेन विद्यते ॥ ४० ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एतावदुक्त्वावचनंपुरींभद्रावतींप्रति ॥ ययौताभ्यांयुतोधीमान्
पदातिः प्राङ्मुखस्तदा ॥ ४१ ॥ लंघयित्वासविषयांस्तृतीयेऽहनितांपुरीम् ॥ प्राप्तः कतिपयैर्वीरैः पुरींरम्यांकुरूद्वह ॥ ४२ ॥ ददर्श
पर्वतारूढो यौवनाश्वेनपालिताम् ॥ काननानां सहस्रैस्तुसमन्तात्परिवारिताम् ॥ ४३ ॥ सम्पूर्णसरसीयुक्तां भूषितांनगरीं शुभाम् ॥
यूपैर्नलभ्यते मार्गोहोमधूमैर्नदृश्यते ॥ ४४ ॥ न बहिः श्रूयतेशब्दोवेदघोषैर्धनुःस्वनैः ॥ नगर्यास्तोरणैरम्यैः प्रासादैर्मण्डपैर्मठैः ॥४५॥
सत्रैस्त्रयस्तेसन्तुष्टाः प्राकारैःपरिखादिभिः ॥ ददर्शभीमसेनोवैवनंचैवद्रुमैर्युतम् ॥४६ ॥ फलितायत्ररंभास्ताःस्वफलैर्भान्तिभूरिशः ॥
नम्राः फलातिभारेणसुगुणैःसज्जनाइव ॥ ४७ ॥ सुवृत्तैःसरलादीर्घानारिकेलद्रुमाःफलैः ॥ दृश्यन्तेबहुलायत्रवंशाःसत्पुरुषैरिव ॥४८॥
रक्षन्तिस्वफलैर्नित्यंनरवाक्यानिसर्वदा ॥ सर्वकार्याणिकुर्वन्तितत्रवैक्रमुकद्रुमाः॥४९॥ सकण्टकैःफलैर्नित्यंपनसाःपरतृप्तये ॥ स्थिताः
सर्वाङ्गजैस्तत्रदृष्टाभीमेनभारत ॥ ५० ॥ अनन्तत्वंगतावृक्षाःखर्जूराणांसहस्रशः ॥ फलैःसंकुचितैरेवनृणांतापापहारिणः ॥ ५१ ॥ विदी-
र्णैर्यत्रदाडिम्व्यःस्वफलैः शुकसंयुतैः ॥ बीजपूरैःसरागैस्तैःकुर्वन्तिहिहितंजने ॥ ५२ ॥ रसालाः कोकिलैर्लुब्धैःसारङ्गैश्चशिखण्डिभिः॥
सेव्यंतेमाधवस्येवगुणाःसद्भिर्निरन्तरम् ॥ ५३ ॥ पश्चधैवत्वचाऽत्यन्तांफलानिकरमार्दनाम् ॥ प्रयच्छन्तिरुचिंरम्यां नामानीवहरेर्ग
तिम् ॥ ५४ ॥ वहतांजलयंत्राणामुदकंसरसीगतम् ॥ प्रीणातिविविधान्वृक्षानतिथीनातिथेयवत् ॥ ५५ ॥ बीजपूरकनारिङ्गजम्बी-
रामलकद्रुमाः ॥ जम्बूनिम्बकदम्बाश्चबादामाक्रोडकावने ॥५६॥ चिंचिणीबदरीशालाःपुष्पिताशोकचम्पकाः ॥ नागकेसरपुन्नागाब-
कुलाः पाटलाःशुभाः ॥ ५७ ॥ चंचरीकाःशुकाबर्हिसारिकारुतनादिताः ॥ सुवर्णकेतकीजातीयुवतीमोगरादयः ॥ ५८ ॥ शतपत्री-
सुपत्रीचकर्णिकाश्चापिपुष्पिताः ॥ विलोक्य भीमःसंतुष्टोवनंसुरभिपादपम् ॥ ५९ ॥ वीरायकर्णपुत्रायदर्शयित्वामहद्वनम् ॥ नगरीं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चक्षुरम्यान्तांवाजिपानंसरःशुभम् ॥६०॥ रत्नालयं रौप्यशिलाबद्धंशीतजलंशिवम् ॥ नानासत्त्वसमाकीर्णंकेशवस्येवमानसम् ॥६१॥
अब्रवीद्वृषकेतुंतंकिंकर्त्तव्यंमयाऽधुना ॥ मध्याह्नेतुरगस्यात्रभविष्यतिसमागमः ॥ ६२ ॥ रक्ष्यमाणः सुबलिभिर्वीरैः संग्रामकोविदैः ॥
नमुञ्चन्तिहयंवीराःकृपणाःस्वधनं यथा ॥ ६३ ॥ त्रयोवयंपर्वतेऽस्मिँल्लतावृक्षसमाकुले ॥ तावत्तिष्ठामहे सर्वेयावद्धयसमागमः ॥६४॥
पाल्यमानोऽपि तुरगो ग्रहीष्यामोनसंशयः॥ अहमादौ गमिष्यामिरणमध्येमहाबलः ॥ ६५ ॥ मत्पृष्ठपालकौवीरौभवन्तौभवतांप्रभू ॥
एवंमन्त्रस्तुसुखदोभविष्यातियशःप्रदः ॥६६ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेभीमवाक्यंनाम तृतीयोऽध्यायः॥ ३ ॥ जैमिनिरुवाच ॥
भीमस्यवचनंश्रुत्वाप्रत्युवाचसकर्णजः ॥ अक्षौहिणीनांदशकंश्रूयते चास्यभूपते ॥ १ ॥ तन्मध्येहयरक्षार्थमागमिष्यन्तिकेचन ॥
त्वद्बाहुबलमासाद्यनभवन्तिरणेजनाः ॥ २ ॥ गङ्गातटमिवासाद्यपातकानांगणानृणाम् ॥ विनाशंचैवगच्छन्तितथाभीमतवाहिताः
॥ ३ ॥ कालकूटंविषंतावत्परितापेनदारुणम् ॥ रुद्रस्यपुरतोनैवयावद्भवतिसङ्गतम् ॥ ४ ॥ कामुकाविषयैस्तावद्बाध्यन्तेप्राणिनो
भुवि ॥ यावद्वस्तुविचारेणसङ्गतानभवन्तिते ॥५॥ गमनागमनन्तावद्देहिनामिहजायते ॥ स्मरणं वासुदेवस्ययावत्तेषांनरोचते ॥ ६ ॥
पितॄणांबन्धनंतावन्नरकेपतनंतथा ॥ नयावत्कुलजः पुत्रोगयापिण्डप्रदोभवेत् ॥ ७ ॥ धर्मराजनिमित्तंचकृष्णप्रीत्यैवृकोदर ॥ तुरग-
ग्रहणेनूनंसिद्धिरत्रविलोक्यते ॥ ८ ॥ एतेपश्यगजाः प्राप्ताः समदामधुपैर्वृताः॥ करेणवश्चकरभाःकज्जलस्येवपर्वताः॥ ९ ॥ जलपानं
नकुर्वन्तिनिर्मलंकलुषंजलम् ॥ उन्मज्जन्तिनिमज्जन्तिमहामात्रैरधिष्ठिताः ॥१०॥ प्रीताः प्रेमजलैःस्त्रीणांकामुकाः पुरुषाइव ॥ जलेन
येनजीवन्तिसरागंकुर्वतेचतत् ॥ ११ ॥ सिन्दूरेणातिरागेणस्वकपोलच्युतेनच ॥ नागकुम्भान्दानहीनान्मधुपानलिनीवने ॥ १२ ॥
प्रविष्टास्तान्परित्यज्यमलिनेषुनसौहृदम् ॥मृणालानिमरालाश्चगृह्णन्तिकृपयान्विताः॥१३॥ षट्पदेभ्यःप्रयच्छन्तिभूतसाम्यंगताइव ॥
उच्छलन्तिजलेमत्स्याधनंप्राप्ययथाऽधनाः ॥ १४ ॥ चक्रवाकाश्चक्रवाक्यः संगताः प्रेमपूरिताः ॥ दृश्यन्तेऽस्मिन् हिसरसिभीमसेन
महाबल ॥१५॥ अतःपरंहितुरगाःसमागच्छन्तिसत्वराः ॥ गोक्षीरहिमवर्णाश्चरक्ष्यमाणामहारथैः ॥ १६ ॥ रेणुः समुत्थितोभूरिपश्य
पाण्डववाजिभिः ॥ वादित्राणांतथाघोषः पताका गगनङ्गताः ॥ १७ ॥ धूयन्तेचमहाबाहोकालजिह्वायथास्थिताः ॥ यौवनाश्वोनृपः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्राप्तोभविष्यतिनसंशयः ॥ १८ ॥ वीराणांपश्यधीराणांमण्डलानिसहस्रशः ॥ ध्वजाग्रेविद्यतेगृध्रः कस्यतश्चनविद्महे ॥ १९ ॥ शुको-
भातिध्वजस्थोऽपिरोरवीतिचदुन्दुभिः ॥ एवंहिबहवोयान्तिवीरारणविशारदाः ॥ २० ॥ एवंविलोक्यतेयत्रतत्रवीरसमागमः ॥ जैमिनि-
रुवाच ॥ इत्थंवदतिवीरेतुवृषकेतौमहाबले ॥ २१ ॥ तुरगाजलपानार्थंयौवनाश्वस्यमारिष ॥ मध्याह्नेतत्रसंप्राप्तानानावर्णाः सहस्रशः
॥२२॥ त्रिभिस्त्रिभिस्तेविधृतादशध्रुवकमण्डिताः॥ मन्दुरैर्बलिभिश्चित्रगतयः शिक्षिताश्चये ॥२३॥ धाराभिः पञ्चभिर्युक्ताश्चलत्प्रोथाः
सुकन्धराः ॥ मुखेभ्योनिःसरन्तीवदृश्यतेखुरसन्ततिः ॥ २४ ॥ द्विजाननेभ्योहियथानिर्यातिपदपद्धतिः ॥ मायूरीं तैत्तिरीमौष्ट्रींकुर्वतो
गतिमुत्तमाम् ॥ २५ ॥ नाकुलींगतिमास्थायसमायातिमहत्सरः॥ आकण्ठंविनिमग्नास्तेपपुस्तोयंसानिःस्वनम् ॥ २६ ॥ आगतानिर्ग-
ताश्चान्येदृष्टाभीमेनभारत ॥ वृषकेतुंप्रत्युवाचभीमोवचनमुत्तमम् ॥२७॥ भीमउवाच ॥ प्राप्ताहयाश्चबहवःसहयोनैववीक्ष्यते ॥ यन्नि-
मित्तमिहप्राप्तावयंतावत्रयोजनाः ॥२८॥ किंवानृपगृहेबद्धःसजलंपरिपास्यति ॥ हरिंविनानैवगतिर्धर्मराजस्यमन्दिरे ॥ २९॥ अस्माकं
विद्यतेतातभवाञ्जानातिनेतरः ॥ अपुत्राणांयथालोकाभवन्तिनसुखप्रदाः ॥ ३० ॥ अदातॄणांयथाकामाब्रह्मचर्यवतांयथा ॥ बन्धूनां
चयथासङ्गोजितस्त्रीणांविलोक्यते ॥ ३१ ॥ नृपतीनाममंत्राणां चिरंराज्यंनसुस्थिरम् ॥ नयशः पुण्यहीनानांनसुखंपरिवादिनाम्॥३२॥
नमोक्षोभक्तिहीनानांविष्णोरमिततेजसः ॥ वैभवंहियथानृणामनाराध्यचशंकरम् ॥ ३३ ॥ तथाहयंविनास्माकंगमनंनगजाह्वये ॥
भीमस्यवचनं श्रुत्वायावद्वदतिकर्णजः ॥ ३४ ॥ तावत्सतुरगःप्राप्तोरथिभिःपरिवारितः ॥ महागजैश्चसमदैः सादिभिः पत्तिभिस्तथा
॥ ३५ ॥ चामरैर्वीज्यमानस्तु सबलोबद्धचामरः ॥ श्वेतातपत्रैःसंछन्नःक्षुद्रघण्टाभिरन्वितः ॥ ३६ ॥ चन्दनेनसुगन्धेनकुङ्कुमेनापि
चर्चितः॥ तरुणीकरचिह्नानिधारयन्स्वतनौ हयः॥ ३७ ॥ धृतमाल्योविचित्राङ्गोमालाभिश्चविभूषितः॥ उभाभ्यांसंगृहीतश्चजयशब्दैः
सुमङ्गलैः ॥ ३८ ॥ कृष्णागुरुमुखैर्धूपैर्धूप्यमानःपुरोगमैः ॥ स्पृशतेनखुराग्रैश्चधरणींबहुवल्लभाम् ॥ ३९ ॥ नानावादित्रनादेनवीराणां
गर्जितेनच ॥ हयहेषेणनागानांबृंहितेनबभौहयः ॥ ४० ॥ भाविदर्शनपुण्येनश्रीकृष्णस्यनसंशयः ॥ पूज्यते तुरगो नानाधूपैर्दीपैः
सुमङ्गलैः ॥४१ ॥ तंविलोक्यतथारूपंरक्षितंसुमहारथैः ॥ बालस्तद्ग्रहणे बुद्धिंसचक्रेभीमनन्दनः ॥ ४२ ॥ उत्सुकंतंतथालोक्य भीम-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सेनोऽब्रवीत्सुतम् ॥ भीमसेनउवाच ॥ किंचिकीर्षसिवत्सत्वंब्रूहिसत्यंममाग्रतः ॥ ४३ ॥ उवाचभीमंतरसामेघवर्णोऽथराक्षसः ॥
मेघवर्णउवाच ॥ त्वयाज्ञप्तोभीमसेनतुरगंपर्वतोपरि ॥ ४४ ॥ गृहीत्वावत्सवद्वीरतिष्ठामीतिमतिर्मम ॥ सर्वेषांपश्यतांवीरवीराणांगण-
नानमे ॥ ४५ ॥ तंहरिंप्रसमीक्ष्याथवायुजं समयाचत ॥ अनुज्ञांदेहि मेस्वामिन्यौवनाश्वंसपुत्रकम् ॥ ४६ ॥ बद्धानयामिपश्यत्वंवृष-
केतुश्चकर्णजः॥ अथवाक्षात्रधर्मेणयुद्धेजित्वामहारिपुम्॥ ४७ ॥ तुरङ्गमानयिष्यामिसंभूतो यद्यहंत्वया ॥ स्वभृत्येविद्यमानेकिंस्वामी
युध्यातिमारिष ॥४८॥ आनीयाहंचतुरगंकरिष्येवृक्षसंयुतम् ॥ एतावदुक्त्वावचनंप्रययौराक्षसस्तदा ॥ ४९ ॥ भूधरात्खंसमुत्पत्यमायां
कुर्वन्सराक्षसीम् ॥ अन्धकारस्तदाह्यासीत्कालमेघइवोदितः ॥ ५० ॥ स्फुरन्तिविद्युतोऽजस्रंस्फूर्जथुश्चमुहुर्मुहुः ॥ तन्मध्येसिंहनादं
चसचकारपुनःपुनः ॥ ५१ ॥ व्याकुलाश्चदिशःसर्वानप्राज्ञायतकिंचन ॥ देवासुरमनुष्याणांमहद्भयमुपाविशत् ॥ ५२ ॥ मेघनादस्य
रूपेणव्याप्तंतद्व्योममण्डलम्॥ विमानानिचसर्वाणिभ्रमन्तिस्मइतस्ततः॥ ५३ ॥ एतस्मिन्नन्तरेदेवःकश्चिदागत्यसत्वरः॥ उवाच शक्र-
मासीनंसभामध्येऽतिदुःखितः ॥ ५४ ॥ देवउवाच ॥ भोभोःस्वामिन्नजानीषेह्यात्मनश्चशुभाशुभम् ॥ दैत्यःकश्चिदिहागत्यकुरुतेलोक-
यातनाम् ॥५५॥ मायांविकुरुतेऽत्यन्तंलोकक्षयचिकीर्षया ॥ तंत्वंजहि महाबाहो लोकानांरक्षकोह्यसि ॥५६ ॥ इतिश्रुत्वामहेन्द्रोऽसौ
रोषात्प्रस्फुरिताधरः ॥ उवाचसकलान्देवाञ्ज्ञानीध्वंकोऽयमागतः ॥ ५७ ॥ समागत्यप्रपश्यन्तिदेवादूरस्थिताश्चतम् ॥ दूतस्तुतैः
समाहूतःपृच्छगत्वाचकोभवान् ॥ ५८॥ सदूतस्तत्रगत्वावैपृष्टवान्मेघवर्णकम् ॥ देवदूतउवाच ॥ कस्त्वंवीरसमायातःसत्यंब्रूहिममा-
ग्रतः ॥५९॥ त्वयिदृष्टेमहावीरदेवानांभयमाविशत् ॥ दूतोऽहंप्रेषितस्तैस्तुकिंतवात्र चिकीर्षितम् ॥ ६० ॥ मेघवर्णउवाच ॥ नभेतव्यं
सुरैःक्वापिनाम्नाऽहंमेघवर्णकः॥ भीमस्यपौत्रोहैडिम्बिर्यज्ञसाहाय्यकारकः ॥६१॥ हयंग्रहीष्येराज्ञोऽहंयौवनाश्वस्यभोः सुर ॥ संभ्रमस्तु
तदर्थंमेधर्मयज्ञार्थसिद्धये ॥ ६२ ॥ इतिश्रुत्वासदूतस्तुहर्षनिर्भरमानसः ॥ इन्द्रायसर्ववृत्तान्तंधर्मराजार्थमुत्तमम् ॥ ६३ ॥ कथयामास
हृष्टास्तेदेवाइन्द्रादयस्तदा॥ अपश्यन्कौतुकंतत्रमेघवर्णस्यसंयुगे ॥ ६४ ॥ मेघवर्णोऽपितंदृष्ट्वाहयंचांबरमाश्रितः ॥ जिहीर्षुरात्रज-
त्तत्रयत्रासौयज्ञियोहयः ॥ ६५ ॥ मोहयित्वातुतान्सर्वान्भूमौपात्याथवायुना ॥ रजउद्धूय चबलात्सैनिकाभयविह्वलाः ॥ ६६ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

केचिद्गृहीतशस्त्रास्तेकेऽप्यधावन्नितस्ततः॥एवंतुव्याकुलीकृत्यशिलावर्षेणवायुना॥६७॥सिंहनादंप्रकुर्वाणोहरिंतंजगृहेमुदा॥ खमुत्प-
तन्तंदद्दशुर्नीलमेघाकृतिंजनाः ॥ ६८॥ कुण्डलाङ्गदकेयूरमुकुटाद्यैर्विराजितम्॥ कोऽयंकोऽयंकुतश्चायंछिंधिभिंधीतिवादिनः॥ ६९॥
इतिजल्पंतितेवीरावीक्षन्तःखंसमाश्रितम् ॥ साश्वंव्रजन्तंतेदेवाः पुष्पवृष्ट्यासिषेविरे॥७०॥हैडिम्बेकृतकृत्योऽसौधर्मराजोऽनुजैःसह ॥
त्वाद्दशोयस्यपौत्रोऽभूद्धर्मसाहाय्यहेतवे ॥ ७१ ॥ इतिस्तुत्वातुतंदेवाजग्मुस्तेस्वमथालयम् ॥ मेघनादोऽपिहंसंतंगृहीत्वाशीघ्रमागतम्
॥ ७२ ॥ आकाशस्थंसमालोक्यसाश्वंतौहर्षपूरितौ ॥ सिंहनादंप्रकुर्वन्तौवीक्षंतौचमुहुर्मुहुः॥७३॥ अत्रांतरेमहानासीद्गतेहंसेरवस्तदा॥
यौवनाश्वबलेतस्मिन्नन्योन्यंजघ्नुरुद्भटाः ॥ ७४ ॥गत्वातेकथयामासूराज्ञेवृत्तान्तमादितः ॥ तच्छ्रुत्वासहसाराजापुत्रैः सहसमागतः
॥ ७५ ॥ गतंहंसंतुतंश्रुत्वादुःखक्रोधसमन्वितः ॥ उवाचकेननीतोऽयंहंसोह्यलपायुषाजमम ॥ ७६ ॥ सदेवानपिनेष्यामिमानवान्यमः
सादनम् ॥ इत्युक्त्वासहसाराजाक्रोधेनव्याकुलीकृतः ॥ ७७ ॥ आजुहावरथान्दिव्यान्नाम्नाकालान्तकोपपमान् ॥ आयातास्तेरथाः
शीघ्रंनमस्कृत्यचतंप्रभुम् ॥ ७८ ॥ आदेशोदीयतांस्वामिन्कोऽद्यप्राणैर्वियोज्यताम् ॥ राजोवाच ॥ वियन्नीतोहरिर्वीराः शीघ्रंधावत
माचिरम् ॥ ७९ ॥ इत्युक्ताः सहसोत्पत्यसहस्राणांचतुष्टयम् ॥ तरसागगनेतन्तुरुरुधुर्मुमुचुः शरान् ॥ ८० ॥ मेघनादस्तुतान्वी-
रान्प्रहसन्वाक्यमब्रवीत् ॥ मेघनादउवाच ॥ यमलोकेहिगन्तव्यंभवद्भिर्नात्रसंशयः ॥ ८१ ॥ इत्युक्त्वाताञ्जघानाशु तलमुष्टिभिरा-
शुगान् ॥ शिलामादायतान्सर्वान्पोथयामासराक्षसः ॥ ८२ ॥ तेहता भीमकर्माणः कायंत्यक्त्वादिवंगताः ॥ शापान्मनुष्यजन्मा नः
प्राप्तास्तेवैसुरालयम् ॥ ८३ ॥ सतान्निर्मथ्यसंग्रामेयत्रतौवृषपाण्डवौ॥ विहायसातत्रगन्तुंमेघवर्णः प्रचक्रमे ॥ ८४ ॥सैनिकाश्चपरेराज्ञो
युद्धायैवमनोदधुः ॥ हाहाकारोमहानासीत्संगृहीतेहयेतदा ॥ ८५ ॥ गृहीतस्तुरगोयेनतंगृह्णीतेतिवादिनः ॥ क्वगतःकेननीतोऽसौकुतो
यास्यतिनःपुरः ॥ ८६ ॥ नूनमात्मविनाशायजहारतुरगंहियः ॥ अमर्त्यमपिनेष्यामोमृत्युलोकंनसंशयः ॥ ८७ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवं
ब्रुवंतस्तेसर्वेगगनेराक्षसेनाहि ॥ नीयमानंचदद्दशुर्हरिंकोपसमन्विताः ॥८८॥ मुमुचुः शरवर्षाणिरुरुधुस्तेदिशोदश ॥ बाणैर्व्याप्यनभः
सर्वंपातयन्तिस्मराक्षसम् ॥८९॥एतस्मिन्नेवकालेतु वृषकेतुर्महाबलः॥ उवाचभीममंप्रहसन्प्राप्तोऽसौमेघवर्णकः ॥९०॥ वृषकेतुरुवाच ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धन्योऽसौराक्षसोभीमश्लाघ्यंकर्मास्यनाकृतम् ॥ गृहीत्वातुरगंप्राप्तः सकथंपात्यतेपरैः॥९१॥ एतान्पश्यरणेप्राप्तान्वीरान्रणविशारदान् ॥
धारयामिसमक्षंतेपातयिष्येनसंशयः ॥ ९२ ॥ एतावदुक्त्वावचनंगृहीत्वापरमंधनुः॥ पदातिः प्रययौ धन्वीभीमसेनस्यपश्यतः ॥९३॥
पिनाकपाणिर्भगवान्यथादैत्यगणांस्तथा ॥ अधुनाचरणे वीरास्तिष्ठध्वमितिचाब्रवीत् ॥ ९४ ॥ निवर्त्तध्वं वृथाप्राणान्मात्यजध्वं
ममान्तिके ॥ तेतुश्रुत्वावचस्तस्यविस्मयोत्फुल्ललोचनाः ॥ ९५ ॥ कोऽयंकस्यात्मजोवीरः किंवाज्ञापयतिस्वयम् ॥ अस्माकंपुरतः
स्थित्वासमाह्वयतिकालवत् ॥ ९६ ॥ प्रब्रुवंतोवचश्चैवंपुनस्तेरुरुधुस्तदा ॥ तंकर्णपुत्रंसमरेऽवर्षयंस्तेयथाघनाः ॥ ९७ ॥ सतान्बाण-
गणैर्घोरैः पातयित्वाधरातले ॥ ननादसिंहवद्वीरः सिंहस्कंधोमहाभुजः ॥ ९८ ॥ महारथाः शरैश्छन्नानदृश्यन्तेनराधिप ॥ गजा
विदारिताबाणैः पतिताधरणीतले ॥ ९९ ॥ सादिनः पत्तयः सर्वेविनष्टाः शतशोरणे ॥ तानिसैन्यानिभग्नानितस्मात्कर्णात्मजात्तदा
॥ १०० ॥ स्मरणाद्वासुदेवस्यपातकानिवसर्वशः ॥ तत्रकेचित्पुरींप्राप्ताः कथयंतिहिवैक्षयम् ॥ १ ॥ हयोनीतः परैराजन्नयुतंविदली-
कृतम् ॥ वीराणांरणधीराणांयौवनाश्वंनृपंप्रति ॥ २ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ यौवनाश्वोमहाबाहुर्विस्मयंपरमंगतः ॥ तच्छ्रुत्वाभाषितं
तेषांमहाकोपेनपूरितः ॥ ३ ॥ निर्ययौस्वबलेनैवनिखिलेनजनाधिपः॥ पप्रच्छ कतितेप्राप्ताः संतिवीराः कियद्बलम् ॥ ४ ॥ ऊचुस्तेपि
त्रयोदृष्टाचतुर्थोनसमागतः ॥ एकेनगगनेराजन्नीतः स तुरगस्तव ॥ ५ ॥ यूनापरेणसैन्यंतुपातितश्चापरःस्थितः॥ यथाह्यवैष्णवः पुत्रः
स्वकुलंनिरयेऽशुचौ ॥ ६ ॥ यौवनाश्वउवाच ॥ त्रयोदेवाश्वतेनूनंगृह्णन्ति तुरगंमम ॥ नमानुषैः शक्यतेऽसौहयोनेतुंकथंचन ॥ ७ ॥
नयंतिमानुषाहंसंयादृतेनैवमानुषाः ॥ रणयज्ञेहितान्देवांस्तोषयिष्येऽहमद्यवै ॥ ८ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ इत्युक्त्वाप्रययौराजासैन्येन
महतावृतः ॥ प्रथमंराजशार्दूलस्तंददर्शवृकोदरम् ॥९ ॥ वृषध्वजंस्थितंयुद्धेविलोक्यहृषितोऽभवत् ॥ धन्योऽसौबालकश्चैकोवीक्षते-
मांसमागतम् ॥ ११० ॥ नभयंविद्यतेचास्यमृगराडिवलक्ष्यते ॥ मृत्योर्भयंनकुरुते यथायोगीतथाशिशुः ॥ ११ ॥ तस्मात्सर्वेममै-
तस्यपश्यन्तुबलमुत्तमम् ॥ जैमिनिरुवाच ॥ तंतथाभाषमाणंतुससैन्यंहिसमागतम् ॥ १२ ॥ निरीक्ष्य भीमस्तरसा योद्धुं प्रायाद्-
गदान्वितः ॥ वारयन्कर्णपुत्रं च पातयन्निव तद्बलम् ॥ १३ ॥ प्रत्युवाच तदा भीमं वृषकेतुर्मुदा वचः॥ त्रैलोक्यं यदि संप्राप्तं संग्रामे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुंतिनन्दन ॥ १४ ॥ तदा तव भवेद्युद्धं स्वल्पं सैन्यं च मामकम् ॥ सेनेयन्तु वृता तात प्रथमं पुत्रकेण ते ॥ १५ ॥ मयाभीममहा-
युद्धेवर्जनीयात्वयाऽद्यसा ॥ इमांनिर्मथ्यसकलांयशःपैत्रंतुतेकरे ॥ १६ ॥ समुत्पाद्यप्रदास्यामिमात्वंक्रीडयमारिष ॥ नस्थिरःसर्वदा-
देहस्तारुण्यंचञ्चलंतथा॥ १७ ॥स्थिरारमानकस्यापिदृश्यतेमंदिरेविभो ॥ तस्माद्यशःस्थिरंकार्यंप्राणिभिर्भूतलेऽखिले ॥ १८॥
विपरीतःपरोधर्मःकविभिर्भाषितःक्षितौ ॥ परसेनामतिप्रौढांनानामुखविलोकिनीम् ॥ १९ ॥ निर्मथ्ययेनरायांतिप्राप्नुयुस्ते यशः
स्थिरम् ॥ वधूस्तेममसेनास्त्रीसभावंमांनिरीक्षते ॥१२०॥ कर्तुंचसक्षतंवक्षःशस्त्ररूपैर्नखैर्दृढम् ॥ सेनामुखंममसुखेसङ्गतंपश्यपाण्डव
॥ २१ ॥ भवन्तंश्वशुरंवीक्ष्यविमुखाहिभविष्यति ॥ पताकापल्लववृतंनमुखंदर्शयिष्यति ॥ २२ ॥ तस्मात्त्वयाचस्थातव्यंयावद्भवति
संगतम् ॥ ममाद्यसंगरेतातसेनायास्तावदेवहि ॥ २३ ॥ भीमसेनउवाच ॥ भवान्प्रयातुप्रथमंसेनामेनांविलासिनीम् ॥ वधूजितं यदा
वीक्ष्येत्वांतुपुत्रकसंगरे ॥ २४ ॥ तदावधूंशासयिष्येगदादण्डेनदूरतः ॥ शासिताहिवधूःपुत्रसफलातेभविष्यति ॥ २५ ॥ गुरुभिः
शास्यतेनैवस्नुषायदिधरातले ॥ तस्याद्दुर्वृत्तभावेनतेषांहिपतनंध्रुवम् ॥ २६ ॥ एतत्समीक्ष्यगन्तव्यंत्वयावीरमहाचमूम् ॥ पदाति-
स्त्वंरथस्थास्तेपरेप्राप्ताहिकर्णज ॥ २७ ॥ एकाकिनंप्रेरयितुंनक्षमोऽस्मिमहाबल ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एतास्मिन्नन्तरेराजन्वृषकेतुरुदा-
रधीः ॥ २८ ॥ भीमंप्रदक्षिणीकृत्यनिर्ययौसचमूंप्रति ॥ कामीवाऽरुणनेत्रोऽयमबलांवरवर्णिनीम् ॥ २९ ॥श्रीखण्डघनसारेणकटदाने-
नवासिताम् ॥ बिभेदवाहिनींमध्येगजकुम्भपयोधराम् ॥ १३० ॥ बाणैस्तीक्ष्णैर्महाबाहुर्वीक्षमाणःपितामहम् ॥ वीरान्पातयतेरोषा-
न्नरोपस्तस्यशाम्याति ॥ ३१ ॥ मद्बाणैःपातितावीरारणमध्येविदारिताः ॥ शत्रुतां नैवमुञ्चंतिकिंकर्त्तव्यमितोमया ॥ ३२ ॥ एवंसं-
चिन्तयानोऽपिपुनः शत्रून्व्यपोथयत्॥ चन्दनागुरुगन्धीनिरणेराज्ञांमुखानिसः॥३३॥विच्छिन्नानीवपद्मानिनिरीक्ष्यसमरेहसन् ॥ एता-
निजलहीनानि न म्लायन्तिममाग्रतः॥ ३४ ॥ मत्वाबिभेदराजेन्द्ररणेगजघटाः पुनः॥ मौक्तिकानिसुवृत्तानिगजकुंभच्युतानिच ॥३५॥
शूरकंठेषुचिक्षेपमंडनानिसकर्णजः ॥ तंतथासमरेवीरंसंहरंतंनिजंबलम् ॥ ३६॥ यौवनाश्वोगजारूढः समागत्येदमब्रवीत् ॥ यौवनाश्व
उवाच ॥ रथंगृहाणवीरत्वंमयादत्तंसमारुह ॥ ३७ ॥ भूमिस्थेनसमंयुद्धंनप्रशंसंतिसूरयः॥ परदेशात्पुरंप्राप्तंबालंश्रमसमन्वितम् ॥३८॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

योधितं बहुभिः सार्धंविरथंयोधयेकथम् ॥ तवनामनजानामिनगोत्रंजनकंचते ॥ ३९ ॥ विष्णोरिवजगत्पूज्यंनवेद्मिकुलनिर्णयम् ॥
तस्मात्प्रब्रूहिसमरेयथायुद्धंकरोमिते ॥ १४० ॥ धन्यस्त्वमपरोधन्यस्त्वत्तोनास्तीतिमेमतिः ॥ वृषकेतुरुवाच ॥ कुलंकश्यपसंभूतंमा-
मकंरविभासितम् ॥ ४१ ॥ पृथिव्यांनापरोदातायंविनाजनकःसमे ॥ सभामध्येद्रौपदीचक्षिश्यतीयेनवीक्षिता ॥ ४२ ॥ धर्मादयोनग-
णितादुर्योधनहितैषिणा ॥ विनानतांस्थितोयस्तुतस्य पुत्रंनिबोधमाम् ॥ ४३ ॥ अर्जुनेनैवनीतोऽसौपरमंपदमव्ययम् ॥ कर्णः पितामे
संग्रामेवृषकेतुरहंस्थितः ॥ ४४ ॥ युधिष्ठिरस्ययज्ञार्थंतुरगोनीयतेमया ॥ नरथंचत्वयादत्तंप्रतिगृह्णामिसङ्गरे ॥४५ ॥ युद्धेजितंतुगृह्णंति
नदत्तंवैनराधिप॥१४६॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणि जैमिनिकृते यौवनाश्ववृषकेतुवाक्यवर्णनं नामचतुर्थोऽध्यायः॥४॥छ॥ यौवनाश्वउवाच॥
धन्योऽसिकर्णपुत्रत्वंप्रथमंप्रहराशुमाम् ॥ बालंचपलमालोक्यतस्मान्नप्रहरामिते ॥ १ ॥ वृषकेतुरुवाच ॥ बहुपुत्रोऽसिराजेंद्रमत्तोवृद्ध-
तरोभवान् ॥ कृष्णदर्शनहीनोसिनसमोमद्बलेनवै ॥ २ ॥ त्वच्छरीरेमहाराजविद्यतेनबलंक्वचित् ॥ अहंतावद्युवाराजन्भवान्वृद्धतरोमम
॥ ३ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यनृपतिर्दशभिः शरैः ॥ ताडयामासहृदयेवृषकेतुंहसन्निव ॥ ४ ॥ सताञ्छरांस्त्रिधाचक्रे
नृपकोदण्डनिर्गतान् ॥ बाणेनैकेनतरसाछित्त्वातांत्रिभिरार्दयत् ॥ ५ ॥ तस्यबाणानृपंविद्धाप्रविष्टाधरणीतलम् ॥ पूर्वजाःकूटसाक्ष्यंहि
ब्रुवंतोयांत्यधोयथा ॥ ६ ॥ अर्धचन्द्रेण चिच्छेदकोदण्डंनृपतेः पुनः ॥ सगुणंचातपत्रंचचामरव्यजनानिसः ॥७ ॥ चक्रवाकेनतीक्ष्णे-
नाच्छिद्यंतेप्रीतिजागुणाः ॥ यथाचैकेनबालस्यबाणेनैकेनतत्तथा ॥ ८ ॥ निखिलंभूपतेस्तत्रपातितंधनुरादिकम् ॥ सोऽन्यत्कार्मु-
कमादायसज्यंकृत्वामहाबलः ॥ ९ ॥ विव्याधकर्णजंषष्ट्याशराणांनतपर्वणाम् ॥ तेतस्यहृदयंभित्त्वापपुः शोणितमाहवे ॥ १० ॥
जीवनंभानुकिरणाः पिबंतितरसायथा ॥ तथासभिन्नहृदयो बहुभिः परिवारितः ॥ ११ ॥ चकारयुद्धंसुमहन्नृपतिंपरिपीडयन् ॥
चतुर्भिस्तुरगांस्तस्यशरैर्निन्येयमक्षयम् ॥ १२ ॥ सारथेश्च शिरः कायात्पातयामासभूतले ॥ अदृश्यंनृपतिंचक्रेयोधानांपश्यतामपि
॥ १३ ॥ हतोराजेतिशब्दोऽभूत्तस्मिन्युद्धेतथाविधे ॥ बाणांधकारेचकृतेकर्णपुत्रेणलीलया ॥ १४ ॥ पितामहस्यस्वस्यैवनाशंयुधि
रिपोः पुरः ॥ लज्जितः संदधेघोरंपावकास्त्रंसमंत्रकम् ॥ १५ ॥ प्रकाशमकरोत्तेनवह्निनानृपसत्तम ॥ वारुणेनाथराजापिशमयामास

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पावकम् ॥ १६ ॥ पवनास्त्रेणबलवान्कर्णपुत्रोऽपिवारुणम् ॥ विध्वंसयित्वाव्यनदन्महानादंरणांगणे ॥ १७ ॥ यौवनाश्वस्तदाक्रुद्धो
दृष्ट्वाऽमानुषपौरुषम् ॥ रथमन्यंसमारुह्यपर्वतास्त्रेणसंहरन् ॥१८॥ मारुतास्त्रंचराजेंद्रकर्णपुत्रमपीडयत्॥ शिलासहस्रधाकाशादपतन्भु-
विभासुराः ॥ १९ ॥ तस्योपरिशरास्तीक्ष्णाःपतितानृपहस्ततः ॥ शरैर्नदृश्यतेवीरःसंग्रामेलोमहर्षणे ॥ २० ॥ तंवीक्ष्यकुपितोभीमः
पुत्रंमोचयितुंययौ ॥ तंविलोक्यरणेप्राप्तंभीमंकर्णात्मजस्त्वरन् ॥२१॥ प्रमथ्यशरवृष्टिंतांनृपमुक्तांहसन्निव ॥ पर्वतास्त्रंचचक्रेणविनाश्य
व्यचरद्रणे ॥२२॥ यौवनाश्वेनवीरेणतदस्त्रंचवृथाकृतम् ॥ भल्लेनहृदयं तस्याभिन्नंतेनमहात्मना ॥ २३ ॥ मूर्च्छितोनिपपातोर्व्यांवृषके-
तुर्महाबलः ॥ कर्णपुत्रेचपतितेभीमःकोपसमन्वितः ॥२४॥ चिंतयित्वा स्वहृदयेकिंवदिष्यामिधर्मजम् ॥ कुंतींकृष्णंचपार्थंतांविनाकर्ण-
सुतंगतः ॥२५॥ एतस्मिन्नेवकालेतुगृहीत्वामहतींगदाम् ॥ तद्बलंपोथयामासेवगाद्रुद्र इवाहरत् ॥ २६ ॥ गजकुंभान्सगदयाविदार्यच
बहून्क्षणात् ॥ रथानश्वानपिनरान्पातयामासभूतले ॥ २७ ॥ जानुभ्यांभीमसेनस्यपवनस्तुसमुत्थितः ॥ भ्रामितास्तेनमातङ्गागगने
सरथाहयाः॥ २८ ॥ नराश्रमंतेराजेंद्रमुक्तकेशायथाऽसुराः ॥ गजागजैर्नीयमानाः सम्प्राप्तावसुधातले ॥ २९ ॥ भ्राम्यमाणं चतत्सैन्य-
मितश्चेतश्चदृश्यत ॥ वासुदेवस्यमाहात्म्यमश्रुत्वाचयथाजगत् ॥३०॥ ऊर्ध्वपादावस्त्रहीनानानालंकारवर्जिताः ॥ अधोवक्त्राःसरुधिराः
शुष्कास्यागजसादिनः ॥ ३१ ॥ राजपुत्राभिन्नगात्राःस्रवंतोरुधिरंमुखात् ॥ गगनाद्भूतलंप्राप्ताःक्षीणपुण्यायथानराः ॥ ३२ ॥ नराश्व-
गजदेहेभ्यः शोणितौघाः सहस्रशः ॥ प्रावर्तंतमहाराजभीमेयुध्यतिभूतले ॥ ३३ ॥ ततोनृपसुतः प्राप्तःसुवेगोनामवीर्यवान् ॥ भीमंयो-
धयितुंक्रोधादिदंवचनमब्रवीत् ॥ ३४ ॥ सुवेगउवाच ॥ यौवनाश्वसुतंविद्धिसुवेगंमां महाबलम् ॥ तिष्ठयुद्धंकुरुमयासार्द्धंयास्यसिवैकुतः
॥३५॥ इत्युक्त्वासरथं त्यक्त्वागृहीत्वामहतींगदाम् ॥ भीमंजघानगदयामूर्ध्निवक्षःस्थलेतदा ॥ ३६ ॥ वृकोदरस्तंगदयाजघानसमरे
बली ॥ तावन्योन्यंगदाभ्यांचजघ्नतुःक्रोधमूर्च्छितौ ॥ ३७ ॥ ततोभीमःसमुत्थाप्यसुवेगंगगनेऽक्षिपत् ॥ भ्रामयित्वाशतगुणंनिष्पिपेष
धरातले ॥ ३८ ॥ सुवेगःपुनरुत्थायगृहीत्वापवनात्मजम् ॥ भूमौममर्दराजेंद्रतदद्भुतमिवाभवत् ॥ ३९ ॥ भीमोगजंगृहीत्वैकंसुवेगो
परिचिक्षिपे ॥ समायान्तं गजंतंतुचिक्षेपपवनात्मजे ॥ सगजःप्रेरितस्ताभ्यांयातायातंचकुर्वंते ॥ ४० ॥ मुष्टिभिर्जानुभिर्घोरैःप्रहारैस्तौ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चाजिग्यतुः ॥ उभौतौमार्दितौ तत्र पतितौधरणीतले ॥ ४१ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ वृषकेतुस्ततोमूर्च्छांत्यक्त्वाराजानमाहवे ॥ पंचाभि-
स्ताडयामासशरैःसन्नतपर्वभिः ॥ ४२ ॥ तैर्बाणैर्मूर्च्छितोराजायौवनाश्वोमहाबलः ॥ विसंज्ञंसमरेवीक्ष्यवृषकेतुःसमीपगः ॥ ४३ ॥
वस्त्रवातेननृपतिंवीजयन्वाक्यमब्रवीत् ॥ वृषकेतुरुवाच ॥ यत्किंचिद्विद्यतेपुण्यं कृष्णाराधनसंभवम् ॥४४॥ सर्वेणतेनराजासौपुनर्जी-
वतुसंगरे॥पौरुषंवेत्तिमेकस्तुचेन्नजीवतिपार्थिवः ॥ ४५ ॥ मूर्च्छां विहायराजाऽपितिष्ठतिष्ठेतिवैपुनः ॥ उत्थायचरणेप्राहतंददर्शतथा-
विधम् ॥ ४६ ॥ कर्णपुत्रंसमालिंग्यचेदंवचनमब्रवीत् ॥ यौवनाश्वउवाच ॥ प्राणदस्त्वंमदीयोऽसियत्त्वयापरिभाषितम् ॥ ४७ ॥
तच्छ्रुत्वाक्रियतेयुद्धंनहिन्योस्तिहिमांविना ॥ गृहाणराज्यंसकलंजीवितंवशगंतव ॥ ४८ ॥ त्वत्प्रसादाद्धरिंवीक्ष्येभीमंदर्शयमारिष ॥
मर्त्यैकर्णःसदादातादातृत्वंतस्यदर्शितम् ॥ ४९ ॥ त्वयापुत्रेणवीरेणपालयित्वाहिमांरणे ॥ त्वमायाहिमयासार्धंयत्रतौबलिनौरणे ॥
सुवेगभीमौपतितौमूर्च्छितावित्रलक्षितौ ॥ ५० ॥ इति जै० यौवनाश्वपराजयो नाम पंचमोऽध्यायः॥ ५ ॥छ॥ जैमिनिरुवाच॥ ततो
बुद्धौमहावीरौयौवनाश्वेनवारितौ ॥ संस्तूयभीमंतरसापुरींप्रावेशयत्स्वकाम् ॥ १ ॥ मेघवर्णस्तुतुरगंगृहीत्वा भीमसन्निधौ ॥ स्थितः
प्राहहसन्वीरः किमिदंभाग्यकारितम् ॥२॥ चिंतयन्बहुधादेवमनंतंसर्वतोमुखम् ॥ ततोनृपःप्रसन्नात्मावचनंचेदमब्रवीत् ॥ ३ ॥ प्रशं-
सन्पांडवंवीरंवृषकेतुंचमारिष ॥ यौवनाश्वउवाच ॥ भीमपश्यकुमारस्यवृषकेतोर्महद्बलम् ॥ ४ ॥ संजीवितोऽस्म्यनेनाजौदयायुक्ते-
नसाधुना ॥ प्राणदेनकथंयुद्धंपुनरेवप्रजायते ॥५ ॥ तस्मान्मांनयभद्रंतेगोविन्दंप्रतिपाण्डव ॥ मदीयंमानसंचाद्यत्वरतेधर्मदर्शने ॥ ६॥
यस्यकृष्णेपराभक्तिर्मुक्तेरपिगरीयसी ॥ यत्किंचिद्विद्यते वित्तंपुत्रपौत्रादिकंमम ॥७॥ शरीरमपिराज्यंचसर्वंकृष्णवशंकुरु ॥ गजानांम-
मशुभ्राणामयुतंविद्यतेशुभम् ॥ ८ ॥ इदंशिरस्तथावीरधर्मराजार्थमाहवे ॥ पातयिष्यामियज्ञेऽस्मिंस्तुरगस्यापिरक्षणे ॥ ९ ॥ शुभ्रे
गजेभीमसेनमयासार्धंसमारुह ॥ सुवेगकर्णजावेतौगजेमत्तेसकांचने॥१०॥ आरूढौमत्पुरींरम्यांप्रविशेतांममाज्ञया ॥ नगरींतुजनायांतु
किंचिच्छोभयितुंपुरः॥ ११ ॥पताकाभिर्विचित्राभिश्चंदनोदकशीतलाम् ॥ प्रभावतीभीमसेनंनीराजयतुभामिनी ॥१२॥ लाजाभिश्चैवमा-
लाभिर्भावयन्तुहिकन्यकाः॥एवमादिश्यनृपतिःप्रविवेशसपाण्डवः॥१३॥ मेघवर्णेनसहितोमुदायुक्तोनराधिपः॥ राजमंदिरमायांतंभीमं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

देवीददर्शसा ॥ १४ ॥ सुवर्णपात्रेदीपंतुकृत्वापञ्चशिखंशिवम् ॥ कर्पूरपुलकोद्भूतंस्त्रीभिर्युक्तासमाययौ ॥ नीराजयित्वातान्वीरानिदंव-
चनमब्रवीत् ॥ १५ ॥ प्रभावत्युवाच ॥ येनमेकंठसूत्रंहिसुश्लथंपरिरक्षितम् ॥ कर्णजेनाद्यतस्याथकीर्तिःस्थूलाभविष्यति ॥ १६ ॥
जैमिनिरुवाच ॥ जातेनीराजनेराजन्नुपविष्टावरासने ॥ ततोनानाकथाः कृत्वा भुक्त्वा च शयनं गताः ॥१७॥ प्रभातसमये जाते कृत-
कार्योनराधिपः॥ उपविष्टःसभामध्येसहभीमेनभारत ॥१८॥ आदिदेशजनंसर्वंपुरस्थंधर्मकोविदः॥ सर्वैर्गच्छंतुवैतत्रयत्रतौकृष्णपाण्डवौ
॥ १९ ॥ यःकश्चिन्मामकेराष्ट्रेचातुर्वर्णोऽन्त्यजोपिवा ॥ नगच्छेत्कृष्णसान्निध्यंसवध्यश्चोरवन्मया ॥ २० ॥ इत्याघोष्यतदातेनभेरी-
दुन्दुभिनिःस्वनैः॥ सदाराःपुत्रकैः साकंसधनास्तुममाज्ञया ॥२१॥ निर्यांतुद्रौपदींद्रष्टुंरुक्मिणींचयशस्विनीम् ॥ प्रभावतीचनारीणाम-
युतेनविभूषिता ॥ २२ ॥ वधूवृंदेनसंयुक्ताधर्मराजपुरंप्रति ॥ मदीयोवीणकश्चायमयुतस्तंभमंडितः ॥ २३ ॥ पश्चिमाशामुपाश्रित्य
दीयतांगमनायमे ॥ दुंदुभिस्ताडयतांघोरोमेघरावोगजोपरि ॥२४॥ सुवर्णपूरितायांतुकरभाः शकटावृषाः ॥ बहुनात्रकिमुक्तेनमदीयं
वसुयद्भवेत् ॥ २५ ॥ तत्सर्वंकृष्णसान्निध्येनीयतामात्मकारिणः ॥ यत्रभागीरथीगंगायज्ञेशोभगवान्हरिः ॥ २६ ॥ संयोगश्चैवसर्वेषां
कस्यचित्तंनतोपयेत् ॥ सुदेवंचसमाहूयसादिदेशनराधिपः ॥ २७ ॥ वसुवृंदेनसंयुक्तोनानासज्जनसंयुतः ॥ त्वमस्माकं पुरेश्रीमान्
सन्त्यन्येसधनाजनाः ॥ आत्मनासहतान्सर्वान्धर्मराजपुरंनय ॥ २८ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंतेनसमादिष्टोजनंप्राहपुरःस्थितम् ॥
भवद्भिर्गम्यतांतत्रयत्रतौकृष्णपाण्डवौ ॥ २९ ॥ युधिष्ठिरस्याश्वमेधोभविष्यतिसुशोभनः ॥ एवमुक्ता जनाः सर्वेहृष्टाजाताः
सुखान्विताः ॥ ३० ॥ सुदेवो मातरंप्राहराजामांनेतुमिच्छति ॥ यत्रधर्मसुतो राजा यत्र तौ कृष्णपाण्डवौ ॥ ३१ ॥ जननीस्वसुतस्येदं
वाक्यमाकर्ण्य चाप्रियम् ॥ प्रोवाचवचनंपुत्रंनगन्तव्यंकदाचन ॥ ३२ ॥ वित्तव्ययोनकर्तव्योमयिजीवतिपुत्रक ॥ वित्तहीनाह्यहंतात
नजीवितुमिहोत्सहे ॥३३॥ पुत्रउवाच ॥ तत्रभागीरथीगङ्गानानासन्तः समागताः॥ स्वयंसभगवान्यत्रकृष्णास्तिष्ठतिसाग्रजः ॥ ३४ ॥
युधिष्ठिरस्ययज्ञेऽन्येऋषयोऽपिसमागताः ॥ उत्तिष्ठजननित्वंहिगोविन्दं पश्य साग्रजम् ॥ ३५ ॥ वृद्धोवाच ॥ मैवंवदसुदेवत्वंनाग-
मिष्याम्यहंपुरम् ॥ नदेवोनचधर्मोऽपिश्रुतपूर्वःकदाचन ॥३६॥ भर्त्रानैवकृतोधर्मोमत्पित्रातुकदाचन ॥ कस्योपदेशात्त्वंपुत्रप्रवृत्तोऽसि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धनक्षये॥३७॥सर्वंप्रतारणंमन्येयज्ञदानादिकाः क्रियाः ॥ अर्थवादोमतोवेदोब्राह्मणालोकवंचकाः ॥३८॥ प्राणव्ययेनयल्लब्धंधनंतत्को-
नुनाशयेत् ॥ अस्माकंचकुलेधर्मोनकस्यापिसुखप्रदः ॥ ३९ ॥ वृद्धाऽहंसांप्रतंजाताकथंधर्मंसमाचरे ॥ अकृतंनकरिष्यामिह्येतत्सत्यं
वचोमम॥ ४० ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एतच्छ्रुत्वावचस्तस्याःसुदेवोनृपतिंययौ ॥ प्रत्युवाचवचोरम्यंनृपहास्यकरंपरम् ॥ ४१ ॥ सुदेव
उवाच ॥ नायातिजननीदेवमयासहमहाक्रतुम् ॥ धर्मराजस्यतंद्रष्टुंनगृहंपरिमुञ्चति ॥४२॥ राजातस्यवचः श्रुत्वासमानीयजरद्गवाम् ॥
प्रोवाचवचनंरम्यंहितंतस्यायथाभवेत् ॥ ४३ ॥ राजोवाच ॥ सर्वेलोकास्तत्रयांतियत्रतौधर्ममाधवौ ॥ मयैव सहितायाहिकुरुपुण्यं
गजाह्वये ॥ ४४ ॥ तत्रतिष्ठतिकृष्णोऽपिरुक्मिणीचवधूवृता ॥ अन्याश्चपावनानार्यस्तत्रमातःसमागताः ॥ ४५ ॥ सतांदर्शनमात्रेण
विलयंयांतिदेहिनाम् ॥ पातकानिसमग्राणिनात्रकार्याविचारणा ॥ ४६ ॥ वृद्धोवाच ॥नागमिष्यामिराजेन्द्रद्रव्यं ममगमिष्यति ॥
वधूगणश्चमेदुष्टोनाशयिष्यतिमद्गृहम् ॥ ४७ ॥ गोधूमाः परिपक्कामेक्षेत्रेतिष्ठंतिसांप्रतम् ॥ नवनीतंचगोपावैसंक्षयिष्यन्तिमामकम्
॥ ४८ ॥ दासदासीगणोरौद्रोगमिष्यतियथागतम् ॥ मदाधारंगृहमिदंस्थितंराजन्नसंशयः ॥ ४९ ॥ ममकृष्णेनकिं कार्यंनमेधर्मेणसां-
प्रतम् ॥ यथास्वकर्मणिव्यग्राः कृष्णधर्मादयःस्थिताः ॥ ५० ॥ तथास्वगृहकार्येषुसावधानाऽस्मिभूमिप ॥ भवान् राज्यंपरित्यज्य
वृथागच्छतितत्पुरम् ॥ ५१ ॥ बालोऽसिद्रव्यहानिस्तेभविष्यतिनसंशयः ॥ गताःप्राणावरंमन्येनधनंभूपतेक्वचित् ॥ सर्वलोकस्य
संक्लेशोभविष्यतिनराधिप ॥ ५२ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंब्रुवाणांनृपतिर्गृहीत्वातांजरद्गवाम् ॥ बद्ध्वातत्ररुदंतींचदोलामारोप्य तांययौ
॥ ५३ ॥ प्रहसन्विस्मयन्नेवतृष्णांगर्हन् पुनः पुनः ॥ भीमायकथयामासचरितंचित्तविभ्रमम् ॥ ५४ ॥ तस्याजरद्गवायास्तु ततोनाग-
पुरेययौ ॥ आशाबलवतीभीमकाचिदाश्चर्यशृङ्खला ॥ ५५ ॥ ययाबद्धाःप्रधावन्तिमुक्तास्तिष्ठन्तिपंगुवत् ॥ जीर्यंतिजीर्यतःकेशादन्ता
जीर्यंतिजीर्यतः ॥ ५६ ॥ चक्षुःश्रोत्रेचजीर्यंतेतृष्णैकानतुजीर्यते ॥ तृष्णायाः परमं दुःखंतत्त्यागात्परमंसुखम् ॥ ५७ ॥ एतावदुक्त्वा
वचनंसभीमंपरितोषयन् ॥ न्यवसत्पंचरात्रंचपश्चाद्वीरोविनिर्ययौ ॥५८॥ बलेनमहतायुक्तोधर्मराजपुरंप्रति ॥ योजनानांस्थितोभूमिर्य-
त्रविंशतिरेवसः ॥५९ ॥ पप्रच्छभीमोराजानमहंयास्येऽग्रतोनृपम् ॥ त्वांनिवेदयितुंदेवंसंप्राप्तंबलसंयुतम् ॥ ६० ॥ कर्णजस्तवशुश्रूषां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

करिष्यतिगतेमयि ॥ एवंनिरूप्यतरसासजगामयुधिष्ठिरम् ॥६१॥ ततोददर्श राजानंभ्रातृभिःपरिवारितम् ॥ नमस्कृत्यमहाबुद्धिर्धर्म-
राजंवृकोदरः॥ समालिंग्यजनान्सर्वानिदंवचनमब्रवीत् ॥ ६२ ॥ भीमउवाच ॥ तवप्रसादान्नृपतेवयंकुशलिनःसदा ॥ समायातःसतुरगो
यौवनाश्वेनसंयुतः ॥ ६३ ॥ कर्णपुत्रेणसंग्रामेराजासपरितोषितः ॥ बलेनमहता राजासदारः ससुहृद्वृतः॥ ६४ ॥ प्रभावतीतस्यभार्या
द्रौपदींद्रष्टुमागता ॥ महत्यासाश्रियायुक्तास्त्रीसहस्रैर्विलासिनी ॥ ६५ ॥ विष्णुभक्तिर्यथाराजञ्छांतिक्षांतियुतानृप ॥ ६६ ॥ इत्याश्व-
मेधिकेपर्वणिजैमिनीयेभीमागमोनामषष्ठोऽध्यायः ॥६॥छ॥ जैमिनिरुवाच ॥ समागतंनृपंश्रुत्वाधर्मोवचनमब्रवीत् ॥ भीमसेनंप्रतितदा
हर्षेणमहतायुतः॥ १ ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ गच्छत्वंद्रौपदीपार्श्वेकथयैतद्वृकोदर ॥ यथाकरोतिवैभूषांप्रभावत्याश्चदर्शने ॥ २ ॥
जैमिनिरुवाच ॥ जगामभीमसेनोऽथयत्रसापार्षतात्मजा ॥ विलोक्यभीमंसंप्राप्तं पार्षतीहर्षपूरिता ॥३॥ तस्थौभीमंशशिमुखी स्वागतं
चेतिवादिनी ॥ ददर्शगात्रंसंभिन्नंनानाशस्त्रैश्चमुष्टिभिः ॥ ४ ॥ ददौनिजासनं देवीपप्रच्छकुशलंपुनः ॥ वृषकेतुंमेघवर्णंतदाकुशलिनं
सती ॥ ५ ॥ भीमउवाच ॥ राजासमागतोदेवि सभार्यः ससुतः स्वयम् ॥ यौवनाश्वोमुदायुक्तः समृद्धबलवाहनः ॥ ६ ॥ तस्यभार्या
विशालाक्षीस्त्रीसहस्रैः समन्विता ॥ वीक्षितुंत्वांचमानार्हामिहचायातिसुंदरी ॥ ७ ॥ तस्माद्भूषांकुरुशुभेस्वनारीगणसंयुता ॥ सहिता-
स्तत्रवैयांतुसर्वे देविनृपंप्रति ॥ ८ ॥ कृष्णो देविकुतोयातस्त्वंविनातवमण्डनम् ॥ न पश्यामि तथारूपं संभवेन्ममविस्मयः ॥ ९ ॥
यदिद्वारवतींकृष्णः परित्यज्यनृपंगतः ॥ भवित्रीतवकाशोभाप्रभावत्यासहाधुना ॥ वित्तेन महताचासौपूरितानृपतेः प्रिया ॥ १० ॥
द्रौपद्युवाच ॥ अंतर्गृहेनिवसतिगोविन्दः किलपांडव ॥ सर्वंसुमंडनंमह्यंनिगच्छामोवृकोदर ॥ ११ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततः कृष्णः
समागत्यसहधर्मात्मजेनवै ॥ यौवनाश्वंभावयितुंसपुत्रंप्रययौमुदा ॥ १२ ॥ चंपकायत्रबहुलाः पुष्पितास्तत्रसंस्थिताः ॥ यौवनाश्वो-
ऽपितुरगंपुरस्कृत्यतुकर्णजम् ॥ १३ ॥ संमुखंस्थितएवासौवीक्षमाणोनृपागमम् ॥ नानावाद्यनिनादेनकंपयन्वसुधातलम् ॥ १४ ॥
एतस्मिन्नेवकालेतुधर्मपुत्रः समागतः ॥ ददर्शनृपतिंपार्श्वेसर्वसैन्यसमन्वितम् ॥ १५ ॥ उत्तीर्यवाहनात्तस्मादालिंग्यवसुधाधिपम् ॥
नमस्कृतः सतेनापियौवनाश्वेनधीमता ॥१६॥ तमुवाचसधर्मात्मायथाभीमादयोमम ॥ तथात्वमसि राजेन्द्रनात्रकार्याविचारणा ॥१७॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पश्य कृष्णंमहाबुद्धेसहायंममभूपते ॥ प्रभावतीद्रौपदींचकुंतींपश्यतुसत्वरां ॥ १८ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ यौवनाश्वोऽच्युतंकृष्णमनंतं
प्रणतोऽब्रवीत् ॥ प्रहृष्टवदनोभूत्वाधर्मपुत्रस्यशृण्वतः ॥ १९ ॥ यौवनाश्वउवाच ॥ धन्योऽस्मिदेवतुरगोधन्योऽयंयस्यकारणे ॥ भीमा-
दयस्त्रयोवीराः सम्प्राप्तामत्पुरंप्रति ॥ २० ॥ वृषकेतुरयंधन्योममात्मायेनरक्षितः ॥ कृपाविष्टेनमनसायुद्धभूमिगतेनच ॥ २१ ॥ कृपा-
र्थस्तेसखाकृष्णवैष्णवानांसदाग्रणीः ॥ येनत्वंदर्शितोलोकेसर्वपापप्रणाशनः ॥ २२ ॥ जितवान्वैकुरुक्षेत्रेयस्त्वयासहितोरणे ॥ जैमि-
निरुवाच ॥ प्रभावतीचतांकुन्तींपार्षतीं चैवसात्वतीम् ॥ २३ ॥ समालिंग्यनमस्कृत्यतस्थौ हर्षपरायणा ॥ तथानुवंतंनृपतिन्नमस्कृ-
त्यार्जुनोऽब्रवीत् ॥ २४ ॥ अर्जुनउवाच ॥ यथायुधिष्ठिरोऽस्माकंतथात्वंहिनराधिप ॥ वृद्धो मान्यश्चसततंदृष्टोदैवात्समागतः ॥२५॥
सुवेगोऽपिहितान्सर्वान्नमस्कृत्यजनार्दनम् ॥ प्रोवाचवचनंतत्रधर्मराजंमहामतिम् ॥ २६ ॥ किंवर्णयामिराजेन्द्रवृषकेतोर्महात्मनः ॥
महिमानमतीवास्ययत्कृष्णोदर्शितोऽमुना ॥ २७ ॥ विनाकृष्णंहियद्राज्यंशरीरंचतथाधनम् ॥ धार्यतेमानवैर्भूपतत्सर्वंप्रेतभूसमम्
॥२८॥ अतः परंहृषीकेशनमोक्ष्येतेपदांबुजम् ॥ विसर्जयाशुतुरगंयज्ञार्थं वैनृपस्यहि ॥ २९ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततोहरिस्तुष्टमना-
स्तद्वाक्येनचभारत ॥ सहैवसंस्थितं वीरमालिंग्यराविपौत्रकम् ॥३०॥ प्रविवेशपुरींकृष्णोधर्मपुत्रेणसंयुतः ॥ उषित्वामासमेकंतुप्रत्यु-
वाचयुधिष्ठिरम् ॥ ३१ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ चैत्रीगतामहाराज पौर्णमासीहपृष्ठतः ॥ यज्ञस्यावसरोदूरेमासिचैकादशेनृप ॥ ३२ ॥
तस्माद्गच्छामिनगरींद्वारकांयादवाश्रयाम् ॥ नान्योऽस्ति रक्षकस्तस्यांमांविनापांडुनंदन ॥ ३३ ॥ अतोऽहंत्वरितोयामिपृच्छेत्वां
गन्तुमुत्सुकः ॥ गतेमयिभविष्यन्तियादवाहर्षनिर्भराः ॥ ३४ ॥ तावत्त्वंयौवनाश्वेनसहपालयवाजिनम् ॥ तवयज्ञेवयंसर्वेह्यश्वमेधेनि-
मन्त्रिताः ॥ आगमिष्यामहेनूनंतथाकार्यंविधीयताम् ॥३५॥ जैमिनिरुवाच ॥ तच्छ्रुत्वावासुदेवस्यवचनंधर्मनन्दनः ॥ अनुज्ञांदत्तवां-
स्तस्मैज्ञात्वाकृष्णस्यमानसम् ॥ ३६ ॥ केशवेतुगतेराजाव्यासेनहि समन्वितः ॥ तुरगंपालयामासयौवनाश्वेनचानुजैः ॥ ३७ ॥ सभां
चकारयामासमण्डपंसमकारयत् ॥ द्वैपायनंततोऽपृच्छन्मरुत्तस्यविचेष्टितम् ॥ ३८ ॥ व्यासश्चकथयामासमरुत्तस्यमहाध्वरम् ॥
मरुत्तेनवृतः पूर्वंयज्ञार्थेजीवएवहि ॥ ३९ ॥ इन्द्रस्तंवारयामासनयाज्योजीवमानवः ॥ ततोनृपोऽपिसंवर्त्तंनारदादश्रृणोन्मुनिम् ॥४०॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रार्थयित्वाक्रतुंचक्रेसंवर्त्ताच्छक्रपावकौ ॥ स्तंभयित्वावरंप्राप्यक्रतुंकृत्वाचशोभनम् ॥ यथागतंगतोराजापूतः स्नात्वादिवंययौ ॥ ४१॥
जैमिनिरुवाच ॥ युधिष्ठिरोऽपिपप्रच्छव्यासंधर्मान्पुनःपुनः ॥ यथामतिश्रुतान्सर्वान्कथयामासपावनान् ॥४२ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणि
जैमिनीयेमरुत्तयज्ञकथनंनामसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥७॥ जैमिनिरुवाच ॥ श्रुत्वाव्यासमुखाद्धर्मान्धर्मराजोयुधिष्ठिरः ॥ पप्रच्छचापरान्
धर्मान्सर्वलोकहितावहान् ॥ १ ॥ भगवन्किंनरैः कार्यंसंसारभयभीरुभिः ॥ कथमत्रभवेत्कीर्तिः परत्र च कथं सुखम् ॥२॥ वासुदेवः
कथंतुष्येत्तत्तद्ब्रूहियथातथम् ॥ व्यासउवाच ॥ ब्राह्मणोधर्मशास्त्राणिसम्यग्ज्ञात्वानकुत्सितम् ॥ ३॥ प्रकरोतिशुभंकर्मचेहकीर्तिंसुखं
परे ॥ परापवादाद्भीतश्चपरद्रव्यंपरास्त्रियम् ॥ ४ ॥ नकामयेन्नगृह्णातिनशृणोतिहितद्वचः ॥क्षत्रियःसर्वधर्मज्ञोदातायुद्धपरायणः ॥५॥
आत्मवित्संगरेप्राणान्संमुखस्त्यजतेयदि ॥ संप्राप्नोत्यमलांकीर्तिमिहलोकेपरत्रच ॥ ६ ॥ वैश्योधनसमृद्धस्तुसत्यवादीप्रियातिथिः ॥
शुश्रूषणंगवांकुर्यात्तत्परःप्राणिनांहितम् ॥ ७॥ प्राप्नोतिविमलांकीर्तिंगतिंकृष्णनिषेवणात् ॥ शूद्रस्तुसेवतेविप्राञ्छ्रद्धयानावमन्यते
॥ ८॥ यशःपरमवाप्नोतिध्यात्वानारायणंविभुम् ॥ विधवायाभवेन्नारीकामासक्तासुभोगिनी ॥ ९॥ गुरुवादकरीदुष्टाह्यष्टापरनरंप्रति॥
धनयुक्ता रागपरासार्पिणीवसपक्षिणी ॥ १० ॥ आत्मानंपातयेदाशुपत्यासहमहीपते ॥ तांयःकामयतेमंदोदुष्टात्मासनराधमः॥ ११ ॥
सोऽपिवैनारकीं योनिंप्राप्नोतीहनसंशयः ॥ सारंडादुर्गतिंयातिशरीरस्यचविक्रयात् ॥ १२ ॥ शुद्धस्नानंचतांबूलंचंदनंचासनानिच ॥
इच्छाभोज्यंतथापेयंपतेरिच्छाविहारिणी ॥ १३ ॥ नित्यंधर्मपरायातुगृहकार्यकरीतथा ॥ श्वश्रूश्वशुरयोश्चैवपादवन्दनतत्परा ॥१४॥
ज्येष्ठदेवरयोश्चापिह्यनुवृत्तिपरायणा ॥ प्राप्नोतिसद्गतिंकीर्तिमिहलोकेपरत्रच ॥ १५ ॥ प्राक्कर्मयोगजंचिह्नंबिभ्रतीलक्षणंत्विदम् ॥
कृष्णवर्णांतालुजिह्वांस्वांगुल्यास्पृशते भुवम् ॥ १६ ॥ एतैश्चलक्षणैर्युक्ताभर्तृसम्बन्धघातिनी ॥ स्वकर्मवशतस्तेतुतस्यावैसंगतिं
गताः ॥ १७॥ तयास्थेयंपितुर्गेहेनपरेषांगृहंव्रजेत् ॥ जटिलापंकबहुलाभोजनेलुब्धमानसा ॥ १८॥ अनाचारवतीयातुसासुखंनैव
विंदति ॥ बालत्वेरक्षातिपितायौवनत्वेनिजःपतिः ॥ १९ ॥ वार्धकेरक्षतेपुत्रोनस्वतंत्राहियोषितः ॥ स्वतंत्रतायोषितांहिनशुभायोप-
कल्पते ॥२०॥ कृच्छ्रातिकृच्छ्रपाराकैःपरंशोषयतेतनुम् ॥ विधवासासुखंजीवेत्परलोकेचमोदते ॥ २१ ॥ नव्रजेत्तीर्थयात्रांहिनकदा-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चिच्छुभव्रतम् ॥ करोतिविधवानारीसागच्छेन्नरकंध्रुवम् ॥ २२ ॥ कर्तव्यंतुतयाराजन् शरीरपरिशोषणम् ॥ उपवासादिभिर्नित्यं
शमः कार्यो न संशयः ॥ २३ ॥ शीलभंगेतुनारीणांदोषास्तुबहवोनृप ॥ स्त्रीणांनैवतुविश्वासःकर्तव्यस्तुकदाचन ॥ २४ ॥ अन्या-
श्रितान्यचित्तानांविश्वासोनसुखप्रदः ॥ बहुधाहसतेयातुबालंचपरिचुंबती ॥ २५ ॥ दृष्ट्वापुमांसंत्वरिताप्रस्खलंत्यनुधावति ॥ गायंती
सुस्वरं दृष्ट्वाकर्णंकंडूयतेकटिम् ॥२६ ॥ अचैलं मस्तकंस्वंतुहासंचकुरुतेवृथा ॥ ईदृशीयाभवेन्नारीविज्ञेयाबंधकीनरैः ॥ २७ ॥ वृथा
परगृहंयातिवृथापश्यतितंजनम् ॥ दूतिकां जननींवेत्तितत्संगेऽतीवलालसा ॥ २८ ॥ मालाकारीनापितीचनटीप्रव्राजिकातथा ॥
फणिव्रतातिपत्राणिविक्रीणातितुयाभुवि ॥ २९ ॥ सैरंध्रीचापिदासीचतथापातिविवर्जिता ॥ सूतिकाधवहीनाचतथाकापालिनीतुया ॥
ईदृशीनांसंगमेनयस्यास्तुष्यतिमानसम् ॥ ३० ॥ स्वैरिणीनांतुसाराज्ञीविज्ञेयाधर्मनंदन ॥ तस्माद्रक्षेत्स्त्रियं पार्थदुष्टसंगाद्विशेषतः
॥३१ ॥ असूयकोऽथपिशुनोनास्तिकोधूर्तकोनरः ॥ समीपेसंस्थितोराज्ञांप्रजानां दुर्लभंसुखम् ॥ ३२ ॥ प्रजाःपालयभद्रंतेतासु
नष्टासुनश्यति ॥ नाचरंतितुये धर्मान्नृपतेब्राह्मणादयः ॥ ३३ ॥ नचिन्तयन्तिदेवेशंदेवकीनंदनंहरिम् ॥ नास्तिकास्तेनराज्ञेयाःसर्वधर्म-
बहिष्कृताः ॥३४ ॥ एतैः सहासनंस्पर्शंमनसापीहनाचरेत् ॥ आराधयन्तिदेवेशंप्राणिनांमुक्तिदंहरिम् ॥ देवतुल्याश्वतेज्ञेयाश्चाण्डा-
लोऽपिहरेःप्रियः ॥३५॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेव्यासवाक्यं नामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ छ॥युधिष्ठिर उवाच ॥ कथंलक्ष्मीःस्थि-
रातातप्राणिनांजायतेगृहे ॥ गोविन्देनसहावासःकथंजायेततद्वद ॥ १ ॥ व्यास उवाच ॥ शृणुवत्सप्रवक्ष्यामियथालक्ष्मीःस्थिरा
भवेत् ॥ सत्यंशौचंविशेषेणप्राणिनांशिवाचिंतनम् ॥ २ ॥ तत्रस्थिरायतेलक्ष्मीस्तत्रनारायणोहरिः ॥ मातरंपितरंपुत्रोभ्रातरंज्येष्ठ-
मेवच ॥ ३ ॥ मन्यतेबांधवगणंतत्रलक्ष्मीः स्थिरायते ॥ भार्यापतिपरायत्रपतिः क्रोधवशोनचेत् ॥ ४ ॥ कृतंजानातियोमानी
कूटसाक्ष्यंनयोवदेत् ॥ श्राद्धंनवंचयेद्यस्तुवित्तशाठ्येनपैतृकम् ॥ ५ ॥ श्रद्धावान्कुरुते कर्म दत्त्वा दानं न यो वदेत् ॥ कृत्वा शूरत्व-
माजौ हि न भवेद्यो विकत्थनः ॥ ६ ॥ परस्त्रियं हि वन्देत मातृतुल्यां महीपते ॥ आरामकारकश्चैव वापीकूपमठादिकृत् ॥ ७ ॥
तडागसत्रप्रासादविप्रमन्दिरकारकः ॥ कन्यादानं च यो दद्यात्सदातीर्थावगाहकः ॥ ८ ॥ सदा दानपरोऽतीतः पापाच्चैव नरोत्तमः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एवंविधं नरं पार्थ रमा संश्रयते भुवि ॥ ९ ॥ दुष्टात्मानं त्यजेल्लक्ष्मीः पिशुनं वृषलीपतिम् ॥ तथा च द्यूतकर्तारं द्यूतं च तव
सुप्रियम् ॥ १० ॥ प्रथमं वारितश्चासि सर्वैः पार्थिवबन्धुभिः ॥ दुर्योधनादिभिः सार्धं कृतं द्यूतं वराटकैः ॥ ११ ॥ अक्षैश्चतुर्भिर्भवता
क्रीडितं न च शोभनम् ॥ जितमित्येव शकुनिः सह ताताधमैर्नरैः ॥ १२ ॥ मया तदैव विज्ञातं कौरवाणां ध्रुवं क्षयः ॥ स त्वं श्रिया
परित्यक्तो द्यूतदोषेण भारत ॥ १३ ॥ त्यज्यते स श्रिया नित्यं परान्ने यस्तु लंपटः॥मदिरापानमत्तो यो मृगयासक्तचेतनः ॥ १४ ॥
साधुनिन्दाकरो यस्तु यस्त्वारामादिभञ्जकः ॥ तस्करः काञ्चनादीनां धातूनां च तथा नृप ॥ १५ ॥ रसानां चैव धान्यानां पुस्तक-
स्यापहारकः ॥ तृणकाष्ठसमूहानां फलादीनां नराधिप ॥ १६ ॥ स्तेनोऽपि वस्तुजातानां स श्रिया त्यज्यते नरः ॥ अमायां रवि-
संक्रान्तौ व्यतीपाते च वैधृतौ ॥१७॥ पितृक्षयाहे तीर्थे यो मैथुनी न रमास्पदम् ॥ इति ते कथिता धर्मा अत ऊर्ध्वं निशामय ॥१८॥
समानय त्वं गोविंदं यथा यज्ञः प्रजायते ॥ विना तु वासुदेवं ते न हि वासः सुखावहः ॥१९॥ जैमिनिरुवाच ॥ एतच्छ्रुत्वा वचस्तस्य
मुनेरमिततेजसः ॥ प्रत्युवाच ततो राजा भीमं विनयतत्परम् ॥ २० ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ भीम याहि महाबाहो कृष्णं प्रति ममाज्ञया ॥
तमानयाशु गोविन्दं पुत्रपौत्रसमन्वितम् ॥२१॥ यशोदां देवकीं देवीं सत्यभामां च रुक्मिणीम् ॥ एतच्छ्रुत्वा वचस्तस्य धर्मराजस्य
धीमतः ॥ २२ ॥ नमस्कृत्य च तं भीमः प्रतस्थे द्वारकां प्रति ॥ मार्गे बहुविधान्देशानतिचक्राम सत्वरः ॥ २३ ॥ नानाविधानि
रम्याणि नानावृक्षयुतानि च ॥ वनानि समतिक्रम्य चचार पवनात्मजः ॥ २४ ॥ पर्वतान्विविधान्रम्याञ्छिखरैरतिशोभितान् ॥ अति-
वेगवतीश्चैव सरितो विपुलाः पथि ॥२५॥ अतिक्रम्य ददर्शासौ दूरात्कृष्णपुरीं तदा ॥ सुवर्णकलशोपेतां तोरणैरतिशोभिताम् ॥२६॥
चन्दनोदकसेकेन सिक्तमार्गां तथैव च ॥ हृष्टपुष्टजनोपेतामुग्रसेनेन पालिताम् ॥ २७ ॥ नानावृक्षसमाकीर्णैर्नानावल्लीविराजितैः ॥
क्रीडावनैर्विराजन्तीं प्राकारैः परिखावृताम् ॥ २८ ॥ अक्रूराद्या यत्र भक्ताः सेवन्ते गरुडध्वजम् ॥ रुक्मिणीसत्यभामाद्याः स्त्रियो
भगवतश्च याः ॥ २९ ॥ तास्सर्वा भगवत्प्रीत्या यस्यां सेवन्ति तं हरिम् ॥ एवंविधां द्वारकां तां दृष्ट्वा भीमो महाबलः ॥३०॥ हर्षेण
महता युक्तो बभूव जनमेजय ॥ द्वारकाया बहिर्देशे महासरसि शोभने ॥ ३१ ॥ स्नात्वा सर्वविधिं कृत्वा प्रवेशायोपचक्रमे ॥ पर-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्वारेण संप्राप्य द्वारवत्यां वृकोदरः ॥ ३२ ॥ यदा प्रवेशं कुरुते मन्दिरे माधवस्य सः ॥ तदा स कुरुते कृष्णो भोजनं बहुभिर्वृतः ॥३३॥रम्यं तु देवकीदत्तं पात्रे वै काञ्चने शुभे ॥ कचोलानां चतुःषष्टिन्यस्ते सुघटिते हरिः॥३४॥ पायसं चन्द्रसंकाशं सितशर्करया युतम्॥भक्तं कुमुदवर्णाभं मुद्गदालिस्तथैवच॥३५॥नानाव्यंजनसंयुक्तं त्रिभिः पंक्तिभिरेवच॥निम्बूरसेन सार्द्रेण फलमूलयुतेन च॥३६॥ विकृतानि कृतान्येव शतशो भोजने विभो ॥ मरीचं पिप्पली चार्द्रं रंभा शर्करया युता ॥ ३७ ॥ सितया सहितेनाथ दुग्धेन क्वथितेन च ॥ घृतं सितायुतं देव्या दत्तं प्रीत्या यशोदया ॥ ३८ ॥ पूरिकाश्च तथा क्षीरविकाराश्च प्रसाधिताः ॥ मृद्वीकाशिंशपाचूतकरमर्द-कृताः शुभाः ॥ ३९ ॥ मरीचपिप्पलीयुक्ता एलाचंद्रकसंयुताः॥ क्वथिताः कथिका यस्मिन्भोजने भूरिशो हरेः ॥ ४० ॥ प्रलेहिकाः कृता यत्र कचोले रससंयुताः॥ नानाकुसुमसंमोदयुक्ताः सूदैः कृता हिते॥४१॥ मण्डका वर्तुला रम्याः समाः सर्वत्र बिंबवत् ॥ मधु-युक्तेन गव्येन युक्ते तस्मिन्सुभाजने ॥४२॥ काञ्चने तु कचोले वै स्थितं कांचनसुप्रभम् ॥ घृतं सुवासितं प्रीत्या दत्तं देव्या यशो-दया ॥४३ ॥ तत्र गोधूमचूर्णेन चन्द्रकेण विलोडितम् ॥ घृतं न दृश्यते तत्र काञ्चनप्रभयान्वितम् ॥ ४४ ॥ सौहालिकाः पूरिकास्तु शतच्छिद्रास्तु वेष्टिकाः॥ पूपिकास्तु तथा क्षीरविकारास्तु प्रकाशिकाः ॥ ४५ ॥ मणयः सूत्रसंघाश्च मालतीकुसुमादयः ॥ पर्पटाः कर्बुरा रम्या माषकूष्माण्डसंयुताः ॥ ४६ ॥ वटकान्विविधान्रम्यान्भुंक्ते वै देवकीसुतः ॥ हिंगुजाजीरमरिचैः पूरितार्द्रेण ते शुभाः ॥ ४७ ॥ शुक्तेन लवणेनापि शुद्धतैलेन पूरिताः॥ कुंकुमाभाः स्नेहहीनाः सक्षता इव दुर्जनाः ॥ ४८ ॥ दधिदुग्धयुताः केचिच्चिंचिणी-चूतसंयुताः ॥ द्राक्षारसयुताः केचित्तथान्ये कथिकायुताः ॥ ४९ ॥ राजिकाजलमध्याश्च शुभान्ये सितया युताः ॥ रसैश्चतुर्भिश्चैवान्ये वटका नवधास्थिताः ॥ ५० ॥ वज्रप्रभास्तु कनकाश्चारबीजसुखारिकैः ॥ शकलैर्नारिकेलस्य लवंगशतसंयुतैः ॥ ५१ ॥ घृतक्षीर-सितान्यस्ताः कटाहेतुप्रलोडिताः ॥ लब्धासितास्तु कृसरं रम्यास्तत्रैव फेनिकाः ॥ ५२ ॥ पेडारिकास्तु वै बह्वयः कृताराजन्क-वोष्णिकाः॥ मोदकास्तत्र संभूताश्चारबीजभवाः परे॥५३॥ सितया तु कृताश्चान्ये दुग्धाज्येन विनिर्मिताः॥५४॥ नारिकेलफलैश्चान्ये तिलैश्चणकबीजकैः॥ ईदृशान्मोदकान्रम्यान्कृष्णस्यार्थे तु भोजने ॥ ५५ ॥ मांसं तु संस्कृतं सूदैर्मृगवाराहसंभवम्॥ शाशिकं रौहिकं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चैव चैत्तलं मेषसंभवम् ॥ ५६ ॥ मस्त्यंमांसं लाविकं च तैत्तिरं रुचिदायकम् ॥ नानारसयुतं रम्यं बुभुजे देवकीसुतः ॥ ५७ ॥ अर्शोऽघ्नं मानिनीकंदं सिंधुवारेन्द्रवाहकम् ॥ नारिंगंचिचिडीकंदंकौकुरीफलमेव च॥५८॥दशारं कर्कटीजातं शुभं निंबफलं शिवम् ॥ टिंटाफललवंगंच श्रीफलं नीरकल्ककम् ॥ ५९ ॥ वल्कलं वंशकारीरं तथा कायफलं नवम् ॥ द्राक्षाफलं चूतफलं रम्यं कंटकितं फलम् ॥ ६० ॥ धात्रीफलं शुक्तिभवं फलमंबाडकं तथा ॥ रंभाफलं पिप्पली च मरीचाश्च मनोहराः ॥ ६१ ॥ शुद्धसर्षपतैलेन लवणेन च वेष्टितम् ॥ तथा राजिकया विद्धं त्रिभिर्वर्षैर्घटे स्थितम् ॥ ६२ ॥ भुंक्ते च भगवांस्तत्र देवकीवाक्यतोषितः ॥ समीपस्था रुक्मिणी तु लक्ष्मणा चारुलोचना ॥ ६३ ॥ सत्यभामाजांबवतीव्यजनेन समान्विताः॥ चारुनूपुरसंरावा रणद्वलयमेखलाः ॥ ६४ ॥ हारकेयूरशोभिन्यः कृष्णपार्श्वे सुसंस्थिताः ॥ पृथक्पृथङ्निरीक्षंत्यो वीजयन्त्यो हसंति च ॥ ६५ ॥ कथयंत्यः कथाः काश्चिन्नि-रीक्षंत्यो जगत्प्रभुम् ॥ पारिजातभवान्यानि बिभ्रंत्यः कुसुमानि ताः ॥ ६६॥ सत्यभामा स्मितं कृत्वा कृष्णं वचनमब्रवीत् ॥ सत्य-भामोवाच ॥ सांप्रतं भोजनं कृष्ण समीचीनं सुशिक्षितम् ॥ ६७ ॥ गोपालत्वं परित्यज्य तक्रपानं तथोदकम् ॥ ईषन्नम्रो भवान्भूत्वा दुग्धं पक्कं तु यः पुरा ॥ ६८ ॥ पीत्वा च धावसेऽरण्ये कालिंदीतीरसंस्थितः ॥ गोपालानां यदन्नानि हरसे तत्तु विस्मृतम् ॥ ६९ ॥ इदानीं मानुषं धर्मं जानाति सकलं भवान् ॥ धर्मपुत्रस्य संगत्या विज्ञातं भवताखिलम् ॥ ७०॥ चामरैर्वीज्यते दिव्यैः पश्य रुक्मिणि वैभवम् ॥ अस्याश्रयेण मे नाशः कर्मणः संभविष्यति ॥ ७१ ॥ मत्तोऽन्यां पट्टमहिषीमात्मानं च सुशोभनम् ॥ न मां पश्यति कल्याणि भुञ्जानां कर्मणां फलम् ॥ ७२ ॥ आयामि यामि पुरतो न मां वारयते हरिः ॥ वेदभाषितमाकर्ण्य कृष्णे मे रमते मनः ॥७३॥ तस्मान्मयापि क्रियते सेवनं सर्वदा क्षितौ ॥ देवक्युवाच ॥ न लज्जसे कथं त्वं वै ब्रुवंती केशवं प्रति ॥ ७४ ॥ अहं तथाऽस्य जननी वसुदेवोऽस्य वै पिता॥ उभाभ्यां क्रियते कर्म कृष्णतुष्टिकरं परम् ॥ ७५ ॥ निखिलोऽयं पुरा देहे विधृतस्तु मया लघुः ॥ अहं करोम्यस्य कर्म ब्रुवती त्वं न लज्जसे ॥ ७६ ॥ ममोदरे यदा प्राप्तस्तदा प्राप्तं सुबन्धनम् ॥ वसुदेवेन वीरेण पश्य त्वं कर्मणो गतिम् ॥ ७७ ॥ अलक्ष्यलक्षणश्चायं संवृतः शत्रुसूदनः॥ तस्मान्माता चास्य पिता न भार्या प्राप्नुते सुखम् ॥७८॥ सर्वे स्वकर्मणा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भद्रे जीवंत्येव हि मानवाः ॥ ये भजन्ति हरिं कृष्णं प्राप्नुयुस्ते सुखं शुभे ॥ ७९ ॥ सत्यभामोवाच ॥ भवत्या साधुवचनं प्रोक्तं कृष्णस्य सन्निधौ ॥ तत्कथं वै प्रशंसंति सर्वे विप्रा जनार्दनम् ॥ ८० ॥ एनं हि तावकं पुत्रं विस्मयस्तत्र मेऽपरः ॥ कर्मणां नाशकृद्देवो महतां देवकीसुतः ॥ ८१ ॥ अस्मिन्देहे महत्कष्टं कुर्वाणां वेत्ति माधवः ॥ हृदये तु धृतः पूर्वं त्वया नैव निरीक्षितः ॥ ८२ ॥ मया तु धार्यते भद्रे हृदये परिदृश्यते ॥ तस्मात्ते कर्मणां नाशः क्रियते ह्यमुना शुभे ॥८३॥ तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा प्रसन्नवदनो हरिः ॥ यावद्ददाति तां देवीं तावद्भीमः समागतः ॥ ८४ ॥ दृष्ट्वा तदा समायांतं हृषीकेशो वृकोदरम् ॥ वारयामास हि तदा सैरन्ध्रीवचनेन तम् ॥ ८५ ॥ किं वदिष्यति भीमोऽसाविति बुद्ध्या नराधिप ॥ कौतुकी भीमवचनश्रवणे सर्वदा हरिः ॥ ८६ ॥ इत्याश्वमेधिके पर्वणि जैमिनीये भीमागमो नाम नवमोऽध्यायः ॥९॥छ॥ जैमिनिरुवाच ॥ निवारितं तु कृष्णेन ज्ञात्वाऽमानं वृकोदरः ॥ प्रहसन्नब्रवीद्राजन्मेघगम्भीरया गिरा ॥१॥ भीम उवाच ॥ मामवज्ञाय कृष्णोऽसौ भोजनं कुरुते यदि ॥सैरंध्रि वद देशेऽस्मिन्किं चिकीर्षति माधवः ॥२॥ मृता किं देवकी देवी सत्यभामाथवा मृता ॥ महर्घं किलु धान्यानां मेघो राष्ट्रे न वर्षति ॥३॥ किञ्च पुत्रास्तत्र पौत्रा राक्षसेन हृता बलात् ॥ किं वा स्त्रीभिः सहैवायं भोजनं कुरुते हरिः ॥ ४ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवं वदति भीमे तु कौतुकार्थं महीपते ॥ कृष्णश्च वादयामास फेणिकाचर्वणस्वनम् ॥ ५ ॥ पर्पटानां महच्छब्दस्तत्र कृष्णेन वै कृतः ॥ प्रपिबन्कथिकाशब्दं घंटिकाघटनिस्वनम् ॥ ६ ॥ कुर्वन्नोष्ठपुटं रम्यं भीमसेनं प्रकोपयन् ॥ वृकोदरस्तु तच्छ्रुत्वा वाक्यं प्राह हसन्निव ॥ ७ ॥ तक्रं पिबति यः पूर्वं सांप्रतं क्वथितं कथम् ॥ सूतिकां तां न जानामि यया कण्ठोऽस्य वर्धितः ॥ ८ ॥ नासाच्छेदो वधो न्याय्यः पापिष्ठायास्ततोऽधिकम् ॥ किमंगुष्ठेन जनितो मुसलेन हलेन वा ॥ ९ ॥ न शृणोति यदा शब्दं पुनरेवाह पांडवः ॥ वटकः किं गले लग्नो गदया पोथयाम्यहम् ॥ १० ॥ धिक् धिक् तक्रो मदीयोऽयं यस्य कण्ठे महीधराः ॥ दृश्यंते प्रलये नित्यं विशमाना निरर्गलम् ॥ ११ ॥ वटकस्य वराकस्य गणना कात्र कीर्त्यते ॥ तेनाभ्यासेन गोविन्द मा कुटुंबं प्रभक्षय ॥१२॥ दूरदेशात्समायांतं मा मा भक्षय मामितः ॥ भक्षितो नैव सुखदो भविष्यामि हरे तव ॥ १३ ॥ अधो न गमनं मह्यमूर्ध्वं गन्तास्मि ते शिरः ॥ यत्र प्रविष्टेन मया दृश्यते सचराचरम् ॥ १४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुत्सयिष्यंति वै लोकास्त्वामेव पुरुषोत्तमम् ॥ आशया परया प्राप्तं भक्षमाणं हि पांडवम् ॥१५॥ एकाकिनं भीमसेनं नृपवाक्यप्रणोदितम् ॥ किं करिष्यति कुन्ती सा विना भीमं रसातले ॥ १६ ॥ तस्मात्पुत्रयुतां कुन्तीं भक्षयित्वा सुखीभव ॥ पालितं धर्मराजेन त्वया चाद्य निपातितम् ॥ १७ ॥ श्रुत्वा तु भगिनी भद्रा मन्यसे त्वां तु राक्षसम् ॥ कथयिष्यति कस्मै सा बाला पुत्रवियोगिनी ॥ १८ ॥ सर्वान्संहरसे त्वं च तव दोषो न जायते ॥ सर्वान्सृजसि पश्चात्त्वं भीमसेनं तु मा सृज ॥ १९ ॥ सृजसे यदि मां नाथ स्वदासं न वृथा सृज ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एतद्वृकोदरवचः श्रुत्वा विस्मितमानसः ॥२०॥ उवाच देवकीपुत्रो भीमसेनं स्मयन्निव ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ भीमसेन स्वागतं ते कुशल्यास्ते युधिष्ठिरः ॥ २१ ॥ मया त्वं सहितो वीर भोजनं कुरु मानद ॥ भीम उवाच ॥ तृप्तोऽसि कृष्ण पश्चान्मां परिपृच्छसि सादरम् ॥ २२ ॥ तृप्ते त्वयि जगन्नाथे परां तृप्तिं गतोऽस्म्यहम् ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ भुज्यतां भवता भीम मया दत्तं महाबल ॥ २३ ॥ न च मेऽस्ति प्रियं किंचिद्विना पार्थाद्धनंजयात् ॥ न दारा न च पुत्रो वा न मित्राणि न बांधवाः ॥२४॥ कश्चिद्वान्यः प्रियतमः कुंतीपुत्राद्धनंजयात् ॥ एतावदुक्त्वा वचनं गृहीत्वा दक्षिणेकरे ॥ २५ ॥ भीमसेनं भोजयित्वा सहैव स समुत्थितः ॥ फणिव्रततिपत्राणि फालेयं स्निग्धशालयः ॥ २६ ॥ दिव्यचंदनकर्पूरमुखामोदसमान्वितम् ॥ गृहीत्वा भीमसेनाय ददौ देवो जनार्दनः ॥ २७ ॥ उवाच च तदाऽक्रूरं सांबं जांबवतीसुतम् ॥ प्रद्युम्नमनिरुद्धं च निशठं शठमेव च ॥ २८ ॥ उवाच कृतवर्माणं दुन्दुभिं ताडयाशु वै ॥ यथा महाजनः सर्वो धर्मराजपुरं व्रजेत् ॥२९॥ मदाज्ञया वाजिमेधं प्रयान्त्वेते यथासुखम् ॥ देवकीप्रमुखाश्चैव मातरो मम यान्तु वै ॥ ३० ॥ रुक्मिणीसत्यभामाद्याः सर्वा वध्वस्तथैव च ॥ एक एव पुरे रामो वसुदेवसमान्वितः ॥ ३१ ॥ पालयन्द्वारकां रम्यां तिष्ठत्वत्र यथासुखम् ॥ अतः परं धर्मपुत्रो हयमेधं करिष्यति ॥ ३२ ॥ यत्किंचिद्विद्यते वित्तं शकटैः करभैश्च तत् ॥ अश्वैरश्वतरैर्यातु धर्मराजनिकेतनम् ॥ ३३ ॥ सुवर्णमणिमाणिक्यरुक्ममुक्ताफलानि च ॥ यत्राहं तत्र दारिद्र्यं कथमेतद्भवेत्क्षमम् ॥३४॥ जैमिनिरुवाच ॥ कृतवर्मा तदा राजन्समाहत्याथ दुंदुभिम् ॥ प्रोवाच स्वजनान्सर्वान्कृष्णादेशेन यादवाः ॥३५ ॥ सर्वाः प्रकृतयश्चैव निर्गच्छंतु ममाज्ञया ॥ श्रुत्वाक्रूरवचः सर्वे द्वारकावासिनो जनाः ॥३६ ॥ द्रष्टुं तमश्वमेधं च धर्मराजस्य मन्दिरे ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विनिर्गता द्वारकाया गन्तुं तन्नागसाह्वयम् ॥३७॥ परं कौतुकयुक्तास्ते कृष्णादेशेन भूपते ॥ ये ये विनिर्गता राजंस्तांस्तांश्च कथयामि ते ॥ ३८ ॥ ब्राह्मणा वेदनिपुणाः सर्वशास्त्रविशारदाः ॥ धर्मज्ञाः कर्मनिपुणाः शुचयः समदर्शिनाः ॥ ३९ ॥ भार्यापुत्रयुताः सर्वे शिष्यैर्बहुभिरन्विताः॥ वैश्या धनसमृद्धाश्च विनिर्यातास्तदाज्ञया ॥४० ॥ शूद्राविनिर्गताः सर्वेद्विजसेवारताःस्वयम् ॥ कांस्योपजीविनःसर्वेबहुभाजनसंयुताः ॥ ४१ ॥ परीक्षकाश्चरत्नानांमणीनांचैवसर्वशः॥ मुक्ताफलानांचतथासाधकाः स्वर्णकारकाः॥ ४२ ॥ गोविंदपुरवासाद्वैसाग्रयोनिर्ययुश्चते ॥ मणीनांजन्मकर्तारः पूरकास्त्रपुजीविनः ॥ ४३ ॥ धान्यविक्रायिणश्चैववस्त्रनिर्णेजकास्तथा ॥ पूगीफलयुताश्चान्येवरतांबूलजीविकाः ॥ ४४ ॥ मालाकारास्तैलकाराःसहयंत्राविनिर्ययुः ॥ तन्तुवायास्तथैवान्येवरसूत्रधराश्चये ॥ ४५ ॥ कोष्ठिकाःकर्मनिरतामार्ष्टिकाःक्षौमवाससाम् ॥ कर्मणोगुरवःसूत्रवर्धकारास्तथैष्टिकाः ॥ ४६ ॥ आंत्रिकाःशस्त्रकर्तारःकुलालाश्चांबुवाहकाः ॥ निर्णेजकाःसरजकानटास्तत्रैवसूचकाः ॥ ४७ ॥ नापिताभित्तिकर्तारश्चित्रकर्मरतास्तथा ॥ तथासुराप्रकर्त्तारोध्वजिनश्चर्मजीविनः ॥ ४८ ॥ मृगयाजीविनश्चैवगोविंदेनप्रणोदिताः ॥ कुट्टिनीगुरवो वेश्यानानाभावप्रवेदकाः ॥ ४९ ॥ नृपमण्डनकर्त्तारोमल्लाभट्टाश्चिकित्सकाः ॥ शैलूषामागधाश्चैवसर्ववर्णोपजीविनः ॥ ५० ॥ तथेन्द्रजालकाराश्चकथकाः पाठकाः परे ॥ तथा जाङ्गलिकाभूपक्षुरकर्मोपजीविनः ॥ ५१ ॥ व्याधाः सपंजराश्चैवकृष्णंसंवाहयंतिये ॥ घटकाश्चांबुवाहाश्चतृणवाहास्तथाऽपरे ॥५२॥ सैरंध्र्यासंगतादास्यस्तथायेसौविदल्लकाः ॥ सूक्तिकाः शस्त्रवैद्याश्चजलौकाजीविनश्चये ॥ ५३ ॥ अन्येकृष्णाज्ञयाप्रीताद्वारकायाविनिर्ययुः ॥ निर्गतंबहुधासैन्यंचतुरङ्गंमहत्तदा ॥ ५४ ॥ नदृश्यतेतदासूर्योरजसासंवृतंनभः ॥ महारावस्तदाह्यासीत्तास्मिन्सैन्येविसर्पति ॥ ५५ ॥ वणिजानांतुशकटैर्नानावीथिवहैस्तथा ॥ द्वीपिवाहैः पाक्षिवाहैर्मार्गोनैवतुलभ्यते ॥ ५६ ॥ शंभल्येकातदावृद्धाप्रहसंती सखीजनैः ॥ प्रोवाच धावमानासावृथाकिंक्रियतेश्रमः ॥ ५७ ॥ अविवेकीहरिश्चायंनधनंसंप्रदास्यति ॥ सन्तुष्टोहिभवेद्येषांतेषांहरति वैधनम् ॥ ५८ ॥ वृषभेसासमारूढायावद्यातिस्वलीलया ॥ तावत्तस्याश्चवृषभोदृष्ट्वादासेरकं पथि ॥ ५९ ॥ पलायनपरोभूत्वापातयामासशंभलीम् ॥ पतितातां समालोक्यप्रहसंतिस्मसैनिकाः ॥ ६० ॥ श्रीकृष्णस्यकृतानिन्दा सांप्रतंदुष्टयाऽनया ॥ स्वकर्मणेयं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वृषभात्पतिताधरणीतले ॥ ६१ ॥ नूनमेतत्तुसंभाव्यंपापिनांपतनंभुवि ॥ साचतेषांवचः श्रुत्वाशंभलीपुनरुत्थिता ॥ ६२॥ कथयंती
शुभंवाक्यंसैनिकान्प्रतिभारत ॥ कृष्णमत्रविलोक्याहंपुनरेववृषस्थिता ॥ ६३ ॥ तस्मान्मूढानजानंतिस्मरणंकेशवस्यवै ॥ पतितानां
पावनंहिनान्यंपश्यामिकेशवात् ॥ ६४ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ कृष्णस्ततोहयंशुभ्रंसमारुह्याग्रतोययौ ॥ मध्याह्नसमयेसर्वैर्दृष्टस्तुस्व-
पुराद्बहिः ॥ ६५ ॥ कशामादायतत्रैवद्विगुणां दर्शयत्यसौ ॥ धर्मराजस्यतंमार्गंयथालोका व्रजन्ति ते ॥ ६६ ॥ कोटिकोटिसहस्रैस्तु
रथानांदन्तिनां तथा ॥ खर्वसंख्यैर्महासैन्यैर्वेष्टितोदेवकीसुतः ॥ ६७ ॥ भीमसेनयुतोभूपस्वदारपरिवारितः ॥ कृष्णंविनानातिष्ठंति
द्वारकावासिनोजनाः॥६८॥ सर्वेविनिर्गताहर्षात्स्वेच्छयाकौतुकेनतु ॥ मालाकारीहरिंवीक्ष्यहृष्टावचनमब्रवीत्॥६९॥ मालाकार्युवाच॥
कथंमध्यंदिनेकृष्णनिर्गमिष्यंतिमानवाः ॥ सर्वेगच्छंति देवेशस्ववस्तुधनजीविनः ॥ ७० ॥ वयमत्र परंशोच्याः सुमनोभिश्चजीविनः ॥
त्वदर्थेसंगृहीतानि सुमनांसिमयाऽच्युत ॥ ७१ ॥ नम्लायंतुचतान्येवममदेयंचमौक्तिकम्॥छत्रच्छायासमुदितंवदनंतवमाधव ॥ ७२ ॥
तापपूर्णांकथंयामिदेवकृष्णपदानुगा ॥ गुणयुक्तानिमाल्यानिगृहाणत्वंजनार्दन ॥७३॥ तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वाकृष्णः प्रोवाचसास्मितः ॥
श्रीकृष्णउवाच ॥ दास्यामिभद्रेसर्वंतेवांछितंमौक्तिकं धनम् ॥ ७४ ॥ धर्ममाश्रयमद्वाक्याद्यथातुष्यतिमेमनः ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवं
वदतिवैयावत्तावत्तैलान्वितापरा ॥ ७५ ॥ उवाचवचनं देवश्रूयतां क्रियतांविभो ॥ तैलं निःसरतेकृष्णभित्त्वाजीर्णघटंमम ॥ ७६ ॥
व्यथांनकृष्णजानासिमदीयांयंत्रसंभवाम् ॥ अधुनैव समुत्तीर्यगृहीत्वास्नेहमेवच ॥ ७७ ॥ मार्गोनलभ्यतेनाथशकटैस्तैलपूरितैः ॥
चालितुंनैवशक्नोमितथानीतिर्विधीयताम् ॥ ७८ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीये श्रीकृष्णप्रयाणं नाम दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ छ॥
भीमउवाच ॥ कृष्णकृष्णमहाबुद्धेपश्यैतास्तवसुप्रियाः ॥ आतपम्लानवदनाविश्रामययथासुखम् ॥ १ ॥ विश्रामंकृतवान्कृष्णोह्यदूरे
स्वपुरात्ततः॥ तंभीमसेनः संप्राहवासुदेवंविनोदकृत् ॥२॥ कृष्णकृष्णमहाबाहोममचेतसिभासते ॥ सर्वासां योषितामासांत्वमेवप्रायशः
पतिः ॥ ३ ॥ मालाकारीतैलकारीनापितीशंभलीचसा ॥ त्वामेवखलुजानंतिस्वपतिंनतथाह्यदि ॥ ४ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ भवान्गृह्णा-
तुसततंपौरुषंचेद्वृकोदर ॥ स्थूलोदरंभीमसेनंवरंवरयशोभने ॥ ५ ॥ त्वंतुशंभलिगच्छाशुभीमंदंताविवर्जितं ॥ भीमस्तुप्रत्युवाचेदं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राक्षसीमेगृहेप्रिया ॥ ६ ॥ वारयिष्यतिमायातुभक्षयिष्यातितांहिसा ॥ तस्मात्कृष्णगताःसंतुसर्वादंतविवर्जिताः ॥ ७ ॥ कृष्णाभिसक्त-
चित्तानांसर्वत्रसुखमेवहि ॥ रुक्मिणीप्रमुखाभार्याः साध्व्यः कृष्णैकमानसाः ॥ ८ ॥ यत्रनेर्ष्याकरिष्यंतिप्रीयतां तेनकेशवः ॥ अन्यो-
न्यंचासपत्नीनांक्रोधश्चात्रनदृश्यते ॥ ९ ॥ यत्रजांबवतीभार्यासेर्ष्यानैवप्रजायते ॥ त्वामाश्रित्यप्रवर्त्ततेयेजनाः सर्वतः सुखम् ॥१०॥
संभवंतिकथंभूमौपुनस्तेगतिवर्जिताः ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ स्थानभ्रष्टाजनांश्चैवकर्तातुपवनात्मजः ॥ ११ ॥ तस्माद्याहिभीमसेनं
समानयममांतिकम् ॥ एवंतांतुसमादिश्ययावद्गच्छातिकेशवः॥ १२ ॥ सूतिकापतितातावत्करभेणातिगामिना ॥ साचाहदेवकीबालं
सूतिकांमांसमुद्धर ॥ १३ ॥ वसुदेवादयोयेचयादवाः संतितेऽनघ ॥ तेषांमांसूतिकांविद्धित्वन्मातृपरिवंचिता ॥ १४ ॥ देवकीत्वां
तुसुषुवेनाहूताऽस्तितदैवतु ॥ आत्मानमात्मनादेवसृजस्येतेचयादवाः ॥१५॥ तथासृजंतिनात्मानंतेनजीवामिमाधव ॥ सूतिकावचनं
श्रुत्वाकृष्णः प्राहवृकोदरम् ॥ १६ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ उत्थापयाशुभीमैनांवसुदेवंविलोकय ॥ संप्राप्तंददृशेभीमः समुत्थाप्यहिसूति-
काम् ॥ १७ ॥ वसुदेवंनमस्कृत्यकृष्णभीमौमहामती ॥ बद्धांजलिपुटावग्रेप्रोचतुर्वचनंशुभम् ॥ १८ ॥ गच्छामो धर्मराजानंत्वयाज्ञतो
परंतप ॥ वसुदेवस्तुतत्रैवप्रागात्कृष्णंसमादिशत् ॥ १९ ॥ वसुदेवउवाच ॥ गच्छगच्छहृषीकेशमयाज्ञतोगजाह्वयम् ॥ पुनरागमनंते-
ऽस्तुकुरुवाक्यंममाच्युत ॥ २० ॥ येवेदनिरताविप्राःशास्त्राध्ययनतत्पराः ॥ दानंतेभ्यस्त्वयादेयंसदाचारपरेषुच ॥ २१ ॥ परापवाद-
विमुखाःशिष्टाचारपरास्तथा ॥ नैतव्याःसहितास्तेवैसमलोष्टाश्मकाञ्चनाः ॥ २२ ॥ नवस्त्रमलिनेदानंनैवाचारविवर्जिते ॥ देयंत्वया-
चराज्ञावैसत्पात्रंपूज्यतेयतः ॥ २३ ॥ क्षत्रियाश्चापिनेतव्यादानधर्मपरायणाः ॥ युद्धेकुशलिनःशूराःक्षत्रधर्मरतास्तथा ॥ २४ ॥
वृथाभिमानिनोयेचस्त्रीजितादुष्टसङ्गिनः ॥ विकत्थनाश्चसन्त्याज्यास्तथात्मस्तुतिकारकाः ॥ २५ ॥ परोपतापिनोयेचसदाकामप-
राजनाः ॥ एवंविधानसंग्राह्याःश्वशुराहृतवृत्तयः ॥ २६ ॥ जामातृजेनवित्तेनयेजीवन्तिनराधमाः ॥ अपुत्रस्यमृतस्येहयेगृह्णंतिधनंछ-
लात् ॥ २७ ॥ द्यूतकर्मरतानित्यमपरीक्षितकारिणः ॥ गुर्विणींयेऽभिगच्छंतिसुपर्वविमुखास्तथा ॥ २८ ॥ ऋतुकालंसंत्यजंतियेवै
मोहपरायणाः ॥ नारीभिःसहिताश्चैवयेप्रकुर्वंतिभोजनम् ॥ २९ ॥ तथोत्सृजंतियेवीर्यंकुयोनौपापबुद्धयः ॥ परस्त्रियाभितप्यंतेपिशुनाः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पापबुद्धयः ॥३०॥ तथाऽन्येपापिनोयेचयेचसज्जननिंदकाः ॥ महापातकिनोयेचविशुद्धान्दूषयन्तिये ॥ ३१ ॥ मासोपवासिनींसाध्वीं
कामयानाहिपापिनः ॥ अर्थिनंधनसंपन्नोविमुखंयःकरोतिवै ॥ ३२ ॥ दरिद्रस्तपसाहीनःकातरोबहुजल्पकः ॥ पापिष्ठाचापियानारी
पतितंचनतत्परा ॥ ३३ ॥ गृहकार्येषुविमुखासत्यशौचविवर्जिता ॥ ननेतव्यात्वयासार्धंकदाचिन्मधुसूदन ॥ ३४ ॥ जैमिनिरुवाच ॥
एवंब्रुवंतंपितरंनमस्कृत्यजनार्दनः ॥ ततःप्रदक्षिणीकृत्यस्फुटंवचनमब्रवीत् ॥ ३५ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ सर्वंतात करिष्यामित्वयोक्तं
परमंहितम् ॥ महापातकिनस्त्यक्त्वायाम्यहंतंयुधिष्ठिरम् ॥ ३६ ॥ भीमउवाच ॥ वसुदेवेनवृद्धेनयदुक्तंवचनंतव ॥ त्याज्याःसर्वे-
जनाभूमौतत्साहसतरंमम ॥ ३७ ॥ साधवोयत्रतिष्ठंतितत्रत्रासश्चतेसदा ॥ किमत्रचित्रंगोविंददुष्टेचित्तंनिवेशय ॥ ३८ ॥ उपकारिषुयः
साधुःसाधुत्वेतस्यकोगुणः ॥ अपकारिषु यःसाधुःस साधुः सद्भिरुच्यते ॥ ३९ ॥ समदृष्टिर्भवाशुत्वंसर्वभूतेषुकेशव ॥ भीमसेनवचः
श्रुत्वावसुदेवादयस्तथा ॥ ४० ॥ साधुसाध्विितिसंवाच्यनिर्ययुस्तेपुरींप्रति ॥ रामेणसहितोगच्छन्वसुदेवोमहामनाः ॥ ४१ ॥ उवाच
वाक्यंगोविंदंविह्वलः स्नेहलालसः ॥ वसुदेव उवाच ॥ किंकरोमिहृषीकेशत्वद्वियोगेनजीवितम् ॥४२॥ नसमर्थोंधारयितुंयथा दशरथः
पुरा ॥ सम्यक्त्यजामिकार्यंचेत्सर्वंनष्टंभविष्याति ॥ ४३ ॥ राज्ञादशरथेनैववियोगाद्राघवस्यहि ॥ शोकभावेनसंत्यक्तंजीवितंसप्रियं
भुवि ॥ ४४ ॥ एतावदुक्त्वावचनंपरिष्वज्यात्मजंततः ॥ विससर्जाशुगमने परिवारसमन्वितम् ॥४५॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततःकृच्छ्रेण
महतावसुदेवः पुरंययौ ॥ भीमेनसहितः कृष्णस्तथान्तःपुरसंयुतः ॥४६॥ यावद्गच्छतिमार्गेऽसौतावद्दृष्टंमहत्सरः ॥ हंसकारंडवाकीर्णं
चक्रवाकोपशोभितम् ॥ ४७॥ अम्लानपंकजांतत्रददृशेपद्मिनींततः ॥ समाहूयाब्रवीत्तत्ररुक्मिणींभीष्मकात्मजाम् ॥ ४८ ॥ वासुदेव
उवाच ॥ इमांत्वंपश्यसुभगे रविभार्यामनिंदिताम् ॥ गजैर्गृहीतांमुक्तांचमरालैर्विदलीकृताम् ॥ ४९ ॥ चञ्चरीकद्वयवृतांस्त्रीणांचित्तंतु
चञ्चलम् ॥ निजंनाथंवंचयित्वारमयंतिपरं जनम्॥५०॥अविलोक्यनिजंकांतंम्लायंतिचनिशागमे ॥ हृदयेकलुषंगृह्यषट्पदप्रस्वपंतिच
॥५१॥ नाथागमेप्रहृष्यंतिचित्रंमेयोषितां मनः ॥ पद्मिनीनांसंभवस्तुपंकादिहविलोक्यते ॥ ५२ ॥ कलुषंमानसंस्त्रीणांनिदानादेव
दृश्यते ॥ चञ्चलेनपरामृष्टादिवाकंपत्यहर्निशम् ॥५३॥ प्राणनाथभयाद्भीतालक्ष्यतेसधनायथा ॥ वासुदेववचःश्रुत्वारुक्मिणीवाक्यम-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ब्रवीत्॥५४॥ स्मितंकृत्वाविशालाक्षीवक्रोक्त्याकेशवंप्रति ॥ रुक्मिण्युवाच ॥ हरिंजानातिनाथंवैपद्मिनीपद्मलोचना॥५५॥स्वसुताना-
गतान्मत्वापुष्णात्येषागृहागतान् ॥ पुत्रपौत्रादिकान्नाथषट्पदादीञ्जनार्दन ॥ ५६ ॥ स्तनौरुदन्तौपद्मिन्याःपिबेतेभ्रमराविमौ ॥ प्राण-
नाथसमीपेतु षट्पदौबालकाविव ॥ ५७ ॥ दोषःकश्चात्रगोपालरुचिरंक्रियतेऽनया ॥ दूरेप्रियन्तथावीक्ष्यकुरुतेचञ्चलंमनः ॥ ५८ ॥
नतुनाथंवञ्चयतिरममाणापरात्परम् ॥ एतत्सतांमतंनाथपद्मिन्याश्चारितंमहत् ॥ ५९ ॥ कथंनम्लायतेकृष्णनारीनाथः परांव्रजेत् ॥
रात्रौविरहिणीबालंगृहीत्वापश्यषट्पदम् ॥ ६० ॥ नित्यंनिद्रांचकुरुतेह्येषधर्मःसनातनः ॥ पद्मिनीकुचमादायतप्तोऽलिर्विरहाग्निना
॥ ६१ ॥ कुर्वन्कृष्णमुखंप्राप्यमृतोऽसौषट्पदोयदि ॥ येकृष्णहृदयादेवतेतिष्ठंतिकथंविभो ॥ ६२ ॥ प्रियोदयेविकसितायदिगोविंद
पद्मिनी ॥ जायतेकमलंचास्याःसमारोहतिशंकरम् ॥६३ ॥ विलोक्यनलिनींनाथ विस्मितोऽसिवदाधुना ॥ धराहरिपदक्षुण्णासरजाहि
पुराऽभवत् ॥ ६४ ॥ तस्यारजस्तुपतितंजलेहरिपदच्युतम् ॥ ततोजलरजोभ्यांहिजातःपंकःकिलाच्युत ॥ ६५ ॥ पंकंविलोक्यन-
चिरान्निदानंतुनिरीक्ष्यहि ॥ ज्ञायतेतववाक्येनभीमसेनस्यशृण्वतः ॥ ६६ ॥ यथासर्वगतस्त्वंमांनतथावेत्तिकिंभवान् ॥ स्त्रियस्तु
बह्वचःसंत्यन्यामांजानासिदिनेदिने ॥ ६७ ॥ नत्वदन्यंहिपश्यामिचिंतयंतीजनार्दनम् ॥ यत्किंचिद्दृश्यते लोकेत्वयाव्याप्तंविभाति
मे॥६८॥ जैमिनिरुवाच ॥ इतितस्या वचःश्रुत्वाकृष्णस्तोषसमन्वितः ॥ समुत्तीर्यह्रदात्तस्मात्समाहूयबलाधिपम् ॥ ६९ ॥ अब्रवीत्के-
शवस्तंवैभेरीं वादयमाचिरम् ॥ कृतवर्मातथाचक्रे गोविंदवचनान्नृप ॥ ७० ॥ रात्रौपरिजनेनाथसहितोन्यवसद्धरिः ॥ कृताह्निकः
सप्रभातेसैन्यंनिजमचोदयत् ॥ ७१ ॥ शनैःशनैश्वसंप्राप्तोदेशंधर्मेणपालितम् ॥ मार्गे यांतंहरिंवीक्ष्यपामराःपशुपालकाः ॥ ७२ ॥
व्रजौकसश्चपश्यंतिकृष्णंदधिभृतःपरे ॥ गोपालावंशहस्ताश्चगुंजाभूषणभूषिताः ॥ ७३ ॥ वादित्राणिस्वकान्येववादयंतिपुनःपुनः ॥
मुख्योस्माकमसौगोपोनंदपुत्रोनसंशयः ॥७४॥ इतिब्रुवंतस्तेकृष्णंसमालिंग्यपथिस्थिताः॥पृच्छंतिचहसंत्यन्येसाट्टहासंमुहुर्नृप ॥७५॥
दध्योदनंप्रयच्छंतिप्राणिपातपुरःसरम् ॥ पश्यकृष्णाद्यमेवंशवीणामतिमनोरमाम् ॥ ७६ ॥ गावोमयारक्ष्यमाणादेवयांतित्वितस्ततः ॥
इदानींताःस्वयंप्राप्तास्त्वांविलोक्यातिदुर्धरम् ॥७७॥ भीतास्त्रस्ताधुनाव्याघ्रैर्लोभ मोहमयैर्हरे ॥ मोचितामनगोविन्दत्वयामित्रेणसांप्र-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तम् ॥ ७८ ॥ कथंहयंसमारूढः स्त्रीभिश्चैवसमान्वितः ॥ कुतोमणिस्त्वयालब्धः कौस्तुभः कुंजराइमे ॥ ७९ ॥ क्वयासिकृष्णपदकं
कुतोलब्धंत्वयाहृदि ॥ तत्रापरोऽब्रवीद्वाक्यंमूढवेत्सिनकेशवम् ॥ ८० ॥ यावद्भृदिपदंलग्नंश्रीवत्सश्चद्विजन्मनः॥तावच्छ्रीमानयं जातः
सर्वंचलभतेहरिः ॥ ८१ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ गोपानांतद्वचः श्रुत्वाप्रहृष्टो भगवानभूत् ॥ सर्वान्संपूज्यचापश्यत्स्त्रियश्चैवसमागताः
॥ ८२ ॥ पात्रहस्ताःसदीपास्ताः कृष्णदर्शनलालसाः ॥ सत्वरंमाधवंद्रष्टुमाव्रजंतिनिजाद्गृहात् ॥ ८३ ॥ काचिद्गृहेप्रकुर्वाणामथनं
साप्रधाविता ॥ गोमयेनापिलिप्तांगीकाचित्कृष्णंसमागता ॥ ८४ ॥ एकाकृष्णस्यकेशेस्वांस्त्रजंचप्रददौनृप ॥ सर्वकर्माणिसंत्यज्यका-
चित्प्राप्ताहरिंप्रति ॥ ८५ ॥ काचिद्रजोवतीगोपीचचालकृष्णसन्निधिम् ॥ अपराप्राहतांयांतींरजः प्रक्षाल्यगम्यताम् ॥ ८६ ॥ सरजा-
श्चाद्यवैसुभ्रुगच्छतीकिंनलज्जसे ॥ गोप्युवाच ॥ रजः प्रक्षालितंमूढे नतुतत्परिशाम्यति ॥ ८७ ॥ कर्मणामलिनंगात्रंक्षालितुंनैवश-
क्यते ॥ जीवितंक्षपितंगेहेशेषंचकलुषंस्थितम् ॥ ८८ ॥ तस्माद्गच्छामिगोविंदं रजसाचावृताधुना ॥ मलिनैर्गम्यतेतत्रजलंयत्राहि
पुष्कलम् ॥ ८९ ॥ शिलातलेवापीठेवाक्रियतेमलनाशनम् ॥ पादपीठेऽद्यकृष्णस्य मलयुक्तंकलेवरम् ॥ विरजस्कंकरोम्यद्यलज्जां
संत्यज्यसंसदि ॥ ९० ॥ इत्युक्त्वाप्रययौचाथश्रीकृष्णस्यसमीपतः ॥ उवाचकेशवंचान्याप्रहसंतीपुनःपुनः ॥ ९१ ॥ नवनीतंगृहाण
त्वंकर्मणायन्मयाहृतम् ॥ यशोदात्वन्मुखेदेवनवनीतंददौपुरा ॥ ९२ ॥ तयादृष्टंजगत्सर्वंतमहंत्वांविलोकये॥ तयायथापुरादृष्टंतथाह-
मवलोकये ॥ ९३ ॥ त्वदन्यःकश्चगोविंदजगदास्येप्रदर्शयेत् ॥ तावच्चान्यासमागत्यदृष्ट्वाकृष्णंचहर्षिता ॥ नमस्कृत्यस्थिताराजन्सर्वं
विस्मृत्यकर्मजम् ॥ ९४ ॥ भयंगोविंदमासाद्यतदद्भुतमिवाभवत् ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततःप्राप्तोमहाबुद्धिर्भगवान्देवकीसुतः ॥ ९५ ॥
कालिंदीतीरसान्निध्येयत्र रम्यंमहद्वनम् ॥ संस्थाप्यवीणकंरम्यंसैन्यंतत्रन्यवेशयेत् ॥ सुहृज्जनंसमाहूयवचनञ्चेदमब्रवीत् ॥ ९६ ॥
श्रीकृष्णउवाच ॥ देवकींमातरंप्राहयशोदांरुक्मिणीमपि ॥ ९७ ॥ कार्याभवद्भिःकुंत्याश्चपरिचर्यादिनेदिने ॥ भगिनीवसुदेवस्यज-
ननीचार्जुनस्यच ॥ ९८ ॥ अन्यावृद्धतमाः प्राप्ताः सेवनीयाःप्रयत्नतः ॥ अनसूयाऽरुंधतीचऋषिभार्याश्चशोभनाः ॥ प्रद्युम्नप्रमुखाः
सर्वेशृण्वंतुवचनंमम ॥ ९९ ॥ धर्मराजस्यचपुरेबहुलोकसमागमे ॥ बहुवीरयुतेरम्येयज्ञोत्सवविनोदिते ॥ गुरूणांचप्रकर्तव्यंभवद्भिः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पूजनंतथा ॥ १०० ॥ तावत्तेजांसिवीराणां यावत्पार्थोनदृश्यते ॥ सर्वतीर्थानिगर्जन्तितावत्पापप्रणाशने ॥ १ ॥ यावन्नसिंहगेजीवे
दृश्यतेगौतमीनदी ॥ प्रद्युम्नेनयथाराष्ट्रेस्थीयतेराजलीलया ॥ २ ॥ तथात्रशक्यतेनैवस्थातुंधर्मपुरेऽधुना ॥ नकदाचिद्भवान्प्राप्तः
पुरेहिगजसाह्वये ॥ ३ ॥ यत्रभीमोविद्यमानोमहाबुद्धिःसदाशुचिः ॥ जननींभवतांदेवींपार्षतींभगिनींमम ॥ ४ ॥ संभावयतुयज्ञेऽस्मिन्
भामयासहिताशुभा ॥ अयुतेनापिनारीणांसदातिष्ठतुसावृता ॥ ५ ॥ दीपहस्तायज्ञकालेभावयन्तुचपार्षतीम् ॥ अहंतत्रगमिष्यामि
प्रथमंधर्मनन्दनम् ॥ ६ ॥ सत्कर्तुंस्वजनंतंतुयूयंगच्छतपृष्ठतः ॥ एवंसंदिश्यतान्सर्वान्भीमंसंस्थाप्यवीणके ॥ ७ ॥ एकाकीहयमारु-
ह्यप्रययौहस्तिनापुरम् ॥ वासुदेवोमहाबुद्धिःपरिमेयपुरःसरः ॥ ८ ॥ प्रविशंतंहरिंवीक्ष्यनागरोहिमहाजनः ॥ हर्षेणमहतायुक्तःसंमुखो
ऽभूज्जनाधिप ॥ ९ ॥ ब्राह्मणायाज्ञिकाःसर्वेवचनंचेदमब्रुवन् ॥ अस्माभिःक्रियतेकर्मभुविस्वर्गेच्छयासदा ॥ ११० ॥ अग्निष्टोमादि-
भिर्यज्ञैःस्वर्गास्तेहरिणाकृताः ॥ यज्ञभुग्यज्ञकर्ताचफलदाताचकर्मणाम् ॥ ११ ॥ सोयमायातियज्ञेशोऽनेकयज्ञफलप्रदः ॥ कथंधूमां-
धयादृष्ट्यादृश्यतेयज्ञनायकः ॥ १२ ॥ यथाभक्तेनपार्थेनदर्शितोऽयंजनार्दनः ॥ नतथापावकेनापिबहुसंतर्पितेनच ॥ १३ ॥ कृष्णं
नवेत्तिकिंवह्निः सप्तजिह्वोऽपिविश्रुतः ॥ क्षीरंपिबतिवैसाक्षाद्द्विजिह्वःकुरुतेविषम् ॥ १४ ॥ सप्तजिह्वःकथंकृष्णंदर्शयेत्कृष्णवर्त्मना ॥
तत्राब्रवीद्द्विजःकश्चिन्नदोषःपावकस्यसः ॥ १५ ॥ अस्माकंचास्तिदोषोऽयंकर्मादीनामनर्पणात् ॥ ततोऽन्यःप्राहतान्सर्वान्दृश्यतां
देवकीसुतः ॥ १६ ॥ यज्ञजंसुकृतंचास्मैकृष्णायाशुप्रदीयताम् ॥ तेनस्वर्गेणकिंकार्यंयस्मात्पतनजंभयम् ॥ १७ ॥ निर्भयंविचरिष्यामः
सांप्रतंहरिणावयम् ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंब्रुवन्तस्तेन्योऽन्यंनिरीक्ष्ययदुनंदनम् ॥ १८ ॥ ऊचुःकृष्णंतदासर्वेयदादेवेनवन्दिताः ॥
चराचरस्यदेवत्वंगमनागमनादिकम् ॥ १९ ॥ छिंधिविप्राशिषःप्राप्यस्वस्तितेऽस्तुजगत्पते ॥ जैमिनिरुवाच ॥ वृष्णिवीरंहिदृदृशु-
स्तदासंन्यासिनोहिते ॥ १२० ॥ पादानतंप्रब्रुवाणानमोनारायणेतिच ॥ संन्यासिनऊचुः ॥ नारायणस्त्वमात्मानमात्मनाऽसिनमस्कृतः
॥ २१ ॥ नारायणेतिहिगिराऽस्माभिर्वक्तुंनपार्यते ॥ यतोवाचोनिवर्तंतेसभवान्पादयोर्नतः ॥ २२ ॥ वेदांतवेद्यमभयंप्रत्यक्षंत्वामुपास्महे ॥
द्वेरूपेवासुदेवस्यचलंचाचलमेवच ॥ २३ ॥ चलंसंन्यासिनांरूपमचलंप्रतिमादिकम् ॥ प्रणवाभ्यासनिरताः प्रणवोऽपिपदांबुजम् ॥ २४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्वदीयंचिंतयत्येवसदाद्यापिनवेत्तितत् ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ कर्मणःफलसंन्यासात्पुष्टंविष्णोःकलेवरम् ॥ २५ ॥ भवद्भिर्ध्यानसं-
युक्तैर्विश्वरूपमयंकृतम् ॥ हंसायथाभवंतश्चतथाकृष्णोऽस्मिभूतले ॥ २६ ॥ आवयोःसंगतिश्चास्तुरम्येधर्मपुरेसदा ॥ अनुज्ञातस्ततः
कृष्णोराजमार्गेजगामसः ॥ २७ ॥ प्रासादस्थाश्चपश्यन्तियोषितश्चारुलोचनाः ॥ पण्यांगनाश्चगोविंदंविलोक्येदमथाब्रुवन् ॥ २८ ॥
पण्यांगनाऊचुः ॥ कथमायातिगोविंदोगृहीतेतिसकृच्छुभः ॥ दाताहिकामुकोधूर्तःकृष्णःकमललोचनः ॥ २९॥ पेशलःसबलःश्रीमाँ-
ल्लुब्धःस्त्रीषुनिरंतरम् ॥ शंभल्युवाच॥ एवंपुराणपुरुषंवृथानारीजनोह्रदि ॥ १३० ॥ धर्तुंप्रयत्नंकुरुतेनायंधर्तुंभवेत् क्षमः ॥ समुक्तस्त-
त्कथंमुग्धेमुक्तोधर्तुंनशक्यते ॥ ३१ ॥ षोडशस्त्रीसहस्राणियेनभुक्तानिभूतले ॥ यूनापुराद्यवृद्धेनबहुपुत्रेणकिंफलम् ॥ ३२ ॥ तथा
पिकारणंत्वेकंकेशवग्रहणेहिनः ॥ मुक्ताःसर्वाभविष्यामःसकामास्तेनसंगताः ॥ ३३ ॥ तस्मात्पुराणपुरुषात्परमार्थोहिगृह्यताम् ॥
पुमान्युवास्तुवृद्धोवानसंगेसस्पृहावयम् ॥ ३४ ॥ युवतीभिर्नवृद्धाभिर्मोचनीयोजनार्दनः ॥ कृष्णाद्वृद्धोनवैकश्चिद्दृश्यतेऽत्रमहाजनः
॥ ३५ ॥ ब्रूतेमहाजनोमन्दःसांप्रतंदेवकीसुतम् ॥ जानाम्यहंयथाचास्यचेष्टितंवेत्तिनापरा ॥ ३६ ॥ कुब्जाचकामितायेन तथावानर-
कन्यका ॥ स्त्रीसमूहमिमंरम्यंसकथंपरिहास्यति ॥३७॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंब्रुवाणासाकृष्णंसर्वाभिःसहिताग्रतः ॥ नमस्कृत्यस्थिता-
ह्यद्यादेवेनापिप्रतोषिता ॥३८॥ ततःकृष्णस्यपुरतःस्थितोबन्दिगणोमहान् ॥ तेषांवृद्धतमःप्राहसंस्तुवच्छ्रीपतिंमुहुः ॥ ३९ ॥ बंदि-
राजउवाच ॥ प्राप्तोऽयंदेवकीपुत्रः कृष्णः कंसनिषूदनः ॥ अद्यार्थिनांचसर्वेषांभवदैन्यंगमिष्यति ॥ १४० ॥ इदंममेतिजल्पंतो जना
मोहरुजावृताः ॥ कृष्णवैद्येनतेसर्वे स्वनामौषधदायिना ॥ ४१ ॥ सत्यंवच्मिनसंदेहोभवंतिचनिरामयाः ॥ व्याधयः कामजाः सर्वे
संक्षयं यांतिचिंतनात् ॥ ४२ ॥ ब्रह्मायुरितिवैशब्दंकथंब्रूमोहरिंप्रति ॥ नाभिपंकजमध्यात्तुसमुत्पन्नःपितामहः ॥४३॥ पितापितामहः
कोऽस्यवर्ततेतन्नविद्महे॥ नामग्रहणमेवास्यकर्त्तव्यंकिलसिद्धये ॥४४॥ महिमानंनजानामिनाम्नोऽस्यगदितुंभुवि॥ नामानि सुबहून्यस्य
प्रतापजनितानिच ॥४५॥ नीतंनिगममालोक्यशंखेनादिझषोऽभवत् ॥ मानुषाणांकथंमध्येवर्ण्यते मीनजन्मतत् ॥ ४६ ॥ कूर्मःकोलो
ऽयमभवच्छुतमेतस्यपौरुषम् ॥ अर्धकेसारिवेषोऽयंविप्रोभूच्चैववामनः ॥४७॥ एतानिकिलजन्मानिश्रुत्वा चास्यमहात्मनः ॥ सर्वसंप-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्समायुक्तोभविष्यतिनसंशयः ॥ ४८॥ मन्मुखाद्गतदोषस्तुकिंचित्परमुखात्तथा ॥ भविष्यतिनसंदेहः कृष्णः कोपं करिष्यति ॥ ४९
बंदिनाममजन्मानिकथितानिजनंप्रति॥ कुरूपाणिध्रुवंमत्वाजिह्वांकिंमेहरिष्यति ॥१५०॥ सर्वंहरतिगोविंदःशारीरंमानसंत्वघम्॥नामा-
निकीर्त्तयिष्येऽहंरामरामेतिवैपुनः ॥५१॥ रामनाम्नाऽपिसर्वज्ञःशंकरःकिलतुष्यति॥ तेननाम्नान किंतुष्येद्देवोगोपालमूर्तिमान् ॥५२॥
जैमिनिरुवाच ॥ एवंहिचिंत्यमानंतंवारयामासकेशवः ॥ प्रददौमुक्तमालांस्वांतस्मैकंठविलम्बिनीम् ॥५३॥ मुक्ताफलानिसर्वेषांदत्त्वा
सप्रययौनृप ॥ धर्माधिकारिभिर्हृष्टः सर्वैस्तैः परिवारितः ॥ १५४॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीये श्रीकृष्णहस्तिनापुरप्रवेशोनामैका-
दशोऽध्यायः॥ ११॥छ॥ जनमेजयउवाच॥ ततःपरंकिमभवत्स्मार्तभाषितमादरम्॥ किंजगादसगोविंदस्तन्मे ब्रूहितपोधन॥ १॥जैमिनि-
रुवाच ॥ शृणुराजेंद्रगोविंदमब्रुवंस्तेचयद्वचः ॥ महताचैव हर्षेणधर्मराजपुरेतदा ॥२॥ स्मार्त्ताऊचुः॥ सम्यगाचारकरणाद्वर्त्तनात्सम्यगे-
वनः॥ संप्रायाश्चित्तदानाद्वैत्वमस्माभिर्विलोक्यसे॥३॥ नृपाज्ञयाजनाः सर्वेधर्ममार्गेनियोजिताः ॥ धर्मसंरक्षणार्थंहि त्वयाजन्मकृतंभुवि
॥४॥कुर्वंतिपातकंयेचब्रह्महत्यादिकंहरे ॥ ब्रह्महाहेमहारीचसुरापोगुरुतल्पगः ॥ ५ ॥ तत्संसर्गीपञ्चमस्तुमहापातककारकाः ॥ त्वन्ना-
मग्रहणादेवपूताः कृष्णभवंतिते ॥ ६ ॥ एतेपृच्छंतिसर्वेऽस्मान्प्रायाश्चित्तंहिकीदृशम् ॥ कृपयादीयतेऽस्माभिस्तेभ्योनामाधिकंनहि
॥ ७ ॥ पातकेनसमंवीक्ष्यप्रायश्चित्तंप्रयोजयेत् ॥ एतानिपातकान्येवस्वल्पानिहरिनामतः ॥ ८ ॥ द्वादशाब्दसुखंतस्मात्तेषुतेषुस-
मंभवेत् ॥ द्वादशाब्दसुखंकृत्वागात्रंतेषांतुतिष्ठति ॥ ९ ॥ हरिनामप्रगृह्णंतिनातिष्ठतिकलेवरम् ॥ नपापानिवसंत्येव तस्मिन्देवजनार्दन
॥१०॥एकस्तुसंशयोघोरोनकथंचनगच्छति ॥ प्रायश्चित्तप्रदानेनसदास्मच्चित्तसंस्थितः ॥११॥ विष्णोर्नामानियेमूढा नस्मरंतिविमो-
हिताः ॥ तेषामिहात्महंतृणांप्रायाश्चित्तंनविद्महे॥१२॥धर्मशास्त्राणिसर्वाणिवीक्षितानिपुनः पुनः ॥ प्रायश्चित्तानिदृष्टानिसर्वपातकहा-
नितु ॥ १३ ॥ नश्रुतंनचदृष्टंहिप्रायाश्चित्तंजनार्दन ॥ त्वत्संस्मृतिविहीनानामधमानांकथंचन ॥ १४ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंविधंवचः
श्रुत्वाप्रसन्नः परमेश्वरः ॥ सहैवतैःप्रयातोऽग्रेदृष्टवान्नर्त्तकीगणान् ॥ १५ ॥ प्रवर्त्तमानान्नृत्येषुकृष्णागमनकांक्षया ॥ षड्विधाताल-
केनाथतृप्तस्तेनचकेशवः ॥ १६ ॥ ततोमाधवमालोक्यनर्त्तकीचकरंविना ॥ वल्लीवनंदनेरम्ये सुमनोभिरलंकृता ॥ १७ ॥ नेत्रा-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भ्यांपद्पदाभ्यांचभ्रममाणापुनः पुनः ॥ वंशकीचकनादेनमृदंगकलनिःस्वनैः ॥ तोषयंतीहृषीकेशंमधुरंवाक्यमब्रवीत् ॥ १८॥ नर्त्त-
क्युवाच ॥ मांभ्रमन्तींजनावीक्ष्यप्रहसंतितवाग्रतः ॥ नविंदंतिपरंमूढामङ्गमात्तुष्यतेहरिः ॥ १९ ॥ किंध्यानंकिंतपस्तीव्रं किंदानंकिं
चतद्व्रतम् ॥ यस्मिन्कृतेनगोविंदोदृश्यतेभुविचक्षुषा ॥ २० ॥ ध्यानेनयोगिनांनैवलीलयादृश्यतेहरिः ॥ संस्थितंमङ्गमेणात्रसर्वेपश्यं-
तुयोगिनः ॥ २१ ॥ नृत्यतांगायतांचैवनानावाद्यंप्रकुर्वताम् ॥ यथासन्तुष्यतेदेवोनध्यानाद्यैरितिश्रुतम् ॥ २२ ॥ एकंसुदर्शनंचक्रंत-
वहस्तेजनार्दन ॥ पश्यमत्पाणिपद्योर्धृतंचक्रचतुष्टयम् ॥ २३ ॥ त्वयापादेधृतागंगाकपोलेशिरसामया ॥ अचलस्त्वंहृषीकेशच-
ञ्चलाऽस्मिसदाऽबला ॥ २४ ॥ त्वयैकंचाल्यतेकृष्णश्रूयतेब्रह्मगोलकम् ॥ चाल्यंतेपुरतस्तेऽद्यमयैतेसप्तगोलकाः ॥ २५॥ षड्विंशत्सं-
ख्यकाभावास्तवहृष्टेरुदाहृताः ॥ क्रियंतेनमयातेऽत्रपश्याम्येकेनकेशवम् ॥ २६ ॥ नेत्राभ्यांकुसुमेकृष्णगृहीतेद्वेमयाभ्रुवः ॥ पश्या-
मित्वांतथैवात्रविस्मयः परमोहिमे॥ २७॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ पदानिममगायंतीनृत्यस्वत्वंवरानने ॥ नगंतव्यंत्वयाक्वापिस्थातव्यंम-
द्गृहेसदा ॥ २८ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततः प्रविष्टोभगवान्धर्मराजस्यमंदिरे ॥ ददर्शधृतराष्ट्रेणविदुरेणमहात्मना ॥ २९ ॥ कृपेणस-
हितंवीरंकुंतीपुत्रंयुधिष्ठिरम् ॥ नमस्कृत्याथतान्सर्वानुपविष्टोवरासने ॥ ३० ॥ आलिंग्यपांडवंवीरंमाद्रीपुत्रौतथापरान् ॥ नमस्कृत-
श्चपार्थेनसर्वैस्तैर्जगतःपतिः ॥ ३१ ॥ धर्मराजेनचाघ्रातोमूर्ध्निसंतोषितोबहु ॥ कुंतींहृष्टांचसंवीक्ष्यद्रौपदींसात्वतीमपि ॥ युधिष्ठिरोपि
संहृष्टःकृष्णंवचनमब्रवीत्॥३२॥ धर्मराजउवाच ॥ कुशलंदेवकीपुत्रवसुदेवमुखाजनाः ॥ त्वंतुभीमेनचानीतोयज्ञेऽस्मिन्मामकेशुभे
॥३३॥देवकीचयशोदाचरोहिणीचैवकेशव॥मातरस्तेनसंप्राप्तानरानार्यश्चमारिष ॥३४॥ श्रीकृष्णउवाच॥ वसुदेवश्चरामेणसहितःस्था-
पितः पुरे ॥ अन्येसर्वेचसंप्राप्तानरानार्यश्चमारिष ॥ ३५ ॥ भीमेनसहिताःसर्वेसंतिगङ्गातटेशुभे ॥ अहमग्रेचसंप्राप्तस्तवदर्शनलालसः
॥ ३६ ॥ धर्मराज उवाच ॥ पश्यपार्थयथाकृष्णोब्रूतेप्राप्ताहियादवाः ॥ नाथेनानेनाहिवयंनूनंधन्यतराक्षितौ ॥ ३७ ॥ निर्गच्छामोऽ-
द्यवैतत्रयत्रते सुहृदःस्थिताः ॥ कुन्तीचसौबलेयीचद्रौपदीसहिताऽधुना ॥ ३८ ॥ देवकींसम्मुखंयांतुसत्कर्तुंस्वजनश्चतम् ॥ महाजना
श्चसर्वेवैनिर्गच्छन्तुममाज्ञया ॥ ३९ ॥ जैमिनिरु०॥ एवंसंदिश्यधर्मात्मासहकृष्णेननिर्ययौ ॥ यौवनाश्वेनवीरेणसबलेनपुराद्बहिः ॥४०॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वादित्राणितुसर्वाणिजघ्नुस्तस्मिन्समागमे ॥ द्रौपदीकेशवेनाथस्वयंसामंडितापयौ ॥ ४१ ॥ तुरंगंपुरतःकृत्वासमेतंभूरिचामरैः ॥ गायं-
तिगायकास्तत्रनृत्यंतिकुशलानटाः ॥४२॥ बंदिनः प्रतिगर्जंतिस्तुवन्तःसूतमागधाः ॥ तस्मिन्बलेप्रचलितेशंखदुंदुभिनादिते ॥४३॥
चक्रुर्नानाविधाश्चेष्टाः सर्वेलोकाश्चहर्षिताः ॥ प्रभावतीद्रष्टुकामादेवकींरुक्मिणीमपि ॥ ४४ ॥ मणिरत्नान्युपादायबंधुभिः सहिता
ययौ ॥ अपरंचायुतंस्त्रीणांनानालंकारभूषितम् ॥ ४५ ॥ एतैः परिवृतोराजासकृष्णःप्राप्तवान्स्वयम् ॥ ततस्तेयादवाः सर्वेसेनांव्यूह्य
व्यवस्थिताः ॥ ४६ ॥ देवकीप्रमुखानांहिशिबिकाःसमलंकृताः ॥ सुवर्णमणिसन्नद्धाश्चित्रकौशेयसंवृताः ॥ ४७ ॥ एकातुशिबिकाय-
त्रतत्रनारीशतंनृप ॥ चामरव्यजनेगृह्यहयारूढंप्रसर्पंति ॥ ४८ ॥ ततोयुधिष्ठिरःप्रीतोविलोक्यजननींहरेः ॥ नमस्कृत्यस्थितश्चाग्रेभृ-
त्यवज्जनमेजय ॥ ४९ ॥ भीमोयुधिष्ठिरंवीक्ष्यगजाद्भूमौस्थितंगुरुम् ॥ स्ववाहनात्समुत्तीर्यपपातनृपपादयोः ॥ ५० ॥ प्रद्युम्नप्रमुखै-
र्वीरैर्धर्मराजोनमस्कृतः ॥ अर्जुनाद्यैःपांडवैश्चदेवकीसानमस्कृता ॥ ५१ ॥ गृहीत्वावरवासांसियशोदादेवकीतथा ॥ सौबलेयींपृथां
तत्रनमस्कृत्यकरेददौ ॥ ५२ ॥ प्रभावत्यान्वितादेवीपार्षतीकृष्णमातरम् ॥ नमस्कृत्याखिलंतस्यैवस्तुजातंददौनृप ॥५३ ॥ स्त्रियः
कृष्णस्ययाःसर्वारुक्मिणीप्रमुखाःशुभाः ॥ तस्थुःकुंतींपुरस्कृत्यप्रणिपत्यददुर्धनम् ॥५४॥ रुक्मिणीप्रमुखास्तत्रद्रौपदींद्रष्टुमागताः॥
चंदनंरत्नजातानिवासांसिविविधानिच ॥५५॥ प्रणम्यभामाप्रददौतथासर्वाश्चयोषितः ॥ प्रददुश्चाब्रवीत्सत्याद्रौपदींस्मितपूर्वकम्॥५६॥
सत्यभामोवाच ॥ कथंत्वयाकृताःपञ्चवश्याभूमौनिरंतरम् ॥ एकोनशक्यतेऽस्माभिर्वशीकर्तुंजगत्पतिः ॥ ५७ ॥ तमेवहित्वयामन्ये
गृहीतंद्रुपदात्मजे ॥ भगिनीभवतीतस्यहृदयेतेकथंहरिः ॥ ५८ ॥ नमुंचतिक्षणमपितंविनात्वंनजीवसि ॥ अंतःस्थानेसंवृतानांपंचाना-
मपिसान्निधौ ॥५९ ॥ कथंगृह्णासिगोविन्दंतमुपायंहिमेवद ॥ ईदृशंकर्मकुर्वाणालज्जसेनमहाजनात् ॥ ६० ॥ भयंनकुरुषेऽस्मत्तोमान्य-
सेधर्मकर्तृभिः ॥ द्रौपद्युवाच ॥ त्वदीयंमानसंसत्यसपत्नीमधिगच्छति॥ ६१ ॥ त्यक्त्वाकृष्णंत्रिलोकेशंज्यायसःकर्मणःफलम् ॥ त्वया
ऽपमानितःकृष्णःसमागत्यसमाश्रये ॥ ६२ ॥ दर्शयत्येवसकलमात्मनोहृदिसंभवम् ॥ लज्जामदीयाजगतिकृष्णेनैकेनरक्षिता ॥६३॥
दुर्योधनसभामध्येवस्त्रंदत्त्वाऽक्षयंमम ॥ त्वयानशक्यतेदातुंचैलंकार्पासकादिकम् ॥ ६४ ॥ ममभ्रात्रात्वांप्रतार्यदत्तानिवसनानिमे ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

बहूनांपश्यतांदेविधर्मज्ञःसतथाविधः॥६५॥ नारदायत्वयादत्तोमाधवःपतिरात्मनः ॥ पारिजातस्तुदेवानांमंडनंयत्पुराहृतम् ॥ ६६ ॥
देवद्विजगुरूणांहिवित्तंनैवात्रपंडिताः ॥ प्रतिगृह्णंतिसुभगेत्वंगृहीत्वानलज्जसे ॥ ६७॥ नारदश्चैवगर्हामिप्रतिगृह्यजनार्दनम् ॥ प्रदत्तवान्
कथंमंदस्तवहस्तेजगत्पतिः ॥ ६८ ॥ कृष्णादप्यधिकंत्वत्तःकिंलब्धंतेनधीमता ॥ ब्राह्मणानांमतिर्यस्मात्पश्चादुत्पद्यतेऽनघे ॥ ६९॥
जैमिनिरुवाच ॥ एवंविधंब्रुवाणांतांद्रौपदींबाणनंदिनी ॥ नमस्कृत्यपृथांप्राप्तानमस्कर्तुंविशांपते ॥ ७० ॥ प्रणिपत्यार्पयामासवासां-
सिमाणिकांचनम् ॥ उपविष्टा वीणके तु सखीभिःपरिवारिता॥७१॥ततोऽब्रवीत्सत्यभामातुरंगंवीक्षयामहे ॥ देवकीसहिताःसर्वाःकौतुकं
ममविद्यते ॥ ७२ ॥ तच्छ्रुत्वाभाषितंतस्याःकृष्णोराजानमब्रवीत् ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ तुरंगंद्रष्टुकामापिदेवकीवर्त्ततेनृप ॥७३॥ युधि-
ष्ठिरउवाच ॥ सर्वेतिष्ठंतुवैवीरारथस्थागजमस्तके ॥ सादिनश्चभवंत्वत्रपत्तयः शस्त्रपाणयः ॥ ७४ ॥ यथानारीगणश्चायंहयंपश्यतिहृ-
र्षितः ॥ धौम्यःपूजांकारयतुहृष्यन्तुपरमाःस्त्रियः ॥ ७५ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ सर्वाभिः पूजितश्चाश्वोवीराःसर्वेबलेस्थिताः ॥ आरूढा
योपितस्तत्रगवाक्षंवणिकस्यतु॥ ७६ ॥ पश्यंतितुरगन्तत्रनृत्यमानंमहीतले ॥ तस्मिंश्चसमयेराजाप्राप्तवाननुशाल्वकः ॥ ७७ ॥ मह-
तापरिवारेणश्रीमता जनमेजय ॥ शाल्वस्यसस्मरन्वैरंवीक्षमाणोजनार्दनम् ॥ ७८ ॥ धर्मराजपुरेदृष्ट्वाहर्षितोऽभूत्सभारत ॥ नृत्य-
न्तंहयमालोक्यजग्राहप्रहसन्निव ॥ ७९ ॥ पृष्ठेसंस्थापयित्वातुगृध्रव्यूहमथाकरोत् ॥ सुरथंसचिवंतत्रसमाहूयेदमब्रवीत् ॥ ८० ॥ अनु-
शाल्वउवाच ॥ भ्रातामेसौभमारूढःकृष्णेन निहतोजले ॥ शाल्वोनाममहाबाहुःसदेवोत्रविलोक्यते ॥ ८१ ॥ सपुत्रपौत्रोयज्ञार्थंसदारः
पांडवंप्रति ॥ निमन्त्रितोहिसंप्राप्तोमाऽद्यगच्छतुकेशवः ॥ ८२ ॥ गृध्रंविलोक्यगरुडःस्थिरःस्थास्यतिसङ्गरे ॥ इमांमदीयांसेनांहित-
थापालयमारिष ॥ ८३ ॥ यथागृह्णामिगोविंदंपार्थंचरथिनांवरम् ॥ भीमादयश्चयेवीराः प्रद्युम्नसहिताअमी ॥ ८४ ॥ पालयन्तिबलंसर्वं
धर्मराजस्यपश्यतः ॥ तस्मान्मदीयैः संग्रामेसर्वैरपिनकेशवः ॥ ८५ ॥ मोचनीयःप्रयत्नेनधारणीयःसबंधुहा ॥ यस्यहस्ताद्रणेकृष्णो
गमिष्यतिविलोकितः ॥ ८६ ॥ तंदुष्टंपातयिष्येऽहंयःकृष्णधरणेऽक्षमः ॥ भ्रातावाऽस्तुसुतोवाऽस्तुसुहृन्मित्रंचवासखा ॥ ८७ ॥
वासुदेवविहीनोयोनमेभ्रातासुहृत्सखा ॥ किंगजैः किंरथैश्चैवपत्तिभिः किंहयैरपि ॥ ८८ ॥ येचपश्यंतिसंग्रामेनगृह्णंतिजनार्दनम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कृत्वातुकुत्सितंकर्मराजवित्तापहारकम् ॥ तत्सर्वंक्षमितंमेऽद्ययदितैर्ध्रियतेहरिः ॥ ८९ ॥ सर्वैतिष्ठन्तियदिमेभृत्याहिनिखिलाःक्षमाः॥
नापराधोध्रुवंतेषांयेकृष्णंसंमुखारणे ॥ ९० ॥ योधयंत्यरिभिः सार्धंतेषांदास्याम्यहंवसु ॥ नापराधो ध्रुवः कार्योमदीयैराजशासनात्
॥ ९१ ॥ भृत्यैस्तैः कृष्णविमुखैर्यथाभवतिमेप्रियम् ॥ कुलीनाधर्मकुशलावीरायुद्धपरायणाः ॥ ९२ ॥ दत्त्वाऽत्मनस्तुसर्वस्वंस्था-
प्यायुद्धेमहीभुजा ॥ तेजयंतिरणेशत्रूनाज्ञामिहयशस्विनः ॥ ९३ ॥ नास्माकंकेशवादन्योविद्यतेसुखनाशनः ॥ तस्मादेकंहिबहवो
धारयंतुरमापतिम् ॥ ९४ ॥ नदोषश्चात्रभविताधर्मएषसनातनः ॥ दाताऽयंयाचितानैवविमुखःसंमुखःसदा ॥ ९५ ॥ शस्त्रपाणिर-
यन्नित्यंसरथोऽपिविहङ्गमः॥अच्छेद्योऽयमदाह्योयमक्लेद्योऽयन्निरन्तरम् ॥९६॥ कथमेकेनसंग्रामेसन्धर्त्तुंशक्यतेहरिः ॥ कृष्णस्यग्रहणं
वेत्तिह्युत्तानचरणात्मजः ॥९७॥ सदूरेविद्यतेबालः पातालेबलिरेवच ॥ किंचिद्विभीषणो वेत्तिप्रह्लादः सम्यगेवहि ॥ ९८ ॥ ग्रहीतारं
नारदन्तुवदन्त्यन्येमृषावचः ॥ सत्यभामार्पितंकृष्णंपरिजानेकरागतम् ॥ ९९ ॥ सन्धर्तुंमसमर्थोऽसौनारदोदत्तवान्यतः ॥ नान्यंतस्मा-
दद्यपश्येसमर्थंहरिधारणे ॥ १०० ॥ स्वपौरुषेणगोविंदंधारयिष्येससैनिकम् ॥जैमिनिरुवाच ॥ एतावदुक्त्वावचनंसराजासंस्थितोरणे
॥ १ ॥ गृध्रव्यूहेमहावीर्यैःश्वेतच्छत्रोरराजह ॥ बबृंहिरेगजामत्ताहयाःपुष्टाजिहेषिरे ॥ २ ॥ रथाश्चक्रैःप्रणेदुश्चपदाताश्च डिंडिबिरे ॥
दृश्यन्तेतस्यतेवीरानानालङ्कारमण्डिताः ॥ ३ ॥ दिव्यांबरधराःसर्वेसंवर्तेभास्कराइव ॥ क्वपार्थःक्वचगोविंदइतिजल्पन्तिचे र्ष्यया॥
रक्षंतस्तुरगंसर्वेपश्यन्तः कृष्णवर्त्मच ॥ १०४ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेऽनुशाल्वागमनंनामद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ छ ॥
जैमिनिरुवाच ॥ नीतेहयेकिमभवत्कथंकृष्णेनमोचितः ॥ युद्धार्थंप्रेषिताःकेऽत्रतन्मेब्रूहितपोधन ॥ १ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ शृणुराजे-
न्द्रवक्ष्यामितदाकृष्णेनयत्कृतम् ॥ पांडवानांहयन्नीतंविलोक्यह्रादिलज्जितः ॥ २ ॥ आरूढः स्वेरथेदिव्येदारुकेणनियंत्रिते ॥ पांचज-
न्यंपूरयित्वाधर्मराजमथाब्रवीत् ॥ ३ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ अनुशाल्वेनवीरेणतुरगस्तेऽधुनाहृतः ॥ पश्यतांयदुवीराणांपांडवानांतथा-
ऽग्रतः ॥ ४ ॥ स्त्रियश्चैवात्रपश्यंतिजातामेमहतीत्रपा ॥भवान्नथस्थः संग्रामेपश्यत्वत्रकुतूहलम् ॥५ ॥ सात्यकिः कृतवर्माचप्रद्युम्नत-
नयस्तथा ॥ यौवनाश्वोमेघवर्णोमाद्रीपुत्रौतथैवच ॥ ६ ॥ एतेचान्येचबहवस्तवरक्षंतुमण्डलम् ॥ अहंवृकोदरः पार्थः प्रद्युम्नः सुजय-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्तथा ॥ ७ ॥ वृषकेतुरयंबालः सांबोनिःशठएवच ॥ एतेपरेचतुरगंमोचयामोमहाबलाः ॥ ८ ॥ कश्चित्करस्थितंवीरोगृह्णातुममवी-
टकम् ॥ जैमिनिरुवाच ॥ पुनरेवाब्रवीद्वीराः शृण्वंतुबलिनोनराः ॥ ९ ॥ समानयतियश्चाश्वंसहिगृह्णातुवीटकम् ॥ तेसर्वेकृष्णवचनं
श्रुत्वावीरास्तुदारुणम् ॥ १० ॥ तस्थुर्विगतसंकल्पाश्चिंतयन्तः पुनः पुनः ॥ मुहूर्तमात्रंकृष्णस्यास्थितः पाणौसवीटकः ॥ ११ ॥
ततः कृष्णसुतः श्रीमान्प्रद्युम्नोहस्तसंस्थितम् ॥ जग्राहवीटकंतन्तुवचनंचेदमब्रवीत् ॥ १२ ॥ प्रद्युम्नउवाच ॥ आनयिष्यामितुरगं
शाल्वसैन्यगतंत्वहम् ॥ इत्युक्त्वाप्रययौकार्ष्णिः सन्नद्धः स्वरथेनतम् ॥१३॥ अनुशाल्वंतृणीकृत्यतस्मिन्वीरसमागमे ॥ पारावत-
निभैरश्वैर्मणिकांचनभूषितैः ॥ १४॥ उह्यमानंरथंदिव्यंमीनकेतोः सुतस्यतम् ॥ निरीक्ष्यभगवानेवंपुनरेवाब्रवीद्वचः ॥ १५ ॥ श्रीकृष्ण
उवाच ॥ द्वितीयश्चात्रगृह्णातुमत्कराद्वीटकंनरः ॥ प्रद्युम्नसहितोयातुपौरुषंयस्यविद्यते ॥ १६ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ तच्छ्रुत्वावासुदेव-
स्यवचनंवीक्ष्यवीटकम् ॥ वृषकेतुरुवाचेदंतच्छृणुष्वविशांपते ॥ १७ ॥ वृषकेतुरुवाच ॥ अहमेनंसहायोवैप्रद्युम्नंयामिसंयुगे ॥ अनु-
शाल्वंमहावीरंगृहित्वाकृष्णसान्निधौ ॥ १८॥ नानयेयदिगोविंदप्रतिज्ञांशृणुमेप्रभो ॥ ब्राह्मणीगमनाच्छूद्रोलभतेदारुणांगतिम् ॥ १९ ॥
प्राप्नुयांतामहंनूनंमहानरकदायिनीम् ॥ श्राद्धभुग्ब्राह्मणोमंदोमैथुनंकुरुतेयदि ॥ २० ॥ सयांगतिंयातिदेवप्राप्नुयांतामहंध्रुवम् ॥ ऋतु
कालेतथाभार्यांपरित्यजातिमंदधीः ॥२१॥ तस्यापिगतिमार्गंतंसोऽहंगच्छेनचानये ॥ त्यक्त्वाविष्णुंवासुदेवंयोभजेदन्यदैवतम् ॥ २२॥
तस्यापियागतिः स्वामिन्सामेस्याद्दुःखदायिनी ॥ दीयतांवीटकंमह्यंनानृतं ममभाषितम् ॥ २३ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ तांबूलंकर्णपुत्रा-
यमुदितः प्रददौतदा ॥ प्रययौतंनमस्कृत्यवृषकेतुरुदारधीः ॥ २४ ॥ सहैवकार्ष्णिनायुद्धेदर्शयन्पौरुषंतदा ॥ प्रविश्यसैन्यंतद्घोरमनु-
शाल्वेनपालितम् ॥ २५ ॥ शंखंचपूरयामासनामविश्राव्यचात्मनः ॥ ततोरणेकृष्णसुतंवृषकेतुसमान्वितम् ॥ २६ ॥ तिष्ठतिष्ठेतिभा-
षंतमिदंवचनमब्रवीत् ॥ पातयंतंनिजंसैन्यंवीक्ष्यतास्मिन्महाहवे ॥ २७ ॥ अनुशाल्वउवाच ॥ कथंभवान्संगरेऽस्मिंस्त्यक्त्वारम्यांपु-
रींनिजाम् ॥ प्राप्तोममसमीपेद्यमत्वाशत्रुंहिमांपुनः ॥ २८ ॥ त्वमनंगः पुष्पबाणस्त्रिनेत्रनयनार्चिषा ॥ कृष्णह्रादिप्रविष्टोऽसिदग्धः
पूर्वंमयाश्रुतम् ॥ २९ ॥ तपस्विनोयत्रसंतियत्रचैवपतिव्रताः ॥ विवेकरहितालोकाः पौरुषं तत्रतावकम् ॥ ३० ॥ जैमिनिरुवाच ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तच्छ्रुत्वावचनंतस्यप्रद्युम्नः पंचभिःशरैः ॥ ताडयामाससहसारणेशाल्वानुजंबली ॥ ३१ ॥ अनुशाल्वोऽपितान्बाणान्मध्येचिच्छेद
वेगतः ॥ बाणेनैकेनहृदयंबिभेदास्यत्वरान्विव ॥ ३२ ॥ सभिन्नहृदयः कार्ष्णिः कश्मलंचाविशन्महत् ॥ भ्राम्यमाणः शरेणाजौपतितः
कृष्णसन्निधौ ॥ ३३ ॥ मूर्च्छितंवीक्ष्यकृष्णोऽपिप्रद्युम्नंलज्जितोहृदि ॥ समुत्तीर्यरथाद्भूमौगृहीत्वानंदकंकरे ॥ ३४ ॥ ताडयित्वाप-
दापुत्रमिदंवचनमब्रवीत् ॥ क्रोधेनमहतायुक्तोभर्त्सयामासभारत ॥ ३५ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठरेमूढनेयंद्वारवतीपुरी ॥ तत्र
त्वयाक्रीडयतेहिस्थानमेतत्सुदारुणम् ॥ ३६ ॥ मयैतच्चिंतितंनित्यंप्रद्युम्नस्यप्रभावतः ॥ नभयंनत्रपाक्वापिभविष्यातिरणेमम ॥३७॥
लज्जामयात्रसंप्राताप्रातंचापिमहद्भयम् ॥ त्वयापुत्रेणदुष्टेनवीराणामत्रपश्यताम् ॥ ३८ ॥ किमर्थंरक्षितश्चासिबालत्वेशंबरेणहि ॥ त्वं
दुरात्मन्पुरानीतोगृहान्ममनिशागमे ॥३९॥ वनंयाहिपुरींत्यक्त्वामुनिर्भूत्वाफलान्यद ॥ जनमध्येनवैवासस्तवयोग्योभाविष्यति॥४०॥
निजंशत्रुंहिमुनयस्त्वांनिरीक्ष्यसमागतम् ॥ कुशाग्रबुद्धयः सर्वेकारिष्यंतिचभस्मसात् ॥४१॥ भवान्बाणपुरेयातुतत्रत्यायेमहाजनाः ॥
भग्नंसंबंधिनंमत्वापालयिष्यंतिनापरे ॥ ४२ ॥ शिवपूजापरालोकास्त्वांशत्रुंशंकरस्यहि ॥ ज्ञात्वातेस्वामिनोवैरंघातयिष्यंतिमेमतिः
॥ ४३ ॥ गर्भेनगलितश्चासिरुक्मिण्याजातएवकिम् ॥ अत्रप्रतिज्ञायामूढनकृताजीवसेकथम् ॥ ४४ ॥ करान्ममनगृह्णंति यत्रवीराम-
हाबलाः ॥ पत्राणितत्रप्रथमंकथंगृह्णासितानिहि ॥४५॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंवदंतंवसुदेवनन्दनंजग्राहभीमोमतिमान्महाबलः ॥ सुको-
पितंकोपहराणितानिवैजगादभीमोवचनानिमारिष ॥ ४६ ॥ भीमउवाच ॥ मैवंवदहृषीकेशप्रद्युम्नंमानिनंप्रति ॥ नायंभग्नोभयाच्छत्रो-
र्बाणघातात्समागतः ॥ ४७ ॥ पदासन्ताडितोबालः क्रोधेनमहतात्वया ॥ पौरुषंहृदयेमत्वामिथ्यादत्तंनिजंपदम् ॥ ४८ ॥ जरासं-
धभयात्कृष्णत्वयात्यक्तंनिजंपुरम् ॥ सागरस्यैवतीरेहिपुरीद्वारवतीकृता ॥ ४९ ॥ परदुःखंनजानासिसर्वेषांसुखदोभवान् ॥ कस्मात्प-
लायसेकृष्णकस्त्वदन्योऽधिकः पुमान् ॥५०॥ तच्छ्रुत्वाभीमसेनस्यवचनंकेशवोऽब्रवीत् ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ भीमगच्छरणेयोद्धुम-
नुशाल्वंमहाबलम् ॥ मयाऽस्यक्षामितंपश्यकर्णपुत्रस्यपौरुषम् ॥५१॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततोभीमोरणश्लाघीप्रद्युम्नसहितोययौ ॥ पात-
यामासतत्सैन्यंगदयाक्रोधमूर्च्छितः ॥५२॥ पदातिरिवराजेन्द्रविष्णुवाक्यैःप्रणोदितः ॥ गजाभिन्नाद्विधायुद्धेरथाश्वविदलीकृताः॥५३॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हयाहताश्चूर्णितांगानरारोषेणमर्दिताः ॥ गजंञ्ग्राहहस्तेनचिक्षेपगगनेपुनः ॥ ५४ ॥ रथास्तुतुरगैः सार्धंवीराः सारथिभिः सह ॥
गृहीत्वाभीमसेनेनजीवग्राहंविपोथिताः ॥ ५५ ॥ गजंरथंहयंभीमोगृहीत्वालीलयाकरे ॥ भूमौचिक्षेपरुषितोनिष्पिपेषपदापरान् ॥५६॥
विशीर्णगात्राबहवोमुखाच्छोणितमुद्वमन् ॥ बाहवःपतितारेजुः पंचास्याइवपन्नगाः ॥ ५७ ॥ भीमपादप्रहारेणभिद्यतांशिरसांरवः ॥
भिन्नानामिवभांडानांधरणीचलनेनहि ॥ ५८ ॥ श्रूयतेयादृशोराजंस्तस्मिन्वीरमहाक्षये ॥ ध्वजाः कणकणायंतेवातेनाभ्युत्थितेनहि
॥५९॥ गजानांरथिनांयुद्धेसादिनांपत्तिनांतथा ॥ मांसमेकत्रभीमोसौपद्भ्यांसंघट्टयन्ययौ ॥ ६० ॥ तावन्निरीक्षितस्तेनकर्णपुत्रेणपां-
डवः ॥ अब्रवीद्भीमसेनंततोषयान्निवभारतः ॥ ६१ ॥ वृषकेतुरुवाच ॥ भीमसेनमहायुद्धेबालकेनफलंयदि ॥ अनेनसंगृहीतंहिसंग्रा-
मार्ख्यंपरंतप ॥ ६२ ॥ त्वदन्यःकःपितालौल्यात्स्वयंगृह्णातिबालकात् ॥ अनेनसंगृहीतेन्दनतेतृप्तिर्भविष्यति ॥ ६३ ॥ ईदृशानां
सहस्राणियदिप्राप्तानिमारिष ॥ तवाग्रेऽल्पानिमन्येऽहंकिमेकंसंमुखेस्थितम् ॥ ६४ ॥ अपकीर्त्तिश्चतेतातभविष्यतिधरातले ॥ पुत्रह-
स्तात्फलंचैकंगृहीतंपांडवेनहि ॥ ६५ ॥ वदिष्यंतिजनाश्चैतत्तस्मात्त्याज्यंत्वयाधुना ॥ अल्पामिषंभीमसेननगृह्णातिचकेसरी ॥ ६६ ॥
क्षुधातुरोगजंहन्तिनैवसर्पंमुखस्थितम् ॥ महतांपौरुषंलोकेहितंभवतिदेहिनाम् ॥ ६७ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततोभीमोऽब्रवीद्वीरंवृषकेतुं
महाबलम् ॥ फलंनिष्पीडयबालस्यपित्राहस्तेप्रदीयते ॥ ६८ ॥ स्वयमेवरणेवीरयदिगृह्णातितत्फलम् ॥ गृह्णातुयाम्यहंवीरमनुशाल्वं
नराधिपम् ॥ एतावदुक्त्वावचनमनुशाल्वंसमाययौ ॥ ६९ ॥ अनुशाल्वस्तमायांतंबाणेनैकेनवक्षसि ॥ ताडयामासवेगेनमूर्च्छितो
निपपातसः ॥ ७० ॥ मूर्च्छितंभीममालोक्यकृष्णःकोपसमन्वितः ॥ स्वयंयोद्धुंययौराजंस्तदद्भुतमिवाभवत् ॥ ७१ ॥ दारुकेण
रथोनीतः कृष्णस्यगरुडध्वजः ॥ अनुशाल्वस्ततोवीक्ष्यगोविंदं गरुडध्वजम् ॥ ७२ ॥ प्रत्युवाचमहाबाहुस्तिष्ठतिष्ठजनार्दन ॥ त्वया
ममहतोबंधुःसौभंमध्येचपातितम् ॥७३॥ एतस्मिन्समयेपार्श्वेस्थितोऽहंनन्दनन्दन ॥ पश्यतस्तवगोविंदपुत्रकः पातितोमया ॥७४॥
द्वितीयःपांडवोभीमश्चित्रमेतत्प्रदर्शितम् ॥ अहंनसंमुखस्त्वांहियस्मान्मेपातितानराः ॥ ७५ ॥ पूर्वजाःकृष्णजानामित्वदीयौपाति-
ताविमौ ॥ ब्रूतेमहाजनःसर्वः पतनंनकथंचन ॥७६॥ जायंतेसंमुखानांहिकृष्णस्यपुरतः सकृत् ॥ अहंयुवारणगतः पुराणपुरुषोभवान्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ७७ ॥ कथंस्थास्यसियुद्धेऽस्मिन्समत्वंनैवदृश्यते ॥ मद्बाणैःपञ्चभिर्भिन्नःक्वगमिष्यसिकेशव ॥ ७८ ॥ पलायितस्यदेवस्यस्थानं
वेञ्मिसतांमनः ॥ तदेवतावकंदुर्गमन्यैर्जंतुंनशक्यते ॥ ७९ ॥ लोभयंत्रादिभिर्घोरैः प्रपञ्चादिपदातिभिः ॥ स्वसंगत्यादर्शयंतिलीनंत्वां
हृदयेऽखिलम् ॥ ८० ॥ तएवनित्यंगोविंदतवगुप्तप्रकाशकाः ॥ नतेषांसङ्गतिंभूमौकुर्वंत्यत्रविमोहिताः ॥ सन्मंत्रवर्जितानूनंराजानस्ते
नसंशयः ॥ ८१ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एतावदुक्त्वावचनंविव्याधतुरगाञ्छरैः ॥ चतुर्भिस्तेहयाराजंस्त्रस्ताभिन्नकलेवराः ॥ ८२ ॥
सदूरमगमद्युद्धात्तस्मिन्कालेविशांपते ॥ नदृष्टःकेशवस्तेनपुनः प्राहानुशाल्वकः ॥ ८३ ॥ अनुशाल्वउवाच ॥ कस्माद्विलोकितः
कृष्णोगतश्चादृश्यतांरणे ॥ दुष्कृतंस्वंनपश्यामिनेतरेषामिहाधुना ॥ ८४ ॥ किंवामदीयेराष्ट्रेहिशूद्रोवाब्राह्मणींगतः ॥ उतपित्रापिक-
न्यायाधनंस्वीकृत्यमण्डले ॥ ८५ ॥ मामकेकेनदुष्टेनदत्ताकन्याधनेनच ॥ अथवारजसायुक्तादुहितानिजमंदिरे ॥ ८६ ॥ विनाविवा-
हंविधृताजनकेनाल्पमेधसा ॥ किंवाकोशेमदीयेऽत्रपुत्रहीनस्यपातितम् ॥ ८७ ॥ धनंमृतस्यदुर्वृत्तैर्मद्भृत्यैः पापकारिभिः ॥ अथवा
ब्राह्मणानांस्वंस्वीकृतंकुत्सितैर्जनैः ॥ ८८ ॥ रजस्वलांप्रियांमूढादिवाकिंसंगतिङ्गताः ॥ सुस्नाताकैश्चसंत्यक्तानिशामध्येतुकामिनी
॥ ८९ ॥ भ्रूणहत्याभवत्येवसकामानांधरातले ॥ षष्ठेनांशेनवैतेषामहंपापेनकेशवम् ॥९०॥ दृष्टमत्रनपश्यामिकंपृच्छामिरणेहरिम् ॥
मामकंसुकृतंकिञ्चिद्विद्यतेयदितत्त्वतः ॥ ९१ ॥ तत्तस्मैसंप्रयच्छामियोमेदर्शयतेहरिम् ॥ किम्पश्चात्तेनपुण्येनकार्यंयेनाक्षितोहरिः
॥ ९२ ॥ नदृश्यतेजगन्नाथः सर्वपापापनुत्तये ॥ जैमिनिरुवाच ॥ हंसतीर्थोदकंपीत्वासर्वपापक्षयोभवेत् ॥ ९३ ॥ पूतोयथानरोराजन्ह-
रिंवीक्ष्यतथाभवेत् ॥ एवंवदतिवीरेतुपुनःप्राप्तःस्वयंहरिः ॥ ९४ ॥ अनुशाल्वंत्रिभिर्बाणैर्जघानसमरेहसन् ॥ बाणेनैकेनानुशाल्वस्ता-
ञ्छरान्माधवस्यतु ॥९५॥ मध्येचिच्छेदतरसावचनंचेदमब्रवीत् ॥ अनुशाल्वउवाच ॥ पश्यमाधवमद्वीर्यैस्त्रिभिर्विरहितोभवान्॥९६॥
मयाकृतोहिसंग्रामेह्याशुगेनाशुपातिना ॥ मदीयमाशुगंचैकंनभवान्पातितुंक्षमः ॥ ९७ ॥ सहस्वत्वंशरंचैकं स्थिरोभूत्वामहाहवे ॥
ततोमुमोचनाराचंवासुदेवस्यवक्षसि ॥ ९८ ॥ तेनचास्यप्रहारेणसन्तुष्टइवमूर्च्छितः ॥ दारुकोवीक्ष्यगोविन्दंसंतुष्टंतस्यतेजसा ॥९९॥
रथंरणादपोवाहयत्रराजायुधिष्ठिरः ॥ हाहाकारोमहानासीत्कृष्णंवीक्ष्यतथाविधम् ॥ १०० ॥ पलायितंबलंसर्वंपांडवानांचपश्यताम्॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हतान्पुत्रान्पितॄन्बंधून्सुहृत्संबंधिबान्धवान् ॥ १ ॥ उत्सृज्योत्सृज्यगच्छंतिवदंत्येकेपरस्परम् ॥ पुत्रमांनयसंग्रामात्पिताहंपतितस्तव
॥२॥पुत्रःप्रोवाचपितरंपलायित्वाजवात्स्थितः ॥ तवश्राद्धंगयाशीर्षेकारिष्यामीतिनिर्गतः ॥३॥ तावदन्योजनःप्राप्तोभयाद्दैत्यानुशाल्व-
कात् ॥ ततः सदारुकोधीमान्माधवंवीणकेऽनयत्॥४॥तंप्राप्तंमूर्च्छितंदृष्ट्वाहाहाकृत्वाप्रधाविताः ॥ कृष्णस्यनार्यःसकलारुक्मिणीप्रमु-
खाःकिल॥५॥सत्यभामाहरिंवीक्ष्यप्रबुद्धंवाक्यमब्रवीत्॥सत्यभामोवाच॥समागतंरणात्पुत्रंप्रद्युम्नंरणकोविदम् ॥६॥ उक्तवानसिरूक्षाणि
बहुदुःखकराणिच ॥ भवान्प्राप्तःकथंयुद्धादनुशाल्वभयार्दितः ॥७ ॥ पलायंतेजनाःसर्वेमृत्योर्भीताजगत्पते ॥ स्वयंगच्छामिकिंनाथ
चण्डीभूत्वामहाहवे॥८॥ हंतुंतमनुशाल्वंहियस्माद्भीतःसमागतः॥ नत्वांछिंदंतिशस्त्राणिनत्वांदहतिपावकः ॥९॥ कथंपलायितोऽसित्वं
कृष्णदेवकिनंदन॥त्वयापादप्रहारेणपुत्रोवैताडितोभृशम् ॥ वसुदेवस्तुदूरेवैयस्त्वांताडयतेतथा ॥ ११० ॥ यद्गतंगतमेवास्तुशेषंचिंतय
केशव ॥ यथायातिहयोराज्ञश्चानुशाल्वात्सुधीमतः ॥ १११ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेसत्यभामावाक्यंनामत्रयोदशोऽध्यायः
॥१३॥जैमिनिरुवाच ॥ इतितस्यावचः श्रुत्वानिर्ययौभगवान्पुनः ॥ अनुशाल्वंरणेयोद्धुंतस्मिन्कालेजनाधिप ॥ १॥ तंवीक्ष्यचरणेप्राप्तं
वृषकेतुर्महाबलः ॥ अनुशाल्वंसमाहूयतिष्ठतिष्ठेतिचाब्रवीत् ॥२॥ जघानसप्तभिर्बाणैर्दैत्यराजंहसन्निव ॥ अनुशाल्वोऽपिसंविद्धोदशभिः
कर्णनंदनम् ॥ ३ ॥ विव्याधहृदयेघोरैःसायकैर्निशितैस्तथा ॥ चतुर्भिस्तुरगानस्यपातयामासभूतले ॥४॥ सारथेश्चशिरःकायात्क्षितौ
क्षिप्रमपातयत् ॥ विरथंवृषकेतुंतंसमीक्ष्यरविसारथिः ॥५॥ योजयित्वारथंदिव्यंद्वितीयंसमुपागतः ॥ तस्मिन्रथेसमारुह्यपुनःकर्णसुतो
बली ॥ ६ ॥ दैत्यराजंशरैस्तीक्ष्णैःसमंताद्व्यकिरद्रणे ॥ सारथिंपातयित्वास्यहयानपिमहाबलः ॥ जघानसमरेभूपलीलयाप्रहसन्निव
॥७॥दैत्यनाथश्चतरसारथस्थंकर्णनंदनम् ॥ समुत्थाप्यभुजाग्रेणभूमौचिक्षेपकोपतः ॥ ८ ॥ सोऽप्येनंसरथंक्रुद्धोभूमौचिक्षेपकोपतः ॥
गृहीत्वापुनरेवैनंनिर्ययौकृष्णसन्निधौ ॥ ९ ॥ ददौकृष्णकरेदैत्यंवचःप्राहसुशोभनम्॥वृषकेतुरुवाच॥एनंपश्यहृषीकेशतुरगग्रहणेक्षमम्
॥१०॥त्वत्प्रसादेनसंप्राप्तंप्रातिज्ञासफलास्तुमे ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ धन्योसिकर्णपुत्रत्वंभाषितंसफलंकृतम्॥११॥अनुशाल्वंकस्त्वदन्यो
रणादिहसमानयेत् ॥ एवंवदतिगोविंदेप्रबुद्धोदैत्यनायकः ॥ १२ ॥ यादवेंद्रंददर्शाग्रेघनश्यामंजगत्पतिम् ॥ उवाचवचनंवाग्मीकर्णपुत्रं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महामतिम् ॥ १३ ॥ जितस्त्वयाऽहं वै वीर पातितः कृष्णपादयोः ॥ नपिताजननीनैवनगुरुर्नचबांधवाः ॥ १४ ॥ नदेवास्त्वरितंदेव-मनंतंदर्शयंतिच ॥ शत्रुणासत्वयाजित्वादर्शितोमधुसूदनः ॥ १५ ॥ येनमेबांधवाः सर्वेगमिताःपरमंपदम् ॥ संगतिंतेनसंप्राप्यकृष्णेन ममविस्मयः ॥ १६ ॥ जायतेकर्णपुत्राद्यसंतोषश्चशुभावहः ॥ ययोर्वैरंतयोर्मैत्रीसंजातापौरुषेणते ॥ १७ ॥ प्रभूणांहिप्रभावेणसंगता-संगतंसमम् ॥ दृश्यतेशंकरेवीरविषंचैवामृतंसदा ॥ १८ ॥ दातारोदर्शयंत्येवजगन्नाथपदांबुजम् ॥ त्वत्समोनास्तिदातान्यःकाश्य-पात्मजनंदन ॥ १९ ॥ वृषकेतुरुवाच ॥ भवान्कृष्णपदंप्राप्यब्रूतेहिममविस्मयः ॥ संजातःसांप्रतंवीरमूकत्वंयत्रयोगिनः ॥ २० ॥ गच्छंतिशेषप्रमुखाविलोक्यमधुसूदनम् ॥ तवभाषितमाकर्ण्यविस्मयोऽतीवजायते ॥ २१ ॥ अनुशाल्वउवाच ॥ वाक्प्रवृत्ताहरिंवीक्ष्य मदीयाकर्णनंदन ॥ ध्रुवस्येवामुनादत्तालोकास्तुहरिणाशुभाः ॥ २२ ॥ स्तौमिचात्रहृषीकेशंसमक्षंतवमारिष ॥ मत्प्रहारेणसंत्यक्त्वा जगामरणमंडलम् ॥ २३ ॥ यःपांडवस्यपुरतोविश्वसृक्शास्त्रधृग्घरिः ॥ किंपीड्यतेऽस्यशस्त्रेणविष्णोर्विश्वमयंवपुः ॥ २४ ॥ चतुर्भु-जाश्चजायंतेस्मरणाद्यस्यमानवाः ॥ वैनतेयंसमारूढाःशंखचक्रगदाधराः ॥ २५ ॥ सस्वयंजायतेमत्स्यःकूर्मःकोलोनृकेसरी ॥ प्रसादा-द्यस्यदेवेन्द्रोविविधास्ताःसुरांगनाः ॥ २६ ॥ संप्राप्नोतिस्वयंप्राप्तः कुब्जिकांगोपवेषधृक् ॥ पुष्णातिकृष्णोविश्वंयोनानारत्नचयेनाहि ॥ २७ ॥ सभोक्ताद्रौपदीदत्तंशाकपत्रंनिशागमे ॥ सक्तून्सुदाम्नः स्वल्पांस्तान्सप्राश्यप्राप्तवान्मुदम् ॥ २८ ॥ नंदनादीनि दिव्यानि वनानिप्राप्नुवंतिते ॥ स्वयंहिकृष्णस्तुलसीकाननेरमतेहरिः ॥२९॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंब्रुवंतंनृपतिंसमालिंग्यास्थितोहरिः ॥ गृहीत्वा दक्षिणेहस्तेदर्शयामासधर्मजम् ॥ ३० ॥ ततोयुधिष्ठिरंराजानमस्कृत्यास्थितोऽग्रतः ॥ उवाचधर्मराजस्तंसांत्वपूर्वमिदंवचः ॥ ३१ ॥ भीमादीनांपञ्चमस्त्वंबांधवोऽसिममाधुना ॥ यज्ञंपालयमेनित्यंयथाकृष्णेनपाल्यते ॥ ३२ ॥ अनुशाल्वस्ततः सर्वान्भीमसेनमुखां-स्ततः ॥ समालिंग्याब्रवीद्वाक्यंधर्मराजंमहामतिम् ॥ ३३ ॥ अनुशाल्वउवाच ॥ अहंबाहूशिरश्चैवस्वकीयंरणमण्डले ॥ युधिष्ठिरार्थं कालेनयत्रतत्रप्रपातये ॥ ३४ ॥ एतावदुक्त्वावचनंविररामसपार्थिवः ॥ ततोविजित्यसर्वांस्तान्पार्थवान्कर्णनंदनः ॥ ३५ ॥ आन-यामासतुरगंयत्रराजायुधिष्ठिरः ॥ हृष्टोयुधिष्ठिरः प्राहधन्यस्त्वंकर्णनंदन ॥३६ ॥ प्रतिज्ञासफलावीरतवजाताममाग्रतः ॥ अनुशाल्वो-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ऽपिबंधुत्वंगमितःपुण्यसंग्रहात् ॥ ३७ ॥ दिष्ट्यासर्वसुखाकारंसंजातंकार्यमद्यमे ॥ युवांकुशलिनौप्राप्तौप्रियौमेकृष्णकर्णजौ ॥ ३८ ॥
एवं प्रशस्य तौ वीरौ मुदितो धर्मनन्दनः॥ पुरस्कृत्यहयंवीरैःप्रविवेशगजाह्वयम् ॥३९॥ उपविष्टःसभामध्येसहकृष्णेनसद्द्विजैः ॥ देवकी
च यशोदा च कुन्ती चैवाथ रोहिणी ॥ ४० ॥ रुक्मिणीसत्यभामाचतथैवान्याश्चयोषितः ॥ अरुंधतीचानसूयापूजयंत्यस्तथाशुभाः
॥ ४१ ॥ परस्परंभावयंतिराजानस्तेसमागताः ॥ भोज्यैश्चविविधैःपेयैश्चंदनागुरुधूपितैः ॥ ४२ ॥ वासोभिर्मृदुभिश्चैवरांकवैर्भावसं-
युताः ॥ वराश्वगजदानैश्चयज्ञारंभेचमारिष ॥४३॥ समागतेहृषीकेशेदिनानांविंशतिर्गता ॥ चैत्रीप्राप्तापौर्णमासीदीक्षितोऽभूद्युधिष्ठिरः
॥ ४४ ॥ द्रौपदीसहितोरौद्रमासिपत्रव्रतंचरन् ॥ संस्थाप्यतुरगन्तत्रपूजयित्वायथाविधि ॥४५॥ ब्राह्मणान्वेदसंपन्नान्वित्तेनमहतानृपः ॥
गीतवादित्रनादेनब्रह्मघोषैःसुमंगलैः ॥ ४६ ॥ हयंसपत्रंयज्ञार्थेकुंकुमेनाभिचार्चितम् ॥ चन्दनेनापिमालाभिर्वरधूपैश्चधूपितम् ॥ ४७ ॥
मुमोचधर्मराजोऽसौतुरंगंबद्धचामरम् ॥ पालनार्थंहयस्याथप्रेषयामासफाल्गुनम् ॥४८॥ सुस्नातंशुभ्रवसनंदूर्वाचंपकनिर्मिताम् ॥ मालां
कण्ठेप्रोथयित्वादधानं चकिरीटकम् ॥ ४९ ॥ गांडीवहस्तंसोत्साहं छत्रचामरशोभितम् ॥ पांडवं प्राह राजासौ पार्थ पालय वाजिनम्
॥ ५० ॥ वासुदेवप्रसादेननिर्विघ्नंतेऽस्तुपांडव ॥ शिवास्तेसंतुपंथानोजयंप्राप्नुहिभारत ॥५१॥ कुशलीपुनरागच्छससहायपरिच्छदः॥
अनाथान्दीनवदनान्सद्वृत्तांश्चतथैवच ॥ ५२ ॥ कृतांजलीन्सशरणांस्तवास्मीतिचवादिनः ॥ पितृहीनान्बालकान्मारणेपातयमारिष
॥ ५३ ॥ ततोधनंजयः श्रुत्वाभ्रातुर्ज्येष्ठस्यभाषितम् ॥ नमस्कृत्यचतंप्रायात्कुंतींप्रष्टुंचदेवकीम् ॥ ५४ ॥प्रणम्यकुंतींतां देवीं देवकीं
कृष्णमातरम् ॥ अरुंधतींचानसूयांतथातांरुक्मिणीमपि ॥ ५५ ॥ गांधारीं धृतराष्ट्रंचप्रत्युवाचव्रजाम्यहम् ॥ भ्रात्रादिष्टोरक्षणार्थंहय-
स्येतिप्रहर्षितः ॥ ५६ ॥ ततोऽर्जुनंपरिष्वज्यकुंतीवचनमब्रवीत् ॥ धर्मराजनिमित्तांहियदियासिधनंजय ॥ ५७ ॥ केसहायाश्चतेदत्ताः
सैन्यंचविविधंकियत् ॥ दत्तंयुधिष्ठिरेणाद्यतन्मेब्रूहिपरंतप ॥ ५८ ॥ अर्जुनउवाच ॥ कृष्णेननोदितःकार्ष्णिः स्वपुत्रस्तद्बलंस्वकम् ॥ ॥२५॥
समर्पयित्वाप्रोक्तोयोरुक्मिणीनंद नःस्वयम् ॥ ५९ ॥ रक्षार्थंपुत्रगच्छत्वंममादेशाच्चसांप्रतम् ॥ धनंजयस्यरक्षार्थंममप्राणोहिपांडवः
॥ ६० ॥ रक्षितुंतुरगंचैवसम्यक्पा लयमांयथा ॥ पित्रास्वकीयंसर्वस्वंपुत्रहस्तेप्रदीयते ॥ ६१ ॥ सद्वृत्तोरक्षतेवीरअसद्वृत्तोनपालयेत्॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तथाकर्णसुतंप्राहदेवकीनंदनोहरिः ॥ ६२ ॥ सर्वस्वंपुत्रकंसैन्यंतुरंगंवृषभध्वज ॥ महासैन्यगतंपाहिमयादिष्टोऽसिभारत ॥ ६३ ॥
अनुशाल्वंसुबलिनंयौवनाश्वंसपुत्रकम् ॥ मत्साहाय्यार्थमादिश्यततोऽहंप्रेषितःपृथे ॥ ६४॥ त्वयाचिंतानमेकार्याप्रसन्नःकेशवःप्रभुः॥
कुंत्युवाच ॥ वृषकेतुस्त्वयापाल्यः सर्वयुद्धेषुभारत ॥ क्रतुस्तेसर्वथाशोच्यः समागच्छेश्वतंविना ॥ ६५ ॥ लब्ध्वाजयंसमायाहिपाल-
यित्वातुरंगमम् ॥ हरिणामार्यतेजंतुर्हरिणारक्ष्यतेपुनः ॥ ६६ ॥ सर्वदातंहरिंपार्थस्मरञ्जयमवाप्स्यासि ॥ इत्युक्त्वापुत्रकं कुंतीसाबाष्पं
प्रमुमोचह ॥ ६७ ॥ ततःपार्थोहरिंवीक्ष्यनमस्कृत्यपुनः पुनः ॥ आरुरोहरथं दिव्यंप्रययौसैन्यसंवृतः ॥ ६८ ॥ नानावादित्रनादेनहो-
मधूमेनधूपितः ॥ रथारूढःकुमारीणांलाजैर्माल्यैः करच्युतैः ॥ ६९ ॥ संछन्नांगोजयाशीर्भिः पौराणांचारुवीक्षितैः ॥ मध्याह्नसमये
कृष्णस्तंसुमोचतुरंगमम् ॥ ७० ॥ हयोगतोदक्षिणाशांप्रेरितःकृष्णवीक्षणैः ॥ वृषकेतुर्जनान्वृद्धान्प्रणम्यस्वगृहंगतः ॥ ७१ ॥ एकः
पत्नींतदाप्रष्टुंवीक्ष्यवाक्यमुवाचताम् ॥ वृषकेतुरुवाच ॥ एषगच्छामिसुभगेपांडवेनान्वितः पुरात् ॥७२॥ एताःकुंतीमुखानार्यःसेवनी-
याःप्रयत्नतः ॥ श्वश्रूणांचैववृद्धानांसेवनात्परमंफलम् ॥ ७३ ॥ सतांसंपूजनादेवलभंतेपरमांस्त्रियः ॥ स्मर्त्तव्यावयमप्यत्रभवत्याकि-
लभामिनि ॥ यस्मात्स्त्रीणांपरोधर्मोभर्तुःस्मरणमेवच ॥ ७४ ॥ भद्रावत्युवाच ॥ मदीयंमानसंत्यक्त्वात्वांकदाचिन्नगच्छाति ॥ त्वदी-
यंमानसंत्यक्त्वामांचेद्गच्छतिगच्छतु ॥ ७५ ॥ त्वंयथावदसेनाथतत्करोमिनचान्यथा ॥ स्त्रीणांभर्त्तापरोदेवइतिशास्त्रविनिर्णयः॥७६॥
अर्जुनस्यहयोनाथरक्षणीयः प्रयत्नतः ॥ युद्धंहिसंमुखंकार्यंविमुखंनकदाचन ॥७७॥ सन्तिकृष्णस्यनार्यस्तुमण्डलेऽस्मिन्सुकोविदाः॥
स्मिताननाभविष्यंतिमांविलोक्यतवप्रियाम् ॥ ७८ ॥ श्रुत्वाभवंतंविमुखंकुत्रापि सुमहद्रणात् ॥ कयातच्छक्यतेहास्यंश्रोतुंस्त्रीमुखसं-
भवम् ॥ ७९ ॥ एतासांप्राणनाथोहिविमुखोऽपिहिसंमुखः ॥ एतत्संचिंत्यसकलंगम्यतां कार्यसिद्धये ॥ ८० ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततः
प्रियांकर्णसुतःप्रत्युवाचस्मयन्निव ॥ त्रैलोक्यमपिसंप्राप्तंसंग्रामेममसंमुखम् ॥ ८१ ॥ पांडवार्थेमयाभीरुश्रोष्यसेविदलीकृतम् ॥ यदि
कर्णसुतश्चायंविमुखोजायतेरणात् ॥ ८२ ॥ वासुदेवस्यमाहात्म्यंविफलंसफलंतदा ॥ काश्यांहिमरणान्मोक्षोगयायांपिंडदानतः॥८३॥
विपरीतमिदंभाव्यंमाघेवेणीनिमज्जनात् ॥ प्रियेऽहंयदिसंग्रामेभविष्यामिपराङ्मुखः ॥ ८४ ॥ बिंबाधरंतेवदनंनपश्यामिपुनस्त्वहम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

एतावदुक्त्वावचनंप्रययौबहुभिर्वृतः ॥ ८५ ॥ ब्राह्मणांश्चगवांयूथंहोमद्रव्यंचयाज्ञिकम् ॥ पुरस्कृत्यतदाराजन्वृषकेतुर्महाबलः॥८६॥
कृष्णभीमादयःसर्वेप्रविष्टास्तेगजाह्वयम्॥ अर्जुनस्यहयोराजन्पुरींमाहिष्मतींययौ ॥ ८७॥ नीलध्वजेनवीरेणरक्षितांदुर्गमंडिताम् ॥
नानाजनपदाकीर्णांनित्योत्सवविलासिनीम् ॥ ८८॥ नर्मदाजलपानेनलिंगाकारांहिभारत ॥ मदनःकिंशिवाद्भीतःप्रविष्टस्तांविभा-
तिमे ॥ ८९ ॥ नराणामपिनारीणां वेषैर्दिव्यैर्मनोरमाम् ॥ नीलध्वजस्यपुत्रोऽपिरममाणस्तुकानने ॥ ९० ॥ स्त्रीसहस्रेणसहितःपुष्पि-
तासुलतासुच ॥ प्रवीरश्चंपकस्याधःस्थितस्तत्रवरासने ॥ ९१ ॥ सेव्यमानस्तुनारीभिर्गौरीभिर्जनमेजय ॥ श्यामाभिर्वरवर्णाभिर्वि-
शालनयनःप्रभुः ॥ ९२ ॥ उवाचवचनंवीरस्तदामदनमंजरीम् ॥ भूषितांरत्नमालाभिर्विचित्राभिर्विशेषतः ॥ ९३ ॥ गृह्णंतुनार्यःसक-
लालताभ्यःसुमनांसिहि ॥ ततस्तास्तद्वचःश्रुत्वारणद्वलयभूषिताः ॥९४॥ सुस्मितास्तानिमाल्यानिजगृहुःकृपयान्विताः ॥ सहिताः
प्राणनाथेनगायंत्यःसुस्वरंमुदा ॥ ९५ ॥ ततःप्रवीरमहिषीवनमध्येतुरंगमम् ॥ ददर्शस्वेच्छयाप्राप्तंस्थितंमदनमंजरी ॥ ९६ ॥ भूषि-
तंरत्नमालाभिर्बद्धपत्रंसुचर्चितम् ॥ नारीणांकुंकुमकरैर्माल्यैश्चविविधैरपि ॥ ९७ ॥ अर्जुनस्यहयंवीक्ष्यप्रवीरंवाक्यमब्रवीत् ॥ मदनमं-
जर्युवाच ॥गोक्षीरवर्णंतुरगंनाथपश्यसमागतम् ॥९८॥ ताम्राधरंरक्तशफंपीतपुच्छंसुकंधरम् ॥ कृष्णकर्णंकृष्णनेत्रंमुक्तंकस्यकरादमुम्
॥ ९९ ॥ भालेपत्रंसुलिखितंबद्धंवाचयमारिष ॥ नाथधारयमद्वाक्यात्तुरंगंकुरुमेप्रियम् ॥ १०० ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततःप्रवीरस्तंवीक्ष्य
प्रियावाक्येननोदितः ॥ हयंजग्राहकेशेषुमाल्यवत्सुसहर्षितः ॥ १ ॥ वाचयामासतत्पत्रंधर्मराजेनयत्कृतम् ॥ युधिष्ठिरस्यतुरगंयज्ञार्थे
किलमोचितम् ॥ २ ॥ रक्ष्यमाणंतुपार्थेनगृह्णंतुस्वबलान्नृपाः ॥ इतिज्ञात्वाप्रवीरोऽथप्रेरयामासतंहयम् ॥ ३ ॥ स्त्रियःसर्वाःपुरीं धैर्या-
त्स्थितोयुद्धेस्वयंतदा ॥ सैन्येनमहतातत्रतृणीकृत्यधनंजयम् ॥ १०४॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेमाहिष्मतीप्रवेशेतुरगग्रहणंनाम
चतुर्दशोऽध्यायः ॥१४॥छ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततःपार्थस्तुसंप्राप्तोवीक्षमाणस्तुरंगमम् ॥ अनुशाल्वेनसहितोरुक्मिणीनंदनेनच ॥१॥
यौवनाश्वेनराजेन्द्रकर्णपुत्रेणधीमता ॥ सर्वेषामग्रतःप्राप्तोवृषकेतुर्महाबलः ॥ २ ॥ ददर्शाग्रेप्रवीरंहिस्वसैन्यव्यूहसंस्थितम् ॥ तिष्ठ
तिष्ठेतिभाषंतंगृहीत्वावरकार्मुकम् ॥ ३ ॥ नीलध्वजस्यपुत्रेणप्रवीरेणमहाहयः ॥ पुरींप्रवेशितःकोपान्मोचयत्वद्यपांडवः ॥ ४ ॥ प्रवी-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रंतत्रप्रोवाचकर्णपुत्रः समागतः ॥ प्रथमं योधयत्वंमांपश्चात्पार्थंधनंजयम् ॥ ५ ॥ प्रवीरः पञ्चभिर्बाणैर्विव्याधवृषभध्वजम् ॥ चतुर्भि-
श्चतुरोवाहान्बाणेनैकेनसारथिम् ॥ ६ ॥ सप्तभिःकर्णपुत्रस्तंनिजघानहसन्निव ॥ शुकापिच्छनिभानस्यहयान्निन्ये यमक्षयम् ॥ ७ ॥
चतुर्भिः सायकैःकोपात्सिंहनादमथाकरोत् ॥ प्रवीरःकार्णिनाकर्णेकर्णपुत्रमताडयत् ॥ ८ ॥ तेनबाणेनमूर्च्छांहिवृषकेतूरणेययौ ॥
बाणेनैकेनानुशाल्वस्तेनविद्धःप्रतापिना ॥ ९ ॥ अनुशाल्वशरैर्घोरैःप्रवीरोनैवदृश्यते ॥ हाहाकारो महानासीत्तयोर्वीरसमागमे ॥१०॥
नीलध्वजोऽथसंप्राप्तःपावकेनसमन्वितः ॥ अक्षौहिणीभिस्तिसृभिर्वेष्टितःसंगरंप्रति ॥ ११ ॥ मोचयामासतंपुत्रमनुशाल्ववशंगतम् ॥
ससर्वान्परिविव्याधदशभिर्दशभिःशरैः ॥ १२ ॥जैमिनिरुवाच ॥ नीलध्वजोजघानाशुतदद्भुतमिवाभवत् ॥ तेनविद्धंबलंवीक्ष्यसव्य-
साचीरुषान्वितः ॥ नीलध्वजंसमासाद्यतिष्ठतिष्ठेतिचाब्रवीत् ॥ १३ ॥ जघानपञ्चभिर्बाणैरणेमाहिष्मतीपतिम् ॥ सोऽप्यर्जुनस्यता-
न्बाणांश्चिच्छेदतरसाहसन् ॥१४॥ छिन्नाञ्छरान्स्वकान्दृष्ट्वापार्थश्चक्रेऽतिपौरुषम् ॥ सरथंसध्वजंसाश्वंससूतंसबलंरणे ॥ १५॥ अदृश्यं
बाणसाहस्रैर्नीलकेतुन्तदाकरोत् ॥ यमदूतंशुभैः स्तोत्रैर्विष्णोरिवभयंकरम् ॥ १६ ॥ करोतिवैष्णवःकोपान्मूर्च्छितंमदगर्वितम् ॥
ततोमूर्च्छांविहायाशुपुनरेवोत्थितस्तदा ॥ १७ ॥ नामगर्जितमालोक्यजनंदूतगणोयथा ॥ जामातरंपावकंहिसंदधेकोपघूरितः ॥१८॥
नीलध्वजकरान्मुक्तःपावकोऽप्यदहच्चमूम् ॥ विशालैरर्चिभिर्दग्धाः पलायन्तेमहाजनाः॥ १९॥ तुरगारथिनोराजन्पत्तयःशस्त्रवर्जिताः॥
करभाश्ववृषादग्धाभारंत्यक्त्वावनंगताः ॥२० ॥ वामीगणाश्चशकटापूरिताधनसंचयैः ॥ चामराणिचदह्यन्तेछत्राणिकवचानिच॥२१॥
मेदोधातुंसमासाद्यपुनरेवप्रदीप्यते ॥ कृष्णवर्त्माक्षयेप्राप्तेभूतानांचयथाऽभवत् ॥ २२ ॥ तथापार्थबलंसर्वंसमंताद्बुभुजेरणे ॥ ततोऽर्जु-
नोरणश्लाघीवारुणास्त्रंसमादधे ॥ २३ ॥ मुमुचेवह्निनाशायनशांतस्तेनपावकः ॥ अर्जुनः प्रत्युवाचाथपावकंपरिदीपितम् ॥ २४ ॥
अर्जुनउवाच ॥ त्वमेवसर्वदेवानां मुखंतुभ्यंनमोऽग्नये ॥ त्वत्प्रीतयेवाजिमेधंप्रकरोतियुधिष्ठिरः ॥ २५ ॥ त्वयादत्तंहिगांडीवंरथोदिव्य-
स्तथैवच ॥ परमंसौहृदंदिव्यंसर्वदाक्रियतेविभो ॥२६॥ बलंहतंहयोनीतस्त्वमतीवप्रदीप्यसे ॥ किंकरोमिभवान्प्रीतिंपरित्यज्यप्रवर्तते
॥ २७ ॥ जनमेजयउवाच ॥ कथंजामातरंवह्निंलब्धवान्समहीपतिः ॥ काचकन्यापावकायदत्तातेनमहात्मना ॥ २८ ॥ एतत्सर्वंसमा-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चक्ष्वमयापृष्टोऽसिजैमिने ॥ कौतुकंवर्त्ततेऽस्माकंश्रुत्वापार्थबलंहतम् ॥ २९ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ नीलध्वजस्यमहिषीज्वालानाम्नीसु-
मध्यमा ॥ स्वाहांकन्यांप्रसूतासासुन्दरींधर्मतत्पराम् ॥ ३० ॥ सर्वलक्षणसंपन्नांकुमारींलोकसुंदरीम् ॥ वर्धमानांपितृगृहेसुंदरींबंधुपू-
जिताम् ॥ ३१ ॥ अतीवरूपसंपन्नांत्रैलोक्यस्यापिमोहिनीम् ॥ नीलध्वजस्तुतांवीक्ष्यकालेनाकियतासुताम् ॥ ३२ ॥ कस्मैप्रदे-
याकन्येयमितिचिंतापरोऽभवत् ॥ पप्रच्छतांचारुनेत्रांभर्ताकस्तवरोचते ॥ ३३ ॥ राजानोराजपुत्राश्चसंतिपुत्रिसहस्रशः ॥ पट्टस्था-
न्पश्यवीरांस्तांस्ततोब्रूहिस्ववल्लभम् ॥ ३४ ॥ स्वाहातंप्रत्युवाचाथपितरंलज्जितासती ॥ स्वाहोवाच ॥ नमानुषंकामयेऽहंलोलुपंमो-
हवेष्टितम् ॥ ३५ ॥ देववर्यंवरंतातममयोग्यंविचिंतय ॥ नीलध्वजउवाच ॥ देवराजंमहाबाहुंवरंवरयशोभने ॥ ३६ ॥ आगमिष्यति
लोकेऽस्मिन्मानुषीकामुकःस्वयम् ॥ मत्तेगजेसमारूढःशक्रःसोऽनंतलोचनः ॥ ३७ ॥ पितुर्वाक्यंसमाकर्ण्यस्वाहावचनमब्रवीत् ॥
स्वाहोवाच ॥ इन्द्रंनकामयेतात सर्वदोषस्यकारणम् ॥ ३८ ॥ परोदयंनसहतेतपसादानकारितम् ॥ देवराजोगौतमस्यप्रियांकामय-
तेयदि ॥ ३९ ॥ अनुजःकेशवोयेनकृतःकातंहिकामयेत् ॥ लघीयांसंजगन्नाथंविष्णुंचक्रेऽतिमोहितः ॥ ४० ॥ पदंयस्मान्महत्प्राप्तं
कृतघ्नःकिलवासवः ॥ मानुषायेमयात्यक्तास्तत्रमेकारणं शृणु ॥ ४१ ॥ स्त्रीणांशरीरंसमलंप्रथमंतातजायते ॥ एकं नरं पतिंप्राप्यद्वि-
तीयंकुरुतेऽत्रया ॥ सायातिनरकंघोरंशीलभङ्गान्मयाश्रुतम् ॥ ४२ ॥ मृतेभर्त्तरिगात्रस्यस्पर्शंपश्चात्करोतियः ॥ सपावकोदेवमुखं
भर्तामेतातरोचते ॥ ४३ ॥ नान्यंदेवंनासुरंवाकिन्नरंवामहोरगम् ॥ वरयामिवरंलोकेविनातंहव्यवाहनम् ॥ ४४ ॥ यद्यायातिस्वयंवह्नि-
रर्थयिष्यतिमामिह ॥ तन्मांतातमहाबुद्धेतस्मैत्वंदातुमर्हसि ॥ ४५ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंविधंवचः श्रुत्वास्वाहाप्रोक्तं सुभाषितम् ॥
नीलध्वजस्तदाहृष्टोविस्मितोऽभून्महाबलः ॥ ४६ ॥ प्रहसंत्यःस्त्रियोराजन् परुषंवाक्यमब्रुवन् ॥ किमिदंभाषसेबालेविपरीतंनृपंप्रति
॥ ४७ ॥ वह्निंवरंकथंब्रूषेदाहकंसर्वभक्षकम् ॥ तथाहिकृष्णवर्त्मानंमेषवाहनमातुरम् ॥४८॥ सप्तजिह्वंधूम्रमुखंहाकष्टंसंस्थितंत्विदम्॥
स्त्रीणांचित्तंकुरूपेहियातिमंदजनेतथा ॥ ४९ ॥ उच्चान्नीचंगतागंगापावनी याजगत्त्रये ॥ स्वाहातेषांसमाकर्ण्यवचनानित्वरान्विता
॥५० ॥ स्नातासाशुभ्रवसनास्थापयित्वाहुताशनम् ॥ ब्राह्मणैःसहितानित्यंध्यायंत्युपवनेस्थिता ॥ ५१ ॥ अगुरुंचंदनंविप्राघृतंरम्यं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

चपायसम् ॥ शर्करामिक्षुखंडांश्चक्षौद्रंद्राक्षास्तथातिलान् ॥ ५२ ॥ कर्पूरंवरतांबूलंलवंगञातिजंफलम् ॥ रंभाफलानिजुहुवुस्तयाव- ह्नौप्रणोदिताः ॥ ५३ ॥ मुक्तामालांगृह्यबालारणद्वलयनूपुरा ॥ सखीपरिवृतास्वाहाशुश्रूषंतीहुताशनम् ॥ ५४ ॥ ततः कालेन मह- तानारदेनप्रबोधितः ॥ पावकोविप्ररूपेणप्राप्तोनीलध्वजंप्राति ॥ ५५ ॥ विप्रंपूजितमेवादौदत्त्वार्घंस्वासनेस्थितम् ॥ पप्रच्छसादरंराज- न्कुतःप्राप्तोऽसिवैमुने ॥ ५६ ॥ आदेशोदीयतांमह्यंकिमाज्ञप्तः करोम्यहम् ॥ विप्रउवाच ॥ कन्यार्थंनंविद्धिराजन्विप्रंशांडिल्यगोत्रजम् ॥ ५७ ॥ त्वद्गृहेविद्यतेबालामह्यंतांदेहिकन्यकाम् ॥ राजोवाच ॥ नमानुषंवरयतेपावकेसस्पृहासुता ॥ ५८ ॥ अन्यांकन्यांप्रयच्छामि यदितेरोचतेद्विज ॥ विप्रउवाच ॥ मांविद्धिपावकंराजन्विप्रवेषेणसंस्थितम् ॥ ५९ ॥ स्वाहासत्येनगुरुणासन्तुष्टंकामपूरितम् ॥ जैमि- निरुवाच ॥ एतत्तस्यवचःश्रुत्वासस्मेरवदनोजनः ॥ ६० ॥ प्रत्युवाचाथनृपतिंतत्रस्थंविस्मितोऽपिसन् ॥ कन्यानिमित्तंविप्रोऽसौ जायतेयदिपावकः ॥ ६१ ॥ विनापावकनाथेनस्वाहादेयानकस्यचित् ॥ सचिवःकिंनजानातिविप्रंसम्यक्परीक्षितुम् ॥ ६२ ॥ प्रधान उवाच ॥ नजानीमोवयं सर्वेभवंतंपावकंस्थितम् ॥ आत्मानंदर्शयविभोरम्यंपावकरूपिणम् ॥ ६३ ॥ ततोविप्रमुखादग्निर्ज्वालामाली विनिर्गतः ॥ कूर्चंहिसचिवस्यापिददाहकुपितस्तदा ॥६४॥ प्रधानेदह्यमानेचसर्वेलोकाश्चकंपिरे ॥ राजातंशमयामासवह्निसूक्तेनतत्क्ष- णात् ॥ ६५ ॥ एतस्मिन्नंतरेराजन्विनोदःसुमहानभूत् ॥ मातृष्वसाथकन्यायाराजानंवाक्यमब्रवीत् ॥ ६६ ॥ नदातव्यात्वयाकन्या ब्राह्मणायकथंचन ॥ ऐन्द्रजालिकवद्वह्निंदर्शयत्यंवभूसुरः ॥ ६७ ॥ राजातांप्रत्युवाचाथश्यालिकांप्रहसन्निव ॥ स्वगृहंनयभद्रंतेमम जामातरंशुभे ॥ ६८ ॥ परीक्षयविशालाक्षिविप्रोवापावकोऽपिवा ॥ ततोगृहंगतादेवीब्राह्मणेनसमान्विता ॥ ६९ ॥ प्रत्युवाचपरीक्षां मेदेहिविप्रसनातनीम् ॥ अग्निर्ददाहकुपितोमंदिरंवरचित्रितम् ॥ ७० ॥ तस्याश्चगोपुरंरम्यंवासोरत्नविचित्रितम् ॥ तिष्ठतिष्ठेतिवचनं जगादचधनंजयः ॥ ७१ ॥ प्रच्छादनंचतस्याश्चपट्टवस्त्रंसुशोभनम् ॥ दह्यमानंपरित्यज्यनग्नासाप्राद्रवद्भृशम् ॥ ७२ ॥ कोलाहलश्चत- त्रैवसंजातोहिनरेश्वर ॥ दुद्रुवुश्चजनाः सर्वेतत्रवह्निभयार्दिताः ॥ ७३ ॥ साप्राप्ताराजभवनंरुदंतीसुस्वरंतदा ॥ नृपवारयतंवह्निंज्वाल- यंतंगृहान्मम ॥ ७४ ॥ राजोवाच ॥ परीक्षितस्त्वयाभद्रेकालेनाल्पेनपावकः ॥ क्षणंप्रतीक्षविप्रस्यपरीक्षालभ्यतेयथा ॥ ७५ ॥ श्या-

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लिकोवाच ॥ त्वयासाधुकृतंराजञ्जामातातवतिष्ठतु ॥ एतास्मिन्नंतरेराजासमाहूयविभावसुम् ॥ ७६ ॥ समयंवह्निनाचक्रेनगंतव्यंहि
मत्पुरात् ॥ ततःकन्यांप्रदास्यामियदितेरोचतेविभो ॥ ७७ ॥ आगमिष्यंतियेराष्ट्रेमदीयेतेत्वयारणे ॥ दाहनीयाःशत्रवस्तुमयाज्ञते-
नपावक ॥ ७८ ॥ ततःप्रधानोनृपतिंप्राहकिंक्रियतेत्वया ॥ गृहेजामातरंवह्निंसर्वदापरिरक्षसि ॥ ७९ ॥ स्वाहांगृहीत्वाव्रजतुयथास्था-
नंनराधिप ॥ प्रधानवचनंश्रुत्वाराजावचनमब्रवीत् ॥ ८० ॥ यावन्नगृहजामाताजायतेममपावकः ॥ तावदेवमहत्तेजोदृश्यतेऽस्यनसं-
शयः ॥ ८१ ॥ जामातरिगृहेजातेक्षीणतेजाभविष्यति ॥ तथापिपुररक्षार्थंसंश्रयामिधनंजयम् ॥ ८२ ॥ प्रदत्ताऽस्मैमयाकन्यास्वाहा
सचिवसांप्रतम् ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततोददौनिजांकन्यां सुलग्नेसोग्रयेतदा ॥ ८३ ॥ जातेपाणिग्रहेवह्निः स्थितोराजगृहेसुखम् ॥
तंवह्निंसंदधेराजास्त्रजामातरमाहवे ॥ ८४ ॥ कारणंकथितंसर्वंयत्पृष्टोऽहंजनाधिप ॥ जनमेजयमहाबुद्धेश्शृणुचाग्रेकथानकम् ॥८५॥
अर्जुनस्यवचः श्रुत्वापुनर्वह्निःप्रदीपितः ॥ चिंतयामासपार्थोऽपितथानारायणास्त्रकम् ॥ ८६ ॥ ततोनारायणास्त्रंतत्संधितंवीक्ष्यपा-
वकः ॥ शांतिंजगामपार्थस्यपुरतःस्थितवानसौ ॥८७॥ उवाचतत्रबीभत्संस्वकीयंकारणंचतत् ॥ दंडस्तुपातितःपार्थतवोपरिमयाधुना
॥ ८८ ॥ अश्वमेधेननृपतिंकरोषियदिपावनम् ॥ समीपेपुंडरीकाक्षेस्थितेतवधनंजय ॥ ८९ ॥ नयागोनैवदेवावामंत्रास्तेहारिणाविना ॥
समर्थाःपावनंकर्तुंविश्वासस्तेनमाधवे ॥ ९० ॥ क्षीरार्णवंभवान्प्राप्यकिमजांदोग्धुमिच्छति ॥ परित्यज्योदितंसूर्यंखद्योतंकांक्षतेकथम्
॥ ९१ ॥ सखासिममवीरत्वंनकृतघ्नोऽस्मितेऽर्जुन ॥ सैन्यंमयासमासाद्यत्वदीयंपातितंरणे ॥ ९२ ॥ नारायणास्त्रंप्रथमंसंधत्सेयादिपां-
डव ॥ नतेसैन्यंमयाग्रस्तंजायतेऽत्रकथंचन ॥ ९३ ॥ संसारतापहीनास्तेयेस्मरंतिजनार्दनम् ॥ तस्मात्तवबलंसर्वंपुनस्तिष्ठतुदंशितम्
॥ ९४ ॥ प्रयुज्यमांगतोराजास्वगृहंतन्निबोधये ॥ यथानयेत्सतुरगंसंबद्धंमंदुरोदरे ॥ ९५ ॥ एतावदुक्त्वावचनंक्षमयित्वाधनंजयम् ॥
नीलध्वजसमीपेऽग्निर्गत्वासंस्थितवानयम् ॥ ९६ ॥ समागतंवीक्ष्यहुताशनंतंप्रोवाचराजामदगर्वितोऽसौ ॥ दग्धंबलंतस्यधनंजयस्य
त्वयाविभोसाधुकृतंरणेऽद्य ॥ ९७॥ नवेत्तिपार्थोममबाहुवीर्यंबलात्तुरंगंकिमसौविनेता ॥ जामातरंचापिभवंतमीड्यंविजित्यवैयास्य-
तिमंदबुद्धिः ॥ ९८ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंनृपस्यवचनंनिशम्योर्जितमाहवात् ॥ प्रत्युवाचहसन्वाह्निस्तंहर्षात्प्रत्यषेधयत् ॥ ९९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

केनास्यशक्यतेसैन्यंदग्धुंच परिपातितुम् ॥ सर्वपापहरोदेवोयस्यचेतासितिष्ठति ॥ १०० ॥ उत्तिष्ठनरशार्दूलपरिशामयपांडवम् ॥
दीयतामस्यतुरगोयथाभद्रंभवेत्तव ॥ १ ॥ कोऽहंधनंजयस्याग्रेहरिमित्रस्यधन्विनः ॥ खांडवंपूरितंबाणैर्यस्यवज्रपतेर्वनम् ॥ २ ॥
गृहजामातृभावेनविस्मृतंसौहृदंमया ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततोनीलध्वजोराजामत्वातद्वचनंहितम् ॥३॥ स्वांप्रियांप्राहतुरगोह्यर्जुनस्या-
र्प्यतेमया ॥ ज्वालोवाच ॥ किमर्थंदीयतेहंसःसतिसैन्येभयानके ॥ ४ ॥ पुत्राःपौत्राश्चसुहृदोविद्यंतेतवबांधवाः ॥ भवाञ्छूरतरोनि-
त्यंवित्तंकोशेनमातिते ॥५॥ क्षत्रियोऽसिविशेषेणनित्यंनृणांनजीवितम् ॥ अद्यवाब्दशतांतेवामृत्युर्वैप्राणिनांध्रुवः॥६॥ पराक्रमःप्रकर्त-
व्योनदेयोऽश्वःकथंचन ॥ प्रियावचनमाकर्ण्यहृतबुद्धीरणेययौ ॥७॥पुनःससैन्यकोहृष्टःकर्णहंतारमाहवे ॥ ततोऽर्जुनोनृपंवीक्ष्यकोपाद-
श्रूण्यमोचयत्॥८॥जघानतीक्ष्णैर्नाराचैस्तस्यसैन्यमनेकधा ॥ बाणैःसंछादयामासतदद्भुतमिवाभवत् ॥९॥ पुत्रास्तस्यहतायुद्धेभ्रातरश्च
महाबलाः ॥ नृपस्यचरथोभग्नःसारथिश्चनिपातितः ॥ ११० ॥ पार्थेनतरसायुद्धेस्मरतापूर्वकारितम् ॥ नीलध्वजश्चपातितो मूर्छितः
स्यन्दनोपरि ॥ ११ ॥ सारथिस्तमपोवाहकश्मलेनावृतं रणात् ॥ ततो रात्रिः समभवद्गृहं प्राप्तो नराधिपः ॥ १२ ॥ ज्वालांप्राहा-
थकुपितोभर्त्सयन्निवभारत ॥ नीलध्वजउवाच ॥ त्वयादुष्टामतिर्दत्तायथामेसुहृदोहताः ॥ १३ ॥ गच्छवातिष्ठदुष्टेत्वंप्रयच्छामितु-
रंगमम् ॥ इत्युक्त्वावचनंराजागृहीत्वायज्ञवाजिनम् ॥ १४ ॥ प्रधानेनान्वितः शीघ्रंरत्नान्यादायभूरिशः॥ कांचनंस्त्रीसहस्रंचवस्त्रा-
णिविविधानिच ॥ १५ ॥ प्रययौयत्रपार्थोऽसौनमस्कृत्यव्यवस्थितः ॥ पार्थंचक्षमयामासवचनंचेदमब्रवीत् ॥ १६ ॥ पार्थपार्थमहाबाहो
किंकरोमितवप्रियम् ॥ अर्जुनस्तंप्रत्युवाचवीरस्त्वमसिभूपते ॥ हयंपालयवर्षेऽस्मिन्मामकंसहितोमया ॥ १७ ॥ जैमिनिरुवाच ॥
ततः पार्थस्यतुरगोनिर्गतोदक्षिणामुखः ॥ नीलध्वजेनसहितःपार्थःपश्चाज्जगामसः ॥१८॥ ज्वालाजगामकुपिताचोल्मुकस्यपुरंहिसा ॥
भ्रातुःपार्श्वेसमागत्यतस्मिन्देशेपटच्चरे॥ रुदंतीतंनमस्कृत्यरोषादिदमभाषत ॥१९॥ ज्वालोवाच॥अर्जुनेनगृहंदग्धंमदीयंस्वेनतेजसा ॥
भर्त्ताजितोहताः पुत्रादेवराभासुरंबलम् ॥ १२० ॥ विध्वस्तंचहयोनीतो राजाचाग्रेसरःकृतः ॥ तंचेत्पातयसेवीरमान्निमित्तंधनंजयम्
॥ २१ ॥ तदात्वंमेसुहृद्भ्रातानान्यथाश्रुप्रमार्जनम् ॥ जैमिनिरुवाच ॥ उल्मुकोदूतवाक्येनज्ञात्वाज्वालानिचेष्टितम् ॥ २२ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रत्युवाचाथभगिनीं शमयन्निवभारत ॥ अत्रतिष्ठपुरेभद्रेतावकांविद्धिमंडलम् ॥ २३ ॥ कालेनकियतामातः कारिष्येसुप्रियंतव ॥ कुपि-
ताप्राहराजानंकथमद्यनगच्छसि ॥ २४ ॥ उलमुकःकुपितस्तत्रज्वालांवचनमब्रवीत् ॥ यथास्वकीयंभवनंनाशितंममतत्समम् ॥२५॥
कर्तुमिच्छसिदुष्टेत्वंगच्छशीघ्रंगृहादितः ॥ निर्गतातद्वचःश्रुत्वागंगातीरेसमागता ॥ २६ ॥ नौकांसमारुह्यतटे गच्छंतीवाक्यमब्रवीत् ॥
ज्वालोवाच॥ मदीयेवामचरणेलग्नंगंगाजलंत्विदम् ॥२७॥ पातकंसांप्रतंजातमंबुस्पर्शान्नसंशयः ॥ तच्छ्रुत्वाभाषितंतस्याःसमीपस्थाः
सुकोपिताः ॥ २८ ॥ किमिदंभाषसेदुष्टेनौकामाश्रित्यदारुणम् ॥ सर्वपापक्षयकरंतोयंवेत्सिनमोहिता ॥ २९ ॥ यस्यांमज्जनमात्रेण
महापातकिनोपिये ॥ विहायपापसंघातंविष्णुलोकंव्रजंतिते ॥ १३० ॥ गंगेतिनाममात्रेणननरोनारकीभवेत् ॥ ततोगंगाजलात्तस्मा-
दाविरासीत्सुमंगला ॥ ३१ ॥ उवाचवचनंतांहिकिमिदंगदितंत्वया ॥ ज्वालोवाच ॥ अपुत्रेश्रृणुमेवाक्यंत्वयापुत्राजलेहताः ॥ ३२ ॥
सप्तपूर्वंशंतनुनाप्रार्थितःकामजित्सुतः ॥ सपार्थेनहतोबाणैःपुरस्कृत्यशिखंडिनम् ॥ ३३ ॥ तस्मात्पुत्रविहीनायाजलमत्रप्रदूषितम् ॥
गंगाततोऽर्जुनंक्रुद्धाश्रुत्वातद्वचनंमहत् ॥ ३४ ॥ शशापषष्ठेमासेतंपततांपार्थमस्तकम् ॥ सादुष्टापातितावह्नौबाणोभूत्वाभयानकः ॥
बभ्रुवाहनतूणेहिविवेशार्जुनमृत्यवे ॥१३५॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेफाल्गुनशापोनामपंचदशोऽध्यायः ॥१५॥ छ ॥ जैमिनिरु-
वाच ॥ नीलध्वजस्यनगरादग्रतःप्रययौहयः ॥ हारिर्हरिपदालंबीहारिमुद्वीक्षयन्मुदा ॥ १ ॥ अनेकार्जुनसंबाधंसहदेवंधराभृतम् ॥ विवे-
शाविंध्यंराजेंद्रसहयः पृष्ठतोऽर्जुनः ॥ २ ॥ सैन्यंपश्चाद्ययौवृक्षांश्चूर्णयन्नर्जुनस्यतु ॥ विषमोऽपिसमोमार्गःसैन्यागमनतोऽभवत् ॥ ३ ॥
वनस्थादेवतास्तत्रवनस्थंहरिसेवकम् ॥ ददृशुर्वनराज्यस्ताअर्जुनंचहयंशुभम् ॥ ४ ॥ ततोहयःशिलांदृष्ट्वामहतींयोजनायतीम् ॥
स्वाङ्गंघर्षितुमारेभेतस्यांदृषदिविस्मितः ॥५॥ पुराहारिःशिलामंघ्रिस्पर्शात्स्त्रीत्वमुपानयत् ॥ इतिमत्वाहारिमिदःपस्पर्शदृषदंतदा ॥६॥
वज्रलेपत्वमापन्नश्चलितुंनशशाकह॥ नामसाधर्म्यतःकेऽपिगच्छंतिसमतांहरेः ॥ ७ ॥ आराधनादृतेऽप्येवंभवंतिजडदेहिनः ॥ जडी-
भूतंसमालोक्यतंहारिंहरिसेवकाः ॥८॥ साट्टहासंजगर्जुस्तेजहसुःकेऽपिसैनिकाः ॥ संघर्षणसुखाल्लीनः किमश्वइतरेऽब्रुवन् ॥ ९ ॥ के-
ऽपिगत्वाऽर्जुनस्यापिकथयंतिहयोमृतः ॥ शिलासंघट्टमासाद्यहयमेधोऽभवत्स्वयम् ॥ १० ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतेषामर्जुनः कृष्णताम-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गात् ॥ प्रद्युम्नसहितस्तत्रहयंदृष्ट्वातथाविधम् ॥ ११ ॥ विसिस्मायततोवीरोमम्लेपंकजवन्निशि ॥ उवाचभीमावरजोमोच्यतांमोच्यता-
मिति ॥ १२ ॥ प्रदुद्रुवुःकशाःस्थूलागृहीत्वाऽताडयन्बलात् ॥ मुष्टिभिर्जानुभिःक्रुद्धानराश्चार्जुननोदिताः ॥१३॥ नाश्वःपृथग्बभूवा-
थवैष्णवोविष्णुसेवनात् ॥ तदातेप्रेरिताश्चाराअर्जुनेनमहात्मना ॥ १४ ॥ प्रष्टुंकेयं शिलाकिंस्विदितितत्वरितामुनीन् ॥ ददृशुश्चाश्रमं
रम्यंहरित्पत्रद्रुमाकुलम् ॥ १५ ॥ सालैस्तालैस्तमालैश्चकर्णिकारैः सुशोभनैः ॥ रसालैर्बकुलैश्चैवनालिकेरैःसकेसरैः ॥ १६ ॥ सरसी-
भिर्विचित्राभिरनेकाभिरलंकृतम् ॥ निर्बाधाःपशवोयत्रव्याघ्रागोभिःसमाकुलाः ॥ १७ ॥ मार्जारमुखदंष्ट्रासुकंडूयंत्याखवस्तनुम् ॥
सर्पाःसर्पारिभिर्युक्तानवैरंयत्रकुर्वते ॥१८॥ मत्स्यानलंमहामत्स्यानतेभक्षंतिबालकान् ॥ उलूकाःकाकवृंदेनविक्रीडंत्यभयादिने॥१९॥
अन्येचपशवःक्रूराःसौम्यसत्त्वैःसमागताः ॥ ऋषेस्तस्यप्रभावेणसौभरेर्विश्रुतौजसः ॥२०॥ तमाश्रमंसमालोक्यदृग्भिस्तंसौभरिंमुनिम्॥
अर्जुनायसमाचख्युश्चारास्तेहर्षनिर्भराः ॥ २१ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततोऽर्जुनोमहाबाहुर्यौवनाश्वोवृषध्वजः ॥ सात्यकिःकृष्णपुत्रश्चपं-
चैतेतंमुनिंययुः ॥ २२ ॥ अद्राक्षुस्तेसौभरिंतंतपस्विनमुपस्थितम् ॥ अध्यापयंतंशिष्यांश्चऋक्सामयजुषीसदा ॥ २३ ॥ वेदांतादी-
निशास्त्राणिपाठयंतमृषीन्बहून् ॥ अर्जुनस्तंनमस्कृत्यतान्मुनीनब्रवीद्वचः ॥ २४ ॥ अर्जुनउवाच ॥ तपस्विन्धर्मराजस्यभ्राताऽहंहय-
मेधिकम् ॥ हाररक्षन्समायातःसोऽश्वोदृषदितास्थितवान् ॥२५॥ अस्माभिर्निहताःशूराबांधवाःकुरवोरणे ॥ तत्पापनाशनार्थंहिमख-
आरब्धएषनः ॥ २६ ॥ तस्मादपिवयंपापान्मुच्यामोदृषदोहयः ॥ तमुपायंवदविभोसौभरेऽस्याश्वकारणम् ॥ २७ ॥ जैमिनिरुवाच ॥
ततोमुनिःसौभरिरस्यवाक्यंश्रुत्वाजहासाखिलशास्त्रकर्ता ॥ शृण्मोऽर्जुनंकृष्णमुखेनगीतांवाचंसमग्रांहृदिधारयंतम् ॥२८॥ निशम्यतां
बंधुजनामयातेहताइतिव्यर्थंमवविदस्त्वम् ॥ वृथाऽश्वमेधश्रमएषवोऽयंसाक्षाद्धरिस्तिष्ठतितन्नवेत्सि ॥ २९ ॥ वृथाश्रमोवरीवार्तिकुरवो
युधिपातिताः ॥ केनकोहन्यतेहंताकस्यहिंस्योऽपि कस्य कः ॥ ३० ॥ इतियोवक्तिवक्ताकोयस्मादेतत्तमाश्रये ॥ अर्जुनउवाच ॥
तदश्राविमयाविप्रकुरुक्षेत्रेहरेर्वचः ॥ ३१॥ दूरंकृत्वाधर्मराजंतस्मान्नह्यादिसांस्थितम् ॥ भ्रमोऽयंमेयथागच्छेत्तथाकुरुमहामते ॥ तावद्देहे
नृणांमोहोयावन्नोसाधुसंगतिः ॥३२॥ सौभरिरुवाच ॥ संसारोऽयंहरेर्मायासमुद्राःसरितस्तथा ॥ पर्वतावृक्षगुल्मादिलताःसर्वंचराचरम्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

॥ ३३ ॥ यद्दृश्यंतदनित्यंस्यात्सनित्योमधुसूदनः ॥ तंध्यायजगतांनाथमश्वमेधशतैर्वृथा ॥३४॥ पृष्ठतस्तंहरिंकृत्वाप्राकृतंहारिमग्रतः॥
कृत्वायदागतस्तस्माज्ज्ञानमूढप्रशंससे ॥ ३५ ॥ कल्पवृक्षंसमुत्सृज्यह्येरंडंचकिलेच्छसि ॥ चिंतामणिंसमासाद्यकाचाख्यंपरिवांछसि
॥ ३६ ॥ संसारेऽस्मिन्नसारेहिदेहवाञ्जायतेनरः ॥ तस्मिन्देहेचकिंसारंपूयासृक्श्लेष्मगंधिनि ॥ ३७ ॥ पृथ्व्यग्नेजोवायुखानिगूढास्थित्वग-
सृग्दृशः ॥ प्राणादिदशकोशाश्वपंचभ्यःसंभवंतिहि ॥ ततोदेहश्वभवतिसव्यसाचिन्स्वरूपतः ॥ ३८ ॥ आख्यास्यतेदेहस्थितिंतुपार्थ
सुरूपतांप्राप्तमप्यस्थिरंस्यात् ॥ तस्मिन्सुरूपःपुरुषःपुराणःप्रविश्यलीलांकुरुतेजनार्दनः ॥ ३९ ॥ तेनापिप्रेरितायूयमश्वमेधंप्रकुर्वते ॥
कुरुध्वंतस्यविष्णोर्हिमायाकर्त्रींनधर्मराट् ॥ ४० ॥ अर्जुनउवाच ॥ युष्मत्प्रसादान्मायानोगमिष्यतिनसंशयः ॥ शिलायाःकारणंब्रूहि
विस्तरेणाथसौभरे ॥ ४१ ॥ सौभरिरुवाच ॥ शृणुपार्थमहाबाहोशिलेयंब्राह्मणीपुरा॥आसीदुद्दालकमुनेर्भार्याचंडीतिविश्रुता ॥ ४२ ॥
विवाहसमयेविप्रैर्भर्तृवाक्यंसदाकुरु ॥ इत्थंसद्भिश्चचण्डीसानियुक्तापावकांतिके ॥ ४३ ॥ साबालभावात्प्रोवाचभर्तृवाक्यंकदाचन ॥
नकरिष्यामिभोविप्राः सत्यंसत्यंवदामिवः ॥ ४४ ॥ तस्यावचनमाकर्ण्यविप्राः प्रोचुर्महोत्सवे ॥ विप्राऊचुः ॥ विस्मयोऽत्रनकर्त्तव्यः
कन्यावक्तीदृशंवचः ॥ ४५ ॥ उद्दालकोऽपितांचण्डीमानयत्स्वेनिवेशने ॥ बालत्वान्नप्रयुक्तासागृहकर्मणिमानद ॥ ४६ ॥ अग्निहोत्र-
स्यशुश्रूषांकुरुतेसस्वयंमुनिः ॥ दिनैः कतिपयैरेवप्रौढां तामवलोक्यसः ॥ ४७ ॥ प्रोवाचकुरुभद्रंतेशुश्रूषांकृष्णवर्त्मनः ॥ पुत्रास्तव
भविष्यंतिवीर्यवंतोबहुश्रुताः ॥ ४८ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यकोपादरुणलोचना ॥ नकरिष्येऽग्निशुश्रूषांपुत्रैःकिंमेप्रयोजनम् ॥ ४९ ॥
सएवंब्राह्मणःक्षिप्रंकमण्डलुमयाचत ॥ तंकमण्डलुमादायकराभ्यांधरणीतले ॥ ५० ॥ आस्फोटयामासततोब्राह्मणोविस्मितोऽभवत्॥
रात्रौसशयनेतिष्ठेन्नेकाकीवाक्यमब्रवीत् ॥५१॥ उद्दालकउवाच ॥ त्वांनवक्ष्येकिंचिदहंमाशेथादूरतोमम ॥ गृहाद्विनिष्क्रम्यबलाद्बहि-
श्चंडीस्थिताभवत् ॥ ५२ ॥ उद्दालकोब्राह्मणपुंगवोऽसौचंडयातयाविह्वलतांजगाम ॥ किंचिन्नसंध्यादिककर्मकर्तुंशशाकपर्वस्वपित-
र्पणादि ॥ ५३ ॥ एकदातद्गृहंप्राप्तःकौंडिन्योमुनिसत्तमः ॥ तीर्थयात्राप्रसंगेनाशिष्यैःपरिवृतःशुभैः ॥ ५४ ॥ उद्दालकोऽर्घदानेनपू-
जयामासतंमुनिम् ॥ पूजितःसुखमासीनःकौंडिन्योमुनिरब्रवीत् ॥५५॥ कौंडिन्यउवाच ॥ कस्मात्कृशोऽसिभोविप्रचिन्तयाप्रवृतोऽसि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

किम् ॥ पुत्राःकियन्तःकन्याश्चतवसंतिततपोधन ॥ ५६ ॥ उद्दालकउवाच ॥ नमेपुत्रानमेकन्याजायामेदुष्टभाषिणी ॥ यद्यद्वदामितां दुष्टांतत्तन्नैवकरोतिसा ॥ तयामेनप्रकर्तव्यंवचनंकल्पकोटिभिः ॥ ५७ ॥ परंपित्र्यंश्राद्धमस्तिकरणीयंततोभृशम् ॥ कुशश्चितापरो ब्रह्मञ्छाधिमांस्त्रीविशंगतम् ॥ ५८ ॥ तदालपितमाकर्ण्यप्रहसन्नब्रवीन्मुनिः ॥ कर्णेलगित्वाशनकैर्विपरीतंवचोवद ॥ ५९ ॥ माऽग्नेः शुश्रूषणंकार्षीर्मादामह्यंकमंडलुम् ॥ इत्यादिवचनंब्रूयास्त्वमुद्दालकतांस्त्रियम् ॥ ६० ॥ इतोद्वियोजनंतीर्थंगौतमेनाभिपालितम् ॥ तद्द्रष्टुमत्रागमिष्यामिश्राद्धमारभ्यतामिति ॥ तद्वचोमृतमापीयचंडींवाक्यमथाब्रवीत् ॥ ६१ ॥ उद्दालकउवाच ॥ प्रातरेष्यतिकौंडिन्यो गृहान्निष्कासयामितम् ॥ तस्मैभोजनवस्त्रादिनदास्येऽहंकदाचन ॥ ६२ ॥ चण्डयुवाच ॥ तंभोजयेचार्चयेऽहंवस्त्रैःपुष्पैः सुशोभनैः ॥ यदाप्रोवाचसाचंडीहर्षितोऽभून्मुनिस्तदा ॥ ६३ ॥ अनयैवपरंबुद्ध्याश्राद्धंकर्त्तापरेऽहनि ॥ इतिमत्यासमालोच्यरात्रौजायांततोऽब्रवीत् ॥ ६४ ॥ दूराद्दूरेत्वयाचंडिशयनंकार्यमद्यवै ॥ इत्युक्तासातदाचण्डीशय्यामेकासुवाससा ॥ ६५ ॥ पुनःप्रोवाच विप्रोऽसौहर्षाविष्टमनास्तदा ॥ भविताश्वःपितुःश्राद्धंकरिष्येऽहंनचंडिके ॥ ६६ ॥ चंडयुवाच ॥ प्रभातेतेपितुःश्राद्धंकरिष्येऽहंयथोचितम् ॥ श्वशुरस्ययथातृप्तिर्भविष्यतिसुखान्विता ॥ ६७ ॥ उद्दालकउवाच ॥ नरात्रौब्राह्मणमहंगच्छाम्यामंत्रितुंक्वचित् ॥ काणंखंजंश्यामदंतंकुब्जं विप्रंनिमंत्रये ॥ ६८ ॥ मूर्खंसूचकमप्रीतंवेदहीनमवैष्णवम् ॥ व्यंगंद्यूतरतंनष्टंसरोगंवृषलीपतिम् ॥ ६९ ॥ चंडयुवाच ॥ अहंद्विजोत्तमान्विप्रान्वेदशास्त्रपरायणान् ॥ कुलीनान्संमतान्पुत्रपौत्रभार्यासमन्वितान् ॥ ७० ॥ आमंत्रयित्वाऽद्यनिशिप्रभातेतान्समानये ॥ नत्वदीयंवचस्तथ्यंकरिष्यामिकदाचन ॥ ७१ ॥ उद्दालकउवाच ॥ यदिश्राद्धंहठादेवक्रियतेचंडिमंदिरे ॥ मदीयवाक्यमुल्लंघ्यतन्नमे सुखदायकम् ॥ ७२ ॥ अश्राद्धीयानिधान्यानितान्येवाहंसमानये ॥ श्रद्धयारहितंश्राद्धंकरिष्येचंडिनान्यथा ॥ ७३ ॥ चणकानाहरिष्यामिकोद्रवान्वर्तुलानपि ॥ मसूरान् राजमाषांश्चकुलित्थानाढकीःपुनः ॥ ७४ ॥ यावनालांश्चनिष्पावान्वरटांश्चमठानपि ॥ खर्जूरकांश्चित्रपत्राञ्छ्राद्धेशाकंचकुत्सितम् ॥ ७५ ॥ वृंताकंगृंजनंचैवचिल्लीकोशातकीफलम् ॥ कूष्मांडकंकलिंगंचपिंडींपिण्डालुकंतथा ॥ ७६ ॥ अलाबुंवर्तुलांझिंटींतंदूलीयंचपल्लवम् ॥ चंडयुवाच ॥ गोधूमांस्तण्डुलान्मुद्गान्माषांश्चैवमनोरमान् ॥ ७७ ॥ आनीयाहंकरिष्यामिपायसं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मण्डकानपि ॥ मोदकान्फेणिकांरम्यांभक्तंकुमुदसन्निभम् ॥ ७८॥ गव्यंघृतंतथाक्षीरंसितारम्भाफलानिच ॥ सहकाररसंस्वादुप्रियांशि-
खरिणींगृहे ॥ ७९ ॥ कालेचकुतुपेश्राद्धंश्रद्धायुक्तंसवस्त्रकम् ॥ सदक्षिणंपूतशाकैर्धेनुदानेनसंयुतम् ॥ ८० ॥ इतिचण्डीवचःश्रुत्वामु-
निःप्रोवाचतांप्रियाम्॥उद्दालकउवाच ॥ प्रसभंक्रियतेश्राद्धंपितॄणांतत्रमेऽहितम् ॥ ८१ ॥ अहंनीलीमयंवस्त्रंपरिधास्येसुशोभने ॥दुष्टतै-
लेनदीपांश्चकर्त्तास्म्यसुकृतेच्छया॥ ८२ ॥ चंडच्वाच ॥ मनोरमंगृहंकुर्यांतिलतैलेनदीपकान् ॥ मयाकृताश्शुचीन्वस्त्रैस्ताहशैः परि-
वर्जितम् ॥ ८३ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततोविप्रःप्रसन्नात्माचेतसानबहिःस्थितः ॥ तयाबुद्ध्यापितुःश्राद्धंसर्वंचक्रेनराधिप ॥ ८४ ॥
यावदुक्ताद्द्विजाःसर्वैर्यावद्दत्तंधनंतथा ॥ वस्त्रादिकंस्वयंभुक्तः साचंडीचतथानृप ॥ ८५ ॥ तावद्रात्र्यागमेमोहादिदंवचनमब्रवीत् ॥
उद्दालकउवाच ॥ गृहीत्वाचंडिपुटकंपिंडानांजाह्नवीजले ॥ ८६ ॥ सुपूजितंपातयाशुश्रुत्वासागोमयावटे ॥ पिण्डांश्चिक्षेपवेगेन स
मुनिः कोपपूरितः ॥ ८७ ॥ तांशशापशिलादुष्टेभविष्यसिममाज्ञया ॥ चिरकालंहयस्यांगस्पृष्टामुक्ताभविष्यसि ॥ ८८ ॥ यज्ञार्थं
भ्रममाणस्यसेयंपार्थमहाशिला ॥ इमांमोचयभद्रंतेकरस्पर्शान्महाबल ॥ ८९ ॥ कृतंपार्थेनतत्सर्वंमुक्तःसतुरगोययौ ॥ चण्डीशापभ-
यान्मुक्ताह्यंगस्पर्शात्तदाहरेः ॥ ९० ॥ तदाबभूवसाचण्डीभर्तुर्वचनकारिणी ॥ उद्दालकस्त्वृषिवरःपत्न्यासहमुमोदह ॥ ९१ ॥ इत्या
श्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेशिलामोक्षोनामषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ मुक्तःसतुरगः शीघ्रंप्रययौचंपकांपुरीम् ॥
हंसध्वजेनवीरेणपालितांप्रमदामिव ॥ १ ॥ पृष्ठतोऽस्यजगामाशुकुंतीपुत्रोधनंजयः ॥ वीरैःपरिवृतोघोरैःप्रद्युम्नप्रमुखैर्नरैः ॥ २ ॥
मुक्तामालावृतैर्दिव्यैर्वासोभिर्वेष्टितैः शुभैः ॥ ततोहंसध्वजोराजाश्रुत्वादूतमुखाद्धयम् ॥ ३ ॥ प्राप्तंस्वविषयेवीरंपालयन्तंतुरंगमम् ॥
चिंतयामाससचिवैःसार्धंबंधुभिरात्मजैः ॥ ४ ॥ हंसध्वजउवाच ॥ किंपार्थतुरगंप्राप्तंगृह्णामिस्वबलाद्रणे ॥ व्यूह्यसैन्यंस्वविषयंपालयामि
महाबलात् ॥ ५ ॥ महालाभश्चभविताहश्यतेहरिसेवकः ॥ यत्रार्जुनस्तत्रहरिःस्वयंतिष्ठत्यसंशयम् ॥ ६ ॥ नमयावीक्षितःकृष्णोवृद्धे-
नापिस्वचक्षुषा ॥ तस्मान्निर्यांतुमेवीरायुद्धार्थंयाम्यहंरणम् ॥ ७ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततोहंसध्वजोराजाप्याजगाममुदान्वितः ॥ सप्ततिं
नायकानांसगृहीत्वाप्रमुखेस्थितः ॥ ८ ॥ नायकेनायकेसैन्यंयत्नेनपरिरक्षितम् ॥ तच्छृणुष्वमहीपालपुष्टंमानधनैःसदा ॥ ९ ॥ गजानां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भूरिमत्तानांसहस्राण्येकसप्ततिः ॥ रथानामपिनद्धानांसहस्राण्येकसप्ततिः ॥ १० ॥ हयानामपिरूढानांलक्षंचैवातिभासुरम् ॥ पदाती-
नांसहस्राणियूनांत्रिनवतिर्नव ॥ ११ ॥ सर्वेतेवैष्णवावीराःसदादानपरायणाः ॥ एकपत्नीव्रतयुताःसंमतास्तेप्रियंवदाः ॥ १२ ॥ समाग-
तंजनंक्वापिसेवितुंतंजनाधिपम् ॥ दूरदेशादपिप्राप्तंराजातंपरिपृच्छति ॥ १३ ॥ एकपत्नीव्रतंतातयादितेविद्यतेऽनघ ॥ ततस्त्वांधार-
यिष्यामिसत्यमेतद्ब्रवीमिते ॥ १४ ॥ नशौर्यंनकुलीनत्वंनचक्वापिपराक्रमः ॥ स्वदाररसिकंवीरंविष्णुभक्तिसमन्वितम् ॥१५॥ वासया-
मिगृहेराष्ट्रेतथाऽन्येऽपिहिसैनिकाः ॥ अनंगवेगंस्वांतेयेधारयंतिमहाबलाः ॥ १६ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ प्रददातिधनंभूरिस्वभृत्येभ्यो
यथोचितम् ॥ सुमतिःसुगतिस्तुष्टःश्रद्धालुस्तस्यनायकाः ॥ १७ ॥ सचिवाः पांतितत्सैन्यं यथाभूतंनृपस्यतु ॥ भ्रातरश्चापिबालिनो
विदूरथमुखाहिते ॥ १८ ॥ चंद्रसेनश्चंद्रकेतुश्चंद्रदेवोमहाबलः ॥ न्यायवर्तीधनबलोधर्मवाहोऽतिसुंदरः ॥ १९ ॥ पुत्रास्तस्यापरं-
पंचसुबलः सुरथः समः ॥ सुदर्शनः पंचमश्चसुधन्वापिमहाबलः ॥ एवंविधेनसैन्येनास्थितः पार्थबलंप्रति ॥ २० ॥ हंसकेतुस्ततःसैन्यं
व्यूहयामाससत्वरः ॥ दुंदुभिंताडयामासगजारूढोजगामसः ॥ २१ ॥ निरगच्छंस्ततोवीरास्तेनाज्ञप्ताःपुराद्बहिः ॥ कश्चित्कवचमादा-
यपूजयामासमारिष ॥ २२ ॥ तानिशस्त्राणिचास्त्राणिहुत्वाचैवहुताशनम् ॥ तथाऽन्येनिर्गतावीराःसर्वे तेसमसाहसाः ॥ २३ ॥ भोजयि-
त्वाद्विजगणान्पायसेनघृतेनच ॥ निर्ययुस्तेरथैरेवगजैर्मत्तैस्तथाऽपरे ॥ २४ ॥ हयैरन्येप्रार्थयंतस्तत्रयुद्धंभयानकम् ॥ चामरच्छत्रिणः
सर्वेसिंहनादंप्रचक्रिरे ॥ २५ ॥ तेषांप्रियाःस्थिताःसर्वाःप्रासादमधिकौतुकम् ॥ प्रासादस्थाश्चपश्यंत्यःप्रब्रुवंत्यश्चशोभनम् ॥ २६ ॥
काचिज्जगादवाक्यंतुप्रियांतांसुन्दरींप्रति ॥ सखियुद्धेप्रयात्येषभर्तातिकेशवार्जुनौ ॥ २७ ॥ अधरेतवाकिंभद्रेकृष्णोऽयंदृश्यतेव्रणः ॥
तत्कथंलज्जसेनैवभवतीव्रणदर्शनात् ॥ २८ ॥ तामुवाचापरातत्र माधवंनतवाधरः ॥ समुच्चरातिदुष्टेऽसौभर्त्रायुक्तंप्रशासति ॥ २९ ॥
एतज्जातंसुंदरंमेविकीर्णास्तेकथंकचाः ॥ पररंध्रेषुसर्वेषांहदृष्टिर्गच्छत्यचेतसाम् ॥ ३० ॥ धीमतांसुकृतेयातिनात्रकार्याविचारणा ॥ वरं
साधुसमीपेहि कृच्छ्रेणवसतां नृणाम् ॥ ३१ ॥ नराज्यंत्वसतांपार्श्वेधिग्राज्यंहिसतोविना ॥ एतच्छ्रुत्वावचस्तस्यास्तदासागजगामिनी
॥ ३२ ॥ प्रत्युवाचहसंतीवमूढेकृष्णंनपश्यसि ॥ त्वयामयाऽत्रज्ञातव्यंकिमप्यास्तिमहारणे ॥३३॥ ललाटंसव्रणंपश्यहंसगद्गदभाषिणि ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सर्वत्रभावलाभार्थंनराःकुर्वंतिसुक्षतम् ॥ ३४ ॥ स्त्रीशरीरमिदंमूढेतत्त्वंवेत्सिनचात्मनः ॥ इमांपृच्छामिसुदतींपरंकौतूहलंहिमे ॥३५॥
चंदनंवरमाल्यानिवासांसिरुचिराणिच ॥ परिम्लानानिमंदायाःकिमेतत्कारणंवद ॥ ३६ ॥ सुन्दर्युवाच ॥ ललाटंसव्रणंमन्येभद्रायाःस-
खिमंडितम् ॥ कृष्णेनात्रपदंदत्तंवदंतिकिलयोगिनः ॥३७॥ नवक्तव्यंपुनश्चैवंपांडवस्यतुरंगमम् ॥ गृहीतुंयांतिकुशलामरालध्वजसैनिकाः
॥३८॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततोदुंदुभिनादेननिर्गताःक्षत्रियारणे ॥ नीतःकटाहस्तैलेनपूरितोराजशासनात् ॥३९॥ ननिर्गच्छतियःकश्चि-
त्कटाहेतैलपूरिते ॥ पात्यतेज्वलितेघोरेनप्तापुत्रसहोदराः ॥४०॥ आज्ञाभंगोनरेंद्राणांविप्राणांमानखंडनम् ॥ पृथक्छय्याचनारीणाम-
शस्त्रवधउच्यते ॥४१॥ आज्ञाभंगंनरेंद्राणांनकरोतिनरःक्वचित् ॥ शंखंपुरोहितंचक्रेतेनायंतीव्रशासनः ॥४२॥ राज्ञःपुरोहितश्चास्यनी-
तिशास्त्रविशारदः ॥ फलान्यपहृतान्यासन्भ्रातुस्तेनमहात्मना ॥ ४३ ॥ छिन्नंबाहुयुगंस्वंहिसतामाज्ञाविचिंत्यताम् ॥ पुरोहितवशा-
द्राजानीतिज्ञःसर्वदाधराम् ॥ ४४ ॥ सम्यक्पालयमानोऽसौरणेजेतापरान्स्थितान् ॥ एवंविधंकटाहंतंविलोक्यनृपशासनात् ॥४५॥ सुध-
न्वाप्रथमंपुत्रोनिर्ययौनृपातिंप्रति ॥ नमस्कृत्याथजननींगृहीत्वापरमंधनुः ॥ ४६॥ अवदन्मातरंयुद्धेपार्थंगच्छामियोधितुम् ॥ हरिंतमान-
यिष्यामिरक्षितंपांडवेनहि ॥४७॥ मातोवाच ॥ गच्छपुत्रहरिंयुद्धेविजित्यममसन्निधौ ॥ हरिंचतुष्पदंत्यक्त्वातंसमानयमुक्तिदम् ॥४८॥
बहुधानारदःप्राहतस्यकृष्णस्यचेष्टितम् ॥ मद्भर्त्राविजितावीराबहवोऽपिरणांगणे ॥४९॥ नचैकःकंसहंताऽयंविदृष्टःस्वेनचक्षुषा ॥ रात्रिं
दिवाहरिंब्रूतेतंपश्यामितथाकुरु॥५०॥बहुधाकुरुतत्कर्मयेनतुष्यतिकेशवः॥ नत्वयंवशतामेतिदूराद्दूरंपलायते ॥५१ ॥ चक्षुर्विषयमा-
पन्नःपश्यभाग्यंमहाबलः ॥ पार्थंधारयभद्रंतेवशगस्तेहरिर्भवेत् ॥ ५२ ॥ स्वभक्तंनत्यजत्येपमनाक्पुत्रमयाश्रुतम् ॥ यथावनगतंवत्सं
त्यक्त्वानायातिसौरभी ॥ ५३ ॥ तथापत्सुनकृष्णोऽपिस्वजनंपरिमुंचति ॥ तदग्रेनभयंकार्यंकृष्णाद्भीतोनजीवति ॥५४॥ प्रहासिष्यंति
मांसर्वेलोकाःसंबंधिनस्तथा ॥ तवभद्रेसुतःकृष्णंनिरीक्ष्यविमुखोऽभवत् ॥ ५५ ॥तथाविधंनकर्त्तव्यंपुत्रसूचकभाषितम् ॥ मयाऽद्यहर्षः
क्रियतेपतनेतवपुत्रक॥ ५६ ॥यत्तुलोकविरुद्धंचपुत्रंप्रतिभवेद्वचः ॥ नचेतासिमदीयेऽत्रजायतेलोकभाषितम् ॥ ५७ ॥ हरेःकिंसंमुखःपुत्र ॥३२॥
पतितःपतितोभवेत् ॥ तेनैवचोद्धताःसर्वेआत्मनाचैकविंशतिः ॥ ५८ ॥ रोदनंपुत्रताःसर्वाःकुर्वंतुभुवियोषितः ॥ यासांपुत्राश्चपौत्राश्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नव्रजंतिहरिंप्रति ॥ ५९ ॥ सुधन्वोवाच ॥ सर्वं तेभाषितंमातःकरिष्येहरिमानये ॥ पौरुषंहिमयाकार्यंजयोदैवेप्रतिष्ठितः ॥ ६० ॥ तवो-
दरेनसंजातस्तत्रचेत्केशवंप्रभुम् ॥ विलोक्यविमुखोभूयांगच्छेयंसद्गतिंनहि ॥ ६१ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एतावदुक्त्वावचनंयावद्गच्छति
वीर्यवान् ॥ तावन्नीराजितः सम्यक्तयाकुवलयानृप ॥ ६२ ॥ लाजैश्चसुमनोभिश्चगंधैश्चोच्चैःपुनःपुनः ॥ कंठे मालांपातयित्वाभगिनी
वाक्यमब्रवीत् ॥ ६३ ॥कुवलोवाच ॥ योद्धुंधनंजयंयासिसाधुयोधयबांधव ॥ दारुणोममवासोऽयंश्वशुरस्यगृहेसदा ॥ ६४ ॥ ज्येष्ठाद-
योहसंतीमेदेवराश्चप्रहासिनः॥मांतत्रनिवसंतींतुयज्जगुस्तत्परंशृणु ॥ ६५ ॥ कुवलेजनकस्तेयंमूर्खएवोपलक्ष्यते ॥ ब्रूतेकृष्णंप्रजेष्यामि
यथाकाशीश्वरोजितः ॥ ६६ ॥ स्वदेहेननशक्नोतिबलेनसहितःपुरीम् ॥ रम्यांद्वारवतींमंदोगंतुंजेतुंतमिच्छति ॥ ६७ ॥सुधन्वोवाच ॥
कुवलेपितृदाक्यंतद्देवराणांचभाषितम् ॥ सर्वंसत्यंकरिष्यामिसत्येनायुधमालभे ॥ ६८ ॥ नमस्कृत्यात्रभवतींरणेयामिहरिंप्राति ॥
एतावदुक्त्वावचनंबाह्यांकक्ष्यामगात्तदा ॥ ६९॥ ततोददर्शतांदेवींचारुनेत्रपयोधराम् ॥ अग्रतश्चंदनयुतांसहितांचंद्रकेणतु ॥ ७० ॥
सांभोजैश्चंपकैः पात्रंकांचनस्यसदीपकम् ॥ गृहीत्वासंस्थितातन्वीछन्नंदूर्वाक्षतैरपि ॥ ७१ ॥ कर्पूरपुलकोद्भूतैर्दीपैः पञ्चाशिखैर्नवैः ॥
सारणद्वलयाबालाचारुनूपुरमेखला ॥७२॥ कौशेयंबिभ्रतीशुभ्रंकंचुकींपुष्परागिणीम् ॥ मुक्तामालांसुकंठेचमुखरागंतथाऽरुणम्॥७३॥
अर्चयामासतंवीरंपतिंपतिपरायणा ॥ निरीक्षन्तीचभर्तारंतदादृष्ट्याऽतिवक्रया ॥७४॥ तथाविधेनपात्रेणपुनर्नीराजयत्यसौ ॥ नीराज-
यित्वास्वंकांतंप्रत्युवाचमनस्विनी ॥ ७५ ॥ प्रभावत्युवाच ॥ पश्यामिवदनंनाथकृष्णदर्शनलालसम् ॥ तावकंमांपरित्यज्यकुतोयास्य-
सिवैक्षणम् ॥ ७६ ॥ एकपत्नीव्रतंनष्टंतवपश्यामिसाम्प्रतम् ॥ यथावृतोऽसियांयासिसानतुल्याभवेन्मम ॥ ७७ ॥ सासर्वगामिनीनाहं
सद्भिः कस्मात्प्रवर्ण्यते ॥ पितागच्छतियामेवपुत्रस्तामेवगच्छति ॥ ७८ ॥ ईदृशीहृदयेमुक्तिस्तवजागर्तिसर्वदा ॥ तांप्रदास्यतिगोविं-
दोमत्वागच्छसिसत्वरम् ॥ ७९ ॥ पुंसांचित्तंक्षणंयातिसुरनारीनिषेवणे ॥ विवेकोनैवजनितः पुत्रस्तस्मात्किमाहवे ॥ ८० ॥ लौल्या-
द्गच्छसिकृष्णाग्रेहरिंवीक्ष्यनसाप्रिया ॥ भवित्रीतेमहाबाहोप्रियैकाहंपुनर्गृहे ॥ ८१ ॥ ममसंगात्त्वयालब्धोविवेकाख्योहिपुत्रकः ॥ विवे-
कस्त्वांतुगच्छंतंनवारयतिदेहजः ॥ ८२ ॥ यथानरोऽपरांयातितथानारीनगच्छति ॥ गतेत्वयिगमिष्यामिमोक्षंचेन्नत्वसौपरः ॥ ८३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विवेकसुतसम्पन्नांमांगृहीत्वाभविष्यासि ॥ संसारेऽस्मिन्महाघोरेकृतकृत्योनसंशयः ॥ ८४ ॥ विवेकोरक्षतेनित्यंममनाथकलेवरम् ॥
अन्यानार्योपिगच्छंतिविवेकरहिताः परम् ॥ ८५ ॥ बालत्वेजानितः पुत्रोविवेकस्तेनकश्मलम् ॥ विंदाम्यहंव्रजंतीतत्कैवल्यंप्रतिमा-
रिष ॥ ८६ ॥ गतेत्वयिगमिष्यामिमोक्षंवीरत्वयासह ॥ वक्रेवक्रंप्रकर्तव्यंधन्येधन्यंसमाचरेत् ॥ ८७ ॥ आदावेवगमिष्यामिचिंतयन्ती
तवाननम् ॥ मुक्तिस्त्वांतुहसंतीवभयान्ममहामते ॥ ८८ ॥ स्वनारींयःपरित्यज्यप्रार्थयत्येषमामिति ॥ साध्वींतथाविधांभूमौविवे-
केनावृतांनृप ॥८९॥ नाथश्रद्धांनपश्यामितवभावप्रवर्तिनीम् ॥ कथिता साययामुक्तिरर्चनान्माधवस्यतु ॥ ९० ॥ पादौतस्याःपातनी-
यौछित्वानूनंमयानृप ॥ स्वमंदिरंयथायेयंनगच्छतिपरंजनम् ॥९१॥ श्रेयोहिभाषितंतस्याविविधंचौषधंहितम् ॥ विनाकृष्णाश्रयादन्यं
कथयिष्यातिकारणम् ॥ ९२ ॥ मुखमस्यावृतंविद्धिपांसुभिर्हरिसंभवैः ॥ एवंसंचिन्त्यगच्छाशुयत्रगंतुंसमुद्यतः ॥ ९३ ॥ सुधन्वोवाच ॥
प्राप्यतेसामयाभद्रेत्वत्संगान्नात्रसंशयः ॥ मत्पौरुषमतिक्रम्यवचःप्रोक्तमिदंत्वया ॥ ९४ ॥ वचसाऽनेनमेकामास्तिष्ठन्नापिविनिर्गतः ॥
योद्धुंप्रयामितंकृष्णंमोक्षंप्राप्नुहिशोभने ॥ ९५ ॥ चंदनंवरवासांसिकांचनंरत्नसंचयम् ॥ शरीरंचापिमेचित्तंत्यक्त्वागच्छतुभामिनि
॥ ९६ ॥ यद्यहंत्वांपुरावेद्मिकैवल्यरसिकांगृहे ॥ विवेकोत्पादनेयत्नंनकर्त्तात्वाहशींप्रति ॥ ९७ ॥ प्रभावत्युवाच ॥ नाथगच्छसिसंग्रा-
मेपार्थंयोद्धुंमहाबलम् ॥ विवेकाख्योऽपितनयोहृदयेममतिष्ठति ॥ ९८ ॥ सचेन्मूर्तिंदर्शयतिस्वांतथाकुरुमेप्रियम् ॥ जलदंनात्रप-
श्यामिसुस्नाताऽहंगतेत्वयि ॥ ९९ ॥ सुधन्वोवाच ॥ निरीक्ष्यकृष्णंपार्थंचपुनरायामितेऽन्तिकम् ॥ विजित्यपंचाभिर्बाणैः सर्वगौतौ
प्रभावति ॥ १०० ॥ प्रभावत्युवाच ॥ येप्राप्तामाधवंद्रष्टुंहृष्टोयैर्मधुसूदनः ॥ नायांतितेपुनरपिसंसारेऽस्मिन्कदाचन ॥ १ ॥ तत्प्रिया-
वचनंश्रुत्वासुधन्वावाक्यमब्रवीत् ॥ यदिजानासिदेवित्वंकृष्णस्यकिलदर्शनात् ॥ २ ॥ पुनरागमनंनास्तिजलदंयाचसेवृथा ॥ प्रभाव-
त्युवाच ॥ प्राप्नुवंतिपदंविष्णोस्तएवसुतसंयुताः ॥ ३ ॥ सुतानुत्पाद्यसंप्राप्तौपदंतौशुकनारदौ ॥ सुताननं नपश्यंतिज्ञेयास्तेऋणि-
नोभुवि ॥ ४ ॥ पराशांसफलांकृत्वायेव्रजंतिहिसाधवः ॥ तेषांचिंतितकार्याणिजायंतेनात्रसंशयः ॥ ५ ॥ पराशांविफलांकृत्वायेव्रजं
तिधरातले ॥ तेषांचिंतितकार्याणिनसिध्यंतिकदाचन ॥ ६ ॥ सुधन्वोवाच ॥ राजानंकिंनजानासिभद्रेत्वंतीव्रशासनम् ॥ एषघोरः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सभयद्दोरोरवीति च दुंदुभिः ॥ ७ ॥ कटाहंतैलसंपूर्णंसुततंबलनिर्गमे ॥ क्षेप्तव्यस्तत्रशीघ्रंयोनायाति रणमंडले ॥ ८ ॥ रात्रौयद्दीय-
तेदेविऋतुदानंसुतप्रदम् ॥ साधवोनप्रशंसंतिदिवास्त्रीसंगमंक्वचित् ॥ ९ ॥ सर्वेविनिर्गतावीरायोद्धुंपित्राज्ञयार्जुनम् ॥ प्रभावत्युवाच ॥
सरागांमामजित्वाग्नेयदिगन्तुंत्वमिच्छसि ॥ ११० ॥ अनंगेनावृतामेकामंगैर्बहुभिरावृताम् ॥ कथंसेनांभवाञ्जेतुंदिवाधीरोभाविष्याति
॥ ११ ॥ कृष्णस्यपुरतोवीरैःकालांतकयमोपमैः ॥ गतिःकानामतेनूनंत्वयिनाथेऽद्यमामकी ॥ १२ ॥ सुधन्वोवाच ॥ मैवंवदविशालाक्षिदिव-
साःसंतितेऽबले ॥ बहवोऽपिरणेपार्थोनायंपुनरवेक्ष्यते ॥ १३ ॥ प्रभावत्युवाच ॥ षोडशोऽयंचादिवसोममनाथव्यवस्थितः ॥ ऋतुभंगात्तु
यत्पापंतत्त्वयाज्ञायतेप्रभो ॥ १४ ॥ पितुःश्राद्धेषोडशेवैदिवसेऋतुपूरिते ॥ एकादशीव्रतंतद्वात्रितयंसंगतंभवेत् ॥ १५ ॥ किंकर्तव्यंमहा-
बुद्धेसंशयेऽस्मिन्सदानृभिः ॥ धर्मःसूक्ष्मोऽतिगहनःशक्यतेकेनवर्त्तितुम् ॥ १६ ॥ सुधन्वोवाच ॥ निर्णीतंविद्यतेदेविऋषिभिर्धर्मसंकटे ॥
सांवत्सरंतुतातस्यकर्त्तव्यंभावसंयुतम् ॥ १७ ॥ आघ्रायान्नंनिशामध्येकुर्वीतव्रतमुत्तमम् ॥ प्रियायैऋतुदानंहिप्रदेयंधीमतागृहे ॥ १८ ॥
धर्मशास्त्रेषुनिर्णीतंपुराधर्मार्थकोविदैः ॥ सांवत्सरंतुवैश्राद्धंकर्तव्यंपितृभक्तितः ॥ १९ ॥ एकादशीव्रतंचापिकृष्णभक्तिसमान्वितैः ॥
ऋतुदानंहिकर्त्तव्यमर्धरात्रात्परंनरैः ॥ १२० ॥ एषएवपरोधर्मोगृहस्थानांवरानने ॥ सुधन्वनोवचःश्रुत्वावाक्यमाहप्रभावती ॥ २१ ॥
पितातवाहवेभातिव्रतमद्यनविद्यते ॥ ऋतुदानंततोनाथदत्त्वायाहिरणेहारिम् ॥ २२ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एतावदुक्त्वावचनंप्राणनाथंमहा-
बलम् ॥ उभाभ्यामपिहस्ताभ्यांकोमलाभ्यांवरानना ॥ २३ ॥ तंकंठेधारयामाससालंवल्लीवकानने ॥ नशशाकततोगंतुंप्रियाबाहुनि-
यंत्रितः ॥ २४ ॥ विमुच्यकवचंभूमौकिरीटंचहसन्नपि ॥ तयासहदिवारेमेशयनेरत्नमंडिते ॥ २५ ॥ गर्भंदधौविशालाक्षीसुस्नातो
ऽभूत्सभारत ॥ सुधन्वारथमारुह्ययावद्गच्छतिमंदिरात् ॥ २६ ॥ तावद्रणेहंसकेतुर्बलाध्यक्षमुवाचह ॥ हंसध्वजउवाच ॥ सर्वेवीराइहा-
याताःश्रुत्वानादंचदुंदुभेः ॥ २७ ॥ सुधन्वानंनपश्यामिरणमध्येसमागतम् ॥ ममाज्ञांकिंनजानातिकटाहोविस्मृतःकथम् ॥ २८ ॥
प्रयाणदुंदुभिरयंलंघितःपुत्रकेणकिम् ॥ हरयोमेहारिंप्राप्तागजामत्ताधनंजयम् ॥ २९ ॥ सुधन्वनापृष्ठतःकिंक्रियतेकर्मकुत्सितम् ॥ तस्मा-
द्गच्छंतुयवनाःसबलामुद्गरान्विताः ॥ १३० ॥ केशेष्वाकृष्यतंदुष्टंविकृष्यंतुधरातले ॥ आनयंतुकटाहस्यपार्श्वेकृष्णपराङ्मुखम् ॥ ३१ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जैमिनिरुवाच ॥ तेनाज्ञप्तास्ततोराजन्यवनाःशीघ्रकारिणः ॥ जग्मुस्तन्मंदिरंरम्यंरत्नचित्रंसुधन्वनः ॥ ददृशुस्तंसमायांतंभुक्तभो-
गंनृपात्मजम् ॥ ३२ ॥ प्रोचुस्तच्छासनंभर्तुर्वज्रपातोपमंतदा ॥ यवनाऊचुः ॥ वयंप्राप्तामहाबाहोग्रहणेतवमारिष ॥ ३३ ॥
आज्ञाभंगःकिमर्थंहि नृपतेस्तस्यकारितः ॥ स्थितोऽसिपृष्ठतोनूनंत्वयासर्वंहिवंचितम् ॥३४॥ पित्रातववयंसर्वेप्रेषिताःस्मबलादितः ॥
नेतुंत्वांसंगरेमंदंविकृष्यचधरातले ॥ ३५ ॥ उत्तिष्ठयाहिनृपतिंपार्थसैन्यनिवारकम् ॥ पद्मव्यूहंसमाश्रित्ययुद्धशौंडैःसमावृतम् ॥३६॥
जैमिनिरुवाच ॥ कुपितंवचनात्तेषांज्ञात्वास्वजनकंविभुम् ॥ सहैवतैःप्रयातोऽग्रेरथमास्थायतद्बलम् ॥ ३७ ॥ समुद्रमिवपर्याप्तंसम-
न्ताद्योजनत्रयम् ॥ ददर्शपितरंवीरोधनंजयजयोत्सुकम् ॥३८॥ कुपितंपितरंवीक्ष्यनमस्कृत्यपुरःस्थितः ॥ सुधन्वानंततोराजाप्रत्युवा-
चरुषान्वितः ॥३९॥ हंसध्वजउवाच ॥ किमर्थंशासनंवीरमदीयंलंघितंत्वया ॥ सुधन्वोवाच ॥जलदंतेवधूर्गेहेमत्तोयाचितुमुद्यता॥तस्मा-
त्स्थिरायितंराजन्प्रयाणेऽस्मिन्मयाविभो ॥ १४० ॥ हंसध्वजउवाच ॥ ध्रुवंमूर्खतरस्त्वंहियदिकृष्णोऽत्रसंमुखः ॥ नदृष्टःसंगरेसाक्षात्त्व-
यानोवंचितंकुलम् ॥ ४१ ॥ स्वप्रियायैभवान्दत्त्वाजलदंनिर्गतःपुरात् ॥ नतेनपूर्वजानांतेतृप्तिःपूर्णाप्रजायते ॥ ४२ ॥ नत्वदीयामदी-
यात्रजलदेनहरिंविना ॥ नचतृप्तिमुपायांतिदुरात्मंस्तेकथंचन ॥ वरुणस्यापिनोशक्तिःपिपासापूरणेनृणाम् ॥ ४३ ॥ पुत्रिणोयदिग-
च्छंतिस्वर्गंमोक्षंसुताधम ॥ तदाशुनांसूकराणांस्वर्गःस्यात्तुहरिंविना ॥ ४४ ॥ हयंपालयितुंप्राप्तःसव्यसाचीमहाबलः ॥ क्षणमेकं
जगन्नाथोनमुंचतिरणेऽर्जुनम् ॥ ४५ ॥ धिक्तेबलंधिग्विचारोधिग्धर्मोऽयंत्वयाकृतः ॥ श्रुत्वाकृष्णंपुरंप्राप्तंकथंकामेगतंमनः ॥ ४६ ॥
एवंविधंकृष्णपराङ्मुखंत्वांतप्तेकटाहे किलनिक्षिपामि ॥ मलीमसंकामरतंकुपुत्रमाकण्ठमग्नंतिलतैलपूर्णे ॥ ४७ ॥ गच्छंतुदूतामुनि-
सन्निधौतुपुरोहितंमेलिखितंचशंखम् ॥ तयोःपुरःसर्वमिदंनिवेद्यपृच्छंतुतद्भाषितमेवकर्ता ॥४८॥ तयोर्वचोनैवमयाविलंघ्यंस्वजीविता-
द्राज्यकरादवश्यम् ॥ कुर्वंतुतप्तंपुनरेवतैलंपश्यंतुपार्थप्रमुखाममाज्ञाम् ॥ ४९॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंतेनमहीपेनप्रेरिताःशीघ्रकारिणः ॥
जग्मुःप्रष्टुंमुनींद्रौतौभ्रातरौतत्पुरोहितौ ॥ १५० ॥ दूताऊचुः ॥ नृपःपृच्छतिवांकिंचित्संशयंधर्मसंकटे ॥ सुधन्वनास्थितंपृष्ठेनृपा-
ज्ञाचविलंघिता ॥ ५१ ॥ जलदंदातुकामेनतद्ब्रूतंनः पुरोहितौ ॥ किंकर्त्तव्यंमयातस्यपापिष्ठस्यसुधन्वनः ॥ ५२ ॥ कटाहस्यसमीपे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तुबलादेवसुतंप्रभुः ॥ आनीयतंपातयिताभवद्भ्यांसंनियोजितः ॥ ५३ ॥ तैलेतप्तेपरित्यज्यपुत्रस्नेहेनसंशयः ॥ लिखितउवाच ॥
गच्छंतुदूतानृपतिंशंसंतुममभाषितम् ॥ ५४ ॥ स्ववचोयोनमन्दात्मासत्यंकुर्याद्धरातले ॥ भयाल्लोभाच्चनरकेचिरंतिष्ठतिदारुणे ॥५५॥
कौशिकायददौराज्यंहरिश्चंद्रोमहामतिः ॥ क्रीतौभार्यासुतौतेनस्वसत्यंप्रतिपालितम् ॥ ५६ ॥ हंतुंप्रियांस्थितोराजारम्येभागीरथीतटे॥
वाराणस्यांपुत्रगात्रान्मृताद्वस्त्रंजहारसः ॥ ५७ ॥ रामंप्रव्राजयामासवनंदशरथःपुरा ॥ स्वकंवचःकृतं सत्यंकैकेय्यैयदुदाहृतम् ॥५८ ॥
अमुनायत्पुराप्रोक्तंपुत्रंपौत्रंसहोदरम् ॥ आज्ञाभंगकरंतैलेसुतप्तेपातयाम्यहम् ॥५९॥ तदन्यथाभवेदेवयावत्पुत्रोनपात्यते ॥ विमुखःके-
शवंवीक्ष्यपार्थंचरथिनांवरम् ॥ १६० ॥ गृहेस्थितःस्वकामाद्यःसतेनपरिपाल्यते ॥ आवांगच्छावहेराष्ट्राद्भ्रातरौनृपतेर्बहिः ॥ ६१ ॥
तस्मिन्राष्ट्रेनवस्तव्यंयस्मिन्राजानसत्यवाक् ॥ तत्संसर्गाद्गुणानृणांवसतांसंभवंतिहि ॥ ६२ ॥ तत्समीपेनिवसतांपातकंहिभवेन्नृणाम् ॥
आसनाच्छयनाद्यानात्संपर्कात्सहभोजनात् ॥ ६३ ॥ एतावदुक्त्वावचनंलिखितःशंखसंयुतः ॥ परित्यज्यगतःसोऽथदूतास्तेनृपतिंगताः
॥६४॥ ब्रुवंतिसर्वंतत्प्रोक्तंराजानंप्रतिमारिष ॥ गतोनृपमहाबुद्धिर्मुनिर्ग्रामाद्रुषान्वितः ॥ तमिहानयराजेन्द्रमुनिंधर्मोपदेशकम्॥ ६५ ॥
जैमिनिरुवाच ॥ हंसकेतुःसमादिश्यसचिवंपुत्रपातने ॥ सुतप्तेतिलतैलेचक्षिपदुष्टंममाज्ञया ॥ सुधन्वानंमयिगतेत्वंधीरसचिवैर्वृतः॥६६॥
पार्थंपश्यरणेवीरंयाम्यहंतंपुरोहितम् ॥ नमस्कर्तुंमहाबुद्धिंपुनरेष्यामियोधितुम् ॥ ६७ ॥ एवमुक्त्वावचोराजानमस्कृत्यपुरोहितौ ॥
आनयामासतौतत्रकटाहोयत्रतादृशः ॥ ६८ ॥ सुमतिःसचिवश्चक्रेसर्वंनृपतिभाषितम् ॥ सुधन्वानंमहावीरंप्रत्युवाचविशांपते ॥ ६९ ॥
सुमतिरुवाच ॥ सुधन्वन् किंकरोम्यद्यत्वांसमीक्ष्यमहाबलम् ॥ हृदयेजायतेऽतीवकरुणामेमहाभुज ॥१७०॥ शासनंचापिनृपतेर्लंघितुं
नैवशक्यते ॥ शासनंचापिराज्ञोमेदारुणंत्वायिविद्यते ॥ ७१ ॥ सुधन्वोवाच ॥ कर्त्तव्यंशासनंराज्ञस्त्वयापरवशेनहि ॥ पितृवाक्येन
रामेणस्वजनन्याःशिरोहृतम् ॥ ७२ ॥ जामदग्न्येनपूर्वंतुतवकापरिदेवना ॥ प्रतीतोऽहंमहाबुद्धेकृतापुण्यक्रियाशुभा ॥ ७३ ॥ नभयंम-
रणान्मह्यंतप्तेतैलेऽद्यमांक्षिप ॥ जैमिनिरुवाच ॥ सुमतिस्तंतथाभूतंस्नातंदिव्यांबरावृतम् ॥७४॥ तुलसीदलजांमालांधारयंतंमहोरसि॥
स्मरंतंवसुदेवस्यतनयंचापिकेशवम् ॥ ७५ ॥ उत्थाप्यतैलेचिक्षेपसुतप्तेभूपशासनात् ॥ सुधन्वाप्राहगोविंदंप्रथमंयादृशंवचः ॥ ७६ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तत्तेऽहंकथयिष्यामिशृणुष्वैकमनानृप ॥ ज्वालाकुलंवीक्ष्यतैलमावर्तशतसंकुलम् ॥ ७७ ॥ परोदयंसमालोक्यदुर्जनस्येवमानसम् ॥
जायतांतादृशंजातंकटाहंजनमेजय ॥ ७८ ॥ सुधन्वोवाच ॥ त्राहित्राहीतिगोविंदमयायद्भाषितंवचः ॥ श्रुत्वात्वंनागतोयस्माद्विज्ञातं
कारणंहरे ॥ ७९ ॥ मामवज्ञायसंप्राप्तंसुधन्वाकामचारकः ॥ पश्चात्स्मरतिपापिष्ठःसंकटेऽद्यजगद्गुरुम् ॥ १८० ॥ स्मरंतिकृच्छ्रपतिता-
स्त्वामेवभयविह्वलाः ॥ जनानसुखसंयुक्ताःसत्यमेतद्वदाम्यहम् ॥ ८१ ॥ धिङ्मेसौख्यंकृच्छ्ररूपंमन्येहरिविवर्जितम् ॥ प्रह्लादोगजमु-
ख्यश्चध्रुवःपृषतनंदिनी ॥ ८२ ॥ अन्येगोपादयोलोकेस्मरंत्यापत्सुकेशवम् ॥ पूर्वंस्मृतोऽसितैरेवत्रातास्तेकृच्छ्रतस्त्वया ॥ ८३ ॥
अंतकालेचिन्तनंतेजायतेमुक्तिदंनृणाम् ॥ हृदयेचिन्त्यमानेननाम्नातवजनार्दन ॥ ८४ ॥ ममयुक्तिर्नसंदेहःपरंलोकेविगर्हितः ॥ सुध-
न्वामरणंदुष्टंप्राप्तोवीरःकटाहजम् ॥ ८५॥ अद्यकृष्णार्जुनौवीरौतोषितौनामुनाबलात् ॥गांडीवमुक्तैर्नाराचैर्गात्रंनशकलीकृतम् ॥८६॥
सुधन्वनः समर्थस्यचोरस्येवाभवद्गतिः ॥ मनसानधृतौकृष्णौसैन्यंननिहतंबहु ॥८७॥ईदृशैर्बहुभिर्वाक्यैःप्रहासिष्यंतिमांजनाः ॥ वह्निदा-
हादद्यहरेमांत्वंरक्षितुमर्हसि ॥८८॥ द्रौपदीवस्त्ररूपेणलज्जाऽधोपातिताधृता ॥ त्वयाकृष्णेनसदसिसमक्षंद्रोणभीष्मयोः ॥८९॥ जैमिनि-
रुवाच ॥ एवंब्रुवतिवीरेऽस्मिन्स्मरणान्माधवस्यतु ॥ तैलंसुशीतलंजातंसज्जनस्येवमानसम् ॥१९०॥ सर्वेजनास्तंप्रसमीक्ष्यतैलेयथाज-
लेपंकजवत्प्रफुल्लम् ॥ सुधन्वनःकुण्डलिनंसुनेत्रंविविस्मयुश्चाननमस्यदुःखात् ॥९१॥ अश्रूणिमुंचंतिपतंतिभूमौवक्षःकराभ्यामभिता-
डयंति॥क्रोशंति हाहेतिकिरीटकंचाक्षिपंतिबाहून्परिधूनयंति॥९२॥वदंतिराजाकिमसौनचास्मान्सुधन्वनार्थेक्षिपतेऽग्निमध्ये॥गच्छेमदे-
वंयदुनंदनंतंधनंजयंकृष्णपदंप्रपन्नम्॥९३॥जैमिनिरुवाच॥हंसध्वजःशंखयुतोददर्शपुत्रंकटाहेप्रतरंतमेनम्॥ पुण्यानिनामानिहरेर्जपंतंगो-
विन्ददामोदरमाधवेति ॥९४॥शंखोऽब्रवीत्तंनृपतिंकिमेतत्तैलंनतप्तंज्वलताग्निनाऽपि॥ किमौषधंमंत्रवरं सुतस्तेजानातिराजन्नथकैतवंवा
॥ ९५ ॥ कुतोज्वलत्तैलमिदंकुतोमुखंप्रफुल्लपद्माभमिवास्यराजते ॥ क्षिपंतुदूतानवनारिकेलंभवेत्ततस्तैलमिदंपरीक्षितम् ॥ ९६ ॥
निशम्यतद्वाक्यमतीवतीव्रंदूतास्तदातैलसमानभूताः ॥ मुनेर्भयात्तेफलमाशुतैलेविचिक्षिपुः शंखदृशःपुरस्तात् ॥ ९७ ॥ द्विधाभिन्नं
ह्यभवत्तत्कटाहाच्छंखस्यचैकंशकलंललाटे ॥ लग्नंद्वितीयंलिखितस्यचापितथोच्छलंत्यस्तिलतैलधाराः ॥ १९८ ॥ इत्याश्वमेधिके

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पर्वणि जैमिनीये सुधन्वनःसत्त्वकथनंनाम सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७॥ छ ॥ जनमेजयउवाच ॥ कथंकटाहात्समहाबलोऽपिजगामपार्थं
सचमुक्तगात्रः॥ तत्कौतुकंशंसतुजैमिनेमेनिरीक्ष्यशंखः किमकारितत्र ॥१॥ जैमिनिरुवाच ॥ विलोक्यतंतैलमध्येसुधन्वानंमहामुनिः ॥
भृत्यंपप्रच्छवीरेणपात्यमानेन किंस्मृतम् ॥ औषधस्यचमूलं वा बद्धंगात्रेतथाऽमुना ॥ २ ॥ दूताऊचुः ॥ नान्यत्स्मृतांकिंचिदेवविना-
नाकृष्णंमहामातिम् ॥ यस्यस्मरणमात्रेण मुच्यंतेयोनिसंकटात् ॥३॥ प्राणिनोभूतलेब्रह्मन्संस्मृतोमाधवोऽमुना ॥ पश्यौष्ठौस्फुरमाणौ
त्वंशंखमाधवभाषिणौ ॥४॥ सुधन्वनोऽतिसत्त्वस्यप्रियादृष्टौसमागमे ॥ शंखउवाच ॥ स्मृतोयद्यमुनाविष्णुःपात्यमानेनसाधुना ॥५॥
धिगहंकठिनोबालंपश्यामिनिकटस्थितः ॥ प्रायश्चित्तंस्वदेहस्यकरिष्येमरणांतिकम् ॥ ६ ॥ एतावदुक्त्वावचनंतैलमध्येपपातसः ॥
समालिंग्यसुधन्वानमिदंवचनमब्रवीत् ॥ ७ ॥ साधुक्षत्रियवीरस्त्वमसाधुरहमद्विजः ॥ येनतैलेपातितोऽसिमयापेशलचेतसा ॥ ८ ॥ भवं
तितेतापयुतायेनाविंदंतिमाधवम् ॥ गतश्रीकाश्चमूढाश्चनित्यंदुःखसमन्विताः ॥ ९ ॥ येस्मरंतिचगोविंदंसर्वकामफलप्रदम् ॥ तापत्रय-
विनिर्मुक्ताजायंतेदुःखवर्जिताः ॥ १० ॥ कथंत्वंवह्निनादग्धुंशक्यःपरमवैष्णवः ॥ मुनयोयंनपश्यंतिसुरासुरगुरुंहरिम् ॥११॥ चेतसा-
ऽपित्वयावाचाप्राणांतेसंस्मृतोऽधुना ॥ प्रह्लादोरक्षितोयेनदग्धस्तस्माद्धुताशनात् ॥१२॥ त्वच्छरीरस्यसंपर्कात्पावनंमेवपुस्त्विदम्॥
जातंपुरुषशार्दूलनोपायोऽन्योऽस्तिपावनः ॥१३॥ राजानंराजपुत्रांश्चसैन्यंपावयसुव्रत ॥ उत्तिष्ठवत्सतैलात्त्वंमांसमुद्धरभूपज ॥ १४ ॥
कृष्णोऽयंपाण्डवस्यार्थेसारथ्यंप्रकरोतिच ॥ अर्जुनेनाद्यसंग्राममंकुरुवरियथोचितम् ॥ १५ ॥ यशःस्थिरंस्वकंकृत्वापश्चात्प्राप्नुहिमङ्ग-
लम् ॥ जैमिनिरुवाच ॥ गृहीत्वातंतैलमध्याद्रणेप्राप्तोमहामुनिः ॥१६॥ राजानंप्रत्युवाचेदंपुत्रंपश्यसनातनम् ॥शंखउवाच॥ अनेनाविधृ-
तंमूलं सद्विद्यायामुखेस्वके ॥१७॥ मंत्रराजंनृसिंहाख्यंजपताराक्षितंवपुः ॥ यशोमयंपावितोऽहंत्वांतुपावयितुंस्थितः ॥१८॥ ततोहंस-
ध्वजःपुत्रंसमालिंग्याब्रवीद्वचः ॥ हंसध्वजउवाच ॥ मयापित्राभवांस्त्यक्तस्तैलेपावकदीपिते ॥ १९ ॥ नदग्धोसिहुताशेनप्रभावात्केश-
वस्यतु ॥ माहात्म्यंवासुदेवस्यत्वांनिपातयिताधुना ॥ २० ॥ सम्यग्वत्सपरिज्ञातंमयेदानींनसंशयः ॥ उत्तिष्ठदेहिमेवत्सपरिरंभणमद्यवै
॥ २१॥ उत्तिष्ठपुत्रभद्रंतेरथमारुह्यसंगरे ॥ कृष्णंदर्शयपार्थस्यसारथिंचममातिथिम् ॥२२॥ सुधन्वनावंदितौतौहृष्टेननृपभूसुरौ॥रथंरत-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विचित्रंतंहेमबद्धंसुकूबरम् ॥ २३ ॥ दीर्घध्वजंचारुचक्रंगवाक्षैर्बहुभिर्वृतम् ॥ हेमवर्णैर्हयैर्युक्तंबद्धचामरमाशुगम् ॥२४॥ सुवर्णमालाप-
रिभूषितंवल्लीमाल्यस्रजोभिर्बहुलाभिरार्चितम् ॥ नियंत्रितंसूत्रवरेणकिंकिणीनादेननृत्यंतमिवारुरोहसः ॥ २५ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एत-
स्मिन्नेवकालेतुसैन्यंभूपस्यसंस्थितम् ॥ पार्थस्यप्रमुखंघोरंकालचक्रमिवापरम् ॥ २६॥ वीराननेभ्यस्तांबूलंपतितंभूतलेबहु ॥ तेनभूः
शुशुभेतत्रइंद्रगोपैरिवावृता॥ २७ ॥ यथानिशागमेराजन्द्यौरियंभास्करत्विषा ॥ वीरगात्राणिमुंचंतिचंदनंसमृगोद्भवम् ॥ २८ ॥परस्प-
रस्यसंवर्षात्कंठेभ्योमौक्तिकस्रजः ॥ त्रुटिताश्चधरापृष्ठेदृश्यंतेजनमेजय॥ २९ ॥ कवचानांकिरीटानांविचित्राणांरणेप्रभाः ॥ द्योतयंति
जगत्तत्रनेत्राणिचममीलिरे ॥ ३० ॥ चंदनंपतितंवायुरनयद्दिविसर्वतः ॥ पुष्पाणिभूतलान्नाकेगच्छंत्यूर्ध्वंनृशीर्षतः ॥ ३१ ॥ विजेतुं
सुरवृक्षाणांमाल्यानिसुरभीण्यपि ॥ नराणांमुखवासेनसुगंधेनपराजितः ॥ ३२ ॥ भ्रममाणोऽभवद्राजंस्तत्रायंमलयानिलः ॥ गजपु-
ष्करतोयेनसमापिविषमामही ॥ ३३ ॥ कृताहयखुरक्षुण्णैरजोभिःपूरितापुनः ॥ रथनादेनघोरेणमेघसागरगर्जितम् ॥ ३४ ॥ जातं
मूकमहंमन्येवाचालमपिविश्रुतम् ॥ पदातिपदविन्यासाद्धूरतीवप्रकंपिता ॥ ३५ ॥ हंसध्वजोऽब्रवीद्वीरान्गृह्णन्तुतुरगंशुभम् ॥ तेत-
स्यवचनाच्छीघ्रंगृहीत्वाहयमागताः ॥ ३६ ॥ पूजितंचर्चितंधूपवासेनबहुधूपितम् ॥ पद्मव्यूहेनृपस्तंहिस्थाप्यपुत्रैःसहोदरैः ॥ ३७ ॥
संयुतोभरतश्रेष्ठअर्जुनंयोद्धुमुद्यतः ॥ सुधन्वासुरथश्चैवसुमतिःसचिवस्तथा ॥ ३८ ॥ वीरकेतुस्तीव्ररथःशतधन्वामहारथः ॥ सुमते-
रनुजास्त्वेतेतथाऽन्येबहवोनृपाः ॥ ३९ ॥ प्रययुःपुरतःपार्थंयोद्धुकामायथासुखम् ॥ ततोदुंदुभिनिःसाणाःपटहामर्दलास्तथा ॥ ४० ॥
तंत्रकीवेणुशृंगाणिमृदंगाश्चववादिरे ॥ डिंडिमाःशृंगभेदाश्चपणवाश्चतथानकाः ॥ ४१ ॥ ढक्काढोलास्तथाभेर्योगोमुखाःकाहलास्तथा ॥
झर्झराजलजास्तालवंशासुरलिकावराः ॥ ४२ ॥ ताडितावाद्यकुशलैस्तस्मिन्वीरसमागमे ॥ तेननादेनगिरयःसागराश्चापिचुक्रुशुः
॥ ४३ ॥ कातराणांतुचेतांसिद्विधाभूतानिभारत ॥ जैमिनिरुवाच ॥ पार्थस्तदाब्रवीत्तत्रकृष्णपुत्रमिदंवचः ॥ ४४ ॥ युधिष्ठिराश्वः
प्रद्युम्ननीतोहंसध्वजेनाहि ॥ तंतुमोचयितुंवीराःकेगमिष्यंतितद्वद ॥ ४५ ॥ भवान्सपुत्रोबलवान्यौवनाश्वोमहामतिः ॥ अनुशाल्व-
श्ववीरोऽयंकृतवर्माचसात्यकिः ॥ ४६ ॥ वृषकेतुर्महातेजाअनिरुद्धश्चवीर्यवान् ॥ नीलध्वजोऽग्निर्जामातायस्यराष्ट्रेनिरीक्षितः ॥ ४७ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

एतेचान्येचसंत्यत्रतथाऽहमपिसंस्थितः ॥ परराष्ट्रेवयंप्राप्ताःसबलस्यविशेषतः ॥ ४८ ॥ त्वंतुनाथोऽसिसर्वेषामहमग्रेव्रजेऽधुना ॥ प्रद्यु-
म्नउवाच ॥ मैवंवदमहाभागविस्मृतंकृष्णभाषितम् ॥ ४९ ॥ सर्वस्वंमत्करेदत्तंपांडवाख्यंमहात्मना ॥ पित्राकृष्णेनतदहंसबलःकिंवि-
नाशये ॥ ५० ॥ समक्षंधर्मराजस्यभीमस्यचमहात्मनः ॥ अद्यमेभुजयोःपश्यबलंपार्थरणांगणे ॥ ५१ ॥ हंसध्वजंसुधन्वानंसुरथंसुम-
तिंतथा ॥ तोषयेनिशितैर्बाणैर्बलंचविनिपातये ॥ ५२ ॥ एनंनृपवरंविद्धिस्वदाररासिकंरणे ॥ जैमिनिरुवाच ॥ प्रद्युम्नस्यवचःश्रुत्वावृष-
केतुरुदारधीः ॥ ५३ ॥ नमस्कृत्याब्रवीद्वाग्मीनयुक्तंयुवयोर्वचः ॥ कियत्सैन्यंयुवांचात्रप्रलयोत्पत्तिकारकौ ॥ ५४ ॥ मुखवातेनयो
गच्छेत्तूलतुल्यबलःपुरः ॥ तदर्थंप्रेषयेत्कोऽत्रप्रज्वलद्वडवानलम् ॥ ५५ ॥ नेत्रपक्ष्मप्रहारेणहन्यतेमशकोयदि ॥ तंहन्तुंकश्चमंदात्मा
तार्क्ष्यंदिशतिनागहम् ॥ ५६ ॥ स्वल्पशीकरवर्षेणयद्रजः परिशाम्यति ॥ तन्नाशायकथंवर्षन्वरुणोयातिकोपतः ॥ ५७ ॥ तथाविध-
मिदंभातियुष्माकमितिमेमतिः ॥ भवद्भ्यामहमादिष्टोनानयेकिंतुरंगमम् ॥ ५८ ॥ यमदूतगणैर्बद्धंहरतेहरिकिंकरः ॥ यथासंसारिणं
जीवमनंतपदसेवकम् ॥ ५९ ॥ तथानयेऽद्यतुरगमाज्ञयाभवतोऽप्यहम् ॥ एषगच्छामिसंग्रामेपार्थपश्यतवाहितान् ॥ ६० ॥ जैमिनि-
रुवाच ॥ निर्ययौकर्णपुत्रोऽग्रेपांडवेननिवारितः ॥ शंखंदध्मौमहातेजाहंसध्वजबलंप्रति ॥ रथेनातिविचित्रेणसुपताकेनगर्जता ॥ ६१॥
सारथिंप्राहधर्मात्मातुरंगांस्तित्तिरिप्रभान् ॥ ममनोदयसूतेतिपद्मव्यूहेसुदारुणे ॥ सारथिस्तत्क्षणादेवकशामुद्यम्यवेगवान् ॥ ६२ ॥
प्रेरयामासतुरगाञ्जवनात्रणकोविदः ॥ वृषकेतुंविलोक्याथसुधन्वावाक्यमब्रवीत् ॥ ६३ ॥ सुधन्वोवाच ॥ पद्मव्यूहमहद्भेवकःसमाया-
तिलीलया ॥ वृषोऽस्यदृश्यतेरम्योध्वजस्थोनधनंजयः ॥ ६४ ॥ एकएवापरःकश्चिद्वीरःसत्त्वसमन्वितः ॥ धनंजयकणैःकीर्णैर्दह्यंते
किन्नभूभृतः ॥ ६५ ॥ तस्मादेकोबहून्प्राप्तोह्यनाहत्याधुनाहिनः ॥ अहमेनं व्रजाम्यद्यवीरंरणविशारदम् ॥ ६६ ॥ सूतमांनयभद्रंतेवी-
रस्यरथसंमुखम् ॥ तेन सूतेननीतोऽसौसुधन्वारथिनांवरः ॥ ६७ ॥ उभौतौसंस्थितौयुद्धेतत्रतीव्रपराक्रमौ ॥ सुधन्वावृषकेतुंहिपप्रच्छ
मुदितोहसन् ॥ ६८ ॥ सुधन्वोवाच ॥ कस्त्वंकस्यात्मजश्चासिकिन्नामतवसुव्रत ॥ वृषकेरुतुवाच ॥ यंभेत्तुमुद्यतोसित्वंसचास्माकं
पितामहः ॥ ६९ ॥ पुत्राणामवरस्तस्ययः कर्णश्चसुतोऽपरः ॥ दातॄणामग्रणीर्वीरोनित्यंधीरःसमेपिता ॥ ७० ॥ कश्यपस्यकुलेजातं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विद्धिमांवृषकेतुकम् ॥ सुधन्वोवाच ॥ हंसध्वजस्यपुत्रोऽहंसुधन्वानाममेशुभम् ॥ ७१ ॥ मधुच्छंदाऋषिः पूर्वमस्माकंवंशकारकः ॥
तिष्ठयुद्धेममपुरःपौरुषंत्वंप्रदर्शय ॥ ७२ ॥ तेजस्वीपूर्वजःसूर्योयथाध्वांतमपोहति ॥ तथाभवाञ्छत्रुबलंयुद्धेवारयिताभव ॥ स्वकुलं-
वर्णयंत्येवमंदाः पौरुषवर्जिताः ॥ ७३ ॥ वृषकेतुरुवाच ॥ अधुनादर्शयिष्यामिस्वबलंसायकेनहि ॥ एतेमदीयानाराचास्तीक्ष्णधाराः
सुतेजसः ॥ ७४ ॥ सहसातवसैन्येचगमिष्यंतिमहाहवे ॥ वचसायन्मयाप्रोक्तंनानृतंतत्प्रजायते ॥ ७५ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ शराणां
महतीवृष्टिस्तेनमुक्ताबलंप्रति ॥ सुधन्वानंछादयित्वासिंहनादमथाकरोत् ॥७६॥ भित्त्वाशरीराणिशरागजाश्वरथपत्तिनाम् ॥ चक्रुर्जी-
वितहीनानिवृषकेतोर्महात्मनः ॥ ७७ ॥ सर्वतस्तेनविद्धोऽसौसुधन्वारथयूथपः ॥ बलंनदृश्यतेसर्वंबाणैश्छन्नंनराधिप ॥ ७८ ॥ सुध-
न्वनोहयान्विद्ध्वासारथिंचमहाध्वजम् ॥ चिच्छेदतरलायुद्धेप्रहसन्पंचभिःशरैः ॥ ७९ ॥ पुनरेवावृणोत्सैन्यंसर्वेषामेवपश्यताम् ॥ गार्ध्र-
पत्रैःसुनिशितैःशतधापातितंभुवि ॥८० ॥ छत्राणिचामराण्येवध्वजांश्चविविधानपि ॥ तनुत्राणिचसंक्रुद्धोयुधिचिच्छेदकर्णजः ॥८१॥
हस्तिहस्तोपमान्बाहून्सायुधान्भूषणैर्वृतान् ॥ शिरांसिचमहाबाहुः संदष्टौष्ठपुटानिच ॥ ८२ ॥ तत्प्राभिन्नंबलंवीक्ष्यरथमन्यंसमाश्रितः॥
सुधन्वापौरुषंतस्यबहुधाहृद्यमन्यत ॥८३॥ जघानतुरगानस्यसारथिंचमहाध्वजम् ॥ तूलराशिनिभंकृत्वापंचभिस्तमताडयत्॥८४॥
वृषकेतोर्धनुश्छिन्नंसतूणंपंचभिःशरैः ॥ भ्रममाणंचतद्गात्रंगतंयत्रमहद्बलम् ॥ ८५ ॥ कर्णपुत्रस्यसंग्रामात्तदद्भुतमिवाभवत् ॥ मूर्छां
विहायधर्मात्मायावत्पश्यतिमानिनम् ॥८६॥ तावद्ददर्शतंघोरंसैन्यमध्यास्थितंपुरः॥ आत्मानंसैन्यमध्यस्थंबहुभिःपरिवारितम्॥८७॥
विलोक्यरथहीनंचक्रोधाज्जग्राहतद्धनुः ॥ दृढज्यंप्रमुमोचाथबाणान्हेमविभूषितान् ॥ ८८ ॥ सर्वांगंसायकैश्छिन्नमच्छिन्नामिवधारयन्॥
हंसध्वजस्यतत्सैन्यंचक्रेजीवितवार्जितम् ॥८९॥ ततः परस्यसैन्येनवेष्टितःकर्णनंदनः ॥ शक्तिभिस्तोमरैर्भल्लैर्भिन्दिपालैश्चसंगरे॥९०॥
मुद्गरैरसिभिर्घोरैःसमंताच्चविहन्यते ॥ नाराचैःकरपत्रैश्चभुशुंडीभिरयोमुखैः ॥ ९१ ॥ गदाभिःपरिघैश्चैवंपट्टिशैश्चत्रिशूलकैः ॥ शस्त्रास्त्रै-
रर्घ्यमानंस्वंवपुःकर्णात्मजोबली ॥ ९२ ॥ निरीक्ष्यवासुदेवस्यनामानिसहस्राजपन्॥ततोऽन्यंचरथंसूतोयोजयित्वामहाध्वजम् ॥ ९३ ॥ ॥ ३७ ॥
कर्णात्मजस्यसान्निध्यंजगामरणमण्डले ॥ तंसमारुह्यवेगेनवृषकेतुःपुनः पुनः ॥ ९४ ॥ विव्याधसायकैस्तीक्ष्णैःसुधन्वानंहसन्निव ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सैन्यचंचपीडयामाससमंताद्बाणवृष्टिभिः ॥ ९५ ॥ सुधन्वाकर्णपुत्रंतंहृदिविव्याधपंचभिः ॥ पुनःसमूर्च्छामगमद्वृषकेतुर्महाबलः॥९६॥
मूर्च्छितंसारथिःशीघ्रंवृषकेतुंमहाबलम् ॥ रणमध्यादपोवाहतावत्कार्ष्णिःसमागतः ॥ ९७॥ प्रद्युम्नस्तिष्ठतिष्ठेतिसुधन्वानंसमाक्षिपत्॥
पंचभिस्तंशरैर्घोरैःपीडयामाससंगरे ॥ ९८ ॥ सूतंसुधन्वनोरोषादनयद्यमसादनम् ॥ हयानांशकलान्येकाविंशतिंक्रोधमूर्च्छितः॥९९॥
चकाररथयुक्तानांचतुर्णांनिशितैःशरैः ॥ युगेकृतेऽष्टधाबाणैस्त्रिभिरेकेनकार्मुकम् ॥ १०० ॥ प्रद्युम्नेनत्रिशकलंकृतांचित्रंसुधन्वनः ॥
सुधन्वापिरणेज्ञात्वाप्रद्युम्नस्यातिकौशलम् ॥ १ ॥ चकारलीलयायुद्धेपौरुषंस्वंप्रदर्शयन् ॥ संधानमद्भुतं रोषाच्छराभ्यामष्टधाहयान्
॥ २ ॥ युगंत्रिवेणुकंरम्यंकृतंषोढासुधन्वना ॥ प्रद्युम्नस्यधनुश्छिन्नंबाणेनैकेनपंचधा ॥ ३ ॥ तेनापिसारथेःकायाच्छिन्नंशीर्षंतदद्भुतम्॥
त्रिभिःकृष्णसुतंविद्धासिंहनादंचकारह ॥४॥ उभौतौबलिनौवीरौमहारणविशारदौ ॥ गगनेभूतलेयुद्धंचक्रतुःखेचराविव ॥ ५॥ मूर्च्छितौ
पतितौबाणैः पीडितौरुधिरोक्षितौ ॥ सुधन्वाप्युत्थितः क्रुद्धोरथमन्यंसमाश्रितः ॥ ६ ॥ ताडयामासपार्थस्यवीरान्बाणैःसहस्रशः ॥
कृतवर्माणमासाद्यजघाननवभिः शरैः ॥७ ॥ कृतवर्मातेनमुक्तांस्त्रिधाचिच्छेदसायकान् ॥ पंचभिः पीडयामाससुधन्वानंमहोरसि॥८॥
सुधन्वाचततोराजन्नवभिःसायकैःक्षणात् ॥ हार्दिक्यंविरथंचक्रेहयान्हत्वाचसारथिम्॥ ९ ॥ सशरैरर्दितोवीरोरणंत्यक्त्वापलायितः ॥
अनुशाल्वस्ततोवीरःसुधन्वानंमहारणे ॥ ११० ॥ समाहूयाब्रवीद्वीरोगृहीत्वासशरंधनुः ॥ अनुशाल्वउवाच ॥ सुधन्वन्बहवोवीरा-
स्त्वयायुद्धेऽद्यतोषिताः ॥ ११ ॥ स्वबलेनसमक्षंमेपरमंकौतुकंहितत् ॥ सहस्वमच्छरंचैकंसर्वेषामेवपश्यताम् ॥ १२ ॥ ततोमुमोच
नाराचंवडवानलसान्निभम् ॥ अनुशाल्वकरान्मुक्तंवीक्ष्यबाणंसुदारुणम् ॥ १३ ॥ छेत्तुंव्यवस्थितोबाणैस्तंशरंनशशाकसः ॥ प्रविष्टो
हृदयेबाणस्तदातस्यसुधन्वनः ॥ १४ ॥ अनुशाल्वस्ततःसेनांदारयामाससायकैः ॥ सुधन्वानंमहाबाहुंनवभिःसायकैर्दृढैः ॥ १५ ॥
विरथंत्वरितंकृत्वापातयित्वाधरातले ॥ जगर्जचतदावीरस्ततोदैत्याधिपोबली ॥ १६ ॥ अथमूर्च्छांविहायाशुसुधन्वारथिनांवरः ॥
विव्याधैकेनबाणेनरणेशाल्वानुजंबली ॥१७॥ तेनबाणेनभिन्नोसौनिपपातधरातले॥सेनांपार्थस्यविविधांनाराचैःशतधाभिनत् ॥१८॥
गजानीकंसबहुधाभित्त्वाचक्रेवसुंधराम् ॥ रुधिरौघवतींराजन्विषमांमांसकर्दमाम् ॥ १९ ॥ गजाननेषुभिन्नेषुहयशीर्षाणिसंगरे ॥ संग-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तानिस्म दृश्यंतेशतशोथसहस्रशः॥१२०॥द्विधाभिन्नाहयाबाणैःसादिभिःसहितारणे ॥ पुरोभागेनगच्छंतिपतिताअपिधन्वनः ॥ २१ ॥
नराश्वगजदासेरखराणांरुधिरंतदा ॥ शरैश्चित्रैर्विभिन्नानांप्रावहत्सरितंप्रति॥२२॥ तेछिन्नबाहवोवीरारुधिरौघेणवाहिताः ॥ बाहुदांप्राप्य
सकरागगनेचाभवन्क्षणात् ॥ इतस्ततोबलंभग्नंविमुखंपांडवस्यतत् ॥ १२३ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेसुधन्वनोयुद्धवर्णनंनामा-
ष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥छ॥ जैमिनिरुवाच ॥ जगर्जचसुधन्वातंसप्तत्यासात्यकिंप्रभुम् ॥ नाराचानांनिर्बिभेदतस्मिन्युद्धेजनाधिपः
॥१॥ सात्यकिंपंचसप्तत्याभल्लानांस्यंदनंहयान् ॥ सूतंध्वजंतथाछत्रंत्रिवेणुंतल्पमेवच ॥२॥ नीडंचक्रेपार्श्वधारंचिच्छेदाशुसुधन्वनः ॥
सुधन्वासात्यकिंक्रुद्धश्चकारविरथंहसन् ॥ ३ ॥ उभौस्यंदनमारुह्यपुनरेवव्यवस्थितौ ॥ अंबरंबाणसाहस्रैश्छादयामासतूरणे ॥ ४ ॥
उभौशरविशीर्णांगौरुधिरौघप्रवर्षिणौ ॥ किंशुकाविवराजेतेवसन्तेपुष्पितौनृप ॥ ५ ॥ शक्तिंमुमोचकुपितःसात्यकिंपरिपीडयन् ॥
युयुधानःशक्तिघातात्कश्मलंप्रत्यपद्यत ॥ ६ ॥ शैनेयंमूर्च्छितंवीक्ष्यहाहाकारोमहानभूत् ॥ भयावृतंबलंसर्वमपोवाहतथाकुलम् ॥७॥
ततःपार्थोमहाबाहुःसुधन्वानंसमागतम् ॥ तिष्ठतिष्ठेतिबहुधाकुतोयासीत्यथोचत॥ ८ ॥ अर्जुनउवाच ॥ जितामदीयाबहवस्त्वयायुद्धे
महाबल ॥ बलंतवाधिकंवीरशक्रस्येवमहात्मनः ॥ ९ ॥ मया युद्धानिहिपुराकृतानिसुबहून्यपि ॥ द्रोणभीष्मकृपैःसार्धंकर्णेनचमहा-
त्मना ॥ १० ॥ कालखंजैश्चबहुभिःशंकरेणासुरैःसह ॥ तथानविस्मयोजातोयथात्वांवीक्ष्यजायते ॥ ११ ॥ सुधन्वोवाच ॥ युद्धानि
यानिसंग्रामेत्वयापार्थकृतानिहि ॥ तत्रतेसारथिःकृष्णोहितकर्तायतःस्थितः ॥ १२ ॥ कृष्णहीनोऽसिसंग्रामेतेनतेविस्मयोऽभवत् ॥
त्वयात्यक्तोयदिहरिःकथं त्वं हरिणाधुना॥ १३ ॥ संत्यक्तोऽसिमहाबुद्धेयुद्धएवममैवतु ॥ युद्धंमयासमंपार्थकर्तुंशक्तोऽसिकिंनवा॥१४॥
तुरंगंतवयूपेऽद्यसन्निबद्धंचयथोचितम् ॥ हंसध्वजोनृपश्रेष्ठोवाजिमेधंकारिष्यति ॥ १५ ॥ अद्यपश्यन्तुतेदेवाःसंग्रामंकिलमामकम् ॥
संगरे त्वांविजेष्यामिसकृष्णमपिचार्जुन ॥ १६ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततःपार्थोबाणशतंसंदधेकोपपूरितः ॥ सुधन्वाताञ्छरान्दिव्यांश्चि-
च्छेदप्रहसन्निव ॥ १७ ॥ दशभिस्ताडयामासशरैःकुन्तीसुतंहसन् ॥ शतेनचसहस्रेणायुतेनप्रयुतेनच ॥ १८ ॥ बाणानांछादयामास
रणेक्रुद्धंधनंजयम् ॥ अर्जुनोऽपिशरांस्तस्यचिच्छेदतिलशस्तदा ॥ १९ ॥ आग्नेयास्त्रंमुमोचाथसृक्किणींपरिलेलिहन् ॥ सुधन्वनोति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुपितोबाणवृष्टिंससर्जह ॥२०॥ खेनगच्छंतिखचराःपार्थसायकभेदिताः ॥ बाणांधकारेपतितंजगत्त्रयमभूत्तदा ॥ २१ ॥ सैन्यंसुधन्वनो
दग्धंपावकास्त्रेणभूतले ॥ ज्वालाकुलंवीक्ष्यवह्निंदाहयंतंनिजंबलम् ॥ २२ ॥ सुधन्वावारुणास्त्रंचजग्राहाग्निनिवारणम् ॥ संजातामहती
वृष्टिस्तेनमुक्तात्स्वकार्मुकात् ॥ २३ ॥ जलदैर्भूतलंव्याप्तंगगनेविद्युतःस्थिताः ॥ निमग्नंपाण्डवबलंशिलावृष्टिभिराहतम् ॥ २४ ॥
बभ्रामसंयुगेचाथशीतेनाथविमोहितम् ॥ चातकानांमयूराणामानंदःसुमहानभूत् ॥ २५ ॥ वादित्राणिचनद्यानिचर्मनद्धानिभूतले ॥
सुवर्णचम्पकाभेषुलग्नानिसुमृदून्यपि ॥ २६ ॥ वीरांगेषुनदृश्यंतेवस्त्राणिविविधानिच ॥ चामराणिचवर्माणिगजकुंभस्थलानिच ॥२७॥
शोभाहीनानिजातानिजलपातेनसंगरे ॥ बाणाःपक्षविहीनास्तनेभिंदंतिरणेपरान् ॥ २८ ॥ अतिवृष्ट्यानपश्यंतिस्वंपरंपुरुषाहिते ॥
ततोऽर्जुनोमहावीरोवायव्यास्त्रंसमाददे ॥ २९ ॥ वायुनाजलदाभिन्नाध्वजाश्चपरिपातिताः ॥ भ्रामितावारणाघोटानरादासेरकाःखराः
॥ ३० ॥ एतस्मिन्नंतरेवीरःसुधन्वापार्थकार्मुकम् ॥ अर्धचन्द्रेणचिच्छेदज्यांहिसूतंत्रिभिःशरैः ॥ ३१ ॥ शरहीनंपाण्डवंचचक्रेवीरो-
ऽतिकोपितः ॥ उवाचपार्थंभगवान्सारथिस्तेनविद्यते ॥ ३२ ॥ शरैःक्षतोसिपार्थत्वंपौरुषंक्कगतंचते ॥ सर्वज्ञंसारथिंत्यक्त्वाप्राकृतः
सारथिःकृतः ॥ ३३ ॥ स्मरस्वसूतंकृष्णाख्यंममाग्रेपतितोह्यसि ॥ जैमिनिरुवाच ॥ अर्जुनोऽपितुजग्राहतुरगान्स्वान्महाहवे ॥ ३४ ॥
वामहस्तेनधनुपासमंचयुयुधेपुनः ॥ यावत्स्मरतिगोविंदंतावद्दृष्टोरथेहरिः ॥ ३५ ॥ मुंचचाश्वानर्जुनेतिव्याजहारवचोहरिः ॥ अथार्जु-
नोनमस्कृत्यवासुदेवंसमागतम् ॥ ३६ ॥ अश्वानांप्रग्रहांस्त्यक्त्वासावधानेनचेतसा ॥ मुमोचसायकान्घोरान्समन्ताच्चसुधन्वने ॥३७॥
वीक्ष्यकृष्णंरथेचास्यसुधन्वावाक्यमब्रवीत् ॥ सुधन्वोवाच ॥ दृष्टस्त्वमसिगोविन्दपाण्डवार्थेसमागतः ॥ ३८ ॥ सर्वगत्वंमयाज्ञातं
त्वदीयंकिलकेशव ॥ पार्थसूतंहरिंप्राप्यप्रतिज्ञांकुरुमज्जये ॥ ३९ ॥ अहंतुतोषयिष्यामिपौरुषेणरणेजगत् ॥ अर्जुनउवाच ॥ त्रिभिः
शरैःशिरोरम्यंपातयिष्येऽद्यतावकम् ॥ ४० ॥ नपातयेयदिपुरःपतन्तुममपूर्वजाः ॥ निरयेपुण्यहीनास्तेसत्यंसत्यंनमेऽनृतम् ॥ ४१॥
आत्मानंपालयविभोस्वांप्रतिज्ञांवदाधुना ॥ सुधन्वोवाच ॥ त्वच्छरांश्छेद्मिपुरतस्त्रींस्तत्रहरिसन्निधौ ॥ ४२ ॥ त्रिधाऽहंनकरोम्यद्यग-
तिंघोरामवाप्नुयाम् ॥ एतावदुक्त्वावचनंशतेनमधुसूदनम् ॥ ४३ ॥ बाणानांहृदयेहर्षाद्बिभेदसमरेबली ॥ रथश्चोत्पाटितोबाणैःसहकृ-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ष्णेनमारिष ॥ ४४ ॥ साश्वःसपार्थस्तरसाबभ्रामघटचक्रवत् ॥ धनंजयंचदशभिःसमन्ताद्व्याकिरच्छरैः ॥ ४५ ॥ रथःपार्थस्यनीतो-
ऽसौनल्वमात्रंमहीतले ॥ तत्क्षणात्पश्चिमंभागंहंसध्वजसुतेनहि ॥ ४६ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ पश्यपाण्डववीरस्यपौरुषंत्वंसुधन्वनः ॥
वृथावधेप्रतिज्ञातांत्रिभिर्बाणैश्चतेऽर्जुन ॥ ४७ ॥ असंमन्त्र्यमयासार्द्धंकृतंयत्साहसंपुनः ॥ जयद्रथवधेयानिकृच्छ्राणितवचाभवन् ॥४८॥
विस्मृतानिकथंपार्थनजानासिहिताहितम् ॥ रथःपद्भ्यांमयारोषाद्विधृतोऽपिहिनीयते ॥ ४९ ॥ सुधन्वनःशरेणाद्यनल्वमात्रंपरांदि-
शम् ॥ एकपत्नीव्रतयुतःसुधन्वाऽतीवदृश्यते ॥ ५० ॥ नत्वयानमयातत्तुव्रतंकर्तुंप्रशक्यते ॥ महत्कष्टंव्यवसितंयुद्धेऽस्मिन्प्रतिभा-
तिमे ॥५१॥अर्जुनउवाच॥गोविंदपातयाम्येनंत्रिभिर्बाणैर्नसंशयः ॥ अभविष्यन्महत्कृच्छ्रंनभवेद्यत्त्वदागमः ॥५२ ॥ जैमिनिरुवाच ॥
शिलीमुखैस्ततःपार्थोव्यावृणोत्सदिशोदश॥सुधन्वारोषताम्राक्षोविधुन्वन्सशरंधनुः॥५३॥ उवाचकेशवंभूयोयथागोवर्धनोगिरिः ॥ गवा-
र्थंविधृतःकृष्णतथापालयपाण्डवम्॥५४॥ततःपार्थोमहाबाहुःसंदधेकार्मुकेशरम् ॥ कालानलनिभंरोषान्मुमोचास्मैप्रतापवान् ॥५५॥
तस्मिञ्छरेचगोविन्दःस्वंपुण्यंसमयोजयत् ॥ गोवर्धनश्चविधृतोरक्षिताधेनवःपुरा ॥५६॥ तेनपुण्येनबाणोऽस्यसन्नद्धस्तत्क्षणात्कृतः ॥
दिविदेवाश्चसम्प्राप्तास्तयोर्युद्धंदिदृक्षवः ॥ ५७ ॥ कौतुकार्थंचसंप्राप्तास्तदाह्यप्सरसांगणाः ॥ विमानमाधिरूढास्तेदिव्यालंकारभू-
षिताः ॥ ५८ ॥ सुधन्वासंगरेदेवंकृष्णंचहितकारकम् ॥ ज्ञात्वाप्रोवाचबलवानेतंछेत्स्यामिसायकम् ॥ ५९ ॥ बहुपुण्येनसंयुक्तंपातये
नशरंयदि ॥ सुकृतंमेवृथायातुभुक्तंराक्षसदस्युभिः ॥ ६० ॥ विज्ञापितोऽसिगोविंदपश्यपुण्यंमयाकृतम् ॥ अर्धचन्द्रंमुमोचाथपार्थसा-
यकमागतम्॥६१॥तेनचिच्छेदतरसासच्छिन्नःसायकोऽपतत् ॥ विस्मितादेवताःसर्वास्त्रैलोक्यमपिविस्मितम् ॥ ६२ ॥ शीघ्रसंधानसं-
युक्तंसुधन्वानंनिरीक्ष्यतम् ॥ द्वितीयंसायकंपार्थोयावद्योजयतेपुनः ॥ ६३ ॥ तावत्कृष्णेनसशरःश्रेयसाबहुलेनच ॥ सन्नद्धःक्षितिदानेन
पाण्डवंप्रतिरक्षता ॥६४॥ सुधन्वोवाच ॥ अर्जुनार्थंस्वकंपुण्यंयादिगोविंदयोजितम् ॥सायकेऽस्मिन्समक्षंतेपातयेऽर्जुनसायकम्॥६५॥
प्रतिज्ञांशृणुवीराद्यधनंजयमहाबल ॥ द्विधाशरंकारयेनवासिष्ठोऽरुन्धतीयुतः ॥६६ ॥ मयाहतोऽद्यभवतुरक्षबाणंस्वपौरुषात ॥ धन्यो-
ऽसिपार्थवीरस्त्वंयन्निमित्तंस्वकंहरिः॥ ६७॥ पुण्यंददातीहरणेनूनंश्रेयस्तवाधिकम् ॥ ततोमुमोचबाणंससूर्यमण्डलसन्निभम् ॥ ६८॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पाण्डवः क्रोधनयनोयथास्वंकृपणोधनम् ॥ स्तुवंतिगगनेदेवामानवाधरणींगताः ॥६९॥ किंभविष्यतिकोजेताउभयोर्वीरयोरिह ॥ बाणात्
समुत्थितो वह्निर्गगनेसायकोगतः ॥७०॥ अर्जुनस्यकरान्मुक्तःप्रलयंकिंकरिष्यति ॥ ततोमहाबलोवीरःसुधन्वाचातिपौरुषात् ॥७१॥
द्वितीयंपार्थबाणंतंमध्येचिच्छेदसत्वरः ॥ शंखंदध्मौस्वकंसैन्यंहर्षयन्पितरंबलात् ॥ ७२ ॥ चकंपेवसुधादेवीबाणेछिन्नेविशांपते ॥ ततः
कृष्णोऽर्जुनंप्राहमाशरंयोजयार्जुन ॥७३॥ पांचजन्यंपूरयिष्येदेवदत्तंधमस्वच ॥ त्वंमयासहितोवीरमेनंपश्यातिपौरुषम् ॥७४॥ जीवितं
तद्भवेद्धन्यंनृणां कीर्तिसमन्वितम् ॥ प्रतिज्ञांस्वमुखात्सत्यांकर्तॄणांस्वर्गकांक्षिणाम् ॥७५॥ मयायंपात्यमानस्तुदत्त्वापुण्यंपुरातनम् ॥
त्वयावीरेणचतथापतनंनास्यजायते ॥७६॥ एतावदुक्त्वावचनंवादयामासवैहरिः ॥ पांचजन्यंदेवदत्तमर्जुनोऽपिमहाबलः ॥७७॥ सपां-
चजन्योऽच्युतवक्त्रवायुनाजगत्सपातालवियद्दिगीश्वरम् ॥ भृशंसपूर्णोदरनिःसृतध्वनिःसुकम्पयामासयुगात्ययेयथा ॥ ७८ ॥ पूरयि-
त्वापुनःप्राहकृष्णःकमललोचनः ॥ गृहाणसायकंहस्तेशीघ्रंपार्थममाज्ञया ॥ ७९ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ गृहीतःसायकोहस्तेपाण्डवेनमहा-
त्मना ॥ वासुदेवस्तुतंबाणंसुदृढंदेवसंयुतम् ॥ ८० ॥ ब्रह्माणंपाश्चिमेभागेयोजयित्वाशरस्यहि ॥ मध्येकालंफलेतस्थौस्वयमेवजनार्दनः
॥ ८१ ॥ पुण्यंरामावतारेयत्कृतंतत्सायकेऽर्पितम् ॥ ततोहाहाकृतंसर्वंयदापार्थेनसांधितः ॥ सशरस्ताद्दृशोराजन्सुधन्वावाक्यमब्रवीत्
॥ ८२ ॥ सुधन्वोवाच ॥ जानामिगोविन्दकृतंत्वदीयंरणेऽर्जुनार्थंसहसावधेमे ॥ शरस्थितंविश्वतनुंभवंतंपार्थप्रतिज्ञांकुरुसंस्मराद्य॥८३॥
अर्जुनउवाच ॥ अनेनबाणेननपातयामिशिरस्त्वदीयंसकिरीटमद्य ॥ विभेदनाद्विष्णुगिरीशयोर्यत्पापंसमग्रं ममचास्तुवीर ॥ ८४ ॥
सुधन्वोवाच ॥ रात्रौशिवस्यापिगतश्चकाशींपूजांहरत्यंघ्रितलेनपापः ॥ स्नातश्चतीर्थेमणिकर्णिकायांयःक्रोऽपिसोऽहंनभिदेशरंचेत्
॥ ८५ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततोऽर्जुनःसंदधेसायकंतंसुदीपितंवह्निशिखावमंतम् ॥ निस्सारयंतंगगनेऽप्सरोगणान्देवान्भयान्मानवतां
नयंतम् ॥ ८६ ॥ वादित्राणिचसर्वाणिविनष्टानिशरस्वनात् ॥ भ्रांतंमहीतलंबाणात्सुधन्वानव्यमोहत ॥ ८७ ॥ उवाचपार्थंकुपितस्त्व-
न्निमित्तंमहाहवे ॥ सर्वेसुराःप्ररक्षन्तुबाणंमत्तोहरादयः ॥ ८८ ॥ एषच्छेद्मिनसंदेहोहाहतोस्मि धनंजय ॥ लज्जांहंसध्वजोराजाप्राप्नोति
जननीचसा ॥ ८९ ॥ भार्याचमेविशालाक्षीकुत्स्यतेसाप्रभावती ॥ नृसिंहंत्वामहंवेद्मिपार्थस्यरथसारथिम् ॥ ९० ॥ नपरित्यज्यगंत-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

व्यमस्मिन्कालेजनार्दन ॥ तिष्ठगोविंदयुध्यस्वत्वंपार्थकुरुपौरुषम् ॥ ९१ ॥ एतावदुक्त्वाकृष्णंतुजल्पाचिच्छेदसायकम् ॥ पपातसा-
यकस्यार्धमध्येछिन्नंसुधन्वना ॥ ९२ ॥ हाहाकारोमहानासीच्छिन्नेबाणेतथाविधे ॥ स्वबाहुंताडयामाससुधन्वारणमध्यगः ॥ ९३ ॥
चंद्रमंडलमेवाथचकंपेबाणनाशनात् ॥ सजलःपूर्वजश्चंद्रोनिर्जलस्त्वंकिरीटिनः ॥ ९४ ॥ प्राप्तवाञ्छरभंगेनतदद्भुतमिवाभवत् ॥ अर्धबाणस्य
शीर्षंतद्रम्यंज्वलितकुण्डलम् ॥ सुधन्वनोऽपिचिच्छेदनिधानंपौरुषस्यहि ॥ ९५ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वण्येकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥ छ ॥
जैमिनिरुवाच ॥ तच्छिन्नंत्वरितंप्राप्तंशिरःकृष्णपदांबुजम् ॥ जपत्केशवरामेतिनृसिंहेतिमुदायुतम् ॥ १ ॥ अतिवेगेनबभ्रामकबंधःसम-
राजिरे ॥ करप्राप्तान्हयान्नागान्रथांश्चिक्षेपवेगवान् ॥ २ ॥ पार्थसैन्यंहतंभूरिकबंधेनसुधन्वनः ॥ गृहीतंतच्छिरोरम्यंकेशवेनपदेस्थितम् ॥ ३ ॥
उभाभ्यामपिहस्ताभ्यांसुमुखंपश्यतातदा ॥ मुखाद्विनिर्गतंतेजःप्रविष्टं केशवानने ॥ ४ ॥ सुधन्वनोतिसत्त्वस्यकृष्णोजानातिनेतरः ॥
ततः सकेशवस्तूर्णंचिक्षेपस्वकराद्रथे ॥ ५ ॥ हंसध्वजस्यतच्छीर्षंरम्यंज्वलितकुंडलम् ॥ हंसध्वजोऽपिजग्राहपतितंपुत्रकंरणे ॥ ६ ॥
गृहीत्वासंमुखंवीक्ष्यवचनंचेदमब्रवीत् ॥ हंसध्वजउवाच ॥ सुधन्वन्किंकृतंपुत्रकथंतातनभाषसे ॥ ७ ॥ पिताऽहंतेनमांवेत्सिरुष्टोऽसि
किमुसुव्रत ॥ कटाहेतप्ततैलेत्वंमयाक्षिप्तोऽसिपुत्रक ॥ ८ ॥ पुत्रस्नेहंपरित्यज्यदंडेनपरिपीडितः ॥ प्रतिज्ञासफलायुद्धेकृताकृष्णौचतोषितौ
॥ ९ ॥ प्रभावतींमनसिजःशमितोधीमतात्वया ॥ जैमिनिरुवाच ॥ वदनंपुत्रकस्याथचुचुंबेप्रहसन्निव ॥ १० ॥ स्वभालेतस्यतद्भालंयो-
जयित्वास्थितोरथे ॥ पुनरेवाहराजासौपुत्रशोकेनपीडितः ॥ ११ ॥ उत्तिष्ठपुत्रपार्थस्यगृहाणतुरगंबलात् ॥ प्रद्युम्नप्रमुखैर्वीरैःसमयुद्धंरणे
कुरु ॥ १२ ॥ जनन्याभाषितंसत्यंकृतंकुवलयोदितम् ॥ शृण्वंतुभ्रातरःसर्वेत्वदीयाःसुरथादयः ॥ १३ ॥ मयार्थितःसुधन्वासौ न ब्रूतेनैवग-
च्छति ॥ तस्य तद्भाषितंश्रुत्वासुरथोवाक्यमब्रवीत् ॥ १४ ॥ सुरथउवाच ॥ किमर्थंरोदनंतातक्रियतेऽद्यत्वयारणे ॥ करेगृहीत्वापु-
त्रस्यशीर्षंयुद्धेहतस्यच ॥ १५ ॥ हंसध्वजउवाच ॥ रोदनेकारणंचैकंसंजातंपुत्रकस्यमे ॥ छिन्नंशिरोऽस्यपतितंमाधवस्यपदांबुजे ॥ १६ ॥
तत्पदंतुपरित्यक्तंकृष्णस्याशिरसाऽमुना ॥ महतासुकृतेनापिप्राप्यतेहरिसन्निधिः ॥ १७ ॥ दुष्कृतेनातिघोरेणवियोगस्तस्यजायते ॥ किंचा-
स्यदुष्कृतंघोरंममवापरितिष्ठति ॥ १८ ॥ कृष्णांघ्रिपंकजगतंचंचरीकनिभंशिरः ॥ क्षणमात्रंनस्थितंतद्रोदनंममजायते ॥ १९ ॥ त्यक्तं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कृष्णेनसुरथममोपरिसुधन्वनः ॥ आगतंपश्यतेभ्रातुःशिरोज्वलितकुंडलम् ॥ २० ॥ एतत्त्यजामिकृष्णस्यरथेपुत्रशिरोमहत् ॥ जैमि-
निरुवाच ॥ हंसध्वजेनतच्छीर्षंत्यक्तंकृष्णरथेपुनः ॥ २१ ॥ कृष्णोगृहीत्वाचिक्षेपगगनेऽन्तर्हितंचतत् ॥ हरोगृहीत्वातच्छीर्षंरम्यंज्वालि-
तकुंडलम् ॥ २२ ॥ संदधेरुंडमालायांभक्ताभयदशंकरः ॥ सुरथोऽपिस्वजनकंप्राहदुःखात्प्रवारयन् ॥ २३ ॥ पश्याद्यतातमेयुद्धंकृ-
ष्णयोश्चमयासह ॥ क्रियमाणंसमक्षंते सर्वेपश्यंतुसैनिकाः ॥ २४ ॥ कृष्णेनस्वमुखेक्षिप्तोममभ्राताम्हाबलः ॥ तमद्यकेशवंभेत्स्येपार्थं
चरथिनांवरम् ॥ २५ ॥ यद्ययंपुरतस्तिष्ठेद्देवकीनन्दनोहरिः ॥ एतावदुक्त्वावचनंरथमारुह्यसत्वरः ॥ २६ ॥ सैन्येनमहतायुक्तःपार्थं
योद्धुमुपाययौ ॥ स्वशंखंपूरयित्वाग्रेसिंहनादमथाकरोत् ॥ २७ ॥ रसातलंभिन्नमिवसंजातंजनमेजय ॥ गृहीत्वासधनुर्हस्तेसुरथःपार्थ-
मब्रवीत् ॥ २८ ॥ तिष्ठपार्थाद्यसंग्रामेमयासहमहाबल ॥ सम्यक्कृष्णार्जुनंपाहिसुरथोऽस्मितवाहितः ॥ २९ ॥ सुधन्वामेहतोभ्रातास्व-
पुण्येनत्वयाहरे ॥ बालचेष्टाकृतादेवस्वहानिर्ननिरीक्षिता ॥ ३० ॥ यथाकश्चिच्छिशुः कृष्णमौक्तिकानिप्रयच्छति ॥ गृह्णातिबदराण्ये-
वतथापुण्यंत्वयाऽर्पितम् ॥ ३१ ॥ सुधन्वनोजीवितंतुगृहीत्वाबदरोपमम् ॥ मुक्ताफलंत्वयादत्तंकःकेनपरिवंचितः ॥ ३२ ॥ गोपालो-
ऽसिनसंदेहोनमांजानासिकेशव ॥ कुतोगतःसुधन्वामेनाहंपश्यामिबांधवम् ॥ ३३ ॥ अद्यपांडवमासाद्यपरोहर्षःप्रजायते ॥ जैमिनि-
रुवाच ॥ तंतथाविधमालोक्यपार्थंकृष्णोऽब्रवीद्वचः ॥ ३४ ॥ नचास्यपुरतःस्थेयंत्वयापार्थमहाहवे ॥ भ्रातृदुःखेनसंतप्तःसुकृतीचमहा-
बलः ॥ ३५ ॥ अन्येगच्छंतुवैवीराःसुरथंयोधितुंरणे ॥ भवान् गन्ताद्यचेद्वीरंमहानर्थोभविष्यति ॥ ३६ ॥ अर्जुनउवाच ॥ अशुभानां
सहस्राणित्वयाभग्नानिमेहरे ॥ अनेनसुरथेनाद्यानर्थःकीदृग्भविष्यति ॥ ३७ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ द्वितीयंसृष्टिमारब्धुंवीक्ष्यचैनंरणे
स्थितम् ॥ पितामहस्यमहतीचिंताजायेतसर्वदा ॥ ३८ ॥ सुरथस्यबलंभूरिस्वल्पंतवधनंजय ॥ त्वयाममतंकार्यंकृतमास्तिपुरासदा
॥ ३९ ॥ प्रद्युम्नप्रमुखावीराःपातयंतुमहाहवे ॥ उपायोविद्यतेनास्यपातनेपांडवर्षभ ॥ ४० ॥ त्वदर्थंसुकृतंदत्तंसुधन्वाकृच्छ्रतोहतः ॥
किंचिद्यस्यभवेत्पार्थदुष्कृतंसुकृतंबहु ॥ ४१ ॥ विजयेतस्यजायंतेसिद्धयोऽत्रनसंशयः ॥ केवलंसुकृतंचास्यशरीरेपरितिष्ठति ॥ ४२ ॥
यस्मिन्क्षणेनपुंसोऽत्रसुकृतंविद्यतेऽनघ ॥ व्याघ्रतस्कर राजन्यसर्पाग्नीनांभयंभवेत् ॥ ४३ ॥ तस्मिन्क्षणेनसंदेहःकुतःसुकृतकारिणाम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जैमिनिरुवाच ॥ समाहूयाब्रवीत्पुत्रंमाधवोरुक्मिणीसुतम् ॥ ४४ ॥ सर्वथाबहुभिर्वीरैःपातनीयोमहाबलैः ॥ सुरथोरणमध्येतुगृहीत्वायाया-
मिपांडवम् ॥ ४५ ॥ कृष्णस्यवचनात्सर्वेप्रद्युम्नाद्याविनिर्ययुः ॥ अर्जुनस्यरथंकृष्णःप्रेरयामाससंगरात् ॥ ४६ ॥ योजनानांत्रयंभूमिं-
यत्रतिष्ठतिसत्वरः ॥ पश्चाद्युद्धंसमभवत्सुरथेनापरैःसह ॥ ४७ ॥ सुरथस्तत्रकोपेनभ्रातृहंतारमाहवे ॥ योद्धुमायात्ततस्तौतुनदृष्टौ
कृष्णपांडवौ ॥ ४८ ॥ सुरथस्तुततोवाक्यंरणेप्राहप्रतापवान् ॥ शत्रुंसुधन्वनोनात्रपश्यामीतिरणांगणे ॥ ४९ ॥ शिशुभिःसहयोद्धव्यं
मयाशोच्यैःकथंत्विह ॥ अपराधिनावुभावेतौकृष्णपार्थौनसंशयः ॥ ५० ॥ एतान्कृत्वातुपुरतःपलाय्यान्यत्रसंस्थितौ ॥ एतान्निवार्य
पश्चात्तौहन्मियुद्धेमहाबलौ ॥ पातालेचांतरिक्षेवाक्कयास्येतेममाग्रतः ॥ ५१ ॥ एतत्सर्वंविनिश्चित्यसुरथःप्राहसैनिकान् ॥ सैन्यमध्ये
नपश्यामिक्कयातौकृष्णपांडवौ ॥ ५२ ॥ सैनिकाऊचुः ॥ किंवृथाजल्पसेवीरप्राकृतःकातरोयथा ॥ येस्थिताःपुरतोयुद्धेतैस्त्वंयुध्य-
स्वसंगरे ॥ ५३ ॥ पश्चाद्द्रक्ष्यसितंकृष्णंपार्थंचतववैरिणम् ॥ एतावदुक्त्वातैःसर्वैःसुरथःपरिवारितः ॥ ५४ ॥ सुरथस्तान्महावीरान्ना-
राचैःसमपोथयत् ॥ केचिन्निपतितावीराःकेचिन्मध्येविदारिताः ॥ ५५ ॥ गदयाच्छिन्नशिरसोहतवाहाःस्मशेरते ॥ हाहाभूतंबलं
सर्वंकृतंवीरेणतत्क्षणात् ॥ ५६ ॥ योजनानांत्रयंसैन्यमध्येऽशूहस्ययत्स्थितम् ॥ भिन्नंतत्तेनराजेंद्रप्राप्तस्तत्रयतोहरिः ॥ ५७ ॥ ददर्श
केशवंवीरंपार्थंचरथिनांवरम् ॥ वासुदेवंतुबाणौघैःसमंताद्व्याकिरत्तदा ॥ ५८ ॥ पार्थोऽपिविद्धोराजेन्द्रसायकैःकंकपत्रिभिः ॥ धनं-
जयस्तंसमरेतिष्ठातिष्ठेतिचाब्रवीत् ॥ ५९ ॥ ततोबाणसहस्रेणससूतंसहयंनृप ॥ ताडयामासवेगेनसुरथंशत्रुतापनम् ॥ ६० ॥ धनु-
श्चिच्छेदसगुणंध्वजंचसपताकिनम् ॥ रथश्चतिलशस्तस्यसुरथस्याहवेकृतः ॥ ६१ ॥ हयान्निहत्यचबलात्तांविव्याधशतेनच ॥ सुरथः
पांडवंवीरंचकारशरपूरितम् ॥ ६२ ॥ नानाशस्त्रैस्तथास्त्रैश्चतयोर्युद्धमभून्नृप ॥ ततःसकेशवोराजन्पांडवंप्राहसंगरे ॥ ६३ ॥ पश्यवी-
रस्यधैर्यंत्वंयुद्धंचकुरुतेयथा ॥ सुधन्वनोवियोगेनमन्येसैन्यंवधिष्यति ॥ ६४ ॥ एनंत्यक्त्वागतश्चाहंनमांत्यजतिचार्जुन ॥ अयमेवाग्र-
तोयोद्धादृश्यतेऽत्रत्वयामया ॥ ६५ ॥ पश्यबाणैर्जगद्व्याप्तंनास्यवीर्यंप्रलीयते ॥ कृष्णस्यवचनात्पार्थःकुपितोवाक्यमब्रवीत् ॥ ६६ ॥
अर्जुनउवाच ॥ एनंदेवहनिष्यामिमहावीरंतवाग्रतः ॥ नासाध्यंविद्यतेकिंचित्प्रसादात्तवकेशव ॥ ६७ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततोजघान

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सुरथंसायकानांशतेनच ॥ सुरथस्यरथोवेगाद्गगनेतत्क्षणंगतः ॥ ६८ ॥ पार्थंविव्याधकृष्णंचशरैश्चित्रैःशिलाशितैः ॥ उवाचप्रहस-
न्वीरःपांडवंश्वेतवाहनम् ॥ ६९ ॥ रथंतेभेञ्जिबाणौघैस्त्वंपार्थपरिपालय ॥ शरप्रहाराभिहतोरथोबभ्रामभूतले ॥ ७० ॥ अर्जुनस्यसकृ-
ष्णस्यसरुद्रस्यमहारणे ॥ ततःपद्भ्यांरथंपीडयवासुदेवःक्रुधान्वितः ॥ ७१ ॥ धरांप्रवेशयित्वाग्रेतथापिपरिनीयते ॥ नरथःस्थितएवा-
त्रकृष्णोविस्मयमाययौ ॥ ७२ ॥ शिलाशितैर्गार्ध्रपत्रैर्भिन्नौकृष्णार्जुनावुभौ ॥ पाञ्चजन्यंपूरयित्वादेवदत्तंधनंजयः ॥ ७३ ॥ कृष्णश्चतर-
सारोषात्पांडवंवाक्यमब्रवीत् ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ मयाधृतोऽपिहिरथःसुरथस्याशुगेनतु ॥ नीयतेऽत्रबलादेवविरथंसुरथंकुरु ॥ ७४ ॥
ततोऽर्जुनोरणेक्रुद्धस्तस्यदिव्यंमहारथम् ॥ सहयंसध्वजंबाणैःससूतंशतधाच्छिनत् ॥ ७५ ॥ विरथःसुरथोराजन्पाण्डवेनरणेकृतः ॥
तावत्पवनपुत्रेणस्वलांगूलेनवेष्टितः ॥ ७६ ॥ रथःपार्थस्यभूमध्येसुबद्धस्तत्क्षणात्कृतः ॥ संधारितश्चकृष्णेननजगामस्थितः पुनः
॥ ७७ ॥सुरथउवाच ॥ वेञ्जिकेशवभारेणनद्धंपार्थरथंतव ॥ उभाभ्यांनीयतेयोधस्तमहंचोद्धरेपुनः ॥ ७८ ॥ गृहीत्वास्यन्दनस्येषां
स्वबलेननृपात्मजः ॥ भग्नंरथंसमुत्थाप्यपुनःप्रोवाचहार्षितः ॥ ७९ ॥ वदपार्थकुतोयुद्धाच्चिक्षिपामिरथंतव ॥ सागरेवाथमेरौवातस्मि-
न्वाहस्तिनापुरे ॥ ८० ॥ रथस्थेनापिपार्थेनताडितःपंचभिःशरैः ॥ सुरथोमूर्च्छितोराजन्मुक्तः सचरथः करात् ॥ ८१ ॥ मूर्च्छांवि-
हायसुरथोरथमन्यंसमाश्रितः ॥ तावुभौक्रूरनयनौपुनरेवाप्ययुध्यत ।म् ॥ ८२ ॥ अर्धचंद्रैश्चनाराचैर्वत्सदंतैःशिलीमुखैः ॥ वाराहक-
र्णनालीकैःक्षुरप्रैःकण्टकामुखैः ॥८३॥ सुरथउवाच ॥ प्रतिज्ञांकुरुवीराद्यपार्थसत्यांतुकांचन ॥ प्रतिज्ञातेनानृतात्रसंजातेतिपुराश्रुतम्
॥८४॥ अर्जुनउवाच ॥ त्वामहंपातयिष्यामिसमक्षंजनकस्यते॥ प्रतिज्ञातंमयावीरत्वंब्रूहिस्वांयथोचिताम् ॥८५॥ सुरथउवाच ॥ त्वामहं
पातयिष्यामिरथाद्भूमाविहार्जुन ॥ नकुर्यांचेद्वचःसत्यंसुकृतंमेप्रणश्यतु ॥ ८६ ॥ जैमिनिरुवाच॥एतस्मिन्नंतरेवीरःपार्थंचशरवृष्टिभिः ॥
छादयामासराजेंद्रपाण्डवोऽपितथाकरोत् ॥ ८७ ॥ शतमष्टोत्तरंपार्थोरथानांसुरथस्यच ॥ व्यधमच्छतधारोषाद्बलंचनिहतंबहु ॥ ८८॥
अर्धचंद्रेणसुरथश्चिच्छेदास्यमहात्मनः ॥ कार्मुकंज्यांसनाराचैः पाण्डवंप्रत्यविध्यत ॥ ८९ ॥ पुनःकृत्वार्जुनःस्वंहिकार्मुकंगुणसं-
युतम् ॥ विरथंराजपुत्रंतंशस्त्रास्त्रैश्चसमन्वितम् ॥ ९० ॥ अर्धचंद्रेणविव्याधबाहुमूलेधनंजयः ॥ छिन्नोऽस्यदक्षिणोहस्तोनानालंकार-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मण्डितः ॥ ९१ ॥ निपपातधरादेशेविस्फुरन्संमुखोऽर्जुनम् ॥ सुरथोवामहस्तेनगृहीत्वामहतींगदाम् ॥ ९२ ॥ पार्थस्यतुरगान्क्रुद्धो
जघानचजनार्दनम् ॥ सहस्रंसगजानांचपातयामासभूतले ॥ ९३ ॥ द्वेसहस्रेरथानां वहयानामयुतंरणे ॥ इतस्ततोधावमानःसुरथोरथि-
नांवरः ॥ ९४ ॥ तिष्ठपार्थहरेतिष्ठतिष्ठंतुबलिनोनृपाः॥ बुवज्जवानतरसापत्तीनामयुतंबली ॥९५॥ ततोऽर्जुनेनवामोऽस्यसगदःपातितः
करः॥ कराभ्यांवर्जितोवीरःसुरथः पार्थमब्रवीत् ॥९६॥ आत्मानंरक्षपार्थाद्यरथंपालयमाधव ॥धनंजयंनिजंमित्रंप्राप्तोऽस्मितवचाहितः
॥ ९७ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ धावमानोमहावीरश्छिन्नहस्तोऽर्जुनंप्रति ॥ तमायांतंतदापार्थश्चतुर्भिःसायकैर्नृप ॥ संधानमकरोच्चापे
शृणुपार्थेनयत्कृतम् ॥ ९८ ॥ एकेनहृदयंभित्त्वाद्वाभ्यांपादौचचिच्छिदे ॥ छिन्नपादोऽपिसुरथोयावद्यातिरथंप्रति ॥ ९९ ॥ सर्वदे-
वमयेनाथबाणेनास्यमहच्छिरः ॥ सकुंडलंदीर्घनेत्रंतावच्चिच्छेदपांडवः ॥ १०० ॥ छिन्नपादंकबंधंतद्धावमानमितस्ततः ॥ पातया-
मासबहुलंसैन्यंपार्थस्यकूटवत् ॥ १ ॥ शिरोलग्नंपार्थभालेमूर्च्छितस्तेनपांडवः ॥ भूमौपपाततच्छीर्षंकृष्णस्यपदमन्वगात् ॥ १०२ ॥
इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेसुरथवधोनामविंशतितमोऽध्यायः ॥ २० ॥ छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ कृष्णोगृहीत्वातच्छीर्षंहस्ताभ्याम-
ब्रवीत्ततः॥ समुत्थाप्यार्जुनंभूम्याःसमारोप्यस्वकेरथे ॥ १ ॥ वेत्सिपार्थमहाबाहुंसुरथंतथ्यवादिनम् ॥ प्रतिज्ञापालितायेनकृतासत्या
ममांतिके ॥ २ ॥ अर्जुनउवाच ॥ पातितोऽस्म्यमुनादेवत्वत्प्रसादात्पुनःस्थितः ॥ तन्नकौतुकमेवात्रधन्योऽयंनेतरोजनः ॥३॥ तद्दे-
हिममहस्तेऽद्यवंदाम्येतच्छिरोमहत् ॥ यथाशूरत्वमायामिस्पर्शात्तुशिरसोहरे ॥ ४ ॥ गृहीत्वातत्स्वयंपार्थोववंदेश्मश्रुलंरणे ॥ कृष्णः
तस्मारगरुडंस्मृतमात्रःसमागतः ॥ ५ ॥ वैनतेयोनमस्कृत्यस्वनाथंचाग्रतःस्थितः ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ गृहीत्वैतद्विशालाक्षंशिरस्त्वं
सुरथस्यच ॥ ६ ॥ प्रयागेपातयाशुत्वंनियोगान्ममकाश्यपे ॥ गरुडउवाच ॥ जलमात्रंतत्रगंगायमुनाचसरस्वती ॥ ७ ॥ पातितेनून-
मेतस्यकिंकार्यंचभविष्यति ॥ माधवोऽत्रभवान्भातिकिमथनीयतेमया ॥ ८ ॥ गंगाजलेमनुष्यस्ययावदस्थिप्रतिष्ठते ॥ तावत्सदेही
स्वर्गस्थःकुरुतेऽमृतभोजनम् ॥ ९ ॥ तवाननेमहत्तेजःप्रविष्टंसुरथस्यहि ॥ तथापितत्रयास्यामिसतामाज्ञागरीयसी ॥१०॥ तवदासो-
स्मिगोविंददीयतांमत्करेशिरः॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ पावनंतत्प्रयागंमेभविष्यत्यमुनाखग ॥११॥ कोशेमदीयेवीरस्यशिरोरत्नंप्रपातय॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जैमिनिरुवाच ॥ वैनतेयोगृहीत्वाथसुरथस्यमहाच्छिरः ॥ जगामगगनेयावत्तावत्तद्ददृशेहरः ॥ १२ ॥ पार्वतीसहितोनाकेवृषारूढोग-
णैर्वृतः ॥ कैलासनाथोभगवान्वरदःशूलधारकः ॥ १३ ॥ चराचरगुरुःशंभुःसृष्टिकृल्लोकपालकः ॥ पितामहादिदेवानामाराध्यःसुरथ-
स्यकम् ॥ १४ ॥ नीयमानंकाश्यपिनाप्रयागंप्रतिमारिष ॥ उवाचभृंगिलोकेशोयाहित्वंगरुडंप्रति ॥ १५ ॥ पार्वतीप्रत्युवाचाथकिमे-
तन्नीयतेऽमुना ॥ गरुडेनविरूपाक्षपरंकौतूहलंहिमे ॥ १६ ॥ श्रीशिवउवाच ॥ अर्जुनेनहतोवीरः शिरोऽस्यगरुडःशुभे ॥ आदिष्टः
किलकृष्णेनप्रयागेयातिपातितुम् ॥ १७ ॥ मयायंप्रेरितोभद्रेसमानेतुंममांतिकम् ॥ भृंगिस्तन्मुंडमालार्थंशिरोज्वलितकुंडलम् ॥१८॥
भ्रातुरस्याहृतंपूर्वंशिरःकमललोचने ॥ सुरथस्यद्वितीयंमेभविष्यतिसुभूषणम् ॥ १९ ॥ धर्मिष्ठानांवदान्यानांकृतज्ञानांसदामया ॥
शूराणांजितकामानांशिरसांमंडनंमहत् ॥ २० ॥ ध्रियतेकिलवामोरुनेतरेषांकदाचन ॥ जैमिनिरुवाच ॥ महादेवस्यवचनंश्रुत्वाभृंगिः
खगाधिपम् ॥ २१ ॥ प्राप्यवेगेनमहताचेदंवचनमब्रवीत् ॥ भृंगिरुवाच ॥ वैतनेयमहाभागदेहित्वंमत्करेशिरः ॥ त्वत्तोबलाद्ग्रहीष्यामि
नमांवेत्सिखगाधिप ॥ २२ ॥ नाहंसर्पोवैनतेयभयंकुर्वेनतावकम् ॥ मुंचमुंचनजानासिममतेजः सुदारुणम् ॥२३॥ ततस्तंगरुडोभृंगिं
पक्षाभ्यामवधूयहि ॥ जगामतीर्थराजेहिभृंगिस्त्रिनयनंगतः ॥ २४॥ पक्षवातेनघोरेणतरसाशुष्कपर्णवत् ॥ पार्वतीतंसमीक्ष्याथप्रहसंती
वचोऽब्रवीत् ॥२५ ॥ पार्वत्युवाच ॥ शिवदूतनजानासिगरुडंहरिवाहनम् ॥ यस्यत्वंपक्षवातेनप्राप्तोऽसिहरसान्निधौ ॥ २६ ॥ शुष्क-
गात्रंकथंदूतंबलहीनंहिशंकर ॥ भवांस्तन्नोदयेद्वीरंगरुडं पन्नगाशनम् ॥ २७॥ वृषोवृद्धोयस्यपत्रांप्रियासागरगामिनी ॥ गजचर्मपरंवस्त्रं
शस्त्रंखट्वांगमेवच ॥ २८ ॥ प्रियावचनमाकर्ण्यप्रसन्नःशंकरोऽब्रवीत् ॥ श्रीशंकरउवाच ॥ वृषगच्छमयाज्ञप्तोवैनतेयात्समानय ॥ २९ ॥
यथादूतबलंवेत्तिपार्वतविरवर्णिनी ॥ नंदीहरसमादिष्टोजगामगरुडंप्रति ॥ ३० ॥ ग्रहीतुंतच्छिरोरम्यंकोपेनमहतायुतः ॥ वृषनासाप्र-
वातेनगरुडस्यकलेवरम् ॥ ३१ ॥ बभ्रामभूतलंसर्वंतस्मिन्कालेविशांपते ॥ नशशाकस्ववातेननीयमानंखगाधिपम् ॥ ३२॥ तदाधार-
यितुंरोषात्तूलंगजइवांगणे ॥ वनानि सरितश्चैवगिरीन्यातिचसागरान् ॥ ३३ ॥ सत्यलोकंचकैलासंवैकुंठमपिपावनम् ॥ ततोदेववशा-
देवप्रयागमगमत्खगः ॥ ३४ ॥ मुमोचतीर्थंतत्राशुकृष्णवाक्यमनुस्मरन् ॥ पातितंजलमध्येतुगृहीतंनंदिनातदा ॥ ३५ ॥ गरुडोऽपि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महाविष्णुंपुनःप्राप्तोहसन्निव ॥ नंदीददौशंभुकरेशिरोज्वलितकुंडलम् ॥ ३६ ॥ शंभुनामुंडमालायांमध्येरत्नंशिरःकृतम् ॥ हंसध्वजो-
ऽपितंपुत्रंपतितंवीक्ष्यसत्वरः ॥ ३७ ॥ रथमारुह्यसबलःप्रायाद्योद्धुंधनंजयम् ॥ कंपितापृथिवीदेवीशेषोऽपिचालितोऽभवत् ॥ ३८ ॥
तंवीक्ष्यकुपितंवीरंसबलंतरसाहरिः ॥ रथात्समुत्तीर्यतदा प्रसार्यस्वकरौस्थितः ॥ ३९ ॥ उवाच केशवोवीरंहंसध्वजमकल्मषम् ॥श्रीकृ-
ष्णउवाच ॥ आलिंगनंदेहिविभोप्रीतिश्चमहतीत्वयि ॥ रणात्कोपंपरित्यज्यपुत्रशोकंचमारिष ॥ ४० ॥ हंसध्वजोवीक्ष्यहरिंरथाद्भूमि-
मगात्तदा ॥समालिंग्यहरिंतस्थौप्रहसन्वाक्यमब्रवीत् ॥४१॥ हंसध्वजउवाच ॥ प्राप्तोऽस्म्यनाथोनाथंत्वांपुत्रशोकश्चकीदृशः ॥ भवा-
द्भयंनमेदेवनान्यतोवानकालतः ॥ ४२ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ मुंचाश्वंपांडवंरक्षगमिष्यामियुधिष्ठिरम् ॥ यथाहंपांडवस्यार्थेसंत्यजामि
कलेवरम् ॥ ४३ ॥ तथाभवानपिरणेपालयत्वेनमर्जुनम् ॥ पार्थंपश्यसखायंमेरथोपरिसुसंस्थितम् ॥ ४४ ॥ ततोऽर्जुनंसमानीयकेशवः
क्लेशनाशनः ॥ उभयोः संगमंकृत्वामोचयित्वातुरंगमम् ॥ ४५ ॥ पंचरात्रंस्थितस्तस्मिन्नगरेकेशवोगतः ॥ युधिष्ठिरस्यनगरंप्राप्यसर्वं
न्यवेदयत् ॥ ४६ ॥ तुरगोबंधनान्मुक्तः परिबभ्राममेदिनीम् ॥ तमनुप्रययौपार्थोमरालध्वजसंयुतः ॥ ४७ ॥ प्रद्युम्नप्रमुखैर्वीरैःपाल्य-
मानउदङ्मुखः ॥ मुक्तमात्रःसतुरगः प्राप्तोदेशान्भयानकान् ॥ ४८ ॥ रथिभिःपंचभिःसार्धंपार्थस्तंनैवमुंचति ॥ हंसध्वजोविशा-
लाक्षोरुक्मिणीतनयस्तथा ॥ ४९ ॥ अनुशाल्वोमहाबाहुर्वृषकेतुर्महाबलः ॥ सुवेगःपंचमश्चैवसर्वेरक्षंतिपांडवम् ॥ ५० ॥ तुरगोजल-
पानार्थंप्रविष्टोनलिनीयुतम् ॥ महत्सरोऽभवत्तत्रतुरगीनिर्गताबहिः ॥ ५१ ॥ तांवीक्ष्यविस्मिताःसर्वेकिमिदंदैवकारितम् ॥ तुरगस्तुर-
गीजातावनंचैतत्सुदारुणम् ॥ ५२ ॥ पृष्ठतोऽनुययुःसर्वेततःप्राप्तापरंसरः ॥ प्रविष्टाजलमध्येसाततोव्याघ्रीबभूवह ॥ ५३ ॥ अब्रु-
वन्पार्थमुख्यास्तेकिमिदंहिभविष्यति ॥ निर्ययौसाऽपिमृगयुस्तस्मात्तोयाज्जनाधिप ॥ ५४ ॥ जनमेजयउवाच ॥ आश्चर्यंभवताचोक्तं
वनेतस्मिन्महामुने ॥ किंकारणंजलेतस्मिन्प्रविष्टेतुरगेनदा ॥ ५५ ॥ तत्क्षणाद्वडवाजाताकारणंतत्रकिंद्विज ॥ किंतत्सरोवरंकिंतद्व-
डवाकेनहेतुना ॥ ५६ ॥ जातापुनर्व्याघ्रतांचसर्वंसंशायितंविभो ॥ सकथंतुरगोजातःपुनरेववदस्वतत् ॥ ५७ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ शृणु
राजन्पुरावृत्तंवनेचास्मिन्सरोवरे ॥ उमावनंसरोरम्यंतयाततंमहत्तपः ॥ ५८ ॥ रुद्रःप्रसन्नःसततंममभूयादितीच्छया ॥ तपश्चरामि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भोस्वामिन्विघ्ननाशंसदाकुरु ॥ ५९ ॥ इतिसंकल्प्यसादेवीचिरंतेपेमहत्तपः ॥ तत्रकश्चिद्दुराचारोदैत्योविघ्नार्थमागमत् ॥ ६० ॥ सप्राह देवींतत्रस्थांकिमर्थंतप्यसेतपः ॥ वपुस्तेसुंदरंभद्रेकिमलभ्यंतवाधुना ॥६१॥ सर्वदास्याम्यहंतुभ्यंममभार्याभवानघे ॥ निशम्यनीचवाक्यानिसादेवीकुपिताचतम् ॥ ६२ ॥ शशापरांषतभ्राक्षीभस्मीभवसुदुर्मते ॥ ततस्तंभस्मसात्कृत्वाप्राहसावनदेवताः ॥६३॥ अद्यप्रभृतिमद्वाक्याद्वनेचास्मिन्सरोवरे ॥ आगमिष्यतियःकश्चिन्मामवज्ञायमूढधीः ॥ स्त्रीलिंगचिह्नितोनूनंभविष्यतिनसंशयः ॥ ६४ ॥ तदाप्रभृतिभोराजन्प्रविशेद्यःपुमान्कुधीः ॥ स्त्रीचिह्नंदृश्यतेसद्योदेव्याःशापेनपांडव ॥६५॥ अतोऽयंतुरगःसद्योजलस्पर्शेनतत्क्षणात् ॥ वडवात्वंसमापन्नस्तत्सर्वंशापकारणम् ॥ ६६ ॥ यस्त्वयाह्यपरःप्रश्नोहरिर्व्याघ्रोयथाभवत् ॥ तमाकर्णयराजेन्द्रपृच्छतःकथयामिते ॥ ६७॥ पुराकृतयुगेविप्रोह्यकृतव्रणसंज्ञकः ॥ पर्यटन्सकलांपृथ्वींतीर्थयात्रार्थमादरात् ॥ ६८ ॥ तत्रतत्रतपस्तप्त्वाकदाचित्कालपर्ययात् ॥ इमंदेशमनुप्राप्तोदृष्ट्वाचैतन्महत्सरः ॥ ६९ ॥ स्नातुंप्रविष्टःशुद्धात्माजपन्मंत्रांश्चवारुणान् ॥ पीत्वास्नात्वाचविधिवन्निर्गतःसजलाद्बहिः ॥ ७० ॥ जलग्राहस्तस्यपादेकश्चिल्लग्नःसुदारुणः ॥ दंतैस्तुदंतंमृषिंकर्षयंतंमहाजले ॥ ७१ ॥ दृष्ट्वातंदारुणंग्राहंकर्षयंतंपुनःपुनः ॥ कोऽयंदुष्टतरः प्राप्तोजलेऽस्मिन्कर्षतेबलात् ॥ ७२ ॥ दैत्योवादानवश्चायंमत्स्योदुष्टतरोऽथवा ॥ दुष्टेजलेप्रवेशोऽद्यकथमासीन्मातिर्मम ॥ ७३ ॥ इतिसंचिन्त्यमनसाकोपाविष्टोऽभवन्मुनिः ॥ शशापतज्जलंदुष्टंजलस्थांतत्रदेवताम् ॥ ७४ ॥ अस्मिञ्जले सुदुष्टेहियस्तुस्पर्शंकरिष्यति ॥ सतुव्याघ्रोभवेत्सद्योनानृतंममभाषितम् ॥ ७५ ॥ इत्युक्त्वाप्रययौविप्रोमोचयित्वाग्रहं बलात् ॥ तदाप्रभृतिपानीयमेतद्दुष्टमभून्नृप ॥ ७६ ॥ इतिपृष्टंत्वयायत्तुतत्सर्वंकथितंमया ॥ भूयःकथंसतुरगोजातस्तत्तुनिबोधमे ॥ ७७ ॥ अर्जुनस्तुरगंदृष्ट्वाव्याघ्ररूपंभयानकम् ॥ मनसाचिन्तयामासविष्णुंसर्वभयापहम् ॥ ७८ ॥ यस्यप्रभावान्मुक्ताःस्मोदुर्योधनभयात्पुरा ॥ सदेवःपातुमांत्वत्रविषमेऽस्मिन्सुदारुणे ॥ ७९॥ सैनिकान्मोहयन् रात्रौदिवाचयदुनन्दनः ॥ यज्ञंयुधिष्ठिरस्याद्यसिद्धिंनयतु सोऽच्युतः ॥ ८० ॥ इतिध्यात्वाहरिंपार्थस्तास्थिवानकुतोभयः ॥ तस्मिन्क्षणेव्याघ्ररूपंत्यक्त्वाचाश्वोऽभवत्पुनः ॥ ८१ ॥ पूर्वरूपं हयंदृष्ट्वाहर्षात्तेननृतुर्भृशम् ॥ नानाविधानिवाद्यानिवादयन्तोमुदाययुः ॥८२॥ ततोदैववशाज्जातःपुनःसतुरगोययौ ॥ नानाविधांस्ततो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

देशान्स्त्रीमयान्सुरसानपि ॥ ८३ ॥ स्त्रियश्चसंतिगहना:सुरूपानवयौवना: ॥ राज्यंनारीचकुरुतेनपुमांस्तत्रजीवति ॥ ८४ ॥ यस्ता-
सांसंगतिंकुर्याद्रूपलावण्यमोहित: ॥ मुखवासेनरम्येणनयनाञ्चलताडित: ॥ ८५ ॥ गतिनाथचनृत्येनहास्येनमृदुभाषितै: ॥ मासमात्रं
स्त्रियंप्राप्यपश्चात्प्राप्नोतिवैशसम् ॥८६॥ रतंसमतरंकृत्वाविषमंदंशनंपुन: ॥ नखप्रहारैर्विविधैर्हाहतास्मीतिभाषणै: ॥ ८७ ॥ ताडनै-
र्मुष्टिघातैश्चग्रहणैर्मुखचुंबनै: ॥ जिह्वाघातेनसमदंकूजितै:पक्षिसन्निभै: ॥ ८८ ॥ वन्दनैर्वीक्षणैर्वक्रैस्त्वदासीतिभाषणै: ॥ आगतो-
ऽसिगतश्चासित्वयाकान्यास्मृताऽधुना ॥८९॥ जननीतवकाप्राप्ताभगिनीगच्छमद्गृहात् ॥ भावलाभेनसहित:संजातोवदसुव्रत॥९०॥
एवंविधैर्वचोभिस्ता:कुर्वंतिगतजीवितम् ॥ तेनैवस्वेनलिंगेनप्रविशंतिहुताशनम् ॥९१॥ काचिज्जीवतिसागर्भंधत्तेकन्यांप्रसूयते ॥ प्रवि-
ष्टस्तुरग:पार्थोवीरै:पंचाभिरावृत: ॥ ९२ ॥ उवाचतान्महावीरान्वयंस्त्रीमंडलेस्थिता: ॥ अत्रैताविषकन्याश्चातिष्ठंतिबलसंयुता: ॥९३॥
नयिष्यंतिहयंघोरा:कष्टमत्रभविष्यति ॥ एवंब्रुवतिपार्थेचस्त्रीणांवृन्दंसमागतम् ॥ ९४ ॥ हयारूढंचंपकाभंमुक्तामालाविभूषितम् ॥
नानालंकारसंयुक्तंहावभावसमन्वितम् ॥ ९५ ॥ बद्धचामरमाकण्ठेसतूणंसधनुर्धरम् ॥ अर्जुनाश्वंगृहीत्वाथनारीकाचननिर्गता ॥ ९६ ॥
स्वामिनींप्रतिगत्वासादर्शयामासवाजिनम् ॥ युधिष्ठिरस्यभ्रातात्रतुरंगंप्रतिरक्षति ॥ तवादेशान्मयानीतस्तुरग:किंकरोम्यत: ॥ ९७ ॥
राज्ञ्युवाच ॥ वाजिशालांनयैनंत्वंयामिपार्थंचयोधितुम् ॥ साचकारतत:सर्वंराज्ञीपाण्डवमन्वगात् ॥९८॥इत्याश्वमेधिकेप० जैमिनिया-
श्वमेधे स्त्रीराज्यगमनंनामैकविंशोऽध्याय: ॥२१॥छ॥ जैमिनिरुवाच ॥ चंद्राननानांवीराणांलक्षेणपरिवारिता ॥ तुरगानधिरूढानांस्थि-
तापार्थरथंप्रति ॥ १ ॥ पीनोन्नतकुचानांसाश्यामानांचारुलोचना ॥ गजकुंभस्थितानांहिलक्षेणापिवृताबभौ ॥ २ ॥ रथमारुह्यनारी-
णांलक्षंचपुरत:स्थितम् ॥ लक्षत्रयंपांडवंतंपरिवार्यस्थितंरणे ॥ ३ ॥ प्रमीलानामसाराज्ञीप्रत्युवाचधनंजयम् ॥ प्रमीलोवाच ॥ मया
धृतस्तेतुरगस्तंमोचयितुमिच्छसि ॥ ४ ॥ कुरुयुद्धंमयासार्धंव्यपनेष्यामित्वद्बलम् ॥ सहस्वमत्प्रहारंत्वंधैर्येणमहतार्जुन ॥ ५ ॥ प्रथ-
मंताडित:पार्थोनेत्रभावै:प्रमाथिभि: ॥ ततोबाणेननिर्भिन्नोहृदयेगिरिदारिणा ॥ ६ ॥ सचूचुकनिभाग्रेणतयासास्मितयानृप ॥ ततो-
ऽन्तरेपंचवीराविद्धा:सर्वाभिरेवते ॥ ७ ॥ कर्तव्यंविस्मृतंतेषांविनाकर्णसुतंतदा ॥ राज्ञीप्राहार्जुनंवीरंनमांजानासिचार्जुन ॥ ८ ॥ त्वांवि-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जित्यकरिष्यामिस्वदासंविद्धिपांडव ॥ किंकरिष्यसियागेनमयासहमधुंपिब ॥ ९ ॥ दर्शयिष्यामितेसौख्यंयन्नदृष्टंत्वयापुरा ॥ अर्जुन
उवाच ॥ तवसंगेनमरणंजायतेऽत्रमयाश्रुतम् ॥ १० ॥ यागार्थंपाल्यतेकेनतुरगःपांडवंविना ॥ प्रमीलोवाच ॥ अर्जुनोभयथानूनंतव
मृत्युरयंस्थितः ॥ ११ ॥ मच्छैर्नयनैर्वापिताडयमानोनजीवसि ॥ मत्संगमात्सुखावाप्तिर्निधनंहिमयासह ॥ १२ ॥ नाराचैःपीड्य-
मानोऽपिमृतोव्यर्थंगमिष्यसि ॥ नवक्ष्यामिवृथावाचंतवपार्थरतानचेत् ॥१३ ॥ शरैस्त्वांपातयिष्यामिविजेष्यामिरतेनवा ॥ विनात्वां
जीवितंत्यक्ष्येतत्सर्वमवधारय ॥ १४ ॥ आवयोर्मरणंप्राप्तंदर्शनादेषमारिष ॥ तस्मान्मदीयंरुचिरंयौवनंभुंक्ष्वपांडव ॥ १५ ॥ अर्जु-
नस्तांतदावीक्ष्यब्रुवंतींकामपीडिताम् ॥ लक्ष्मणंचिंतयित्वाथतथाशूर्पणखांहृदि ॥ १६ ॥ निजघानशरैःषड्भिस्तयातेपंचधाकृताः॥
धनंजयंशरैर्घोरैःसप्तभिःसमताडयत् ॥ १७ ॥ पुनः शरसहस्रैः साऽदृश्यंचक्रेऽर्जुनंरणे ॥ मोहनास्त्रंपांडवोऽपिसंदधेकार्मुकेस्वके
॥ १८ ॥ प्रमीलामोहनास्त्रंतत्सगुणंसायकैस्त्रिभिः ॥ छित्त्वाप्राहार्जुनंमूढमोहनास्त्रंनभातिते ॥ १९ ॥ अर्जुनःसगुणंकृत्वास्वधनुः
कोपपूरितः ॥ यावत्पातयतेतांहिवाणीखेचाभवत्तदा ॥ २० ॥ मापार्थसाहसंकार्षीःसंग्रामेस्त्रीवधंप्रति ॥ नैवशक्यात्वयाजेतुंवर्षाणा-
मयुतेनच ॥ २१ ॥ इमांवरयभद्रंतेयदिजीवितुमिच्छसि ॥ इमांप्रब्रूहिनगरंत्वांविनेष्यामिभामिनि ॥ २२ ॥ पार्थस्तद्भाषितंश्रुत्वासर्वं
चक्रेयथोदितम् ॥ प्रमीलांवरयामासयुद्धभूमौविशांपते ॥ २३ ॥ उवाचतांविशालाक्षींसंगमंहास्तिनापुरे ॥ तवदास्यामिभद्रेऽहंव्रत-
स्थोहयरक्षणे ॥ २४ ॥ कृष्णस्यदर्शनाद्दोषागमिष्यंतिहितावकाः ॥ एतासामपिसर्वासांभर्त्तारोमत्पुरेशुभे ॥ २५ ॥ भविष्यंतिनसं
देहोहयंमुंचव्रजाम्यहम् ॥ सहितावात्वमायाहिव्रजवाहास्तिनापुरे ॥२६॥ ततोमुक्त्वातुरंगंतंसाजगामयुधिष्ठिरम् ॥ हयोययौवृक्षदेशान्फ-
लितान्मानुषैर्गजैः ॥ २७ ॥ स्त्रीभिर्गोभिश्चपशुभिरजाविकखरैरपि ॥ प्रभातेचैवजायंतेमध्याह्नेयौवनान्विताः ॥ २८ ॥ सायंकालेम्रियं-
तेहिवृक्षेषुविविधाजनाः ॥ ययौतत्रापिपार्थोऽसौविस्मयोत्फुल्ललोचनः ॥ २९ ॥ ततोदेशान्सविविधांस्तुरंगेणसमान्वितः ॥ कर्णप्रावर-
णानेकवक्त्रानेकाक्षपादकान् ॥ ३० ॥ हयाननांस्त्रिनेत्रांस्तान्दीर्घनासांस्त्रिपादकान् ॥ सशृंगानेकशृंगांश्चकरवक्त्रानुपाययौ ॥ ३१ ॥
भीषणस्यपुरंप्राप्तोराक्षसस्यतुरंगमः ॥ राक्षसास्तत्रबहवोवसंतिपुरुषादकाः ॥३२॥ पापाचाराःकोपयुक्तादीर्घकालप्रजीविनः ॥ कोटि-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्रितयमेतेषांराक्षसानांपुरःस्थितम् ॥ ३३ ॥ भीषणस्यपुरोधास्तुमेदोहासतुरंगमम् ॥ ददर्शभ्रममाणांहिकाननेब्रह्मराक्षसः ॥ ३४ ॥
ज्ञात्वापार्थहयंप्राप्तंभीषणस्यांतिकंययौ ॥ नरांत्रसूत्रसंभूतंकंठेयज्ञोपवीतकम् ॥ ३५ ॥ बिभ्रन्नरकपालानांजपमालांभयानकाम् ॥
गजवक्रस्यशुष्कस्यसजलंहिकमंडलुम् ॥३६॥ नेत्रगोलकजांकंठेप्रोतांघोरांस्रजंतथा ॥ गजदासेरकौयुक्तौकर्णयोस्तस्यभूषणे ॥३७॥
गजपृष्ठभवस्यास्थ्नोदंडंचसपलंकरे॥ उवाचभीषणंगत्वापार्थःप्राप्तस्तवाहितः ॥ ३८ ॥ तुरंगंपालयानोऽत्रविद्धितंराक्षसाधिप ॥ पिता
हितेबकोनामनिहतोस्याग्रजेनसः ॥ ३९ ॥ एनंभीमानुजंशीघ्रंगृहीत्वायज्ञमाचर ॥ सर्वलक्षणसंयुक्तंनरमेधंममाज्ञया ॥ ४० ॥ आचा-
र्योऽहंभविष्यामिसंत्यन्येब्रह्मराक्षसाः ॥ कुलीनाव्रतयुक्ताश्चचातुर्मास्यव्रतेस्थिताः ॥ ४१ ॥ येकुर्वंतिसुरापानंरुधिरेणापितोषिताः ॥
मासोपवासिनीनांतुमांसेनश्रावणेव्रतम् ॥ ४२ ॥ तथाभाद्रपदंप्राप्ययतीनामूर्ध्वरेतसाम् ॥ आहारेणैवजीवंतिह्याश्विनेचजटावताम्
॥ ४३ ॥ कार्तिकेचकुमाराणांपलेनव्रतधारकाः ॥ तस्माद्धारयपार्थंहिससैन्यांहतुरंगमम् ॥ ४४ ॥ व्रतस्थाश्चिरकालंहितिष्ठंतिब्रह्मरा-
क्षसाः ॥ गजान्धनंजयस्याद्यभक्षयंतुतथाहयान् ॥ ४५ ॥ नराणांरुधिरेणैवकोष्णेनगलनालतः ॥ मांसेनचसमुदायुक्ताभवंत्वेतेऽद्यता-
पसाः ॥ ४६ ॥ रावणेनकृतोयज्ञोनरमेधोमहात्मना ॥ तस्मिन्यज्ञेसुतृप्तास्तुसर्वेतेब्रह्मराक्षसाः ॥ ४७ ॥ सांप्रतंत्वत्कृतेयज्ञेवयंतृप्ताभ-
वामहे ॥ भीषणउवाच ॥ सर्वंतातकरिष्यामियथोक्तंभवताम ॥ ४८ ॥ पितृशत्रुंपुरंप्राप्तंकथमद्यनधारये ॥ भवादृशैर्वृतश्चाद्यसुविद्यै-
र्ब्रह्मराक्षसैः ॥ ४९ ॥ एकंपृच्छामितातत्वांयज्ञेकिंतवभोजनम् ॥ मयादेयंतवविभोपार्थसैन्याद्यथोचितम् ॥ ५० ॥ स्वरुचिंशंसतुभवा-
निहयज्ञंसमाचरे ॥ मेदोहोवाच ॥ नराणामतिपुष्टानांमेदःप्रीतिश्चलोचनैः ॥ ५१ ॥ गजानांचनराणांचहयानांनयनैर्मम ॥ मेदःक्लिन्नैः
परातृप्तिस्त्वत्प्रसादाद्भविष्यति ॥ ५२ ॥ सहस्रमात्रंराजेंद्रपदातीनांचभोजनम् ॥ तवयज्ञेकरिष्यामिबह्वाशीनांपरैःसमः ॥ ५३ ॥
तस्यभाषितमाकर्ण्यराक्षसोमुदितोऽभवत् ॥ चकारमण्डपंरम्यंसपुरोहितऋत्विजैः ॥ ५४ ॥ यज्ञार्थंतरसायोद्धुंप्रायात्पार्थचमूंप्रति ॥
राक्षसानांचघोराणांवृतःकोटित्रयेणसः ॥ ५५ ॥ राक्षस्यःपर्वतारूढाददृशुःपार्थमागतम् ॥ हनूमंतंविलोक्यैकाराक्षसीवाक्यमब्रवीत्
॥ ५६ ॥ राक्षस्युवाच ॥ पलायध्वंपलायध्वंभवतीनांनजीवितम् ॥ वानरंचात्रपश्यामिनिहतायेनराक्षसाः ॥ ५७ ॥ रावणस्यपुरेदृष्टो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मयाऽयंयत्रजानकी ॥ स्थिताशोकवनेदेवीतदाप्रभृतिमेभयम् ॥ ५८ ॥ राक्षसीवाक्यमाकर्ण्यप्राहलंबोदरापरा ॥ कृशहस्तपदादीर्घ-
ग्रीवानलवसमुच्छ्रया ॥ ५९ ॥ रावणंमावदनरान्मृत्युंप्राप्तंममाग्रतः ॥ वानरंभक्षयिष्यामिसभयंपुरतस्तव ॥ ६० ॥ तांतुचैवापराप्राह
किंत्वयागदितंकृशे ॥ पश्यमेत्वंस्तनौदीर्घौस्थूलौभूमौविलंबिनौ ॥ ६१ ॥ योजनंप्राप्यमत्पृष्ठेकृष्यंतौद्रुमनाशनौ ॥ कुचेनपाण्डवंह-
न्मिहनूमंतंचवानरम् ॥ ६२ ॥ सैन्यंचभारतंवेगान्माभीतोराक्षसीगणः ॥ जयतांवानरान्मंदोनमांजानातिभीषणः ॥ ६३ ॥ तावत्तृती-
याकुपितापुष्टांतांयोजनस्तनीम् ॥ जगादकिंभयंत्वत्तोगमिष्यातिकुचेनकिम् ॥ ६४ ॥ स्तनौतेयोजनंप्राप्तौबिल्वमात्रौममाग्रतः ॥
योजनंकुचयोःप्राप्तंचूचुकंममपश्यत ॥६५॥ सर्वांसांव्यपनेष्यामिभयंहत्वाकपीश्वरम् ॥ एतावदुक्त्वावचनंपार्थसैन्यंनिरीक्ष्यसा ॥६६॥
उत्प्लुत्यगगनेतीव्राहाहाकृत्वाप्रधाविता ॥ कुचाभ्यांभ्रममाणाभ्यांस्थूलाभ्यांसंगरेनृप ॥ ६७ ॥ पातयंतबिलंभूरिचूर्णयंतमिहागजान्॥
यत्रयत्रकुचौलग्नौतत्रतत्पातितंबलम् ॥ ६८॥ परमाणुनिभंसैन्यंकृतंकेवलयातया ॥ उत्क्षिपन्तीगजानश्वान्नरानपिसुदारुणान् ॥ ६९॥
अन्याश्चबह्वयोराक्षस्यस्तथाचक्रुःक्षयंरणे ॥राक्षसास्तेऽपितान्वीरान्पातयामासुराहवे ॥७०॥ भीषणःपार्थमासाद्यचेदंवचनमब्रवीत् ॥
भीषणउवाच ॥ तिष्ठपार्थकुतोयासिदिष्ट्याद्दृष्टोऽसिसंगरे ॥७१॥ भीमेनमेहतस्तातस्तदाहंनसमीपगः॥त्वामद्यसंगरेजित्वानरमेधंसमा-
चरे ॥ ७२ ॥ ततोभीमंवधिष्यामिपास्यामिरुधिरंबलात् ॥ ततोमुमोचबाणौघान्मुद्गरान्पर्वतान्द्रुमान् ॥ ७३ ॥ पाण्डवंपीडयामास
राक्षसैःसहितोबली ॥ अर्जुनस्तंतथाभूतंसगणंराक्षसंशरैः ॥७४॥ बिभेदशतसाहस्रैःसमंताल्लोमवाहिभिः ॥ हनूमान्राक्षसीनांहिचकार
कदनंमहत् ॥७५॥ लांगूलवेष्टिताःसर्वास्ताडिताधरणीतले ॥ गतप्राणाभिन्नगात्राःकीर्णकेश्योहताश्चताः ॥ ७६ ॥ भयात्पलायिताः
काश्चिद्याताःपर्वतसानुषु ॥ रक्षोघ्नैःपांडवोमंत्रैःसंमंत्र्यनिशिताञ्छरान् ॥ ७७ ॥ मुमोचराक्षसबलेभीतास्तेदुद्रुवुर्वने ॥ भीषणःससृजे
मायांराक्षसींक्रोधपूरितः ॥ ७८ ॥ सद्योऽभवन्पर्वताश्चसिंहाश्वशतशोगजाः ॥ शार्दूलाः शरभाव्याघ्रास्तरक्षाविद्युतस्तथा ॥ ७९ ॥
भीषणेनरणेराजन्पांडवंप्रतिमायया ॥ आश्रमेऋषिरेवासील्लीनशांतमृगद्विजे ॥ ८० ॥ गंगातीरेस्वशिष्येभ्योनिगदन्ब्रह्मानिःस्पृहः ॥
अर्जुनंप्राहतरसाराक्षसैस्त्रासितावयम् ॥ ८१ ॥ नलभामःसुखेनैवतपःकर्तुंधनंजय ॥ स्वागतंतेऽस्तुतिष्ठत्वंवसआघूर्णिकोभव ॥ ८२ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ऋषीणामाश्रमेभुक्त्वालभंतेक्षत्रियाबलम् ॥ कियंतमथकालंत्वंस्थित्वापार्थमयासह ॥ ८३ ॥ अभ्यस्यविद्यांरुचिरांमयादत्तांधनं-
जय ॥ तयाह्येतेमरिष्यंतिराक्षसानात्रसंशयः ॥ ८४ ॥ ज्ञात्वामायांपांडवोऽथनिहत्यासुरभीषणम् ॥ गृहीत्वाकांचनंतस्यरत्नानिविवि-
धानिच ॥ ८५ ॥ हयांस्तितत्तिरिकल्माषांश्छत्रंदिव्यंचकुंडले ॥ ततोजगामपुत्रस्यसहयःश्वेतवाहनः ॥ ८६ ॥ रम्यंमणिपुरंनामबभ्रु-
वाहनपालितम् ॥ नराःसत्यव्रतायत्रनार्यश्चपतिसेवकाः ॥ ८७ ॥ वेदार्थशास्त्रनिपुणोभातियत्रमहाजनः ॥ चिंतनंवासुदेवस्य नान्यां
चिन्तांप्रकुर्वते ॥ ८८ ॥ बंधनंकेशपुष्पाणांपशूनांसदयाइव ॥ प्रकुर्वंतिचसंघातंनारीणांकामिनीयुताः ॥ ८९ ॥ स्वप्नेऽपिनानृतं
यत्रप्रवदंतिजनाःक्वचित् ॥ मुक्ताश्चकामिनीनांहिहृदयेऽपिचमस्तके ॥ ९० ॥ नासाग्रेभांतिराजेंद्रसतोयाव्रतलोलकाः ॥ शूराश्चयत्रश-
तशोबभ्रुवाहनपूजिताः ॥ ९१ ॥ महाकालमपिप्राप्तंतोषयंतिबलेनतम् ॥ विमुखानरणेवीरानार्थिनांपुरतःक्वचित् ॥ ९२ ॥ जायंते
देहदानेनवदान्याः प्रार्थिताः सदा ॥ प्राकृतस्यजनस्यापिमुखाद्वाणीसुसंस्कृता ॥ ९३ ॥ निर्यातिसर्वदायत्रप्राप्तस्तत्रतुरंगमः ॥ तुष्ट-
पुष्टजनाकीर्णंनित्योत्सवविभूषितम् ॥ ९४ ॥ रम्यंसुवर्णप्राकारंनगरं चार्जुनैश्चतत् ॥ रक्षितंचमहावीरैः सबलैर्वीर्यशालिभिः ॥ ९५ ॥
सहस्रंशकटानांहिपूरितंकांचनेनच ॥ हंसध्वजादिभिर्दत्तःप्रत्यब्दंनृपतेःकरः ॥ ९६ ॥ सुवर्णरूप्यरत्नैश्चबभ्रुवाहनकारितम् ॥ सुचित्रं
गृहवीथीभिःप्रासादैर्गोपुरैर्मठैः ॥ ९७ ॥ द्वितीयमिववैकुंठंस्थापितंविष्णुनाक्षितौ ॥ निरीक्ष्यतत्तथारूपंनगरंचार्जुनोऽब्रवीत् ॥ वयं
कुतोऽत्रसंप्राप्तामरालध्वजशंसमे ॥ ९८ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेमणिपुरागमनंनामद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥ छ ॥ जैमिनि-
रुवाच ॥ हंसध्वजःपार्थवचःसमाकर्ण्याब्रवीत्स्वयम् ॥ बभ्रुवाहननामात्रनृपतिर्वर्ततेऽर्जुनः ॥ १ ॥ यस्मैसुवर्णसंपूर्णशकटानांसहस्र-
कम् ॥ प्रत्यब्दंदीयते पार्थ मयान्यैः पार्थिवैः सदा ॥ २ ॥ रम्यंमणिपुरंतस्यसंगताःस्मोहयान्विताः ॥ तेजस्वीसबलः प्राज्ञोवेदार्थ-
मनुवर्तकः ॥ ३ ॥ वृद्धानुशासनेमग्नः परस्त्रीविमुखःसदा ॥ दातॄणांप्रथमश्चैकोयथानारायणोहरिः ॥ ४ ॥ सुमतिश्चास्यविख्यातो
महासत्त्वपराक्रमः ॥ सेनानाथोऽस्यधीरोऽत्रसकोपंशंकरंसहेत् ॥ ५ ॥ परस्यसुकृतंकर्मपरमाणुनिभंरणे ॥ राज्ञेनिवेदयत्येवनस्मर-
त्यपकारकम् ॥ ६ ॥ हयंग्रहीष्यंतियदिसैनिकाश्चास्यभूपतेः ॥ क्लेशेनमहतामोक्तुंशक्नुमोवाजिनंपुनः ॥ ७ ॥ एवंब्रुवतिवीरेहिगृध्रःपरमदा-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रुणः ॥ धनंजयकिरीटाग्रेस्थितोमृत्युप्रदर्शकः ॥ ८ ॥ तेनतेविस्मिताःसर्वेत्रासंजग्मुश्चकंपिरे ॥ जैमिनिरुवाच ॥ परंतुरंगंनगरेश्रुत्वा धावंतमागतम् ॥ ९ ॥ पाल्यमानंमहावीरैःसबलेनकिरीटिना ॥ आह्वयामासराजासौलीलयाबभ्रुवाहनः ॥ १० ॥ वीराणांयुधिशूराणां सहस्रेणतुरंगमम् ॥ रात्रौसदसिचानीयददर्शहरिमुत्तमम् ॥ ११ ॥ पूजितंचर्चितंरम्यंमुक्ताफलविभूषितम् ॥ सिंहासनेचोपविष्टोरत्नकांचननिर्मिते ॥ १२ ॥ सभातस्यविचित्रैवरत्नचित्राहिरण्मयी ॥ अयुतस्तंभसंयुक्तानानाभावप्रदर्शका ॥ १३ ॥ हंसाश्चैवमयूराश्चशुकाः पारावतास्तथा ॥ सारिकाःकोकिलाःकेकारत्नकांचननिर्मिताः ॥ १४ ॥ सजीवाइवलक्ष्यंतेराज्ञःसदसिशोभनाः ॥ द्रुमैरत्नमयैर्दिव्यैर्गजैर्मत्तैःसमावृताः ॥ १५ ॥ ईहामृगैःकृत्रिमैश्चमीनैर्नक्रैःसुशोभिताः ॥ रत्नप्रदीपाःशतशोयत्रकांचनदीपकाः ॥ १६ ॥ गंधतैलावसिक्ताश्चकर्पूरपुलकैस्तथा ॥ प्रदीपितासभाभातिदीपैर्नानाविधैर्नृप ॥ १७ ॥ नृपभूषणकांत्याचशस्त्राणामपिभारत ॥ कर्पूराणामपिकणैः पतितैर्भूमिकंबलाः ॥ १८ ॥ अरुणाः सितवर्णास्तेदृश्यंतेजनमेजय ॥ धूपवासेनपुष्पाणांगंधेनागुरुणासह ॥ १९ ॥ कस्तूरीनिकरैस्तोयैर्गंधराजैःसुकेसरैः ॥ मूर्च्छयंतीसभालोकानुपविष्टान्नृपांतिके ॥ २० ॥ चित्रांगदसुतोवीक्ष्यतुरंगंपत्रवाचनात् ॥ युधिष्ठिरस्यतंज्ञात्वाहयंपार्थेनपालितम् ॥ २१ ॥ सुबुद्धिंपरिपप्रच्छमंत्रिणंमन्त्रिसत्तमम् ॥ जननीमेपार्थपत्नीनृत्यंतीपितृसद्मनि ॥ २२ ॥ तालहीनायदाजाताशप्तापित्रामहात्मना ॥ नक्रीभूताचिरंतिष्ठजलेविगततालिके ॥ २३ ॥ यदाऽर्जुनस्यचरणौप्राप्स्यसेदैवयोगतः ॥ सत्वांमोचयिताभर्ताभविष्यतिनसंशयः ॥ २४ ॥ तथाजातंपुरापार्थात्संजातोऽहंपुरेशुभे ॥ जननीमेपरित्यज्यगतासातंयुधिष्ठिरम् ॥२५॥ मयाराज्यंमहत्प्राप्तंपुत्रोऽहंपांडवस्यहि ॥ किंकरोमिसुबुद्धेऽत्रमयाकार्यंविनाशितम् ॥ स्वपितुस्तुरगश्चायंसमानीतोऽविचारतः ॥२६॥ सुबुद्धिरुवाच ॥ एवमेतन्नसंदेहःप्रथमंनविचारितम् ॥ त्वयैवपालनीयोयंवर्षमात्रंतुरंगमः ॥ २७ ॥ स्वपितुःशासनंकार्यंहंतव्या हयहारिणः ॥ पुत्राणांपरमोधर्मःक्रियतेपितृपूजनम् ॥ २८ ॥ अधुनाविविधंवित्तंराज्यंचनृपसत्तम ॥ समर्पयार्जुनायाथप्रसादयनिजं गुरुम् ॥ २९ ॥ ब्राह्मणैः संयुताः सर्वेनरनारीसमावृताः ॥ कुमारीणांगणाःपुष्टागजारूढाव्रजंतुतम् ॥ ३० ॥ नृत्यंत्योयांतुनर्तक्यः प्रगायंतश्चगायकाः ॥ वयंसर्वेसैनिकास्तेनागरास्तेमहाजनाः ॥ ३१ ॥ संभावयित्वाजनकंतावकंहरिसेवकम् ॥ प्रयच्छामोहयंशीघ्रमेवं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मंत्रःसुखोदयः ॥ ३२ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ श्रुत्वासुबुद्धेर्वचनंराजासौबभ्रुवाहनः ॥ प्रययौसबलःशीघ्रंगृहीत्वाथतुरंगमम् ॥ ३३ ॥
ब्राह्मणैःसहितोवीरैर्नागरैश्चमहाजनैः ॥ चंदनानिचकस्तूरीकर्पूरनिकरान्बहून् ॥ ३४॥ वाहितैःशकटैःसाकंतथान्यैरत्नपूरितैः ॥ गजै-
र्मत्तैश्चन्द्रगौरैरथैः कनकचित्रितैः ॥ ३५ ॥ श्यामकर्णैश्चतुरगैर्वेष्टितः पांडवंमुदा ॥ वादित्राणांचनादेनजयशब्दैःसुमंगलैः ॥ ३६ ॥
गजारूढकुमारीणांकरमुक्तैः समौक्तिकैः॥ अग्रतोधूपधूमैश्चलाजैर्दूर्वादलैर्वृतः ॥३७॥ यत्रव्यूह्यनिजंसैन्यंस्थितोवानरकेतनः ॥ प्रद्युम्नं
पुरतः कृत्वायौवनाश्वंसपुत्रकम् ॥ ३८ ॥ अनुशाल्वंमहावीरंनीलकेतुंसुधार्मिकम् ॥ हंसध्वजंमहाराजंशैनेयंचमहाबलम् ॥ ३९ ॥
हार्दिक्यंयादवाध्यक्षंतथाऽन्यान्यादवान्विभुः ॥ गजादुत्तीर्यवीरोऽसौबलवान्बभ्रुवाहनः ॥४०॥ नमन्नमन्नाजगामपश्यतांसर्वभूभुजाम् ॥
पदातिश्चार्जुनसुतः प्रहृष्टःप्रत्ययात्स्वयम् ॥ ४१ ॥ संस्थाप्यवस्तुजातंतद्यदानीतंतदग्रतः ॥ मुक्त्वाकेशान्क्षालनार्थंपादयोःपांडव-
स्यहि ॥ ४२ ॥ विरजस्कौकृतौपादौस्वकेशैःपरितोषितः ॥ ववर्षुःकन्यकाःसर्वाःपुष्पमुक्ताफलानिच ॥ ४३ ॥ सबलःसपपातोर्व्यां
दंडवद्बभ्रुवाहनः ॥ अर्जुनस्यांतिकेराजन्साश्रुकंठोमहामतिः ॥ ४४ ॥ पार्थस्यांघ्रिंसमासाद्यपुनरेवोत्थितोऽब्रवीत् ॥ बभ्रुवाहनउवाच॥
तवाहंपुत्रकस्तातउलूप्यापरिवर्धितः ॥४५॥ चित्रांगदाप्रसूतंमांत्यक्तस्तीर्थकरात्पुरा ॥ बभ्रुवाहननामाहंनजानेतुरगंतव ॥४६॥ गृहा-
णराज्यंनिखिलंशाधिमांत्वंधनंजय ॥ पुनरेवार्जुनपुरोनिपपातविशांपते ॥४७ ॥ क्षमस्वेतिवदन्वाग्मीसभृत्योबलसंयुतः ॥ तंतथाभा-
षमाणंतेनिरीक्ष्यार्जुनसैनिकाः ॥ ४८ ॥ प्रद्युम्नप्रमुखाःप्रोचुःपार्थंप्रतिमहीपते ॥ पुत्रंकथंनगृह्णासिब्रुवंतंपरमंहितम् ॥४९॥ मानीचप-
तितोभूमौसमुत्थापयपांडव ॥ पश्यश्रियंचमहतींस्वपुत्रस्यातितेजसः ॥ ५० ॥ जैमिनिरुवाच ॥ तेषांभाषितमाकर्ण्यपार्थःक्रोधसम-
न्वितः ॥ पदातंताडयित्वाथबभ्रुवाहनमौरसम् ॥ ५१ ॥ मस्तकेभर्त्सयन्कोपात्कालकल्पंसुदारुणम् ॥ भाविनाचविनाशेननिर्गीर्णो
वाक्यमब्रवीत् ॥ ५२ ॥ अर्जुनउवाच ॥ नत्वंममौरसःपुत्रोभयग्रस्तकलेवरः ॥ चित्रांगदाप्रसूतंत्वांवैश्यान्मन्येनपांडवात् ॥ ५३ ॥
प्रथमंविधृतःकस्मात्तुरगोमेस्वपौरुषात् ॥ भयेनवैश्यवत्त्वंतुतुरगंदातुमिच्छसि ॥ ५४ ॥ नमयाजानितश्चान्यस्त्वादृशःक्लीबपौरुषः ॥
सुतःसजनितोयस्तुमहाबुद्धिपराक्रमः ॥ ५५ ॥ कृष्णप्रियोधर्मपरोममचापिप्रियोगतः ॥ सुभद्रानंदनःपुत्रोममैकः क्षत्रियांतकृत्॥५६॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

येनद्रोणमुखावीराःसंग्रामेविमुखाःकृताः ॥ चक्रव्यूहंविनिर्भिद्यरक्षितोधर्मनंदनः ॥ ५७ ॥ क्वजंबूकःक्वपंचास्यःक्वखंजःक्वचशीघ्रगः ॥ त्वंजंबूकःकुतःसिंहःसुभद्रानंदनोमम ॥ ५८ ॥ मूढसैन्यंनपतितंतावकंमच्छरैःक्षितौ ॥ नबाणाहृदितेलग्नाःकथंभीतोऽसिदुर्मते ॥५९॥ गंधर्वराजदुहिताजननीतवनर्तकी ॥ त्वंनटोभवगच्छाद्यराज्यंत्यक्त्वागृहेधनुः ॥ ६० ॥ त्यजैतद्विपुलंरम्यंरथंचकुलपांसन ॥ क्षात्रधर्मेणतेहीनंजीवितंनसुखप्रदम् ॥ ६१ ॥ मातृवंशंगृहाणत्वंबद्धाकंठेतुमर्दलम् ॥ बालेयंपृष्ठतोबद्धारंगेनृत्यंप्रवर्त्तय ॥ ६२ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततःसबुबुधेसर्वंयत्पित्राभाषितंतदा ॥ प्रत्युवाचहसन्वाग्मीसकोपस्तत्रपांडवम् ॥ ६३ ॥ बभ्रुवाहनउवाच ॥ सर्वंतेक्षामितं पार्थनत्वेकंक्षामयेपुनः ॥ वेश्याज्जातंमन्यसेमांजननीमेप्रदूषिता ॥ ६४ ॥ त्वयाल्पबुद्धिनालोकेसमक्षंमेद्यसंगरे ॥ क्षात्रियत्वंदर्शयामि तवाग्रेतुधनंजय ॥ ६५ ॥ गच्छंतुकन्यकाःसर्वाःपुरमध्येमहाजनाः ॥ सैनिकाश्चात्रातिष्ठंतुहयोऽयंचनिबध्यताम् ॥ ६६ ॥ कथंमोचयितापार्थोभविष्यतितुरंगमम् ॥ मयाधृतःपौरुषेणव्यूह्यसेनांहिभासुराम् ॥ ६७ ॥ सुबुद्धिप्रमुखावीरायत्ताःसंतुरणेमम ॥ सर्वेतेतादृशं चक्रुर्गृहीत्वातुरगांस्थिताः ॥ ६८ ॥ महत्सैन्यंस्थितंघोरंसशब्दंकालरूपधृक् ॥ चामरापीडसंयुक्तंरुद्राक्षवलयंपृथु ॥ ६९ ॥ नानारत्नसुवर्णेन भूषितं चारुकुंडलम् ॥ नानावादित्रशंखानांनादेनैवविनादितम् ॥ ७० ॥ गजानामर्बुदंनद्धंघंटाकंबलधारिणाम् ॥ रथानामपिराजेंद्रस्थापितंकोटिसप्तकम् ॥ ७१ ॥ हयानामपिरूढानामर्बुदद्वितयंतथा ॥ पदातीनांसुपुष्टानांत्रितयंचार्बुदस्यहि ॥ ७२ ॥ महावीराः सदापुष्टाःसंग्रामकुशलानृप ॥ अन्योन्यस्यहितेयुक्ताःसत्यव्रतपरायणाः ॥ ७३॥ चित्रांगदात्मजेनैतेयोजितास्तत्क्षणान्नृप॥ तैस्तदावेष्टितंसैन्यंपांडवस्यमहात्मनः ॥ ७४ ॥ नानाशस्त्रप्रहरणैर्मोहलोभैर्यथाजगत् ॥ घोरैःकिलकिलाशब्दैः सिंहनादैश्चतर्जनैः ॥ ७५ ॥ तिष्ठतिष्ठेतिभाषद्भिःपातयद्भिःपरान्रणे ॥ ततोरथंसमारुह्यदिव्यंकनकचित्रितम् ॥ ७६ ॥ त्रिभूमिकंसुशस्त्राढ्यंमुक्तामालाविभूषितम् ॥ प्रलंबचामरधरंमयूराश्वंपताकिनम् ॥ ७७ ॥ किंकिणीशतसंपूर्णंशक्रस्यंदनहासकम् ॥ उवाचकार्ष्णिःपितरंतिष्ठेति परुषंरणे ॥ ७८ ॥ बभ्रुवाहनउवाच ॥ गृहाणार्जुनकोदंडंपौरुषंपश्यमामकम् ॥ पितृभावेनचानीतोमयायंतुरगस्तव ॥ ७९ ॥ पुनः समर्पितस्तुभ्यंसर्वंराज्यंनिवेदितम् ॥ शरणंचागतोऽहंत्वांतन्मान्यंनाभवत्तव ॥ ८० ॥ संग्रामएवचेन्मान्यस्तवपार्थनसंधिता ॥ सन्नद्धं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

विद्धिमांरौद्रंकस्त्वांत्राताद्यविद्यते ॥ ८१ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंवदंतंसमरेबभ्रुवाहमातुरम् ॥ समाह्वयंतंपार्थींहियुद्धार्थंदैत्यनायकः
॥ ८२ ॥ अनुशाल्वोरथारूढस्तमियायसुरोषितः ॥ शरैःसुपुंखैर्नवभिस्तांविव्याधहसन्निव ॥ ८३ ॥ कार्ष्णिःशतेनबाणानामनुशा-
ल्वंसमाकिरत् ॥ दैत्याधिपस्तान्नाराचान्मध्येचिच्छेदसत्वरः ॥८४॥ छिन्नाञ्छरान्वीक्ष्यरोषान्मुमोचान्याञ्छिलाशितान् ॥ कोटिशः
शुकपत्रान्सरणेदैत्याधिपंप्रति ॥ ८५ ॥ उभौशरविभिन्नांगौरुधिरेणपरिप्लुतौ ॥ व्यराजेतांमहाराजपुष्पितौकिंशुकाविव ॥ ८६ ॥
पूरयामासतुर्बाणैर्गगनंनगतदैवतम् ॥ जलदाविवतोयौघैःपरस्परवधैषिणौ ॥ ८७ ॥ अनुशाल्वस्यतुरगान्बाणैर्निन्येयमक्षयम् ॥ चतुर्भिः
पंचमेनापिसारथिंचहसन्निव ॥ ८८ ॥ रथंचिच्छेदषष्ठेनातिलशःप्रहसन्निव ॥ सप्तमेनध्वजश्छिन्नोधनुश्चैवाष्टमेनतु ॥ ८९ ॥ सुवर्णपुंखैर्द-
शभिर्दैत्यराजंसमाकिरत् ॥ अन्यंरथंसमारुह्यगृहीत्वाऽन्यन्महद्धनुः ॥ ९० ॥ अनुशाल्वोऽपिविरथंचकारार्जुनपुत्रकम् ॥ शरीरं
बाणसाहस्रैर्भिन्नंतस्यसुतेजसः ॥ ९१ ॥ सपुनःकार्ष्णिनाराजन्विरथस्तत्क्षणात्कृतः ॥ दैत्याधिपोगदांघोरांप्राहिणोद्बभ्रुवाहने ॥९२॥
गदाप्रहाराभिहतोमणिपूरपुराधिपः ॥ अनुशाल्वंशरैर्घोरैर्नवभिःसमताडयत् ॥ ९३ ॥ तैःशरैरर्दितोराजामूर्च्छितोनिपपातसः ॥ तंवि-
संज्ञंसमीक्ष्याथप्रद्युम्नोयोद्धुमाययौ ॥ ९४ ॥ तिष्ठतिष्ठेतिचवदन्बभ्रुवाहनमार्दयत् ॥ प्रहरंस्तरसाबाणैस्तर्जयन्परुषोक्तिभिः ॥ ९५ ॥
सुवर्णपुंखैर्दशभिःपुनर्विव्याधपाण्डविम् ॥ बभ्रुवाहस्ततःक्रुद्धोबाणानामयुतेनतम् ॥ ९६ ॥ प्रद्युम्नमपिसंग्रामेऽनङ्गंचक्रेयथोचितम् ॥
पूर्वजन्मन्यनंगोऽभूदस्मिन्नापितथाभवत् ॥ ९७ ॥ चित्तेयथासुनाविद्धःकार्याकार्येषुमूढधीः ॥ नगोत्रजांनात्रसुतांनारीप्राप्यविमुंचति
॥ ९८ ॥ संगरेपीडितस्तद्वत्कार्ष्णिःसनृपसत्तम ॥ प्रद्युम्नःशरसंपर्कात्कर्तव्यंनान्वविन्दत ॥ ९९ ॥ बभ्रुवाहोर्जुनस्यापिसेनांतांचतुरं
गिणीम् ॥ ममंथबाणैर्बहुभिःसर्वकायविदारिभिः ॥१००॥ तंवीक्ष्यकृष्णतनयःपुनर्विव्याधसायकैः ॥ बभ्रुवाहंचसबलंसर्वेतेमोहितारणे
॥ १ ॥ मातंगामदसंयुक्ताःकामबाणप्रपीडिताः ॥ पतिताविस्मयःकोऽत्रभ्रममाणारणांगणे ॥ २ ॥ विकीर्णकंबलास्तत्रभिन्नकुंभाविचेतसः ॥ यक्षांगनाश्चकुर्वंतिसंहारंयौवनंनिजम् ॥ ३ ॥ गजकुंभोत्थितैःसांद्रैःरम्यंमुक्ताफलैर्मृधे ॥ नरशीर्षमेदोहीनंकृत्वारुधिरंपूरितम्
॥ ४ ॥ अन्योन्यंतेनशिरसाताडयंतिहसंतिच ॥ गजशीर्षंसरुधिरंप्रक्षिपंतिपरस्परम् ॥ ५ ॥ गजदंतैश्चतुःषष्टियोगिन्यश्चारुविभ्रमम्॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नृत्यंत्योगायनंचक्रुस्तदद्भुतमिवाभवत् ॥ शुष्कांगायत्रवेतालाःकुर्वंतिस्वांतन्तुरणे ॥ पुष्टांमांसैश्चमेदोभिःप्रालिंपंतितथाबहिः ॥ ७ ॥
गजमस्तकमादायभैरवाहयमस्तकम् ॥ नरस्यापिखरस्यापिकरभस्यमहच्छिरः ॥ ८ ॥ नृत्यन् गोलकवद्युद्धेप्राक्षिपंत्यूर्ध्वमूर्ध्वतः ॥
कंकालभैरवायक्षाःपिशाचारुधिरंपपुः॥९॥गजांत्ररज्जुभिर्नृत्यंचक्रिरेध्वनिनोमृधे ॥ वेतालाश्चपिशाचाश्चसमृदंगामुदान्विताः॥११०॥
नरशीर्षमथाबद्ध्यचरणेक्षुद्रघंटिकाम् ॥ नृत्यंतिखलुगायंतितस्मिन्वीरसमागमे ॥ ११॥ कृतपानाःस्मदृश्यंतेकोटिशःशब्दवादकाः ॥
शुंडांगजस्यत्रुटितांगृहीत्वामुखवायुना ॥ १२ ॥ पिशाचाःपूरयंतिस्मकाहलान्नृपसत्तम ॥ गजकर्णौगृहीत्वैकोझर्झरौवादयन्ययौ ॥१३॥
आददेकरभग्रीवांमुक्तमांसांहिजंबुकैः ॥ नरांत्रतंत्रींवीणांचतामवादयतिस्मसः ॥ १४ ॥ ग्रीवापादविहीनानिगजाङ्गानिचवाजिनाम् ॥
भग्नानिमेदोनद्धानिवादयंतिमृदंगवत् ॥ १५ ॥ ब्रह्मग्रहास्तत्रराजन्प्रद्युम्नेकिलयुध्यति ॥ शिरांसितत्रवीराणांछिन्नान्यादायकौतुकात्
॥ १६ ॥ स्वक्रीडाकंदुकांश्चक्रुर्भैरवाःस्वगणैस्तदा ॥ यत्रयत्रहतंसैन्यंकृष्णपुत्रेणमारिष ॥१७॥ शोणितौघानदीतत्रकेशशैवालशाद्वला॥
निमग्नास्तत्रमातंगानदृश्यंतेकुतोनराः ॥ १८ ॥ यथावैतरणीघोराद्वितीयैषाप्रवर्तिता ॥ ११९ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेप्रद्युम्न-
युद्धवर्णनंनामत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥ छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ नदीतीरेश्वापदाश्चकर्षंतःकुणपानिह ॥ आंत्राणिपतितान्याशुभक्षयं-
तोववाशिरे ॥ १ ॥ मांसकर्दमजंदुर्गंनृकपालोपलंतटे ॥ कृत्वाचभैरवास्तत्रचक्रिरेकलहंमुदा ॥ २ ॥ प्राकारस्थाःसाट्टहासांशिरोभिर्ग-
जवाजिनाम् ॥ गजमेदोद्भवां रौद्रामांत्रसूत्रपतंगिकाम् ॥ ३ ॥ कालखण्डकलांगूलांकंकालागगनोक्षिपन् ॥ एताश्चान्यत्तदाचक्रुः प्रद्यु-
म्नस्यरणेनृपः ॥ ४ ॥ पुनःप्रद्युम्नवीरोऽसौपीडयन्वाहिनींबलात् ॥ चकारकदनंघोरंपदातीनांनृपोत्तम ॥ ५ ॥ यथाप्रलयकालेचभू-
तानांशशिशेखरः ॥ निहतास्तेनमातङ्गामदमत्ताःसहस्रशः ॥ ६ ॥ रथाश्चरथिभिःसाकंचूर्णितारणमूर्धनि ॥ हयाश्चसहयारोहाःप्रद्युम्ने-
नबलीयसा ॥ ७ ॥ पातिताभूतलेराजन्बाणैःशतसहस्रशः ॥ पौरुषंदर्शयामासबभ्रुवाहनसैनिकम् ॥ ८ ॥ तथातंवीक्ष्यकुपितंबभ्रुवाहो
महाबलः ॥ शरैःसंछाद्यतुरगान्सारथिंचझषध्वजम् ॥ ९ ॥ मूर्च्छितंतरसाभूमौपातयामासकोपितः ॥ रथानांविंशतिस्तस्यप्रद्यु-
म्नस्यमहात्मनः ॥ १० ॥नाशेनाशेस्वीकृतानांछिन्नापार्थात्मजेनहि ॥ तथैवकृष्णपुत्रेणप्रद्युम्नेनमहारणे ॥ ११ ॥ चूर्णीकृताहिबहवो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रथास्तस्यबलीयसः ॥ अपातयद्रणेकार्ष्णिमूर्च्छितंतस्यसारथिम् ॥ १२ ॥ उत्थायभूमौकुपितःकृष्णपुत्रोऽथरोषतः ॥ तथाप्रद्युम्नम-
पिचनिष्पिपेपार्जुनात्मजः ॥ १३ ॥ प्रहारैःकश्मलंतैस्तुरुक्मिणीनंदनोययौ ॥ उत्थितः पुनरेवासौगदांजग्राहदारुणाम् ॥ १४ ॥ मुमो-
चास्मैकृष्णपुत्रश्चिच्छेदैनांत्रिभिःशरैः ॥ बभ्रुवाहश्चतरसापंचभिस्तमपीडयत् ॥ १५ ॥ रुक्मिणीतनयेनापिबहुधाताडितःशरैः ॥
उभौशस्त्रास्त्रकुशलौशूरौपरमधन्विनौ ॥ १६ ॥ उभौगगनगौराजन्नुभौभूतलचारिणौ ॥ तौचक्रतुस्तदाबाणपूर्णंगगनमंडलम् ॥ १७ ॥
भूतलंचापिराजेंद्रयुद्धेवैलोमहर्षणे ॥ परस्परस्यसंघातान्मयूखान्भासुरानपि ॥ चक्रतुस्तौतदाबाणैर्यथामोहोहरेःस्थितः ॥ १८ ॥ भिन्नाः
सायकवर्षेणभूभृतःकटकैःसह ॥ पर्वताइवराजन्तेधातुरागप्रवाहिनः ॥ १९ ॥ छिन्नशीर्षामानहीनागतश्रीकागतासवः ॥ शिरांसिपति-
तान्येवगृहीत्वामहदायुधम् ॥ २० ॥ कबंधाःशतसाहस्रास्तास्मिन्युद्धेसमुत्थिताः ॥ तरुणीकरजैर्भिन्नावीरास्तेरतिसंगरे ॥ २१ ॥ यथा
व्यथांनजानंतितथायुद्धेशरव्यथाम् ॥ केचित्खड्गकरावीराःपतिताधरणीतले ॥ २२ ॥ करपत्रधराःकेचिद्गदाहस्तास्तथापरे ॥ त्रिशू-
लधारिणश्चान्येसमरेशक्तिसंयुताः ॥ २३ ॥ भुशुंडीपाशपरिघकुद्दालवरधारिणः ॥ भिंदिपालायुधाश्चैवमुसलैश्चापियोधिनः ॥ २४ ॥ सपट्टिश।
यष्टिधरास्तथैवांकुशयोधिनः ॥ कुंतायुधधराःकेचित्कुठारपरशूधराः ॥ २५ ॥ सशस्त्रायेच संप्राप्ताहताःपार्थसुतेनते ॥ वरान् गजा-
श्छरैर्घोरैःसारोहान्सांकुशान्रणे ॥ २६ ॥ सघंटान्विदलीकृत्यननादार्जुननंदनः ॥ तस्य बाणोरथंभित्त्वाहयंभित्त्वातथागजम् ॥ २७ ॥
पदातिनंसकवचंयातिदूरेनतिष्ठति ॥ यत्रयत्रतृणंभूरितत्रवह्निःप्रसर्पति ॥ २८ ॥ वनेप्रज्वलितेयद्वत्तद्बाणःसगच्छति ॥ एवमेकेनतत्सै-
न्यंव्याप्तंपार्थस्यधीमता ॥ २९ ॥ अनुशाल्वःपुनर्वीरंनदन्योद्धुमुपाययौ ॥ प्रद्युम्नोनीलकेतुश्चयौवनाश्वःसपुत्रकः ॥ ३० ॥ हंसध्वजः
पुत्रयुतोमेघवर्णोबलाधिकः ॥ एतेसर्वेतमेकंहिनाभवन्योधितुंक्षमाः ॥ ३१ ॥ पंचभिःपंचभिर्बाणैःस्वान्सर्वान्गतचेतनान् ॥ विरथान्गजही-
नांश्चगताश्वाञ्छत्रवर्जितान् ॥ ३२ ॥ माहबलान्कीर्णकेशान्भूषणैःपरिमोचितान् ॥ चकारसमरेकार्ष्णिःशुष्कास्यान् गतचामरान् ॥ ३३ ॥
रुधिरंस्वंपिबन्तश्चसोमपानमिवाध्वरे ॥ भ्रमंतश्चश्वसंतश्चधावंतश्चरणांगणे ॥ ३४ ॥ पलायंतश्चभिन्नास्तेशरैःकनकाचित्रितैः ॥ कश्चित्प्रविष्टो
नागस्यगतांत्रस्यकलेवरम् ॥ ३५ ॥ सुखंसमन्यतेयावत्तावत्प्राप्तौमहावृकौ ॥ गजदेहात्समाकृष्यचक्रतुर्नैत्रवर्जितम् ॥ ३६ ॥ विभिद्यहृदयं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्यवृकौमांसंजज क्षतुः॥तथापरःशत्रुहतःशिवाभिःपरिनीयते॥३७॥सरागंहृदयंतस्य घनकुंकुमचर्चितम् ॥ शिवानखैःपरिच्छिन्नंददर्श
भुविचाप्सराः॥३८॥तमारोप्यविमानेस्वेपतिंचक्रेसुरांगना॥प्रत्युवाचहसंतीचाशिवानाथकलेवरम् ॥३९॥पश्यभूमौदारयंतितावकंरणमं-
डले ॥ मयाधुनापीडय तेतेस्तनाभ्यांकरुणानमे ॥ ४० ॥ तथैवान्योविशालाक्ष्यारात्रौदष्टाधरोदिवा ॥ स्वेनैवचरणेकोपात्पुनर्नाकेसुर-
स्त्रिया ॥४१॥ व्यथांत्रिवारंसंप्राप्यहृष्टस्तत्कौतुकंमहत्॥गजदेहेप्रलंबंतंबाणभिन्नंकलेवरम् ॥ ४२॥ एकंरणेद्वितीयंतुपश्यत्यन्योऽपिसं
स्थितः दोलयान्दोलितंनाकेदिव्यस्त्रीभिरलंकृतम् ॥४३ ॥ सुपेशलस्वर्गरामाबाहुपाशेनयंत्रितः॥कश्चिद्रणगतान्पाशान्दारुणान्स्मरति
स्माहि ॥ ४४ ॥ इतरस्तत्रसंग्रामेपतितेस्वेकलेवरे ॥ ददर्शवृष्टिंमहतींपततींगजपुष्करात् ॥ ४५ ॥ विमानेऽपिप्रियावक्रमदगंडूषजां
घनाम्॥ एवंतेनतदायुद्धंकृतमर्जुनसूनुना ॥ ४६ ॥ सैन्यंप्रहतमप्रीतंभग्नंचपरिपालितम् ॥ चतुर्विधंसैन्यमसौजग्राहस्वामिवाहवे॥४७॥
बाणैर्विमोहितान्वीरान्स्वपुरेहार्षितोऽनयत् ॥ नीयंतेगजशालासुगजाःपार्थस्यवाजिनः ॥ ४८ ॥ मंदुरासुचपार्थस्यपुत्रेणचबलीयसा ॥
रथास्तुवस्तुजातंतत्पुरमध्येगतंनृप ॥ प्रद्युम्नप्रमुखावीरामोहिताःशरवृष्टिभिः ॥४९॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेबभ्रुवाहनयुद्धवर्णनं
नामचतुर्विंशोऽध्यायः॥२४॥छ॥ जैमिनिरुवाच ॥ संग्रामस्त्वभवद्राजन्बभ्रुवाहनपार्थयोः ॥ यथाकुशस्यरामस्यवाजिमेधहयेधृते ॥१॥
जनमेजयउवाच ॥ कथंरामःकुशंपुत्रंशमयच्छरवृष्टिभिः ॥ कथंचतेनपुत्रेणजितो रामोरणाजिरे ॥ २ ॥ रामोनवेत्तिस्वंसूनुमेतन्मेवि-
स्तराद्वद ॥ यस्माद्रामकथाविप्रसर्वपातकनाशिनी ॥ ३ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ शृणुराजन्महाबाहो रामस्यचरितंमहत् ॥ विस्तरे-
णयथापूर्वंवदतोमेनिशामय ॥ ४ ॥ रामस्तंरावणंहत्वाकुंभकर्णंमहाबलम् ॥ तथान्यान्राक्षसान्घोरान्मेघनादमुखान्रणे ॥ ५ ॥ सीताम-
ग्निमुखाच्छुद्धामादायस्वपुरंययौ ॥ विभीषणेनवीरेणलक्ष्मणेनमहात्मना ॥ ६ ॥ तथाहनूमत्प्रमुखैर्वानरैःपरिवारितः ॥ अयोध्यांप्रविवे-
शाथवसिष्ठप्रमुखाद्विजाः ॥ ७ ॥ पठंतोमंगलंसूक्तंरामसम्मुखमाययुः ॥ वसिष्ठप्रमुखान्दृष्ट्वाततोदाशरथीरथात् ॥ ८ ॥ अवातरत्क्ष-
णाद्रामोनमश्चक्रेचतान्मुनीन् ॥ पश्चाच्चलक्ष्मणःसीतानमस्कारंप्रचक्रतुः ॥ ९ ॥ ततः सतैर्नियुक्तोऽसौरामोराजीवलोचनः ॥ कैकेयीं
चसुमित्रांचभरतंलक्ष्मणंतथा ॥ १० ॥ शत्रुघ्नंचपुरस्कृत्यववंदेरघुवंशजः ॥ कौसल्यांजननींपश्चान्नमस्कर्तुमगाच्चसः ॥ ११ ॥ मलिनां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पंकदिग्धांगींरामदर्शनलालसाम् ॥ भर्तृदुःखपरिक्लिन्नांहर्षितांरामदर्शनात् ॥ १२ ॥ दृष्ट्वापद्मपलाशाक्षंरामंहर्षसमान्विता ॥ परिरभ्य
चिरंतस्थौधनंप्राप्याधनोयथा ॥ १३ ॥ स्नापयंतीदृगंभोभिःस्नेहेनबहुनासुतम् ॥ विशेषेणजटावंतंचिरंस्नानमवर्तयत् ॥ १४ ॥ ततो
रामंकराग्रेणपस्पर्शजननीतथा ॥ राक्षसास्त्रक्षतंदृष्ट्वाप्रोवाचवचनंशुभम् ॥१५॥ वसिष्ठप्रमुखारामंवदंतिकिमिदंवचः॥ अच्छेद्योऽयमभे-
द्योऽयमक्लेद्योऽयंसुतस्तव ॥ १६ ॥ तदिदानींवृथामन्येबाणैर्भिन्नोऽसिराघव ॥ अथवाशिवभक्तंत्वामाहुःकेचिन्मुनीश्वराः ॥ १७ ॥
तस्माद्दत्तंत्वयास्थानंबाणानामितिमेमतिः ॥ स्पृष्ट्वातदङ्गंकौसल्यास्वपाणिभ्यांदयावती ॥ १८ ॥ आनंदंपरमंप्राप्ताज्ञानंलब्ध्वेवण-
ब्राह्मः ॥ तत्करस्पर्शतोरामोमुक्तोदुःखैस्सुदारुणैः ॥ १९ ॥ ततोरामोमहाबाहुर्जननींशिरसाचताम् ॥ नमस्कृत्यततोबंधून्पप्रच्छकु-
शलंचतान् ॥ २० ॥ हर्षितोभ्रातृभिःसर्वैरयोध्यायामुवासस ॥ पालयन्पृथिवींसर्वांसशैलवनकाननाम् ॥ २१ ॥ प्रजाःस्वस्थाह्यवर्त-
तविप्रावेदपरायणाः ॥ आतृप्तेश्चपयःपीत्वावत्सायत्रोपरेमिरे ॥ २२ ॥ गोपालादुदुहुस्तत्रघटोध्नीर्गाःशुभास्तदा ॥ फलंतिसततंवृक्षा
लताः पुष्पंतिसर्वदा ॥ २३ ॥ ओषध्यःफलवत्यस्तादुष्कालादेर्विनाशकाः ॥ सरयूतीरमासाद्ययज्ञान्कुर्वंतियाजकाः ॥ २४ ॥ यूप-
स्तम्भाःसमंताच्चपशुभिरुपशोभिताः ॥ दृश्यंतेस्थाणुतांप्राप्ताअध्वरांतेसमुच्छ्रिताः ॥ २५ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंसरामःसुखितः
पृथिव्यांत्रिभिश्चतैर्भ्रातृभिरग्निकल्पैः ॥ रराजराजीवपलाशनेत्रोगुणैस्त्रिभिःसत्त्वरजस्तमोभिः ॥ २६ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीये
कुशलवोपाख्यानेअयोध्याप्रवेशोनामपञ्चविंशतितमोऽध्यायः ॥ २५ ॥ छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ दशवर्षसहस्राणिराज्यंचक्रेसराघवः ॥
प्रजांनलेभेसीतायांपालयन्पूर्वजस्थितिम् ॥ १ ॥ ततः कालेनमहतागर्भमाधत्तमारिष ॥ नक्षत्रेवैष्णवेतुर्येपादेतद्देवताभिधे ॥ २ ॥
चरेलग्नेप्रवृत्तेचमातुर्देशांतरप्रदे ॥ ततःसचतुरोमासान्रेमेपत्न्यासहेश्वरः ॥ ३ ॥ प्राप्तेतुपंचमेमासेरामःस्वप्नेददर्शसः ॥ सीतांभागी-
रथीतीरेविलपंतीमनाथवत् ॥ ४ ॥ लक्ष्मणेनपरित्यक्तामित्यहोविस्मयान्वितः ॥ प्रातःकृताह्निकोरामोवसिष्ठमिदमब्रवीत् ॥ ५ ॥
रामउवाच ॥ स्वप्नेपश्यामिरुदतींसीतांभागीरथीतटे ॥ तद्गर्भविघ्नशान्त्यर्थंतस्याःपुंसवनक्रिया ॥ ६ ॥ शीघ्रमादिश्यतांब्रह्मन्पुन्नक्षत्रे
दिनेशुभे ॥ तस्यतद्वचनंश्रुत्वावसिष्ठोमुनिपुङ्गवः ॥ ७ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ कर्तव्याशुक्लपक्षेतुकृष्णपक्षोव्यपोहतु ॥ पुष्यार्कयोगेपंचम्यां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कार्यंपुंसवनंविभो ॥ ८ ॥ मुहूर्त्तस्यदिनंयावदागमिष्यतिराघव ॥ तावद्रामममहाबाहोक्रियतांविप्रतर्पणम् ॥ ९ ॥ मुनेस्तद्वचनंश्रुत्वारा-
मोलक्ष्मणमब्रवीत् ॥ सीतापुंसवनंभ्रातःपंचम्यांचभविष्यति ॥ १० ॥ तावत्त्वंगच्छभद्रंतेजनकंचसमानय ॥ विश्वामित्रंमुनिश्रेष्ठंमु-
निभिःपरिवारितम् ॥ ११ ॥ लक्ष्मणोऽपिनमस्कृत्यरामस्योत्तरतोययौ ॥ ततोरामोमहाबाहुःशिल्पिभिर्मंडपंशुभम् ॥ १२ ॥ अका-
रयत्त्रिगव्यूतिंमितमायामतःसमम् ॥ तस्मिन्वसिष्ठोरुचिरंस्थंडिलंसमकल्पयत् ॥ १३ ॥ उदुंबरफलानांचस्रजंतत्रचकारसः ॥ शललं
त्रिषुशुभ्रंचतथावैसूत्रवेष्टनम् ॥१४॥ पीठमौदुंबरंतत्रचतुरस्रंचवल्लकीम् ॥ समकल्पयदेतानिक्रियांगानिमुनीश्वरः ॥ १५ ॥ तावत्सल-
क्ष्मणस्तूर्णंविश्वामित्रंमहामुनिम् ॥ जनकंचसमाहूयरामंनत्वेदमब्रवीत् ॥ १६ ॥ लक्ष्मणउवाच ॥ आगतोजनकोरामविश्वामित्रोमहा-
तपाः ॥ अर्घ्यादिक्रिययाभ्रातःपूजयैतौसमागतौ ॥ १७ ॥ रामस्तद्वचनंश्रुत्वाविश्वामित्रनरेश्वरौ ॥ नमस्कारार्घ्यदानेनपूजयामासतौ
सदा ॥ १८ ॥ ततःप्राप्तेमुहूर्तेचवसिष्ठोव्याहरद्वचः ॥ रामत्वंसीतयासार्धंकुरुस्नानादिकाःक्रियाः ॥१९ ॥ मंडपंचसमायाहिभ्रातृभ्रातृ-
समावृतः ॥ अथदाशरथीरामःसुस्नातःसीतयासह ॥ २० ॥ आगतोमंडपंरम्यंब्राह्मणैस्समलंकृतम् ॥ वेदविद्भिःसदाचारैःस्मृतिज्ञैः
कर्मकोविदैः ॥ २१ ॥ ततोवसिष्ठोरामंतांचतुष्केसंन्यवेशयत् ॥ चरुपूर्वमथोहोमंतिलाज्याहुतिभिःक्रमात् ॥ २२ ॥ चक्रेब्रह्मात्मजः
सर्वंसलिलेनाभ्यषिंचनम् ॥ सीतायामूर्धजेष्वेवंसूत्रवेष्टंसमाक्षिपत् ॥ २३ ॥ विष्णुबीजकृतांमालांयज्ञांगफलसंभवाम् ॥ वासिष्ठेनसमा-
क्षितांबिभ्रतीजानकीतदा ॥ २४ ॥ ब्रह्मगोलकसंघातंबिभ्रतीवविराजते ॥ वीणांप्रवीणोभरतोवादयज्जानकींप्रति ॥ सशिक्षापयिषुर्गी-
तंगर्भस्यैवंवभौविभुः ॥ २५ ॥ एवंकृतस्वस्त्ययनोरघूद्वहोमुनीश्वरान्पायसशर्कराज्यैः ॥ संतर्प्यवस्त्राणिसुवर्णभूषणंददौरथानश्वगणा
न्द्विजेभ्यः ॥ २६ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ जनकेनापिरामायदत्तंराज्यमकण्टकम् ॥ विश्वामित्रंपुरस्कृत्यवनवासंततोययौ ॥ २७॥ अयो-
ध्यायांदाशरथिःशयानःकिलसीतया ॥ एकदारात्रिसमयेहृष्टःसीतांवचोऽब्रवीत् ॥२८॥ रामउवाच ॥ दोहदःकीदृशोभद्रेकस्मिन्वस्तु-
नितद्वद ॥ सीतातद्वचनंश्रुत्वाभर्तारमिदमब्रवीत् ॥ २९ ॥ सीतोवाच ॥ तवप्रसादान्मेकामःपरिपूर्णःसदाऽनघ ॥ परंभागीरथीतीरेगं-
तुमिच्छामिराघव ॥ ३० ॥ ऋषिपत्न्यश्चयत्रासन्नृषयोऽजिनवाससः ॥ जहासरामःकिमिदंनतृप्तावनवासतः ॥ ३१ ॥ सीतेत्वंदण्ड-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कारण्येवर्षाणिनवपंचच ॥ अद्यवादोहदस्तेऽयंप्रथमोनिष्फलःकथम् ॥३२॥ प्रातर्भागीरथीतीरेगमनंतेऽस्तुजानकि ॥ इतितस्यैप्रति-
श्रुत्यसुष्वापससुखंप्रभुः ॥ ३३ ॥ निशीथेतुव्यतिक्रांतेचाराःपुरचरानिशि ॥ रामंरहःसमागम्यवाक्यमूचुःपृथक्पृथक् ॥ ३४ ॥ तव
कीर्तिःप्रतापश्चसर्वतोवर्ण्यतेजनैः ॥ रामःपृच्छत्यतिदृढंलोकानांकीदृशीस्थितिः ॥ ३५ ॥ म मवाममभार्यायाभ्रातॄणांदुष्कृतंकिल ॥
सुकृतंवात्वयाचारभ्रमतानिशियच्छ्रुतम् ॥ ३६ ॥ तत्सत्यंवदचारत्वंमाभीतिंकुरुदण्डतः ॥ चारोऽपिरघुनाथंतंप्रत्युवाचहसन्निव
॥ ३७ ॥ चारउवाच ॥ रामत्वद्दर्शनादेवदुष्कृतंभस्मसाद्भवेत् ॥ तवापिदुष्कृतंमन्येविपरीतंरघूद्वह ॥ ३८ ॥ वयंस्थानानिपापानि
भ्रमामोरघुनन्दन ॥ त्वांदृष्ट्वासर्वपापेभ्योमुच्येमभरताग्रज ॥ ३९ ॥ तथापिलोकोदुर्वारःकिंचिद्दुष्टंवदत्यसौ ॥ निशार्धेभ्रमताराजन्दृष्टं
चित्रतरंमया ॥ ४० ॥ कस्याचिद्रजकस्यास्यांपुर्यांभार्यात्यगाद्गृहम् ॥ पितुर्वेश्मससमासाद्यतस्थौदिनचतुष्टयम् ॥ ४१ ॥ रजक्या
जनकश्चितामगमत्किंमयाकृतम् ॥ स्मृत्यागमविरुद्धंहिकन्यायात्पितृवेश्मनि ॥४२॥ तस्माद्दुहितरंचैतांनायिष्येभर्तृसन्निधिम् ॥ यथां-
बरस्थंकलुषंशोधयेऽहंस्वकैःकरैः ॥४३॥ तथास्थितायांकन्यायांगृहेयत्तन्नशोध्यते ॥ इत्युक्त्वाभ्रातृभिःसर्वैरजकःपरिवेष्टितः ॥४४॥
जामातरंसमासाद्यकन्यांतस्मैन्यवेदयत् ॥ ततःक्रुद्धोऽत्रवीद्वाक्यंसृक्किणीपरिलेलिहन् ॥ ४५ ॥ जामाताहस्तमुद्यम्यरामोऽहमितिवो
मतिः ॥ राक्षसानांगृहेसीतांवसंतीमाजहारयः ॥ ४६ ॥ एतावदेवरघुनंदनसोऽब्रवीत्तद्वाक्यंपुनःपुनरिदंरजकोऽत्रकोपात् ॥ राज्ञासमर्थ-
पदवीमधितिष्ठतातद्रामेणचेत्कृतमहंनतथाकरोमि ॥ ४७ ॥ इत्थंवचांसिस्मवदत्यवश्यंनान्योजनोवक्तुमलंबभूव ॥ ततोमयावाक्यमिदं
विविक्तंसत्यंब्रवीत्येषकुतोहिरामः ॥ ४८ ॥ गंगातटद्वीपनिखातयूपःस्वधर्मनिष्ठःपितृवाक्यकर्ता ॥ जेतादशास्यस्यजगच्छरण्यःसरा-
घवःकेनसमोऽस्तिलोके ॥ ४९ ॥ आचारेषुनिषण्णोऽयंनगुणेषुचसस्पृहः ॥ मूढोनवेत्तितंरामंगुणिनंरजकोह्ययम् ॥ ५० ॥ मनसा
चिंतयित्वैवंरामत्वामहमागमम् ॥ दूतंतंतुविसृज्याशुचिंतयामासराघवः ॥५१॥ शुद्धापिजानकीवह्नौलोकेऽस्मिन्परिगर्ह्यते ॥ तस्मा-
त्त्यजेयंनोवेतिचिरंदध्यौसजानकीम् ॥ ५२ ॥ कथंतांमृगशावाक्षींसीतांपद्मनिभाननाम् ॥ त्यजामिश्रोत्रियोमुख्यामाचारस्यैवपद्धतिम्
॥ ५३ ॥ अथचेमांपरित्यक्ष्येकलौविप्रायथाश्रुतिम् ॥ इतिचिंतयतस्तस्यप्रातःकालोऽभवत्तदा ॥ ५४ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततोऽसौ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जानकीत्यागेमनःकृत्वारघूद्वहः ॥ आह्वयामासभरतंशत्रुघ्नंलक्ष्मणंतथा ॥ ५५ ॥ एतस्मिन्नंतरेप्राप्तोभरतोलक्ष्मणस्तथा ॥ शत्रुघ्नश्चम-
हाबाहुःसेवितुंरघुनंदनम् ॥ ५६ ॥ ददृशुस्तेततोरामंविषण्णंदीनचेतसम् ॥ प्रोचुस्तेऽन्योन्यमासीनंरामंशीघ्रंनचागताः ॥ ५७ ॥
तस्मात्किंकुपितोभ्राताहृष्ट्वाऽस्मान्दानवर्जितान् ॥ किमस्माभिर्द्विजश्रेष्ठाःप्रातर्नोपूजिताइति ॥५८॥ नप्रातर्जागृताः किंवा किंवाशी-
घ्रंनमस्कृताः॥ इत्येतत्संवदंतस्तेभ्रातरोवाह्नितेजसः ॥ ५९ ॥ आयातारघुनाथंतंनमस्कृत्येदमब्रुवन् ॥ त्वन्मनस्कान्सदारामत्वत्सम-
र्पितकर्मणः॥ ६० ॥ त्वद्दर्शनसमुत्कण्ठान् किमस्मान्नाभिनन्दसे ॥ रामस्तेषांवचः श्रुत्वासशनैर्वाक्यमब्रवीत् ॥ ६१ ॥ इत्याश्वमे-
धिकेपर्वणिजैमिनीयेकुशलवोपाख्याने रामवाक्यंनामषड्विंशतितमोऽध्यायः ॥ २६ ॥ छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ रामस्तुकथयामासचारे-
णोक्तंयथानिशि ॥ सीताचगर्ह्यतेलोकैर्यथापाखंडिभिः श्रुतिः ॥ १ ॥ लोकापवादभीतेनत्यज्यतेजानकीमया ॥ संसारभयभीतेनयो-
गिनाममतायथा ॥ २ ॥ तद्रामवाक्यमाकर्ण्यवज्रपातोपमंतदा ॥ भ्रातरस्तेत्रयोऽभूवन्रोमांचितवपुर्धराः ॥ ३ ॥ अब्रवीद्भरतस्तेषांर-
घुनाथमिदंवचः ॥ कृपालुत्वंरामचंद्रत्वय्येवपरिगीयते ॥ ४ ॥ अंतजेभ्योबलात्कश्चित्कपिलांगांसमानयेत् ॥ पश्चात्संसर्गदुष्टत्वात्त्य-
जेत्तांविपिनेतुकः ॥ ५ ॥ जानकींत्वंतथादायराक्षसात्त्यक्तुमिच्छसि ॥ सीतातुभ्यंददौशुद्धिमात्मनोऽग्निमुखेपरा ॥ तत्त्वयाविस्मृतं
रामकिंवापित्रापुरोदितम् ॥ ६ ॥ वह्नौप्रदीप्तेज्वालाभिर्लिहंतीभिरिवांवरम् ॥ सीतायांचप्रविष्टायांतदादशरथोऽब्रवीत् ॥ ७ ॥ विमान-
स्थोऽम्बरेरामत्वांप्रतीदृग्वचःशुभम् ॥ इमांशुद्धांविद्धिपुत्रजानकींभर्तृतत्पराम् ॥ ८ ॥ अस्याश्चरित्रेणकुलंनःसर्वंविमलीकृतम् ॥
येमृताःपुत्रशोकेनतेषांगतिरनुत्तमा ॥ ९ ॥ जानकीनःस्नुषायेनतेनवासस्त्रिविष्टपे ॥ एतद्दशरथेनोक्तंवचनंविस्मृतोभवान् ॥ १० ॥
ब्रह्मादिभिर्देवगणैर्यत्प्रोक्तंतच्चसंस्मर ॥ वह्नौविशुद्धावैदेहीफुल्लासत्कालिकायथा ॥ ११ ॥ गुंफितावानरैर्दृष्टामालेवरघुसत्तम ॥ तथापि
तेमनो रामकठिनंपरिलक्ष्यते ॥ १२ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ भरतेनेदृशैर्वाक्यैःप्रोक्तोरामोऽब्रवीद्वचः ॥ सत्यमुक्तंत्वयाभ्रातःशुद्धाजनकनं-
दिनी ॥ १३ ॥ लोकापवादोदुर्वारोराज्ञांकीर्तिविनाशनः ॥ कीर्तिहीनंजन्मयेषांजीवंतोऽपिमृताहिते ॥ १४ ॥ पुरूरवाहरिश्चंद्रोनहुषो
वैन्यएवच ॥ वरिष्ठानृपमुख्यास्तेगीयंतेयशसाभुवि ॥१५॥ मान्धातासगरश्चैवह्यंबरीषोभगीरथः ॥ ऋतुपर्णोनलश्चैवयेचान्येपुण्यकी-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

र्त्तयः ॥ १६ ॥ ख्यातिंप्राप्ताहिराजानःसत्कीर्त्यैवरघूद्वह ॥ नकीर्तिसदृशंकिञ्चिन्नराणामिहविद्यते ॥ १७ ॥ पापत्राणंपुण्यदञ्चस्वर्गा-
दिप्राप्तिकारकम् ॥ अपकीर्तिस्तुयस्यैवगीयतेमानवैर्भुवि ॥ १८ ॥ तस्यजन्मवृथामन्येजीवितंचानिरर्थकम् ॥ मुहूर्तमपिजीवेतनरः
शुद्धेनकर्मणा ॥ १९ ॥ युगांतमपिनैवेहनरःकीर्तिविनाक्वचित् ॥ किन्नजीवन्तिहिचिरंकाकोलूकादिपक्षिणः ॥ २० ॥ तथातज्जीवि-
तंमन्येनृणांकीर्तिविवर्जितम् ॥ यैःपुत्रैर्बंधुभिर्दारैःपुंसामपयशोभवेत् ॥ २१ ॥ त्याज्याःपुत्राबान्धवाश्चदाराःप्राणप्रियाअपि ॥ श्रूयते
हिपुराराज्ञाशिबिनासत्यवादिना ॥ २२ ॥ कीर्त्यर्थंहिस्वदेहस्यदत्तंमांसंहिजिष्णवे ॥ तथैवकवचंकर्णोवासवायददौपुरा ॥ २३ ॥ जीव-
नंवैनतेयायददौजीमूतवाहनः ॥ ददौदधीचिरस्थीनिकीर्त्यर्थंकीर्तिकृदृषिः ॥२४॥ तस्मादिमांपरित्यक्ष्येजीर्णांत्वचमिवोरगः ॥ जीवि-
तेममचेदिच्छातवकैकेयिनन्दन ॥ २५ ॥ पुनस्त्वयानवक्तव्यंतर्हीदंवचनंमयि ॥ तावत्सलक्ष्मणःक्रुद्धोधुन्वन्हस्तावथाब्रवीत् ॥ २६ ॥
निष्पिष्यपाणिनापाणिंनिःश्वसन्नुरगोयथा ॥ विसृजंश्चस्वनेत्राभ्यांकवोष्णंवारिदुःखजम् ॥ २७ ॥ लक्ष्मणउवाच ॥ आःकिंलोकापवा
देनत्याज्यासीतारघूद्वह ॥ भार्याकलहतःकश्चिन्मातरंत्यक्तुमर्हति ॥ २८ ॥ तथात्वंसर्वलोकस्यजननींहातुमिच्छसि ॥ पापिनस्तान्ह-
निष्यामियेसीतांदूषयंतिहि ॥ २९ ॥ म्लेच्छपूज्यैरधर्मपुण्डैर्यवनैर्दूष्यतेश्रुतिः ॥ साकिंत्याज्याद्विजवरैरितिरामविचारय ॥३० ॥ शत्रुघ्नः
कुपितस्तावद्राघवंप्रत्यवोचत ॥ शत्रुघ्नउवाच ॥ रामत्वंयद्वचोब्रूषेत्यक्ष्येप्राणानहंयथा ॥ त्वयायेत्याजिताःप्राणास्तेऽमरत्वं प्रपेदिरे
॥ ३१ ॥ यदित्वंहास्यसिप्राणानमरस्त्वंभविष्यसि ॥ तथायेत्वांसमाश्रित्यवर्तेयुःपापयोनयः ॥३२ ॥ निर्दुःखानीरुजास्तेस्युःकिम्पु-
नर्जनकात्मजा ॥ अथवात्वांमृतंसीताजीवयेत्पतिलालसा ॥ ३३ ॥ त्वंचतांमृगशावाक्षींमृतांजीवयसेकथम् ॥ शत्रुघ्नस्यवचः श्रुत्वा-
ऽवोचद्रामःशनैःशनैः ॥३४॥ रामउवाच ॥ आत्मानमप्यहंजह्यांयुष्मांश्चपुरुषर्षभ ॥ अपवादभयाद्भीतःकिम्पुनर्जनकात्मजाम् ॥३५॥
जैमिनिरुवाच ॥ रामेब्रुवतिराजेंद्रसीतांत्यक्तुंकृतोद्यमे ॥ ततोभरतशत्रुघ्नौगृहंस्वंस्वमगच्छताम् ॥३६॥ लक्ष्मणोनययौरामंत्यक्त्वादुः-
खाटवीगतम् ॥ लक्ष्मणंकेवलंदृष्ट्वारामोवाक्यमथाब्रवीत् ॥ ३७ ॥ सौमित्रेछिंधिखड्गेनशिरोमेनविचारय ॥ सीतांभागीरथीतीरेत्यक्त्वा
गच्छमाचिरम् ॥ ३८ ॥ सीतापरित्यागभवोदोषोममतवास्तुन ॥ नौमितेचरणौभ्रातःसीतांमुञ्चसरित्तटे ॥ ३९ ॥ रामेणोक्तोलक्ष्मण-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्तुलज्जयावनतःश्वसन् ॥ संशयाक्रांतचित्तःसंश्चिंतयामासचेतसि ॥ ४० ॥ श्रूयतेधर्मशास्त्रेषुगुरोराज्ञागरीयसी ॥ पुरापरशुरामेणस्व-
पितुर्वचनात्तथा ॥ ४१ ॥ परश्वधेनवैछिन्नमाशुस्वजननीशिरः ॥ मनसानिश्चयंकृत्वाकर्तुरामवचोनृप ॥४२॥ यंतारमब्रवद्वीरोरथमान-
यसाश्वकम् ॥ तेनानीतंरथवरंसमारुह्यजगामसः ॥ ४३ ॥ सीताभवनमुद्दिश्ययतोऽश्वान्यपतन्भुवि ॥ अथयंत्राकशाघातैस्ता-
डितास्तेययुःशनैः ॥ ४४ ॥ संप्राप्यसीताभवनंलक्ष्मणोऽवातरद्रथात् ॥ प्रविश्यभवनंसीतांनमश्चक्रेप्यवाङ्मुखः ॥ ४५ ॥ सीतैवं-
विधमालोक्यलक्ष्मणंवाक्यमब्रवीत् ॥ सीतोवाच ॥ मनोरथप्रदोभर्त्तामिमराजीवलोचनः ॥ ४६ ॥ मयाहसंत्यायद्रात्रौयाचितंतद्ददौ
रघुः ॥ दत्तेऽपिनिष्फलंदेवयावत्त्वंनैवदृश्यसे ॥ ४७ ॥ अधुनातद्रघोर्वाक्यंसत्यंकर्तुंत्वमागतः ॥ गृहीष्यामिविचित्राणिवासांस्यगुरु-
चंदनम् ॥ ४८ ॥ मुनिभ्योमुनिपत्नीभ्योदातुंश्रेयोऽभिवृद्धये ॥ तत्तस्यावचनंश्रुत्वालक्ष्मणोहृदिविव्यथे ॥ ४९ ॥ मुंचन्नश्रूणिशनकैरे-
वंकुर्विंतिसोऽब्रवीत् ॥ भ्रातुर्वचनपाशेनबद्धःपरवशस्तदा ॥ ५० ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततःसीतादुकूलानिनिदधौस्यंदनोपरि ॥ अजि-
नानिविचित्राणिखाद्यानिविविधानिच ॥ ५१ ॥ पादुकेरामचन्द्रस्यसौवर्णेमणिचित्रिते ॥ एवंसंस्थाप्यवस्तूनिश्वश्रूंप्रष्टुमथोययौ ॥५२॥
कौसल्यांरामजननींसीतानत्वेदमब्रवीत् ॥ दोहदोममसंजातोरंतुंभागीरथीतटे ॥ ५३ ॥ तंचपूरयितुंप्राप्तोलक्ष्मणोममदेवरः ॥ अनुज्ञा-
युष्मदीयाचेत्ततोगच्छामितद्वनम् ॥ ५४ ॥ सीतावचनमाकर्ण्यकौसल्याप्राहजानकीम् ॥ कौसल्योवाच ॥ सीतेकथंवनंयासिवृक्ष-
कंटकसंयुतम् ॥ वराहव्याघ्रसिंहादिसत्त्वैर्व्याप्तं भयंकरम् ॥ ५५ ॥ शीतोष्णवातवर्षादिदुःखदंत्वमानिंदिते ॥ चिरात्प्राप्तंराज्यसुखंपरि-
त्यज्यशुचिस्मिते ॥५६॥ कठोरहृदयैःसेव्यंवनंगंतुमिहेच्छसि ॥ त्वंतुरामंपरित्यज्यवनंगंतुंनचार्हसि ॥ ५७ ॥ मुखंप्रभातेमलिनंतवो-
ष्ठौशुष्यतःश्रमात् ॥ सीतोवाच ॥ मद्भर्त्तावनवासीचसदाकंटकमर्दनः ॥ ५८ ॥ निर्मलोजीवयेद्यस्तुवानरान्कोटिशोरणे ॥ तंस्मरंतीं
तादृशींमांदुःखदंनवनंभवेत् ॥ ५९ ॥ रामनामजपंत्याश्चममोष्ठौशुष्यतःकथम् ॥ मनोवाक्कर्मभिःसेवायुष्मदीयाकृतामया ॥ ६० ॥
ततोममवनेनार्तिर्भविष्यतिचनौमिवः ॥ इतिप्रदक्षिणीकृत्यश्वश्रूंसीताभिनंदिता ॥ ६१ ॥ कैकेयींचसुमित्रांचनत्वापृष्ट्वाजगामसा ॥
यत्रासौलक्ष्मणःशूरोरथमादायतस्थिवान् ॥ ६२ ॥ आरुरोहरथंसीताहर्षनिर्भरमानसा ॥ सगद्गदितकण्ठोऽसौसौमित्रिः प्राहसारथिम्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ ६३ ॥ चोदयाश्वान्कशाघातैर्यथाशीघ्रंप्रयांतिहि ॥ जैमिनिरुवाच ॥ तस्यतद्वचनं श्रुत्वोवाचसूतोऽथलक्ष्मणम् ॥ ६४ ॥ अहमश्वमनोवेद्मियथावत्पुरुषर्षभ ॥ चलाचलप्रोथतयावक्तुकामाइमेहयाः ॥ ६५ ॥ शीघ्रंहियदिगच्छेमततोनश्वरणैर्मही ॥ दूयेतसीतादुःखेनदुःखिताऽऽदौविशेषतः ॥ ६६ ॥ संग्रामेनोगतिःश्लाघ्यानेदृशेकुत्सितेपथि ॥ इत्येवंहृदिमन्यंतेवाजिनोभरतानुज ॥ तथापिप्रेरयाम्यद्यपश्यमेहस्तलाघवम् ॥ ६७ ॥ इत्येवमुक्त्वावचनंससारथिःपाण्योस्तलेनाभिजघानकन्धराम् ॥ रश्मीन्समादायकशामुदीरयन्प्राचोदयत्तीव्ररयान्हयांस्तदा ॥ ६८ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेकुशलवोपाख्यानेलक्ष्मणप्रस्थानंनामसप्तविंशतितमोऽध्यायः ॥ २७ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ गच्छंतींतांसमालोक्यसीतांपद्मनिभाननाम् ॥ अयोध्यातविदुःखेनव्यथितावातचंचलैः ॥ १ ॥ ध्वजानांपल्लवैरेनांवारयंतीवदृश्यते ॥ ततस्तेनरथेनासौगच्छंतीजानकीपथि ॥ २ ॥ ददर्शदुर्निमित्तानिघोराणिसुबहून्यपि ॥ शिवासंमुखमागत्यव्यरावीद्भैरवंयथा ॥ ३ ॥ हरिणामार्गमुल्लंघ्यप्रधावन्तिस्मसर्वशः ॥ स्फुरतिस्मसतीनेत्रंदक्षिणंपुरुषर्षभ ॥ ४ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततस्तुविपरीतानिदुश्चिह्नानिविलोक्यसा ॥ विस्मिताजानकीवीरंलक्ष्मणंप्रत्यवोचत ॥ ५ ॥ पश्यलक्ष्मणचिह्नानिशिवागोमायवोमृगाः ॥ मार्गमावृत्यातिष्ठंतिरुदंतिभयसूचकाः ॥ ६ ॥ परंस्वस्त्यस्तुरामायकौशल्याहर्षकारिणे ॥ तस्यबाह्वोर्बलंभूयादायुष्यंपरिवर्धताम् ॥ ७ ॥ येनरामेणघोराणिरक्षोवृंदानिभूतले ॥ पातितानिशरैस्तीक्ष्णैःशुभंतस्यास्तुसर्वदा ॥ ८ ॥ खरश्चदूषणोयेनत्रिशिरायमसादनम् ॥ प्रापितावैजनस्थानेसराज्यंकुरुतांध्रुवम् ॥ ९ ॥ अगाधोगाधतांनीतोवानरैर्येनसागरः ॥ विभीषणोभयात्त्रातःसोऽस्त्वयोध्यापतिःसुखी ॥ १० ॥ महाबलौरावणकुंभकर्णौलंकापतीतौप्रथितौपृथिव्याम् ॥ पापस्यसाक्षादिवमूर्तिभाजौभिन्नौरणेयेनशरैःसुतीक्ष्णैः ॥ ११ ॥ मंदोदरीनेत्रजलैश्चलंकामभ्युक्ष्यवीरंहरिसूनुमग्रे ॥ यःप्रेरयामासमदर्थमेवसराघवोविश्वसुखप्रदोऽस्तु ॥ १२ ॥ एवंवदंतीजनकात्मजासौप्रायात्त्रिमार्गांजनपापहंत्रीम् ॥ कल्लोलजालंगगनेवितन्वतींपयोऽतिगौरंदधतींपवित्रम् ॥ १३ ॥ जंब्वाम्रचंपककुलिंदपटाश्मसारखर्जूरपूगकदलीपनसाढ्यतीराम् ॥ द्राक्षाफलस्तबकशोभितमंडपालींसौवर्णकेतकवनावलिमुद्वहंतीम् ॥ १४ ॥ तांदेवलोकतटिनींप्रसमीक्ष्यसीताहृष्टाबभूवसफलंममजन्मचैतत् ॥ रामस्यकीर्तिमिवशुभ्रतमांप्रवाहैःपापानिसर्वजगतः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

खलुनाशयंतीम् ॥ १९ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ लक्ष्मणस्तुरथात्तस्मादवतीर्ययथाध्रुवम् ॥ नावंनाविकसंयुक्तामारुरोहतयासह ॥ १६ ॥
गंगायास्तटमासाद्यपरंभयविवर्धनम् ॥ अवातरत्ततःसीतानावोलक्ष्मणएवच ॥ १७ ॥ सौमित्रिर्जानकीचापिसस्नतुर्जाह्नवीजले ॥ परि-
धायततोवस्त्रेजग्मतुर्वनगह्वरम् ॥ १८ ॥ यस्मिन्धवाश्चखदिराधात्र्योबदरिकास्तथा ॥ बकुलाःपिप्पलाःशुष्काःकोटरैश्चोपलक्षिताः
॥ १९ ॥ कुशानांकंटकास्तीक्ष्णास्तथागोक्षुरकादयः ॥ निंबाश्चबहवःसंतिक्रूराःपक्षिगणास्तथा ॥२०॥ जीर्णबोधिद्रुमस्थाश्चकाकाः
क्रेंकारकारिणः ॥ तेषांकोटरमध्यस्थाःसर्पाःफूत्कारकारिणः ॥२१॥ चित्तकारण्यमहिषाःसूकराःस्थूलदंष्ट्रिणः ॥ कृष्णांगाऊर्ध्वपुच्छा-
श्चवृश्चिकाबहवस्तथा ॥ २२ ॥ व्याघ्रामृगगणंधर्तुंनिश्चलायोगिनोयथा ॥ बिडालामूषकबिलंसमाश्रित्यखनंतिवै ॥ २३ ॥ तथावि-
धंवनंदृष्ट्वासीतारोमांचिताबभौ ॥ यथारामस्यकीर्तिस्त्रीकंटकैःपरिवेष्टिता ॥ २४ ॥ सौमित्रिमब्रवीद्भीतादुर्निमित्तानिपश्यती ॥
सीतोवाच ॥ सौमित्रेनचपश्यामिमुनीनामाश्रमानहम् ॥ पवित्रवेषास्ताःसाध्वीर्नपश्यामितपस्विनीः ॥ २५ ॥ मौञ्जीकृष्णाजिनभृतो
द्वादशाब्दाच्छिखाभृतः ॥ ऋषिपुत्रान्नपश्यामिमुनीन्वल्कलवाससः ॥ २६ ॥ नाग्निहोत्रोत्थितोधूमोदृश्यतेभरतानुज ॥ सर्वतोदृश्यते
चायंदावःकाष्ठतृणंदहन् ॥ २७॥ नवेदध्वनिरत्रास्तिश्रूयतेपक्षिणांरुतम् ॥ कथंवेदध्वनिःश्राव्यस्त्यजंत्यारघुनंदनम् ॥ २८ ॥ मयासौ
रघुनाथश्चत्यक्तोबुद्ध्याततोनहि ॥ दृश्यंतेमुनिपत्न्यस्तामुनिपुत्रामुनीश्वराः ॥२९॥ पवित्रैरेवदृश्यंतेपवित्राश्रमवासिनः ॥ मयाराम-
पराङ्मुख्यापवित्राणिकुरूपया ॥ ३० ॥ कथंतान्यग्निहोत्राणिदृश्यंतेवनवासिनाम् ॥ जैमिनिरुवाच ॥ वचांसितानिसौमित्रिःशृण्व-
न्नश्रूण्यमुञ्चत ॥ ३१ ॥ अधःपश्यन्नुवाचासौलक्ष्मणोविह्वलोबहु ॥ लक्ष्मणउवाच ॥ सीतेसआश्रमोदूरेगम्यतांवैशनैःशनैः ॥ ३२ ॥
रामेणत्वंपरित्यक्तासत्यंलोकापवादतः ॥ तवापिदोहदोजातोद्रष्टुंभागीरथींनदीम् ॥ ३३ ॥ मामसौप्रेरयामासत्वांहातुंगहनेवने ॥ किंक-
रोम्यवशोमातर्भ्रातुस्तस्यवचोहरः ॥ ३४ ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वापपातधरणीतले ॥ मूर्च्छिताजानकीतस्मिन्नंबराद्रोहिणीयथा ॥३५॥
छिन्नमूलायथावल्लीगृष्टिःशूलाभिपीडिता ॥ कुमारीसर्पदष्टेवतद्वत्साभूतलेऽपतत् ॥ ३६ ॥ ततस्तांलक्ष्मणस्त्रस्तोवस्त्रांतेनाभ्यवीज-
यत् ॥ हस्तेनैकेनचच्छायांकुर्वंश्चमुखपंकजे ॥ ३७ ॥ उवाचयदिरामस्यसाक्षात्सेवाकृतामया ॥ तर्हीयंजानकीशीघ्रंसमुत्तिष्ठतुता-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दृशी ॥ ३८ ॥ इत्येवंवदतस्तस्यचेतनांलभतेस्मसा ॥ नेत्रेसमुन्मिलंतीवैलक्ष्मणंददृशेपुरः ॥ ३९ ॥ अवोचतशनैरेवमांत्यक्त्वागह-
नेवने ॥ कथंयास्यसिसौमित्रेजनस्थानेयथापुरा ॥ ४० ॥ देवराणांदेवरस्त्वं ममपूज्यतमोमतः ॥ त्वयाऽहंदंडकेत्राताविराधांकगता
पुरा ॥ ४१ ॥ फलमूलांबुभिःशुद्धैःपरिचर्याकृतात्वया ॥ पर्णशालाविचित्रास्तामदर्थमुपकल्पिताः ॥ ४२ ॥ इदानींत्वदृतेतास्ताः
कःकरिष्यतिलक्ष्मण ॥ अग्रतःपातिरामोमांपृष्ठतस्तुभवान्वने ॥ ४३ ॥ हादुःखंतुमयाप्राप्तंरामोमांविजहौयतः ॥ अपराधादृतेवीरो
राजाराजविलोचनः ॥ ४४ ॥ मनसाकर्मणावाचानापराध्यामितंपतिम् ॥ सदातच्चरणौचित्तेचिन्तयामिमनोरमौ ॥ ४५ ॥ मुखंपद्मवि-
शालाक्षंनिर्मलंचंद्रबिंबवत् ॥ चारुदंष्ट्रंश्मश्रुलंचकुण्डलाभ्यांसुशोभितम् ॥ ४६ ॥ मुक्तामाणिक्ययुक्तेनाकिरीटेनोपलक्षितम् ॥ द्रक्ष्या-
मिरामस्यकथंपतितागहनेवने ॥ ४७ ॥ काकपक्षधरःपूर्वंरामःकौशिकसंयुतः ॥ आगतोमिथिलांपूर्णस्त्वयासहमहामते॥ ४८ ॥ त्र्यं-
बकंद्विधाचक्रेपरिणेतुंचमांधनुः ॥ मदर्थेवानरैःसार्धंसख्यंयोव्यदधाद्रघुः ॥४९॥ मद्वियोगेसतिपुरावृक्षानालिंगतिस्मयः ॥ सरामोव्यज-
हात्सीतांदैवमेवाहिकारणम् ॥ ५० ॥ नदोषस्तस्यरामस्यममायमितिचिन्तये ॥ अथवाप्राक्तनानांहिविपाकोममकर्मणाम् ॥ ५१॥
लक्ष्मणत्वंमहाबाहोनिर्दोषश्चैवराघवः ॥ अयोध्यांगच्छशीघ्रंत्वंयतोहिपरवानसि ॥ ५२ ॥ योगभैरक्षितादेवोयोवैलंकाधिवासिनीम् ॥
मांसवैरक्षिताचाद्यनदुःखंकर्तुमर्हसि ॥ ५३ ॥ लक्ष्मणत्वंमहाबाहोश्वश्रूंविज्ञापनंकुरु ॥ युष्माकंचरणौनित्यंचिन्तयामिवनेचरा ॥५४॥
ससत्त्वाहंवनेत्यक्तारामेणापिविजानता ॥ इत्येवंविलपंतीसाजानकीगहनेवने ॥ ५५ ॥ पुनरेवशुभाचारालक्ष्मणंवाक्यमब्रवीत् ॥ सीतो-
वाच ॥ व्यापारेऽस्मिन्कथंरामस्त्वांकृपालुमयोजयत् ॥५६॥ प्रेरणीयःससुग्रीवःकठिनोभ्रातृघातकः ॥ विभीषणोवाबलवान् रावणद्रो-
हकारकः ॥ ५७॥ योयत्रविषयेदक्षःसतत्रविनियोज्यते ॥ वृथात्वांप्रेरयामासत्यागेममरघूद्वहः ॥ गच्छलक्ष्मणभद्रंतेस्वांपुरींरामपालि-
ताम् ॥ ५८॥ मार्गेक्षेमंभवतुतेभ्रातातेकुप्यतेरघुः॥ इतितस्यावचःश्रुत्वासौमित्रिर्दुःखितोभृशम् ॥ ५९ ॥ प्रदक्षिणीकृत्यतदानमश्च-
क्रेप्यवाङ्मुखः ॥ गच्छन्नुवाचसौमित्रिस्त्वांमातर्वनदेवताः ॥ ६० ॥ रक्षंतुविपिनेचास्मिन्नेषगच्छामितद्वशः ॥ निर्ययौलक्ष्मणोवीरः
पश्यंस्तांजनकात्मजाम् ॥ ६१ ॥ पादौनचलतस्तस्यकृच्छ्रेणमहताययौ ॥ पश्यतीजानकीमूर्तिंलक्ष्मणस्यापिनिश्चला ॥ ६२ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नददर्शतदातंतुनिपपातधरातले॥मूर्च्छिताजानकीतत्रमुहूर्तंस्मावतिष्ठति ॥६३॥ अथैत्यवीरःसौमित्रिस्तीर्त्वाभागीरथींययौ ॥ एका-
किनीवनेबालाविललापमृगीयथा ॥६४॥ हापापंकिंमयाचीर्णंयत्त्यक्तागहनेवने ॥ जनकस्यकुलेजातादत्तास्मैराघवेपुरा ॥६५॥
दिशोऽवलोकयामासशून्याश्चविदिशस्तथा ॥ आगमिष्यतिचैवायंलक्ष्मणोऽपिहसेच्चाकिम् ॥६६॥ पुनर्मूर्च्छामवाप्यासौजानकीभय-
विह्वला ॥ तद्दुःखदुःखिताहंसारुदंतीक्रूरनिःस्वनम् ॥६७॥ मृणालानिपरित्यज्यतदद्भुतमिवाभवत् ॥ तृणांकुरंविहायाशुसीतांपश्यं-
तितादृशीम् ॥६८॥ एणशावाहरिण्यश्चकृष्णसाराविशेषतः ॥ मयूरानृत्यमुत्सृज्यतस्मिन्कालेप्रधाविताः ॥६९॥ शकुंताविजहुर्भ-
क्षंछायांपक्षैःस्मकुर्वंते ॥ जलस्थाःपक्षिणश्चाभिसिषिचुर्जनकात्मजाम् ॥७०॥ चमर्यःपुच्छचमरैर्वीजयंतिस्मजानकीम् ॥ अथभागी-
रथीतरिस्नातःपुष्पाण्युपाहरन् ॥७१॥ अर्चयामासपवनःसीतांसौगंध्यसंयुतः ॥ तदास्थिताविशालाक्षीरामरामेतिभाषिणी ॥७२॥
विचेष्टंतीमुक्तकेशाभूमौपांसुभिरावृता ॥ यदिप्राणानिमान्हास्येभ्रूणहत्याभविष्यति ॥७३॥ किंकरोमिक्वगच्छामिकोमेत्राताभवि-
ष्यति ॥ इतस्ततोधावमानास्खलंतीचपदेपदे ॥ कुशानांकंटकास्तीक्ष्णाःपादयोराचरन्व्यथाम् ॥७४॥ सुस्रुवेरुधिरंपद्भ्यांवैदेह्या
भरतर्षभ ॥ एवंदुःखातुराबालावर्ततेस्मतदावने ॥७५॥ तावत्सधीमान्बहुभिःसमावृतोवाल्मीकिरुग्रैश्चतपोभिरीडितः ॥ यूपानथ-
च्छेदयितुंमखार्थंसमागतस्तांददृशेविषण्णाम् ॥७६॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेकुशलवोपाख्यानेवाल्मीकिसमागमोनामाष्टा-
विंशोऽध्यायः ॥२८॥छ॥ जैमिनिरुवाच ॥ वाल्मीकिस्तांततोदृष्ट्वाविषण्णांदीनचेतसाम् ॥ तपःसिद्धिमिवक्लिन्नांस्वकीयामनवेक्षणात्
॥१॥ उवाचकात्वंकल्याणिपुत्रीकस्यपरिग्रहः ॥ कस्मादस्मिन्वनेशून्येतिष्ठसेविस्तराद्वद ॥२॥ ततःसीतानमस्कृत्यप्रोवाचातीव
दुःखिता ॥ सुतावैजनकस्याहंस्नुषादशरथस्यच ॥३॥ रामस्यभार्याभूदेवसदापतिपरायणा ॥ त्यक्तास्मितेनरामेणनजानेकेनहेतुना
॥४॥ वाल्मीकिस्तांसमाश्वास्यप्रोवाचवचनंशुभम् ॥ वाल्मीकिरुवाच ॥ सीतेलभस्वपुत्रौद्वौमाशोकंकुरुसुव्रते ॥५॥ वाल्मीकि-
रितिनामाहंमुनिर्जनकपूजितः ॥ प्राप्ताश्रमंमेरुचिरंपत्रपुष्पफलावृतम् ॥ पर्णशालांविधास्यामित्वदर्थंवरवर्णिनि ॥६॥ यत्रप्रसूतिर्भ

१ वरवर्णिनीलक्षणम्—शीते सुखोष्णसर्वाङ्गी ग्रीष्मे या सुखशीतला ॥ भर्तृभक्ता च या नारी विज्ञेया वरवर्णिनी ॥ १ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वितारुचिरातवजानकि ॥ मुनेस्तद्वचनंश्रुत्वाहर्षिताजनकात्मजा ॥ ७ ॥ निदाघार्तामयूरीवश्रुत्वावैघननिस्वनम् ॥ बाढमित्येवमु-
क्त्वासाप्रययौपृष्ठतोमुनेः ॥ ८ ॥ तयासहमहाभागोवाल्मीकिः प्रापचाश्रमम् ॥ यस्मिन्व्याघ्राश्चसिंहाश्चगोभिःक्रीडंतिहर्षिताः ॥९॥
बिडालास्येषुलीयंतेमूषकाःस्वबिलेयथा ॥ नकुलाउरगाश्चैवमयूरायत्ररेमिरे ॥ १० ॥ रमंतेस्ममृगैःसार्धंचित्तकास्त्यक्तमत्सराः ॥
सरसीषुविचित्रासुबकोमत्स्यान्नहंतिहि ॥ ११ ॥ साचैनमाश्रमंदृष्ट्वावाल्मीकेस्तांस्तपोधनान् ॥ ऋषिभार्याःशुभाचाराऋषिपुत्रां-
श्चशोभनान् ॥ १२ ॥ हर्षेणमहताविष्टानमश्चक्रेपुनःपुनः ॥ ताभिस्तैश्चप्रयुक्ताशीर्जानकीशुभलक्षणा ॥ १३ ॥ कल्पितांमुनिपुत्रै-
श्चपर्णशालामुपाविशत् ॥ दत्तानिमुनिपत्नीभिः फलानिबुभुजेपयः ॥ १४ ॥ पीत्वासुनिर्मलंतस्यांशालायांसास्मतिष्ठति ॥ नौति-
स्मचरणौनित्यंवाल्मीकेः शृणुतेकथाः ॥ १५ ॥ एवंतस्मिन्वसंत्याश्चसीतायाह्यगमन्नव ॥ मासागर्भस्यवाल्मीकेराश्रमेफलितद्रुमे
॥ १६ ॥ अतीतेनवमेमासेजानकीसुषुवेयमौ ॥ निशीथेसुमुहूर्तेचमुनिपत्न्योविचक्षणाः ॥ १७ ॥ तत्रत्यमुपचारंतुकल्पयामासुरा-
गताः ॥ गायंतिगीतंहर्षेणसीतेयंसुषुवेयमौ ॥ १८ ॥ अनयोःप्रभयावेश्मदीप्तमासीत्समंततः ॥ दिशस्तुविमलाजातावववौवातोऽति-
सौरभः ॥ १९ ॥ प्रदक्षिणार्चिस्तत्रासौव्यशोभतहुताशनः ॥ ततःशिष्याःप्रधावंतिवाल्मीकिंप्रतिशंसितुम् ॥ २० ॥ असूतपुत्रौभो-
ब्रह्मञ्जानकीविस्मयोमहान् ॥ ततोमुनिःकुशाग्रम्याँल्लवान्मुष्टिमितान्दधत् ॥ २१ ॥ आगतोयत्रतौबालौदृष्ट्वाहर्षसमन्वितः ॥ तावभ्य-
षिंचद्दर्भैश्चलवैःसार्धंमुनिस्तदा ॥ २२ ॥ तन्नामानौमुनिश्चक्रेकुशोलवइतिस्वयम् ॥ दिनेदिनेवर्धमानौचंद्रसूर्याविवोदितौ ॥ २३ ॥
जातकर्मादिकंसर्वंचक्रेसऋषिसत्तमः ॥ द्वादशाब्देततोमौंजीबंधनंव्यदधात्तयोः ॥ २४ ॥ प्रार्थयित्वाकामधेनुंवसिष्ठान्मुनिपुंगवः ॥
वाल्मीकिर्भोजयामासब्राह्मणान्वनवासिनः ॥ २५ ॥ कामधेनोःसकाशाद्धिभक्तःप्रादुरभूच्छुभः ॥ सूपंविचित्रंमुद्गानांशाकाश्चविविधा
अपि ॥ २६ ॥ चंद्रबिंबसमाजाताःपूपाःशतसहस्रशः ॥ पूरिकाघृतपक्वाश्चशतच्छिद्राउदुंबराः ॥ २७ ॥ फलान्यमृतकल्पानिप्रादुर्भू-
तानिधेनुतः ॥ करंजिकामोदकाश्चतथावैसूत्रकोद्भवाः ॥२८॥ निस्तुषाणांतिलानांचनारिकेलसमुद्भवाः ॥ चारबीजोद्भवावृक्षनिर्यास-
कृतबंधना ॥ २९ ॥ फेणिकाश्चंद्रबिंबाभाःसहस्रपुटसंयुताः ॥ पर्पटामाषसंभूतास्तथातंडुलचूर्णजाः ॥३०॥ एवंविधानिचान्नानिपक्वान्ना-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निददातिगौः ॥ तेनचान्नेनवाल्मीकिस्तर्पयामासताञ्जनान् ॥ ३१ ॥ ततःकृतोपनयनावागतौद्वौकुमारकौ ॥ अध्येषातांशिशूवेदंसांगं वाल्मीकिनोदितम् ॥ ३२ ॥ तस्माद्रामचरित्रंतज्जगतुर्मधुरस्वनौ ॥ लवस्तालधरश्चासीद्दक्षिणाहस्तःकुशोजगौ ॥ ३३ ॥ आलापैर्गगनंसर्वंव्याप्नुवञ्छृण्वतांमनः ॥ ततस्तेमुनयोहृष्टाःसाधुसाध्वितिचाब्रुवन् ॥ ३४ ॥ धनुषीप्रददौधीमान्वाल्मीकिःसगुणेदृढे ॥ इषुधीचाक्षयौरैभ्यस्ताभ्यांतस्यमुनेःसखा ॥ ३५ ॥ तपोधनास्ततःसर्वेह्यस्त्रग्रामंतयोर्ददुः ॥ तपोबलेनतेसर्वेमुनयःप्रददुःशरान् ॥ ३६ ॥ किरीटकवचान्येकेददुःखड्गौचचर्मणी ॥ एवंधनुर्धरौवीरौतनुत्राणभृतौयमौ ॥ ३७ ॥ काकपक्षधरौतस्मिन्नाश्रमेचरतःस्मतौ ॥ सीतांशुश्रूषमाणौतौकंदमूलफलैःशुभैः ॥ ३८ ॥ पादसंवाहनैश्चापिपरांप्रीतिंवितेनतुः ॥ जैमिनिरुवाच ॥ अयोध्यायांमहाबाहुःपालयन्रघुवंशजः ॥ ३९ ॥ नशर्मलेभेरामोऽसौब्रह्महत्याभिपीडितः ॥ अश्वमेधंक्रतुवरंकर्तुकामोऽप्यभूद्रघुः ॥ ४० ॥ वसिष्ठंचसमाहूयविश्वामित्रंचगालवम् ॥ वामदेवंसजाबालिमिदंवचनमब्रवीत् ॥ ४१ ॥ रामउवाच ॥ अश्वमेधंकारिष्यामिकथ्यतांतस्यवैविधिः ॥ अश्वश्चकीदृशोभाव्योदानंकीदृग्विधीयते ॥ किंमयाचरणीयंस्याद्व्रतंतच्चनिरूप्यताम् ॥ ४२ ॥ ततोवसिष्ठःकथयांबभूवदुःखेनसाध्यःकिलयज्ञएषः ॥ अश्वश्चभाव्यःकुमुदेंदुवर्णःपीतश्चपुच्छेमलिनश्चकर्णे ॥ ४३ ॥ सरक्षणीयोऽब्दमलंनृवीरैर्धृतःपरैश्चापिविमोक्षणीयः ॥ आरंभएवास्यहिविप्रवर्याःपूज्याःसहस्रंश्रुतिपारगाश्च ॥४४॥ एकोरथोवारणएकएवदशाश्वमुख्याश्चसुवर्णभारः ॥ शतंगवांहैमविभूषितानांप्रस्थश्चदेयोवरमौक्तिकानाम् ॥ ४५ ॥ एकैकशोभृत्यचतुष्टयंचकार्येषुदक्षंकिलदेयमत्र ॥४६॥ असिपत्रव्रतंरामकथंत्वंनविधास्यसि ॥ यज्ञकर्मणिवैभार्याद्वितीयासहधर्मिणी ॥ ४७॥ तयाविरहितंरामविफलंपरिकथ्यते ॥ रामउवाच ॥ सौवर्णीप्रतिमाकार्याजानकीसदृशीप्रभो ॥ तादृश्यासीतयासार्धंकरिष्येव्रतमुत्तमम् ॥ ४८ ॥ अश्वमेधसमारंभःक्रियतांमुनिपुंगवैः ॥ अश्वशालासुरुचिरंशास्त्रोक्तैर्लक्षणैर्युतम् ॥ ४९ ॥ निरीक्ष्यवाजिनंमह्यंततोदीक्षाप्रदीयताम् ॥ तद्भाषितमुपश्रुत्यवसिष्ठोमुनिभिर्वृतः ॥ ५० ॥ वाजिशालासुधवलमश्वमानाययन्नरैः ॥ गोक्षीरवर्णंमुखतःकुंकुमाभंसुकेसरम् ॥ ५१ ॥ एकतःश्यामकर्णंतंहयमालोक्यविस्मितः ॥ वसिष्ठोब्राह्मणान्सर्वान्सहस्रंपर्यपूजयत् ॥ ५२ ॥ वस्त्रालंकरणैर्दिव्यैर्वाजिभिश्चमनोजवैः ॥ रथैश्चवारणैर्मत्तैःकलधौततरैःशुभैः ॥ ५३ ॥ दोग्ध्रीभिर्धेनुभिश्चैवपूज-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यामासतान्द्विजान् ॥ ततश्चदीक्षितोरामस्ता दृश्यासीतयासह ॥ ५४ ॥ हयंतंपूजयामासचंदनेनसुगंधिना ॥ पुष्पैःस्रग्भिश्चचमरैःशो-
भितंरघुनन्दनः ॥ ५५ ॥ भालेबद्धाचसौवर्णपत्रंतस्यहरेःपुनः ॥ तस्मिन्पत्रे विलिखितंरामोदशरथात्मजः ॥ ५६ ॥ एकवीराद्यकौ-
सल्यातस्याःपुत्रोमहाबलः ॥ तेनमुक्तंहरिवरंगृह्णातुबलवान्नृपः ॥५७॥ इत्याभिप्रायसहितंपत्रंभालेऽव्यशोभत ॥ शत्रुघ्नंचादिदेशाथत्व-
यारक्ष्यस्तुरंगमः ॥ ५८ ॥ ततःसतुरगोमुक्तःपृष्ठतोलक्ष्मणानुजः ॥ अक्षौहिणीभिस्तिसृभिर्जगामसहितोबली ॥ ५९ ॥ नानादे-
शान्व्यतिक्रम्यनगरोपवनानिच ॥ लीलयाविचचाराशुशत्रुघ्नसहितोहयः ॥ ६० ॥ राजानस्तंहयंदृष्ट्वानमश्चक्रुःपराङ्मुखाः ॥ येशूरा
बलवंतश्चतेगृह्णंतिहयोत्तमम् ॥ ६१ ॥ तांजित्वाबलवान्वीरःशत्रुघ्नोमोचयद्धयम् ॥ ततःसतुरगःप्राप्तोवाल्मीकेराश्रमेशुभे ॥ ६२ ॥
वाल्मीकिर्वरुणाहूतोमखार्थंतलमभ्यगात् ॥ आश्रमोपवनंरम्यंप्रविवेशतुरंगमः ॥ ६३ ॥ दाडिमाःफलितायत्रचूताःपल्लविनोनवाः ॥
मुनिद्रुमाःपुष्पवन्तोरात्र्यःकिंचंद्रिकांचिताः ॥६४॥ अनेकाःपुष्पजात्यश्चफुल्लितादेवताइव ॥ मृद्वीकामंडपारम्याघटयंत्रैःसुशोभिताः
॥ ६५ ॥ रंभास्ताःफलितायत्रस्वर्लोकात्किंसमागताः ॥तद्वक्षमाणोवीरोऽसौधनुष्पाणिर्लवोबली ॥ ६६ ॥ दूर्वांकुरांश्चरंतंतुवाजिनं
ददर्शेपुरः ॥ऋषिपुत्रान्समाहूयहयाभ्यासंजगामसः ॥ ६७ ॥ हरेर्भालगतंपत्रंवाचयामासबालकः ॥ एकवीराद्यकौसल्यातस्याः पुत्रो
रघूद्वहः ॥ ६८ ॥ तेनरामेणमुक्तोऽसौवाजीगृह्णात्विमंबली ॥ तत्पत्रस्थमभिप्रायंज्ञात्वाशीघ्रंलवोऽब्रवीत् ॥ ६९ ॥ अस्माकंजननी
वंध्यात्वेकवीरानसाकिमु ॥ इत्येवमुक्त्वावावचनंलवोदध्रेतुरंगमम् ॥ ७० ॥ उत्तरीयंसमुत्क्षिप्यबबंधकदलीतरौ ॥ वारयंतिस्मतंवीरं
मुनिपुत्राभयान्विताः ॥७१॥मुनिपुत्राऊचुः ॥ लवत्वयारामवाजीवृथाऽयंबध्यतेबलात् ॥ अस्ययेरक्षकास्तेत्वांनेष्यंतित्यज्यतामयम्
॥ ७२ ॥ अनादृत्यवचस्तेषामब्रवीत्कुपितोलवः ॥ लवउवाच ॥ ऋषिस्त्रीकुक्षिजायूयमहंसीतोदरोद्भवः ॥ ७३ ॥ सीतायाश्चोदरेजाताः
कृमिरेवनसंशयः ॥ यद्यमुंवाजिनंबद्धामुच्येयंभयशंकया ॥ परंश्रेयस्तुमरणंनलज्जामामुपाव्रजेत् ॥७४॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनी-
येकुशलवोपाख्यानेतुरगग्रहणोनामैकोनात्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥ ॐ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततःप्राप्तंमहत्सैन्यंरथवाजिसमाकुलम् ॥ मत्त-
द्विरदसंबाधंपत्तिभिश्चसमावृतम् ॥ १ ॥ कुतोऽश्वश्चकुतोऽश्वश्चव्याहरंतोमहाबलाः ॥ रथिनःशतसाहस्राःप्राप्ताःशत्रुघ्नपालिताः॥२॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दहशुःकदलीवृक्षेबद्धमश्वंमहारथाः ॥ पप्रच्छुःकेनवद्धोऽयंलघूंस्तान्ब्रह्मचारिणः ॥ ३ ॥ तेऽब्रुवन्नाम्रवृक्षस्यमूलेतिष्ठतिनिर्भयः ॥
लवश्चनाम्नाविख्यातस्तेनायंविधृतोहयः ॥ ४ ॥ प्रहस्यरथिनस्तेतुप्रोचुर्मूर्खोऽस्तिबालकः ॥ बलंहयंपालयन्नोनजानात्येषवैशिशुः
॥ ५ ॥ मुच्यतांमुच्यतांचाश्वोयथाशीघ्रंव्रजेद्धराम् ॥ तावत्प्राप्तोमहाबाहुर्धनुष्पाणिर्लवोबली ॥ ६ ॥ किमिदंगर्वितैर्वीरैः क्रियते
हयमोचनम् ॥ मांजित्वामुच्यतामश्वोमयितिष्ठतिनकाचित् ॥ ७ ॥ अशृण्वतांवचस्तेषांमोक्तृणांहयमुत्तमम् ॥ चिच्छेदहस्तान्सलवो
बलेननिशितैःशरैः ॥ ८ ॥ तेछिन्नहस्तायोद्धारोब्रुवन्तिस्मानिपात्यताम् ॥ ततस्तंशरवर्षेणववृषुस्तेसमागताः ॥ ९ ॥ केचिच्छक्ती-
श्चपाशांश्चचिक्षिपुःशतशोबलात् ॥ आपतच्छरसंघातोनपस्पर्शलवंतदा ॥१०॥ यथाहिगौतमीतोयेस्नातंपापचयोमहान् ॥ तच्छस्त्र-
संघंचिच्छेदयोगीवभवबन्धनम् ॥११॥ पंचभिःपंचभिर्बाणैरेकैकंहृद्यताडयत् ॥ निषंगाभ्यामक्षयाभ्यांगृह्णन्बाणान्मुमोचसः ॥१२॥
गजाभिन्नाद्विधाबाणैःशुण्डाछिन्नाद्विधाद्विधा ॥ शिरांस्याधोरणानांचचिच्छेदनिशितैःशरैः ॥ १३ ॥ काश्मीरकंबलान्वीरोघंटाश्चिच्छे-
दलंविताः॥ हस्तिमंचान्पताकाश्चव्यलुनात्सलवोबली ॥ १४ ॥ रथान्कांचनसन्नाहानच्छिनद्धन्विनांवरः ॥ चक्राणिचक्ररक्षांश्चत्रिवे-
णून्सारथींस्तथा ॥ १५ ॥ अश्वांश्चव्यधमद्बाणैस्तथावैरथसारथीन् ॥ चामराणिध्वजस्तम्भान्धनूंषिसुदृढानिच ॥ १६ ॥ तूणीरान्नि-
शितैर्बाणैश्चिच्छेदसकुशानुजः ॥ अवधीत्तुरगांश्चापिसाश्वारोहान्रघूत्तमः ॥ १७ ॥ पदातीन्सायुधान्प्रासांश्चिच्छेदतिलशस्तदा ॥
एवंलवोमहत्कर्मचक्रेसंग्राममूर्द्धनि ॥ १८ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ सदृष्ट्वानिहतंसैन्यंबालकेनपदातिना ॥ शत्रुघ्नःकुपितोवीरोरथमारुह्य
चागतम् ॥ विस्फारयन्धनुःश्रेष्ठंतिष्ठतिष्ठेतिचाब्रवीत् ॥ १९ ॥ एवंवदंतंशत्रुघ्नंविव्याधदशभिःशरैः ॥ श्रयन्माहेश्वरंस्थानंलवे
निर्भयमानसः ॥२० ॥ हृदिचैकेनाविव्याधचतुर्भिश्चतुरोहयान् ॥ अच्छिनद्ध्वजमेकेनचतुर्भिश्चक्ररक्षकान् ॥ २१ ॥ ततश्चैकेनबाणे-
नधनुर्ज्यामच्छिनल्लवः ॥ आरोपयित्वाशत्रुघ्नोज्यांद्वितीयांशरासने ॥ २२ ॥ ततोनालीकनाराचांस्तीक्ष्णभल्लान्मुमोचसः ॥ त्रिभि-
र्ललाटेविव्याधलवंतंलक्ष्मणानुजः ॥ २३ ॥ त्रिभिस्तैस्ताडितोबालःप्रहसन्वाक्यमब्रवीत् ॥ लवउवाच ॥ ललाटेममपुष्पाणिलग्नानि
कमलानिकिम् ॥ २४ ॥ एतावत्तेबलंवीरसमग्रंपरिलक्ष्यते॥ इत्येवमुक्त्वावचनंचतुर्भिश्चतुरोहयान् ॥ २५॥ अनयन्निशितैर्बाणैर्यमस्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

सदनंमहत् ॥ सारथेश्चशिरःकायाच्छरेणैकेनचाहरत् ॥ २६ ॥ द्वाभ्यांशराभ्यांचिच्छेदध्वजंचास्यसमुच्छ्रितम् ॥ द्विधाचक्रेलवोबाणैः
शत्रुघ्नस्यधनुर्दृढम् ॥२७॥ सच्छिन्नधन्वाविरथोहताश्वोहतसारथिः ॥ शत्रुघ्नः कुपितोवीरोधनुरन्यत्समाददे ॥ २८ ॥ सगुणंधनुरा-
दायशरंचैकंसमाददे ॥ पीतवर्णंसुनिशितंगार्ध्रपत्रैरलंकृतम् ॥ २९ ॥ ततोऽब्रवीत्सशत्रुघ्नःपलायस्वाशिशोऽधुना ॥ अन्यथामरणंते
स्यात्कृपामांबाधतेत्वयि ॥ ३० ॥ तदाकर्ण्यवचस्तस्यकुपितोबलवाँल्लवः ॥ चिच्छेदतंशरंदिव्यंसद्विधाव्यपतद्विभो ॥ ३१ ॥ तथा
हिपूर्वजाःपापात्स्वर्गाद्वैनिपतंत्यधः ॥ कूटसाक्ष्यंचयेकुर्युर्व्यवहारच्युतास्तथा ॥३२॥ शत्रुघ्नोविस्मयाविष्टोबाणंचान्यंसमाददे ॥ तंश-
रंकालसंकाशंयावद्धनुषिसंदधे ॥ ३३ ॥ तावत्सचापंसशरंचिच्छेदकुपितोलवः ॥ ततोजग्राहशत्रुघ्नोलवणंयेनचावधीत् ॥ ३४ ॥
तद्धनुस्तंशरंदिव्यंसूर्यवैश्वानरप्रभम् ॥ मुमोचबाणंरुचिरंहतोऽसीतिवचस्तथा ॥ ३५ ॥ अमोघंसशरंज्ञात्वालवःसस्मार तं कुशम् ॥
अस्मिन्नवसरेभ्राताकुशोमेविद्यतेयदि ॥ ३६ ॥ तदास्यबाणस्यभयंनस्यान्ममकदाचन ॥ अथतेजानकिसत्यात्पातिव्रत्यादमुंशरम्
॥ ३७ ॥ छेद्मिमेस्यात्ततः कीर्तिरितिबाणंमुमोचसः ॥ तेनबाणेनतंबाणंमध्येचिच्छेदबालकः ॥ ३८ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ पूर्वार्धं
न्यपतद्भूमावुत्तरार्धंचनापतत् ॥ तेनार्धेनधनुश्छिन्नंलवस्यहृदयंतथा ॥ ३९ ॥ सच्छिन्नधन्वाहृदिताडितोभृशंविभग्नचापोनिपपात
भूतले ॥ शिखीसुवेषोरुधिरावलिप्तोमुमोहबालोनविवेदाकिंचन ॥ ४० ॥ ततःशंखाश्चभेर्यश्चवाद्यंतः सुहर्षिताः ॥ योधाःशत्रुघ्नसै-
न्यस्था मृतशेषाजगर्जिरे ॥ ४१ ॥ मुमुचुस्तंहयंवीराभीतंदृष्ट्वाचतंलवम् ॥ मुक्तःसतुरगो योधैर्बभ्रामोपवनेतदा ॥ ४२ ॥ कृपाविष्टश्च
शत्रुघ्नोलवमुत्थाप्यपाणिना ॥ रामाकृतिरयंबालःसिच्यतांपयसाधुना ॥ ४३ ॥ ततस्तेसेवकाःशीघ्रमंभोभिःसिषिचुर्लवम् ॥ सजीवं
रथमारोप्यपृष्ठतोऽश्वस्यतेययुः ॥४४॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेकुशलवोपाख्यानेलवमूर्च्छाप्राप्तिर्नामात्रिंशोऽध्यायः ॥३०॥छ॥
जनमेजयउवाच॥लवेधृतेयथायुद्धंघोररूपंबभूवह॥जगामकुत्रचकुशःकथंसीतानवेदतत् ॥१॥जैमिनेसर्वमाचक्ष्वपवित्रांकुशसत्कथाम् ॥
जैमिनिरुवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिकुशस्यचरितंमहत् ॥२॥ यच्छ्रुत्वासर्वपापेभ्योमुच्यतेस्त्रीपुमानपि ॥ अश्वेप्रचलितेतस्मिँल्लवेनीते
महारथैः॥३॥ अश्रुपूर्णमुखाःसीतांमुनिपुत्रास्तदाययुः॥ सीतेबद्धोलवेनाश्वःकस्यचिन्नृपतेर्बलात् ॥४॥ नृपतेस्तस्यसैन्येनपुत्रस्तेयुयुधे

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

लवः ॥ निहत्यसैन्यंबालोऽसौश्रांतोवीरेणकेनचित् ॥ ५ ॥ धृतोहस्तगतंछित्त्वाधनुर्नीतःपुरंप्रति ॥ तद्वाक्यमाकर्ण्यबभूवजानकीचित्र-
स्थितादेववरांगनासती॥यथाहिविद्युद्ध्वनिनाकुमारिकाधनीनिरोवस्त्वपहारतोयथा॥६॥सीतोवाच॥ मनसाकर्मणावाचायद्यहंरामतत्परा॥
तेनसत्येनमेपुत्रोलवोऽस्तुकुशलीरणे ॥७॥ तावज्जीव्याल्लवःपुत्रोयावज्ज्येष्ठःसमाव्रजेत् ॥ एकाकीनिहितोबालःपापिष्ठैस्तैर्महारथैः ॥ ८॥
रुरोदसाभृशंबालापुत्रशोकेनपीडिता ॥ मामनापृच्छ्ययातोऽसिशासनेनिरतोलव ॥९॥ चंद्रबिंबसमानंतेमुखंबाणैरभिद्यत ॥ गात्रंचश-
कलीजातंलवस्यनिशितैःशरैः ॥१०॥ कंदमूलफलाशीचद्वादशाब्दोविचक्षणः ॥ परंतुयुद्ध्यतांतेषांशूराणांतंचबालकम् ॥११॥ कराः
कथंप्रवृत्तास्तेनिर्दयानांचपापिनाम्॥अस्मिंश्चसमयेतातोवाल्मीकिर्नकुशोबली॥१२॥कस्येदंपुरतोवक्ष्येदुःखंप्राप्तंसुदारुणम् ॥ जैमिनि-
रुवाच ॥ तावत्समित्कुशाहारीवनान्निववृतेकुशः ॥ आगच्छतःकुशस्याथदुर्निमित्तानिभारत ॥१३॥ बहूनिपथिजातानिचित्तोद्वेगकरा-
णिच ॥ अपसव्यंमृगायांतिनदंतोभैरवंरवम् ॥१४॥ ततःसव्यथयाविष्टोरामपुत्रोरघूद्वहः ॥ चिंतयामाससमनसाकेशवंविघ्नहारिणम् ॥१५॥
चिंतयाविष्टमनसोबाहूतौस्फुरितौभृशम् ॥ नेत्राभ्यांस्वयमेवांभःसुस्रुवेविव्यथेमनः ॥ १६ ॥ एवंसआश्रमद्वारंकुशःप्राप्तोव्यचिंतयत् ॥
लवोजवेनचायातिकथंमेसंमुखोनहि ॥१७॥ आयातंतंलवंप्रातर्निवारयितवानहम् ॥ तस्मात्किंकुपितोनैतिकेनचासौधृतोलवः ॥१८॥
इत्येवंचिंतयन्वीरोददर्शजननींस्वकाम् ॥ सीतांनमस्कृत्यकुशोजगादवचनंशुभम् ॥१९॥ मातःकस्मात्प्रलापोऽयंक्रियतेक्वलवोगतः ॥
सीतोवाच ॥ वत्सत्वयिगतेऽरण्येफलान्याहर्तुमंजसा॥२०॥सहितोमुनिपुत्रैस्तुलवःक्रीडापरायणः ॥उद्यानंगतवांस्तत्रकस्यचिन्नृपतेर्हयः
॥२१॥ विचरन्निच्छयाप्राप्तोह्यग्रहीत्तंबलाल्लवः ॥ यथाबलंयुद्ध्यमानोरणेमूर्च्छामुपागतः ॥२२॥ तैर्नीयतेपुरंबद्धाजीवन्वामृतएववा ॥
कस्तंमोचयिताबालंत्वांविनाकुशपुत्रक॥२३॥यथाविष्णुःस्मृतोभक्तंसंसारान्मोचयेद्द्रुतम् ॥ ततस्त्यावचनंश्रुत्वात्रिशाखांभ्रुकुटींदधत्
॥२४॥ नेत्रेविलोहितेबिभ्रत्कुशोवचनमब्रवीत् ॥ कुशउवाच ॥ अद्यमद्बाणभिन्नानांवैरिणांरुधिरंधरा ॥ पास्यतेरुधिरंकोष्णंशोषितंसूर्य-
भानुभिः ॥ २५ ॥ इंद्रश्चवरुणोवापिकुबेरोवामहाबलः ॥२६॥ यमश्चयक्षगंधर्वास्तेषांसाहाय्यकारिणः ॥ भवंतुसर्वेदेवाश्चसाध्याश्चापि
मरुद्गणाः ॥ २७ ॥ तथापिताञ्रणेजित्वालवंतंपरिमोचये ॥ एषगच्छामिभोमातर्निषंगौधनुरेवच ॥ २८ ॥ प्रदेहिचर्मखड्गंचकिरीटं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कवचंतथा ॥ तत्पुत्रवचनंश्रुत्वासत्वरंजानकीतदा ॥ प्रविश्यशालांतांरम्यांप्रददाविषुधीधनुः ॥ २९ ॥ चर्मखड्गं किरीटंचकवचंचकु-
शोऽग्रहीत् ॥ सन्नधःकवचीखड्गीचापबाणधरोयुवा ॥ ३० ॥ कुशोययौनमस्कृत्यजननींतांचजानकीम् ॥ सीतयासौप्रयुक्ताशीःकुशो-
वाहूव्यताडयत् ॥ ३१ ॥ विस्फारयन्धनुश्चोग्रंजगामत्वरितोबली ॥ यथामत्तद्विपान्सिंहीतनयोऽभ्येतिनिर्भयः ॥ ३२ ॥ गच्छतस्तां-
स्ततोदृष्ट्वाशत्रून्दूरादथाह्वयत् ॥ तिष्ठंतुवैरिणःसर्वेयदिशक्तिर्हिविद्यते ॥ ३३ ॥ नोचेद्बंधुर्मदीयोऽसौमुच्यतांवाथ युद्ध्यताम् ॥ अनि-
र्जित्यकुशंवीरंनोपसर्पितुमर्हथ ॥ ३४ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंघोरंयोधावाक्यमथाब्रुवन् ॥ कोऽयमायातिवीरोऽसौखड्गचर्मधरोयुवा ॥ ३५ ॥
शरचापयुतःशूरःकिरीटीकवचीमहान् ॥ कालोनूनंहिसर्वेषामयं नो भविताकिल ॥ ३६ ॥ इतिजल्पंतियैसर्वेसैनिकाभयविह्वलाः ॥
ध्वजाःकणकणायंतेद्रुमावातोरिताइव ॥ ३७ ॥ किरीटानिचवीराणांगृध्राःपस्पर्शुरंबरात् ॥ तस्मिन्कालेनिषंगेभ्यः स्वयंनिर्यांत्यलं
शराः ॥ ३८ ॥ कोशेभ्यश्चपृथग्भूताःस्वयमेवासयोययुः ॥ चंडोवातःप्रववृतेद्रुमानुन्मूलयन्ध्वजान् ॥ ३९ ॥ रजसासंवृतंव्योमसूर्यो-
ऽन्तर्धानमागमत् ॥ क्षणात्प्रशांतेरजसिवीरास्तंददृशुःकुशम् ॥ ४० ॥ जैमिनिरुवाच ॥ आयांतंतंकुशंदृष्ट्वाशत्रुघ्नोवाक्यमब्रवीत् ॥ गच्छ
सेनापतेशीघ्रंनिवारय शिशुंशरैः ॥ यावत्सैन्यंव्यूहयामस्तावद्युध्यस्वमारिष ॥ ४१ ॥ सेनापतिरुवाच ॥ अहमेनंहनिष्यामिप्रसादात्तव
सुव्रत ॥ इत्युक्त्वाप्रययौबालं सेनाध्यक्षस्तदाबली ॥ ४२ ॥ तिष्ठतिष्ठेतिचोवाचविव्याधदशभिःशरैः ॥ कुशस्तानच्छिनद्बाणान्सेना-
वाहमताडयत् ॥ ४३ ॥ चतुर्भिश्चतुरोऽस्याश्वाञ्जघानकुपितःकुशः ॥ सारथेश्चशिरःकायाज्जहारप्रहसन्निव ॥ ४४ ॥ रथंचतिलशःकृत्वा
तान्हत्वापार्ष्णिसारथीन् ॥ चिच्छेदचधनुस्तस्यकवचंचातिनिर्मलम् ॥ ४५ ॥ द्वाभ्यांशराभ्यांचिच्छेदहस्तौ तस्यदुरात्मनः ॥ चरणौ
व्यलुनात्तस्यजंघेतेमांसलेकुशः ॥ ४६ ॥ जहारश्मश्रुलंवक्रंकंठोज्ज्वलितकुंडलम् ॥ सेनावाहेहतेतस्मिन्हाहाकारोमहानभूत् ॥ ४७ ॥
सेनावाहंहतंदृष्ट्वाभ्रातातस्यनगाह्वयः ॥ आजगामगजारूढःशक्त्यातमहनत्कुशम् ॥ ४८ ॥ तांशक्तिंवह्निकूटाभांज्वलंतीमशनीमिव ॥
चिच्छेदपंचभिर्बाणैःसीतासूनुर्महाबलः ॥ ४९ ॥ चरणांश्चतुरोप्यस्यगजस्यव्यलुनात्कुशः ॥ संछिन्नचरणात्तस्माद्गजादाप्लुत्यधारयन्
॥ ५० ॥ गदांविचित्रांमहतींनगोऽसौव्यगमत्कुशम् ॥ कुशस्तंगदिनंहस्तंचिच्छेदाशीविषोपमम् ॥ ५१ ॥ वामहस्तेनभूमिस्थंचक्रंजग्रा-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हस्तवरः ॥ तमप्यपातयद्भूमौबाहुंचक्रधरंकुशः ॥५२॥ तथापिधावमानस्यचरणावच्छिनद्द्रुतम् ॥ सच्छिन्नचरणोवीरश्छिन्नबाहुर्नगो
बली ॥ ५३ ॥ धूलिधूसरसर्वांगोरुधिरेणपरिप्लुतः ॥ आससादनगोबालंराहुःसूर्यमिवांबरे ॥ ५४ ॥ छिन्नाभ्यामथबाहुभ्यांगदांचिक्षेप
तंप्रति ॥ सतयाताडितोवीरःपदान्नचलितःपदम् ॥ ५५ ॥ तुतोषास्यकुशोवीरःप्रतापेनचतादृशः ॥ ततःसुनिशितंबाणंवधायास्यमु-
मोचसः ॥ ५६ ॥ शरेणतेनवैछिन्नंशिरःखेतद्व्यलीयत ॥ शंभुनामुण्डमालार्थंगृहीतंतद्वरंशिरः ॥५७॥ एवंनगेविनिहतेकुशःकोपसम-
न्वितः ॥ तत्सैन्यंव्यहनद्बाणैर्दंडपाणिरिवांतकः ॥५८॥ गजान्पर्वतसंकाशान्विददारवृषेवसः ॥ उच्छलद्रुधिरेणाथवीरास्तेरक्तवाससः
॥ ५९ ॥ अजायंतभृशंविप्राःपुष्पिताइवकिंशुकाः ॥ बाणैःपतद्भिस्तुबलादग्निःप्रादुरभून्महान् ॥ ६० ॥ रथनागेंधनोवह्निर्ववृधेसच
बालकः ॥ पतद्भिर्वारणैर्मत्तैर्भ्रियंतेस्ममहारथाः ॥ ६१ ॥ स्वयमेवविदीर्यंतेरथाश्चक्राणितेध्वजाः ॥ जहुःप्राणानश्वचराःशरैर्भिन्नकले-
वराः ॥ ६२ ॥ हस्त्यश्वरथसंघाताः पदातान्यपतन्भुवि ॥ विष्णुभक्तिमकुर्वाणाःसंसृताविवचाधमाः ॥ ६३ ॥ कन्यावित्तेनयोजीवेत्त-
दीयाःपितरोयथा ॥ एवंविनिहतंसैन्यंरथनागसमाकुलम् ॥ ६४ ॥ कुशेनतेनवीरेणस्वधर्मेणेवदुष्कृतम् ॥ ६५ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्व-
णिजैमिनीयेकुशलवोपाख्याने कुशयुद्धवर्णनंनामैकत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३१ ॥ छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततःप्राप्तोमहाबाहुःशत्रुघ्नोधूनय-
न्धनुः ॥ विव्याधनवभिर्बाणैःकुशंतंकोपपूरितः ॥ १ ॥ ततःकुशोऽपिबलवान्रथंसाश्वंव्यचूर्णयत् ॥ शत्रुघ्नंहृदिविव्याधशरेणानतप-
र्वणा ॥२॥ पुनश्चपष्ट्याविव्याधनाराचानांस्तनांतरे ॥ सोऽतिविद्धस्तुशत्रुघ्नोरथोपस्थेपपातह ॥ ३ ॥ यथामत्तोहिमातंगःस्खलितः
पर्वतेऽपतत् ॥ हतशेषाश्चयेयोधास्तेऽप्ययोध्यांययुर्द्रुतम् ॥ ४ ॥ अथमूर्च्छांविहायासौलवोऽपश्यत्स्वबान्धवम् ॥ उत्थायपरिरभ्यैनं
कुशंवीरंजहर्षच ॥ ५ ॥ उवाचचकुशंभ्रातर्धारयामितुरंगमम् ॥ तेनानुनीतःसलवोबबंधेतंतुरंगमम् ॥ ६ ॥ उभौतौभ्रातरौयुक्तौ
यथावायुविभावसू ॥ प्रतीक्षमाणौवीराणामागमंतस्थतुर्बलात् ॥ ७ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ मृतशेषाश्चयेयोधास्तेगत्वाराममब्रुवन् ॥
समासीनंदीक्षितंचमृगशृंगपरिग्रहम् ॥ ८ ॥ त्वचंरुरोर्वसानंचदंडधारंसुमेखलम् ॥ भ्रातृभ्यांसहितंशूरंमुनिभिःपरिवारितम् ॥ ९ ॥
तिलाज्यहोमसंभूतधूमेनारुणलोचनम् ॥ सुवर्णसीतयायुक्तंमंडपस्थमिदंवचः ॥१०॥ योधाऊचुः ॥ हेरामतेऽश्वःपृथिवींचचारवीरोऽपि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

काश्चिन्नदधारतंपुनः ॥ एकोऽग्रहीत्वाहशएवबालकस्तेनास्मदीयंनिहतंबलंच ॥ ११ ॥ धृतःकथंचित्तवचानुजेनच्छित्वाधनुःश्रांत-
तनुर्हिवालः ॥ तस्यापरोबंधुरदीनसत्त्वःप्राप्तःसचापासिधरोबलीयान् ॥ १२ ॥ तेनापिशेषंनिहतंतवोग्रंसैन्यंचसेनापतिनासमेतम् ॥
तस्मिन्हतेकश्मलमाशुसैन्यंजगामसर्वाःप्रदिशोदिशश्च ॥ १३ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ तेषांतद्वचनंश्रुत्वारामोविस्मयमागतः ॥ उवाचकि-
मयंजल्पोयुष्माकंकिमुतभ्रमः ॥ १४ ॥ पैशाच्यंकिमुयुष्माकंशत्रुघ्नःकेनपात्यते ॥ योधा ऊचुः ॥ नजल्पोऽस्मासुराजेंद्रनभ्रमोनपि-
शाचता ॥ १५ ॥ स्मृतोयैस्त्वंसकृद्रामनजल्पोनपिशाचता ॥ भ्रमोनविद्यतेतेषांजायतेज्ञानमुत्तमम् ॥ १६ ॥ साक्षाद्दृष्टेत्वयिविभो
भ्रमोऽस्मासुकथंभवेत् ॥ जल्पःपिशाचतावापिकुतःस्याद्रघुनंदन ॥ १७ ॥ रणेशेतेसशत्रुघ्नः शिशोर्बाणैःप्रपीडितः ॥ ततःसुदुःखि-
तोरामोविलपन्निदमब्रवीत् ॥ १८ ॥ रामउवाच ॥ विप्राद्विद्लवणोयेनघातितोनिशितैःशरैः ॥ मदीयंवचनंकर्तासशत्रुघ्नोऽर्भकैर्हतः
॥१९ ॥ केनदोषेणमेभ्राताह्यवस्थांतादृशींगतः ॥ एहिलक्ष्मणभद्रंतेशृणुमेपरमंवचः॥ २० ॥ अहंहिदीक्षितोभ्रातर्नमयायोद्धुमिष्यते ॥
सैन्येनमहतायुक्तोभ्राताातिष्ठतियत्रते ॥ २१ ॥ तत्रगत्वाप्रयोद्धव्यंमोच्योऽश्वःसत्वबांधवः ॥ तद्वाक्याल्लक्ष्मणस्तूर्णप्रययौसैनिकैःसह
॥ २२ ॥ ततोमत्ताश्वमातंगारथाःकांचनभूषणाः ॥ सादिनोनगरात्तस्मात्पत्तयश्चविनिर्ययुः ॥ २३ ॥ सर्वैरक्तपताकाश्चसर्वैरक्तांबर-
ध्वजाः ॥ चंदनेनावलिप्तांगारणत्कंकणमंडिताः ॥ २४ ॥ वीरश्रीपरिणेतारोमालाभिर्बद्धमूर्द्धजाः ॥ साक्षात्कालावताराःकिंयुद्ध-
संस्थामभीप्सवः ॥ २५ ॥ युवानःश्मश्रुलावीरायुद्धशौंडाःप्रहारिणः ॥ श्वेतांबरधराःसर्वेधीराः श्वेतपताकिनः ॥ २६ ॥ एकपत्नी-
व्रतयुताधर्मिष्ठाश्चजितेंद्रियाः ॥ निर्ययुर्नगरात्तस्माच्छतशोऽथसहस्रशः ॥ २७ ॥ तेषामधिपतिर्ह्यासील्लक्ष्मणोबलवत्तरः ॥ सेनानीः
कालजिच्चासीद्धर्मिष्ठोब्राह्मणप्रियः ॥ २८ ॥ गच्छतातेनसैन्येनकृताःशुष्काःसमुद्रगाः ॥ सरितः पर्वताश्चूर्णीभूतावाजिखुरैर्दृढैः ॥२९॥
विपिनानिस्थलान्यासंस्तृणंशत्रुमुखेस्थितम् ॥ तत्परिग्रहणैस्तैस्तुपयोनसरितामपि ॥ ३० ॥ चक्रैरथानामश्वानांखुरैःप्रादुरभूद्रजः ॥
मेघानामुपरिष्टात्तद्रजःपंकीबभूवह ॥ ३१ ॥ तेनपंकेनमेघेषुघनत्वमभवत्तदा ॥ उच्चानांवारणानांचशुंडादंडैर्भृशंहताः ॥ ३२ ॥ घनाः
पलायंतशनैःपंकभारविनामिताः ॥ पुरस्तादुत्प्लवंतिस्मखड्गचर्मधरानराः ॥ ३३ ॥ अश्ववाहाःप्रधावंतिकुर्वंतोविविधागतीः ॥ मेघ- ॥ ५९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निर्घोषगंभीरंगर्जंतःप्रययूरथाः॥३४॥ कंपयन्तोधरांनागाःपर्वताइवनिर्ययुः॥ जैमिनिरुवाच॥ बबृंहिरेगजामत्ताहयायुद्धेजिहेषिरे॥३५॥
जगर्जिरेरथाश्चक्रैःपत्तयश्चडिडिंबिरे ॥ ततःप्राप्तमनीकंतल्लक्ष्मणस्यभयानकम् ॥ यत्रासौमूर्च्छितःशेतेशत्रुघ्नःसैनिकैःसह ॥ ३६ ॥
ततःसुमित्रातनयःपुरस्ताज्ज्येष्ठोययौकालजितासमेतः ॥ ददर्शवीरंविकलंसुकेशं शत्रुघ्नमात्यंतिकजीवशेषम् ॥ ३७ ॥ इत्याश्वमेधिके
पर्वणिजैमिनीयेकुशलवोपाख्यानेलक्ष्मणागमनंनामद्वात्रिंशोऽध्यायः ॥३२॥ छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ तत्सैन्यंभीषणंदृष्ट्वातत्प्रमुखंलक्ष्मणं
तथा ॥ उवाचनिर्भयोवीरः शत्रूणामंकुशःकुशः ॥ १ ॥ किमिदानींचकर्त्तव्यंलवसैन्यंसमागतम् ॥ वारणानांरथानांचसंख्यांकर्तुंनपा-
र्यते॥ २ ॥ लवउवाच ॥ ॥ युद्धमत्रप्रकर्त्तव्यंहंतव्याःसैनिकास्त्वमी ॥ कूष्मांडफलवद्भेद्यारथाश्छेद्यारसालवत् ॥ ३ ॥ शिरांसिपक्वः
फलवत्पातनीयानिभूतले ॥ भ्रातःकुशमहाबाहोसमग्रस्यबलस्यते ॥ ४ ॥ नयोग्यमेतत्सैन्यंस्यादगस्त्यस्येवसागरः ॥ नचसिंहस्य
पुरतोजम्बूकालिःप्रसर्पति ॥ ५ ॥ पुण्यांभागीरथींदृष्ट्वापापराशिःक्षयंव्रजेत् ॥ तथात्वांसमरेसेनांदृष्ट्वाशीघ्रंविनश्यति ॥ ६ ॥ केवलं
श्रोत्रियैरेवधार्यस्त्वंनचसैनिकैः ॥ अहंहिवाहिनीवेगान्नभग्नःस्यांकथंचन ॥ ७ ॥ उत्तिष्ठधनुरुद्यम्यबाणान्योजयमाचिरम् ॥ अहंसैन्य-
मिदंसर्वंरुणध्मिनिशितैःशरैः ॥८ ॥ किंकरोमिधनुश्छिन्नंततःसूर्यमुदैक्षत ॥ लवो निश्चलयादृष्ट्यामनसाप्रार्थयन्धनुः ॥ ९ ॥ लव
उवाच ॥ नमःसवित्रेसूर्यायपूष्णेज्योतिष्मतेनमः ॥ नमःसप्ततुरंगायनित्यंव्योमचरायच ॥ १०॥ मेषादीनामधीशायमासिमासिनमो
नमः ॥ अयनद्वयकर्त्रेचप्रकाशायनमोऽस्तुते ॥ ११ ॥ मूकांधबधिराणांचवाङ्नेत्रश्रोत्रदायच ॥ शिरोर्तिशूलकुष्ठानांनाशकायनमो-
ऽस्तुते ॥ १२॥ नमःसुवर्णवर्णायसहस्रकिरणायच ॥ जगतामेकनेत्रायभवतेभास्करायच ॥१३॥ दिवाकरायपिंगायपयःस्रष्ट्रेघनायतु॥
नमःपर्यायरूपायजन्मत्राणक्षयायते ॥ १४ ॥ ऋग्वेदरूपिणेतुभ्यंनमोब्राह्मणरूपिणे ॥ यजुःसामाथर्वकर्त्रेपुराणागमकारिणे ॥ १५ ॥
गाथेतिहासकर्त्रेतेनमोब्रह्मस्वरूपिणे ॥ नमोविश्वस्वरूपायरुद्ररूपायतेनमः ॥ १६ ॥ विश्वस्यवांछितकरायमनोरमायविश्वेश्वरायपुरु-
पायसदाऽमलाय ॥ हंसायचण्डघृणयेमणिकुण्डलायनौम्याहवेजयकरंधनुरद्यमेऽस्तु ॥ १७॥ जैमिनिरुवाच ॥ स्तोत्रेणानेनसंतुष्टो
रविर्दिव्यंशरासनम् ॥ ददौलवायसौरंचपठतांश्रेयउत्तमम् ॥ १८ ॥ सुवर्णपट्टैरुचिरैर्निबद्धंसगुणंदृढम् ॥ धनुःप्राप्यमहाबाहुर्लवःकुश-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मथाब्रवीत् ॥ १९ ॥ लवउवाच ॥ उपदिष्टंहियत्स्तोत्रंमुनिनागुरुणामम ॥ सौरंतज्जपितंभ्रातस्तस्माल्लब्धंमयाधनुः ॥२०॥ यद्यदस्त्र-
मयंवस्तुतदहंप्राप्तवान्महत् ॥ इत्येवमुक्त्वावचनंसजग्मातेमहाबलौ ॥ २१ ॥ दग्धुंसैन्याटवींकिंतौप्राप्तौवायुविभावसू ॥ तौप्रविष्टौ
चमूंघोरांलक्ष्मणेनाभिपालिताम् ॥ २२ ॥ वर्षमाणौशरान्घोराञ्जीमूताविवपर्वते ॥ आवर्तःसुमहानासीत्तयोः सैन्येप्रविष्टयोः ॥ २३ ॥
मैनाकमंदराभ्यांतुमथ्यमानइवार्णवे ॥ सिंहनादात्तयोरेवयोजनार्धंगतंबलम् ॥२४॥ कालजिल्लक्ष्मणौक्रुद्धौरुरुधातेशरैःकुशम् ॥ लक्ष्म-
णस्यचसैन्येनलवोरुद्धोऽतिपौरुषः ॥२५॥ अम्योगजानांहिशतेनजातास्ततोऽधिकास्ताहिशतंशतेन ॥ गजेगजेतत्ररथादशासन्रथेरथे
वाजिशतंबभूव ॥२६॥ हयेहयेपत्तिशतंहितस्थावेवंभ्रमीणांशतकेनरुद्धः ॥ ततोनिजघ्नुःशरवज्रमुद्गरैःप्रासैर्लवंतेशतशश्चयोधाः ॥२७॥
गदासिशक्त्यृष्टिपरश्वधैश्चकुंतैस्तथासंभ्रमवाजियुक्ताः ॥ पाशैःकरग्राहकरैश्चबालमेकाकिनंतेपरिवव्रुरेनम् ॥ २८ ॥ द्विषोनिजघ्नेनिशितैः
क्षुरप्रैः शिरांसिभूमावपतन्स्फुरंति ॥ लवोलवेनाहवकर्मकुर्वन्ननादकल्पांतकरोयथायमः ॥२९॥ शतंशतेनविव्याधद्विशतंद्विशतेनच ॥
सहाम्रर्धंतदर्धेनसहस्रमयुतेनच ॥ ३० ॥ वरिाणामहनत्क्रुद्धःप्रयुतंप्रयुतेनच ॥ जैमिनिरुवाच ॥ चत्वारिंशद्भ्रमीर्हत्वागजानांसिंह-
विक्रमः ॥ ३१ ॥ शरैःसंभिन्नसर्वांगोदिशःसर्वा व्यलोकयत् ॥ इतःसैन्यंप्रचलितंरथवारणसंकुलम् ॥३२॥ लसत्खड्गप्रभाभिश्चश्यामी-
भूतंगजैरपि ॥ ददर्शघोरं सलवोनकुशंपृष्ठतस्तथा ॥३३॥ तदादध्यौचिरंबालोभ्रातामेक्कगतःकुशः ॥ इतिचिंतयतस्तस्यलवस्यधनु-
रुत्तमम् ॥३४॥ जहाररराक्षसःक्रुद्धोमातुलोलवणस्ययः ॥ रुधिराक्षइतिख्यातोरामंशरणमागतः ॥ ३५ ॥ लवोजवात्पलायंतंधनुरादाय
राक्षसम् ॥ तिष्ठतिष्ठेतिचोवाचमत्तोजीवन्क्वयास्यसि ॥३६॥ इत्येवमुक्त्वावचनंचक्रंजग्राहपाणिना ॥ जनन्याश्चरणौचित्तेचिंतयित्वामहा-
भुजः ॥३७॥ सचक्रमादायखमुत्पपातश्येनोयथाभक्ष्यमिवप्रगृह्णन् ॥ शिखीवपुष्पान्क्षतजावलिप्तोरराजसाक्षादिवचक्रपाणिः ॥३८ ॥
गगनस्थंलवंदृष्ट्वायोधाबिभ्युःपतेदिति ॥ ततश्चापेषुरुचिराञ्छरांस्तेयुयुजुर्भयात् ॥ केचिद्दधुश्चचर्माणिसुदृढानिस्वमूर्धसु ॥ ३९ ॥
अस्मानुपरिवीरोऽसौपतिष्यतिनसंशयः ॥ इतिकृत्वामतिंकेचित्स्यंदनस्याधआगमन् ॥४०॥ बाणानिर्भिन्नवर्ष्माणोवारणाभुविशेरते ॥
तेषामुदरमध्यस्थाःकेचिच्छन्नामहारथाः ॥४१॥एवंस्मभीतावीरायेतेऽप्येवंचक्रिरेतदा ॥अवशिष्टामहावीरानिर्यातास्तुदशैवहि ॥४२॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राज्ञोदशरथस्यासीन्मंत्रीसुज्ञोहितत्सुताः ॥ जितश्रमोधार्मिकश्चसुकेतुः शत्रुसूदनः ॥ ४३ ॥ चंद्रोमदःशलःकालोमल्लःसिंहश्चतेदश ॥
विव्यधुः सायकैस्तीक्ष्णैर्लवंखेचक्रपाणिनम् ॥ ४४ ॥ दशभिर्दशभिर्बाणैश्चिच्छिदुश्चक्रमुच्छ्रिताः ॥ छिन्नचक्रोलवःशीघ्रंजग्राहपरिघं
भुवि ॥ ४५ ॥ जघानमंत्रिपुत्रांस्तान्परिघेणहसन्निव ॥ तेछिन्नचर्मवर्माणोनिपेतुःशोणितोक्षिताः ॥ ४६ ॥ वेदबाह्याःकुशःत्वज्ञाविष्णु-
भक्तिविवर्जिताः ॥ मातापित्रोर्भक्तिहीनानास्तिकारौरवेयथा ॥ ४७ ॥ तावत्सराक्षसःप्राप्तोरुधिराक्षोगदांदधत् ॥ गदयाताडयामास
मूर्ध्नितंलवमोजसा ॥ ४८ ॥ जगाममूर्च्छांबालोऽसौमुहूर्त्तंभूतलेऽपतत् ॥ मूर्च्छांविहायसलवस्तदातस्थौगजेंद्रवत् ॥ ४९ ॥ कुंतमा-
दायभूमिस्थंप्रययौराक्षसंप्रति ॥ केशेष्वाक्षिप्यतंदुष्टंकुंतेनाभ्यहरच्छिरः ॥ ५० ॥ स्वधनुर्जगृहेवीरःसूर्यदत्तंननादच ॥ मुमोचनि-
शितान्बाणान्सैन्यक्षयकरान्बहून् ॥५१॥ ततःसैन्येनमहतावेष्टितःपुनरेवसः ॥ गर्भस्थोहियथाजंतुरज्ञानेनबहिःस्थितः ॥५२॥ वेष्टच-
तेतद्वदप्येषस्तेनसैन्येनवेष्टितः ॥ तृणैरावेष्टितोवह्निस्तान्येवदहतिध्रुवम् ॥ ५३ ॥ तद्वत्सबालस्तत्सैन्यमदहत्कोपपूरितः ॥ ५४ ॥
इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेकुशलवोपाख्यानेलवयुद्धविजयवर्णनंनामत्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥३३॥छ॥ जैमिनिरुवाच ॥ कुशस्तंलक्ष्मणं
दृष्ट्वाप्रययौसिंहविक्रमः ॥ आयान्तंपंचाभिर्बाणैर्लक्ष्मणोऽभिजघानतम् ॥१॥ तैस्ताडितःकुशोवीरस्त्विदंवचनमब्रवीत् ॥ कुशउवाच ॥
स्थिरोभवमहावीरमापदंपृष्ठतः कुरु ॥ २ ॥ इत्येवमुक्त्वावचनंबाणंचैकंमुमोचसः ॥ तेनबाणेनसरथोबभ्रामघटिकाद्वयम् ॥ ३॥ अति-
श्रमेणचत्वारोवाजिनःपंचतांययुः ॥ ततोऽन्यंरथमारुह्यलक्ष्मणोमुमुचेशरान् ॥ ४ ॥ द्वाभ्यांशराभ्यांचिच्छेदकवचंचातिनिर्मलम् ॥
किरीटंचत्रिभिर्बाणैस्तदद्भुतमिवाभवत् ॥ ५ ॥ सभिन्नकवचोवीरोमुक्तत्वक्सर्पराडिव ॥ तस्मिन्रणेरराजाथसीतासूनुर्गतक्लमः ॥ ६ ॥
अब्रवील्लक्ष्मणंवीरः कुशोविनयपूर्वकम् ॥ द्विषद्भावंपरित्यज्यममभारस्त्वयाहृतः ॥ ७ ॥ उपकारःकृतोनूनंत्वयाकर्तातथाऽप्यहम् ॥
सैन्यभारोमहानस्तितवलक्ष्मणसांप्रतम् ॥ ८ ॥ तंसर्वंनाशयिष्यामिपश्यमेहस्तलाघवम् ॥ अथसूक्तंजपन्नुच्चैराथर्वश्रुतिविश्रुतम् ॥
आग्नेयमस्त्रंमुमुचेसीतासूनुर्महाबलः ॥ ९ ॥ आग्नेयास्त्रात्ततोज्वालाःप्रादुर्भूताः सहस्रशः ॥ ताभिस्तस्यरथोदग्धोलक्ष्मणस्यमहात्मनः
॥ १० ॥ सैन्यंदग्धंपताकाश्चवासांस्याभरणानिच ॥ ज्वलत्कंचुकिनोवीरादग्धश्मश्रुशिरोरुहाः ॥ ११ ॥ दह्यंतेस्मसटापुच्छंवाजिनां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हंसवार्णनाम् ॥ रथाश्चक्राणिदह्यंतेछत्राणिचामराणिच ॥ १२ ॥ आयुधानिचसर्वाणिदग्धान्यासन्हविर्भुजा ॥ दह्यमानंततोदृष्ट्वासैन्यं
शत्रुनिबर्हणः ॥ १३ ॥ लक्ष्मणःशमयामासतदस्त्रंवारुणास्त्रतः ॥ ततःकुशोमहावीरोवायव्यंसंदधेशरम् ॥ १४ ॥ वायव्यास्त्रेणतेसर्वे
वीरावियतिडिडिचिरे ॥ तदारथगजामत्ताःपतंत्यनिलरंहसा ॥ १५ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ सेनानीःकालजित्क्रुद्धो लक्ष्मणंवाक्यम-
ब्रवीत् ॥ संहरिष्याम्यहंबालंवेलेवमकरालयम् ॥ १६ ॥ यावत्कानिष्ठोनायातितावत्कुर्वेपराक्रमम् ॥ इत्येवमुक्त्वावचनं कुशंप्रायात्
सकालजित् ॥ १७ ॥ सेनाध्यक्षउवाच ॥ त्वमद्यनूनंसंप्राप्तोरामचंद्रबलक्षयः ॥ जातोयद्यपिकुर्वेऽहंकुशस्योन्मूलनंध्रुवम् ॥ १८ ॥
कालजिद्भाषितंश्रुत्वाकुशोवचनमब्रवीत् ॥ कुशउवाच ॥ अजागलस्तनस्येवव्यर्थंनामविभाव्यते ॥ बधिरस्ययथाकर्णौवृथा श्रवण-
वार्जितौ ॥ १९ ॥ बालानांहियथाब्रह्मतृणस्याग्निर्यथावृथा ॥ सेनाध्यक्षःकृतःकेनत्वादृशोबहुजल्पकः ॥ २० ॥ त्वयिपश्यतिरे मूढ
सैन्यंहंतिममानुजः ॥ बाणंछिंधिमयामुक्तंतवजिह्वाविदारकम् ॥ २१ ॥ इत्युक्त्वाकालजिज्जिह्वामलुनादिषुणाकुशः ॥ मौनीत्वंसांप्रतं
जातोवाहिन्यांसंस्थितंलवम् ॥ २२ ॥ अनयाशुचसंपूज्यत्वंमौनव्रतमाचर ॥ अत्यंतंकालजित्क्रुद्धःशरेणानतपर्वणा ॥ २३ ॥ कुशंतं
हृदयेविद्ध्वावामहस्तमताडयत् ॥ चिच्छेदतस्यापिकुशोबाणैर्हस्तंचदाक्षिणम् ॥ २४ ॥ ततोऽर्धचंद्रेणशिरश्चिच्छेदास्यसकुंडलम् ॥
हतेकालजितिप्रौढेकुशंसौमित्रिरभ्यगात् ॥ २५ ॥ वर्षन्बाणगणान्घोराञ्छालतालवटच्छिदः ॥ कुशंजघानहृदयेबाणैःषड्भिरथोदृढम्
॥ २६ ॥ शक्तिंचिक्षेपसौमित्रिःकुशंप्रतिगदामपि ॥ कुंतंखड्गंचपरशुंतोमरंचर्मचाक्षिपत् ॥ २७ ॥ कुशस्तुसप्तधातानिशस्त्राणि परि-
चिच्छदे ॥ ननर्दसिंहवद्वीरातिष्ठतिष्ठशरान्सह ॥ २८ ॥ इत्येवमुक्त्वानाराचान्पञ्चवाल्मीकिनाऽर्पितान् ॥ गार्ध्रपत्रान्सुनिशितान्विष-
मान्पन्नगानिव ॥२९॥ ज्वलदग्निकणान्वीरः कुशोधनुषिसंदधे ॥ अथमुक्ताः शराव्योम्निज्वलंतोमर्मभेदिनः ॥ ३० ॥ बिभिदुर्हृदयंत-
स्यलक्ष्मणस्यमहात्मनः ॥ सौमित्रिश्चपपातोर्व्यांसूर्यःखादिवनिष्प्रभः ॥३१॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततःशुश्रावनिनदंलवस्यसकुशोरणे ॥ ॥ ६१ ॥
खड्गचर्मधरश्चायंपुप्लुवेपक्षिराडिव ॥ ३२ ॥ ददर्शतंलवंशूरंवेष्टितंगजपंक्तिभिः ॥ खड्गेनाभ्यहनत्क्रुद्धोगजांश्चरथिनोबहून् ॥ ३३ ॥
भ्रमीर्जघानताःसर्वाःक्षणाल्लवममोचयत् ॥ वाल्मीकिराश्रमेताभ्यांसैन्यंसर्वंनिपातितम् ॥ ३४ ॥ तस्थतुर्निर्भयौवीरौवीक्षमाणौस्वमाश्र-

Nepal Sanskrit University; Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मम्॥३९॥इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेकुशलवोपाख्यानेलक्ष्मणसेनापराजयोनामचतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३४॥ छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥
गंगातीरेरामचन्द्रोदीक्षितोयज्ञमंडपे ॥ भरतंप्रत्युवाचाथमुनिभिःपरिवारितः ॥ १ ॥ श्रीरामउवाच ॥ कथंनायातिवीरोऽसौविजित्य
हयहारिणौ॥ याभ्यांपराजयंप्रापशत्रुघ्नःसतवानुजः ॥२॥ सौमित्रिंवीक्ष्यसंग्रामेत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ स्वप्नमध्येविलीयेतप्रत्यक्षंकःसहि-
ष्यति ॥ ३॥ तमद्यबहुभिर्वीरैःसेवितंरोषपूरितम् ॥ पतनादनुजस्यापिमयाज्ञप्तंनतौक्षमौ ॥४॥ योधितुंवनजावज्ञौचपलौनाथवर्जितौ ॥
लक्ष्मणस्यभयात्त्रस्तौशरणंकंगमिष्यतः ॥५॥ आनयिष्यतिसौमित्रिःशत्रुघ्नंधर्मलोकतः ॥ स्वप्रतापेनपतितंजनन्यैदर्शयिष्यति ॥ ६॥
लक्ष्मणंकुपितंश्रुत्वासंहरंतंस्वबाहुकौ ॥ प्रार्थयिष्यत्यनाथाकंरक्षणायतयोःप्रसूः ॥७॥ कुतःप्राप्तौस्वनाशायदारकौविघ्नकारकौ॥दिन-
द्वयंविहीनंमेवर्षमध्येतुरंगमः ॥८॥ शत्रुघ्नरक्षितःप्रापयाभ्यांपार्श्वेनिबंधनम् ॥ मामनादृत्यभरतंसुग्रीवंचविभीषणम् ॥ ९॥ अंगदंवालि-
तनयंहनूमंतंमहाबलम्॥अन्यान्ममसुहृद्वृंदंस्तृणीकृत्यापहारकौ ॥१०॥ वाजिनंकरसंप्राप्तंपश्यतांबालचेष्टितम्॥ भरतप्रेरयजनांस्तंदे-
शंयत्रमेहयः ॥११॥ लक्ष्मणंप्रातिसंग्रामेयथानयतिवाजिनम्॥वचनंकुरुतेक्रुद्धःसौमित्रिर्मामकंसदा ॥१२॥ जैमिनिरुवाच॥ भरतेनसमा-
हूताःपंचदूतामहाबलाः॥रामपार्श्वेक्षणादेत्यतान्नुवाचस्वयंप्रभुः ॥१३॥ रामउवाच ॥ यातलक्ष्मणमानेतुंब्रूतमद्वाक्यमेवतत् ॥ जीवितेन
युतौयुद्धेमोहनास्त्रेणमोहितौ ॥१४॥ रक्षणीयौत्वयाबालौसागसावपिलक्ष्मण॥त्वंवीरोऽसि वृतश्चासिशूरैःसर्वास्त्रकोविदैः॥१५॥ रथस्थो-
ऽसिसमर्थोसिविरथौतौनिराश्रयौ॥ अत्रानयशिशूवेगान्मापातयरणेऽबलौ ॥ १६ ॥ परबालेदयायुक्तंचित्तंकुर्वंतियेजनाः ॥ तेपुत्रपौत्रैः
सहिताजायंतेभुविसाधवः ॥ १७ ॥ मयानपुत्रवदनंसीतावदनसन्निभम् ॥ वीक्षितंभुविजातेनततस्तौमोचयाम्यहम् ॥ १८ ॥ प्रष्टव्यौ
कस्यपुत्रौतौकिमर्थंवनचारिणौ ॥ पुत्रयोर्जननीकुत्रतत्पृष्ट्वातौसमानय ॥१९॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंदिशतिरामेतुदूतान्प्रतिविशांपते॥
तावद्दूताःशरैर्भिन्नाःक्षतजौघप्रवाहिणः ॥२०॥ लक्ष्मणस्यमहावीरारामंशरणमाययुः॥ रामरामेति जल्पन्तःशंसंतःसुमहद्भयम् ॥ २१॥
रामराममहाबाहोत्राह्यस्मान्महतोभयात् ॥ बहुलेनबलेनापिवृतः शूरःसलक्ष्मणः ॥ २२ ॥ प्राप तत्काननंघोरंशत्रुघ्नोयत्रमूर्च्छितः ॥
ससैनिकःक्षतोबाणैःकुशस्यपरितिष्ठति ॥२३॥ कुशसायकाभिन्नांगैरुधिरापीडवाहिभिः॥वीरैर्नज्ञायतेकिंचित्किंशुकैःपुष्पितैरिव॥२४॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

व्रज्रपातसहावीरानानाशस्त्रैःप्रपीडिताः॥नजानंतिव्यथांयैवैतेकुशेनविमूर्च्छिताः॥२५॥लवेनैकेनशिशुनाकृतासावाहिनीघना ॥ विमुखा
भूभृतंप्राप्ताहृष्ट्वाबालस्यचेष्टितम् ॥२६॥ लक्ष्मणस्यबलाध्यक्षःपतितोभुविराघव ॥ कालजिद्बहुभिः सार्धंकुशबाणैःप्रपीडितः ॥२७ ॥
लक्ष्मणेनकृतंयुद्धंभ्रातरौवीक्षितौवने ॥ स्वमनःकृपयायुक्तंवैरंत्यक्त्वाऽनुजस्यतत् ॥ २८ ॥ ततःकुशंप्रत्युवाचसौमित्रिःसतवानुजः ॥
गच्छबालकमुक्तोऽसिकानिष्ठेनसमंगृहम् ॥ २९॥ जनन्यैब्रूहिमुक्तोस्मिसामयुक्तेनकेनचित् ॥ लक्ष्मणस्यवचःश्रुत्वाकुशोलक्ष्मणमब्रवीत्
॥ ३० ॥ त्वंगच्छराममुक्तोऽसिदुःखितंत्वांनयोधये ॥ नक्षमालपाप्यहोरामेसाम्प्रतंहिविलोक्यते ॥ ३१ ॥ यःसानुजंभवंतंतुक्लेशयन्नाग-
तःस्वयम् ॥ भीतोऽवमानसंसर्गकारकाद्राघवादसि ॥ ३२ ॥ कृपाधृतात्वन्निमित्तमक्षतोयाहिलक्ष्मण ॥ प्रहराशुशरौघैर्मांपौरुषंचेद्वि-
भातिते ॥ ३३ ॥ लक्ष्मणस्तंजघानाथहृदयेसप्तभिः शरैः ॥ तेशरास्तंतदाभित्त्वाबालंयुद्धेतथाविधे ॥ ३४ ॥ पतिताःकाननेतीक्ष्णा
बिभिदुःपादपानपि ॥ ततःकुशस्यबाणौघैर्लक्ष्मणस्यकलेवरम् ॥ ३५ ॥ समाकीर्णंत्वग्विहीनंक्षणादेवरणेकृतम् ॥ कर्तुंकिंलक्ष्मणो
वेत्तिनवीनंस्वंकलेवरम् ॥ ३६ ॥ पूर्वाभ्यासेनकेनापितस्माद्बालंप्रबोधितः ॥ पश्चात्पपातधीरोऽसौकुण्डलीसायकैःक्षतः ॥ ३७ ॥
भग्नंबलंतेपतितंगतंरामदिशोदश ॥ भ्रातरौतौमहावीरौक्षतौशत्रुघ्नलक्ष्मणौ ॥ ३८॥ ताभ्यांविहीनाहिवयंतुभ्यंशंसितुमागताः ॥ त्यज
दीक्षांरघुपतेकुरुयुद्धंवनेव्रज ॥ ३९ ॥ यावन्नायांतितेबाणाःकुशकार्मुकनिःसृताः ॥ नान्यस्यगणनातस्यकुशस्यपुरतःप्रभो ॥ ४० ॥
जैमिनिरुवाच ॥ एवंविधानिवाक्यानिश्रुत्वातेषांसराघवः ॥ मूर्च्छितोनिपपातोर्व्यांभरतस्याग्रजस्तदा ॥ ४१ ॥ गृहीतोभरतेनाथसि-
क्तश्चैवांभसारघुः ॥ परिमृज्यास्यनेत्रेचसमाश्वास्यपुनः पुनः ॥ ४२ ॥ चेतनासहितंवीक्ष्यभरतोवाक्यमब्रवीत् ॥ भरतउवाच ॥ मावि-
षादेमनःकार्षीर्लक्ष्मणंप्रतिराघव ॥४३॥ शत्रुघ्नेनसमंयुद्धेतवार्थेविनिपातितम् ॥ लक्ष्मणस्त्यक्तुकामोऽयंस्वदेहंदुःखितोभृशम् ॥४४॥
परित्यज्यागतोदेवींयदाप्रभृतिकानने॥सीतादुःखेननोजीवन्पुनरायातितेऽन्तिकम्॥४५॥शंसितुंसपुराप्राप्तस्तवादेशोमयाकृतः॥तथापि
नकृपाजाताजानक्यांनचलक्ष्मणे ॥ ४६ ॥ संस्मृत्यसमयेमृत्युमकरोल्लक्ष्मणोहृदि ॥ अथरामनिमित्तंहियज्ञकार्येसबान्धवः ॥ ४७ ॥
स्मृत्वात्यागंहिसीतायायुद्धेतत्याजजीवितम्॥निरपराधांत्यक्त्वायांवनेसीतांसमागतः॥४८॥तत्रत्यंकिल्बिषंदेहेधारयन्संस्थितःसदा ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्याद्यकुशकोदण्डप्रचण्डशरगंगया ॥ ४९ ॥ क्षालितंकिल्बिषंगात्राद्रामपूतोऽद्यलक्ष्मणः ॥ भरतंमामपूतंहिनप्रेरयसिकिंचन
॥ ५० ॥ अद्यराघवयास्यामितत्कर्तुंपावनंवपुः ॥ विचारःसकलोजातःसीतात्यागेचतेवने ॥ ५१ ॥ अयोध्यायांस्थितोजीवन्नतथाद्य
करोम्यहम् ॥ कथंहीनोऽत्रतिष्ठामिसीताशत्रुघ्नलक्ष्मणैः॥५२॥ एवंवदंतंभरतंजगादभरताग्रजः ॥ श्रीरामउवाच ॥ कोऽसौभरतजानी-
हिसबालोव्रजकानने ॥५३ ॥ तमानयकुशंजित्वासानुजंममसान्निधौ ॥ समुत्थापयवीरौतौमूर्च्छितौममबांधवौ ॥५४॥ हनूमानापिया-
त्वेषजांबवान्वानरैःसह ॥ तवानुवृत्तिंकुर्वाणःकुरुवाक्यंममोदितम् ॥ ५५ ॥ पितृवाक्यंमयाकारिव्रजताकाननंप्रति ॥ त्वयातुनकृतं
तस्यजनकस्यवचोमहत् ॥ ५६ ॥ नंदिग्रामेप्रवसताजटावल्कलधारिणा ॥ इदानींतस्यपापस्यानिष्कृतिंकुरुराघव ॥ ५७ ॥ मद्वाक्य-
करणादेवपूतोभवमहामते ॥ भरतस्त्वब्रवीद्वाक्यंकथयामिरघूद्वह ॥ ५८ ॥ द्वौश्रुतौबालकौवीरौतवसैन्यनिपातकौ ॥ नतौ भवा-
न्विजानातिहनूमान्वेत्तिवानवा ॥ ५९ ॥ अंगदोवाविजानातिनीतिज्ञः सचिवस्तव ॥ अंगदउवाच ॥ मन्येहंबालकौतौतुरामदुर्मंत्ररू-
पिणौ ॥६०॥ सीतांलोकापवादेनयज्जहौरघुनन्दनः ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंरामसमादिष्टोहनुमत्प्रमुखैर्वृतः॥ ६१ ॥ निर्ययौभरतःक्रो-
धाद्रथमारुह्यसत्वरः ॥ निर्गतंबहुलंसैन्यंगगनेभूतलेऽपिच ॥६२॥ राघवस्यपुराद्रम्यान्नरवानरसंकुलम् ॥ भरतःकाननंप्राप्यहनूमन्त-
मुवाचह ॥ ६३ ॥ भरतउवाच ॥ हनूमन्पश्यसंग्रामेकुशबाणैर्निपातिताः ॥ रामस्यवीराबहवोविशिरस्काविबाहवः ॥६४॥ गजान्रथान्
हयान्वीरान्करभान्गतमस्तकान् ॥ धावमानान्पुरःपश्यगतस्वास्थ्यानितस्ततः ॥६५॥ कुतस्तौपतितौवीरौरणेशत्रुघ्नलक्ष्मणौ ॥ शोणि-
तेनात्रनीयंतेबहुलेनमहाबलाः ॥ ६६ ॥ भागीरथींप्रतिबलान्नीतौकिंममबांधवौ ॥ क्वचित्कराःक्वचित्पादाःक्वचिद्दन्तानृणामिह ॥६७॥
दृश्यंतेवाहनानांतुक्वचित्केशाःक्वचित्स्रजः ॥ नदीमिमांसमुल्लंघ्यव्रजपारंनिरीक्षय ॥ ६८॥ यथागतोऽसिलंकांत्वंतीर्त्वाजलनिधिंपुरा ॥
तत्रतौपश्यपतितौबांधवौमामकौभुवि ॥ ६९ ॥ विलोकनीयौतौबालौत्वयाकुशलवौक्वचित् ॥ हनूमानुवाच ॥ तदातीर्णोऽस्मिभरत
सागरंसीतयास्वयम् ॥ ७० ॥ संमुखासापुराजाताविमुखाद्यविलोक्यते ॥ शोणितौघांनदींमन्येदुस्तरांलक्ष्मणाग्रज ॥ ७१ ॥ तथापि
तववाक्येनवीक्षितुंयामिबांधवौ ॥ इत्युक्त्वातांनदींतीर्त्वाददर्शपतितावुभौ ॥ ७२ ॥ शरनिर्भिन्नसर्वांगौरणेशत्रुघ्नलक्ष्मणौ ॥ प्रार्थय-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

न्ताविवधरांसीतात्यागेनदुःखिताम् ॥ ७३ ॥ माकोपंव्रजनौस्थानंदेहिसीताद्रुहोरिति ॥ हनूमांस्तौगृहीत्वाथबाहुभ्यांपुनरागतः ॥७४॥
भरतस्यसमीपंहिमूर्च्छितौतरसानृप ॥ ददर्श भरतोभिन्नौकुशबाणैःसमंततः ॥ ७५ ॥ रथेसंस्थापयामासभ्रातरौविस्मयान्वितः ॥
रक्षणेचांगदंदत्त्वाहनूमंतमुवाचह ॥ ७६ ॥ क्वगतौबालकौवीरौरामसैन्यनिपातकौ ॥ हनूमन्पश्यकुत्रापिबालवेषधरौसुरौ ॥ ७७ ॥
गतौलक्ष्मणशत्रुघ्नौपातयित्वामहारणे ॥ हनूमानुवाच ॥ मेघनादशरैर्नायंमूर्च्छितोलक्ष्मणस्तथा ॥ ७८ ॥ यथाकुशशरैर्व्याप्तोनजहा-
तिहिकश्मलम् ॥ मूर्च्छनामाशुपैत्येषावीक्ष्यलक्ष्मणमातुरम् ॥ पश्यंतिसैनिकाःसर्वैबालाभ्यांनिहतंबलम् ॥ ७९ ॥ इत्याश्वमेधिकेप-
र्वणिजैमिनीयेकुशलवोपाख्यानेहनूमद्वाक्यंनामपंचात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३५ ॥ छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एतस्मिन्नन्तरेप्राप्तोधनुर्विस्फार-
यन्कुशः ॥ खड्गचर्मधरोवीरोलवःसंग्राममागमत् ॥ १ ॥ प्रकाशयित्वापृथिवींकरैःसागरमेखलाम् ॥ सूर्योऽन्तर्धानमापेदेध्वांतंचसम-
पद्यत ॥ २ ॥ आत्मनश्चपरेषांचवीरोनज्ञायतेतदा ॥ अन्योन्यंनामभिस्तेवैक्रोशंतिरणकोविदाः ॥ ३ ॥ गजामत्ताश्चधावन्तिचूर्णयं-
तोरथान्बहून् ॥ रथवेगेनाश्ववीराःपतंतिहयपृष्ठतः ॥ ४ ॥ हयवेगेनाश्ववीराःपत्तयोभुविशेरते ॥ दोधूयखड्गंसलवःप्रविवेशमहाचमूम्
॥ ५ ॥ शिरस्याधायचर्माशुखड्गेनाश्वपदोऽच्छिनत् ॥ हस्तिहस्तान्विशालांश्चचिच्छेदसकुशानुजः ॥६॥ दीर्घहस्तौसमालंब्यव्रजन्नु-
परिहस्तिनम् ॥ विदारयतिकुंभौसकाष्ठानीवकुठारकः ॥ ७ ॥ मुक्ताफलानिजगृहेमुष्टिभिर्भुविचाक्षिपत् ॥ हस्तिदंतेषुपतितैःखड्गै-
र्भृशभयानकाः ॥ ८ ॥ समुत्थिताश्चाग्निकणास्तेदहंतिस्मसैनिकान् ॥ तावत्क्रुद्धोमहाबाहुःकुशोबाणान्मुमोचसः ॥ ९ ॥ शिरांसि
चिच्छिदेवीरोबाहूनंगदभूषितान् ॥ शिरांसिकरिणांबाणैरनयद्दिवमोजसा ॥ १० ॥ आकाशेव्यापितेप्राप्ताएकीभावंव्यवस्थिताः ॥
अतःपरंहिनक्षत्रंनभूतंनभविष्यति ॥ ११ ॥ तस्मान्नक्षत्रतांप्राप्ताःखेहस्ताहस्तिनांतथा ॥ वर्षत्यद्यापिभूपृष्ठेहस्तादानोदकंबहु ॥१२॥
सावित्रंतस्यपानीयंनिदानंमौक्तिकस्यच ॥ एवंहिकारिशीर्षाणिच्छिन्नानिशतशोरणे ॥ १३ ॥ कुशेनतेनवीरेण तदद्भुतमिवाभवत् ॥
अथकोदण्डटंकारबाधिरीकृतादिग्गजः ॥ १४ ॥ ददर्शभरतःकिंतौकार्तिकेयगणेश्वरौ ॥ संहरंतौनिजंसैन्यंवनंवायुविभावसू ॥ १५ ॥
मुमोचनिशितान्बाणांस्तोयधाराइवाम्बुदः ॥ जैमिनिरुवाच ॥ बालकौकार्मुकयुतौघनश्यामौचसंगतौ ॥ १६ ॥ काकपक्षधरौवीक्ष्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हनूमानिदमब्रवीत् ॥ हनूमानुवाच ॥ एतौरामाकृतीबालौबलंरामस्यवीक्षकौ ॥ १७ ॥ सज्जास्तिष्ठन्तुसर्वत्रभरताद्यामहाबलाः ॥
एवंब्रुवतिवीरेतुतदापवननन्दने ॥ १८ ॥ तावत्कुशःप्रत्युवाचलवंरणगतंतदा ॥ पश्यसैन्यंलवप्राप्तंतुरंगंनेतुमिच्छति ॥ १९ ॥ व्रजा-
म्येतद्बलंभ्रातस्तुरंगंत्वंहिपालय ॥ ततोरामानुजंवीक्ष्यकुशोवचनमब्रवीत् ॥ २० ॥ कुशउवाच ॥ शत्रुघ्नोलक्ष्मणश्चोभौ शयातेनिहतं
बलम् ॥ किंनाममेनजानासिशत्रुंमांकुशमागतम् ॥ २१ ॥ भरतउवाच ॥ त्वांनयिष्याम्यहंयुद्धात्पराजित्यनिजांपुरीम् ॥ सानुजं
त्वरितंबालंघोटंमुञ्चव्रजाधुना ॥२२॥ जननींतेतापसींमेकरुणावक्ष्यजायते ॥ जनन्यैब्रूहिमुक्तोऽस्मिसबंधुर्भरतेनच ॥ २३ ॥ क्षामितं
स्वबलस्याद्यपातनंयत्त्वयाकृतम् ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यकुशोबाणैरथार्दयत् ॥ २४ ॥ भरतंसप्तभिर्वीरंवानरान्पञ्चसप्तभिः ॥ हनूमंतं
शतेनायंताडयामाससंगरे ॥२५॥ बाणानांवालिपुत्रंचसहस्रेणहसन्निव ॥ नीलंपञ्चशतैर्विद्धासप्तत्याचनलंरणे ॥ २६ ॥ जांबवंतंत्रिसा-
हस्रैर्बाणैर्विव्याधरोषितः ॥ यस्ययस्यशरोलग्नोनितरांहृदयेबलात् ॥ २७ ॥ मूर्च्छान्वितःसपतितःसीतापुत्रेणताडितः ॥ बाणैः षड्-
भिश्चराजेंद्रलवेनातिबलीयसा ॥ २८ ॥ भरतस्यधनुश्छिन्नंरथश्चशकलीकृतः ॥ कुशकोदण्डनिर्मुक्तैर्मुमोहभरतः शरैः ॥ २९ ॥
गिरिमुत्पाट्यहनुमान्भरतंवीक्ष्यमूर्च्छितम् ॥ चिक्षेपसीतासुतयोर्मूर्ध्नियोजनमायतम् ॥ ३० ॥ तंपर्वतंदीर्घनेत्रौबाणैश्चक्रतुरंबरे ॥ त्रस-
रेणुनिभंरुद्रगात्रभूतिसुखप्रदम् ॥ ३१ ॥ पञ्चभिस्तंहरिसुतंप्रभिन्नमपिमूर्च्छितम् ॥ शरैः कनकचित्रैश्चकुशश्चक्रेस्वपौरुषात् ॥ ३२॥
ततोभग्नंबलंभूयोरामायपतितंजनः ॥ कथयामासराजेंद्रश्रुत्वारामोविनिर्ययौ ॥३३॥ ससुग्रीवोमहाबाहुर्भ्रातृदुःखेनदुःखितः ॥ विभीषण-
युतःश्रीमान्विस्मयोत्फुल्ललोचनः ॥ ३४ ॥ वनंप्राप्यरथारूढस्तौददर्शबलंचतत् ॥ हतप्रहतविध्वस्तंरामेतिपरिभाषिच ॥३५॥ जैमि-
निरुवाच ॥ पप्रच्छरामस्तौ बालौस्वाकृतीधन्विनांवरौ ॥ कुतोऽधीतोधनुर्वेदोभवद्भ्यांयद्धतंबलम् ॥ ३६ ॥ केनोपनीतौविधिवत
किंस्विद्वेदेकृतश्रमौ ॥ किंस्वित्कलासुकुशलौधर्मश्रवणतत्परौ ॥ ३७ ॥ कच्चिन्नपरदारेषुविरुद्धाद्दृष्टिरीर्यते ॥ कच्चित्तेषु चविप्रेषुप्रति-
ज्ञायाश्चपालनम् ॥ ३८ ॥ कस्तातःकाचजननीकुत्रवासोनिवेद्यताम् ॥ तद्भाषितमुपश्रुत्यकुशोवचनमब्रवीत् ॥ ३९ ॥ कुश उवाच ॥
किमस्मदीयकथयावंशजोद्भवयानृप ॥ क्षात्रंपौरुषमुत्सृज्यकथ्यतेत्वादृशैर्जनैः ॥ ४० ॥ शीघ्रंयुध्यस्वराजेंद्रविलंबः क्रियते कथम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नतुरंगोह्यस्मदीयउच्यतांवाथयुध्यताम् ॥ ४१ ॥ इतिवाक्यंतयोःश्रुत्वारामोऽवोचद्विशांपते ॥ नकरिष्याम्यहंयुद्धंभवान्कथयतां कुलम्
॥ ४२ ॥ कुशउवाच ॥ केवलंसुषुवेसीताक्षमाशीलौचनौवने ॥ आवयोःकृतवान्सर्वंजातकर्मादिकंमुनिः ॥ ४३ ॥ उपनिन्येच वाल्मी-
किर्वेदंसम्यगपाठयत् ॥ तथारामस्यचरितंसन्मनोनिर्वृतिप्रदम् ॥ ४४ ॥ तत्तदभ्यासयोगेनदृष्टिर्विमलतांव्रजेत् ॥ बुद्धिस्वास्थ्यंमनः-
स्वास्थ्यंप्रतापश्चापिवर्धते ॥ ४५ ॥ तस्माद्धतबलंसर्वयोधानांतवपश्यताम् ॥ ममतानास्तितेरामपुत्रदारधनेषुच ॥ ४६ ॥ तस्मा-
द्धतस्यसैन्यस्यगणनातेनविद्यते ॥ नशक्तिर्विद्यतेरामसात्यक्ताकिंत्वयावने ॥ ४७ ॥ शक्तिहीनोनरःकस्तुयुध्येतनिशितैःशरैः ॥ जैमि-
निरुवाच ॥ रामोमन्यतपुत्रौतौसीतातनयकीर्तनात् ॥ धिगस्तुखलुनोयुद्धमित्युक्त्वाधनुरुज्झहौ ॥ ४८ ॥ पपातरथनीडेऽथमूर्च्छि-
तोजनमेजय ॥ जैमिनिरुवाच ॥ मूर्च्छांविहायधर्मात्माधीरःसत्यपराक्रमः ॥ ४९ ॥ सुग्रीवंपरिपप्रच्छरामःपरपुरंजयः ॥ एतौकस्या-
त्मजौवीरौजानीहिकपिसत्तम ॥ ५० ॥ सुग्रीवउवाच ॥ पुराणपुरुषाज्जातावेतौमन्येऽत्रराघव ॥ प्रतिबिंबंतावकंहिवनमध्येविलोक्यते
॥ ५१ ॥ नापरंसंगरेमन्येजययुक्तंविनाप्रभुम् ॥ तवाग्रेयामिबालौहियुधियोधयितुंनृप ॥ ५२ ॥ गृहीत्वाशाखिनंराजन्मुमोचपुरतस्तयोः ॥
तौवृक्षंतिलशःकृत्वाचक्रतुर्मूर्च्छितंहरिम् ॥ ५३ ॥ शरैःसुनिशितैस्तावन्नीलोऽयुध्यतवानरः ॥ नीलंबाणेनविव्याधकुशःकोपसमन्वितः
॥ ५४ ॥ बभूवुर्बहवोनीलारुधिरात्तस्यचापरे ॥ तैश्चव्याप्तंरणंसर्वंतत्प्रमाणैर्महाबलैः ॥ ५५ ॥ तावत्कुशेनवीरेणबुद्ध्यासम्यग्विचारि-
तम् ॥ जलौकास्त्रेणतेसर्वेविद्धाःपेतुर्धरातले ॥ ५६ ॥ सचापिपतितोनीलःपरेभग्नाश्चसैनिकाः ॥ एकएवास्थितोरामोनाभवन्सैनिकाश्चते
॥ ५७ ॥ रामोमुमोचनाराचांस्तीक्ष्णान्कालानलप्रभान् ॥ मार्गणानिष्फलाःपेतुःकृपणस्येवमंदिरे ॥ ५८ ॥ मनोरथानिर्धनस्यशरन्मे-
घाइवांबरे ॥ यंयंबाणंमुमोचासौराघवःकुपितो मृधे ॥ ५९ ॥ तंतंद्विधाचक्रतुस्तौसचतुर्धाभवच्छरः ॥ एवंतदाऽभवद्युद्धंलोकविस्मय-
कारकम् ॥ ६० ॥ दृष्ट्वातुल्यंबलंसम्यग्बालयो रघुनंदनः ॥ सीतावदनवद्वक्त्रौदृष्ट्वाबाणैश्चताडितः ॥ ६१ ॥ पपातरथनीडेऽथमूर्च्छितो
जनमेजय ॥ ततःकुशलवौज्ञात्वामूर्च्छितं जानकीपतिम् ॥ ६२ ॥ समुत्तीर्यरथात्तस्माज्जगृहातेऽस्यकुंडले ॥ केयूरंकंठहारंचलक्ष्मण-
स्यापिमंडनम् ॥ ६३ ॥ सर्वेषामपिवीराणां पतितानांरणांगणे ॥ एतास्मिन्नंतरेराजँल्लवःकुशमथाब्रवीत् ॥ ६४ ॥ भ्रातःकुशग्रहीष्यामि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

हनूमंतंमहाबलम्॥ सीतावीक्ष्यकपिंहद्या भविष्यतिनसंशयः ॥ ६५ ॥ रामस्यचरथंरम्यमध्यारोहसुदुर्जयम् ॥ लक्ष्मणस्यरथंरम्य-
मधिरुह्यव्रजाम्यहम् ॥ ६६ ॥ जाम्बवत्प्रमुखान्वीरान्स्वरथेपरिपातय ॥ जैमिनिरुवाच ॥ हनूमज्जांबवंतौचमूर्च्छाविरहितौभुवि ॥६७॥
वानरावूचतुस्तथ्यंमिलयावोऽत्रलोचने ॥६८॥ हनूमानुवाच ॥ पश्यरामादयोवीरामूर्च्छिताबालसायकैः ॥ जांबवन्मांचकुरुतेमूर्च्छितं
रामसंभवः ॥ ६९ ॥ किंकरिष्यामियदिमांसनेष्यतिबलात्कुशः ॥ सीतासमीपेमरणंभविष्यतिनसंशयः ॥ ७० ॥ एवंब्रुवाणेवीरेतु
प्राप्तोरणगतोलवः ॥ जग्राहवानरौतौहिमुदाकपटमूर्च्छितौ ॥ ७१ ॥ सीतासमीपेगत्वाथसर्वंजगदतुश्चतौ ॥ जितोरामःससैन्योहिसमा-
नीतंचभूषणम् ॥ ७२॥ वानरौ कौतुकार्थंतेमयानीतौनिरीक्षय ॥ मातर्भ्रात्राकृतंयुद्धंविजयीपुनरागतः ॥ ७३ ॥ सितापुत्रौपरिष्वज्य
वचनंचेदमब्रवीत् ॥सीतोवाच ॥ मानिनौवानरौमुंचरणमध्येचपुत्रक ॥ ७४ ॥ मांनिरीक्ष्यमृतावेतौजीवहीनौभविष्यतः ॥ ततोलवो-
मुमोचैतौरणमध्येमहामतिः ॥७५॥ एस्मिन्नंतरेराजन्वाल्मीकिर्वरुणालयात्॥ आजगाममहातेजाऋषिभिःपरिवारितः ॥७६॥ तौगत्वा-
थाकथयतांसर्वंकृत्यमशेषतः ॥ ततो ज्ञात्वामुनिवरःसर्वानुत्थाप्यवारिणा ॥ ७७॥ प्रोक्ष्यामृतमयेनैवमुवाचरघुनन्दनम् ॥ वाल्मीकि-
रुवाच ॥ तवपुत्रौमहाराजगृह्यतांरघुनन्दन ॥७८॥ मन्यसेयदिसीतांचनिर्दोषांनेतुमर्हसि ॥ उत्थायरामोनगरींप्रविवेशससैनिकः ॥७९॥
विस्मयन्नेवचहतंमुक्तंवाल्मीकिनाचतम् ॥ पालयामासवीरैस्तैःपश्चाद्यज्ञोमहान्कृतः ॥ ८० ॥ यज्ञोत्सवेवर्तमानेवाल्मीकिर्मुनिपुंगवः ॥
सीतांनीत्वापुत्रयुतांसंस्थाप्यरघुसन्निधौ ॥ ८१ ॥ रामःपुत्रयुतोजातःसीतयासहितःस्थितः ॥ मुनीन्विसर्जयामासयज्ञांतेचपुरस्कृ-
तान् ॥ ८२ ॥ रामःसीतागतंस्नेहंविदधेतदपत्ययोः ॥ युद्धंतुपुत्रयोर्यद्वज्जातंरामेणवैपुरा ॥ ८३ ॥ तथापार्थस्यपुत्रस्ययुद्धंप्रावर्तता-
द्भुतम् ॥ सूतउवाच ॥ पारीक्षितायसकलंकथयामासजैमिनिः ॥ ८४ ॥ तत्तुयुष्मभ्यमाख्यातंमयावैमुनिपुंगवाः ॥ नाख्यातवानिदंयुद्धं
वाल्मीकिःपितृपुत्रयोः ॥८५॥ यद्याख्यास्यदमज्जिष्यल्लोकोऽयंकरुणार्णवे ॥इदमाख्यानकंरम्यंयेशृण्वंतिनरोत्तमाः ॥ ८६ ॥ तेपुत्र-
पौत्रसहिताभुक्त्वाभोगान्मनोरमान् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तालभंतेविष्णुमव्ययम् ॥ ८७ ॥ शृणोतीदंपुण्यशीलंश्रावयेच्चेदमुत्तमम् ॥
नरःफलमवाप्नोतिराजसूयाश्वमेधयोः ॥ ८८ ॥ काञ्चनेनविमानेनस्वर्गंयातिनरोत्तमः ॥ पुनर्लक्ष्मीरूपयुतोजायतेविमलेकुले ॥ ८९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रुत्वात्विदमुपाख्यानंश्राव्यमन्यन्नरोचते॥ पुंस्कोकिलरुतंश्रुत्वारूक्षाध्वांक्षस्यवागिव ॥९०॥ इत्याश्वमेधिके पर्वणि जैमिनीये कुशल-
वोपाख्याने रामाश्वमेधपारिसमाप्तौफलस्तुतिवर्णनकथनंनामषट्त्रिंशोध्यायः ॥ ३६ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ हंसध्वजेनतुमुलंकृतंयुद्धंनरा-
धिप ॥ सबाणैर्बभ्रुवाहस्याच्छित्वारथसहस्रकम् ॥ १ ॥ सरथंपातयित्वाग्रेबिभेदास्यवपुःशरैः ॥ अस्त्राणिपार्थपुत्रस्यविफलानिकृता-
निवै॥ २ ॥ अक्षौहिणीपंचकं तु विजितंजनमेजय ॥ स्मृत्वा कृष्णस्यवचनंपुत्रयोःपतनंमृधे ॥ ३ ॥ बभ्रुवाहस्तुपार्थायबाणंचपरि-
मुंचति ॥ तेनवीरसहस्राणांबलंभवतिपातितम् ॥ ४ ॥ पार्थपुत्रस्यबाणौघैर्मरालध्वजवाजिनः ॥ रथोऽपिपरमाणुत्वंप्राप्तवान्समरेतदा
॥ ५ ॥ सभिन्नहृदयोराजाहंसकेतुःक्षितिंययौ ॥ पतितेचमहावीर्येहंसकेतौमहात्मनि ॥ ६ ॥ सुवेगःसंगरेयोद्धुंबभ्रुवाहनमागतः ॥
जघाननवभिर्बाणैःपार्थसूनुंसवक्षसि ॥ ७ ॥ छत्रंध्वजंधनुश्चास्यत्रिभिर्बाणैर्द्विधाकरोत् ॥ शतेनचसहस्राणांताडयामासवक्षसि ॥ ८॥
पुनर्वीरसहस्रस्यकदनंकृतवानसौ ॥ गजानांचंद्रशुभ्राणांशतानिचमहाहवे ॥ ९ ॥ निहत्यपृथिवींचक्रेमांसपंकांसुदारुणाम् ॥ युद्धक्षेत्रं
तुतत्सर्वंकार्षित्वागजमस्तकैः ॥ १० ॥ अधश्चोर्ध्वंकरैर्वाजिगजस्कंधनियंत्रितैः ॥ अंत्रैस्त्रिगुणितैर्योक्त्रैर्गजमुक्ताफलानिच ॥ ११ ॥
कृत्वाबीजंवपंतश्चतास्मिन्कालेविशांपते ॥ शिरांसिमूलफलवत्प्रवपंतिचभैरवाः ॥ १२ ॥ यक्षिण्यौनागचरणैश्छिन्नैर्मुसलकंडनम् ॥
नृशीर्षाणांस्मकुर्वंतिगायंत्यःशतशोभृशम्॥ १३॥ यंत्रैर्गजाननमयैश्छिन्नैःपिंषंतिचापराः॥पुनःसुवेगःसंधायशरंकालानलोपमम् ॥१४॥
मुमोचार्जुनपुत्रायमध्यतःसद्विधाकरोत् ॥ अग्रभागंतथाप्यस्यसंमुखंचागतंरणे ॥ १५ ॥ तंचापिद्विदलीकृत्ययावत्पश्यतिचार्जुनिः ॥
शकलेपुनरायातेतेद्विधाकारितेऽधुना ॥ १६ ॥ शकलानांचतुष्कंयत्तद्भूमौपतितंनृप ॥ पंचमंबाणशकलमग्रभागगतंतुयत् ॥ हृदये-
ऽस्यप्रविष्टंतन्मूर्च्छितोऽभूत्तदार्जुनिः ॥ १७ ॥ विहायपुनरेवायंकश्मलंसहसोत्थितः॥ ततःपरं प्रज्वलितः प्रलयेपावकोयथा ॥१८॥
जघानपांडवीं सेनां स्थितांपार्थरथंप्रति ॥ तस्मिन्दिनेस्थितौद्वौतुपार्थकर्णसुतावुभौ ॥ १९ ॥ कायनाशेविलीयंतौयथाजीवौपरस्प-
रम् ॥ अन्येयेमूर्च्छितानीताजीवशेषारणात्परम् ॥२०॥ उलूपीपालयामासविशल्यैर्विविधौषधैः ॥ पुरासमुद्धृतायस्माद्गुरुशापात्सु-
मानिनी ॥ २१ ॥ नागराजसुतादेवी दिष्ट्यापार्थेनसंगता ॥ तीर्थयात्राप्रसंगेनतथाचित्रांगदाचसा ॥ २२ ॥ उवाचपांडवस्तत्रवृषकेतुं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

महाबलम् ॥ अर्जुनउवाच ॥ सैन्यंनष्टं कर्णपुत्रवस्तुजातंचमेहृतम् ॥ २३॥ हंसध्वजमुखावीराः पतितामसन्निधौ ॥ प्रद्युम्नःसहपुत्रेण
नीतोमणिपुरंप्रति ॥२४॥ मदर्थेयोधितौवीरौनिर्भिन्नौसायकैश्वतौ ॥ अनुशाल्वोऽपिसमरेपतितोनैवदृश्यते ॥ २५ ॥ सुवेगोनिहतश्चाद्य
नीताश्वममवीरकाः ॥ छत्रैर्ध्वजैः कार्मुकैश्चचामरैश्चवरांशुकैः ॥ २६ ॥ एकस्त्वमसिपुत्रात्र नापरःकोऽपिदृश्यते ॥ निर्गच्छत्वंतुनगरे
यत्रतौधर्ममाधवौ ॥ २७ ॥ कुलपुत्रोऽसिभद्रंतेदातॄणांबीजमेवच ॥ एवंब्रुवतिपार्थेचयावत्तस्याग्रतोनृप ॥२८॥ तावत्पार्थकिरीटस्थो
गृध्रस्तत्रिंववाशह ॥ ज्ञात्वा गृध्रमस्तकेखेशंसंतंवैशसंस्वकम् ॥२९॥ तथाकपोतंनीडेचरथस्यकिलशायिनम् ॥ शिरोहीनांनिजांछायां
नासाविरहितंमुखम् ॥ स्फुलिंगवर्जितेनेत्रेप्रत्युवाचपुनर्वचः ॥३०॥ पुत्रप्रयाहिनगरंधर्मभीमजनार्दनान् ॥ शंसत्वंवैशसंघोरंदुर्निमित्ता-
निमेरणे ॥ ३१॥ भवान्यदिमयासार्धंप्राप्नोषिमरणंरणे ॥ तवाद्यनाशेनष्टास्तेभविष्यंतिपरंक्षितौ ॥३२॥ बहुधायोधितश्चासिभिन्नंबाणै-
र्वपुस्तव ॥ विनात्वां नपृथाजीवेत्तस्मान्मा मुच्यगम्यताम् ॥ ३३ ॥ अकार्यंचमहज्जातंमत्तोराजाचदीक्षितः ॥ असिपत्रव्रतचरःकथंयज्ञ-
क्रियाभवेत्॥ ३४ ॥ युधिष्ठिरस्यनस्नानंयज्ञांतेऽवभृथादिकम् ॥ जलयात्राचतुःषष्टिदंपतीभिःकृतानच ॥ ३५ ॥ युधिष्ठिरमुखावीरा
भीमाद्याममबांधवाः ॥ छत्रंशतशलाकं तद्व्याघ्रचर्मसमन्वितम् ॥ ३६ ॥ युधिष्ठिरस्यपुरतोयज्ञारंभेनधारितम् ॥ गौरीणांनैवनारीणां
सहस्रचामरान्वितम् ॥३७॥ अग्रतोधर्मराजस्यगतंलाजप्रवर्षणम् ॥ विप्राणांवेदनिर्घोषोनैवस्वर्मंडपंगतः ॥३८॥ नस्रुवाःकनकाबद्धान
स्रुचोबहुसंस्कृताः ॥ वैकंकताश्चयज्ञेचचषालैर्मंडितानते ॥ ३९ ॥ यूपाबैल्वाबादराश्चपालाशाःखादिराःशुभाः ॥ नतत्पताकावेदीनां
पूजनंमामकैःकृतम् ॥४०॥ वासुदेवंपुरस्कृत्यरुक्मिणीनैवतोषिता ॥ अनसूयारुन्धतीनांवृद्धानामृषियोषिताम् ॥ ४१ ॥ सभर्तृकाणां
यज्ञांतेनमस्कृत्ययुधिष्ठिरः॥ आशीर्भिरभियुक्तोनमयापार्थेनकारितः ॥४२॥ धिग्जीवितंममवृथामन्येयुद्धंकरोम्यतः ॥ वृषकेतुरुवाच ॥
नव्रजामिभयान्मृत्योरणे त्यक्त्वाधनंजयम् ॥ ४३ ॥ सूर्यःपितामहोभातिमद्भंगात्पतितोभवेत् ॥ अभग्नोभंगमायातितस्मान्मृत्युस्तु
कीदृशः ॥४४॥ त्वंप्रयाहिमहाबाहोगमनंकीदृशंमम ॥ एकपत्नीचसारम्यानमांप्राप्तंनिरीक्षते ॥ ४५ ॥ विमुखंत्वांपरित्यज्यसत्यमेतद्ध-
दामिते ॥ पश्याद्यपौरुषंपार्थबभ्रुवाहनमागतम् ॥४६॥ योधयामिसमक्षंतेससैन्यमपिसंगरे ॥ मित्रार्थेयस्त्यजेत्प्राणान्गवार्थेचद्विजन्म-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नाम् ॥४७॥ स्वामिकार्यंचसमरेतस्यलोकाःसनातनाः ॥ जायेतनात्रसंदेहःकैवल्यमपिचिंतितम् ॥४८॥ यावत्पार्थोमहाबाहुःसंग्रामेप-
रितिष्ठति ॥ तावत्क्रतुरयंजातःकिंवृथामांप्रभाषसे ॥ ४९॥ एतावदुक्त्वावचनंनमस्कृत्यययौमुदा ॥ रथेनापिपताकेनबभ्रुवाहनमाह्व-
यत् ॥ ५० ॥ तिष्ठंतेयेरणे धीराःपाण्डवस्यत्वयाहताः ॥ तेषामेवाद्यसर्वेषांकरिष्येशांतिकंमहत् ॥ ५१ ॥ एवंब्रुवंतंबलिनंकर्णसूनुंशरै-
स्त्रिभिः ॥ विव्याधहृदयेशीघ्रंतेभित्वाधरणींगताः ॥५२॥ तृषिताइवराजेंद्रपातुंभोगवतीजलम् ॥ वृषकेतुःशरैःषड्भिस्तंजघानस्तनां-
तरे ॥५३ ॥सशरैरार्दितःकार्ष्णिर्भ्राम्यमाणःकथंचन ॥ संस्थाप्यात्मानमव्यग्रोयोधयामासकर्णजम् ॥ ५४॥ तिलशस्तद्रथंकृत्वानिपात्य
रथसारथिम् ॥ हयान्हत्वाचसमरेशंखंदध्मौप्रतापवान् ॥ ५५ ॥ तस्यांगंपूरयित्वाथशरैःकनकचित्रितैः ॥ ततोजघाननाराचैःकर्ण-
सूनुंमहाबलम् ॥ ५६ ॥ रथंतस्यसुचित्रंतंससूतंचयुगैर्युतम् ॥ छित्त्वाशतसहस्रेणताडयामासपाण्डविः ॥ ५७ ॥ आग्नेयमस्त्रंतरसा
प्रयुयोजनृपात्मजः ॥ वारुणंकर्णजेनापिबभ्रुवाहेप्रयोजितम् ॥ ५८ ॥ स्वयमेवाथतेनापिवायव्यास्त्रंसुरोपितम् ॥ पार्वतास्त्रं चशार्ङ्गं
चकौबेरमतिदारुणम् ॥ ५९ ॥ त्वाष्ट्रंचातिबलःश्रीमान्प्रेरयामासवैरिणम् ॥ सौरंचशांभवंचास्त्रंसर्वशस्त्रविदारणम् ॥ ६० ॥ कार्ति-
केयकृतंचास्त्रंयाम्यंशस्त्रंस्वमाहवे ॥ एवंशस्त्रास्त्रसंपातैःकदनंचाभवद्भृशम् ॥ ६१ ॥ बहवोनिहतावीरास्तस्मिन्युद्धेमहात्मनोः ॥ संव-
र्तकालेराजेंद्रयमेनेवनिपातिताः ॥ ६२ ॥ रुद्राक्रीडनकंजातंभूततुष्टिकरंमहत् ॥ निधनंरथनागानांपदातीनांचकर्णजात् ॥ ६३ ॥
तस्यास्त्रैर्वेष्टितःकार्ष्णिश्चिंतयित्वाथवैष्णवम् ॥ सर्वाण्यस्त्राणितेनायंबभ्रुवाहोमहाबलः ॥ ६४ ॥ शमयित्वाशरैर्घोरैर्वाडवास्त्रंसमाददे ॥
उवाचकर्णपुत्रंतंबहवोनिहतामया ॥ ६५ ॥ नाहंवैतादृशोव्याप्तोयथाकर्णात्मजेनच ॥ एनमत्रहनिष्यामिवृत्रंनमुचिहायथा ॥ ६६ ॥
एवंतमुद्दिश्यरणेचिक्षेपाशुगमाहवे ॥ हृदयेऽस्यशरोलग्नोवृषकेतोर्महात्मनः ॥ ६७ ॥ बाणोगृहीत्वागगनेभ्रामयामासकर्णजम् ॥ दिश-
श्चप्रदिशःसर्वाःसरितःसागरानपि ॥६८॥ नपपातधरादेशेतदद्भुतमिवाभवत् ॥ अनेनैवस्वगात्रेणभिनत्त्येषपितामहम् ॥ ६९॥ त्रिमुहूर्त्तं
परंसंख्येयत्रयत्रशरोगतः ॥ तत्रतत्ररणे प्राप्तौपितापुत्रावुभावपि ॥ ७० ॥ निरीक्षंतौकर्णपुत्रंनीयमानंशरेणच ॥ मुहूर्तत्रितयादूर्ध्वंनिप-
पातधरातले ॥ ७१ ॥ तस्मिन्मणिपुरेराजन्पार्थस्यपुरतस्तदा ॥ ततःकर्णात्मजःक्रुद्धःपुनरेवोत्थितोऽक्षिपत् ॥ ७२ ॥ शरान्पंचरथे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तस्ययुक्तस्यसहसाहसन् ॥ तेशरास्तंरथंसाश्वंससूतंसपताकिनम् ॥ ७३ ॥ आनयन्सहितास्तेननाकलोकंमनोरमम् ॥ रविमण्डल-
मत्युग्रंप्रविशंतंरथंस्वकम् ॥ ७४ ॥ बाणनिर्भिन्नकायोऽपिवीक्ष्यात्मानंमुमोचसः ॥ सरथोभानुनादग्धोयथासंपातिरंडजः ॥ ७५ ॥
पतंतंबभ्रुवाहंचवृषकेतुः शरैः पुनः ॥ प्रेषयामासगगनेस्वपितामहमंडले ॥ ७६ ॥ हंसध्वजोमदीयोऽत्रजितोवीरस्त्वयापुरा ॥ तदर्थं
बभ्रुवाहत्वांप्रेरयामिसुरालये ॥ ७७ ॥ ईदृशंकुपितोवाक्यंप्रत्युवाचविशांपते ॥ तावच्छरांस्त्रिधाकृत्वास्वगात्राद्बभ्रुवाहनः ॥ ७८ ॥
पपातकुपितोऽतीवतस्योपरियथाचलः ॥ घर्षयामासचकरौचकंपेकंधरांचह ॥ ७९ ॥ पंचभिः सायकैस्तत्रविंध्याधरविपौत्रकः ॥ एवं
कर्णात्मजोवीरोबभ्रुवाहश्चभूतले ॥ ८० ॥ युध्यमानौशरैर्घोरैः पार्थः पश्यतिकौतुकम् ॥ ऊचेपार्थंकर्णसुतोयुद्धेतस्मिंस्तथाविधे ॥ ८१ ॥
रथचक्रंहिकर्णस्यानिमग्नंपुरुषर्षभ ॥ कथंतेनतदाप्रोक्तंतिष्ठेतिवचनंप्रभो ॥ ८२ ॥ कर्णेनचमहायुद्धेनायंतद्वत्प्रभाषते ॥ मयाभिन्न-
शरीरोऽपिपरंयुद्धंनमुंचति ॥ ८३ ॥ एवंब्रुवाणेवीरेतुपार्थस्यपुरतःपुनः ॥ पपातकार्ष्णिः कुपितोमूर्ध्निकर्णसुतस्यहि ॥ ८४ ॥ भिद्य-
मानौरणेबाणैःशस्त्रैर्नानाविधैरपि ॥ उभौतौस्यन्दनारूढौक्षणेनविरथौदिवि ॥ ८५ ॥ उत्पतंतौपातयंतौरथस्थौदहशुर्जनाः ॥ अन्योन्यं
स्वशरैर्घोरैर्नीयमानौसुरालये ॥ ८६ ॥ उभयोर्गात्रजंमांसंछिन्नंबाणैःसहस्रधा ॥ नीयते गगनेगृध्रैस्तथाऽन्यैःश्येनपत्रिभिः ॥ ८७ ॥
एकःक्षितौद्वितीयःखेपुनरेवक्षितौचखे ॥ तावेतौतादृशौराजान्दिनानांपञ्चकंरणे ॥ ८८ ॥ पंचमेदिवसेकार्ष्णिःकर्णपुत्रंतथाविधम् ॥
बहुभिःसायकैस्तीक्ष्णैःसमंताद्व्यकिरत्पुनः ॥ ८९ ॥ उवाचक्रोधनयनोधन्यस्त्वमासिनापरः ॥ वृषकेतोनमेयुद्धंकृतंकेनापिमानिना
॥ ९० ॥ इदानींस्मरवीरत्वंतथादेवंजनार्दनम् ॥ अथबाणैर्जीवितंतेपातयिष्यामिसंगरे ॥ ९१ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ अर्धचंद्रंमुमोचास्मै
कर्णपुत्रायमारिष ॥ तमायांतंत्रिधाकृत्वायावन्नदतिकर्णजः ॥ ९२ ॥ तावत्तेनापरोबाणोमुक्तःकनकचित्रितः ॥ सकण्ठनालात्तच्छीर्षं
जहारगगनेगतः ॥ ९३ ॥ छिन्नंशिरःखात्प्रपतत्प्रलग्नंहृदयेतदा ॥ बभ्रुवाहस्य राजेंद्रपातयित्वाकलेवरम् ॥ पश्चात्कन्दुकवत्प्रातंपार्थ-
स्यपदयोःशुभम् ॥ ९४ ॥ इत्याश्वमेधीयेपर्वणिजैमिनीयेबभ्रुवाहनविजयेवृषकेतुवधोनामसप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३७ ॥ छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥
वृषकेतोस्तदाराजन्संग्रामेतुमहच्छिरः ॥ जपत्केशवरामेतिनृसिंहेतिमुदायुतम् ॥ १ ॥ अग्रहीत्तरसापार्थःकराभ्यांकुंडलान्वितम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कबंधोधावमानःसन्निपपातरणोरिपून् ॥२॥ पातयित्वापिसुमुखंरिपुं नृत्यतिसंगरे ॥ तत्सुरूपंसमालोक्यविलालपार्जुनस्तदा ॥ ३ ॥
हाकष्टंसुमहत्प्रातंविनात्वांपुत्रसंगरे ॥ कथयिष्यामिकिंगत्वाधर्मात्मानंयुधिष्ठिरम् ॥ ४ ॥ त्वांविनापुरुषव्याघ्रकुंतींदेवींचपार्षतीम् ॥
मात्राहंशिक्षितश्चास्मिरक्षणीयस्त्वयाशिशुः ॥ ५ ॥ किमुत्तरंनुतांवक्ष्येभीमसेनंचसांप्रतम् ॥ नकुलंसहदेवंचकृष्णदेवं चमेप्रियम् ॥ ६॥
यौवनाश्वस्यतुरगःसमानीतःस्वपौरुषात्॥ कथंत्वयासुतप्राणास्त्यक्ताःकृष्णंविनाग्रतः॥७॥ तवप्राणाश्चकिंकृष्णोयथाप्राणाहरेर्वयम् ॥
शरीरंतावकंपुत्रभाक्षितंगगनेखगैः ॥८ ॥ स्वगात्रंहिसमुत्कृत्यपिताशक्रायतेददौ ॥ शक्रपुत्रस्यकार्येऽत्रविहंगेभ्यस्त्वयाऽर्पितम् ॥ ९ ॥
बहुवारंभीमसेनोगच्छत्येकोमहारणे ॥ द्वितीयोननरःकश्चित्तस्ययातिसहायताम् ॥ १० ॥ त्वयाशत्रुशिरांस्येवपंकजानिकरेणच ॥
गृहीत्वारुधिराक्तानिमौक्तिकानिरणांगणे ॥ ११ ॥ पितामहायसूर्यायदत्तोऽर्घःप्रत्यहंमुदा ॥ प्रथितौद्वौस्थितौवीरौदिवाकरधनंजयौ
॥ १२ ॥ आवयोःपतनंभाव्यंत्वयिवीरेऽद्यपातिते ॥ भास्करः सत्कृतोनाकेयशसातावकेनच ॥ १३ ॥ अहंतुशिरसाऽनेनकृष्ण-
गोविंदवादिना ॥ एतत्कृतंमहद्वैरंमयासार्द्धंहिपुत्रक ॥ १४ ॥ पितामेनिहतःकर्णःपार्थेनचरणांगणे ॥ कृत्वादुःखातुरंपार्थंततोऽसिप्रथमं
गतः ॥१५॥ यथारथस्यचक्रंहिग्रस्तंभूम्यापितुश्चते॥ शापितातेनवीरेणकृतामातंगसंगिनी ॥ १६॥ उपकारकरंश्रीमन्नान्यंपश्यामिसां-
प्रतम् ॥ अद्यमेनिहतंसैन्यमद्यमेनिहतःसुतः ॥१७॥ सुभद्रानंदनःशूरोनष्टमद्यकुलंमम ॥ कृष्णेनापिपरित्यक्तोवृषकेतौचपातिते॥१८॥
यथासूर्यंविनाभूमिर्गृहंदीपविवर्जितम् ॥ लिंगहीना यथापिंडीजयश्रीस्त्वांविनातथा ॥ १९ ॥ इत्युक्त्वामुक्तकंठस्तंसंस्मरन्नर्जुनो-
ऽरुदत् ॥ क्वगतोसिहृषीकेशदुःखितंमांनाविंदसे ॥ २० ॥ नायासिस्मृतमात्रस्त्वंमन्येत्यक्तोऽस्मिसांप्रतम् ॥ एतावदुक्त्वावचनं-
मूर्च्छितोन्यपतद्भुवि ॥ २१ ॥ हृदयेतच्छिरःकृत्वातस्मिन्महतिसंगरे ॥ ततश्चित्रांगदासूनुःपतितंधरणितले ॥ २२ ॥ धनुष्कोट्या
प्रताड्यैनंप्रहसन्वाक्यमब्रवीत् ॥ कथंवैश्यभवाः पार्थतुलनार्थंसमागताः ॥ २३ ॥ रणार्णवेयशःपोतमारूढोऽस्म्यधुनारणे ॥ धना-
निकानिवीराणांशिरांस्यलपानिकानिच ॥ २४ ॥ सर्वेषामेवसार्धंहितुलितंतद्धनंजय ॥ वृषकेतोःशिरश्चित्रंशिवपूजनलिंगके ॥ २५ ॥
उत्तिष्ठार्पयदेवायशंकरायधनंजय ॥ तुष्टःप्रदास्यति हरः शस्त्रंपाशुपतंचते ॥ २६ ॥ स्मारयिष्यातियुद्धार्थेक्षयंत्वंचगमिष्यसि ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जैमिनिरुवाच ॥ ततः प्रबुद्धोबलवान्पार्थःकोपसमन्वितः ॥ तच्छिरोरथमादायस्थापयित्वादधद्धनुः ॥ २७ ॥ उवाचपुत्रंतरसाशूरं तंबभ्रुवाहनम् ॥ संहाररूपिणंवीक्ष्यक्रयास्यासिममाग्रतः ॥ २८ ॥ सर्वेवीरा मदीयाहिपातिताश्चपरेधृताः ॥ त्वांहत्वामोचयाम्येतान् कुपितोऽहंमहाहवे ॥ २९ ॥ गृहाणसायकंवीरवृषकेतुंचमामकम् ॥ पातयित्वास्ववीर्येणकीदृशंजीवितंतव ॥ ३० ॥ सहस्वमत्प्रहारं हिभिनद्मिगिरिमप्यहम् ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततोमुमोचबाणौघांस्तोयौघानिवतोयदः ॥ ३१ ॥ चित्रांगदात्मजदस्याग्रेतैर्भिन्नंप्रबलं बलम् ॥ शरीरंतस्यवीरस्यभित्त्वापार्थोमहाबलः ॥ ३२ ॥ ननादभैरवंनादं घनस्तानितवद्भृशम् ॥ अर्जुनस्यशरैर्नागानीयमानारथा-श्वते ॥३३॥ हयाः पदातयोराजन्दिविचक्रीकृताहृढम् ॥ पार्थबाणैर्जगद्व्याप्तंदुर्गप्राकारभंजकैः ॥ ३४ ॥ यथाप्रवर्धितोवायुःशुष्क-पत्राणिभूतलात् ॥ तृणान्यावर्तयत्याशुगगनेपांडवःशरैः ॥ ३५ ॥ शरवृष्ट्याशरीराणिपतितानिमृतानिच ॥ दह्यंतेतेजसायुद्धेपांडव-स्यविशांपते ॥ ३६ ॥ शरपुंखभवेनाथवायुनानीयतेरजः ॥ सेनाजुषापांडवेनहतानांनरवाजिनाम् ॥ ३७ ॥ वडवानलवत्तीव्रमद-हत्सधनंजयः ॥ यैर्दृष्टःसंगरेपार्थस्तेऽभवन्मोक्षसंयुताः ॥ ३८ ॥ यथाकाश्यामंतकालेभवभीतैर्जनैर्हरः ॥ तथा पार्थोऽपिदेहांतेते-ऽपिजातास्तथाविधाः ॥ ३९ ॥ बभ्रुवाहंशरैर्घोरैःसंच्छाद्यव्यनदद्बली ॥ नादानंनचसंधानंनमोक्षंपांडवस्यते ॥ ४० ॥ रणमध्येचद-दृशुःप्रलयंमेनिरेजनाः ॥ निर्वापयंतिसहसातेजसापांडवस्यतु ॥ ४१ ॥ बभ्रुवाहस्ततःक्रुद्धोविव्याधचधनंजयम् ॥ चतुर्भिःसाय-कैस्तीक्ष्णैस्तुरंगान्सारथिं त्रिभिः ॥ ४२ ॥ छत्रंचैकेनबाणेनसप्तभिःपवनात्मजम् ॥ प्रकुर्वाणोमहद्युद्धमन्योन्यजयकांक्षिणौ ॥ ४३ ॥ बभ्रुवाहनउवाच ॥ पार्थद्रोणाच्चदेवेभ्यस्त्वयास्त्राणिपुराविभो ॥ शिक्षितान्यधुनातानिविफलानिकथंतव ॥ ४४ ॥ नायातिसारथिः कस्मात्तन्नजानासिदुर्मते ॥ पतिव्रतामेजननीदूषितागतबुद्धिना ॥ ४५ ॥ त्वयाममसमक्षंहिसतांदोषोभयावहः ॥ यावद्भवांश्चसमरेयत्र-कुत्रापिसंस्थितः ॥ ४६ ॥ तावत्समागतःकृष्णःस्मृतःपूर्वंत्वयार्जुन ॥ स्मरणंविस्मृतंचासीत्तस्यविष्णोर्महात्मनः ॥ ४७ ॥ क्षणं-प्रतीक्षामिरणेयावत्स्मरसिकेशवम् ॥ नयुद्धंप्रकरिष्यामित्वयापूर्वंधनंजय ॥ ४८ ॥ कृष्णविस्मृतियुक्तानांमहाहानिःपदे पदे ॥ स्मरत्वं नाथवत्त्वात्तुमागर्वंचवृथाकुरु ॥ ४९ ॥ सुतेनकर्णस्यसतांसंमतंशक्रनंदन ॥ यथापुराकृतंयुद्धंमयासार्धंमहात्मना ॥ ५० ॥ तथाकुरु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निजंशौर्यंप्रदर्शयममार्जुन ॥ कर्णपुत्रोरणेधीरःसोऽपिस्वर्गंगतोऽधुना ॥५१॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंतेनतदाप्रोक्तःसव्यसाचीरुषान्वितः ॥
ववर्षमोहंसंत्यज्यभल्लान्कनकभूषितान् ॥ ५२ ॥ रथस्थंबालिनंपुत्रंविव्याधप्रहसन्निव ॥ तैःशरैरग्निसंकाशैःसविद्धोनरणं जहौ ॥५३॥
गगनंपूरयामासस्वबाणैर्बभ्रुवाहनः ॥ सव्यसाचिनमत्युग्रोबिभेदनिशितैः शरैः ॥ ५४ ॥ कर्तव्यंविस्मृतःपार्थोगंगाशापेनमोहितः ॥
यंयंशरंससंधत्तेयच्छस्त्रंशापमोहितः ॥ ५५ ॥ तंतंशरंचतच्छस्त्रंयुधिचिच्छेदपुत्रकः ॥ एतस्मिन्नंतरेराजन्कुपितोबभ्रुवाहनः ॥ ५६ ॥
अर्धचंद्रंस्वकोदंडेसंदधेपरवीरहा ॥ ज्वालायुक्तंकालकल्पंवडवानलसन्निभम् ॥ ५७ ॥ ततश्चकंपिरेदेवाःशक्राद्याःपितरस्तथा ॥
सूर्यादयोग्रहाःसर्वेभुजंगाश्चभयावृताः ॥ ५८ ॥ द्विधाभिन्नाधरादेवीउल्कानांपतनंततः ॥ ववौ सशर्करोवायूरुधिरंववृषुर्घनाः ॥५९॥
प्रसमीक्ष्यार्जुनोबाणंप्रलयानलरूपिणम् ॥ स्वबाणैरपिभीमैस्तंनशशाकव्यपोहितुम् ॥६०॥ चिंतयामासगोविंदंयावत्पार्थोमहाबलः ॥
तावद्बाणेनतीव्रेणशिरोज्वलितकुण्डलम् ॥ ६१ ॥ छिन्नंपार्थस्यतरसानिपपातधरातले ॥ पश्चात् कबंधःपतितोवृषकेतोरणांतिके
॥ ६२ ॥ पार्थस्यकुन्तीपुत्रस्यदेहोराजन्रणाजिरे ॥ अनेकरत्नसंयुक्तएकादश्यांनिशामुखे ॥ ६३ ॥ कार्तिकेमासिसौम्येचऋक्षेचैवो-
त्तराभिधे ॥ मुखंपार्थस्यतच्छिन्नंवासुदेवेतिजल्पकम् ॥ ६४ ॥ क्षणमासीदभिनवंछिन्नालंकारवर्जितम् ॥ द्वौसूर्यौपतितौभूमौमेनिरे
शिरसीतयोः ॥ ६५ ॥ जनाःसकरुणास्तत्रवृषकेतुधनंजयौ ॥ चित्रांगदातदाप्राप्तामणिपूरंपुरोत्तमम् ॥ ६६ ॥ श्रुत्वायुद्धंचशापंच
ह्यर्जुनस्यैवनारदात् ॥ रथारूढाश्वाल्पजनाविनाधर्माज्ञयानृप ॥६७॥ हाहाकारोमहानासीत्तस्मिन्कालेसुदारुणः ॥ बभ्रुवाहस्यचबले
हर्षश्चसुमहानभूत् ॥ ६८ ॥ वादित्राणिचसंजघ्नुःपुष्पवर्षंचकन्यकाः ॥ चक्रुर्मुदायुताः सर्वाः स्वनाथविजयेतदा ॥ ६९ ॥ स्तुवन्तो
वंदिनःप्राप्ताबभ्रुवाहनपौरुषम् ॥ राजापिसबलःप्रीतोरणेविस्मृतसौहृदः ॥ ७० ॥ प्रविवेशपुरंरम्यंपताकाभिःसुशोभितम् ॥ पुष्प-
प्रकरसंयुक्तंसिक्तंचंदनवारिणा ॥ ७१ ॥ नृत्यंतीभिःस्मनारीभिःपरितःपरिवारितम् ॥ सपुत्रादीपसंयुक्तादूर्वादलधराःस्त्रियः ॥ ७२ ॥
गोरोचनंकुंकुमंचदधिदिव्यांबरान्विताः ॥ नीराजयंत्योराजानमुलूप्यासहमारिष ॥७३॥ कथयंतिवचांसीहतदाचित्रांगदांप्रति॥ धन्या-
सिदेविवीरंत्वंप्रसूतासिमहाबलम् ॥ ७४ ॥ येनायंनिहतःपार्थोविजयीयःसदाक्षितौ ॥ तासांवचनमाकर्ण्यवरालंकारमंडिता ॥ ७५ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नीराजनार्थंपुत्रस्यआयातासापपातह ॥ महानंदेविषादोऽभूद्बभ्रुवाहनमंदिरे ॥ ७६ ॥ सर्वाश्चनार्यःसहस ापरिवार्यस्थितागृहे ॥ रुदंत्याः
सिषिचुस्तोयैःशीतलैश्चंदनान्वितैः ॥ ७७ ॥ वीजयन्त्यस्ताडयंत्योहृदयंनिजमुष्टिभिः ॥ स्वामिनींपतितांवीक्ष्यराजानंचापरागता
॥७८॥ कथयामासपतितांपार्थंपुत्रायमारिष ॥ नजानीमोनरश्रेष्ठजननीपतिताऽद्यते ॥ ७९ ॥ तामुत्थापयभद्रंतेउलूपीमापिमाचिरम् ॥
बभ्रुवाहः समुत्तीर्यरथात्तस्माद्ददर्शताम् ॥८०॥ कंठसूत्रेणरहितांताटंकद्वयवर्जिताम् ॥ श्वसंतींपन्नगसुतांद्वितीयांजननींचताम् ॥८१॥
समुत्थाप्य तदातेननेत्राणिमृजितानिच ॥ ततस्तेजीवितयुतेवीक्ष्यहृष्टोऽब्रवीदिदम् ॥८२॥ आनंदकालेपतितेजनन्यौमेकथंक्षितौ ॥
शृणुतांमातरोयुद्धंहयहेतोर्मयाकृतम् ॥ ८३ ॥ पार्थोह्यर्जुननामात्रकश्चित्प्राप्तोऽश्वरक्षणे ॥ महावीरैर्वृतोधीरैःप्रद्युम्नप्रमुखैर्हितैः ॥ ८४ ॥
तेसर्वेनिर्जितामातःपार्थःसनिहतोयुधि ॥ वीराणामपिसर्वेषांगुरुर्बालोऽप्यसौहतः ॥ ८५ ॥ वृषकेतुरितिख्यातः कर्णपुत्रोमहाबलः ॥
तेनाहंमोहितोभूरिविरिणैवरणांगणे ॥ ८६ ॥ महताचैवकृच्छ्रेणसंग्रामेनिहतः शुचिः ॥ गृहाणकंठसूत्रंत्वंताटंकेकर्णभूषणे ॥ ८७ ॥
अमंगलंतेरूपंहिदृश्यतेमंडनंविना ॥ चित्रांगदोवाच ॥ किंकृतंपापरूपेणत्वयापुत्रेणसांप्रतम् ॥८८॥ पितरंस्त्वंपातयित्वापार्थंधर्मानु-
जंवरम् ॥ नारायणसखायंतंकुंत्यैनागेंद्रदायकम् ॥ ८९ ॥ मंडनंमेत्वयाभग्नंकंठसूत्रंतथाहृतम् ॥ तालपत्रंतथानष्टंवदन्मूढनलज्जसे
॥९०॥ धिक्तेप्रतिबलंतेजोयत्पार्थःपातितोरणे ॥ अद्यधर्मात्मजोराजाकामवस्थांगमिष्यति ॥ ९१ ॥ यज्ञेनेष्टेदीक्षितश्चब्राह्मणैःपरिवा-
रितः ॥ कुंतीपार्थविहीनाद्यत्वयापौत्रेणसाकृता ॥९२॥ कथंकृपायुतंचित्तं न कृतं जनकंप्रति ॥ यस्माज्जातोऽसिपापत्वंपार्थाद्विनय-
कोविदात् ॥९३॥ सचात्रनिहतःशूरोममभर्त्ता वृथात्वया ॥ असंमंत्र्यमयासार्धंकथंयुद्धंकृतंरणे ॥ ९४॥ शस्त्राणांसंग्रहोनूनंतावकोदेह-
दारकः ॥ कथंनभिद्यतेवक्षस्तावकंपितृघातक ॥ ९५ ॥ त्वंकर्णभूषांमामुंचाकिंमांवदसिदुर्मते ॥ कण्ठेमेखादिरांगारतप्तांघोरांचशृंख-
लाम् ॥ ९६ ॥ क्षिप्रंपातयकर्णेमेलोहशंकुंचपुत्रक ॥ कृपाततिःसमेभर्तास्थानंदर्शयमाचिरम् ॥ ९७ ॥ यथानेनसमंयामीत्युक्त्वापुत्रं-
चानिर्गता ॥ भूषणानिपरित्यज्ययथौयत्रास्तिपाण्डवः ॥ ९८ ॥ उलूपीवारयामासक्षणेतास्मिन्विशांपते ॥ चित्रांगदांप्रत्युवाचउलूपी
भरतर्षभ ॥ ९९ ॥ पार्थस्यमरणेदेविसंशयोवर्ततेमम ॥ यक्षराजसुतेपश्यप्रविशामिस्वकंवनम् ॥१००॥ यत्रपार्थेनकथितंममाग्रेमरणं-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुरा ॥ दाडिमीपंचकंदेवियदादग्धंभविष्यति ॥ १ ॥ स्वयमेवतदाज्ञेयंभवत्यामरणंमम ॥ आयाहियत्रपश्यामिसंकेतंतादृशंवने ॥ २॥
गृहीत्वातांतदा देवीनागेंद्रतनयावने ॥ ददर्शपंचकंदग्धंदाडिमीनांविनाग्निना ॥ ३॥ ततोनागेंद्रदुहिताहाहानाथेतिभाषिणी ॥ चित्रां-
गदान्विताप्राप्ता पार्थस्याशिरसोऽन्तिके ॥ ४ ॥ तावदेवससैन्यासासपुत्रादीनभाषिता ॥ मुक्तकेशाददर्शाथपतितंश्वेतवाहनम् ॥ ५ ॥
छिन्नंचतच्छिरो दृष्ट्वासमीपेवैष्णवस्यहि ॥ पार्थस्यपादयोर्देहंकृत्वावचनमब्रवीत् ॥ ६ ॥ ममदेहोगतोनाथपादस्पर्शोऽस्तुतेऽनघ ॥
सार्धंत्वयापदंप्राप्स्येस्पृशंतीदेहसंयुता ॥ ७ ॥ इहत्वंयदिरुष्टोऽसिममपुत्रापमानतः ॥ तवदास्यंकरिष्यामिक्षमस्वाद्यधनंजय ॥ ८ ॥
उत्तिष्ठनाथगावोऽद्यविराटस्यमहीपतेः ॥ नीयंते कौरवैर्भूयोनिवर्तयितुमर्हसि ॥ ९ ॥ द्रोणंद्रुपदराजेनपुरावीरापमानितम् ॥ बद्धातं
पार्थतांतस्मैकिंनदर्शयसेऽर्जुन ॥ ११० ॥ द्रौपदीवरणेवीराःसंतिनाथसमागताः ॥ मत्स्ययंत्रंपरंभित्त्वातांत्वंपार्थसमानय ॥ ११ ॥
नाहंसापत्नजंभावंकरिष्येपुरतस्तव ॥ एषप्राप्तो हुताशस्त्वांप्रार्थितुंखांडवंवनम् ॥ १२ ॥ आच्छादितंकुरुविभोबाणैःपंजरकंपुनः ॥
किरातवेषप्रच्छन्नःसूकरंवनगंह्वरः ॥ १३ ॥ नयत्येषमहाकोलंत्वदर्यिंशरणागतम् ॥ एवंब्रुवतिसाबालातथाचित्रांगदाचसा ॥ १४ ॥
गृहीत्वापार्थशीर्षंतत्तथान्यंकुंडलान्वितम् ॥ वृषकेतोरुभेदेव्यौरुरुदातेघनस्वनम् ॥ १५ ॥ कर्णपुत्रमहाबाहोपितातेपांडवेनहि ॥ संग्रामे
निहतःपुत्रपितृवैरंनचस्थितम् ॥ १६ ॥ हाहताऽस्मिविनष्टास्मिकर्णपुत्रेनिपातिते ॥ बभ्रुवाहनभद्रंतेकुरुमेत्वंमनोगतम् ॥ १७ ॥
खड्गेनमामकंछिन्धिशिरोरामाधिकोभव ॥ रामेण निहतामातारेणुकाकेवलापुरा ॥ १८ ॥ त्वंनिजंजनकंहत्वाजननीयुगलंबलात् ॥
पातयस्वनतेरामःसमतांतुगमिष्यति ॥ १९ ॥ काष्ठान्याहरपुत्रात्रकुरुदीप्तंचपावकम् ॥ उलूपीसहितांमांत्वंदग्धुमर्हसिसुव्रत ॥ १२० ॥
एकंकष्टतरंकार्यंकृतंदुःखविवर्धनम् ॥ अर्थिनांसुरवृक्षाख्यंवृषकेतुंघ्नतात्वया ॥ २१ ॥ आशामयाकृतापुत्रप्राप्स्येऽहंहास्तिनापुरम् ॥
तत्रयज्ञक्रियारंभेपार्थेनसहितानृपम् ॥ २२ ॥ कृष्णंचरुक्मिणींसत्यांद्रौपदींसात्वतीमपि ॥ उत्तरांचविशालाक्षींसुषांबाणसुतामपि
॥ २३ ॥ तन्मातरंस्त्रीयुताहंप्रदास्येबहुलंधनम् ॥ विलोक्यनिखिलंलोकंहताशाहंत्वया कृता ॥ २४ ॥ बभ्रुवाहनउवाच ॥ ज्ञातोमया
पितामातर्गतोऽहंतस्यसन्निधौ ॥ तुरगंतंपुरस्कृत्यनमस्कर्तुंधनंजयम् ॥ २५ ॥ मामुवाचपरंदुष्टंगदितुंतन्नशक्यते ॥ अतःपरंनसंदेहो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भूमौकीर्तिविवर्जितम् ॥ २६ ॥ पितृहंतारमालोक्यजनोमांत्यजंतुस्फुटम् ॥ नतीर्थं पावनंकर्तुंपितृघ्नंमांधरातले ॥ २७ ॥ नदानंन-
व्रतंयज्ञोनापिज्ञानंभविष्यति ॥ सचक्रपाणिर्मित्रस्यपातनात्पावनस्तथा ॥ २८॥ रोषेण महतायुक्तोनिरयेपातयिष्यति ॥ सर्वाणियां
तिकृष्णस्यस्मरणात्पातकानिच ॥ २९ ॥ नवैष्णवस्यपार्थस्यमयाविनिहतस्यच ॥ कुत्सितंमामकंज्ञात्वास्वमित्रस्यातिदुःखितः
॥ १३० ॥ प्रत्यक्षमपिकृष्णोऽत्रप्रातःकिल्बिषनाशकृत् ॥ धनंजयवधस्यांहोनाशयिष्यतिकेशवः ॥ ३१ ॥ तस्माद्वह्निप्रवेशेमे
मतिर्जाताद्यशोभना ॥ एकंहिविस्मृतामाताउलूपीपन्नगीपुरा ॥ ३२ ॥ जातमात्रंहिमांदुष्टंपितृघ्नंज्ञानसंयुता ॥ ज्ञात्वाप्रसूतिसमये
नहतोबालसर्पवत् ॥ ३३ ॥ ततोऽहंनाभवंदुष्टोजननीशोकदायकः ॥ वैधव्यदानदीक्षायामरिस्त्रीणामहंगुरुः ॥ ३४ ॥ यःपुरासां-
प्रतंजातोमातृवैधव्यदायकः ॥ वह्नितस्माद्विशाम्यद्यनान्यथाशुद्धिरस्तिमे ॥ ३५ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततःप्रेष्यानुवाचासौकाष्ठानां
संचयोमहान् ॥ क्रियतांक्रियतांतूर्णंप्रवेक्ष्येजातवेदसम् ॥ ३६ ॥ चित्रांगदोवाच ॥ क्षणंप्रतीक्षवैपुत्रपितृघातकदुर्मते ॥ उपायः
करणीयोऽत्रयदिजीवेद्धनंजयः ॥ ३७ ॥ उलूप्युवाच ॥ उपायोऽस्तिमया दृष्टःपार्थसंजीवनायवै ॥ पातालेविद्यतेपुत्रमृतसंजीवको
मणिः ॥ ३८ ॥ शेषराजस्यकोशस्थोरक्ष्यतेचमहाविषैः ॥ मृतान्मृतान्पन्नगान् हि पुनःसंजीवयंतिते ॥ ३९ ॥ दृष्ट्वाचदाहयंत्ये-
तेपर्वतान्सतृणान्द्रुमान् ॥ कर्कोटकश्चकुलिकोवासुकिस्तक्षकस्तथा ॥ १४० ॥ शंखकोदीर्घजिह्वश्चमूषकादश्चभासुरः ॥ फणानां
शतसंयुक्ताद्विशतास्त्रिशताःपरे ॥ ४१ ॥ चतुःशताःपञ्चशताःषट्शताःसुविषोल्बणाः ॥ केचित्सप्तशताःसर्पाःफणैर्मणिविदीपितैः
॥ ४२ ॥ फणैर्नवशताअष्टशताह्यासन्फणैःस्थिताः ॥ शेषंचवेत्सिबलिनंधरापर्वतधारिणम् ॥४३॥ शयनंवासुदेवस्यस श्रीकस्ययथासु-
खम् ॥ निर्भयंजायतेयस्मात्तस्मात्कश्चानयेन्मणिम् ॥४४॥ दृष्टोप्युपायोविफलःपितुस्तेजीवनेऽद्यकिम् ॥ वैधव्यंबाधतेपुत्रसहया-
स्यामिमाचिरम् ॥ ४५ ॥ यावन्नकुंतीचायातिमांनपश्यतिपन्नगीम् ॥ पतिर्घ्नींतावदेवाहंहंतव्यापुत्रकत्वया ॥ ४६॥ तथाचित्रांगदाचेयं
सखीमेजननीचते॥संजीवकंमणिंशम्भुःपन्नगेभ्योददौपुरा ॥४७॥ भीतेभ्योवैनतेयाच्चतंमणिंजीवरूपिणम् ॥ नतेदास्यंतिपार्थायतस्मा-
च्छोचामिपुत्रक ॥४८॥ बभ्रुवाहनउवाच॥ केसर्पाःप्राकृतामातःक्रुद्धेमय्यर्जुनांतके॥ नदास्यंतिमणिंधैर्यात्स्वबलाद्विषगर्जनात् ॥४९॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भिनाद्गिसप्तपातालानाहरिष्यामिचामृतम् ॥ मणिंचविफणान्कृत्वापन्नगांस्तान्महाविषान् ॥ १५० ॥ तोषितः शंकरोयेनवासवाद्या-
स्तथासुराः ॥ तोपिताअमुनापित्रासमयायुधिघातितः ॥ ५१ ॥ मातामहवधोपायेकीदृशंमेभविष्यति ॥ प्रथमंपातयिष्यामिसर्वान्स-
र्पान्समागतान् ॥ ५२ ॥ ततःपार्थेनसहितान्मणिनाजीवयेपरान् ॥ वृषकेतुमुखान्वीरान्क्षणंमातःप्रतीक्षताम् ॥ ५३ ॥ तेसर्पाजीवित-
युगागमिष्यंतियथासुखम् ॥ मयासंजीविताःसर्वेगृहीत्वाजीवदंमणिम् ॥ ५४ ॥ पालयाद्यार्जुनंनाथंममवीरैःसमन्विताः ॥ अद्यपश्यंतु
मेवीर्यंत्रयोलोकाःसदेवताः ॥५५॥ उलूप्युवाच॥ किमिदंभाषसेमूढपौरुषंमणिसंग्रहे॥ महाविषान्पन्नगेंद्राकथंतानवमवन्यसे ॥५६॥ शेष-
राट्सुमहाकायोमहामायोमनोजवः ॥ दुर्बलोबलिनासार्द्धंवैरंकुर्वन्नलज्जसे ॥५७॥ बभ्रुवाहनउवाच ॥ उक्तंवचोनानृतंमेभविष्यतिकथंचन॥
हरोऽपियदितान्सर्पान्पालयिष्यतिरोषितः॥५८॥कुबेरवासवयमैःसहितःसन्नमेभयम्॥ चित्रार्पितानिवबलैःकरिष्याम्यसुरानहीन्॥५९॥
अर्जुनस्यसुतोयोऽहंपौत्रःपाण्डोश्चनिर्भयः॥ उलूप्युवाच ॥ मापुत्रसाहसंकार्षीरुपायंप्रदिशामिते ॥ १६० ॥ सखामेपुण्डरीकोऽत्रमं-
त्रीमंत्रविदांवरः ॥ पातालेप्रेरयिष्येतंप्रथमंपितरंप्रति ॥ ६१ ॥ यथातेषांमनोवीरकृपायुक्तंकरिष्यति ॥ बुद्ध्याभवेद्धैयत्कार्यंतद्बलेनन
जायते ॥ ६२ ॥बुद्ध्याशमेनचेत्कार्यंप्राणिनामिहजायते ॥ पौरुषंक्लेशसंयुक्तंकःकुर्याद्बुद्धिसंयुतः ॥ ६३ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंपुत्रं
वारयित्वासमाहूयाशुपन्नगम् ॥ पुण्डरीकंपाण्डवस्यजीवनार्थंसमादिशत्॥ ६४ ॥ गच्छपन्नगनागेन्द्रंगृहीत्वाकण्ठभूषणम् ॥ मदीयेक-
र्णपत्रेचशेषंगच्छममाज्ञया ॥ ६५ ॥ पार्थस्यकर्णपुत्रस्यवृत्तांतंपुत्रकारितम् ॥ समयेवर्तमानायकथनीयंमहात्मने ॥ ६६ ॥ महाद्भिरनु-
युक्तायदुष्टसंगच्युतायच ॥ यथामणिंतवकरेप्रयच्छातितथाकुरु ॥ ६७ ॥ शिवास्तेसन्तुपन्थानोमत्प्रियार्थंहिगच्छतः ॥ जैमिनिरु-
वाच ॥ ततःसमंत्रसहितंवचनंप्राहपन्नगः ॥ ६८ ॥ उलूपींशोकसंयुक्तांसांत्वयन्निवभारत ॥ देवियामित्वयाज्ञप्तःसर्पराजनिवेशनम्
॥ ६९ ॥ दिव्यंमणिंसमाहर्तुंसपुत्रापालयार्जुनम् ॥ अर्जुनस्यशरीरंहिचिरकालंनतिष्ठति ॥ १७० ॥ मृतानामिहजंतूनांगात्रंनश्यति
भूतले ॥ नशीघ्रंजायतेकार्यंनृणांराजसभासुच ॥ ७१ ॥ बहुकार्याहिराजानोनस्मरंतिहिसौहृदम् ॥ दशामिपांडवस्यांगंमद्विषान्न
विनंक्ष्यति ॥ ७२ ॥ भवत्यारक्षितव्यंहिरत्यानंगस्यरक्षितम् ॥ बभ्रुवाहनउवाच ॥ वृषकेतोःशरीरंत्वंप्रथमंदशपन्नग ॥७३॥ योधितो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

योमयासार्द्धंसंग्रामेचनिपातितः ॥ यथापार्थसखाचार्यंप्राप्स्यतेजीवितंस्वकम् ॥ ७४ ॥ नजीवितंधारयतिमात्पिता चामुनाविना ॥
वृषकेतुयुतंपार्थंकृत्वात्वंसक्षतंव्रज ॥ ७५ ॥ शरीरंपांडवस्याद्यपालयामिनसंशयः ॥ जैमिनिरुवाच ॥ पुंडरीकस्तदातस्यवाक्यात्पार्थं
तदाऽदशत् ॥ ७६ ॥ वृषकेतोश्वतरसानागराजपुरंययौ ॥ ददर्शचातलंघोरंमहासर्पविभूषितम् ॥ ७७ ॥ सर्वंतत्कांचनमयंरम्यंविपुल-
काननम् ॥ अयुतंयोजनानांहिगणितंशास्त्रकोविदैः ॥ ७८ ॥ दिव्याभिर्नागकन्याभिर्वृतंतदतिशोभनम् ॥ वितलंचप्रविष्टोऽसौदिव्यं
चंपकशोभितम् ॥ ७९ ॥ सुतलंचशमीवृक्षैःकांचनैःफलितैःशुभैः ॥ महातलंचाम्रवृक्षैर्नानापत्रिविचित्रितैः ॥ १८० ॥ वृतंमरकतैरन्यै-
र्दिव्यैश्चंदनकाननैः ॥ रसातलंतथाभूतंवीक्ष्यविस्मयमागमत् ॥ ८१ ॥ दोलारूढाभिरधिकंपन्नगीभिर्विराजितम् ॥ पातालेपरमंलिंगं
संवीक्ष्यहाटकेश्वरम् ॥ ८२ ॥ स्थितंभोगवतीतीरेदिव्यचंपकपूजितम् ॥ सर्वैर्मनोरमैस्तत्रनागस्त्रीभिर्निरंतरम् ॥ ८३ ॥ स्तूयमानं
चरम्याभिर्मंडिताभिःकुचैर्घनैः ॥ संतुष्टोऽभून्नमस्कृत्यस्नात्वाभोगवतीजले ॥ ८४ ॥ विमलैःपद्मगन्धैश्चमहापातकनाशनैः ॥ दिव्यैर्वृ-
क्षैर्लताभिश्चशोभितंचामृतेनच ॥ ८५ ॥ नवकुण्डैःसुधापूर्णैर्महानागैःसुरक्षितम् ॥ मंदिरंशेषराजस्यप्रविवेशमहत्तरम् ॥ ८६ ॥ नाना-
भावैर्विचित्रंहिसर्वतश्चसुशोभनम् ॥ नानारत्नमयंदिव्यंनानसद्मविराजितम् ॥ ८७ ॥ मंडितंशेषराजेनसहस्रफणशोभिना ॥ उपविष्टंदद-
र्शैनंप्रभयापरयायुतम् ॥ ८८ ॥ वृतंककोंटकाद्यैस्तैःशेषंतक्षकपन्नगैः ॥ जपंतंवासुदेवेतिवाङ्मनःकायकर्मभिः ॥ ८९ ॥ पुण्ड-
रीकःप्रणम्यैनंकंठसूत्रमदर्शयत् ॥ ताटंकपत्रेदुहितुर्नागराजस्यसंसदि ॥ १९० ॥ पुरतःस्थितएवास्यप्रत्युवाचधराधरम् ॥ पुण्डरीक
उवाच ॥ नाथाहंशरणंप्राप्तोभवंतंपन्नगेश्वरम् ॥ ९१ ॥ उलूप्याप्रेषितःपार्श्वंत्वदीयमिहकाम्यया ॥ दौहित्रेणकृतंकर्मस्वपिताचार्जुनोहतः
॥ ९२ ॥ संजीवनार्थंपार्थस्यदीयतांमणिसत्तमः ॥ शेषउवाच ॥ तस्याः पतिर्महाबाहुः कन्यायाममपाण्डवः ॥ ९३ ॥ सव्यसाचीकृष्ण-
सूतःसंग्रामेहरतोपकः ॥ हरदत्तवरश्चायमजेयःससुरासुरैः ॥ ९४ ॥ तच्चवाक्यंशंकरस्यशक्यतेनव्यपोहितुम् ॥ जानामिपौरुषंतस्य
वैष्णवस्यधनुष्मतः ॥ ९५ ॥ केनासौपातितःपार्थोमुक्तःकिंतेनकेशवः ॥ केशवेनविनातंच कः समर्थःसुरक्षितुम् ॥ ९६ ॥ किमर्थं
दुहितोलूपीमत्समीपंहितार्थिनी ॥ त्वांवैसंप्रेषितवतीसर्वंतत्कारणंवद ॥ ९७ ॥ परमोविस्मयोमेऽद्यश्रुत्वा पार्थस्यपातनम् ॥ पुण्डरीक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0, In Public Domain. Digitization by eGangotri

उवाच ॥ भीष्मद्रोणप्रभृतयःसंग्रामेधर्मसूनुना ॥ ९८ ॥ गोत्रजानिहताःसर्वेतेषांदुःखेन दुःखितः ॥ युधिष्ठिरः क्रतुवरंकर्तुकामोमही-
तले ॥ ९९ ॥ यंहयंमोचयामासतंनिजग्राहपांडविः ॥ अर्जुनेनावितंतंचबभ्रुवाहोमहाबलः ॥ २०० ॥ जातंमणिपुरेयुद्धंबभ्रुवाहनपा-
र्थयोः ॥ पुत्रेणसहतोयुद्धेगंगाशापेनमोहितः ॥ १ ॥ विद्यतेपांडवोभूमौदुहितुस्तेपतिः प्रियः ॥ संजीवनाय पार्थस्यसन्निधौतेमहामते
॥ २ ॥ उलूपीमांनिजंदूतंव्यादिशत्परमाशया ॥ तथाकुरुष्वमांनागयथातेवैयशोभवेत् ॥ ३ ॥ धर्मानुजंकृष्णरतंकारयंतंमहाक्रतुम् ॥
जामातरंनिजंयुद्धेप्रहतंजीवयप्रभो ॥ ४ ॥ महतांवैभवंलोकेपरोपकृतयेसदा ॥ जायतेत्वसतांवित्तंपरनाशाय केवलम् ॥५॥ किंपुनः
कृष्णशरणोवैष्णवस्तेसुतापतिः ॥ महद्भिः पतिताः पाल्याः स्ववृत्तेन धनेन च ॥ ६ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंशेषस्तदातेनपुंडरी-
केणयाचितः ॥ प्रत्युवाचमहासर्पान्पश्यंतुविधिकारितम् ॥ ७ ॥ पांडवार्थंप्रदास्यामिमणिंजीवितदायकम् ॥ किंवित्तेनशरीरेणाकिं
राज्येनेहपन्नगाः ॥ ८ ॥ नजीवतिपुनःपार्थोविधृतेनमयाखिलाः ॥ मृतंपार्थंहिसुधयामणिनावाऽद्यजीवये ॥ ९ ॥ वैष्णवार्थमदत्तौद्वा-
वारनालकपर्दकौ ॥ मयालोभेनाविधृतौभविष्येतेसुधामणी ॥२१०॥ शास्तापनयकर्तॄणांविद्यतेकिलकेशवः॥ येनायंदंडितःपार्थोहय-
मेधप्रकारकः ॥ ११ ॥ तस्मादयंपुंडरीकोमणिंयातुममाज्ञया ॥ गृहीत्वावैष्णवंपार्थंपुनःसंजीवयत्वयम् ॥ १२ ॥ एवंविधंशेषवचस्ते
निशम्यपरस्परम् ॥ दुःखिताःपन्नगाश्चासन्नशुभंमेनिरेहृदि ॥ १३ ॥ तेषां मध्येमहाबुद्धिर्धृतराष्ट्रोऽपिपन्नगः ॥ प्रत्युवाचधराधारंवि-
स्तरंतुकथानकम् ॥१४॥ धृतराष्ट्रउवाच ॥ वदान्यानामदेयंहिकिंचिन्नास्तिधरातले ॥ तथापिनाथवक्ष्येहमात्मनःसदृशंवचः ॥ १५ ॥
मर्त्यलोकेकथंराजन्मणिंजीवितदायकम् ॥ मानुषस्यमृतस्यार्थेत्वमेनंमोक्तुमर्हसि ॥ १६ ॥ गुरुघ्नस्यकृतघ्नस्यह्यौषधिर्नमणिर्नृप ॥
नमंत्रादेवताश्चैवजायंतेचार्थसाधकाः ॥१७॥ असत्यामानवामृत्युंप्राप्यजीवंतिनैवते ॥ मूलंस्वकंनवृक्षाश्चदर्शयंतिफलप्रदाः ॥ १८ ॥
भवान्पन्नगसर्वस्वंमणिंयच्छतिजीवदम् ॥ सततंवैनतेयेनविग्रहोनाथविद्यते ॥ १९ ॥ मतंगमुनिशापेनपातालंनविशत्यसौ ॥ भूतलस्थं
मणिंप्राप्यगरुडःकिंननेष्यति ॥२२०॥ कृतघ्नामानुषाःसर्वेमणिगर्वेणगर्विताः ॥ सुधामपिनयिष्यन्तित्यक्त्वानोविषजंभयम् ॥ २१ ॥
सुधामणिविहीनानांपन्नगानांफणास्थितान् ॥ ग्रहीष्यंतिमणींस्तत्रस्त्रियोऽपिमृगलोचनाः ॥ २२ ॥ ततोराजिलतांप्राप्यसर्पाणांजीवितं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वृथा ॥ स्थानंचसुंदरंवीक्ष्यकथंहास्यतिपांडवः ॥ २३ ॥ निर्विषान्गतसंस्थानानुगतश्रीकान्गृहेगृहे ॥ पन्नगान्भ्रामयिष्यंतिभिक्षुकाः
स्वोदरंभराः ॥ २४ ॥ हितंयज्जायतेकार्यंनृपाणांमंत्रिभिश्चतत् ॥ प्रवक्तव्यंयथाबुद्ध्यानृपाःकुर्वंतुवानवा ॥ २५ ॥ जैमिनिरुवाच ॥
शेषस्तद्वचनंश्रुत्वाप्राहैनंधृतराष्ट्रकम् ॥ महातापयुतंवाग्मीप्रहसन्धरणीधरः ॥ २६ ॥ शेषउवाच ॥ तववाक्येभाविधृतःकथं संजीवको
मणिः ॥ नदीयतेमयातस्मैपांडवायमहात्मने ॥२७॥ मूर्खेणसहवासोऽपिदेशेग्रामेपुरेगृहे ॥ अनर्थएवसंभाव्योव्यवहारंविनैवहि॥२८॥
वरंजलधिपाताल्ज्वलनावटपातनम् ॥ नविवेकविहीनेनमूर्खेणसहसंगतम् ॥ २९ ॥ कीर्तिःपराभवित्रीमेदत्तेसंजीवके मणौ ॥नास्मा-
भिश्चेन्मणिर्दत्तःपार्थःकिंनसजीवाति॥२३०॥ तत्रकृष्णेनमणिनाजीवितंप्राप्स्यतेऽर्जुनः॥ नूनंकृष्णमणेर्मूढप्राप्स्यतेसचराचरम्॥३१॥
भवंतिजीवसंभारयुक्ताःस्मचिरजीविनः॥ वत्सान्हत्वापुराकृष्णात्सगोपान्सत्यलोकधृक् ॥३२॥अनयत्स्वपदंसर्पजिज्ञासुर्मधुसूदनम् ॥
सत्यलोकगतागोपानापश्यन्गोपबालकम् ॥ ३३ ॥ निनिंदुस्तेविधातारंजगदुर्बालमध्रुवम् ॥ धिक्सत्यलोकोविफलोयत्रकृष्णोनवि-
द्यते ॥३४॥ यशोदानन्दनेनाद्यकिमर्थंवंचितावयम् ॥ कमलाद्ब्रह्मणोजन्मश्रुतंतदनृतंध्रुवम् ॥३५॥ पकजहरिनाभौतज्जातंपातकभस्म-
जम् ॥ नोचेत्कृष्णप्रियानस्मान्कुर्यात्कर्मजडान्कथम् ॥३६॥ तेषांवचनमाकर्ण्यसत्यंमेनेतथाविधिः ॥ नवीनारचितागोपाःसवत्सायेन
विष्णुना ॥३७॥ सपुत्रास्ताःस्त्रियोगावस्तोषिताबालकेनच ॥ किंपृथांमृतपुत्रांतांविशोकांनकरिष्यति ॥ ३८ ॥ तृणंवज्रायतेकृष्णा-
द्वज्रंवाजायतेतृणम् ॥ तस्माद्दास्येमणिंसर्पानमेऽत्रास्तिविचारणा ॥३९॥ परोपकृतयेजन्मसाधूनामिहजायते ॥ दधीचिनादर्शितंतद्दे-
वकार्यंप्रकुर्वता ॥ २४० ॥ धृतराष्ट्रउवाच ॥ तंचकृष्णमणिंप्राप्ययदिजीवेतपाण्डवः ॥ वृथामणिंप्रेरयसेयेनजीवामहेवयम् ॥ ४१ ॥
रोचतेपन्नगानांतेविनाशोगरुडाद्यदि ॥ प्रदेहित्वंमणिंनाथनब्रूमोऽत्रपुनर्वचः ॥ २४२ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेबभ्रुवाहनविजयो
नामाष्टत्रिंशोऽध्यायः॥३८॥छ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंविधंवचःश्रुत्वापुंडरीककफणाभृतम् ॥ शेषस्तंप्रत्युवाचाथनकुलंनःप्रयच्छति ॥१॥
संजीवकमणिंनागगच्छत्वंबभ्रुवाहनम् ॥ मयाप्रोक्तमिदंब्रूहिमन्यंतेहिनमेवचः ॥ २ ॥ दुष्टानांप्राणिनांजन्मनोपकारायजायते ॥ किमर्थं
केशवंत्यक्त्वायाचितुंमांवृथागतः ॥ ३ ॥ प्रार्थयिष्यंतिमनुजामत्वापातालवासिनः ॥ वयंस्थिताभयान्नूनंसदाकरपदच्युताः ॥ ४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ततोजगामभग्नाशः पुंडरीकोरणांगणे ॥ यत्रपार्थःप्रावृतस्तैर्बभ्रुवाहनसैनिकैः ॥ ५ ॥ कर्पूरदीपैःशतशोभासितेवीणकान्विते ॥ दीपाश्चं-
दनतैलेनकेचित्सिक्ताःप्रभान्विताः ॥ ६ ॥ यत्रास्तेरुदतीसातुपार्थपार्थेतिभाषिणी ॥ उलूपीह्यपराराजन्यत्रचित्रांगदाचसा ॥ ७ ॥
आशयापुंडरीकस्यचिंतयंतीसमागमम् ॥ ददर्शाथततोनागंविफलंतंसमागतम् ॥ ८ ॥ पुंडरीकउवाच ॥ नप्रयच्छंतिमानान्धामणिं
सर्पाःसुरोषिताः ॥ पावकेपुत्रदत्तेतत्प्रविशत्वंयथासुखम् ॥ ९ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ तस्यतद्वचनंश्रुत्वाकार्ष्णिःकोपसमन्वितः ॥ आदि-
देशबलंसर्वंस्वयमेवययौनृप ॥ १० ॥ रक्षांविधायपार्थस्यगृहीत्वास्वशरान्बहून् ॥ कोपादश्रूणिमुंचन्हिश्रोत्राभ्यांपावकार्चिषः ॥ ११ ॥
क्वशेषोवासुकिःक्वास्तेक्वचतेतक्षकादयः ॥ कर्कोटशंखकुलिकाधृतराष्ट्रःक्वपन्नगः ॥ १२ ॥ मणिंतेभ्योहराम्यद्यसुधामपिधनानिच ॥
पार्थःपितामेपतितोधर्मराजस्यचानुजः ॥ १३ ॥ कृष्णस्यसेवकोभूमौकथंस्थास्यतिमत्पुरः ॥ अद्यसर्पानसत्तुल्यान्पश्यंतुममसैनिकाः
॥ १४ ॥ निर्दग्धवपुषःसर्वेपांडवार्थेरसातले ॥ अद्यभोगवतीतोयंभिन्नंमत्सायकैःक्षितिम् ॥ १५ ॥ प्रयातुपांडवस्यांगंक्षालयत्परितिष्ठतु ॥
अद्यसर्पमणीन्सर्वान्स्त्रियोगृह्णंतुलीलया ॥ १६ ॥ अद्यजीवंतुतेसर्वेमयायेसंगरेहताः ॥ अद्यशेषनिमित्तंचेच्छङ्करःपुरतोभवेत् ॥ १७ ॥
शिरसास्वेनतंदेवंवारयिष्येनसंशयः ॥ शरैश्चराचरंव्याप्तंपश्यंतुस्थापितंजनाः ॥ १८ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ वरदत्तप्रभावेणपातालंनिर्य-
यौबली ॥ महासैन्यपरीतोऽसौपांडविर्निर्भयोऽपिसन् ॥ १९ ॥ पातालमुखमासाद्यरचयामासतद्बलम् ॥ विज्ञातःसर्पराजेनक्रुद्धःपार्थसु-
तोबली ॥ २० ॥ शेषःप्रोवाचतान्सर्वान्स्वभृत्यान्भयवर्जितान् ॥ धृतराष्ट्रेणमंदेनरोषितोबभ्रुवाहनः ॥ २१ ॥ यथायुद्धेहताःसर्वेसुताविग-
तबुद्धिना ॥ नरेणधृतराष्ट्रेणपन्नगेनतथावयम् ॥ २२ ॥ कःकृष्णभृत्यंसंग्रामेविजेष्यतिसतिष्ठतु ॥ अद्यकालानलज्वालामालाजालैर-
सातलम् ॥ २३ ॥ भस्मसात्पन्नगान्सर्वान्करिष्यतिमतिर्मम ॥ धृतराष्ट्रेणवीरोऽसौयोधनीयोमहाबलः ॥ २४ ॥ येनयद्वापितंबीजंत-
त्फलंतेनभुज्यते ॥ कर्कोटकस्तक्षकस्तुतथाऽन्येयांतुयोधितुम् ॥ २५ ॥ ततोनृपाज्ञयासैन्यंनिर्गतंस्वपुराद्बहिः ॥ वमंतश्चधमंतश्च
विषपूरप्रवर्षिणः ॥ २६ ॥ तदाद्विशतशीर्षायेक्रुद्धास्त्रिशतशीर्षकाः ॥ चतुःशतफणाश्चान्येसैन्येनचतुरंगिणा ॥ २७ ॥ निर्ययुस्तेमहा-
वीरादिव्यरूपवपुर्धराः ॥ धन्विनोदिव्यकवचामत्तमातंगसंस्थिताः ॥ २८ ॥ हयैरथैस्तथैवान्येपदाताश्चसहस्रशः ॥ हारकुंडलकेयूर-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

किरीटघनमौक्तिकैः ॥२९॥ मस्तकाभास्वरायेषांमणिरत्नविभूषिताः॥ सुविचित्राः सुवर्णस्यनानालंकारमण्डिताः ॥३०॥ विराजमाना
राजेंद्रपार्थपुत्रमथापतन् ॥ योजनानांपंचकंहिभूमिंव्याप्यास्थितारणे ॥ ३१ ॥ तेषांमुखेभ्योनिष्पेतुर्घोरास्ताविषवृष्टयः ॥ विस्फुलिंग-
सहस्रैस्तुदह्यमानंतुतद्बलम् ॥ ३२ ॥ निजंवीक्ष्यार्जुनसुतोररक्षाथस्वपौरुषात् ॥ सेनेतेसर्पनरयोर्मिलितेतत्क्षणाद्युधि ॥ ३३ ॥ ध्रुवा-
विवविराजेतेरुद्रस्यप्रलयागमे ॥ ततःप्रववृतेयुद्धंसेनयोरुभयोस्तदा ॥३४॥ बाणखड्गगदापातैर्मुसलैःप्रासकुन्तकैः ॥ पातितैः पात्य-
मानैश्चरणंतद्दारुणंबभौ ॥ ३५ ॥ ब्रह्मेंद्रचंद्रैःससुरैर्व्योमतंखंपरिदृश्यते ॥ जयंनागपतेःकेचित्केचित्कार्ष्णेःशशंसिरे ॥३६॥ युद्धे प्रवर्त-
मानेतुमानवाविषमोहिताः ॥ सर्पैर्दष्टाविनाशंतेजग्मुस्तत्रसहस्रशः ॥ ३७ ॥ धृतराष्ट्रेणतत्सैन्यंपार्थपुत्रस्यपातितम् ॥ शस्त्रास्त्रैर्विविधै-
र्घोरैःसहस्राण्येकविंशतिः ॥ ३८ ॥ क्रुद्धस्ततोमहाबाहुर्बभ्रुवाहोऽपितादृशम् ॥ धृतराष्ट्रंरणेचक्रेविरथंहतवाहनम् ॥ ३९ ॥ सेना-
मसह्यांतत्राजौविष्णोरमिततेजसः ॥ स्मरणाद्बाणजालेनकार्ष्णिश्चक्रेमहाक्षयम् ॥ ४० ॥ पतंतिमणयोभिन्नाः शरैःसर्पफणाच्युताः ॥
प्रलयेगगनाद्भूमौनक्षत्राणीवभारत ॥ ४१ ॥ ततःप्ररुद्धो बहुभिःसमंतात्तैर्महाविषैः ॥ रराजरौद्ररूपोऽयंपार्वतीशोरणेयथा ॥ ४२ ॥
शुशुभेयमुनावारिगतोनंदात्मजोयथा ॥ सैन्यं भस्मनिभंवीक्ष्य जातंसर्वत्रफूत्कृतैः ॥ ४३ ॥ तेषांफणावायुजवैर्बभ्रुवाहोऽपिसंदधे ॥
मयूरास्त्रंमहद्भीमंसर्वनागानिषूदनम् ॥ ४४ ॥ मधुवर्षततश्चक्रेलिप्तांगाःपवनाशनाः ॥ मधुनातेततोजाताबाणैर्भिन्नकलेवराः ॥ ४५ ॥
पिपीलिकास्त्रंवीरेणमुक्तंपार्थसुतेनच ॥ ताभिर्विलिप्तगात्रास्तेसंग्रामंविजहुस्तदा ॥ ४६ ॥ धृतराष्ट्रस्यसर्वांगंजातंपलविवर्जितम् ॥
भित्त्वास्थीनिपुनर्मज्जांपन्नगस्यापिपीलिकाः ॥ अस्थीनिचिंचाफलवत्कोटरंहिप्रकुर्वते ॥ ४७ ॥ दष्टस्तथाह्येषपिपीलिकाभिर्यथा
भिगन्तुंनशशाकवीरः ॥ बाणैर्मयूरैर्नकुलैश्चघोरैः पिपीलिकाभिर्मधुनाचसर्पाः ॥ वित्रास्यमानारणमंडलेतेगतानिकेतंधरणीधरस्य
॥ ४८ ॥ ४९ ॥ राजातान्भिन्नसर्वांगान्प्रत्युवाचहसन्निव ॥ शेषउवाच ॥ पलायनंकथंतस्मान्मानुषाद्युद्धकोविदैः ॥ ५० ॥ कृतं
भवद्भिःसकलैःसाधुमंत्रविशारदैः ॥ प्रदीयमानोधर्मार्थैवारितोयैर्महामणिः ॥ ५१ ॥ कथंनतंवारयतेमंत्रीशोहितकोविदः ॥ ईदृशंतं
मणिंकस्मात्परिरक्षतिनोसुधाम् ॥ ५२ ॥ समर्थैचधनंदेयंशरीरमपिवल्लभम् ॥ अदत्तमुभयंशोच्यं श्मशानेस्त्रगिवास्थिता ॥ ५३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शीघ्रंमणिंचार्पयततक्षकाद्यामहाविषाः ॥ छत्रंशतशलाकंचकुंडलेचमहाधने ॥ ५४ ॥ दिव्यरत्नमयीस्रक्च प्रदेयापार्थसूनवे ॥ यावन्न
धूमकल्लोलैःपूरितंतेनभूतलम् ॥ ५५ ॥ तावद्गच्छामहेसर्वेयत्रास्तेकेशवप्रियः ॥ शोच्येनानेनमणिनाकिंकार्यं पांडवस्यहि ॥ ५६ ॥
भविष्यतिसमीपस्थेकृष्णेत्रैलोक्यपालके ॥ यथाक्षीरार्णवेनीतमजाक्षीरंनगण्यते ॥ ५७ ॥ कामधेनुःसुरतरुःकल्पवल्लीतथाहरौ ॥
भवंतःपन्नगाःसर्वेमानुषेणपराजिताः ॥ ५८ ॥ प्रायश्चित्तंप्रकुर्वंतुमणिदानप्रभंजकाः ॥ मयासहहरिंप्राप्तंपांडवार्थंमहापुरे ॥ ५९ ॥ पश्यं-
तुगरुडारूढमभयामृत्युनाशनम् ॥ विलोक्यतेयादिहारिर्नयनैर्भक्तिसंयुतैः ॥ ६० ॥ जीवैर्नतान्वैनतेयोबाधितुंनक्षमोऽन्तकः ॥ ततः
पातालविवरान्निर्गतःपन्नगेश्वरः ॥ ६१ ॥ मणिमादायरत्नानिविविधानिबहूनिच ॥ वस्त्रालंकरणाद्यंचवस्तुजातंतथाबहु ॥ ६२ ॥ पार्थपुत्रा-
यतद्दातुमाययौचस्वयंप्रभुः ॥ जैमिनिरुवाच ॥ गृहीत्वातंमणिंराजावित्तंचाविविधंतदा ॥ ६३ ॥ प्रायान्मणिपुरेरम्येपार्थपुत्रोमुदान्वितः ॥
धृतराष्ट्रस्ततोदुःखंप्राप्तवान्याद्दृशंनृप ॥ ६४ ॥ कथयिष्यामितेवीरसम्यगाकर्णयाधुना ॥ पुत्राभ्यांसहितोगेहेस्वकेमंत्रमथाकरोत् ॥ ६५ ॥
दुःस्वभावंचदुर्बुद्धिंसमाहूयेदमब्रवीत् ॥ अनर्थःसुमहाञ्जातःपुत्रौप्रज्ञाप्रकारितः ॥ ६६ ॥ पार्थेनजीवितंप्राप्तंतन्नमेसुखदायकम् ॥ धर्मा-
नुजश्चभविताविजयीबभ्रुवाहनः ॥ ६७ ॥ भविष्यत्यश्वमेधश्चाचिरंवैराहिपांडवाः ॥ किमत्रानन्तरंकार्यंब्रुवतांपुत्रकावुभौ ॥ ६८ ॥ मया
निवारितोराजाहितार्थंदीर्घदर्शिना ॥ दुर्बुद्धिरुवाच ॥ शोकंजहिमहाबाहोकुतोदुर्बुद्धिनाक्रतुः ॥ ६९ ॥ यत्राहंतत्रपुण्यस्यकथाक्वापि
नजायते ॥ जनितोऽस्मित्वयातातदुःस्वभावश्चमेऽनुजः ॥ ७० ॥ आवाभ्यांतातपुत्राभ्यांसहितःशोचसेकथम् ॥ अहंभ्रात्रायुतोयेषां
गृहेतिष्ठामिवैक्षणम् ॥ ७१ ॥ जयंतत्रनपश्यामिकुतोवैयाज्ञिकोविधिः ॥ शत्रूणांपतनंतेषांनरकेनवृषे मतिः ॥ ७२ ॥ त्वंप्रयाहि
यतोराजायातिजीवयितुंनरम् ॥ अहमग्रेगमिष्यामिहंतुपार्थशिरोमहत् ॥ ७३ ॥ पातयिष्येवनेघोरेमहागरुडवर्जिते ॥ कथंसंजीवयि-
ष्यंतिनीतेशिरासिसंगरात् ॥ ७४ ॥ एतावदुक्त्वावचनंदुःस्वभावेनसंयुतः ॥ जगामचशिरोहर्तुंपार्थस्यहिसकुंडलम् ॥ ७५ ॥ अनय-
द्बकदाल्भ्यस्यवनेशून्येस्थितश्चसः ॥ चित्रांगदातथोलूपीनापश्येतांमहच्छिरः ॥ ७६ ॥ प्रोचतुःकिमिदंजातंहाहतःपांडवोमुहुः ॥
केननीतंशिरोरम्यंसुचारुहरिजलपकम् ॥ ७७ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ पतितेधर्मपत्न्यौतेपार्थपादांतिकेतदा ॥ ततः कलकलश्चासी-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्रणमध्येविशांपते ॥ ७८ ॥ बभ्रुवाहोऽपिशामितस्तैःसर्वैःसहितोमुदा ॥ शेषंपुरस्कृत्यरणंप्रविवेशमहाबलः ॥ ७९ ॥ सतुलब्ध्वामणिं
यावत्प्रविश्यरणमंडलम् ॥ तत्रपश्यातितंपार्थंतावच्छुश्रावतंध्वानिम् ॥८०॥ शिरोनीतांशिरोनीतंकेनापिस्वपितुश्छलात् ॥ पतितेमातरौ
वीक्ष्यपार्थगात्रांविशीर्षकम् ॥ ८१ ॥ निपपातधरायांतुमृतकल्पोमहीपते ॥ यस्मिन्कालेकिरीटीहिपतितोरणमंडले ॥ ८२ ॥ तस्मि-
न्दिनेनिशामध्येस्वप्नंकुंतीददर्शह ॥ पार्थायधर्मराजायसकृष्णायचसत्वरा ॥ ८३ ॥ प्रबुद्धाकथयामासस्वप्नंरात्रौ समीक्षितम् ॥ मया
धनंजयोदृष्टस्तैलवाप्यंतरेगतः ॥ ८४ ॥ दासेरकंसमारूढोगतोऽसौदक्षिणांदिशम् ॥ गोमयेनानुलिप्तांगोजपाकुसुममंडितः ॥ ८५ ॥
नूनंनविद्यतेपार्थोवेद्मिकृष्णसखातव ॥ हृदयंभिद्यतेमेऽद्यसुभद्राकंकणंगतम् ॥ ८६ ॥ कृष्णस्तस्यावचःश्रुत्वासस्मारगरुडंप्रभुः ॥
आजगामाथगरुडस्तमारूढोजगत्पतिः ॥ ८७ ॥ कुंतींचमातरंभीमंदेवकींगोपकन्यकाम् ॥ समारोप्यययौतत्रयत्रास्तेपतितोऽर्जुनः
॥ ८८ ॥ अयुतस्तम्भसंयुक्तेवीणकेस्त्रीभिरन्विते ॥ ददर्शचरणंघोरंबभ्रुवाहेनकारितम् ॥ ८९ ॥ रात्रौरत्नप्रदीपैश्चभासितंहेमकुंडलैः ॥
बाहुभिश्चंदनादिग्धैःकिरीटैःकटकैर्वृतम् ॥ ९० ॥ नारीणांचसहस्रैस्तंपार्थंवीक्ष्यामृतंहरिः ॥ नारीवदनचन्द्रैश्चपार्थस्यमुखपंकजम्
॥ ९१ ॥ विम्लानतामिदंनीतंकापिकापीत्यवोचत ॥ भीमःकृष्णंप्रत्युवाचकृष्णसूर्योदयेऽधुना ॥ ९२ ॥ प्रकाशितंमुखांभोजंभ्रातुर्मे
संभविष्यति ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततःसमुत्तीर्यखगाद्वासुदेवोमहायशाः ॥ ९३ ॥ भीमेनसहताभिश्चपार्थंवीक्ष्याब्रवीद्वचः ॥ किंजातं
केनवीरेणपातितोऽसिधनंजय ॥ ९४ ॥ इयंचदेवकीमातायशोदा जननीचमे ॥ कुंतीपितृष्वसाभीमोरणेत्वांवीक्षतेमुहुः ॥ ९५ ॥
तंतथावादिनंकृष्णंभीमोवचनमब्रवीत् ॥ त्वमेवयदिगोविंदपतितंपरिपृच्छसि ॥ ९६ ॥ किमंधकारजनितंभयंवेत्तिदिवाकरः ॥ सको
मदीयंसंग्रामेगृहीत्वात्रतुरंगमम् ॥९७॥ पातयित्वागतःकोपिमांहिजानातु संगतम् ॥ कोऽसौपार्थसमोवीरःपतितोऽर्जुनसन्निधौ ॥९८॥
एतंद्वितीयंजानामिकर्णपुत्रंचपातितम् ॥ एवमुक्त्वातत्रगत्वाभीमसेनोऽतिविह्वलः ॥ ९९ ॥ विललापमहाबाहुरर्जुनेतिमुहुर्मुहुः ॥ जैमि-
निरुवाच ॥ ततःप्रबुद्धोवीरोऽसौबभ्रुवाहोमहाबलः ॥ १०० ॥ जनन्यौतस्यतेबुद्धेददृशातेजनार्दनम् ॥ कुंतीयशोदासंयुक्तांदेवकीं
चवृकोदरम् ॥ १ ॥ प्रद्युम्नेनानिरुद्धेनयुयुधानेनचान्वितम् ॥ ज्ञात्वाऽर्जुनसुतोभीमंप्रत्युवाचातिदुःखितः ॥ २ ॥ मयापुत्रेणजनको

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निहतोभीमपापिना ॥ सैन्यंचपातितंकर्णपुत्रश्चनिहतोरणे ॥ ३ ॥ एवंविधं सागसंमांगदयापारिपोथय ॥ स्वजीवितविनाशार्थंकृतो
नामैषविग्रहः ॥ ४ ॥ शेषमुख्याश्वसम्प्राप्तागृहीत्वाजीवदंमाणिम् ॥ मध्येकेनापि दुष्टेनशिरोनीतंपितुश्रमे ॥ ५ ॥ नमस्करोमिगोविंद
चरणौतेकृपांकुरु ॥ सुदर्शनेनचक्रेणशिरोमेछिंधिमाचिरम् ॥ ६ ॥ यथापुराराहुकण्ठो मधुसूदनपातितः ॥ यस्मिन्कालेनजननीन
पितानचबान्धवाः ॥ ७ ॥ जनास्तिष्ठतितत्रत्वंसर्वदापारिरक्षसि ॥ पितृहन्तागमिष्यामिदेवाहं नरकार्णवान् ॥ ८ ॥ नपीडयिष्यति
चमांदृष्टस्त्वमासिचक्षुषा ॥ तवागमेनमृत्युर्मेभाव्यश्चनरकोहतः ॥ ९ ॥ मृत्युःप्रियोमेपरमोजीवितंदुःखदं महत् ॥ तववैष्णवसर्वस्वं
मयाचोरेणमोषितम् ॥ ११० ॥ ईश्वराज्ञालंघिताहित्रिशूलेशांकरेक्षिप ॥ अथवाद्यजगन्नाथछिंधिचक्रेणमेशिरः ॥ ११ ॥ पितामहीं
नपश्यामिजनन्याननमस्कृता ॥ अब्रुवाणाकथंकुंतीनाशीर्वादंप्रयच्छति ॥ ११२ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेकृष्णागमो नामै-
कोनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ३९ ॥ छ ॥ जनमेजयउवाच ॥ कथंधनंजयोवीरोजीवितस्तत्रसुव्रत ॥ मणिस्पर्शेनकृष्णेनजीवितंतस्य
तद्वद ॥१ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततःकुंतींप्रत्युवाचनागराजस्यकन्यका ॥ नमस्कृतासिदेवित्वंसर्पिण्याविषदंष्ट्रया॥२॥सलग्नयापार्थकरे
भवतीगोमतीन्नुकिम् ॥ तयासपन्नगस्त्यक्तःपुत्रहंतायथापुरा ॥ ३ ॥ तथाहंसांप्रतंत्यक्तात्वयावैराजकन्यया ॥ शापदंडेनलपनंमदीयं
परिपोथय ॥ ४ ॥ जैमिनिरुवाच॥ ततःप्ररुरुदुःसर्वाःसहकुंत्यामहास्वनम् ॥ हापांडवेतिपतिताःसर्वेषांपश्यतामपि ॥ ५॥ अथशेषः
प्रत्युवाचनमस्कृत्यजनार्दनम् ॥ हृषीकेशजगन्नाथकिमिदंवीक्ष्यतेत्वया ॥ ६ ॥ धर्मराजस्यनिखिलंकुलंमग्नंरसातले ॥ तदुद्धरकृपा-
सिंधोमणिनाऽनेनमाचिरम् ॥ ७ ॥ यतःपाषाणजातीयोमज्जयेन्नैवतारयेत् ॥ सुधापिसुलभाचेयंजनार्दनतवेच्छया ॥ ८ ॥ मग्नंकुलं
मज्जयसेपांडवस्यमहात्मनः ॥ रोदनेनजनानांहिनपश्यामोवयंशिरः ॥९ ॥ क्वगतंकेननीतंवापार्थस्यधरणीतलात् ॥ यदत्रानंतरंकार्यं
विष्णुनाक्रियतामिह ॥१० ॥ श्रीवासुदेवउवाच ॥ शृण्वंतुसर्वेवचनंमदीयंमंत्रसंयुतम् ॥ यद्यहंब्रह्मचर्येणनभग्नोभूतलेसदा॥ ११॥ ॥ ७४ ॥
तेनमेसुकृतेनाद्यपार्थस्यायातुतच्छिरः ॥ येनींतंतेपतंत्वद्यभिन्नशीर्षाममाज्ञया ॥ १२ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंब्रुवतिदेवेशेविनष्टौ
धृतराष्ट्रजौ ॥ पांडवस्य शिरः प्राप्तंतदामणिपुरेनृप ॥ १३ ॥ गृहीत्वाकेशवोदिव्यंमणिंशेषात्स्वयंप्रभुः ॥ प्रत्युवाचहरस्याज्ञा नहं-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तव्याहिमाहशैः ॥ १४ ॥ पार्थःशंभुप्रसादेनमणिनाजीवितंपुनः ॥ प्राप्नोतुयत्तास्तिष्ठंतुयोजयेऽस्यमणिंहृदि ॥ १५ ॥ प्रथमंकर्णपुत्र-
स्यपश्चात्पार्थस्यधन्विनः ॥ उत्तिष्ठकर्णपुत्राद्यमणिस्तेहृदयेधृतः ॥ १६ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ धृतेमणौकर्णपुत्रस्यशीर्षंबाणैर्भिन्नंबभ्रुवा-
हस्ययुद्धे ॥ तथालग्नंचायसंचुंबकेनयथापुराघनघातैर्विशीर्णम् ॥१७॥ समुत्थितःकर्णपुत्रोमनीषीबाणान्पुनःसंदधानोहिचापे ॥ कृष्ण
कृष्णकेशवेतिब्रुवाणंरणेपुनास्तिष्ठातिष्ठेतिवीरम् ॥ १८ ॥ चुचुंबतत्केशवोऽतिप्रहर्षान्नमस्कृतःकर्णपुत्रेणकृष्णः ॥ समुत्थितेकर्णपुत्रे-
ऽथपार्थस्तथाबुद्धोविधिनातेनकृष्णात् ॥ १९ ॥ यथादेहीमाययाभिन्नभावःसंप्राप्यासौनिर्विकारंसुयोगात् ॥ तैर्वीक्षितःपन्नगैःसव्य-
साचीत्रिभिर्वीरैःकृष्णबाहुप्रगुप्तः ॥ ते पुष्पवर्षंमुमुचुःसुराःकेपार्थस्यदध्मुर्विविधांश्चशंखान् ॥ २० ॥ आनंदितास्तदासर्वेसैनिकाः
पांडवस्यते ॥ ववंदिरेऽथसंप्राप्तान्कृष्णकुंतीमुखान्प्रभून् ॥ २१ ॥ वृषकेतुस्तदावीरोनमस्कृत्याखिलान्मुदा ॥ ददर्शभीमंकुंतीं
चप्रहृष्टांपुत्रदर्शनात् ॥ २२ ॥ सर्वेतेसंगतावीराःप्रद्युम्नप्रमुखाःपुनः ॥ प्रविष्टा बभ्रुवाहस्यपुरंकृष्णानुगानृप ॥ २३ ॥ सर्वैःपुरस्थैः
सुजनैःपूजितावित्तसंचयैः ॥ सप्तषष्टिर्वरानार्यौंनृत्यंत्योभावसंयुताः ॥ २४ ॥ कुबेर इववित्ताढ्याहृष्टास्तैश्शतशःपुरे ॥ पताकिनंनाद-
युक्तंगजाश्वरथमांडितम् ॥ २५ ॥ कुबेरनगराभासंवीक्ष्यतेविस्मिताभृशम् ॥ मुक्ताफलचतुष्केऽथसकृष्णंसव्यसाचिनम् ॥ २६ ॥
सभायांबभ्रुवाहस्यस्थापयंतोऽब्रुवन्वचः ॥ तेवीरानागसहितामात्रपांकुरुपांडव ॥ २७॥ पुत्रेणजीवितश्चास्मिहतसैन्योऽस्म्यहंकृतः ॥
सर्वत्रजयमान्विच्छेत्पुत्रादेकात्पराजयम् ॥ २८ ॥ गंगाशापेनसंजातंपतनंतेधनंजय ॥ पुनःकृष्णप्रसादेनजीवितोऽसिधनंजय ॥ २९ ॥
भीमेनसहितोवीरपश्यपुत्रस्यवैभवम् ॥ चित्रांगदांप्रियांपार्थद्वितीयांनागकन्यकाम् ॥ ३० ॥ संभावयमहाभागपुत्रंवीरंचलज्जितम् ॥
गृहाणसकलंराज्यंपुत्रेणयदुपार्जितम् ॥ ३१ ॥ वासुदेवमहाबुद्धेप्रबोधयधनंजयम् ॥ संगमश्चैतयोःकार्यःकुंत्यापुत्रकपौत्रयोः ॥ ३२ ॥
देवक्याभीमसेनेनजनन्यातेयशोदया ॥ अधोमुखश्चवीरोऽसौनार्जुनंपरिपश्यति ॥ ३३ ॥ त्यक्तुकामोनिजंदेहंकलुषंस्वपितुर्वधात् ॥
जैमिनिरुवाच ॥ ततःकृष्णेनसंयुक्तंस्थापयित्वानिजासने ॥ ३४ ॥ पितरंप्राहपुत्रोऽसौबभ्रुवाहोमहायशाः ॥ हिमाचलंगमिष्यामिपा-
तयिष्येकलेवरम् ॥ ३५ ॥ नान्यथापातकंघोरंगमिष्यतिकलेवरात् ॥ कृष्णभक्तस्यचगुरोर्धर्मकार्यप्रकारिणः ॥ ३६ ॥ वधोनसुखदो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मह्यंतस्मात्त्यक्ष्येकलेवरम् ॥ भीमसेनउवाच ॥ यदितेपातकंगात्रेभवेद्वीरमहीतले ॥ ३७ ॥ नतिष्ठतिसमीपेतेदेवकीनंदनो हरिः ॥
यथावयंतेपितरःपातयित्वापितामहम् ॥ ३८ ॥ गुरुंद्रोणंभानुपुत्रंस्थिताःकृष्णेनवीक्षिताः ॥ तथात्वंजीवत्पितृकोहारिणापावनीकृतः
॥ ३९ ॥ तुरंगंधर्मराजस्यत्यक्त्वाशोकंचपालय ॥ तवकागणनापुत्रकृष्णाग्रेपापकर्मणाम् ॥ ४० ॥ पंचपातककर्तारः किंनाम्नाऽस्य
नतारिताः ॥ तुर्येयुगेचसंप्राप्तेमानवान्पापपूरितान् ॥४१॥ पावयिष्यतिनामास्यविष्णोरमिततेजसः ॥ कुतोदुःखंकुतोदैन्यंकुतःपाप-
भयंनृणाम् ॥ ४२ ॥ येषांसद्भावसंयुक्ताजिह्वास्यात्कृष्णवादिनी ॥ जैमिनिरुवाच ॥ तेकृष्णेनकृताःसर्वेवैरशोकविवर्जिताः ॥ ४३ ॥
प्रमोदिताश्चसंतुष्टास्तदामणिपुरेनृप ॥ वादित्राणिचसंजघ्नुर्दुंदुर्दानानिभूरिशः ॥४४॥ विस्मयंतस्ययुद्धस्यचरितंबहुमेनिरे ॥ वृषकेतुंच
कृष्णंचशशंसुःशेषसंयुताः ॥ ४५ ॥ मुमोचतुरगंकृष्णःपंचमेदिवसेततः ॥ कुंतीवधूभिःसहितामुमुदेपौत्रमंदिरे ॥ ४६ ॥ गायंति
गायकास्तत्रनृत्यंतिस्मनटादयः ॥ मुदितोमाधवोराजन्पार्थपुत्रसमन्वितम् ॥ ४७ ॥ वरासनेचोपविष्टमिदंवचनमब्रवीत् ॥ श्रीवासुदेव
उवाच ॥ वयंसुखोषिताःसर्वेबभ्रुवाहस्यमंदिरे ॥ ४८ ॥ सुखेनपंचरात्रंनोगतंपश्यधनंजय ॥ इदानींभीमसेनोऽयंसहकुंत्यायशोदया
॥४९॥ उलूप्यासहितोराज्यंधर्मराजस्यगच्छतु ॥ चित्रांगदातथायातुगृहीत्वाविविधंधनम् ॥५०॥प्रारंभंकारयंत्वेतेयज्ञस्येतिमतिर्मम ॥
चिंतांसुमहतींराजाकरिष्यतिगतेमयि ॥ ५१ ॥ भवान्पुत्रयुतश्चाहंवृषकेतुस्तथापरः ॥ हंसध्वजश्चवीरोऽसौतथाऽन्येसंतुरक्षणे ॥५२॥
अग्रेसंतिमहाबाहोराजानोवैष्णवाःपरे ॥ अजेयास्तेमयाप्याशुतेनाहंत्वांत्यजेकथम् ॥ ५३ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंहिमंत्रंकृत्वाथप्रेरया-
मासपांडवम् ॥ वासुदेवोमहाभागोवित्तंचबहुलंस्त्रियः ॥ ५४ ॥ रक्षणार्थंस्थितोराश्रेतुरंगस्यातिकौतुकात् ॥ शेषादयस्ततःसर्पाःकृष्णं
विज्ञाप्यतंमुदा ॥ ५५ ॥ पातालमभिजग्मुर्वैबभ्रुवाहेनपूजिताः ॥ यइदंवासुदेवस्यचारितंसार्जुनस्यच ॥ ५६ ॥ शृणुयात्सर्वपापेभ्यो
मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ संजीवनंचार्जुनस्यसहकर्णात्मजेनच ॥ ५७ ॥ कथानकंपुण्यकरंयःकृष्णस्यशृणोतिसः ॥ दुर्मृत्युनानबध्येत
कदाचिदपिवैनरः ॥५८॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेबभ्रुवाहनविजयो नामचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४० ॥ छ ॥ जनमेजयउवाच ॥
ततःपरंकिमभवत्कथंकृष्णेनसंयुतः ॥ वीरैर्वृतःसव्यसाचीररक्षतुरगंमुने ॥१॥ परमंजायतेसौख्यंशृण्वानस्यतवाननात् ॥ हृदिमेवासु-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

देवस्यपिबतःसुकथामृतम् ॥२॥ संतापनुत्क्षीरनिधिरेकएवसदोच्यते ॥ किंपुनश्चंद्रकिरणैर्मलयानिलसंयुतैः ॥३॥ सुशीतलत्वंगमितः
सुमनोभिरलंकृतः॥चरितंवासुदेवस्यगहनंरससंयुतम् ॥४॥ तथाभूतमहं मन्येवदतस्तेमहामते॥भीमेगतेनागपुरंकिंचकारजनार्दनः॥५॥
तत्सर्वंकथयाद्यत्वंमयापृष्टोऽसिसत्तम॥ बिलानितानिमन्येऽहंमुखानिजगतांपते ॥६॥ प्रवदंतिनमाहात्म्यंयेषां पूर्णानिकीटकैः॥ बभ्रु-
वाहपुरान्मुक्तोवाजिराजोमहामुने॥७॥कानिराष्ट्राणितुरगःपरिबभ्रामतद्वद॥ जैमिनिरुवाच॥पुरात्प्रमुक्तोराजेंद्र तैः सकृष्णैर्महाबलैः ॥८॥
यावत्प्रयातितुरगस्तावत्ताम्रध्वजेनसः ॥ वीक्षितोरक्षतास्वंहिवाजिमेधतुरंगमम् ॥ ९ ॥ प्रमुक्तंरत्ननगरात्स्वपित्राबर्हिकेतुना ॥ ताम्रध्व-
जस्यहंसंतमर्जुनस्यहयोययौ ॥१०॥ आघ्रायवदनंतस्यस्तब्धकर्णोऽरासह ॥ चरणेनोद्धृतेनैनंताडयामासभारत ॥११॥ प्रोथंमुक्ताफ-
लमयंदशनैश्चादशत्क्रुधा ॥ पद्भ्यामेनंद्वितीयोऽपिताडयामासवक्षसि ॥ १२॥ स्कंधकण्डूयनंपश्चाच्चक्रतुस्तौतुवाजिनौ ॥ ताम्रध्वजः
प्रधानंस्वंपप्रच्छबहुलध्वजम् ॥१३॥ कस्ययज्ञनिमित्तंहिमुक्तःपत्रंप्रवाचय ॥ बहुलध्वजस्ततःपत्रंधृत्वावाजिनमुत्तमम् ॥१४॥ पपाठ
पत्रजंभावंराज्ञेसर्वंन्यवेदयत् ॥ राजाश्रुत्वाप्रधानस्यवचनंकोपपूरितः ॥१५॥ जग्राहपांडवहयंकृष्णाभ्यामपिराक्षितम् ॥ प्रद्युम्नेनानि-
रुद्धेनतथाहंसध्वजेनच ॥१६॥ अनुशाल्वेनवीरेणकर्णपुत्रेणधीमता ॥ पाल्यमानंगतभयस्तथावीरैःसमन्वितम् ॥ १७॥ स्वांसेनांसर्व-
शस्त्राढ्यांरचयन्वाक्यमब्रवीत् ॥ ताम्रध्वजउवाच ॥ ममपित्रादीक्षितेनकृतायज्ञास्तुसप्तवै ॥ १८ ॥ पुनश्चायंनरपतिःप्रकर्ताचाष्टमं
क्रतुम् ॥ अष्टमेनतुरंगेणपितुश्चैवाष्टमःक्रतुः ॥ १९ ॥ भविष्यतिसकृष्णोऽयमन्येतेकृष्णवर्जिताः ॥ संजाता येकृताःपूर्वंतिष्ठंतुहरि-
संमुखाः ॥ २० ॥ भवंतश्चमहाबुद्धेमहद्युद्धंभविष्यति ॥ बहुलाश्वउवाच ॥ तवसैन्येनपार्थस्यबहुलेनाल्पकंभुवि ॥ २१ ॥ संछादितं
बलंराजन्यथाक्वापिनदृश्यते ॥ जानातिराष्ट्रंराजेंद्रोबभ्रुवाहोऽथवानवा ॥ २२ ॥ प्रददातिकरंभारंमुक्तानांयःपितुश्चते ॥ मुक्ताफला-
निगच्छंतिमयूरध्वजमंदिरे ॥ २३ ॥ नित्यंपुष्पांजलौकार्येनर्त्तकीनांरजांसिवत् ॥ अस्मिन्ग्रामेमहावीरैरणोऽयंदृश्यते कृतः ॥ २४ ॥
अशक्ताःपतिताःकेचित्केचिन्मृत्युमुपागताः ॥ निर्धनानामपुष्टानामल्पपौरुषकारिणाम् ॥ २५ ॥ एतेषांकीदृशंयुद्धं भविष्यतिहये
धृते ॥ ताम्रध्वजउवाच॥ अन्येषामत्रवीराणांगणनाकाममाग्रतः ॥२६॥ वीरावत्ररणेधीरौबभ्रुवाहनकर्णजौ॥नारदात्पौरुषंराज्ञावेतयोः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संश्रुतंमया ॥ २७॥ नरनारायणौतेनकथितौपार्थमाधवौ ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्चयुयुधानस्तथापरः ॥२८॥ एतेकृष्णसमावीरास्ततोयुद्धं
भविष्यति ॥ अर्द्धचंद्रेणव्यूहेनवाहिनींरचितांकुरु ॥२९॥ पांचजन्यस्वनंघोरंप्रकरोतिजनार्दनः॥ देवदत्तंपांडवश्चशंखंवादयतेभृशम् ॥
तुरगार्थंसमायांतिरथिनः शस्त्रपाणयः ॥ ३० ॥ जैमिनिरुवाच॥ एवंविधायतरसाराजायुद्धेस्थितस्तदा ॥ सकृत्वानिश्चयंधैर्यात्कृष्णे-
नाथानिरीक्षितः॥३१॥ वासुदेवस्तुतान्दृष्ट्वायोद्धुंयोधानवस्थितान् ॥ उवाचवाक्यंप्रहसन्पार्थंसंस्पृश्यपाणिना॥३२॥श्रीवासुदेवउवाच॥
पार्थताम्रध्वजंपश्यमयूरध्वजनंदनम् ॥ अनेनविधृतःसोऽश्वस्त्वदीयःस्वंप्ररक्षता॥३३॥ अत्रयुद्धंव्यवसितंसुमहद्वीरपातनम् ॥ मोचया-
श्वमहावीराच्छंखाद्देदंयथाहरिः ॥ ३४ ॥ प्रद्युम्नाद्याश्चयेवीराबभ्रुवाहनपालिताः ॥ सर्वे युद्धंकरिष्यंतित्वंमयासहितोऽनघ ॥ ३५ ॥
रणभूमिंपरित्यज्यसमायाह्यितोव्रजे ॥ पितास्यदीक्षितःपार्थविद्यतेनर्मदातटे ॥३६॥ शूरोऽयंजितकामस्तुसत्यवागनसूयकः ॥ नयो-
धनीयःपार्थेनसत्यमेतद्ब्रवीमिते ॥ ३७॥ गृध्रव्यूहंहिरचययथास्थानंधनंजय ॥ एतान्वीरान् महाकायांस्ताम्रध्वजबलेस्थितान् ॥३८॥
जानामिकालरूपांस्तान्सर्वेंयुध्यंतुमामकाः॥अहंस्वरथमारुह्यदारुकेणनियंत्रितम्॥३९॥ योत्स्यामिसहितःपुत्रैःपौत्रैःश्रांतोऽसिपांडव ॥
विनाशंसर्ववीराणामद्यमन्येसमागतम् ॥ ४० ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एतावदुक्त्वावचनंमाधवःस्वरथंगतः ॥ गृध्रव्यूहेनसहितस्तुरंगंप्रति
मारिष ॥४१॥ वासुदेवंरथस्थंतेददृशुःसर्वपार्थिवाः ॥ गृध्रस्यचमुखेराजाग्रीवायामनुशाल्वकः ॥४२॥ हंसध्वजोनेत्रसंस्थःपक्षयोर्यदुनं-
दनौ ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्चसात्यकिर्भोजवर्धनः ॥४३ ॥ पादयोरुभयोर्मध्येगृध्रस्याकिलसंस्थितौ ॥ यौवनाश्वोमेघवर्णोव्यूहरक्षाविधा-
यिनौ ॥४४॥ अर्जुनंहृदयेवीरंबहुभिःपरिवारितम् ॥ चंचुस्थितावुभौवीरौबभ्रुवाहनकर्णजौ ॥४५॥ एतान्वीक्ष्यबहून्वीरान्बहूनन्यांश्च
पार्थिवान् ॥ ताम्रध्वजोमुदायुक्तआजुहावजनार्दनम् ॥ ४६ ॥ मयागृहीतंतुरगंपार्थस्यमहतोरणात् ॥ यदिमोचयितुंकृष्णस्वयंप्राप्तो-
ऽसिसंगरे ॥४७॥ धैर्यंरणेप्रकर्तव्यंपार्थंपालयकेशव ॥ मदीयंवाजिनंयांतंकिंनधारयसेविभो ॥ ४८ ॥ नान्येषांविद्यतेशक्तिस्त्वांविना
देवकीसुत ॥ मयासमंमहारंगेसम्यग्योधयितुंहरे ॥ ४९ ॥ सुदर्शनंहिशार्ङ्गंचशस्त्राण्यन्यानिधारय ॥ नविद्यतेभयंमेऽत्रदृष्टस्त्वमासि
चेद्रणे ॥५० ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेकृष्णताम्रध्वजभाषणंनामैकचत्वारिंशोध्यायः ॥ ४१ ॥छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एतावदु-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

क्त्वावचनंपार्थसैन्यंतथाविधम् ॥ नाराचैरर्धचंद्रैश्चसमंताद्व्यकिरद्बली ॥ १ ॥ पार्थं जघानसप्तत्याशराणांकेशवंत्रिभिः ॥ बाणैर्बि-
भेदतरसासिंहनादमथाकरोत् ॥२॥ दारुकंपंचभिर्बाणैश्चतुर्भिश्चतुरोहयान् ॥ विव्याधकुपितोवीरस्तदद्भुतमिवाभवत् ॥ ३ ॥ नवभिः
सात्यकिंवीरंकृतवर्माणमष्टभिः ॥ प्रद्युम्नंचसहस्रेणानिरुद्धमयुतेनच ॥४॥ अनिरुद्धस्ततोवीरः समाहूयेदमब्रवीत् ॥ तिष्ठताम्रध्वजरणे
पश्यत्वंममपौरुषम् ॥ ५ ॥ सहस्वमेप्रहारंहिमुंचमुंचतुरंगमम् ॥ कस्त्वांत्रातारणान्मंदपुरतोममतद्वद ॥६॥ ताम्रध्वजउवाच ॥ मदना-
त्तावकंजन्मपुष्पबाणाद्विशेषतः ॥ बाणकन्यापतिस्त्वंतुकिंयुद्धंप्रकरिष्यसि ॥७॥ बाणेनरक्षितःपूर्वमुषास्नेहेनसाधुना ॥ नाहंतथाविधं
कार्यंकरिष्यामिमहारणे ॥८॥ अद्यकृष्णस्यपुरतःपातयिष्येमहाशरैः ॥ आत्मानं पालयविभोनभवेज्जीवितंतव ॥९॥ अनिरुद्धउवाच ॥
बाणंमुञ्चामितिष्ठत्वंबहुधाकिंप्रभाषसे ॥ आत्मानंस्वयमेवेहवर्णयंतिनपंडिताः ॥ १० ॥ जैमिनिरुवाच ॥ बाणंमुमोचानिरुद्धःप्रलया-
नलसन्निभम् ॥ ११ ॥ बिभेदहृदयंतस्यसुचित्रस्यधनुष्मतः ॥ सुचित्रोऽपिशराणां हिनवत्यायदुनंदनम् ॥ १२ ॥ विव्याधसमरेतूर्णं
शरांस्तान्पंचधापरः ॥ अनिरुद्धःक्षणाच्चक्रेवीरंशिखिनिर्भंरणे ॥ १३ ॥ चतुर्भिर्निहता वाहाःपंचमेनाथसारथिम् ॥ जघानचततस्तस्य
वीरानन्यांश्चदारुणान् ॥१४॥ अनिरुद्धशरैर्भिन्नाद्दृश्यंतेसर्वसैनिकाः॥ चित्रांगावनमध्यस्थाःस्फुरंतस्तेतथाभवन् ॥१५॥ बाहूंश्चिच्छेद
वीराणामंगुलींश्चनखांस्तथा ॥ मणिबंधंपृथक्चक्रेहस्तदंडंचमारिष ॥ १६ ॥ वक्षःस्थलानिचास्थीनिकटिदेशान्सुमांसलान् ॥ शिरां-
सिचपृथक्चक्रेनेत्राणिचहसन्निव ॥ १७ ॥ दंतान्भ्रुवस्तथाश्मश्रुकुद्धाश्चिच्छेदयादवः ॥ परमाणूपमांनीतास्तस्यवीरस्यसैनिकाः॥१८॥
वायुनातद्रजोनीतंसागरेहिमहात्मना ॥ अनिरुद्धप्रयुक्तेनतस्मिन्कालेविशांपते ॥१९॥ चतुर्विधंबलंहत्वाविधूमोऽग्निरिवज्वलन् ॥ अक्षौ-
हिणीनांत्रितयंपातितंबलिनाऽमुना ॥२०॥ कृष्णपौत्रेणवीरेणसुचित्रस्यरणांगणे ॥ पुनरन्यंमहत्सैन्यंपोथयामाससायकैः ॥ २१ ॥ पतं-
गाइवतेसर्वेदग्धाःकार्मुकधारिणः ॥ रथाविभिन्नास्तिलशोगजास्त्रस्तावनंगताः ॥ २२ ॥ हयाहताःसाश्ववीराबाणैस्तेविदलीकृताः ॥
सुचित्रोऽपिमहाबाहुःप्रद्युम्नतनयंरणे ॥२३॥ बाणैर्विव्याधनिशितैर्विरथंतंचकारसः ॥ तंरथंभग्नचक्राक्षंत्यक्त्वाकार्मुकमाददे ॥ २४ ॥
जघानबाणजानाथःसुचित्रंबहुभिःशरैः ॥ विरथंताम्रकेतुंहि चक्रेक्रोधसमन्वितः॥२५॥उभौतौविरथौवीरौक्षितिस्थौचक्रतूरणम् ॥ ततो-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

ऽनिरुद्धं कृत्वासौमूर्च्छितंस्वरथंस्थितः ॥ २६ ॥ पातयामाससंप्राप्तान्वीरान्पांडवसैनिकान् ॥ प्रद्युम्नंपंचभिर्बाणैःक्षिप्त्वाऽसौवाक्य-
मब्रवीत् ॥ २७ ॥ कामःसुयोद्धापिमयायदियुद्धेपराजितः ॥ कथंनयुद्धंकुरुतेदेवकीनंदनोहरिः ॥ २८ ॥ आयातुयातुगोविंदःकार्यंजातं
तुमामकम् ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततःप्राप्तोमहाबाहुःकर्णपुत्रोमहायशाः ॥२९॥ वृषकेतुःसमाहूयपंचभिर्निशितैःशरैः ॥ जघानताम्रकेतुं
हिविरथंतमथाकरोत् ॥ ३० ॥ ततोऽन्यंरथमास्थाययावत्पातयतेशिशुम् ॥ तावद्रथोद्वितीयोऽपि कर्णपुत्रेणचूर्णितः ॥ ३१ ॥ यंयं
रथंप्रयात्येषसुचित्रःसिंहलीलया ॥ तंतंचिच्छेदसमरेवृषकेतुरुदारधीः ॥ ३२ ॥ एवंशतत्रयंतेनरथानांतस्यपातितम् ॥ अन्यंरथंगतो
राजाबाणैःकर्णात्मजंरणे ॥३३॥ मूर्च्छितंपातयामासदेहंव्याधिगणोयथा ॥ एवंभित्त्वानुशाल्वंतं चक्रेपौरुषवर्जितम् ॥३४॥ यौवना-
श्वंशरेणैवरथाद्भूमौव्यपातयत् ॥ सात्यकिस्तस्यतुरगान्हत्वाबाणैश्चसप्तभिः ॥ ३५॥ करोति नादंशंखस्ययावत्तेनाथपातितः ॥ कृत-
वर्माशराभ्यांहिपीडितोनिपपातह ॥३६॥ सुचित्रस्याग्रतोराज्ञस्तदद्भुतमिवाभवत् ॥ विरेजुस्तेनराभूमौपतिताश्चास्यसायकैः ॥३७॥
क्षीणपुण्याइवजनागगनाद्भूतलेयथा ॥ बभ्रुवाहनमायांतंसुचित्रोवीक्ष्यसंगरे ॥३८॥ प्रत्युवाचहसन्वीरस्त्वमेवपरियुध्यसि ॥ क्षणंतिष्ठ-
सियुद्धेमेपुरतोबाणपंचकम् ॥ ३९ ॥ त्वंविमोचयसेधैर्यात्त्यजेऽहंमौक्तिकंकरम् ॥ जैमिनिरुवाच ॥ कार्ष्णिर्मुमोचनाराचान्पंचताम्र-
ध्वजंप्रति ॥ तेबाणाःसप्तधातेनसुचित्रेण विभेदिताः ॥ ४० ॥ रथःसञ्चूर्णितश्चास्यबभ्रुवाहस्यतत्क्षणात् ॥ पतितोभूतलेकार्ष्णिः
खिलीभूतोमहारणे ॥ ४१ ॥ पततस्तस्यवीरस्यशरीराद्भूषणानिच ॥ विभिन्नानिविकीर्णानिनक्षत्राणीवसंक्षये ॥ ४२ ॥ तादृशंपार्थ-
तनयंपातालतलभेदिनम् ॥ खिलीकृत्यययौरोषात्तिष्ठकृष्णेतिवादकः ॥ ४३ ॥ तंवीक्ष्यवीरानेत्राणिनिमीलयगतजीविताः ॥ तत्रा-
भवन्महाराजरुद्रंवीक्ष्येवजंतवः ॥ ४४ ॥ वाहनानिपरित्यज्यपलायंतेस्मसैनिकाः ॥ हंसध्वजंसमाकीर्णंबाणैस्तस्यमहात्मनः ॥ ४५ ॥
परित्यज्यप्रगच्छंतितास्मिन्युद्धेऽतिभास्वरे ॥ त्यक्त्वाथयुद्धेचास्त्राणितथाशस्त्राणि चापरे ॥ ४६ ॥ रुधिरौघेविलीयंतेमीनाइवविं-
शांपते ॥ नात्मानंतेप्रजानंतिशरजालेनमोहिताः ॥ ४७ ॥ माभैष्टवीरामाभैष्टेत्युक्त्वावीरोधनंजयः ॥ आजगामाथसमरेधनुर्विस्फार-
यन्स्वकम् ॥ ४८ ॥ अब्रुवंस्तेहिकिंपार्थतुरंगेणकरिष्यसि ॥ गोत्रवध्याभयेनासौकुरुतेयज्ञमुत्तमम् ॥ ४९ ॥ अस्यहस्तेननिखिलान-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्मान्हत्वाधनंजय ॥ किंकरिष्यसिपुण्यंहियेनपूतोभविष्यसि ॥५०॥ एवंविधांस्तदाशब्दान् ब्रुवाणाःसंगरेमुहुः॥ततःपार्थेनवीरेणस्तं-
भितंतादृशंबलम् ॥५१॥ इत्याश्वमेधीयेजैमिनीयेताम्रध्वजविजयोनामाद्विचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४२ ॥ छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ पार्थः
सुचित्रमासाद्यनवभिःसायकैर्नृप ॥ विव्याधवक्षसिक्रुद्धस्तैःशरैःपातितोरथात् ॥१॥ अन्यंस्यंदनमारुह्यसुचित्रोरथिनांवरः ॥ व्यकिर-
त्पांडवंबाणैःसमंताद्घनवद्गिरिम् ॥२॥ पार्थोऽपितमदृश्यंहिकृत्वायुद्धेशिलीमुखैः ॥ स्वशंखंपूरयामासतिष्ठेतिप्राहमारिष ॥३॥ रथंचि-
च्छेदतिलशःसहयंसूतसंयुतम् ॥ अन्यंरथंप्रयातोऽयंसुचित्रोरोषपूरितः ॥४॥ पार्थस्यतुरगान्सूतंपातयित्वाऽब्रवीद्वचः॥हयास्तेनिहताः
सूतोमयायंपातितोरथात् ॥ ५ ॥ क्वगमिष्यसिनेष्यामिस्वपुरंहंससंयुतम् ॥ तस्यवाक्येनभिन्नोऽसौविव्याधार्जुनआहवे ॥ ६ ॥
तंवीरंरथसंयुक्तंचक्रेभग्नकलेवरम् ॥ रथानांतस्यवीरस्यसहस्रंपरिपातितम् ॥ ७ ॥ किरीटिनातदायुद्धेनायंतिष्ठतिसंगरात् ॥ पार्थंवि-
व्याधनाराचैःसुचित्रोऽन्यरथंगतः ॥ ८ ॥ अर्जुनंमूर्च्छितंचक्रेकृष्णस्यपुरतस्तदा ॥ मूर्च्छांत्यक्त्वाजघानाथसुचित्रंपांडवःशरैः ॥९॥
ततस्ताम्रध्वजःपार्थंसरथंदक्षिणांदिशम् ॥ बाणैःसुनिशितैर्निन्येयोजनंधरणीपथम् ॥ १० ॥ समागतंरथंवीक्ष्यपुनरेवमहाशरैः॥ बिभे-
दसकलंतस्यपांडवस्यातिपौरुषात् ॥ ११॥अर्जुनस्तंहिसरथंगगनेसायकैस्त्रिभिः ॥ प्रेरयामासवेगेनसिंहनादमथाकरोत् ॥१२॥ सारथिं
चरथंचैवप्राप्यपार्थोऽपरंरणे॥सुचित्रस्यघनांसेनांनिन्येयमपुरंप्रति ॥१३॥ अर्जुनंव्यधमद्राजाशरैःकनकचित्रितैः ॥ उभौचित्रास्त्रविद्वां-
सौचित्रमंडलकारिणौ ॥१४॥वीराश्रियावृतौधीरौनमुंचेतांमहारणम् ॥ उभौयुद्धंपरित्यज्यनगतौताद्धिकौतुकम् ॥ १५ ॥ अक्षौहिणीनां
द्विशतंपार्थेनविनिपातितम् ॥ सुचित्रेणापिपार्थस्यप्रयुतंनिहतंबलम् ॥ १६ ॥ चक्रतुर्दारुणंयुद्धमन्योन्यजयकांक्षिणौ ॥ धनुश्चिच्छेद
पार्थस्यध्वजंचकनकावृतम् ॥ १७ ॥ पताकांचक्रगोप्तारौसर्वोपकरणानिच ॥ छत्रंरथंचतुरगान्संरंभात्सूतमेवच ॥ १८ ॥ यंयंरथंनृपो-
यातितंतंचिच्छेदशक्रजः ॥ सहस्रंपुनरेवास्याद्वितीयंजनमेजय ॥१९॥ रथानांतत्रभग्नंहिसुचित्रस्यातिधन्विनः ॥ पार्थबाणैःपीडिताङ्गः
पौरुषंनाविमुंचति ॥ २० ॥ तस्यमांसकणाश्छिन्नाः पतन्तिपवनाहताः ॥ कृष्णस्यमस्तकेराजन्धरण्यांखेचसंस्थिताः ॥ २१ ॥ एवंविधं
तदाजातंयुद्धंत्रैलोक्यमोहनम् ॥ वीरयोरुभयोर्घोरंदिनानांसप्तकंनृप ॥ २२ ॥ दिवारात्रंप्रकुर्वाणौयुद्धंवीक्ष्यभियावृताः ॥ सर्वेवीरास्त-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दाराजन्विस्मयंतस्यमेनिरे ॥ २३ ॥ सुचित्रःपाण्डवरथंगृहीत्वागगनेगतः ॥ इयेनवद्भ्यचरद्राजन्नामिषंक्रोधमूर्च्छितः ॥ २४ ॥ चिक्षे-
पभूतलेदूरात्साश्वध्वजपताकिनम् ॥ तंनिरीक्ष्याथगोविंदःस्वकरेणदधौहरिः॥२५॥ताम्रध्वजउवाच ॥ मयायंपोथितःपार्थःसरथोगगना-
द्भुवि ॥ त्वयायदिधृतोहस्तेपौरुषंमामकंशुभम्॥२६॥तंतथाभाषमाणंतुराजानंमधुसूदनः॥ जघानगदयामूर्ध्निपदाचहृदयेतथा॥२७॥
सभिन्नहृदयोभूपःप्रापतत्कृष्णसम्मुखः ॥ स्वरथंसमवस्थायकृष्णंविव्याधसायकैः ॥ २८ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ पार्थत्वमेवसंग्रामेयुध्य-
स्वाहंचयोधये ॥ आवयोःसंगमेनायंविजेतव्योमतिर्मम ॥२९॥ माशंकांकुरुवीरेऽस्मिन्महासत्त्वेधनंजय ॥ पश्यद्रवंतींपृतनांसुचित्रश-
रपीडिताम् ॥ ३० ॥ बभ्रुवाहनमुख्यायेतेऽमुनाहेलयाजिताः ॥ गाण्डीवमुक्तैर्नाराचैस्त्वंप्रपातयमाचिरम् ॥ ३१ ॥ शार्ङ्गेणधनुषा
चैनंपातयेनात्रचिंतनम् ॥ ततोमुमोचगोविंदःकार्मुकान्स्वान्महाशरान् ॥३२॥ अर्जुनःसंमुखोवीरंविव्याधहरिणोदितः ॥ तथापिकेशव-
स्तंहिव्यकिरद्रथसंस्थितम् ॥३३॥ नरनारायणौतेनविद्धौबाणैःसुतेजनैः ॥ उभयोर्धनुषीचक्रेगुणहीनेस्वसायकैः ॥३४॥ उवाचकेशवं
राजाहर्षेणोत्फुल्ललोचनः ॥ जनेनद्वौपृथग्भूतौसंयोज्यौभूतिमिच्छता ॥ ३५ ॥ अर्जुनस्यरथंत्यक्त्वासूतत्वंतत्रकेशव ॥ महा-
रथोऽपरोभूत्वायुध्यस्वयत्नमास्थितः ॥३६॥ त्वयाविहीनःपार्थोऽसौपतत्येवनसंशयः ॥ सारथिर्भवगोविंदमापातयधनंजयम् ॥ ३७ ॥
ततःकृष्णोरथंत्यक्त्वापार्थसूतोऽभवत्पुनः ॥ प्रेरयामासतुरगाञ्जवनान्किंकिणीयुतान् ॥३८॥ तंरथंचावसंघट्यकशाघातेनसारथिः ॥
ताडयामासवेगेनकोपादरुणलोचनः ॥ ३९ ॥ सुचित्रोऽपिशरैस्तीक्ष्णैर्दशभिर्मधुसूदनम् ॥ विव्याधपाण्डवंषष्ट्याशराणांपृथिवीपते
॥४०॥ छत्रंपार्थस्यचिच्छेदपुनःकृष्णंशतेनच ॥ अर्जुनस्तस्यवीरस्यरथंचक्रेविचूर्णितम् ॥ ४१ ॥ गात्रंबिभेदनाराचैःसमंताल्लोमवा-
हिभिः ॥ यत्रयत्रार्जुनशरैर्नीयतेतत्कलेवरम् ॥४२॥ पुनरायातिपार्थस्यसमीपेशस्त्रसंयुतम् ॥ पदात्पदंतमायांतंसुचित्रंमाधवोऽक्षिपत्
॥४३॥ पदप्रहाराभिहतः पपातधरणीतले ॥ पुनरुत्थायवीरोऽसौगजंमत्तंसमाश्रितः ॥ ४४ ॥ तत्रसंस्थःशरैस्तीक्ष्णैर्व्यधमत्कृष्ण-
पाण्डवौ ॥ रथंसकृष्णंसाश्वंतंचक्रेभ्रमसमाकुलम् ॥ ४५ ॥ मूर्च्छांत्यक्त्वाचयेवीराबभ्रुवाहनसन्निभाः ॥ योद्धुंप्राप्तास्ताम्रकेतुंतेभिन्नाः
पतिताः शरैः ॥ ४६ ॥ एवंविधंप्रयुध्यंतंसुचित्रंमाधवःक्रुधा ॥ गृहीत्वादारुणंदिव्यंकरेचक्रंसुदर्शनम् ॥४७॥ तिष्ठतिष्ठेतिराजानंसमरे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्राद्रवद्रथात् ॥ धराचकंपितातत्रदेवानांभयमाविशत् ॥ ४८ ॥ समुद्राश्चुक्षुभुः सूर्यश्चकंपेभ्रमितादिशः ॥ शेषाद्याः पन्नगाःसर्वेभया-
त्कुंडलिनोऽभवन् ॥ ४९ ॥ ताम्रध्वजोगजंत्यक्त्वासंमुखःकृष्णमागमत् ॥ तेनचक्रेणदेवेशश्चकारकदनंमहत् ॥५०॥ शतमक्षौहिणीनां
तुक्रुद्धेनहारिणाहतम् ॥ ५१ ॥ इत्याश्वमेधिके पर्वणि जैमिनीये ताम्रध्वजयुद्धे श्रीकृष्णकोपो नाम त्रिचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४३ ॥छ॥
जैमिनिरुवाच ॥ पतितांवीक्ष्यतांसेनांसुचित्रोहर्षपूरितः ॥ प्रोवाचकृष्णंकुपितंचक्रपाणिंमहाहवे ॥१॥ सेनाहताकृतंकार्यंमध्येचांतरदा-
यिनी ॥ इदानींत्वांहिपश्यामियथारूपमवस्थितम् ॥ २ ॥ सुदर्शनंचतेरूपंकथंत्यक्ष्येऽहमद्यवै ॥ पित्रानियुक्तोयज्ञार्थंतिष्ठेतिमधुसूदन
॥ ३ ॥ स्वमश्वंरक्षतादेवमयाकस्माद्विलोकितः ॥ यथाकाचंविचिन्वन्हिलभेद्दिव्यंमणिंतथा ॥ ४ ॥ अर्जुनार्थंत्वयापुण्यंयुद्धेपूर्वंसम-
र्पितम् ॥ अधुनास्वशरीरंहिनियोजयसिकेशव ॥ ५ ॥ चक्रहस्तंधारयामिपार्थंचरथिनांवरम् ॥ ममता तस्ययज्ञेऽस्मिन्यथाजायेतदै-
वतम् ॥ ६ ॥ एतावदुक्त्वावचनंचक्रहस्तंपरामृशत् ॥ दक्षिणेनकरेणैवकरंकृष्णस्यसंगरे ॥ ७ ॥ वामहस्तेनदेवस्यपदंजग्राहवेगतः ॥
ललाटेस्वेपदंस्थाप्यसंमुखोऽर्जुनमाद्रवत् ॥ ८ ॥तमायांतंसकृष्णंहिपार्थोऽपिव्यचरत्तदा ॥ कृष्णाज्ञयाशराणांस्वेकार्मुकेसंदधेशतम्
॥ ९ ॥ समाकिरत्तथाभूतंसुचित्रंजनमेजय ॥ पार्थंपदाताडयित्वाताम्रकेतुर्महाबलः ॥ १० ॥ जग्राहकृष्णसंयुक्तंबाहुभ्यांसंगरेमुदा ॥
ततःकृष्णेनचाक्षिप्तःपपातधरणीतले ॥ ११ ॥ पततातेनतौकृष्णावाकृष्टौहस्तवेगतः ॥ पतितौतावपितदापृथ्व्यांमोहसमन्वितौ
॥ १२ ॥ उत्थितःस्वयमेवासौयावत्पश्यतिभूतले ॥ तावद्ददर्शतौयातौतुरंगौस्वपुरंप्रति ॥१३॥ हतावशेषान्वीरांस्तान् गृहीत्वाप्रययौ
नृप ॥ मयूरकेतुंसंप्राप्यकालेनकियतातदा ॥ १४ ॥ स्थितोबहिःपुराभ्याशेरम्येवैयज्ञमंडपे ॥ पुत्रंवीक्ष्यागतंराजाहयौ च परमंबलम्
॥ १५ ॥ प्रत्युवाचहसन्वीरःपुत्रंस्वंतांशिखिध्वजः ॥ मयूरध्वजउवाच ॥ पुनरेवहयोवत्ससंप्राप्तोवर्षवर्जितः ॥ १६ ॥ द्वितीयःकस्यतुरगो
नृपतेर्धारितस्त्वया ॥ तंपुत्रःप्रत्युवाचेदंनमस्कृत्याग्रतःस्थितः ॥ दीक्षितंशृंगहस्तांहिमृगाजिनपरिग्रहम् ॥ १७ ॥ ताम्रध्वजउवाच ॥
यज्ञार्थंधर्मराजेनसकृष्णोहयरक्षणे ॥ नियुक्तःसव्यसाचीहिधनुर्विद्याविशारदः ॥ १८ ॥ वीरैःपरिवृतोधीरैःसमयावीक्षितःपुरि ॥ बभ्रुवा-
हस्यनृपपतेस्तुरंगंपरिरक्षतः ॥ १९ ॥ तत्रयुद्धंव्यवसितंयादृशंपृच्छमानिनम् ॥ निजंप्रधानंबलिनंवक्रारंबहुलध्वजम् ॥ इतिपुत्रवचः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

श्रुत्वाऽमात्यंपप्रच्छसादरम् ॥ २० ॥ बहुलध्वजउवाच ॥ प्रद्युम्नप्रमुखावीराःपांडवार्थेमहाबलाः ॥ पातितास्तवपुत्रेणपश्चात्कृष्णौहि
योधितौ ॥ २१ ॥ ताभ्यांयुद्धंमहत्कृत्वागृहीत्वाकृष्णमाधवौ ॥ तस्मिन्रणेपातितौतौमूर्च्छितौतवसूनुना ॥ २२ ॥ ततःपरंद्वौतुरगौनि-
र्गतौस्वेच्छयारणात् ॥ एतयोःपृष्ठतःप्राप्तस्ताम्रकेतुर्निजंपुरम् ॥ २३ ॥ मूर्च्छांत्यक्त्वाकृष्णपार्थौकिंकर्तारौनवेद्मितत् ॥ वयंकुश-
लिनःप्राप्ताःसहायाःसंस्थितंत्विदम् ॥ २४ ॥ मयूरध्वजउवाच ॥ अकार्यंतुमहत्कृत्वापुत्रःप्राप्तोममांतिकम् ॥ गृहीत्वातुरगौमंदो
हाकष्टंवंचितोऽस्म्यहम् ॥ २५ ॥ परित्यज्यवशंप्राप्तौहृषीकेशधनंजयौ ॥ हयाभ्यांनैवमेयज्ञोभविष्यतिमतिर्मम ॥ २६ ॥ पुत्रकः
शत्रुरूपेणप्राप्तोमांबाधितुंगृहे ॥ यदिदेवस्त्वयादृष्टोभगवान्मधुसूदनः ॥ २७ ॥ सोऽर्जुनोयुद्धसमयेविनातंकथमागतः ॥ यथाहिदुर्भ-
गानारीपतिंप्राप्यनिशामुखे ॥ २८ ॥ कदाचिद्दैवयोगेननिद्रांप्रकुरुतेतथा ॥ त्वयाकृतंहरिंत्यज्यगच्छदूरेहिमद्गृहात् ॥ २९ ॥ वेत्सि
त्वमात्मनोबुद्धिंधन्यांतुरगसंग्रहात् ॥ तुलसीकाननंत्यक्त्वाविजयाहिसमाश्रिता ॥ ३० ॥ वरांचंपकजांमालामधःकृत्वासुमोहितः ॥
कस्तुगृह्णातिसरसोधत्तूरकुसुमस्रजम् ॥ ३१ ॥ यज्ञंत्यक्त्वागमिष्यामिहयौदूरेक्षिपाम्यहम् ॥ स्थानंशंससुदुर्बुद्धेयत्रतौकृष्णपांडवौ
॥ ३२ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंविनिश्चयंकृत्वास्थितःसनृपतिर्गृहे ॥ सपत्नीकःकृष्णकांक्षीपुत्रंगर्हन्पुनःपुनः ॥ ३३ ॥ कृष्णोमाणिपुरे
बुद्धःप्रबुद्धाश्चेतरेजनाः ॥ ततःकृष्णंसव्यसाचीप्राहेदंवचनंनृप ॥ ३४ ॥ अर्जुनउवाच ॥ क्वगतौतुरगौनाथक्वचायंभूपतिर्गतः ॥ तत्रमां
नयदेवेशयत्रयुद्धंप्रजायते ॥ ३५ ॥ श्रीवासुदेवउवाच ॥ हयौरत्नपुरंपार्थगतौमन्येमहाहवात् ॥ तत्रगच्छामहेसर्वेमयूरध्वजपालिते
॥ ३६ ॥ त्वंमयासहितश्चाग्रेयांतुवीराश्चपृष्ठतः ॥ अग्रेतेदर्शयिष्यामिमयूरध्वजसाहसम् ॥ ३७ ॥ गृहीत्वापांडवंहस्तेप्रययौतंनृपंप्राति ॥
पृष्ठतोनिर्गतंसैन्यंपांडवस्यमहात्मनः ॥ ३८ ॥ वासुदेवस्ततःपार्थमिदंवचनमब्रवीत् ॥ श्रीवासुदेवउवाच ॥ दीक्षितस्यपुरंरम्यंदिव्यप्रा-
कारतोरणम् ॥ ३९ ॥ पार्थपश्यनृपस्यास्यचरितंमानसंतथा ॥ प्रतारयितुमायातेमयिसत्यंनमोक्ष्यति ॥ ४० ॥ वृद्धोऽहंब्राह्मणो
भूत्वाप्रार्थयेतादृशंनृपम् ॥ त्वांबालकंकरिष्यामिहितार्थंतवसुव्रत ॥ ४१ ॥ एह्यागच्छमयासार्धंप्रविशामिपुरंमहत् ॥ निशामध्येचरि-
ष्यामिरक्षितंबहुभिर्जनैः ॥ ४२ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ प्रविश्यतौतथाभूतौनिशामध्येत्वपश्यताम् ॥ निद्रितानांजनानांहिस्त्रीयुतानांवि-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चेष्टितम् ॥ ४३ ॥ दृष्टाःकृष्णेनतेलोकावरमञ्चकशायिनः ॥ परस्परंप्रब्रुवाणाःकौतुकेनजनाधिप ॥ ४४ ॥ कश्चित्पुमान्निजांकान्तां
चन्द्रदीपेनभासिताम् ॥ गृहीत्वावदनंतस्याःस्वकरेणाब्रवीद्वचः ॥ ४५ ॥ सर्वांगानिचतेवीक्ष्यभद्रेकुवलयाक्षिमे ॥ नतथाजायतेतृप्तिर्य-
थाकृष्णविलोकने ॥ ४६ ॥ नार्युवाच ॥ सकृष्णास्मिध्रुवंनाथरतिकालेहिपश्यसि ॥ मल्लोचनस्थंकृष्णंतेमोक्षमन्येसमागतम् ॥ ४७ ॥
प्रियउवाच ॥ गृहीताःकुटिलाभद्रेमदीयाःशिरसिस्थिताः ॥ त्वयाकरेणवामेनभिन्नकेशोनकिंभवे ॥ ४८ ॥ नार्युवाच ॥ मुंचाधरपुटं
धीरमाभिंधिकुचमंडलम् ॥ सुवृत्तयोःकृतोभेदःस्खलनायोपजायते ॥४९॥ पुरुषउवाच ॥ सुवृत्तानांमौक्तिकानांत्यक्तसंगाविमौकुचौ॥
तावत्संपीडयिष्यामिभवेतांकृष्णचूचुकौ ॥ ५० ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंविधानिवाक्यानिशृण्वन्रात्रौजनार्दनः ॥ ततःप्रभातसमये
वर्त्तमानेऽर्जुनान्वितः॥ ५१ ॥ प्रययौनृपतिंद्रष्टुमुपविष्टंवरासने ॥ विविधैःपार्थिवैर्गुप्तंमंडपेभूसुरैर्वृते ॥ ५२॥ कस्तूरीनिकरैश्चंद्रकला-
भिश्चैवसंयुते ॥ नानारत्नचतुष्केऽथतंददर्शजनार्दनः ॥ ५३ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेताम्रध्वज ॥ विजयोनामचतुश्चत्वारिंशो-
ऽध्यायः ॥ ४४ ॥छ॥ जैमिनिरुवाच ॥ दीक्षितंजाययायुक्तंतुरंगद्वयसंयुतम् ॥ तमब्रवीत्तदाविप्रःस्वस्तीतिप्रथमंवचः ॥ १ ॥ द्विज
उवाच ॥ स्वस्ति तेनृपशार्दूलविद्धिमांसंगतंद्विजम् ॥ सशिष्यंपश्यसंप्राप्तंमंडपेयज्ञकारिते ॥ २ ॥ मयूरध्वजउवाच ॥ समुत्थितो-
ऽस्म्यहंविप्रनमस्कर्तुंसशिष्यकम् ॥ भवंतंयावदेवात्रतावत्स्वस्तिप्रभाससे ॥ ३ ॥ नमस्कारंविनाविप्रस्वस्तिब्रूतेजनाययः ॥ शापेन-
किंततः कार्यंतस्माद्युक्तंनतेकृतम् ॥ ४ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ पपातदंडवत्पश्चाद्वासुदेवस्यचाग्रतः ॥ समुत्थापितएवासौकृष्णेनामितबु-
द्धिना ॥ ५ ॥ पप्रच्छनृपतिर्भूयोहरिंप्रच्छन्नभूसुरम् ॥ कस्मात्प्राप्तंपूज्यपादैःसशिष्यैर्मममण्डपम् ॥ ६ ॥ किंप्रियंभवतांकार्यंप्रब्रुवं-
तुमयाधुना ॥ धन्योऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मिनादेयंममविद्यते ॥७॥ विप्रउवाच॥ नमस्कारंविनाविप्रैःस्वस्तिवाच्योनराधिपः ॥ विज्ञप्ति-
कालेत्वपरैर्नमस्कार्योमहीपतिः ॥ ८ ॥ राजोवाच ॥ आदेशोदीयतांमह्यमार्यैरद्याविशंकया ॥ कुर्वेऽहंसकलंकार्यंजीवितेनधनेनच
॥ ९ ॥ ब्राह्मण उवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामियदर्थमहमागतः ॥ रम्याद्धर्मपुरात्कर्तुंविवाहंस्वसुतस्यहि ॥ १० ॥ कृष्णशर्माद्विजस्ते-
ऽत्रकन्यायुक्तःपुरोहितः॥ विद्यतेमान्यशीलोऽयंमत्वादास्यातिकन्यकाम् ॥ ११ ॥ आयामिपुत्रसहितोयावत्तेनगरंप्रति ॥ तावन्मार्गे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वनेघोरेसिंहःकोपसमन्वितः ॥ १२ ॥ जग्राहपुत्रंतरुणंपश्यतोममपार्थिव ॥ ततोमयास्वपुत्रस्यमोक्षणेचोद्यमःकृतः ॥ १३ ॥ स्मृतो
नृसिंहस्तत्राशुनागतःस्मरणान्मम ॥ दुःखितंमांसवैसिंहःप्रत्युवाचहसन्निव ॥ १४ ॥ मनुष्यवाक्पीडयन्मेपुत्रगात्रंतदानखैः ॥ दंष्ट्राभि-
र्भीषणाभिश्चतर्जयँश्चांगुलेनमाम् ॥१५॥ सिंहउवाच ॥ वृथाश्रमंहिविप्रेंद्रपुत्रंप्रतिकरिष्यासि ॥ मयाग्रस्तंहिकालेननान्यस्तारयितुक्षमः
॥ १६ ॥ गच्छशिष्येणसहितःस्वगृहंमाविचारय ॥ हिंस्राणांपुरतोवासोनसुखायोपजायते ॥ १७ ॥ अन्यंजनयपुत्रंत्वंयस्तेलोकप्रदो
भवेत् ॥ अपुत्रस्यपरोलोकोनास्तिवेदेनभाषितम् ॥ १८॥ ब्राह्मणउवाच ॥ मांभक्षयित्वासिंहत्वंमुंचपुत्रंहिलोकदम् ॥ वृद्धस्याल्पा-
युषोव्यर्थंजीवितंपुत्रवर्जितम् ॥ १९ ॥ सिंहउवाच ॥ वयंतुमृत्यनाग्रस्तंघातयामोजनंक्वचित् ॥ साहाय्यकारकाःसर्वेसर्पहिंस्रजला-
दिकाः ॥ २० ॥ तवायुष्यंहिबहुलंगतायुस्तवपुत्रकः ॥ तस्माद्गच्छमयाज्ञप्तःकिमिदंक्रियतेत्वया ॥ २१ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ केनोपा-
येनदानेनतपसावाप्रमुंचसि ॥ तदाप्रोक्तंकेसारिणात्वत्तःकिम्प्रार्थ्यतेनृप ॥ २२ ॥ मयूरध्वजउवाच ॥ विप्रेंद्रमामकेराष्ट्रेक्षुद्रः सिंहोनवि-
द्यते ॥ नारसिंहंविनाकोऽन्यस्तवपुत्रंप्रधारयेत् ॥ २३ ॥ ब्राह्मण उवाच ॥ सिंहेनप्रार्थितंकिंचित्त्वत्तोयन्नृपसत्तम ॥ भविष्यातिहितद्देयं
यत्त्वांयाचतिकेसरी ॥ २४ ॥ राजोवाच ॥ किम्प्रार्थितंकेसरिणामत्तोदास्यामितेऽनघ ॥ तद्ब्रूहिशीघ्रंविप्रेन्द्रनानृतंममभाषितम्
॥ २५ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ प्रदास्यासिकथंतत्तुमयायत्प्रार्थ्यते ।किमु ॥ अपुत्रत्वंदारुणंहिकःप्राणान्दायितान्नृप ॥ २६ ॥ सिंहेनप्रार्थितं
दाताभवांश्चेच्छृणुदारुणम् ॥ तेनोक्तोऽहंमहारण्येशरीरार्धंसमानय ॥ २७ ॥ मयूरकेतोःपुत्रंतेततोमुंचामिभूसुर ॥ त्वदीयंतपसादग्धं
वृद्धंगात्रंनरोचते ॥ २८ ॥ नानाविधफलैःपुष्टंदिव्यदुग्धरसैर्वपुः ॥ मयूरकेतोर्निर्भिन्नंसुप्रियंममदीयताम् ॥ २९ ॥ यावच्चनानयेर्गात्रं-
तादृशंतावदेवहि ॥ पुत्रंनतेभक्षयेऽहंसत्यमेतद्ब्रवीमिते ॥ ३० ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ किमर्थंस्वशरीरंहिराजाभेत्स्यातिसुन्दरम् ॥ परार्थे
नैवगच्छामिमृगाधिपनराधिपम् ॥ ३१ ॥ सिंहेनोक्तंपुनरपिगच्छविप्रनृपंप्रति ॥ ददौदधीचिरस्थीनिकवचंभानुजोयथा ॥ ३२ ॥
तथाप्रदास्यतिवपुर्विप्रार्थेनान्यथाभवेत् ॥ यशस्विनां शरीरेस्वेप्रीतिर्नमहतीक्वचित् ॥ ३३ ॥ रणमध्येपातनीयंद्विजार्थेबाहुजैर्वपुः ॥
त्वंविप्रसुतहीनोऽसिततोयाहितदंतिकम् ॥ ३४ ॥ तंप्रार्थयमहीपालंगत्वाशोकविनाशनम् ॥ बहवोजनितास्तेनपुत्राराज्यंचिरंकृतम् ॥ ३५ ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

त्वांवीक्ष्यकृपयायुक्तोभविष्यतिनसंशयः ॥ अर्थिनाप्रार्थ्यतेसर्वंजनोयच्छतुवानवा ॥ ३६ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ इत्थंतेनवने प्रोक्तं-
सिंहेनाहंप्रचोदितः ॥ सशिष्यस्त्वद्गृहंप्राप्तःपुत्रशोकातुरोनृप ॥ ३७ ॥ केनाप्युपायेनवनेसिंहात्पुत्रंसमानय ॥ अदृष्टःकेसरीजातः
कथयन्दारुणंवचः ॥ ३८ ॥ शरीरार्द्धंविनातस्यनागंतव्यंमहीपते ॥ आगतस्यनतेपुत्रंविनागात्रंप्रमोचये ॥ ३९ ॥ इतितेनयदाप्रोक्तं
तदात्वामहमागतः ॥ निवेद्यदुःखंभूपालेस्थातव्यंदुर्बलैर्जनैः ॥ ४० ॥ रामचंद्रेणवीरेणब्राह्मणस्यमृतःसुतः ॥ ब्रह्मचर्यव्रतकरःपुरानीतः
स्वपौरुषात् ॥ ४१ ॥ नृपाशयाहंपुत्रार्थीभवंतंसमुपागतः ॥ रामतुल्यंहिसत्त्वेनमत्वाधैर्येणपार्थिव ॥ ४२ ॥ नृपउवाच ॥ तिष्ठविप्रें-
द्रदास्यामिमंडपेस्वंकलेवरम् ॥ सर्वेषामत्रविप्राणामग्रेसाधूदितंमया ॥ ४३ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवमुक्त्वावचोराजापुत्रंराज्येन्यवेशयत् ॥
सुस्नातोजाह्नवीतोयैःशालग्रामशिलाजलैः ॥ ४४ ॥ तुलसीदलजांमालांकंठेकृत्वाहसन्निव ॥ शंखचक्रांकितंगात्रंकृत्वाराजामुदान्वितः
॥ ४५ ॥ सभामंडपमागत्यसर्वान्विप्रानुवाचसः ॥ मयूरध्वजउवाच ॥ एनंकृष्णंविप्ररूपंपुत्रार्थंमांसमागतम् ॥ ४६ ॥ अर्चयामिस्वदे-
हार्द्धाद्यथापुत्रयुतोभवेत् ॥ पश्यंतुकौतुकंसर्वेब्राह्मणायज्ञवटाके ॥ ४७ ॥ वार्धकीकाःसमायांतुकरपत्रसमन्विताः ॥ द्वौस्तंभौरोपयंत्वत्र
भिन्दन्तुमममस्तकम् ॥ ४८ ॥ येषांप्रियोऽहंसततंतैर्नवाच्यंहिदूषणम् ॥ ४९ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेमयूरध्वजदेहार्धदान-
निश्चयोनामपंचचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४५ ॥ छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ तस्यवाक्यंहितेश्रुत्वाप्रधानाश्चद्विजास्तदा ॥ कंपिताश्चभियायु-
क्ताबभूवुर्नृपसत्तम ॥ १ ॥ प्रब्रुवंतःसकरुणंकुतःकालनिभोद्विजः ॥ आगतःप्राणहरणोराज्ञोऽस्माकंहिनिर्दयः ॥ २ ॥ बहवोयाच-
काहृष्टास्त्वीदृशोनकदाचन ॥ राज्ञोदेहंयाचयेत्कोनिर्दयोनिरपत्रपः ॥ ३ ॥ सिंहोहिघातुकोलोकेप्रसिद्धोमांसभक्षकः ॥ अयंचमा-
नुषोजात्याब्राह्मणोज्ञानवांस्तथा ॥ ४ ॥ स्वार्थनिष्ठःकथंजातोभूत्वाब्राह्मणजातिजः ॥ अस्माकंकउपायोऽत्रभावियत्तद्भविष्यति
॥ ५ ॥ अवश्यंभाविभावानांप्रतीकारोनविद्यते ॥ सत्यवादीप्रियातिथ्यःकथंवायोंमहीपतिः ॥ ६ ॥ किमयंविप्ररूपेणपुराप्राप्तो
यथाबलिम् ॥ वामनोयज्ञसमयेतथाविप्रोहरिर्द्विजम् ॥ ७ ॥ एवंवदंतस्तेसर्वेतदाराज्ञानिवारिताः ॥ ततोनृपोहर्षितोऽभूद्दत्त्वादानान्य-
नेकशः ॥ ८ ॥ तदायातावार्धकिकाःस्तंभौद्वौरोपितौहितैः ॥ तिर्यक्काष्ठंकृतंचैकंदृढंबद्धंचरज्जुभिः ॥ ९ ॥ आदिदेशतदाराजाकरपत्रं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्वमस्तके ॥ धर्तुंस्वयंहर्षयुतःसर्वैषामेवपश्यताम् ॥ १० ॥ क्षालयित्वाविप्रपादौराजावचनमब्रवीत् ॥ शरीरार्द्धेनगोविंदःप्रीयतां
यज्ञनायकः ॥ ११ ॥ अस्मत्कुलप्रसूतानांनराणांशुभमिच्छताम् ॥ सभायांविप्रकार्येहिददतांयौवनंधनम् ॥ १२ ॥गृहाणविप्रभिन्नं
मेशरीरार्द्धंनृकेसरी ॥ संतोषंपरमंयातुभिनद्मिस्वंकलेवरम् ॥ १३ ॥ रेरेमद्दासमयाज्ञप्ताःकर्षंतुस्वबलान्मम ॥ गात्रंबद्ध्वपट्टगुणैर्माचिरं
यातुभूसुरः॥ १४ ॥ धन्योऽस्मिन्भूतलेजातोब्राह्मणेनामुनाकृतः ॥ शृण्वंतुलोकाःसकलाभाषितंममसादरम् ॥ १५ ॥ परोपकृतये
येषांशरीरंवित्तसंग्रहः ॥ यातियत्तत्स्थितंशोच्यमुभयंदानवर्जितम् ॥ १६ ॥ तस्मात्प्रहर्षःकर्तव्योमांनिरीक्ष्यसभासदैः ॥ जैमिनिरु-
वाच ॥ हाहाभूतंतदाराष्ट्रंवीक्ष्यराजानमेवच ॥ १७ ॥ क्रंदमानंहिसंजातंकुररीगणसन्निभम् ॥ महिषीतस्यनृपतेः समागत्याब्रवीन्नृपम्
॥ १८ ॥ विप्रस्यपुरतोह्यष्टारम्याराजन्कुमुद्वती ॥ कुमुद्वत्युवाच ॥ राजन्विप्रायदेहार्धंत्वयादेयंमयाश्रुतम् ॥ १९ ॥ तवार्धगात्रंभार्या-
स्मिमांदत्त्वासत्यवाग्भव ॥ सजीवंदीयतेदानंभिन्नंतेगतजीवितम् ॥ २० ॥ परेणभिन्नंपंचास्योनगृह्णातिमतिर्मम ॥ तुर्यांशोयादिदेयो
हिभवेद्ग्रग्राह्यंहितेवपुः ॥ २१ ॥ अर्धंप्रार्थयतेसिंहःस्त्रीरूपंविद्धिमारिष ॥ प्राणनाथस्यपुरतोयानारीमृत्युमाव्रजेत् ॥ २२ ॥ उत्तमांगति-
माप्नोतिनात्रकार्याविचारणा ॥ तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वाविप्रःप्रोवाचसत्वरः ॥ २३ ॥ एकाग्रमनसंज्ञात्वाराजानंवाक्यकोविदः ॥ विप्र
उवाच॥ सिंहेनकथितंराजन्वामांगंस्त्रीमहीपतेः ॥ २४ ॥ दक्षिणांगंप्रदेयंमेवामांगंनीयतेकथम् ॥ शरीरंदक्षिणांगंमेदातुंसिंहायचार्हसि
॥ २५ ॥ नदास्यसिकदाचित्त्वंनिराशोयामितंप्रति ॥ तेनैवप्रेषितोराजन्सामीप्यंतवसुव्रत ॥ २६ ॥ गत्वातंकथयिष्यामिपुत्रंभक्ष
यथासुखम् ॥ एवंविप्रेप्रवदतिशृण्वतांवैसभासदाम् ॥२७॥ पश्यतांकौतुकंचैवराजपुत्रोऽतिहर्षितः॥ तंब्राह्मणंशिष्ययुतंगिराकोमलया
तदा ॥ २८ ॥ संपादयन्पितुःकीर्तिमुवाचपरयामुदा ॥ ताम्रध्वजउवाच ॥ योवैपितासपुत्रोहिश्रुतिरेषासनातनी ॥ २९ ॥ ब्राह्मणार्थेहि
मत्पित्राशरीरार्धंसमर्पितम् ॥ शरीरार्धंसमग्रंहिपितुर्भवतिपुत्रकः ॥ ३० ॥ प्रसन्नस्तरुणंवीक्ष्यमांसपुष्टंमृगाधिपः॥ भविष्यतिमहाबुद्धे
पुत्रस्यचमहद्यशः ॥ ३१ ॥ भीष्मरामादिभिर्लब्धंपितृवाक्यकरैर्यशः ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ सत्यंत्वंभाषसेपुत्रवचःकेसारिणःशृणु ॥ ३२ ॥
पुत्रेणभार्ययाभिन्नंमयूरध्वजमस्तकम् ॥ द्विधाजातंशरीराद्धिदक्षिणांगंत्वमानय ॥ ३३ ॥ कथंतदन्यथाकर्तुंशक्यतेमाद्विधेनतु ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जैमिनिरुवाच ॥ ततःसनृपशार्दूलोवारयित्वाप्रियांसुतम् ॥ ३४ ॥ तयोःकरेददौराजाकरपत्रंमुदान्वितः ॥ स्त्रीपुत्रयोःपुरस्तस्यब्राह्म-
णस्यमहात्मनः ॥ ३५ ॥ जपन्केशवरामेतिनृसिंहेतिचधैर्यतः ॥ ददृशुस्तंतथाभूतंसर्वेदेवाःसवासवाः ॥ ३६ ॥ यदाधृतंमस्तकेस्वे
करपत्रंमहात्मनः ॥ महतांचाभवद्ग्लानिर्दुःखिताःपौरजाजनाः ॥ ३७ ॥ भार्याजग्राहतद्वाक्यात्करपत्रंचपुत्रकः ॥ गायंतीरामरामे-
तिब्राह्मणंवाक्यमब्रवीत् ॥ ३८ ॥ सर्वेषांशृण्वतांतत्रभिनद्मिस्वपतिंद्विज ॥ नृसिंहेनपुराभिन्नस्तंभोयद्वत्सुकोपिना ॥ ३९ ॥ विदारि-
तोदैत्यनाथस्तद्वन्नाथंमहामातिम् ॥ नृपउवाच ॥ करपत्रंकरस्थंतेप्रियेपश्यामिताद्दशम् ॥ ४० ॥ केतक्याःकोमलंपत्रंशरीरेसुखदंयथा ॥
त्वंभिंधिकंमेनिःशंकंकरजैरिवसंगमे ॥ ४१ ॥ यथातत्रनमेपीडाजायतेचनखैःप्रिये ॥ तथाद्यकरपत्रस्यदंतैःकमलकोमलैः ॥ ४२ ॥
ततःसातस्यभूपस्यमस्तकंपुत्रसंयुता ॥ बिभेदकरपत्रेणसमक्षंकृष्णपार्थयोः ॥ ४३ ॥ हाहाकारोमहानासीच्छिन्नेकेजनमेजय ॥ वामनेत्रे
जलंप्राप्तंतदाविप्रोदुरासदः ॥ ४४ ॥ प्रत्युवाचमहीपालंभिन्नंभ्रमिततारकम् ॥ नग्रहीष्यामितेगात्रंरुदन्यच्छसिमारिष ॥ ४५ ॥
अभावोपहृतंदानं न गृह्णंतिविपश्चितः ॥ विनापुत्रेणमेस्वर्गोरुद्धस्तिष्ठतितिष्ठतु ॥ ४६ ॥ सिंहोयातुयथास्थानंगृहीत्वाममबालकम् ॥
रुदित्वावामनेत्रेणराजादेहार्धमप्ययम् ॥ ४७ ॥ ददातितदहंविप्रःकथंगृह्णामिसत्तमः ॥ एतावदुक्त्वावचनंपरित्यज्यमहीपतिम् ॥ ४८ ॥
प्रययौपश्यतांतेषांपार्थयुक्तोजनार्दनः ॥ गच्छन्तंब्राह्मणंवीक्ष्यपतिंप्राहकुमुद्वती ॥ ४९ ॥ गृहीत्वामस्तकंभिन्नंकराभ्यांसुमुखीसती ॥
कुमुद्वत्युवाच ॥ सत्यव्रतमहाबुद्धेवदान्यानांशिरोमणे ॥ ५० ॥ ब्राह्मणस्त्वांमयाभिन्नंपरित्यज्याद्यगच्छति ॥ नाथवारयगच्छंतंविप्रंदे-
हार्धयाचकम् ॥ ५१ ॥ गतेऽगृहीत्वाविफलातवकीर्तिर्भविष्यति ॥ नृपउवाच ॥ भिन्नंत्वयाधृतंभद्रेमस्तकंमामकंपुनः ॥ ५२ ॥ ततो
ब्रवीमिविप्रेंद्रंव्रजंतंकाननेगृहात् ॥ मागच्छमुनिशार्दूलश्रुत्वायाहिवचोमम ॥ ५३ ॥ वामांगलोचनेप्राप्तंयस्मात्तोयंद्विजोत्तम ॥ दाक्षि-
णांगंब्राह्मणार्थेमदीयंसाधुसंगतम् ॥ ५४ ॥ वामांगंपतितंभूमौवृथायातीतिरोदितम् ॥ नऽन्यथाकरपत्रान्मेतीक्ष्णाद्भवतिताद्दशी ॥ ५५ ॥
याद्दशीविप्रविमुखाद्वामांगादिहजायते ॥ इतितस्यवचःश्रुत्वाप्रसन्नःपरमेश्वरः ॥ ५६ ॥ आत्मनोदर्शयामासस्वरूपंभूपसन्निधौ ॥ समा-
लिंग्याब्रवीद्वीरंकृष्णःकमललोचनः ॥ ५७ ॥ धन्योऽसिनृपशार्दूलमयूरध्वजसुव्रत ॥ परीक्षितोऽसिबहुधामयात्वंपाण्डवेनच ॥ ५८ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यज्ञंकुरुमहाबाहोसपत्नीकःसपुत्रकः ॥ ताम्रध्वजेनसंग्रामेतोषितौतवसूनुना ॥५९॥ मूर्च्छितौसैन्यसहितौकृतौवीरप्रमाथिनौ ॥ मांनि-
रीक्ष्यकुतोदुःखंजायतेप्राणिनामिह ॥ ६० ॥ देहार्धंहित्वयादत्तंमद्वाक्येनमहात्मना ॥ तवयज्ञेभविष्यामिकर्मकर्तामहामते ॥ ६१ ॥
यस्माद्भक्तपराधीनोजितोऽस्मितवसूनुना ॥ युधिष्ठिरस्यतुरगंगृहाणत्वमपिस्फुटम् ॥६२॥ द्वौहयौसमयेहुत्वाकीर्तिंप्राप्नुहिशोभनाम् ॥
कीदृशस्तवगात्रस्यभेदोऽयंममपश्यतः ॥६३॥ मयूरध्वजउवाच ॥ धामतेपरमंविष्णोपदंचबहुलंप्रभो ॥ भिन्नंकृत्वाशरीरंमेप्रविष्टंयद्बहिः
स्थितम् ॥ ६४ ॥ श्रीपतेवासुदेवाद्यधन्योऽहंतेकृतःप्रभो ॥ किंमेयज्ञेनगोविंदयदितुष्टोऽसिकेशव ॥ ६५ ॥ दृष्टेत्वयिजगन्नाथेकीर्तिते
नमितेश्रुते ॥ यज्ञकोटिकृतंपुण्यंभवतीतिनसंशयः॥६६॥ त्वयाप्रोक्तंकर्मकर्त्रातथाकुरुजनार्दन ॥ तुरंगौमांचमत्पुत्रान्मत्प्रियांचमहाज-
नम् ॥ ६७ ॥ गृहीत्वायज्ञकर्तॄंश्चयज्ञोपकरणानिच ॥ स्वकरेणमहाविष्णोहृदयंस्वंनिवेशय ॥ ६८ ॥ भवंतंप्राप्यगोविंदंमयाचेत्क्रियते
क्रतुः ॥ प्रहसिष्यंतिमांविप्रावेदवेदांगपारगाः ॥ ६९ ॥ महांतमग्निमुत्सृज्यहिमेनपरिपीडितः ॥ कःसेवेतनरोमूढोविस्फुलिंगाञ्जनार्दन
॥ ७० ॥ तृषितोजाह्नवीतोयंहित्वानीहारमाव्रजेत् ॥ मूढधीर्वाजिनौप्राप्यत्वामवज्ञायमाधवम् ॥ ७१ ॥ यजतेहयमेधाभ्यांसदंज्योरवि-
सूनुना ॥ पुत्रकोमेकृष्णपार्थौत्यक्त्वायुद्धेसमागतः ॥ ७२ ॥ भाग्योदयान्मयादृष्टौनरनारायणाविमौ ॥ नमस्तेपुण्डरीकाक्षब्रह्मणे
गुरवेनमः ॥ ७३ ॥ ब्रह्मगोलोकसाहस्रैःफलितायनमोनमः ॥ हंत्रेगोप्त्रेनमस्तेऽस्तुसृष्टिकर्त्रेप्रमीढुषे ॥ ७४ ॥ अनन्तायसुपूर्णायवेद-
निश्वासकारिणे ॥ श्रीधरायनमोनाथशेषमंचकशायिने ॥७५॥ लवणग्रायशांतायनमस्तेकालितायच ॥ ज्ञानायज्ञानगम्यायनमःकाल
जितायच ॥ ७६ ॥ नमोदृश्यायवेद्यायनमःपारंपरायच ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंस्तुतस्तदातेनविश्वात्मामधुसूदनः ॥ ७७ ॥ प्रसन्ना-
त्माऽभवत्कृष्णोभक्तिंपार्थायदर्शयन् ॥ त्रिरात्रंचास्थितस्तत्रभक्त्यातुष्टोजगत्प्रभुः ॥ ७८ ॥ केशवेनसमंपश्चात्प्रययौवाजिपालिने ॥
दत्त्वाकृष्णकरेसर्वंवित्तंजीवितमेवच ॥ सुहृद्भिःसहितोराजापार्थमालिंग्यचाग्रतः ॥ ७९ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेमयूरध्वज-
विजयवर्णनंनामषट्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४६ ॥ छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ तुरंगमौगतोराजन्पुरेवैवीरवर्मणः ॥ सर्वसैन्ययुतः कृष्णः
पालयन्नश्वगान्मुदा ॥ १ ॥ धर्मश्चतुष्पदोयत्रतेनभूपतिनाकृतः ॥ जामातायस्यशमनोराष्ट्रेतिष्ठतिमूर्तिमान् ॥ २ ॥ सारस्वतपुरेरम्ये

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निवसंतिहिधार्मिकाः ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांपारगायत्रमानवाः ॥ ३ ॥ स्वप्नेऽपिकुत्सितेमार्गेनगच्छंतिकदाचन ॥ अर्जुनंकृष्णसहितं
रक्षंतंवरवाजिनौ ॥ ४ ॥ शुश्राववीरवर्मासौराष्ट्रेबहुलसेवके ॥ आदिदेशततोराजाग्रहणार्थंमहाबलान् ॥५॥ तुरगौमामकेराष्ट्रेपांडवस्य
महात्मनः ॥ व्यचरेतांचिरंरम्येपौरुषेणाहरंतुतौ ॥ ६ ॥ नृपस्यवचनंश्रुत्वानिर्गतंविविधंबलम् ॥ महावीराःपंचधीराग्रहणार्थंविनिर्गताः
॥ ७ ॥ सुभालःसुरभोलीलःकुवलःसरलश्चते ॥ पुत्रादिव्यरथारूढाधन्विनोवीरवर्मणः ॥ ८ ॥ तेप्राप्ताःपाण्डवबलंतृणीकृत्यरणास्थि-
तान् ॥ गृहीत्वावाजिनौरोषात्प्रयाताभूपसन्निधौ ॥ ९ ॥ यावद्गच्छंतितेवीरानृपंप्रतिमहाबलाः ॥ बभ्रुवाहेनराजेंद्रआहूतास्तावदेवहि
॥ १० ॥ शंखनादेनवीरांस्तान्कृत्वाबधिरकर्णकान् ॥ पार्थपुत्रस्तदारोषाद्व्यधमच्छत्रुवाहिनीम् ॥ ११ ॥ बभ्रुवाहोमहातेजाः शरैः
कनकचित्रितैः ॥ ततोयुद्धंसमभवत्तुमुलंभूपदारुणम् ॥ १२ ॥ केशाकेशिरणेतीव्रमुष्टामुष्टिनखानखि ॥ पदातिगणमेवाग्रेजग्मुर्वीरा
मदोत्कटाः ॥ १३ ॥ रथागजैःसंगतास्तेगजाःकुत्रापिवाजिभिः ॥ विपरीतमिदंजातंरुद्रक्रीडनसन्निभम् ॥ १४ ॥ बभ्रुवाहेनवीरेणह-
न्यमानंबलंमहत् ॥ संचुकोचतथाभूतमग्नौचर्माहितंयथा ॥ १५ ॥ संयमिन्याःपतिस्तावत्समागत्यनराधिपम् ॥ समुत्कृष्टंपार्थबलं
घातयामासरोषितः ॥ १६ ॥ धर्मराजेनपार्थस्यपातितंविविधंबलम् ॥ हतप्रवीरमत्युग्रंश्वशुरार्थेनराधिप ॥ १७ ॥ पार्थोवीक्ष्यहतंसै-
न्यंजामात्रावीरवर्मणः ॥ उवाचकेशवंदेवंविस्मयान्निवभारत ॥ १८ ॥ कोऽसौदेवोहृषीकेशनररूपेणमेबलम् ॥ तीक्ष्णैःशरैः पातयते
समक्षंतवमाधव ॥ १९ ॥ वासुदेव उवाच ॥ यमंविद्धिमहाबाहोपुरतःस्थितमाहवे ॥ प्रार्थितं चैवकन्यार्थैस्वपुरेवीरवर्मणा ॥ २० ॥
अर्जुनउवाच ॥ किमेतत्कृष्णकथितंयमोनृपसुतापतिः ॥ कथमेतत्संगतंहितत्सर्वंवदकेशव ॥ २१ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ मालिनीनाम
कन्यास्यसंजातावीरवर्मणः ॥ मानुषंनवरंपार्थवृणुतेभुविमानिनी ॥२२॥ यदापृष्टापुरागेहेपित्रासामालिनीशुभा ॥ कस्तेवरोमयाकार्यो
मानुषंनेच्छसेयदि ॥ २३ ॥ मालिन्युवाच ॥ धर्मराजायमंतातदेहित्वंनापरोवरः ॥ अन्येमृतानरायांतियमस्यसदनंप्रति ॥२४॥ धर्म-
राजशरीरंहिप्राप्याहंकीर्तिमाप्नुयाम् ॥ कृष्णप्राप्ता न्यास्येस्वगुणैःपतितोपकैः ॥२५॥ नरस्यपाणिग्रहणंप्रथमंक्रियतेमया ॥ पश्चा-
द्दत्तौशरीरंमेयदिस्पृष्टंभविष्यति ॥ २६ ॥ द्वितीयस्यजनस्याहंनाप्नुयांसंगतिंयथा ॥ तथाताताविधातव्योधर्मराजोहिमेवरः ॥ २७ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यानारीपुरुषंप्राप्यपितृदत्तंभुविस्थिता॥ वंचयित्वानिजंकांतमपरंयातिमोहिता ॥२८॥ तांतुवैवस्वतोराजानरकेपातयत्यसौ ॥ तमेवा-
दौवरंकृत्वानिदेशेस्थीयतेमया ॥२९॥ तत्रमांधर्मराजोऽयंपालयिष्यतिपातत ः॥ सगुप्तंसर्वदातातत्वपुण्यंभविष्यति ॥३०॥ प्राकृताय
सुतादत्ताभवेत्पुण्यप्रदायिनी ॥ किंतुधर्मायमूर्तायदत्ताऽहंतुशिवप्रदा ॥ ३१ ॥ एवंविधंमयातातकर्त्तव्यंहृदिचिंतितम् ॥ नानाविधा
निकार्याणिधर्मगुप्तानियानिमे ॥ तदामनोरथोरम्योभविष्यतिहिमामकः ॥३२ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेवीरवर्मयुद्धवर्णनंनाम
सप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४७॥छ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंविधंसुतावाक्यंवीरवर्मानिशम्यतत् ॥ यमसूक्तैर्दिवारात्रंसयमंस्तौतिनित्यशः
॥ १ ॥ मालिनीविधिवद्देवसमाराधनतत्परा ॥ बभूवयौवनंप्राप्यध्यानभावंनसाजहौ ॥ २ ॥ नारदेनतदाज्ञातंचिंतितंनृपतेःसुता ॥
ईदृशंकुरुतेभावंनैनांवेत्तियमःस्वयम् ॥ ३ ॥ तंगत्वाकथयिष्यामिभावमस्याःसुशोभनम् ॥ धर्मकार्यंप्रकुर्वाणायमप्रीत्यैदिनेदिने ॥४॥
हृदिस्थितंमनुष्याणांविंदत्येवसुचेष्टितम् ॥ समवर्तीकिथंमन्दोमालिन्याःफलदूषकः ॥ ५ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततोजगामदेवर्षिर्यमस्य
सदनंप्रति ॥ न्यवेदयत्प्रियांतस्मैमालिनींराजकन्यकाम् ॥ ६ ॥ धर्मराजनजानासिमालिनीत्वामनुव्रता ॥ सत्यव्रताधर्मरतापुण्यसर्व-
स्वदायिनी ॥ ७ ॥ त्वामेवप्रत्यहंवेत्तितांत्वंवरयमाचिरम् ॥ पराशांसफलांसंतःकुर्वंत्येवाहिनेतरे ॥ ८ ॥ मनुष्यवेषमास्थायस्वभृत्यैः
सहितोव्रज ॥ सारस्वतेपुरेरम्येपालितेवीरवर्मणा ॥ ९ ॥ चतुष्पादोयत्रवृषोगतातंकाश्चमानवाः ॥ पुरीचसात्वयाधन्याभविष्यतिम-
तिर्मम ॥ १० ॥ श्रीवासुदेवउवाच ॥ नारदंप्रेरयामासपुरेसारस्वतेयमः ॥ वैशाखेमासिशुक्लेवैपक्षेतांवरयाम्यहम् ॥ ११ ॥ इत्युक्तो
नारदस्तेनप्रययौवीरवर्मकम् ॥ कथयामासवृत्तांतंयमेनोक्तंसुमंगलम् ॥ १२ ॥ राजाकन्याविवाहंतुकर्तुंकामोऽव्यवस्थितः ॥ यमोऽपि
नायकानांतुशतमष्टोत्तरंमुदा ॥ १३ ॥ आदिदेशमहाकायान्महाबलपराक्रमान् ॥ महावीरंनिजंचैवतेषांमध्येपुरस्कृतम् ॥ १४ ॥क्षयं
प्रधानंरोगाणांनायकंवाक्यमब्रवीत् ॥ शेषंहिब्रह्महत्यायाःस्वरधातुविनाशकम् ॥ १५ ॥ यमउवाच ॥ यक्ष्मान्विवाहेरम्येमेस्वभृत्यैःप-
रिवारितः ॥ आमंत्रितःसमायाहिभुविचित्रपुरंप्रति ॥ १६ ॥ यक्ष्मोवाच ॥ कथंसमागमोनाथतस्मिन्राष्ट्रेभविष्यति ॥ विप्रप्रियाश्वते
लोकाराजापिद्विजसेवकः ॥१७॥ विप्राणांपठतांचोग्रोध्वनिर्धूमश्चहोमजः ॥ मन्नेत्रश्रोत्रयोर्दुःखंकारिष्यतिनसंशयः ॥ १८॥ प्रमेहंपुत्रकं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सूक्ष्मंघृताक्षंमूत्रनाशकम् ॥ वहुकालेनजंतूनांमद्गुणैःसंमितंभुवि ॥ १९ ॥ विषूचिकायास्त्वधिकोमहिमाकेनलभ्यते ॥ क्षणेनमानुषं हंतिदासीतेरविनंदन ॥ २० ॥ भ्रातुःस्थानंनपश्यामिपांडोरमिततेजसः ॥ भ्रातुर्भार्याविशालाक्षिशोफाहर्त्रींपरंजनम् ॥ २१॥ तयास-हसुतस्तेनपांडुनासजलोदरः ॥ जनितःस्वगुणैस्तुल्यस्तंकुत्रविनिवेशये ॥ २२ ॥ राजाधर्मपरोनित्यंशुचिश्चैवमहाजनः ॥ यत्रजातो भानुपुत्रतत्राहंकिंशरीरवान् ॥ २३ ॥ कोऽहंशोच्यतरोनाथव्रणानांपुरतःस्थितः ॥ त्वयासुमानितानांहिपरमाणुनिभः प्रभो ॥२४॥ एतेषांपरमंतेजोभूपतीन् हन्तिपौरुषात् ॥ गुरुस्त्रीसंगमरतान्विप्रघ्नाञ्छिशुघातकान् ॥ २५ ॥ व्रणस्यबहुरूपाणिशतमष्टोत्तरंविभो ॥ विचर्चिकाप्रियायस्यपुत्रश्चास्यभगन्दरः ॥ २६ ॥ गुरुस्त्रीगामिनांशिश्नमूलेकिलभगोभवेत् ॥ गुरूणांस्वप्रशास्तॄणांछायांक्वापि नमानवाः ॥ २७ ॥ स्पृशंतिधर्मनिरतावीरवर्मापितादृशः ॥ एतस्यस्फोटराजस्यनिवासस्तत्रनेष्यते ॥ २८ ॥ त्रयोदशविधश्चायं ज्वरराट्सान्निपातिकः ॥ गुरुस्तुशंभुजनितःकुतःस्थास्यातितद्वद ॥ २९ ॥ अतिसारश्चवीरोऽसौनायकस्तेमहाबलः ॥ प्रियासंग्रहणी यस्यपुत्रोध्मानश्चभासुरः ॥ ३० ॥ अरोचकःक्रोधनश्च पुत्रःपरमपातकः ॥ एतैर्वृतोनिवासंक्वप्राप्स्यतेनाथतद्वद ॥ ३१ ॥ शतानि त्रीणिशूलानांतानियानिमहात्मनाम् ॥ गमिष्यंतिलयंतत्रस्थानहीनानिमारिष ॥ ३२ ॥ हिक्काश्वासादयश्चैतेकासकुष्ठामहाबलाः ॥ उपरिस्थावायुभूताभ्रमितुंनक्षमाःपुरे ॥ ३३ ॥ धनुर्वातादयोवाताःकर्णशूलोऽपिभासुरः ॥ नेत्ररोगामहाकायामुखरोगाश्चपातकाः ॥ ३४ ॥ वल्मीकंगण्डमालाचतथापस्मारएवच ॥ बालकोडमरूरौद्रोविस्तीर्णाचशिरोव्यथा ॥ ३५ ॥ एतेमुख्यतमारोगास्तथाऽन्ये बहवोयम ॥ त्वयाज्ञप्तानगच्छन्तिपुरेकस्मान्महीपतेः ॥ ३६ ॥ यमउवाच ॥ भवंतोविविधाकारामहारोगामहाबलाः ॥ स्वरूपेणनृपं यांतुदिव्यालंकारमण्डिताः ॥ ३७ ॥ यथाममपुरेवासः क्रियतेवचनंतथा ॥ सर्वैरपिनृपस्यास्यकर्तव्यंवीरवर्मणः ॥ ३८ ॥ येजीवाः पापसंयुक्तास्तेपश्यन्तुनिपातनान् ॥ रोगान्भयानकान्भूमौशुभान्सुकृतकारिणः ॥३९॥ मांचपश्यंतिधर्मिष्ठाधर्मरूपंनचेतरे ॥ काला-नलशरीरंहिवीक्षंतेपापकारिणः ॥ ४० ॥ ब्रह्महत्याकृतायेनप्राणिनागतबुद्धिना ॥ नानिस्तीर्णाब्रह्महत्यागलत्कुष्ठविशेषतः ॥ ४१ ॥ तस्यगात्रेरोगराजस्थानंतेनात्रसंशयः ॥ त्वयाग्रस्तोजनःकुर्याद्यदिजाप्यंहिशांकरम् ॥ ४२ ॥ महारुद्रंसहोमंचदानंविप्राययच्छति ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

सुवर्णपुरुषंनिष्कैश्चतुर्विंशतिभिःकृतम् ॥ ४३ ॥ ततःपरंतस्यगात्रंत्यज्यतांसर्वदात्वया ॥ कृतपुण्यस्यपुरतोभृत्यवद्वर्तनंतव ॥४४॥
क्षयीतुवित्तहीनश्चसोमवारेसमाश्रयेत् ॥ गौतमींसागरस्थांचेत्स्नानार्थंमासमात्रकम् ॥ ४५ ॥ स्नातमात्रंजनंयक्ष्मन्मापीडयपतिष्यति ॥
इयंचतेप्रियादेवीपातनीतत्क्षणान्नृणाम् ॥ ४६ ॥ विषूचिकानरंयेनपातकेनप्रगच्छति ॥ देवतार्थेदीयमानंवित्तंहरतिमन्दधीः ॥ ४७ ॥
ब्राह्मणान्भोजनस्थानूहिवियोजयतिपातकी॥अन्नमेकःस्वयंभुंक्तेवंचयित्वासुतान्द्विजान् ॥४८॥ तंप्रियातेमहाभागबाधतेसाविषूचिका॥
अन्नदंसुरसेवांहिकुर्वंतंनतुपीडयेत् ॥ ४९ ॥ पितृगोत्रभवांनारींकामयंतिविमोहिताः ॥ नराश्चनार्योऽपितथापुरुषेषुचसंयुताः ॥ ५० ॥
तेपीडयंतेप्रमेहेणपुत्रकेणतवप्रभो ॥ सुवर्णतस्कराश्चान्येमूत्रकृच्छ्रेणसर्वदा॥ ५१ ॥ सुवर्णसिकतांदत्त्वासौवर्णंदेवभूषणम् ॥ पलप्रमाणं
तुलितंप्रमेहान्मुच्यतेजनः ॥५२ ॥ सुवर्णकमलंदानंकृत्वापूर्णपलेनतु ॥ द्विजायश्रोत्रियायात्रमूत्रकृच्छ्रात्प्रमुच्यते ॥ ५३ ॥ लिंगपीडा
शिवस्वंचयेहरंतिविलोभतः ॥ परप्रभांसमालोक्यमुखंस्फुरितकारिणः ॥ ५४ ॥ कुम्भीपाकादिनरकेपतंतिहेमकारिणः ॥ कुनखाश्च
प्रजायंतेमांसपिंडोपमाःपरम् ॥ ५५ ॥ शरीरंपांडुसंकाशंपाण्डुनासाहिपीडयते ॥ ददातिदानंविप्रायमाहिषंशास्त्रसंमतम् ॥ ५६ ॥
पिण्याकसर्षपोपेतंजपाकुसुमपूजितम् ॥ तीर्थेरम्येमुद्गलाख्येवैष्णवंकुरुतेजपम् ॥ ५७ ॥ त्रिपंचाशत्सहस्राणियोनरस्तंप्रमुंचतु ॥
पाण्डुनामातवभ्रातानचेत्सोऽपिमरिष्यति ॥ ५८ ॥ अजांप्रयच्छतिनरःश्रद्धयाकाञ्चनावृताम् ॥ विप्रायवेदविदुषेशोफोमुञ्चतितंनरम्
॥ ५९ ॥ नस्थातव्यंत्वयातस्यगात्रेपुंसःकथंचन ॥ जलोदरोयातुजनंगर्भपातिनमादरात् ॥ ६० ॥ पश्चात्त्यजतुतंभूतंप्रपापुण्येनभू-
षितम् ॥ शतमष्टोत्तरंघोरंव्रणानांममभानिनाम् ॥ ६१ ॥ तुलापुरुषदानेनसमग्रंतत्प्रशाम्यति ॥ अर्धप्रसूतांसुरभिंयथोक्तांयःप्रयच्छति
॥ ६२ ॥ तस्यगात्रेचतैःसर्वैर्व्रणैःस्थेयंनकर्हिचित् ॥ विचर्चिकानरंदुष्टंरसतस्करिणंचिरम् ॥ ६३ ॥ परिपीडयतेतावद्यावद्दत्तंनकां-
चनम् ॥ भगंदरोजनंत्यक्त्वासौवर्णकदलीफलम् ॥ ६४ ॥ दातारंपलमात्रंहिब्राह्मणायप्रगच्छतु ॥ सन्निपातोनरंचैवाशिवप्रासादभंजकम्
॥ ६५ ॥ समाश्रयतिभूलोकेयातिविश्वासघातकम् ॥ परापवादवक्तारमतीसारोव्रजत्वसौ ॥६६॥ जीर्णपूर्तंप्रकर्त्तारंसमाश्रयतुतेसखा ॥
धर्मद्रव्यग्रहीतारंयातुसंग्रहणीजनम् ॥६७॥ मेषीप्रदानात्सायातुअतिसारप्रियासती ॥ भुंजतोब्राह्मणान्द्वेष्टितमरोचकआव्रजेत् ॥६८॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

भोजयेद्द्विविधान्नेनतंचजह्यादरोचकः ॥ धिक्शब्दंसुहृदोयश्चप्रहारंकुरुतेजनः ॥ ६९ ॥ संपीडयंतियेलोकान्पथिभल्लैःप्रहस्यतु ॥ आशा-
भंगंविदधतेयांतुशूलगणाश्चतान् ॥ ७० ॥ कारागृहनिबद्धान्नॄन्पंजरस्थांश्चपक्षिणः ॥ पथिचोरैर्हन्यमानान्मोचयन्तिमहाभयात् ॥ ७१ ॥
सदाशिवेतुयेभक्तानतान्छूलशतत्रयम् ॥ हिक्काप्रियातुयात्वेमंसहतेनपरोदयम् ॥ ७२ ॥ लक्षहोमप्रकर्त्तारंमाव्रजेदनघंजनम् ॥ निरी-
क्ष्ययक्षवित्तंचधत्तुर्वातःप्रयातुतम् ॥ ७३ ॥ माषमेरुंतैलवापींप्रदातारंविमुंचतु ॥ हरेःकथांनशृण्वंतियेनसाधुजनस्यच ॥ ७४ ॥ तान्न-
रान्कर्णशूलोऽयंव्याप्नुयान्नेतरानृजून् ॥ कपिलाधेनुदातॄंश्चशृण्वतोवैष्णवींकथाम् ॥ ७५ ॥ परस्वेजायतेदृष्टिर्नेत्ररुक्तंनरंव्रजेत् ॥ हारि-
णंपरदाराणामन्नंयानेनभुंजताम् ॥ ७६ ॥ सुवर्णकमलस्यात्रप्रदातारंविमुंचति ॥ शैलेशंसोमनाथंचकाशीनाथंचवीशकम् ॥ ७७ ॥
यदिपश्यतिसंसारंविनाशयतितत्क्षणात् ॥ किंतुनेत्ररुजांवृंदंनदाहयतितादृशान् ॥ ७८ ॥ पितृहाचेतनाहीनोमातृहांधश्चजायते ॥ नरकां-
तंप्रकुर्वीतप्रायश्चित्तैर्यथाविधि ॥ ७९ ॥ वाणीयस्यनसंजाताकदाचित्साधुवर्णने ॥ परापवादिनीनित्यंमुखसंतापकारिणी ॥ ८० ॥ मुखरो-
गस्तमालोक्यसकुटुंबःप्रहृष्यति ॥ यःस्तौतिसाधुसंयुक्तंशिवंभक्त्यासदाजनः ॥ ८१ ॥ ददातिवृषभंश्वेतंब्राह्मणाययथोचितम् ॥ मुख-
रुक्तंजनंवीक्ष्यदूराद्दूरंपलायते ॥ ८२ ॥ त्वंरक्षेतिधनंप्रोक्तःस्वयंलोभेनमोहितः ॥ स्थापितंनददात्यस्मैवित्तेशायोरुपातकी ॥ ८३ ॥
वल्मीकंतत्पदंप्राप्यस्थूलंजायेतरोपितम् ॥ ब्राह्मणेभ्योधनंभूरिप्रयच्छतिजनस्तुयः ॥ ८४ ॥ तंनवल्मीककोयातिपीडितुंहरिसेवकम् ॥
परस्याननसंस्थंयोग्रासंहरतिमंदधीः ॥ ८५ ॥ देवोपकरणान्येवगंडमालातमीहते ॥ नानारत्नप्रदानेनगंडमालाविलीयते ॥ ८६ ॥
गुरुपत्नींगच्छतीहसकंडूकुष्ठवान्भवेत् ॥ कंडूकुष्ठंप्रयात्येवशिवघण्टाप्रदानतः ॥ ८७ ॥ वदान्यंलाभसंतुष्टंपरंवीक्ष्यविमूर्च्छति ॥ तम-
पस्माररोगोऽयंभ्रामयन्परितिष्ठति ॥ ८८ ॥ कृष्णधेनुप्रदानेनहेमपुष्करतोव्रजेत् ॥ दंभेनाचरतेधर्मंगजचर्मप्रयातुतम् ॥ ८९ ॥ हंसती-
र्थोदकस्नानकारकंनसमाश्रयेत् ॥ शिरोर्त्तिप्रमुखारोगायांतिविश्वासघातकम् ॥ ९० ॥ सूर्यपूजादिकैःपुण्यैःप्रणश्यंतिनसंशयः ॥ धर्म-
सूत्रंपरस्याथयेच्छिंदंतिनराधमाः ॥ ९१ ॥ डमरुर्वालुकंगाढंमुंचतस्तान्नपादतः ॥ स्वर्णसूत्रस्यदेवेभ्योब्राह्मणेभ्यःप्रदानतः ॥ ९२ ॥
जायंतेवालुकैर्मुक्ताबाधतेतान्नवालुकम् ॥ कर्मणामनसावाचापरद्रोहंकरोतियः ॥ ९३ ॥ सप्रेत्यापुत्रतांगच्छेन्नात्रकार्याविचारणा ॥ शृणु-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

याद्धरिवंशंवैवारत्रितयमेवच ॥ समुक्तस्तेनपापेनपुत्रवान्धनवान्भवेत् ॥९४॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंयमेनयत्प्रोक्तंशृण्वंतिभुविमानवाः ॥ तेषांनरोगजापीडाभविष्यतिकदाचन ॥ ९५ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेकर्मविपाकवर्णनंनामाष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४८॥छ॥
जैमिनिरुवाच ॥ ततोयमस्तुतैर्भृत्यैःकामरूपैःसमन्वितः ॥ परिणेतुंनृपसुतांनारदोयत्रविद्यते ॥ १ ॥ तत्प्राप्यरम्यंनगरंवीक्ष्यसारस्वतं यमः ॥ वरयामासधर्मिष्ठांमालिनींतत्परांविभुः ॥ २ ॥ होमशालास्थितांदेवींतर्पयंतींहुताशनम् ॥ अर्चयतींनारदादीनृषीन्भृगयतीं पतिम् ॥ ३ ॥ तांप्राप्यकामिनींधर्मोराजानंवाक्यमब्रवीत् ॥ प्रसन्नोऽस्मिवरंब्रूहिकिंप्रयच्छामितेऽनघ ॥ ४ ॥ स्वल्पेनकिलकालेनत-वमृत्युर्विलोक्यते ॥ वीरवर्मोवाच ॥ जामातस्तेवरंनैववाञ्छाम्यत्रात्मजीवदम् ॥ ५ ॥ कन्याविक्तेनजीवंतितेनरानिरयंगताः ॥ धर्म-राजउवाच ॥ भवान्दाताप्रतिग्राहीधर्मोऽहंतोषितस्त्वया ॥ ६ ॥ आशीर्भिरभिनंदामिदातारंकोऽत्रविस्मयः ॥ नृपउवाच ॥ यस्मिन्दि-नेमेमरणंभविष्यातिहिभानुज ॥ ७॥ त्वद्द्वारेणहृषीकेशंतस्मिन्नहनिकामये ॥ यमउवाच ॥ तावत्त्वांनविमुंचामियावत्कृष्णसमागमः ॥ ८ ॥ त्वन्निमित्तंपरबलंधारायिष्यामिमेवरः ॥ वासुदेवउवाच ॥ एषपार्थयमोभातितवसैन्यंप्रतापयन् ॥ ९ ॥ वीरवर्माणमायान्तं पश्यमद्दर्शनोत्सुकम् ॥ वृतंमहारथैर्वीरैःसन्नद्धोभवपांडव ॥ १० ॥ मयूरकेतुप्रमुखाबभ्रुवाहनकर्णजौ ॥ प्रद्युम्नाद्याश्चयुध्यंतुकौतुकंत्वं विलोकय ॥ ११ ॥ भविष्यतिमहद्युद्धमनेकगजपातनम् ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंब्रुवातिदेवेशेकृष्णेपार्थरथस्थिते ॥ १२ ॥ वीरवर्मार्जुनं प्राहप्राप्ययुद्धेतथाविधे ॥ एतेमयाजितावीरास्त्वदीयाःपार्थसंगरे ॥ १३ ॥ परंनमामिकाकंक्षास्त्वांविनापरिशाम्यति ॥ गोविंदभववी-रस्त्वंपार्थोभवतुवानवा ॥ १४ ॥ सहस्वमत्प्रहारंत्वंतिष्ठमामुंचसंगरम् ॥ एतावदुक्त्वावचनंशरैःसप्तभिरर्जुनम् ॥ १५ ॥ ताडयामास हृदयेबाणषट्चाजनार्दनम् ॥ बाणैस्तेपंचभिर्वीरामूर्च्छिताःपतिताःक्षितौ ॥ १६॥ मयूरकेतुप्रमुखास्तदद्भुतमिवाभवत् ॥अर्जुनोऽपिनृ-पंबाणैःसमंताद्व्यकिरद्रणे॥१७॥मुंचाश्वौमामकौक्रोधाद्ब्रुवाणोऽपिपुनःपुनः॥ नृपउवाच ॥ उभौगृहीतौतुरगौयथायुद्धेमयाऽर्जुन॥१८॥ तथात्रधारयेवीरौसंमुखौमाधवार्जुनौ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ पार्थबाणसहस्रैस्तुसकृष्णंवीरवर्मकः ॥ १९ ॥ संछादयित्वाव्यनदत्ससतोयइव तोयदः ॥ तस्यबाणान्सव्यसाचीचकारतिलशःक्षणात् ॥ २० ॥ सुमंत्रइवशत्रूणांदेशान्प्राज्ञैरधिष्ठितः ॥ जघानसप्तभिर्बाणैर्वीरवर्मा-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

णमाहवे ॥ २१ ॥ पार्थंजवानपप्रच्छासौशराणांतिग्मतेजसाम् ॥ वासुदेवंशतेनापिहनूमंतंशतेनच ॥ २२ ॥ हयाभिन्नाःशरैर्घोरैर्धृताः
कृष्णेनयेकरे ॥ तस्माद्गच्छंतितेभूमौविषमायांनराधिप ॥ २३ ॥ अन्येवीराःशरैश्छिन्नानदृश्यंतेचभूतले ॥ भ्रमितंपांडवबलंमोहेनेवय-
थाजगत् ॥२४॥ वीरवर्माणमालोक्यकृष्णःप्रोवाचपांडवम् ॥ श्रीवासुदेवउवाच ॥ वेत्सिपार्थमहाबाहोयथान्येक्षत्रियाजिताः ॥ २५ ॥
तथाविजेष्यामिरणेवीरवर्माणमत्रवै ॥ नासौशक्योमयाजेतुमुपायैस्तेनिपातिताः॥२६॥ यथाकर्णस्यतच्चक्रंग्रस्तंभूम्यामहारणे ॥ नास्य
चक्रंग्रसेद्देवीसमर्थोजायतेपुनः ॥ २७ ॥ सुदर्शनेनतच्छिन्नंशिशुपालशिरोमहत् ॥ नास्यकंठात्पातयितुंक्षमंचक्रंहिमामकम् ॥ २८ ॥
सिंधुराजस्यविशिखैर्नीतंशीर्षंरणाद्बहिः ॥ यैस्तावकैर्नतैरस्यवीक्ष्यतेदाहृदंमुखम् ॥ २९ ॥ हनुमानेवसंग्रामेरथंलांगूलबंधनैः ॥ निब-
ध्नातुहिवीरस्यसंग्रामेवीरवर्मणः ॥ ३० ॥ भ्रामयित्वाशतगुणंप्रमुंचतुमहार्णवे ॥ हनुमानुवाच ॥ नेदंवनंरावणस्यजंबुमालीनराक्षसः
॥ ३१ ॥ जानकीत्रासकारिण्योराक्षस्योनपुरःस्थिताः ॥ श्रीवासुदेवउवाच॥ मयादिष्टोरथंचास्यप्रक्षिपत्वंहिवायुज ॥३२॥ अप्यकार्य-
शतंकार्यंधर्मार्थैहित्वयामया ॥ जैमिनिरुवाच ॥ प्रेरितोवासुदेवेनगृहीत्वाऽस्यरथंहरिः ॥ ३३ ॥ साश्वंससूतंसनृपंप्रस्थितोगगनंप्रति ॥
परित्यज्यरथंराजातत्क्षणात्पांडवस्यहि ॥ ३४ ॥ गृहीत्वारथमाकाशेप्रपेदेपवनात्मजम् ॥ प्रत्युवाचहनूमंतंत्वयामेनीयतेरथः ॥३५॥
शून्योहिविपुलःकृष्णरथंपश्यमयाहृतम् ॥ नयिष्यासिरथंयत्रतत्रमाधवपांडवौ ॥ ३६ ॥ नयिष्यामिनमुंचामिदैवात्त्यक्तौत्वयारणे ॥
क्षीराब्धौकृष्णनाथस्यशयनंशेषमंचके ॥ ३७ ॥रमाविरहिणीनित्यंयाचिंतयतिमाधवम् ॥ पार्थभक्त्यावृतंकांतंसाप्राप्नोतुमयार्पितम्
॥ ३८ ॥ नयथातेभातिसूर्योनचंद्रंवीक्षतेतथा ॥ यन्निमित्तंगतश्चंद्रस्तंजानंतुविचक्षणाः ॥ ३९ ॥ त्वत्तोऽधिकंकृतंकर्महृदिजानाति
तत्त्वतः ॥ हनुमानुवाच ॥ महिमातेमयादृष्टोवर्णितोनुत्वयाऽनघ ॥ ४० ॥ तनोतिशौरुषंस्वयंःसाधुभिर्वर्ण्यतेनसः ॥ वीरवर्मोवाच ॥
रथंगृहीत्वामेवीरनगंतुंपार्यतेत्वया ॥ ४१ ॥ सहस्वमत्प्रहारंहिमयाकृष्णौयथाधृतौ ॥ ततोजघानसरथंहनूमंतंस्वमुष्टिना ॥ ४२ ॥
तस्यमुष्टिप्रहारेणनययौपवनात्मजः ॥ एवमेकेनतेवीरास्त्रयोयुद्धेतथाधृताः ॥ ४३ ॥ तंनृपंहृदयेकृष्णोजघानस्वपदात्वरन् ॥ मूर्च्छितः
सपपातोर्व्यांगृहीत्वाचरणौहृदि ॥ मुहूर्त्तार्धेनतांहित्वापुनरेवोत्थितोऽब्रवीत् ॥ ४४ ॥ मयात्रयोधृतायूयंनैकोऽहंविधृतस्त्रिभिः ॥ यमे-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नमरणंप्रोक्तंमदीयंतद्व्रतंकुतः ॥ ४५ ॥ नीतौपार्थस्यतुरगौमयावीराःप्रतोषिताः ॥ कृष्णांघ्रिस्पर्शतोनूनंमृत्युर्मेऽद्यपलायितः ॥ ४६ ॥
ततोवीक्ष्यनृपंकृष्णःस्वेरथेसमवस्थितम् ॥ उवाचपांडवंयुद्धेश्रृणुफाल्गुनमेवच ॥ ४७ ॥ नायंवर्षसहस्रेणविजेतव्यस्त्वयामया॥ सर्वा-
स्त्रसंग्रहंवेत्तिलघुहस्तोमहाबलः ॥ ४८ ॥ सर्वेजितारणेवीरास्तथाऽहमपितोषितः ॥ अर्जुनउवाच ॥ येनत्वंतोषितोनाथविजयीसप्रजा-
यते ॥ ४९ ॥ पौरुषेणमदीयेननैवाप्नोतिपराजयम् ॥ एवंब्रुवाणंवीरोऽसौपार्थंप्रोवाचसत्वरः ॥५०॥ वीरवर्माप्रसन्नस्तंमैवंवदधनंजय ॥
वीरवर्मोवाच ॥ चराचरंत्वयापार्थशक्यतेजेतुमाहवे ॥ ५१ ॥ त्वद्वाक्येनाधुनावीरप्रसन्नंजायतेमनः ॥ इत्युक्त्वाधनुरुत्सृज्यपतितः
कृष्णपादयोः ॥ ५२ ॥ निपपाततदाराजापार्थमालिंग्यसत्वरः ॥ तुरगाभ्यांसमंस्वंहिराज्यंदेहंस्वकंददौ ॥ ५३ ॥ श्रीकृष्णनाथस्य
करेकृत्वावीरैश्चसौहृदम् ॥ तोषयन्कृष्णनाथस्यभक्त्याचित्तंपुरः स्थितः ॥ ५४ ॥ षष्ठेऽथदिवसेराजादर्शयामाससत्वरम् ॥ सारस्वतं
पुरंस्वंहिवित्तंपार्थायधीमते ॥ मौक्तिकान्यष्टधायानिधनानिचबहूनिच ॥ ५५ ॥ रत्नजातंतुसकलंयन्नेतुंनैवशक्यते ॥ गजानांचन्द्रशु-
भ्राणांसहस्राण्येकसप्ततिः ॥ ५६ ॥ एकतःश्यामकर्णान्हितुरगान्सुबहूनपि ॥ सुन्दरीणांसहस्राणिनवपार्थकरेददौ ॥ ५७ ॥ स्वयंपुरः-
सरोभूत्वापालयामासवाजिनौ ॥ ततःपार्थसुखावीरादद्दृशुर्भासुरंनदम् ॥ ५८ ॥ नानाचक्राकुलजलमावर्त्तशतसंकुलम् ॥ नयंतिहिग-
जान्यत्रमीनास्तानितरेझषाः ॥ ५९ ॥ महाद्रिर्जलकल्लोलैर्हसंतमिवसागरम् ॥ पार्थोब्रवीन्महाभागंवीरवर्माणमादरात् ॥ ६० ॥ प्रति-
यामिनदंयातौहयौवारितरौमम ॥ पोतैस्तारयमत्सैन्यंवीरवर्मातथाऽकरोत् ॥६१॥ तीर्णसैन्यंसमग्रंहिपार्थस्यजनमेजय ॥ ६२ ॥ इत्या-
श्वमेधीयेपर्वणिजैमिनीयेवीरवर्मविजयकथनंनामैकोनपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥४९॥७॥जैमिनिरुवाच ॥ सारस्वतपुरान्मुक्तौवाजिनौनिर्ग-
तौनृप ॥ लंबोदरंनमस्कृत्यवक्ष्येऽहंयत्रतौगतौ ॥१॥ वायुवेगसमौदांतौचंद्रदीप्तिमुखौहरी॥चंद्रहासपुरंप्राप्तौततः कौंतलकंशुभम् ॥२॥
पृष्ठतोऽनुययुःसर्वेकृष्णप्रद्युम्नजिष्णवः ॥ हंसध्वजस्ताम्रकेतुःप्रवीरःफाल्गुनिर्वृषः ॥ ३ ॥ वीक्षमाणास्तुरंगौतौव्यामोहाविष्टचेतसः ॥
वाजिनौनःकुतःप्राप्तौकेननीतौतलंगतौ ॥४॥ आकाशमुत्प्लुतौकिंतुवियद्गीवाःस्मतेऽभवन् ॥ तावद्दृशुराकाशेपुरुषंदीप्ततेजसम् ॥५॥
भ्राजमानंश्रियातीवद्वितीयमिवभास्करम् ॥ मुनीनांप्रवरंचैववेदवेदांगपारगम् ॥६॥ नारदंकलहप्रेप्सुंवैष्णवानांगरीयसम् ॥ कृष्णमा-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धत्रगोविंदनृसिंहमधुसूदन ॥ ७ ॥ जपंतंमनसानित्यंभक्त्याकेवलयायुतम् ॥ पृथक्पृथङ्नमश्चक्रुर्मुनिंतंफाल्गुनादयः ॥ ८ ॥ कुतः
प्राप्तंपूज्यपादैर्द्दृष्टौनःकिंतुरंगमौ ॥ इत्यमुंपरिपप्रच्छफाल्गुनःस्वामिगौरवात् ॥९॥ नारदस्त्वब्रवीद्श्वौगतौकौंतलकंपुरम् ॥ यत्रराजा
चंद्रहासोवैष्णवःपालितांपुरीम् ॥ १० ॥ यस्मैकुंतलकोराजाराज्यंदत्त्वावनंययौ ॥ धृष्टबुद्धेःप्रधानस्यकन्यांयःपरिणीतवान् ॥ ११ ॥
केरलाधिपतेःपुत्रःकुलिंदेनानुपालितः ॥ लक्ष्मीपतेःप्रसादात्सप्राप्यकौंतलकांपुरीम् ॥१२॥ चंद्रहासोमहाबाहुर्योद्धाताहृङ्नविद्यते ॥
अमीनृपतयस्तस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् ॥ १३ ॥ नारदस्यवचःश्रुत्वाबीभत्सुर्विस्मयान्वितः ॥ प्रत्युवाचकआहोस्विच्चन्द्रहासो
महाबलः ॥ १४ ॥शंसनारदमेसर्वंचरित्रंविस्मयान्वितम् ॥ चंद्रहासस्यनृपतेर्विस्तरेणयथातथम् ॥ १५ ॥ योभक्तोहरिमेधस्यवासुदे-
वस्यभूपतिः ॥ नारदउवाच ॥ समयःकीदृशःपार्थहयौमार्गच्युतौतव ॥ १६ ॥ चिंतातुरोधर्मराजोविद्यतेहस्तिनापुरे ॥ अर्जुनउवाच ॥
उभयोःसेनयोर्मध्येकथंकृष्णमुखादहम् ॥ १७ ॥ अश्रौषंस्वस्थचित्तः सन्कुरुक्षेत्रेकथानकम् ॥ सत्कथाश्रवणेयेषांपुंसांनसमयोभवेत्
॥ १८ ॥ वंचितास्तेहिकालेननराह्यल्पायुषोभुवि ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकथयस्वकथामिमाम् ॥ १९ ॥ अश्वोमेयातुविप्रेंद्रयज्ञोभवतु
वानवा ॥ श्रेयोर्थिभिर्नरैःसम्यक्श्रोतव्यावैष्णवीकथा ॥ २० ॥ एतद्यज्ञशतंचाश्वमेधादीनांप्रकीर्तितम् ॥ नारदउवाच ॥ केरलाधि-
पतिःपूर्वमासीद्राजासुधार्मिकः ॥ २१ ॥ राज्यंचकारमेधावीविधिवत्पालयन्महीम् ॥ तस्यपुत्रोऽभवन्मूलनक्षत्रेबहुभाग्यवान् ॥ २२॥
तस्मात्कतिपयैरेवदिवसैर्वेष्टितंपुरम् ॥ वैरिभिस्तस्यनृपतेरंतेश्लेष्मादिभिर्यथा ॥ २३ ॥ युद्धंकृत्वासनृपतिर्जहौप्राणान्सुधार्मिकः ॥
परलोकगतंश्रुत्वापतिंपत्न्यन्वगान्मुदा ॥ २४ ॥ पितृभ्यांरहितंबालंधात्रीकौन्तलकंपुरम् ॥ निन्येपुरःश्रियस्तस्याभविष्यत्पतिमूर्जि-
तम् ॥ २५ ॥ वर्षाणित्रीणिचतथापालितोयत्नतःशिशुः ॥ धात्र्याकंडनपेषादिकर्मभिःकौन्तलेपुरे ॥ २६ ॥ ध्यायंतीस्वनृपंधात्रीसं-
तप्यातिदिनेदिने ॥ ततःपंचत्वमगमद्धात्रीबालंविनासती ॥ २७ ॥ सोऽर्भकस्त्र्याब्दिकोगौरोलक्षणैरभिलक्षितः ॥ वामपादेलघुंषष्ठी-
मंगुलिंबिभ्रदेवहि ॥ २८ ॥ तदास्नेहेनबहुनाकाभिश्चित्प्रतिपालितः ॥ स्त्रीभिःपंचाब्दिकोजातस्ततः स्वैरंचचारसः ॥ २९ ॥ वीथ्यां
तथार्भकैःसार्धंरेमेभुंक्तेचतैःसह ॥ भोजयंतिचतंकाश्चित्स्नापयंतिपुरस्त्रियः ॥ लेपयंतिसुगंधैश्चचंदनैर्वरयोषितः ॥ ३० ॥ स्वपित्यपि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

चताभिश्चबालस्तस्मिन्पुरेऽर्जुन ॥ कंचुकादिप्रयच्छंतिवरोष्णीषंचकाश्चन ॥३१॥ उपानहौपट्टसूत्ररज्जुबिभ्रच्छुचिःशुचिः ॥ धृष्टबु-
द्धेःप्रधानस्यमंदिरंस्वेच्छयागमत् ॥ ३२ ॥ विप्रैर्योगीश्वरैःशांतैर्मुनिभिःसमलंकृतम् ॥ तंशिशुंमुनयःसर्वेदृष्ट्वाविस्मयमागताः ॥ ३३॥
पश्चाच्चबुभुजुस्तेनाशिशुनापांडुनंदन ॥ धृष्टबुद्धिर्विनीतःसंस्तान्मुनीन्पर्यपूजयत् ॥३४॥ अर्घ्यादिक्रिययासम्यग्भोजयामासपायसम्॥
विविधान्नमपूपांश्चमोदकान्वटकानपि ॥ ३५ ॥ तृप्तास्तेमुनयोबालःस्वाचांताधौतपाणयः ॥ धृष्टबुद्धिप्रदत्तेनचंदनेनसुगंधिना ॥३६॥
वस्त्रालंकरणैरन्यैस्तोषितास्तेऽब्रुवन्वचः ॥ धृष्टबुद्धेऽभिनंदामश्चिरंजीवसुखीभव ॥३७॥ यस्त्वयावीक्षितोबालःपुरस्तात्पंचवार्षिकः॥
कोऽयंकस्यसुतःप्रातःकस्मादेशाच्चतद्वद ॥ ३८ ॥ इतिपृष्टोधृष्टबुद्धिःप्रत्युवाचस्मयान्निव ॥ कतिबालानसंत्यस्मिन्ननाथाःपुटभेदने ॥
राजकार्यगरीयस्त्वान्नाहंजानामिबालकम् ॥ ३९॥ मुनयऊचुः ॥ मनोहरोलक्षणलक्षितांगोबालोध्रुवंराज्यधरोविभाति ॥ त्वंधृष्टबुद्धे
प्रतिपालयैनंत्वत्संपदांपालयिताऽर्भकोऽग्रे ॥ ४० ॥ ततोविसृष्टामुनयः सरोषंबुद्ध्याऽमुनाचिंतयताकिमीदृक् ॥ यथागतंतेमुनयो-
ऽभिजग्मुःसराजमंत्रीभृशमन्वतप्यत् ॥ ४१ ॥ किमेभिरीड्यैरुदितंवचोमांयत्संपदांतेऽधिपतिर्भविष्यति॥ बालःकथंतद्विपरीतकर्ता
तेषांमुनीनामहमस्मिवाक्यम् ॥ ४२ ॥ विचार्यमंत्रीनृपतेः शिशोर्वधंसमाह्वयत्सोऽन्त्यजवृंदमातुरः ॥ रेरेपशुघ्नावनगह्वरंमहाद्रिनीयबा-
लंप्रतिहंतुमर्हथ ॥ ४३ ॥ चिह्नंशरीरस्यकिमप्यवश्यमानाय्यमस्मत्परितुष्टिकारि ॥ ततोभवद्भ्योविविधामहिष्योमयाप्रदेयाघटदुग्ध-
भाजः ॥ ४४ ॥ नारदउवाच ॥ तस्यवाक्यंसमाकर्ण्यचांडालाहार्षिताःशिशुम् ॥ प्रतार्यजगृहुर्मत्तानिन्युस्तंवनगह्वरम् ॥ ४५ ॥ भया-
नकैःपक्षिसंघैःसेवितंकंटकैर्युतम् ॥ सुधार्मिकस्यतनयंहंसंतमवधार्यतम् ॥ ४६ ॥ शस्त्राणिशितधाराणिकोशेभ्योजगृहुस्तदा ॥
भ्रमतातेनशिशुनायादृष्टाप्रतिमाहरेः ॥ ४७ ॥ शालग्रामशिलारम्यातांमुखेसोऽर्भकोऽक्षिपत् ॥ संक्रीडमानः शिशुभिर्यष्टिपाषाण-
गोलकैः ॥ ४८ ॥ उच्यमानोवयस्यैःकिंसुखेनक्रीडसेऽमुना ॥ वर्तुलेनोपलेनाद्यसोऽब्रवीत्तान्शिशून्प्रति ॥ ४९ ॥ सखायःसंतिबहुधा
चित्रपाषाणगोलकाः ॥ ईदृशोऽनुपमःस्निग्धोनापरोवीक्षितोमया ॥ ५० ॥ क्रीडाम्येभिरहंपूर्वंवर्तुलैरश्मगोलकैः ॥ भग्नेषुतेषुचान्ते-
ऽहंरमिष्याम्यधुनाध्रुवम् ॥ ५१ ॥ सबालस्तांशिलांरम्यांधारयन्वदनेऽरमत् ॥ नारदउवाच ॥ अनुग्रहान्ममपुराध्रुवोविष्णुमतो-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पयत् ॥ ५२ ॥ तथैवपार्थदेवेशंदध्यौनारायणंस्वयम् ॥ कृष्णकृष्णजगन्नाथवासुदेवजनार्दन ॥ ५३ ॥ चांडालाःशितधारैश्चख-
ड्गैर्घ्नंतिजगपत्पते ॥ पाहिमांपरमानंदसर्वव्यापिन्नमोऽस्तुते ॥ ५४ ॥ ध्रुवश्चरक्षितोयेनप्रह्लादोगजराट्तथा ॥ निर्नाथनीचदीनानांत्वं
नाथःपरिगीयसे ॥ ५५ ॥ नमातानपितावंधुरस्माकंनचगोत्रजाः ॥ नत्रातायदिगोविंदःकोमेत्राताभविष्यति ॥ ५६ ॥ पाहिव्यसन-
तोमाऽद्यसर्वव्यापिन्नमोऽस्तुते ॥ ततोदेवःसभगवांश्चंडालांस्तानमूमुहत् ॥५७॥ मोहितास्त्वंत्यजावाक्यमब्रुवन्कीदृशःशिशुः ॥ सुकु-
मारोविशालाक्षोदीर्घबाहुर्मनोहरः ॥ ५८ ॥ किंधृष्टबुद्धिनाप्रोक्तंहंतव्योबालकोवने ॥ यच्चांत्यजावयंपूर्वंनानापापेनकर्मणा ॥ ५९ ॥
बालकस्यवधाद्घोराभविष्यामोऽत्रकीदृशाः ॥ अथवाकेनदोषेणपितृभ्यांरहितोऽभवत् ॥ ६० ॥ इत्युदीर्यशिशोर्देहंनिरीक्षंस्तेऽन्त्यजा
स्तदा ॥ वामपादेकृशांषष्ठीमंगुलिंददृशुस्तदा ॥ ६१ ॥ छित्त्वानयामश्चिह्नार्थंधृष्टबुद्धेर्दुरात्मनः ॥ इत्युक्त्वाचिच्छिदुःषष्ठीमंगुलिंतं
विमुच्यच ॥ ६२ ॥ त्वरितास्तेपुरंजग्मुश्चिह्नमादायहर्षिताः ॥ धृष्टबुद्धिंनमस्कृत्यदर्शयामासुरंगुलिम् ॥ ६३ ॥ जहर्षहृदिदुर्बुद्धिर्म-
याकारिवचोवृथा ॥ मुनीनामथचांडालान्महिषीभिरतोषयत् ॥ ६४ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेचंद्रहासोपाख्यानेपंचाशत्तमो
ऽध्यायः ॥ ५० ॥ ॥ छ ॥ नारदउवाच ॥ शृणुपार्थमहाबाहोसबालोगहनेवने ॥ स्मरणात्तवमित्रस्यचांडालैर्नहतस्तदा ॥ १ ॥ बालो
वातरुणोवृद्धःस्त्रीपुमान्देवकीसुतम् ॥ स्मरत्यहर्निशंपार्थकृच्छ्रान्मुक्तोनसंशयः ॥ २ ॥ छिन्नषष्ठांगुलिर्बालःक्षरद्रुधिरलेपवान् ॥ भृशं
रुरोददुःखार्तोमोहयन्हरिणीगणम् ॥ ३ ॥ पाहिमांदेवदेवेशकृष्णनाथकृपानिधे ॥ कृच्छ्रान्मोचयमांकान्तसर्वव्यापिन्नमोऽस्तुते ॥४॥
ताहरिण्यःसमागम्यलिलिहुश्चरणंशनैः ॥ अस्मत्पतिःस्वभर्तारंविहायवनगह्वरम् ॥ ५ ॥ प्रविष्टःकामुकोऽस्माकंतस्मात्तेनविवर्जितः॥
मुखरूपेणचंद्रोऽयंस्रवदश्रुलवःस्फुटम् ॥ ६ ॥ वाहनेनविनास्वामीनभसःस्खलितोभुवि ॥ प्रसादयंत्यइवतालिलिहुर्विजनेवने ॥ ७ ॥
पक्षिणोदुःखिताःसर्वेछायांपक्षैःस्मकुर्वते ॥ उलूकावृन्दशश्चैवस्थितादुःखान्ननिर्गताः ॥ ८ ॥ पारावतास्तुतद्दुःखात्कृत्वातुकाठिनंस्व-
रम् ॥ पूरयंतिस्मपाषाणैरुदरंशोकविह्वलाः ॥ ९ ॥ एतस्मिन्नंतरेप्राप्तोदेशाध्यक्षःकुलिंदकः ॥ तद्देशरक्षणार्थायआगतोवनगह्वरे॥१०॥
अथोददर्शतंबालंस्रवदश्रुलवाननम् ॥ जपंतंहरिनामानिरामगोविंदमापते ॥ ११ ॥ त्राहिमांकरुणासिंधोद्रौपदीचयथापुरा ॥ किमु-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पेक्षसिमांबालंवनेमात्राविवर्जितम् ॥ १२ ॥ यद्युपेक्षसिमांनाथतवैवाहितदात्रपा ॥ त्वद्भक्तानावसीदंतिश्रुतमेतन्मयाविभो ॥ १३ ॥
श्रुत्वावाक्यंसनृपतिःकुलिंदोविस्मयान्वितः ॥ अवतीर्यहयात्क्षिप्रंबालंचपरिसांत्वयन् ॥१४॥ उवाचवाक्यंमेधावीसोऽश्रूणिपरिमार्ज-
यन् ॥ कःपितातवकामाताकचतेसुहृदांगणः ॥ किमर्थंनिर्जनेऽरण्येस्थितःप्रब्रूहिमांशिशो ॥ १५ ॥ बालकउवाच ॥ ममम।तापिता
कृष्णस्तेनाहंपरिपालितः ॥ तमपश्यन्महाराजरोदनंक्रियतेमया ॥ १६ ॥ श्रुत्वैतच्चिंतयामाससराजाजनमेजय ॥ ममापुत्रस्यजायेत
पुत्रोऽसौवैष्णवःशिशुः ॥ १७ ॥ इत्युक्त्वातंसमालिंग्यवाजिपृष्ठेत्वरोपयत् ॥ स्वयंचारुह्यनगरींचन्दनाह्वांकुलिंदकः ॥ १८ ॥ ययौ
परिजनैःसार्धंहर्षोदकात्स्फुरद्भुजः ॥ गच्छन्पथ्यब्रवीत्सामेपापर्द्धिः पुण्यदाभवत् ॥ १९ ॥ इत्थंब्रुवन्सनगरींसम्प्राप्तश्चन्दनावतीम् ॥
प्रविवेशकुलिन्दःस्वंभवनंपुत्रसंयुतः ॥ २० ॥ मेधाविन्यैस्वराज्ञैतंपुत्रंलब्धंन्यवेदयत् ॥ साहर्षिताब्रवीद्वाक्यमशोच्याहंतुकेवलम् ॥
जातामनोरथाः सर्वेपाविताहंनसंशयः ॥ २१ ॥ नारदउवाच ॥ ततःकुलिन्दोमेधावीह्युत्सवंसमचीकरत् ॥ ब्राह्मणान्स्नातकान्वेदवि-
दुषःपर्यपूजयत् ॥ २२ ॥ गणकाअब्रुवन्हृष्टाहेकुलिन्दतवार्भकः ॥ अयंबहुश्रवाःश्रीमान्विष्णुभक्तोमहायशाः ॥चंद्रःशुद्धमुखाद्रम्याद्ध-
सतोऽस्यपतिष्यति ॥ २३ ॥ चन्द्रहासेतिनाम्नायंभविष्यतिधरापतिः ॥ ततःप्रभृतिभोःपार्थचन्द्रहासोदिनेदिने ॥ २४ ॥ कुलिंदस्याश-
यासार्धंन्यवर्धतयथाशशी ॥ अकृष्टपच्यापृथिवीप्रजाआनंदनिर्भराः ॥ २५ ॥ गावश्चघटदोहिन्योदेशआसन्मनोरमाः ॥ सप्ताब्दिकश्च-
न्द्रहासोनानाक्षरविनिर्णयम् ॥ २६ ॥ विचार्यसम्यङ्मनसाहरिरित्यक्षरद्वयम् ॥ सजजापसदाकुद्धस्तदासोऽक्षरपाठकः ॥ २७ ॥अह
र्निशंचन्द्रहासहरिरित्यक्षरद्वयम् ॥ उदाहरसिनान्यांस्त्वंवर्णान्पठसिचार्भक ॥ २८ ॥ चन्द्रहासउवाच ॥ सिद्धोवर्णसमाम्नायः समग्रो
ह्यच्युतेमया ॥ हरिरित्यक्षरालापान्नान्यन्निस्सरतेमुखात् ॥ २९ ॥ मदीयात्किंकरोम्यद्यकिंकरोभवतामहम् ॥ ततोगुरुश्चुकोपास्मैवं
शंभिन्नंकरेदधत् ॥ ३० ॥ ककेतिभणभोःशिष्ययथैवंपरिवर्तते ॥ चंद्रहासोऽब्रवीद्वाक्यंभीतवत्तंशनैःशनैः ॥ ३१ ॥ नभणामिकदा-
चिन्मेनजिह्वापरिवर्त्तते ॥ हरिनामजपिष्यामिनान्यैःशास्त्रैःप्रयोजनम् ॥ ३२ ॥ यत्रनामहरेर्नास्तितानिशास्त्राणिकिंप्रभो ॥ यस्मि-
ञ्छास्त्रेपुराणेचहरिनामनदृश्यते॥ ३३॥ श्रोतव्यंनैवतच्छास्त्रंयदिब्रह्मास्वयंवदेत् ॥ नारदउवाच ॥ शृणुपार्थमहाबाहोवैष्णवस्याशिशोः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुनः ॥ ३४ ॥ चरितंचंद्रहासस्यसर्वपापप्रणाशनम् ॥ एतस्मिन्नंतरेक्रुद्धःकुलिंदभवनंययौ ॥ ३५ ॥ चन्द्रहासगुरुर्गत्वाकुलिन्दंवाक्य-
मब्रवीत् ॥ महद्भूतस्यसंचारात्कस्यचित्तवपुत्रकः ॥ अहर्निशंहरिरितिप्रजल्पन्परितिष्ठति ॥ ३६ ॥ पाठितोऽपिमयाशास्त्रंकुबुद्धिर्न
पठत्यसौ ॥ यद्याज्ञाममराजेंद्रतर्हिशास्मिनसंशयः ॥ ३७ ॥ कुलिन्दउवाच ॥ दैवाल्लब्धामियापुत्रःसकथंताड्यतेऽधुना ॥ ईदृशोऽपि
पिशाचोऽयंमूर्खःपालयिताध्रुवम् ॥ ३८ ॥ नाश्राविगुरुभिश्चित्रंशिशोराचरितंमहत् ॥ एकादशीदिनेप्रातेनान्नंभुंक्तेनचामृतम् ॥ ३९ ॥
अमुंविनाकथंभुंक्षेतस्येयंस्थितिरीदृशी ॥ तस्माद्याहिगृहंविप्रचन्द्रहासोयथासुखम् ॥ ४० ॥ वर्त्ततामष्टमेऽब्देऽस्यमेखलाबंधनक्रि-
याम् ॥ करिष्यामिततश्चायंवेदाभ्यासंकरिष्यति ॥ ४१ ॥ यथागतंगतोविप्रोहर्षितोऽभूत्कुलिंदकः ॥ गाढमालिंग्यतंपुत्रंचंद्रहासंमनो-
रमम् ॥ ४२ ॥ अनेनैकेनपुत्रेणपाविताविषयाम ॥ विष्णुभक्तेनदक्षेणकिमन्यैर्बहुभिःसुतैः ॥ ४३ ॥ सर्पिण्याबहवःपुत्राजायंतेहरिभ-
क्षकाः ॥ अयंहरिपदध्यानगतचित्तःसुतोमम ॥ ४४ ॥ किंमयाचरितंपूर्वंतपःपंचाग्निसाधनम् ॥ येनाहंप्राप्तवान्पुत्रं वैष्णवंजनवल्लभम्
॥ ४५ ॥ नारदउवाच ॥ अथाष्टमेऽब्देसंप्राप्तेमेखलाबंधनक्रियाम् ॥ चंद्रहासस्यसकलांव्यदधात्सुकुलिंदकः ॥ ४६ ॥ ततोवेदाहुतीर्हु-
त्वासांगंवेदमपाठयत् ॥ अपीपठच्चन्द्रहासोवेदंध्यायन्हरिंहृदि ॥ ४७ ॥ पठित्वानिखिलंवेदंसोऽब्रवीत्प्रीयतांहरिः ॥ वेदेषुस्मृतिशास्त्रेषुगी-
यतेमेप्रभुर्हरिः ॥ ४८ ॥ तन्नपश्याम्यहंवस्तुयत्रनायंहरिःस्थितः ॥ इत्थंवेदार्थमालोक्यधनुर्वेदमथाभ्यसत् ॥ ४९ ॥ हृदंगणेहरिंलक्ष्यं
स्थाप्यबाणानमूमुचत् ॥ सद्भक्तिचापेवर्त्ततंदृढंतंसात्त्विकंगुणम् ॥ ५० ॥ परामृश्यचसंयोज्यचित्तमेकंशरःकृतः ॥ येनापिऋजुनाबालः
प्रापलक्ष्यंजनार्दनम् ॥ ५१ ॥ अमुनातुप्रकारेणयेतुलक्ष्यंनजानते ॥ ताञ्जनानर्दयत्येवतल्लक्ष्यंपांडुनंदन ॥ ५२ ॥ नारदउवाच ॥ शरी
रतूणात्स्वयमेवपंचवाणाययुस्तस्यकुलिन्दसूनोः ॥ एकीभवंस्तस्यह्यनुप्रविष्टाजनार्दनंलक्ष्यमतींवचित्रम् ॥ ५३ ॥ एवंधनुर्वेदमथाभ्य-
स्तसततोगुरूंस्तानपिपर्यपूजयत् ॥ वाजीगणंशत्रुगणंसमग्रमपीपलद्देशमजीजयत्तम् ॥ ५४ ॥ हंसाधिरूढश्चसकुंडलोऽसौखलीनमाक्र-
म्यचकारनम्रम् ॥ गुरुभ्यआहस्मनमेश्रमोऽस्तीत्यूचेहरिंप्राप्यकथंविमूढः ॥ ५५ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेचंद्रहासोपाख्याने-
चंद्रहासविद्याभ्यासवर्णनंनामैकपंचाशत्तमोध्यायः ॥ ५१ ॥ छ ॥ अर्जुनउवाच ॥ धन्यास्तेविषयायेषुतादृशोवैष्णवःस्थितः ॥ अभ्यासमी-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दृशंचक्रेधनुर्वेदस्यनारद ॥ १ ॥ हरिभक्तंकदावीक्ष्येइतीहामेसदाभवत् ॥ आवयोःशब्दसान्निध्यंवर्त्ततेनेतरेष्विदम् ॥ २ ॥ औत्तान-
चरणोव्योम्निपातालेसबलिःस्थितः ॥ विभीषणस्तुलंकायांसस्वर्गे नःपितामहः ॥ ३ ॥ इतस्ततस्त्वंभ्रमसिकुतस्त्वद्दर्शनंमम ॥ अधु-
नाभाग्यसंयोगाज्जातोनौसंगमोमुने ॥ ४ ॥ अधुनाचन्द्रहासंतंदृष्ट्वाप्राप्स्येमहत्फलम् ॥ कथयस्वकथामेतांसुधारूपांमनोरमाम् ॥ ५ ॥
तारुण्यंविषमंप्राप्यकिमाचरितवान्मुने ॥ चंद्रहासोनृपवरस्तन्ममाचक्ष्वतत्त्वतः ॥ ६ ॥ नारदउवाच ॥ अथोनषोडशाब्दोऽसौजनकं
वाक्यमब्रवीत् ॥ विभोददासिचेन्मह्यमाज्ञांदिग्विजयायतान् ॥ ७ ॥ याम्यहंसकलान्भूपाञ्जित्वातवबलादरीन् ॥ धनंसमानयिष्यामि
नरराजैःसमंनृप ॥ ८ ॥ कुलिंदःप्रत्युवाचेदंकथमेकःप्रयास्यसि ॥ राजानःसंतिदुर्जेयाःसैन्येनमहतावृताः ॥ ९ ॥ अथवावासुदेवंतंसं-
स्मृत्यगच्छसेहठात् ॥ अस्मत्स्वामीधृष्टबुद्धिर्मंत्रीकौंतलपस्यसः ॥ १० ॥ शतग्रामकएवायंदेशस्तेनार्पितोमम ॥ इतस्तस्यैवनृपते
वैरिणोबलवत्तराः ॥ ११ ॥ पीडयंतिस्ममदेशंत्वामाकर्ण्योपरेमिरे ॥ इत्थंपितुर्वचःश्रुत्वाचंद्रहासोययौमुदा ॥ १२ ॥ रथिभिःपंचभिः
सार्धंदेशांस्तान्वीरपूरितान् ॥ तान्सर्वानजयद्धन्वीचंद्रहासोनृपान्हसन् ॥ १३ ॥ वृथाराज्यमदेनामीमत्तानाराधयन्हरिम् ॥ परिभूता-
न्मयामत्तान्रथिनःसादिनोनरान् ॥ १४ ॥ नरक्षितामयाग्रस्तानृतेदेवंजनार्दनम् ॥ चंद्रहासभयाद्भीतावैरिणस्तेविलिलियिरे ॥ वासुदे-
वकथालापात्कालिदोषाययथोत्कटाः ॥ १५ ॥ नारदउवाच ॥ विजित्यनृपतीन्सर्वान्गजानश्वान्सहस्रशः ॥ सुवर्णरत्नमुक्ताभिःपूरिताञ्छ-
कटान्बहून् ॥ १६ ॥ चंद्रहासःसमादायस्वांपुरींचंदनावतीम् ॥ आविवेशकुलिंदेनसंमुखेनाभिनंदितः ॥ १७ ॥ दीपदीपितपात्रेणमात्रा
नीराजितस्तथा ॥ पितरौचनमस्कृत्यशिबिकायामरोपयत् ॥ १८ ॥ नरवाहैर्गृहीतायांपदातिःप्रययौपुरः ॥ वहन्नुपानहौपित्रोश्चं-
द्रहासोऽब्रवीद्वचः ॥ १९ ॥ पित्रोर्भक्त्याविनाकिंचिल्लभ्यतेभुविनोनरैः ॥ लक्ष्मीनारायणावेतौपितरौचिंतयाम्यहम् ॥ २० ॥
नारदउवाच ॥ चतुष्पथेसमयांतंददृशुःपौरयोषितः ॥ चंद्रहासंविशालाक्षंहसंतंमदनंश्रिया ॥ २१ ॥ चंद्रहासइहचागतःसखींप्राहका-
चिदबलाचसस्मितम् ॥ चंद्रहासइहयावदंचितोहंतिपातकचमूंविलोकनैः ॥ २२ ॥ तामथालपतकाचिदहोस्विल्लज्जसेनगदतीकिमव-
द्यम् ॥ यःसदासतिकामुकवृंदंमंत्रिजोविकलमेतदवश्यम् ॥ २३ ॥ एवमादिवचःशृण्वंश्चंद्रहासःस्वमालयम् ॥ प्रविवेशसुहृन्मित्रपितृ-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

व्यादीन्प्रतोषयन् ॥ २४ ॥ अथाभ्यषिंचत्तंपुत्रंचंद्रहासंस्वकेपदे ॥ वेदविद्भिर्द्विजैःसार्धंकुलिंदःपंचमीदिने ॥ २५ ॥ महोत्सवंतदाचक्रुः
पौराःसर्वेयथाक्रमम् ॥ प्रक्षाल्यतोयैःप्रथमंस्वानिस्वान्यंगणानिच ॥ २६ ॥ प्रमार्जुश्चंदनैःशुभ्रैश्चांद्रैःसंचूर्णकैर्व्यधुः ॥ चतुष्काणिपता-
काश्चवितेनुर्हर्षिताजनाः ॥२७॥ उच्चैर्जगुर्नामहरेःपदैर्ललितवर्त्तनैः ॥ एकीभूयततःपौराश्चंद्रसहासमपूजयन् ॥२८॥ चंदनेनसुगंधेनकेस-
रेणसुचंद्रिणा । तथाचंपकमालाभिर्धूपैरगुरुजैःशुभैः ॥ २९ ॥ नीराजयंतिस्मतदातंचकर्पूरदीपकैः ॥ एवंसंपूजितः पौरैश्चंद्रहासोब्रवी
च्चतान् ॥ ३० ॥ अतःप्रभृतिभोःपौराःप्राप्तेयाम्येदिनेशुभे ॥ उत्सवंचैकभक्तंयोनकरोतिसमेरिपुः ॥ ३१ ॥ तथाविष्णोस्तिथौचान्नं-
योभुंक्तेसमहानरिः ॥ पातकानांगणःसर्वःप्राप्तेचैकादशीदिने ॥ ३२ ॥ भीतोविलीयतेचान्नेनभोक्तव्यंततोनरैः ॥ घटिकाःषट्तुःपंचाशद्द-
श्यतेदशमीयदा ॥ ३३ ॥ रिक्तातिथिः सामंतव्यादशमीत्वपरेऽहनि ॥ अविद्धाचैवकर्तव्यावैष्णवैर्विष्णुवल्लभा ॥ ३४ ॥ पापाद्भी-
ताधर्मरताविष्णोर्भक्तिसमान्विताः ॥ उभयोःपक्षयोरात्रौयेजाग्रतिहरेर्दिने ॥ ३५ ॥ तेषामहंसदादासोभविष्यामिनसंशयः ॥ आयुष्यं
चपलंताद्दग्जलबुद्बुदसन्निभम् ॥ ३६ ॥ चिंतयध्वंजनामूढामाधवंवर्ष्मसुस्थिरम् ॥ अस्थिस्तंभंस्नायुबद्धंमांसक्षतजलेपनम् ॥ ३७ ॥
शतच्छिद्रंग्रहैर्व्याप्तंलोभक्रोधादिवैरिभिः ॥ एताद्दशंशरीरंचव्रतमेकादशीसमम् ॥३८॥ यद्विचार्यक्षमंबुद्ध्यातद्यूयंकर्तुमर्हथ ॥ एका-
दशीसमंकिंचित्पावनंभुवनत्रये ॥ ३९ ॥ नश्रुतंनमयाद्दष्टंतस्याःस्वामीहरिर्यतः ॥ इत्यादिष्टास्तेनपौराहृष्टास्तदनुमेनिरे ॥ ४० ॥
सुवर्णरत्नवासोभिःपौरानन्यांश्चदुर्बलान् ॥ चंद्रहासोद्विजान्सर्वान्समलंकृतवान्मुदा ॥ ४१ ॥ मंदिराणिविचित्राणिसद्विजार्थमकारयत् ॥
वापीकूपतडागादिपूर्तंविष्णवालयानिच ॥ ४२ ॥ शिवालयानिसत्राणिबहून्योगेश्वराश्रमान् ॥ प्रपाश्चकारविविधाःफलपत्रपयोधिकाः
॥ ४३ ॥ नारद उवाच ॥ देशाद्देशात्तदालोकाआजग्मुश्चंदनावतीम् ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्रप्रभृतयःप्रजाः ॥ ४४ ॥ पुत्रपौत्रैः
परिवृताधनधान्यसमन्विताः ॥ संस्थापयामाससमुदाप्रजाःसर्वाःकुलिंदजः ॥ ४५ ॥ प्रजाभिरष्टादशभिर्हृष्टाभिश्चसमन्वितः ॥ चंद्र-
हासोहरौभक्तिंव्यवर्धयततांपुरीम् ॥ ४६ ॥ यस्यांसमागतश्चार्थीकुबेरंहसतिश्रिया ॥ दत्तयाचंद्रहासेनप्रीयतामित्यधोक्षजः ॥ ४७ ॥
तांचंदनाह्वांपरिपालयंतंतंचंद्रहासंजनकःकुलिंदः ॥ उवाचहेपुत्रमयाप्रदेयंनिष्कायुतंकुंतलपायराज्ञे ॥ ४८ ॥ तदर्धमस्मत्प्रभवेप्रदेयं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तदर्धमप्यर्धममुष्यपत्न्यै ॥ तत्प्रेषयाशुत्वमुदारसत्त्वप्रीतिंयथामंत्रिनृपौलभेताम् ॥ ४९ ॥ इतःषडद्योजनंवत्साविद्यतेकौंतलंपुरम् ॥
यस्मिन् कौन्तलपोराजागालवेनपुरोधसा ॥ ५० ॥ राज्यंचकुरुतेसम्यङ्मंत्रिणाधृष्टबुद्धिना ॥ चंद्रहासःसमाकर्ण्यपितुर्वाक्यंप्रहर्षितः
॥ ५१ ॥ यन्मंत्रिणेचराज्ञेचपत्न्यैयत्प्रेर्यतेवसु ॥ तत्सर्वंगालवायाशुदीयतेतातसत्वरम् ॥ इत्युक्त्वावस्तुजातंतत्प्रेषयामासलीलया
॥ ५२ ॥ वामीभिरुष्ट्रैःशकटैर्दुकूलानिचकांचनम् ॥ शुद्धंचमलयंचारुकर्पूरंमृगसंभवम् ॥ ५३ ॥ गजाःसंप्रेषितास्तेनवाजिनश्चमनो-
रमाः ॥ तस्मैकुंतलपायासौमंत्रिणेधृष्टबुद्धये ॥ ५४ ॥ चारुविज्ञातिसहितंपत्रंप्रेषितवान्पुनः ॥ पत्रंचतद्धनंसर्वंसमादायप्रतस्थिरे॥ ५५॥
सेवकाश्चन्द्रहासस्यप्रापुःकौन्तलकंपुरम् ॥ एकादशीदिनेप्राप्तेसायाह्नेतस्यसेवकाः ॥ ५६ ॥ पुरोपकंठेसुजलांनदींदृष्ट्वाऽब्रुवन्वचः ॥
स्नात्वासंपूज्यचहरिंप्रविशामततःपुरम् ॥ ५७ ॥ हरेःसंपूजनात्सद्योभद्रंनोहिभविष्यति ॥ नारदउवाच ॥ सस्नुःप्रणेमुर्जेपुस्तेदध्युर्ना-
रायणंतदा ॥ ५८ ॥ दधुःशिरसितांदेवींतुलसींहरिवल्लभाम् ॥ एवंनियममास्थायविविशुस्तस्यमंदिरम् ॥ ५९ ॥ सेवकाश्चंद्रहासस्यमं-
त्रिणोधृष्टबुद्धिना ॥ तानार्द्रवाससोदृष्ट्वाधृष्टबुद्धिरदूषयत् ॥ ६० ॥ मनसीत्थंकुलिंदोऽसौमृतस्तेनेदृशाअमी ॥ अथाब्रवीत्संप्रणतान्सकु-
लिंदस्यसेवकान् ॥ ६१ ॥ कदापंचत्वमापन्नःकुलिंदोदेशरक्षकः ॥ दिनानिकतिजातानितच्चानिष्टमभून्महत् ॥ ६२ ॥ सेवकाऊचुः॥
अनिष्टंवैरिणांभूयान्माकुलिंदस्यजातुचित् ॥ कुलिंदस्यसुपुत्रेणचंद्रहासेनधीमता ॥ ६३ ॥ कृत्वादिग्विजयंयुष्मत्प्रदेयंप्रेषितंवसु ॥
अमीहिरण्यकलशैःकर्पूरागुरुचंदनैः ॥ ६४ ॥ दुकूलैःशकटाःपूर्णआयांतितवमंदिरे ॥ एषांसत्तगुणाःप्राप्ताःकुन्तलाधिपतेर्गृहम्॥ ६५॥
विस्मितोधृष्टबुद्धिस्तद्धनंजग्राहहर्षितः ॥ उवाचसूदान्देवान्नमेभ्योदेयंसुशोभनम् ॥ ६६ ॥ आहूताबहुशस्तैस्तेसूदैर्जग्मुर्नसेवकाः ॥
सूदास्तदाधृष्टबुद्धेःकथयामासुरादरात् ॥ ६७ ॥ आकार्योवाचतान्मंत्रीकुपितोरक्तलोचनः ॥ धृष्टबुद्धिरुवाच ॥ दत्तान्नमपियेगर्वादभी-
क्ष्णंनोपभुंजते ॥ ६८ ॥ कुलिंदंनिगडेबद्धाकुर्वेऽहंधनवर्जितम् ॥ तन्मंत्रिणोवचःश्रुत्वासेवकाह्यब्रुवन्प्रभो ॥ ६९ ॥ नगर्वितावयंस्वा-
मिन्नभुंजामोहरेर्दिने ॥ कृतस्नानांचसंपर्कोमार्गेनःसमपद्यत ॥ ७० ॥ तस्माद्विशेषतोनान्नंस्त्रीकुर्मोमंत्रिसत्तम ॥ अथप्रेष्यवचःश्रुत्वाप्री-
तःप्रातरभोजयत् ॥ ७१ ॥ तान्स्वयंबुभुजेपश्चादामंत्र्यनृपतिंययौ ॥ आलोकितुंधृष्टबुद्धिःपुरींतांचन्दनावतीम् ॥ ७२ ॥ संदिश्यमदनं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुत्रंव्यापारेनृपतेरथ ॥ सम्प्राप्ताविषयाकन्यापितरंतमभाषत ॥ ७३॥ प्रत्यहंयोमयासिक्तःसरसालःफलोद्गमी ॥ वर्ततेताततस्याद्यपा-
लनंहृदिचिंतय ॥ वैयग्र्यंराजकार्यत्वात्तवानित्यंप्रजायते ॥ ७४ ॥ इत्युक्त्वोपरताकन्यायौवनोद्भिन्नशैशवा ॥ तामाश्वास्ययय़ौमन्त्री
हर्षितःसेवकैःसह ॥ ७५ ॥ द्वाभ्यांदिनाभ्यांनगरींप्रापतांचन्दनावतीम् ॥ महारण्यमिदंचादावद्याहोस्मिन्महापुरी ॥ ७६ ॥ इतिवि-
स्मयमापन्नंमंत्रिणंसम्मुखागतः ॥ कुलिन्दःसहपुत्रेणनमस्कृत्यानयद्गृहम् ॥ ७७ ॥ पूजयामासविधिवत्सपुत्रःप्रणतःस्थितः ॥ तंमं-
त्रीपरिपप्रच्छपुत्रस्तेऽयंकदाभवत् ॥ ७८ ॥ नाख्यातवान्पुत्रजन्मभवान्नःपुरतःकथम् ॥ कुलिन्दउवाच ॥ औरसोनहिपुत्रोमेस्वयं
प्राप्तोमनोरमः ॥ ७९ ॥ एकदामृगयाविष्टचित्तोऽहंवनगह्वरम् ॥ प्रविष्टःकौंतलपुराद्योजनद्वयसंमितम् ॥ ८० ॥ तत्राद्राक्षमहंबालंछि-
न्नषष्ठांगुलिंसुतम् ॥ पंचाब्दमाधिकंपुत्रादौरसाद्धरिसेवकम् ॥ ८१ ॥ चंद्रहासंविष्णुभक्तंजानीहित्वंमहामते ॥ नारदउवाच ॥ अंतर्दृ-
ष्टिरभूत्पार्थयोगिवद्धृष्टधीःक्षणम् ॥ ८२ ॥ नजानन्विष्णुभक्तंतंचन्द्रहासंविमूढधीः ॥ अंतर्विवृणुतेस्मायंकिंचित्सत्यंमुनेर्वचः ॥ ८३॥
सएवायंमयाबालोज्ञायतेषोडशाब्दिकः ॥ चाण्डालैर्वंचितश्चाहमंगुलीदर्शकैर्ध्रुवम् ॥ ८४ ॥ द्वौपुत्रौममविद्येतेयुवानौमदनामलौ ॥
तौकिंकरिष्यतश्चेत्स्यादयंमेसम्पदांप्रभुः ॥ ८५ ॥ अतिक्रांतंहियत्कार्यंपश्चाच्चिंतयतेबुधः ॥ तच्चास्यनभवेत्कार्यांचिंतयानोविनश्यति
॥ ८६ ॥ यद्गतंगतमेवास्तुकरिष्याम्यनृतंवचः ॥ मुनीनामथनिश्चित्यमनसाथाब्रवीद्गिरम् ॥ ८७ ॥ धारयन्हर्षचिह्नानिबाह्यान्तर्म-
लिनस्तथा ॥ यथापाखण्डजाबुद्धिर्मनुष्यस्यमहीपते ॥८८॥ धृष्टबुद्धिरुवाच ॥ सफलंतवजन्माद्ययेनप्राप्तःसुतःशुभः ॥ ममापिहृदये
हर्षःसंजातस्तुमहानहो ॥ ८९ ॥ तवपुत्रंसमालोक्यसचवक्तुंनशक्यते ॥ ९० ॥ इत्थंवचःप्राहनिगूढभावंक्षुरंप्रलिप्तंमधुनेवतीक्ष्णम् ॥
यथातृणैश्छादितगर्तमेवयथान्नमाविष्टविषंविचित्रम् ॥ ९१ ॥ इत्याश्वमेधिके पर्वणिजैमिनीयेचन्द्रहासोपाख्यानेधृष्टबुद्धेश्चन्दनावतींप्र-
तिगमनंनामाद्विपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५२ ॥छ॥ नारदउवाच ॥ पुनर्दध्यौधृष्टबुद्धिःकुबुद्धीनांमहार्णवः ॥ कथंमुनिवचोऽसत्यंकथंपं-
चत्वमेत्ययम् ॥ १ ॥ प्रत्यक्षंहन्मिचेदत्रकुलिंदतनयंरिपुम् ॥ तदामांविविधैःशस्त्रैर्हिंस्युरेतेनसंशयः ॥ २ ॥ ततोभवेतांनूनंमेदुः-
खितौमदनामलौ ॥ स्वयमेववधंकुर्यामुतराजभटैरहम् ॥ ३ ॥ नामुनातुप्रकारेणहंतुंशक्योमयारिपुः ॥ शंभुनायद्धृतंकंठेतद्दानाद्धन्मितं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

रिपुम् ॥ ४ ॥ चंद्रहासमितिध्यात्वाहर्षितःसोऽब्रवीद्वचः ॥ चंद्रहासविचित्रंत्वंपत्रमानयलेखनीम् ॥ ५ ॥ मषींयथालिखित्वैकंपत्रंत्वां
प्रेषयेपुरम् ॥ तेनार्पितमुपादायपत्रमेकांतसंस्थितः ॥ ६ ॥ धृष्टधीरर्पयामासतस्मिन्वर्णान्यथाक्रमम् ॥ स्वस्तिश्रीरस्तुमदनवकुंका-
रणमीदृशम् ॥ ७ ॥ चन्द्रहासोऽहितोऽतीवममायंसंपदांपदम् ॥ ज्ञातव्योनात्रसंदेहःपुत्रकार्यंत्वयेदृशम् ॥ ८ ॥ मारूपंमावयोद्राक्षीः
कुलंशीलंपराक्रमम् ॥ विद्यांवित्तंविलंबंमाऽमित्रस्यास्यकुरुध्रुवम् ॥ ९ ॥ विषमस्मैप्रदातव्यंत्वयामदनशत्रवे ॥ पार्वतीशमितिध्यात्वा
कृतार्थाःस्यामयद्वयम् ॥ १० ॥ चन्द्रहासंविशालाक्षमूचिवान्मद्वचः शृणु ॥ महत्कौंतलकेकार्यंविद्यतेमदनंप्रति ॥ ११ ॥ त्वंयाहि
पत्रंहिमयामुद्रितंमाविमोचय ॥ भूयाद्गूढंतवहितंपत्रेदत्तेसुतायमे ॥ १२ ॥ त्वंभेत्सियीदमुद्रांमेभविष्यातिमलंतव ॥ उभयोःशिवयो-
र्भेदाद्यथावत्तवजायते ॥ १३ ॥ शीघ्रंवाजिनमारुह्यचतुर्भिःसेवकैर्वृतः ॥ याहिकौंतलकंपुत्रधर्म्यंद्रष्टासिपुत्रकम् ॥ १४ ॥ नारद
उवाच ॥ सतत्पत्रमुपादायवेगमास्थायशोभनम् ॥ मंत्रिणंतंनमस्कृत्यकुलिंदंपितरंततः ॥ १५ ॥ मेधावतीमगात्प्रष्टुंनमस्कर्तुंकुलिं-
दवत् ॥ तयानीराजितश्चाथआशीर्भिरभिनंदितः ॥ १६ ॥ दधिदूर्वाक्षतोन्मिश्रंतिलकंकुर्वतिप्रसूः ॥ अब्रवीत्सातुपंथानःशिवास्ते
सन्तुसर्वदा ॥ १७ ॥ मुखंनारायणःपातुबाहूपातुजनार्दनः ॥ वक्षःपातुहृषीकेशउदरंपातुमाधवः ॥ १८ ॥ पद्मनाभःसदापातुनाभिं
कुक्षिंनृकेसरी ॥ कटिंकमलपत्राक्षोजंघेद्वेमधुसूदनः ॥ १९ ॥ जानुनीयज्ञभोक्तातेगुल्फौदामोदरोऽवतु ॥ सहस्रपादंघ्रियुगंसहस्राक्ष-
स्तवाक्षिणी ॥ २० ॥ त्रिविक्रमःपातुसर्वंशरीरंतवपुत्रक ॥ समंयाहिपुनःशीघ्रंपत्न्यात्वमनुरूपया ॥ २१ ॥ यथात्वंनृपतेःकुक्षिंप्राप्तः
सहजयाश्रिया ॥ चन्द्रहासोऽथजननींनमस्कृत्यपरीत्यच ॥ २२ ॥ प्रायादश्वाधिरूढस्तैःप्रेष्यैःप्रियहितेरतैः ॥ ग्रामांतरात्समायांतं
सददर्शवधूवरम् ॥ २३ ॥ हरिद्राकुंकुमोद्रेकरंजिताङ्गंमनोरमम् ॥ नववत्सामथाद्राक्षीद्वृष्टिंसपुरतःस्थिताम् ॥ २४ ॥ तस्मैपथि
वनाध्यक्षाः प्रददुर्दाडिमीफलम् ॥ केचिच्चंपकमालाभिरर्चयंतिस्मतंपथि ॥ २५ ॥ बबंधुर्मुकुटंभालेनानापुष्पमयंमुदा ॥ नवोवरइवा-
भातिचन्द्रहासःससुन्दरः ॥ २६ ॥ प्राप्यकौंतलकाभ्याशेरम्यंक्रीडावनेसरः ॥ वरटाभिःसमंहंसायत्रगार्हस्थ्यमास्थिताः ॥ कमलोदयेन
महताधवलाब्जपत्रजाः ॥ २७ ॥ तस्यामलांभःसरसःसमीपेवनंददर्शाम्रतमालनीलम् ॥ सचन्द्रहासोऽद्भुतमेवमेनेसाक्षाद्वसंतंचवसं-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

तमत्र ॥ २८ ॥ फुल्लंपलाशंनवकुंकुमाभंतमेववक्रंकिलविभ्रतंतम् ॥ वनश्रियासंगमकज्जलांकंतत्पत्रवल्लीधरमद्भुताभम् ॥ २९ ॥
ततःपल्लविताआसन्द्रुमास्तस्मिन्मधौसति ॥ मंजर्यःपल्लवारम्याभांतिचूततरौतदा ॥ ३० ॥ तस्मिन्पल्लवितेऽत्यंतंकोकिलामधुरस्व-
रम् ॥ चुकूजकामिनांचित्तमाकर्षतीवदूतिका ॥ ३१ ॥ पुन्नागबकुलाशोकचंपकाःपुष्पिताबभुः ॥ मालतीयूथिकाजात्यःपुष्पस्तन-
भरानताः ॥ ३२ ॥ केतक्यःपुष्पगंधाढ्यालीनभ्रमरलोचनाः ॥ पुष्पवर्षैरर्चयंत्यःस्वभर्त्तारंचमाधवम् ॥ ३३ ॥ नारदउवाच ॥
मधोरुत्सवमालोक्यकुलिंदतनयोमुदम् ॥ परांप्रापहरेरेवचरित्रंहृदयेऽदधत् ॥ ३४ ॥ स्नात्वासंपूज्यचहरिंतैःपुष्पैर्मधुसंभवैः ॥
संकल्पयित्वाहरयेपाथेयंबुभुजेशनैः ॥ ३५ ॥ सेवकैःक्षिप्तदूर्वादिंपुरस्ताद्वाजिनंतरौ ॥ रसालेसन्नियम्याथअशेतप्रहरद्वयम् ॥ ३६ ॥
अथकौन्तलपस्यैकाकन्याचंपकमालिनी ॥ धृष्टबुद्धेश्वविषयारतिंहसतियाश्रिता ॥ ३७ ॥ कन्यकेजग्मतुःकन्याशतेनपरिवारिते ॥
वसंतागमपुष्पाढ्यंपुरोपवनमुत्तमम् ॥ ३८ ॥ पुष्पावचयमिच्छन्त्यःकर्तुंसर्वाश्वकन्यकाः ॥ सार्द्धत्रयोदशाब्दास्तायौवनोद्भेदचंचलाः
॥ ३९ ॥ कौसुंभांबरधारिण्यःस्फुरत्कंचुकपल्लवाः ॥ नवबिल्वफलाभाभ्यांस्तनाभ्यांसमलंकृताः ॥ ४० ॥ रम्यमौक्तिकहारैश्वमंडि-
ताभ्यांशनैर्ययुः ॥ नृत्यंत्योनूपुररवैस्तालिकाशब्दकैःपथि ॥ ४१ ॥ गायन्त्यःस्महसन्त्यःस्मक्षरत्तांबूलचंद्रिकाः ॥ प्रापुःक्रीडावनं
रम्यंकोकिलालापनादितम् ॥ ४२ ॥ हस्तिनीपुरतःकाचिद्ययौपुष्पौघवीक्षया ॥ तांचैवभीतोवाचैकाकन्याबिल्वफलस्तनी ॥ ४३ ॥
मागाहस्तिनिकुंजंत्वमेकापुष्पाभिलाषिणी ॥ दारयिष्यतिमुक्ताढ्यौस्तनकुंभौनृकेसरी ॥ ४४ ॥ परस्परंहसंत्यस्ताःप्रकुर्वन्पुष्पसंच-
यम् ॥ मालतीयूथिकाजातीमोगरादिकवीरुधाम् ॥ ४५ ॥ कन्याःसुमनसांमालाश्वक्रुःकंठेषुतादधुः ॥ सपुष्पांदाडिमींवीक्ष्यप्राहचंप-
कमालिनी ॥ ४६ ॥ विषयेसुभगेपश्यमहदद्भुतमग्रतः ॥ आदौपुष्पोद्गमः पश्चाद्दृश्यतेस्मफलोद्गमः ॥ ४७ ॥ विपरीतंत्वयिकथंजातं
बिल्वफलस्तानि ॥ वनस्पतीनांधर्मोऽयंविषयाप्राहभूपजाम्॥४८॥ अथपुष्पाण्युपादायाशिरस्याधायनिद्रिताम् ॥ पुष्पावचयस्विन्नाङ्गीं
विषयाप्राहभूपजाम् ॥ ४९ ॥ शिरस्याधायपुष्पाणिमाशेथास्त्वंवरानने ॥ कश्चिदंतर्वनेभोगीकुण्डलीत्वांसमेष्यति ॥ ५० ॥ राज-
कन्योवाच ॥ विषयेतेमुखेशोभावरीवार्तैसुधांशुजित् ॥ स्तनौवक्षसिवर्त्तेतेरत्याकिंमन्मथःसह ॥ ५१ ॥ भक्त्याप्रादुरभूतांतौस्वप्नं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दत्त्वातवाशये ॥ कंचित्प्रार्थयपूजार्थमनयोर्लिङ्गयोः सखि ॥ ५२ ॥ चन्दनेनसुगन्धेनकेसरेणसुचन्द्रिणा ॥ पत्रालिभिर्विचित्राभिर्य-
एतावर्चितुंक्षमः ॥ ५३ ॥ सायंप्रातर्ह्यनलसोदक्षस्तंप्रार्थयाधुना ॥ प्राणानापिस्वकान्दत्त्वापूजकंत्ववंशीकुरु ॥ ५४ ॥ चक्षुःस्फुरतिते
वामंकाकोरौत्याग्रमास्थितः ॥ शंसतीवप्रियंप्राप्तंपूजकंतवदेवयोः ॥ ५५ ॥ इत्थंचंपकमालिन्यावचःश्रुत्वाजहाससा ॥ उवाचवचनं
रम्यंलज्जतीवप्रधानजा ॥ ५६ ॥ विषयोवाच ॥ अलंपुष्पचयेनाद्यसंतप्तारावेणावयम् ॥ यामः शीतजलंतस्मात्तत्सरः कमलाकरम्
॥ ५७॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्याःकन्यकानिर्ययुर्वनात् ॥ केचिद्दोलाधिरूढेतेगायंत्यौमधुरस्वरम् ॥ ५८ ॥ प्रहरंत्यौतदाऽन्योऽन्यंकन्य-
केकुचमंडले ॥ त्रुटन्मौक्तिकहारेतिदोलायाअवतेरतुः ॥ ५९ ॥ काचित्पुष्पचयंकृत्वाराजकन्यांप्रधाविता ॥ विषयामपिहर्षेणपुष्पव-
र्षमथाक्षिपत् ॥ ६० ॥ एवंतास्तत्सरःप्रापुःपद्मिनीखंडमंडितम् ॥ हंसाभीताःपलायंतेशिञ्जितश्रवणाद्धनात् ॥६१॥ अस्माकंमनसो-
ह्लासिसरःकलुषितंभवेत् ॥ पुष्पवंत्योविशेषेणकन्याआयान्तिकामुकाः ॥ ६२ ॥ नारदउवाच ॥ सरस्तीरेदुकूलानिरम्यकार्पासका-
निच ॥ कन्याभिस्त्यज्यमानानिमर्मरेतिविचुक्रुशुः ॥ ६३ ॥ सूक्ष्माण्यपिदुकूलानिनेतुंनक्षमतेऽनिलः ॥ तासांगुणमयैःपाशैर्बद्धोनि-
श्चलतांययौ ॥ ६४ ॥ ताश्चंपकाङ्ग्योविविशुस्तत्सरःशिवलीलया ॥ अगाधंनिर्मलंगाधंकलुषंततसरोऽभवत् ॥ ६५ ॥ कन्याभिर्नि-
ष्ककंठीभिस्तादृशीभिरधिष्ठितम् ॥ परस्परंहाससूक्तीश्चक्रुस्ताअभितःसरः ॥ ६६ ॥ क्रीडालोलकरास्फालत्रुटन्मौक्तिकपूरितम् ॥
मणिबंधस्खलद्रम्यप्रवालमणिचित्रितम् ॥ ६७॥ अनंतश्रीधरंतासांमुखचंद्रैरलंकृतम् ॥ तत्सरःशुशुभेऽतीवरत्नाकरनिभंस्फुटम्
॥६८॥ परस्परंताःसिषिचुर्जलेनातिसुगंधिना ॥ स्तनकुंकुमकस्तूरीचंदनागुरुगंधिना ॥६९॥ उच्छलज्जलबिंदूनांमिषेणजलदेवताः ॥
क्रीडंतेमौक्तिकैश्चैताःकन्यकाःशुशुभुर्वने ॥ ७० ॥ बिंदुवर्षंसमालोक्यचातकाघनशंकया ॥ मुखंव्यादायपश्यंतिघनपंक्तीःपिपासया
॥ ७१ ॥ रम्यैःकनककनालैस्तुबबंधुःकाश्चकांचन ॥ जहसुर्बभ्रमुःकन्याडिंडिमंचुक्रुशुर्जगुः ॥ ७२ ॥ एवंस्मताःसरसिकुंकुमनीरभा-
जिस्नात्वाऽबलाःपरिदधुःस्मदुकूलवृंदम् ॥ ताटंकपत्रवरमौक्तिकहारनिष्कैःपूर्णोडुपाभातिलकैर्व्यधुरंगभूषाम् ॥ ७३ ॥ तांविहायजल-
केलिमुत्तमांधृष्टबुद्धितनयातटस्थिता ॥ अन्ववैक्षतहरिंयथारमाचंद्रहासमथसासरतीरे ॥ ७४ ॥ षोडशाब्दवयसंसुकुमारंश्मश्रुलंवि-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मलदीर्घललाटम् ॥ पट्टबद्धहयमल्पजनंतंसिंहशावमिवबाढममंस्त ॥ ७५ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेचंद्रहासोपाख्यानेत्रिपंचाश-
त्तमोऽध्यायः ॥ ५३ ॥ छ ॥ नारदउवाच ॥ जलक्रीडारुणाक्ष्यस्तानिर्ययुःस्वान्गृहान्प्रति ॥ विषयानययौपार्थचंद्रहासगुणैर्वृता ॥१॥
गच्छत्सुमाउुपेष्वेकोनिधिंपश्यत्पुरस्थितम् ॥ सयथानिश्चलस्तत्रतथासाविषयास्थिता ॥ २ ॥ किंनयाम्यथवायामिसुंदरंपुरुषंवने ॥
असुंविवेकंमदनस्तदीयंव्यलुनाच्छरैः ॥ ३ ॥ सैरंध्रींसासमाहूयनूपुरौप्रददौनिजौ ॥ ततःपदंपदेकृत्वादुकूलेऽपिविशंकिता ॥४ ॥ हंसी-
वसायथाहंसंययौदृष्टस्तुरंगमः॥ चरन्दूर्वांकुराञ्छयामाञ्छयामयासनमस्कृतः ॥५ ॥ ममप्राणान्प्रियेसक्तान्माशब्देनावियोजय ॥ इतिब्रु-
वंती शनकैःप्राप्ताकुंडलिनंजनम् ॥६॥ पतिवत्तंहिविषयादत्तदृष्टिरवैक्षत ॥ ततोददर्शरुचिरंपत्रंकंचुकनिःसृतम् ॥७॥ गृहीत्वातत्करे-
णाशुमुद्रामुन्मुच्यविस्मिता ॥ वाचयामासतत्पत्रंपितुरत्यन्तहर्षिता ॥८॥ स्वस्तिश्रीरस्तुमदनवत्कुंकारणमीदृशम् ॥ चंद्रहासोहितो-
ऽतीवममायंसंपदांप्रभुः ॥ ९ ॥ ज्ञातव्योनात्रसंदेहःपुत्र कार्यंत्वयेदृशम् ॥ मारूपंमावयोद्राक्षीःकुलंशीलंपराक्रमम् ॥ १० ॥ विद्यांबलं
विलंबंमामित्रस्यास्यकुरुध्रुवम् ॥ विषमस्मैप्रदातव्यंत्वयामदनशत्रवे ॥ ११ ॥ पार्वतीशमितिध्यात्वाकृतार्थाःस्यामयद्वयम् ॥ दध्यौ
साविषयापश्चादभिप्रायंविवृण्वती ॥ १२॥ संपदांमेप्रभुर्नित्यंहितोमदनसन्निभः ॥ एवमादिमयापत्रेरुचिरंवीक्ष्यतेयथा ॥ १३ ॥ वरं
मनोरमंवीक्ष्यमद्रूपंहर्षनिर्भरः ॥ विषमस्मैप्रदातव्यमत्रचस्खालमेपिता ॥ १४ ॥ पितुर्वैपत्रमालोक्यमदनोऽपिहनिष्यति ॥ कनिष्ठि-
कानखेनाथतीक्ष्णेनादायसुन्दरी ॥ १५ ॥ रसालद्रुमनिर्यासंलिलेखविषयातदा ॥ विषयास्मैप्रदातव्येत्येवंवर्णान्समालिखत् ॥ १६ ॥
पत्रंरसालनिर्यासक्तमुद्रंविधायसा ॥ कंचुकाभ्यंतरेन्यस्यविषयाऽगान्निवेशनम् ॥ १७ ॥ पुनःपुनश्चपश्यन्तीपृष्ठतः प्राणवल्लभम् ॥
ततोदृष्ट्वाव्रजंतीसासखीभिर्विषयातदा ॥१८॥ सख्यऊचुः ॥ कस्माद्विलंबितंभद्रेकस्माद्धर्षोमहांस्त्वयि ॥ कस्माद्वैवीक्ष्यतेपृष्ठेकाचिद्-
दृष्टोनृकेसरी ॥ १९ ॥ सिंहोदृष्टःकथंत्यक्तःसुप्तोनूनंत्वयेक्षितः ॥ मन्येतदीयंसर्वस्वंमुष्णासित्वंनिगूहसे ॥ २० ॥ क्रीडन्त्योहास्य-
वचनैःसर्वाःस्वंस्वंगृहंययुः ॥ प्रहस्यविषयाकन्याशुश्रावपुटभेदने ॥ २१ ॥ विवाहोत्सवकार्याणांपणवानांतुनिःस्वनम् ॥ गायंतीनांपु-
रंध्रीणांसंगीतध्वनिमिश्रितम् ॥ २२ ॥ सूर्यंदृग्भ्यांप्रपश्यंतीप्रार्थयंतीपतिंप्रियम् ॥ विषयागृहमागत्यदृष्टासाप्रियदर्शनात् ॥ २३ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

सप्तभूमिकमास्थायमंदिरंसाव्यलोकयत् ॥ चन्द्रहासोऽपिसायाह्नेप्रबुद्धःसिंहविक्रमः ॥ २४ ॥ प्रक्षालितास्यः कृतवक्त्रशुद्धिः पल्याण-
युक्तंहयमारुरोह ॥ चतुर्भिरेवानुगतःस्वभृत्यैः पुरंविवेशाप्रतिमप्रभावः ॥ २५ ॥यस्मिन्पुरेधर्ममतिःसुमन्त्रीराजापरंध्यानपरःसयोगी ॥
आस्तेपरंगालवसूक्तिमुक्ताफलानिगृह्णन्निशिविचिंतयन् ॥ २६ ॥ चंद्रहासोधृष्टबुद्धिभवनंप्रापसत्वरः ॥ अवतीर्यहयात्तस्माद्द्वाःस्थंव-
चनमब्रवीत् ॥ २७ ॥ अंतःकथयरेद्वाःस्थमदनंप्रतिमेवचः ॥ श्रीमद्धृष्टमतेर्वाक्यकारकश्चन्द्रहासकः ॥ २८ ॥ प्राप्तोवचनसंदेशकथाप-
त्रधरोबहिः ॥ शिरआनम्यसद्वाःस्थःस्वामिनंमदनंययौ ॥ २९ ॥ शंसितुंचन्द्रहासंतंपार्थाकर्णयविस्मयम् ॥ सद्वाःस्थोह्यपरंद्वाःस्थं
गत्वावचनमब्रवीत् ॥ ३० ॥ चन्द्रहासमनुप्राप्तंमदनायनिवेदय ॥ द्वितीयोद्वाःस्थमागम्यतृतीयंवाक्यमब्रवीत् ॥ ३१ ॥ तृतीयस्तुचतुर्थं
चचतुर्थःपंचमंतथा ॥ पंचमश्चागमत्षष्ठंषष्ठःसप्तममाव्रजत् ॥३२॥ द्वाःस्थंविवेकनामानंमदनस्यप्रियंसदा ॥ श्रद्धायष्टिधरंषष्ठश्चन्द्रहासं
न्यवेदयत् ॥ ३३ ॥ नारदउवाच ॥ विवेकनामाद्वाःस्थोऽयंश्रद्धायष्टिंकरेदधत् ॥ प्रययौमदनायाशुचन्द्रहासंनिवेदितुम् ॥ ३४॥ सिंहा-
सनेचोपविष्टंमदनंशंकरप्रियम् ॥ददर्शदक्षिणेपार्श्वेवेदशास्त्रविदोजनान् ॥ ३५ ॥ कवीन्सदुक्तिकर्तॄंश्चवक्तॄन्कृष्णगुणान्बहून् ॥ कृष्णवे-
षनटान्कृष्णगीतनृत्यप्रगायकान् ॥ ३६ ॥ कृष्णस्यकृष्णभक्तानांबंदिनोगुणवर्णकान् ॥ वामपार्श्वेक्षत्रियांश्चकृष्णभक्तिपरायणान्
॥ ३७ ॥ नानादेशसमायातान्दूताञ्छास्त्रविशारदान्॥ चामरैर्वीज्यमानंचमदनंधृष्टबुद्धिजम् ॥ विवेकनामाद्वाःस्थस्तंनमस्कृत्यालप-
द्गिरम् ॥ ३८ ॥ विवेकउवाच ॥ केवलंतवभृत्योऽहंप्रियश्चनपितुस्तव ॥ पितुस्तेऽन्यःक्रोधनामाहिंसायष्टिधरःप्रियः ॥ ३९ ॥ सस्वा-
मिभक्तोमदनयावन्नायातितेसदः ॥ तावन्मदीयंवचनंशृणुसभ्यैःसमन्वितः ॥४०॥ यश्चित्यतेसदाशान्तैर्योगिभिर्मधुसूदनः ॥ तस्यभ-
क्तश्चन्द्रहासःप्राप्तोद्वारंमहामते ॥ ४१ ॥ अहंतवपितुर्भीतःक्रोधस्यानुचरस्यच ॥ नयामिशंसितुंकिञ्चित्प्राप्तंत्वांप्रतिनब्रुवे ॥ ४२ ॥
जनस्तवपितुःप्रेष्यःस्वयंवामांहनिष्यति ॥ इत्थंमनोरमंतस्यवचनंशास्त्रसंमतम् ॥ ४३ ॥ उत्तस्थौचसमाकर्ण्यमदनस्तैः सभाजनैः ॥
स्खलद्दुकूलाभरणःप्रांचलंचसमुत्क्षिपत् ॥ ४४ ॥ क्षणाद्ददर्शमदनश्चन्द्रहासंहरेःप्रियम् ॥ नमस्कृत्याभिलिंग्याथसभांरम्यांसमानयत्
॥ ४५ ॥ वरासनेसन्निवेश्यसम्पूज्यमदनोऽब्रवीत ॥ कच्चित्कुलिंदःकुशलीकच्चित्कुशलिनीप्रिया ॥ ४६ ॥ कच्चित्तेविषयेविप्रावेदाभ्यासं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रकुर्वंते ॥ कच्चित्क्षत्रियविट्शूद्राःपूजयंतिद्विजान्धनैः॥ ४७ ॥ कच्चित्प्रजानोपिशुनैर्बाध्यंतेदुःखदैःकरैः ॥ अपित्वंकुशलीप्राप्ताश्चिन्त-
यन्मनसाहरिम् ॥ ४८ ॥ किमत्रागमनेकार्यंतदाचक्ष्वजनप्रियम् ॥ चन्द्रहासउवाच ॥ युष्मादृशांसतांसंगाद्विपदोयांतिसंक्षयम्॥४९॥
कृष्णेतुभक्तिःसुदृढाजायतेमुक्तिदानृणाम्॥ संदेशात्तेपितुःप्राप्तःपत्रंगृहीष्ववाचय ॥ ५० ॥ एकान्तेगूढमस्त्यत्रमहत्कार्यंनवेद्मितत् ॥
करेगृहीत्वामदनःपत्रंप्रोवाचविस्मितः ॥ ५१ ॥ शृण्वन्तुनिखिलाःपत्रमेकांतेकरवाणिकिम् ॥ अथपत्रंसभामध्येवाचयिष्यामिनान्यथा
॥ ५२ ॥ शृण्वतांसर्वलोकानांवाचयामासमन्त्रिजः ॥ स्वस्त्यस्तुमदनायाशुविषयास्मैप्रदीयताम् ॥ ५३ ॥ नरूपंनकुलंशौर्यमाविद्यां
चावलोकय ॥ इतिपत्रेस्थितंवीक्ष्यहृषितोमदनोऽब्रवीत् ॥ ५४ ॥ अद्यमेपावितोवंशःपित्रासर्वेचबांधवाः ॥ मयायच्चिंत्यतेनित्यंस्वयमे-
वाभवत्तत् ॥ ५५ ॥ नारदउवाच॥ हर्म्यस्यसप्तमेपृष्ठेविषयाकाममोहिता ॥ सखीभिःसवयोभिस्तंचंद्रहासमवैक्षत ॥ ५६ ॥ ध्यायंती
मनसादेवींपार्वतींशंकरप्रियाम् ॥ भर्तारंदेहिमेदेविदाक्षायणिनमोऽस्तुते ॥ ५७ ॥ त्वत्प्रियार्थंकरिष्यामिव्रतंनभसिचागते ॥ कृष्णपक्षे
तृतीयायांरात्रौकृत्वातुपूजनम्॥ ५८ ॥ गंधैश्चविविधैर्धूपैःपक्वान्नैर्मोदकादिभिः ॥ पुष्पमंडपिकांकृत्वामूर्त्तिंचित्रमयींशुभाम् ॥ ५९ ॥
तोषयिष्यामिनक्तेनतथाजागरणेनच ॥ मदनस्यमुखाद्वाणीसत्यानिर्यातुवेदवत् ॥ ६० ॥ इतिसंचिन्तयंतींतांवयस्याकाचिदब्रवीत् ॥
मनोरथस्तेकिंजातःकिंचिंतयसिभामिनि ॥ ६१ ॥ तयाचंपकमालिन्याहसंत्यायदुदाहृतम् ॥ वक्षोभित्त्वानिर्गतौतौभक्त्याकिंतेरति-
स्मरौ ॥ ६२ ॥ प्रियंप्रार्थयपूजार्थमनयोस्तापसंक्कचित् ॥ दृष्टःसतापसः प्राणानस्मैसात्वंप्रयच्छच ॥ ६३ ॥ इत्थंसखीनांवचनेनबाला
प्रहर्षिताधोवदनालिलेख॥ भूमिंपदांगुष्ठनखेनभर्त्तुर्गुणानिवाग्र्यान्विषयातिनम्रा ॥ ६४ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीये चंद्रहासमदनसं-
भाषणंनामचतुःपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५४ ॥ छ ॥ अर्जुनउवाच ॥ अतःपरंकिमभवन्मदनोधृष्टबुद्धिजः ॥ कथंविवाहमकरोद्विषयाचं-
द्रहासयोः ॥ १ ॥ कथंचचन्दनावत्याःप्राप्तोमन्त्रीस्वकंपुरम् ॥ किमब्रवीत्समदनंतन्ममाचक्ष्वनारद ॥ २ ॥ नारदउवाच ॥ अथवि-
प्रान्समाहूयज्योतिःशास्त्रविशारदान् ॥ पप्रच्छमदनोलग्नंविषयाचन्द्रहासयोः ॥ ३ ॥ गणकास्तेब्रुवन्वाक्यंमदनंप्रातिहर्षिताः ॥ शुक्र-
जीवावधिपतीतृतीयैकादशंशुभम् ॥ ४ ॥ अनयोस्तवभाग्याच्चगोरजोध्रियतेपुनः ॥ पताकाइवकुर्वंत्यःपुच्छैरूर्ध्वमुखैःपुरम् ॥ ५ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

लक्षयित्वाऽभिधावन्त्योगावोवत्सादिदृक्षवः ॥ त्रिगुणोद्धूतयारज्ज्वाबद्धंगोष्ठेहिचातुरम् ॥ ६ ॥ पश्यभाग्योदयंवत्सवैष्णवस्यसमागमात् ॥ अद्यैवरुचिरंलग्नंसर्वदोषविवर्जितम् ॥ ७ ॥ गोधूलिकंवराहाद्यैरुदितंफलदंनृणाम् ॥ तेषामाकर्ण्यवचनंमदनोहर्षनिर्भरः ॥ ८॥ आदिदेशपुरंध्रीस्ताःपातिव्रत्योपशोभिताः ॥ स्नापयंत्वद्यविषयांचंद्रहासंपृथक्पृथक् ॥ ९ ॥ सजलैःकलशैरार्द्रपल्लवैस्तंतुभिर्युतैः ॥ परिधाप्यचवासांसिसमानयितुमर्हथ ॥ १० ॥ रक्तचन्दनवर्णाढ्योमदनस्तमुपाययौ ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठभद्रंतेचन्द्रहासमहामते ॥ ११ ॥ पतिव्रताकरधृतैःकलशैःस्नाहिवारुणैः ॥ नारदउवाच ॥ सुस्नातंचन्द्रहासंतंगृहेरम्येन्यवेशयत् ॥ १२ ॥ मदनः साधुशब्दादिमधुपर्कमचीकरत् ॥ जाययातारकाक्ष्याचपादप्रक्षालनंकृतम् ॥ १३ ॥ तंचंद्रहासंरमणीयवेषमंतर्गृहेसोऽप्यनयत्स्मराह्वः ॥ स्वांकन्यकांतांविषयामथांतराचित्रांपटींमंत्रयुतैरधारयत् ॥१४॥ पप्रच्छगोत्रंमदनस्तदीयंपितुःपितुस्तत्पितुराशुनाम ॥ सचन्द्रहासोऽप्यवदत्स्वगोत्रंहरिःस्वयंमेजनकःसएव ॥ १५ ॥ पितामहःसप्रपितामहश्चहरेर्नचान्योऽस्तिसुहृद्द्वितीयः ॥ ऋतेकुलिंदाच्चगुरोर्मदीयादाधारशक्तेर्नचतस्यपत्न्याः ॥ १६ ॥ तच्चन्द्रहासीयमनन्यभावंवचोनिशम्यार्थपतिःस्वकामात् ॥ स्वसारमुच्चैःप्रददाद्द्विरास्मैलक्ष्मीपतिस्तृप्तिमुपैतुदानात् ॥ १७ ॥ बद्धांजलीकुंकुमचर्चितांगौतौदंपतीप्रापतुराशुवेदिम् ॥ हुताशनंतर्पितमाज्यपूरैःपरीयतुःसप्तपदान्ययाताम्॥१८॥ द्विजान्नमश्चक्रतुराशिषस्ताःस्वीचक्रतुःकांतिमवापतुस्तौ ॥ पतिव्रतानांतिलकानिभालेसंदध्रतुःपत्रफलानिपाणौ ॥ १९ ॥ ततोऽसौमदनोहृष्टःप्रददौमंडनंबहु ॥ गावश्चघटदोहिन्योमहिष्यःक्षीरसिन्धवः ॥ २० ॥ मुक्ताफलानिरत्नानिस्वच्छानिविविधानिच ॥ वासांस्यगुरुकर्पूरचंदनानिचवीर्यवान् ॥ २१ ॥ दत्त्वातुमदनोदध्यौकिमस्मैदीयतेमया ॥ चंद्रहासायचात्मानमर्पयामीतिमेमतिः ॥ २२ ॥ पश्यतांसर्वलोकानांमदनोवाक्यमब्रवीत् ॥ इदंशिरःसरोजंचकालायास्मैगमिष्यते ॥२३॥ यदाकदाचिद्दास्यामिक्रीडनार्थंकरांबुजे ॥ यथायंचंद्रहासोमेजामाताविषयान्वितः ॥२४॥ पुत्रपौत्रैःपरिवृताश्चिरकालंप्रशास्त्विमाम् ॥ तथाभूयाच्चमेपुण्याद्विष्णोराराधनात्मकात्॥ नानालंकरणैर्वस्त्रैःपूजयित्वाथगालवम् ॥ २५॥ मदनःप्रत्युवाचाथद्विजानन्यांश्चयाचकान् ॥ प्रातःसर्वैरलंकार्यंगृहंपूज्यतमैर्मम॥२६॥ यथाशक्त्याकिंकरोऽहंपूजयिष्यामिचाखिलान् ॥ तान्विसृज्यद्विजान्सर्वांश्चंद्रहासमभोजयत ॥ २७ ॥ विषयासहितंकामोबुभुजेस्व-

जनान्वितः ॥ सुष्वापमदनःकिंचिद्व्राह्मेजातेसमुत्थितः ॥ २८ ॥ कृत्वात्मचिंतनंपश्चाददिदेशवचोहरान् ॥ मंडपंरचयंत्वेकेचित्रयं-
त्वद्यमंदिरम् ॥२९॥ संमार्जयन्तुकेचिच्चचन्दनोदकसेचनैः ॥ उच्चैःक्रियंतांविपुलाःपताकादंडमंडिताः ॥ ३० ॥ नारदउवाच ॥ तैस्त-
दाकारिवीभत्सोसेवकैरथनिर्मलाः ॥ विशःकुर्वन्समुदितोविनतातनयो विपात् ॥३१॥कथयन्निवलोकानांस्वामिनंसमुपागतम् ॥ उत्थी-
यन्तांतुभोलोकाः क्रियतांवैदिकोविधिः ॥ ३२ ॥ उदयाचलकूटस्थोरविःसन्निहितोऽभवत् ॥ चंद्रहासःसमालोक्यज्ञात्वासम्यगथोज्ज्व-
लम् ॥ ३३ ॥ रात्रिजंप्राणिनांचित्तमोहध्वांतमपोथयत् ॥ विषयाचन्द्रहासौतौस्नापितौविमलैर्जलैः ॥ ३४ ॥ हरिद्राचंपकस्नेहैरुद्वर्त्य
चपुरंध्रिभिः ॥ परिधाप्यचवासांसिमुकुटाभ्यामलंकृतौ ॥ ३५ ॥ तौदंपतीततोवेदीमागतौस्त्रीपुरस्कृतौ ॥ कृतस्वस्त्ययनौविप्रैरुपवि-
ष्टौवरासने ॥ ३६ ॥ अथप्राताद्विजाःपूज्यावेदशास्त्रविशारदाः ॥ नराश्वगजदेहानांसम्यग्रक्षाचिकित्सकाः ॥ ३७ ॥ मागधानर्त्तकागी-
तशिक्षकावंशधारिणः ॥ मृदंगवादकावेश्याशैलूषाजलचित्रकाः ॥ ३८ ॥ ऊर्ध्ववंशंसमारुह्ययेक्रीडंतिनराःक्षितौ ॥ मुखाद्वह्नेर्महाज्वा-
लामुत्सृजंतितथाचये ॥ ३९ ॥ ढक्काडमरुजीवाश्चकिन्नरामधुरस्वराः ॥ सूतायेचपुराणस्थानुच्चरन्तिनृपान्सदा ॥ ४० ॥ प्रेतलोकग-
ताञ्छूरान्वर्णयंतिचमागधाः ॥ वर्तमानान्नृपान्सम्यग्येतुसंग्रामकारिणः ॥ ४१ ॥ वर्णयंतिप्रबंधैर्येबंदिनस्तेसमाययुः ॥ नानाबंधेषुकुश-
लामल्लास्तेब्रह्मचारिणः ॥ ४२ ॥ एवंनानाविधैर्लोकैःसंकीर्णंतस्यमंदिरम् ॥ मदनस्याभवत्पार्थतृष्णैकानसमागता ॥ ४३ ॥ अन्येसर्व-
जनाःप्राप्तालाभकौतुकवीक्षया ॥ तेभ्योरत्नानिवासांसिकाञ्चनंप्रददौबहु ॥ ४४ ॥ अनुक्रमात्समदनोविनयाढ्यैर्वचोऽमृतैः ॥ सुहृत्सं-
बंधिनःसर्वांस्तोषयामासभारत ॥ ४५ ॥ हृष्टपुष्टजनाकीर्णंतदभूत्कौन्तलंपुरम् ॥ वैष्णवागमनात्पार्थविष्णुभक्तेःफलंशृणु ॥ ४६ ॥
अकैतवंहृषीकेशंध्यायंतिमनसासदा ॥ तेषांविघ्नगणाःपार्थकिंकरिष्यंतिनिर्बलाः ॥ ४७ ॥ विषमस्मैप्रदातव्यमितिहेतोश्चमंत्रिणा ॥
प्रेरितश्चंद्रहासोऽयंविषयांप्रापकन्यकाम् ॥४८॥ भूमौपरवशोजंतुरभिमानीभवेद्वृथा ॥ हठाद्यःकुरुतेजंतुस्तन्नसिध्यतिकर्हिचित् ॥४९॥
विवाहस्त्वभवज्जिष्णोविषयाचंद्रहासयोः ॥ अतःपरंयदभवत्तदाकर्णयनिश्चलः ॥ अभक्तिभक्तयोर्माहात्म्यंपुंसांविस्मयकारकम् ॥५०॥
इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेचंद्रहासविवाहोनामपंचपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५५ ॥ छ ॥ नारदउवाच ॥ तस्यांतुचन्दनावत्यांकुलिंदं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निगडैर्दृढैः ॥ धृष्टबुद्धिर्बबंधासौदंडयामासताःप्रजाः ॥ १ ॥ कंठेबद्धाशिलांतोयोनेमिज्यार्थमयाचत ॥ ज्वलदग्नेरुपरिताःप्रजादग्धेऽर्थ-
लिप्सया ॥ २॥ अतूतुदत्समांसानिशस्त्रैश्चपुरवासिनाम् ॥ अपाययच्चूर्णतोयंनासारंध्रेणकांश्चन ॥ ३ ॥ दंडयित्वाप्रजाश्चैवंधृष्टबुद्धि-
रथाब्रवीत् ॥ कुलिंदत्वंहिरेमूढमांनजानासिदारुणम् ॥ ४ ॥ चन्द्रहासाश्रयेणत्वंगर्वितोऽसिधनागमात् ॥ द्रव्यंतत्प्रेषितंमह्यंतेनसार्धं
भवान्कथम् ॥ ५ ॥ नागतोऽसिविमूढात्मन्सेवकाःप्रेषितास्त्वया ॥ तेऽपिमत्तामयादत्तमन्नमादन्नबालिशाः ॥ ६ ॥ सांप्रतंत्वंव्रतंदानं
करोपिधनगर्वतः ॥ मदीयंनाशितंद्रव्यंनिश्चलंतुत्वयाव्ययात् ॥७॥ आशैशवात्कदाचिन्मेनास्यांपुरिशिवालयम् ॥ विष्णवालयंतडा-
गानिवापीकूपमठाःप्रपाः ॥ ८ ॥ ब्राह्मणानांगृहाश्चेहपुराणपठनंतथा ॥ नवभूवुरिदानींतुसर्वतस्तन्मयीपुरी ॥ ९ ॥ कृतात्वयामदीये
नवित्तेननिखिलेनच ॥ कुत्रवेश्मविदःसंतिकुत्रतेशिल्पिनोगताः ॥ १० ॥ यैर्भक्षितंमदीयंतद्वसुसर्वंदुरात्मभिः ॥ क्वगताब्राह्मणास्तेवै
सर्वेपुर्यधिकारिणः ॥ ११ ॥ इत्थंनिर्भर्त्सयामासकुलिंदंधृष्टधीस्तदा ॥ लोभमाहूयसचिवंसेवकंवाक्यमब्रवीत् ॥ १२ ॥ तृष्णयाजा-
ययासार्धंत्राहीमांचंदनावतीम् ॥ इतिसंदिश्यतंपश्चाद्ययौकौंतलकंपुरम् ॥ १३ ॥ हर्षेणमहतायुक्तआदायविपुलंधनम् ॥ पुत्रंमनसिसं-
चिंत्यचंद्रहासंतथैवच ॥ १४ ॥ मदीयोमदनःपुत्रोविषंतस्मैप्रदास्यति ॥ तृतीयो दिवसोह्यद्यचंद्रहासेगतेसति ॥ १५ ॥ एकेनावाप
नगरंद्वितीयेवासरेरिपुः ॥ प्रातोनूनंसमदनःसायाह्नेतत्करिष्यति ॥ १६ ॥ यामेनैकेनयास्यामिकृतकार्यःपुरंप्रति ॥ इतिसंचिन्त्यमन-
साशिबिकामारुरोहसः ॥ १७ ॥ ऊढांचत्रिशतैःपुंभिर्मत्स्यभुग्भिर्महाबलैः ॥ पार्थगच्छन्धृष्टबुद्धिःपापात्मादंडमाददे ॥ १८ ॥ वैण-
वंग्रंथिलंदीर्घंताडयामासधीवरान् ॥ शीघ्रंगच्छतरेदुष्टाधीवरामत्स्यभक्षकाः ॥ १९ ॥ तेऽब्रुवन्नपगच्छामोमंत्रिञ्छीघ्रतरंप्रभो ॥
माताडयभृशंदंडप्रहारैर्गच्छतोहिनः ॥ २० ॥ नहुषस्यकुलेजातोभवान्किनमुनीश्वराः ॥ वयंस्मभूपमन्युत्वाद्द्रोगिराजंनकुर्महे ॥ २१ ॥
सुवातेपोतवज्जग्मुर्धीवराढीवराश्चते ॥ उपर्युपरिडीयन्तेकाकाःस्माशिबिकांहठात् ॥२२॥ चंच्वाभिघातंकुर्वंतिपक्षतुंडनखैश्चतम् ॥ एवं
पार्थाभवत्तत्रविद्धिपापस्यचेष्टितम् ॥२३॥ तावत्पुरःप्रादुरभूद्दिशालःफणाभिराकाशमिवालिहन्वै ॥ पुच्छंनिवेश्याक्षितिपृष्ठएवप्रोवाच
सर्पोनृगिराविषाढ्यः ॥२४॥ त्वदीयसौवर्णघटेषुनित्यंवसामिरक्षंस्तवसूनुनातत ॥ स्थानंमदीयंकिलनाशितंहिगच्छामितेस्वस्तिअलं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

विषादात् ॥ २५ ॥ इत्येवमुक्त्वावचनंसर्पःपातालमाविशत् ॥ विसिस्मायसमूढात्मानाजानाद्गूढपाद्वचः ॥ २६ ॥ धृष्टबुद्धिःपुनर्दं-
डप्रहारैर्धीवरान्दृढम् ॥ उत्तिष्ठंश्चर्वयन्नोष्ठौदंतैर्दंतांश्चपीडयन् ॥ २७ ॥ युष्माकंचरणान्ग्रामंगत्वाछेत्स्यामिमाचिरम् ॥ इत्थंसपीडय-
न्प्राप्तोधीवरान्कौन्तलंपुरम् ॥ २८ ॥ यामेनैकेनशुश्रावधृष्टधीस्तूर्यनिःस्वनम् ॥ चिंतयामासमनसाकार्यंपुत्रेणतत्कृतम् ॥ २९ ॥
नारदउवाच ॥ तस्माद्विमानादवरुह्यमूढःपदातिरेकःप्रययौपुरस्तात् ॥ ददर्शसूतानथमागधान्बहून्स्वलंकृतान्बंदिनएववस्त्रैः ॥ ३० ॥
वंदिनऊचुः ॥ आगच्छशीघ्रंधृष्टबुद्धेसुतेनकृतंकार्यंसूरिणातत्तुसर्वम् ॥ ब्रह्मायुस्तेचन्द्रहासस्यभूयात्तथासूनोर्मदनस्यातिदातुः ॥ ३१ ॥
धृष्टबुद्धिरुवाच ॥ आःपापरेबंदिनश्चन्द्रहासःकोऽसौदूरात्सर्पतहन्मिदंडैः ॥ इत्यूचिवान्धृष्टबुद्धिःपुरस्तात्पूज्यान्विप्रान्पूजितांश्चंदनेन
॥ ३२ ॥ नानाक्षौमैर्भूषितान्भूषणैश्चगृहान्स्वीयानागतानन्वपश्यत् ॥ ३३ ॥ विप्राऊचुः ॥ भूयादेवंस्वास्तितेधृष्टबुद्धेकुतोलब्धश्चन्द्र-
हासोवरोऽयम् ॥ भाग्योदयस्तवरम्योविभातियेनेदृशीकीर्तिरापूर्यतेते ॥ ३४ ॥ निशम्यतेषांवचनंदुरात्माजज्वालमंत्रीकिलवाडवो-
ऽब्धौ॥दंडंसमुद्यम्यकुतःपुरस्ताद्गमिष्यथेत्यादिजजल्पविप्रान् ॥ ३५ ॥ विप्राःपलायंतिविसृज्यवासःकृष्णाजिनंतेतुततःस्खलंतः ॥
विमुक्तकेशाःस्खलदुत्तरीयायज्ञोपवीताःपथिनिःश्वसंतः ॥ ३६ ॥ ततोहृष्टागायकामंत्रिणंतेप्रोचूराज्यंचन्द्रहासोविधत्ताम्॥ सतांश्चक्रे
भिन्नकपालवीणामृदङ्गढक्कानकभेरिवंशान् ॥ ३७ ॥ पश्यंश्चित्रंद्वारिवर्णैर्विचित्रंप्रायाद्द्वाराभ्यंतरंधृष्टबुद्धिः ॥ नीराजितुंचम्पकांग्यो-
ऽभिजग्मुर्दीपान्विताःकुंकुमचर्चिताश्च ॥ ३८ ॥ आहस्मताधृष्टधीरुत्सवोऽयंकस्मात्कृतःकिंचलब्धंसुतेन ॥ ऊचुर्मृगाक्ष्यस्तवसूनुं-
नाद्यलब्धोऽतिथिश्चंद्रहासःकुलस्य ॥ ३९ ॥ दुष्टोमूढोधृष्टधीराहतस्मैधनंदत्तंचन्द्रहासायतेन ॥४० ॥ स्त्रियऊचुः ॥ मैवंब्रूहिचन्द्र-
हासायतस्मैदत्ताकन्याविषयापुत्रकेण ॥ तासांवचःशल्यविभिन्नगात्रोबिभ्रच्छोणेलोचनेक्रोधयुक्तः ॥ ४१ ॥ ततःप्रायात्सप्तमद्वारमध्यं
यत्रास्तेऽयंद्वारपालोविवेकः ॥ श्रद्धायष्टिस्तंचदृष्ट्वाससारप्राप्तेक्रोधेकाविवेकस्यवार्त्ता ॥ ४२ ॥ अथापश्यद्धृष्टधीर्वेदिकायांतंचंद्रहासं
विषयांचकन्याम् ॥ बद्धांचलांचन्द्रहासांचलेनपुष्पोद्गुंफमुकुटंबिभ्रतींच ॥ ४३॥ स्वेदोमहान्वेपथुश्चास्यगात्रेप्रादुर्बभूवाप्रतिमःशुष्क-
मास्यम् ॥ क्रुद्धोदध्यौकिंकृतंमत्सुतेनयन्नापश्यद्गूढपत्रंमदीयम् ॥४४॥ जामाताथोश्वशुरंवीक्ष्यपत्न्यासहोत्थितःकुरुतेस्मप्रणामम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

यथाव्याघ्रंबालमृगोविलोक्यतथाचामुंनाभ्यनन्दद्विरापि ॥ ४५ ॥ अथमदनमुपागतंप्रणम्रंचरणयुगेवदतिस्मधृष्टबुद्धिः ॥ वदसुत
किमकारिरेदुरात्मन्ममचमनोनहितोषमाजगाम ॥ ४६ ॥ आहस्मतं मदनस्तातपत्रंविलोक्याहंदत्तवान्स्वांस्वसारम् ॥ वरायास्मै
चन्द्रहासायधेनूर्वासोहिरण्यंमहिषीःकोटिशोऽद्य ॥ ४७ ॥ कस्मात्तातः क्रुध्यतिमांविलोक्यकोशागारंपश्यरिक्तंकृतंतत् ॥ नानादे-
शादागतेभ्योद्विजेभ्योदत्तंद्रव्यंयाचकेभ्योऽखिलेभ्यः ॥४८॥ नारदउवाच ॥ आःपापेयोधूनयन्स्वंकपालंहस्तेहस्तंपेषयन्निःश्वसन्सः॥
प्रोवाचेदंधृष्टधीर्याहिघोरंवनंभिक्षामटकृष्णाजिनीत्वम् ॥ ४९ ॥ मदन उवाच ॥ नैतच्चित्रंतात रामोवनंकिंपितुर्वाक्यान्निरगात्पुण्य-
कीर्तिः ॥ तथावनंतववाक्यात्प्रयास्येपरंन्यूनंकिंकृतंमेविवाहे ॥ ५० ॥ नाहूतोयंदेशपालःकुलिन्दः पत्नीतदीयाकिंकरोम्यल्पकाले ॥
समायातस्तत्सुतोलेखिपत्रंशीघ्रंबलंनमुहूर्तस्त्वथेत्थम् ॥ ५१ ॥ किंवाधुनायामिकुलिन्दमेकःसमाहूयात्रानयिष्येनमस्ये ॥ न्यूनंनान्य-
द्विषयायाविवाहेसर्वंदत्तावाजिनोहस्तिनश्च ॥ बाहूशिरोदायिमयावरायपूज्यायकृष्णानुचरायतात ॥ ५२ ॥ धृष्टबुद्धिरुवाच ॥ दूरं
प्रसर्पनसुखंममदर्शयाद्यपत्रंसमानयनिरीक्षयतत्रकिंस्वित् ॥ तेनाहृतंपत्रमपश्यदेषमंत्रीविधातुर्लिपिमन्वमंस्त ॥ ५३ ॥ क्षणंदध्यौसां-
त्वयामासपुत्रंसत्यंत्वदीयंकिलवीक्षितंच ॥ मयात्वसौचन्द्रहासोविसृष्टस्तथापत्रंलिखितंगूढभावम् ॥ ५४ ॥ जातोदैवाद्विषयायावि-
वाहोनाहंकर्त्तानभवान्नापरोऽपि ॥ इत्थंसमाश्वास्यसुतंदुरात्मातंचन्द्रहासंपरिपूज्यदम्भात् ॥ ५५ ॥ जातेचतुर्थेदिवसेचतुर्थीकर्म
व्यधात्कैतवाद्धृष्टबुद्धिः ॥ ततःपरंदूयमानःसराजन्कर्ताकिमत्राद्यविपक्षपक्षे ॥ ५६ ॥ कृतंमयाह्येकमहोद्वितीयमग्रेकथंकार्यममुष्य
शत्रोः ॥ इत्थंनिमग्नःसतुशोकसिंधौकर्तव्यनौकारहितेऽल्पबुद्धिः ॥५७॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेधृष्टबुद्धिसंतापोनामषट्पञ्चा-
शत्तमोऽध्यायः ॥ ५६ ॥ छ ॥ नारदउवाच ॥ धृष्टधीश्चिंतयामासविपरीतमभून्मम ॥ दत्तातुविषयाकन्यावध्यायास्मदरातये ॥ १ ॥
अतःपरंमयाकार्यंकिंकंगच्छामिबांधवम् ॥ पुत्रोऽयंमद्वशेनैववर्त्ततेमदनोऽमलः ॥ २ ॥ आभ्यांमदीयंहिकुलंपुत्राभ्यांनाशितंध्रुवम् ॥
चंद्रहासोविशेषेणनाशयिष्यतिमत्कुलम् ॥ ३ ॥ विषयाविधवाभूयात्करिष्याम्यनृतंवचः ॥ मुनीनामितिसंचिन्त्यचांडालांस्तानथाह्व-
यत् ॥४॥ एकांतेसंस्थितःपाप्मासंदिदेशशनैःशनैः ॥ चंडिकायतनंबाह्येपुराद्उपवनेशुभे ॥५॥ करवालकराःसर्वेतत्रगच्छतमौनिनः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

गूढंतस्यस्थिताः कोणद्वयेनिश्चलमानसाः ॥ ६ ॥ जातेपितृप्रसूकालेयःकश्चिदपियास्यति ॥ भवद्भिःसाहिहन्तव्योमाविचारयतध्रुवम्
॥७॥ पूर्वंयथावंचितोऽहंतथामाकुरुताधुना ॥ युष्माकंसंपदामर्धंप्रदास्येमदनांशकम् ॥ ८॥ तस्यवाक्यंसमाकर्ण्यतेऽन्त्यजाश्चंडिका-
लयम् ॥ जग्मुःप्रच्छन्नवेषाश्चतृतीयप्रहरेसति ॥९॥ धृष्टबुद्धिश्चंद्रहासंविनयाद्वाक्यमब्रवीत् ॥ चंद्रहासमहाप्राज्ञशृणुमेवचनंहितम् ॥१०॥
अस्माकंहिकुलेदेवीचंडिकापूज्यतेकिल ॥कृतोद्वाहोभवानद्यतांनमस्कुरुतारकाम् ॥११॥ सायंसंध्यांविधायाशुपुष्पाण्यादायचंदनम्॥
एकःप्रयाहितांदेवींपुरबाह्यकृतालयाम् ॥ १२ ॥ पूजितुंचनमस्कर्त्तुमित्यादिश्यकुधीःस्थितः ॥ ओमित्युक्त्वाततोवाक्यंचंद्रहासो
ह्यकैतवात् ॥ १३ ॥ ससंध्यावंदनंकृत्वागंतुकामोबभूवह ॥ अंबिकालयमेवासौचंद्रहासोमहायशाः ॥१४॥ नारदउवाच ॥ एतस्मिन्नं-
तरेपार्थराजाकौंतलपःसुधीः ॥ गालवंतंसमाहूयदेहचेष्टामथाब्रवीत् ॥१५॥ स्वामिन्गालवभूलोकेराज्यंमेकुर्वतोनहि ॥ सुखमस्तितनु-
च्छायामशिरस्कांविलोकये ॥ १६ ॥ उत्क्रांतिसमयोमेऽद्यसमायातोनसंशयः ॥ आरिष्टाध्यायमाख्याहियंश्रुत्वानिर्वृतिंलभे ॥ १७ ॥
गालवउवाच ॥ अरिष्टानिमहाराजशृणुवक्ष्यामितानिते ॥ दत्तात्रेयोह्यलर्काययान्याचख्यौमहात्मने ॥ १८ ॥ अरिष्टानिसमालोक्यमृ-
त्युंजानातियोगवित् ॥ देवमार्गेध्रुवंशुक्रंसोमच्छायामरुंधतीम् ॥ १९ ॥ योनपश्येन्नजीवेत्सनरःसंवत्सरात्परम् ॥ अरश्मिबिंबंसूर्यस्य
वह्निंचैवांशुमालिनम् ॥ २० ॥ दृष्ट्वैकादशमासाच्चनरस्तूर्ध्वंन जीवति ॥ सुवर्णवर्णान्वृक्षांश्चनवमासान्सजीवति ॥ २१ ॥ स्थूलःकृशः
कृशःस्थूलोयोऽकस्मादेवजायते ॥ प्रकृतिश्चविवर्त्तेततस्यायुश्चाष्टमासिकम् ॥ २२ ॥ खंडंयस्यपदंपार्ष्ण्योःपादस्याग्रेतथाभवेत् ॥
पांसुकर्दमयोर्मध्येसतमासान्सजीवति ॥ २३ ॥ कपोतगृध्रोलूकाश्चवायसोवापिमूर्धनि ॥ क्रव्यादोवाखगोलीनःषण्मासायुःप्रदर्शकाः ॥
हन्यतेकाकपंक्तीभिःपांसुवर्षेणयोनरः ॥२४॥ स्फुरच्चयस्यवैचर्मस्तनादूर्ध्वमुरःस्थलम् ॥ तस्यापिपंचभिर्मासैर्विद्यान्मृत्युमुपस्थितम्
॥ २५ ॥ स्वांछायांचान्यथादृष्ट्वाचतुर्मासान्सजीवति ॥ अनभ्रेविद्युतंदृष्ट्वादाक्षिणांदिशमाश्रिताम् ॥ २६ ॥ योनिशींद्रधनुर्वापिजीवितं
द्वित्रिमासिकम् ॥ घृतेतैलेऽथवादर्शेतोयेवाप्यात्मनस्तनुम् ॥ २७ ॥ यःपश्येदशिरस्कांचमासार्धंनसजीवति ॥ यस्यवास्थिसमोगंधो
गात्रेशवसमोऽपिवा ॥ २८ ॥ तस्यार्धमासिकंज्ञेयंनरस्यनृपजीवितम् ॥ यस्यवैस्नानमात्रस्यहृत्पद्मंमवशुष्यति ॥२९॥ पिबतश्चजलं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

शोषोदशाहंसोऽपिजीवति ॥ ऋक्षवानरयुग्मस्थोगायन्योदक्षिणांदिशम् ॥ ३० ॥स्वप्नेप्रयातितस्यापिमृत्युस्तत्कालमृच्छति ॥ रक्त
कृष्णांबरधरागायंतीहसतीचया ॥ ३१ ॥ दक्षिणाशांनयेन्नारीस्वप्नेसोऽपिनजीवति ॥ नग्नंक्षपणकंस्वप्नेहसमानंप्रपश्यति ॥३२॥ यएवं
तस्यचक्षिप्रंविद्यान्मृत्युमुपस्थितम् ॥ आमस्तकतलाद्यस्तुनिमग्नःपंकसागरे ॥ ३३ ॥ स्वप्नेपश्यत्यथात्मानंनरःसद्योम्रियेतसः ॥
कोशागारंरथागारंधक्षयंतंस्वकंशिरः ॥ ३४ ॥ दृष्ट्वास्वप्नेदशाहेनमृत्युरेवनसंशयः ॥ करालैर्विकटैःकृष्णैःपुरुषैरुद्यतायुधैः ॥ ३५ ॥
पाषाणैस्ताडितःस्वप्नेसद्योमृत्युमवाप्नुयात् ॥ नात्मानंपरनेत्रस्थंवीक्ष्यतेनसजीवति ॥ ३६ ॥ पिधायकर्णौनिर्घोषंनशृणोत्यात्मसं-
भवम् ॥ स्वभाववैपरीत्येनवर्ततेनसजीवति ॥३७॥ देवान्नार्चयतेविप्रान्गुरून्वृद्धांश्चनिंदति ॥ मातापित्रोरसत्कारंजामातॄणांकरोतियः
॥ ३८ ॥ योगिनांज्ञानविदुषामन्येषांचमहात्मनाम् ॥ प्राप्तकालःसपुरुषोनतुजीवतिवैक्षणम् ॥ ३९ ॥ योगिनासततंयत्नादरिष्टा-
न्यवनीपते ॥ विलोक्यस्वासनेस्थित्वाध्यातव्यंपरमंपदम् ॥ ४० ॥ सारभूतमुपासीतज्ञानंयत्कार्यसाधनम् ॥ इदंज्ञेयमिदंज्ञेयमितिय-
स्तृषितश्चरेत् ॥ ४१ ॥ अपिकल्पसहस्रायुर्नसज्ज्ञानमवाप्नुयात् ॥ त्यक्तसंगोनिराहारोजितक्रोधोजितेन्द्रियः ॥ ४२ ॥ विषयेभ्यो
निवर्त्याशुमनोध्यानेनिवेशयेत् ॥ नारदउवाच ॥ योगसारंसमाकर्ण्यगालवान्मुनिपुंगवात् ॥ ४३ ॥ राज्यंत्यक्तुमनाःसोऽथजीर्णां त्वच-
मिवोरगः ॥ तत्रोपविष्टंमदनंसमाहूयेदमब्रवीत् ॥ ४४ ॥ राजाकौंतलपस्तस्यकर्णेजामातरंस्वकम् ॥ समानयाशुमदनकारिष्येह्यात्म-
नोहितम् ॥ ४५ ॥ बाढमित्यालपित्वासप्रायाज्जामातरंप्रति ॥ सूर्येजपाप्रसूनाभेह्यस्तंगिरिमुपाश्रिते ॥ ४६ ॥ ददर्शचंद्रहासंतंकृत-
संध्याविधिंशुचिम् ॥ पुष्पकर्पूरकस्तूरीचंदनांबरधारिणम् ॥ ४७ ॥ हरिद्राकुंकुमोन्मर्दगौरांगंमुकुटावृतम् ॥ एकाकिनंसमायांतं
पथिदृष्ट्वाऽब्रवीत्स्मरः ॥ ४८ ॥ अयित्वं चंद्रहासाशुकुतोव्रजसितद्वद ॥ चंद्रहासोऽब्रवीद्वाक्यंपित्राहंप्रेरितस्तव ॥ ४९ ॥ चंडिकांच
नमस्कर्तुंमहिषघ्नींबहिःस्थिताम् ॥ वारयामास मदनस्त्वंयाहिनृपमंदिरम् ॥ ५० ॥ देहिचंदनपुष्पाणित्वंनृपंत्वरितंव्रज ॥ इत्युक्त्वा
पुष्पमालाढ्यंपात्रमाच्छिद्यतत्करात् ॥ ५१ ॥ ययौसमदनश्चैकश्चंडिकाभवनंतदा ॥ अवतीर्यहयात्तस्मात्सेवकान्विनिवार्यच ॥५२॥
व्रतभंगभयात्पार्थच्छत्रचामरवर्जितः ॥ चंद्रहासस्तमारुह्यवाजिनंचप्रयत्नतः ॥ ५३ ॥ तैरेवसेवकैःसार्धंछत्रचामरवीजितः ॥ प्राप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कौन्तलपंवेगान्नमस्कृत्यपुरःस्थितः ॥ ५४ ॥ चंद्रहासंसमालोक्यराजाकौंतलपोऽब्रवीत् ॥ स्वामिन्गालवयास्यामिवनंत्यक्त्वापारि-
च्छदम् ॥ ५५ ॥ सर्वसंगपरित्यागंपात्रेकुर्वेऽद्यवैष्णवे ॥ ओमित्युक्तःसमुनिनाददौचंपकमालिनीम् ॥ ५६ ॥ चंद्रहासायनिखिलंराज्यं
प्रादादवाङ्मुखः ॥ परित्यज्यवस्त्राणिनग्नऊर्द्ध्वभुजोनृपः ॥ ५७ ॥ वनंजगामसंत्यक्त्वासमलोष्टाश्मकांचनः ॥ प्राप्ययोगर्द्धिमतुलां
परांनिर्वाणलक्षणाम् ॥ ५८॥ पश्यंस्तुच्छमिमंसर्वंसदेवासुरमानुषम् ॥ पाशैर्गुणमयैर्बद्धंबध्यमानंच नित्यशः ॥ ५९ ॥ पुत्रस्वभ्रातृ-
पौत्रादिस्वपारक्यादिभावितैः ॥ आकृष्यमाणंकरणैर्दुःखार्तंभिन्नदर्शनम् ॥६०॥ अज्ञानपंकगर्तस्थमनुबुद्ध्वामहीपतिः ॥ आत्मानं
चसमुत्तीर्णंगाथामेतामगायत ॥ ६१ ॥ अहोकष्टंयदस्माभिःपूर्वंराज्यमनुष्ठितम् ॥ अपिपश्चान्मयाज्ञातं योगान्नास्तिपरंसुखम् ॥६२॥
नारदउवाच ॥ इत्थंसंसारपाशेभ्योमुक्तःकौंतलपोनृपः ॥ सिंहासनेचंद्रहासंगालवःसोऽभ्यषेचयत् ॥ ६३ ॥ गांधर्वेणविवाहेनतदाचं-
पकमालिनीम् ॥ परिणिन्येचन्द्रहासःसूर्येऽस्तंयातिपाटले ॥ ६४ ॥ नारदउवाच ॥ पुष्पाणिचसमादायगच्छन् समदनःपथि ॥
ददर्शयुध्यत्पुरतोबिडालद्वयमातुरम् ॥ ६५ ॥ हस्ताच्चंदनपुष्पाणांपात्रंभूमावथापतत् ॥ रुधिरंप्रस्रवन्नेत्रान्मदनस्यमुखात्तथा ॥६६॥
उलूकःसचवैमूर्ध्निस्थितवान्भीमानिःस्वनः ॥ तथाप्यगणयन्पार्थमदनोवाक्यमब्रवीत् ॥ ६७ ॥ अपिस्वस्तिभवेत्तस्मैचंद्रहासायधी-
मते ॥ वैष्णवायचधीरायजामात्रेममसांप्रतम् ॥ ६८ ॥ इत्येवंचिंतयन्प्रापमदनश्चंडिकालयम् ॥ ६९ ॥ अवाङ्मुखःसन्सविवेशधी-
मान्कपाटयुग्मंप्रहरन्करेण ॥ शब्दंसमाकर्ण्यचतेपशुघ्नाःशस्त्राणियत्नाद्जगृहुःप्रमत्ताः ॥ ७० ॥ कर्णेलगित्वाशनकैरवोचन्द्विजघ्नधे-
नुघ्नशिशुघ्नकाश्चित् ॥ प्राप्तोमुमूर्षुस्तदिहात्रजंतुःस्वनामवैयर्थ्यमहोनकार्यम् ॥ ७१ ॥ नलंघनीयःकुलधर्मएषनीतिस्ततोहिंस्युरमुं
चशूलः ॥ अथप्रविष्टंमदनंसुवेषंदक्षं पितुर्वाक्यकरंपशुघ्नाः ॥ ७२ ॥ शूलैश्चखड्गैर्निशितैश्चपट्टिशैर्जघ्नुस्तदाप्राहसुतःसुमंत्रिणः ॥
हेचंडिकेवैष्णविनोलुलायोदैत्योनिशुंभोऽपिनशुंभएव ॥ नरक्तबीजोऽहमिहागतस्त्वांकस्माच्चशूलैरभिहंसिमातः ॥७३॥ नप्रार्थयाम्य-
द्यचजीवितार्थंत्वंसाक्षिणीमेवचनस्यभूयाः ॥ यच्चंद्रहासार्थमभाणिबाहूशिरःप्रदास्येग्रनृणोऽहमासम् ॥ ७४ ॥ इत्यूचिवान्मंत्रिपुत्रस्त-
दानींजहौप्राणानुच्चरन्माधवेति ॥ चांडालास्तेप्रस्फुरद्वाक्यभीताजग्मुस्तेवैको हतोऽस्माभिरेव ॥७५॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीये

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कुंतलपुरराज्यप्राप्तिर्नामसप्तपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५७ ॥ छ ॥ नारदउवाच ॥ राज्यंलब्ध्वाचंद्रहासःपत्नीं चंपकमालिनीम् ॥ शुभे
गजेतयासार्धमारुरोहनिशागमे ॥ १ ॥ नमस्कर्तुंधृष्टबुद्धिंमृदंगध्वनिशोभितः ॥ आजगामत्वरायुक्तोदिदृक्षुःश्वशुरंनृप ॥ २ ॥ शंसं-
तिस्मवचस्तस्मैमंत्रिणेचवचोहराः ॥ मन्त्रिन्समागतंपश्यचंद्रहासंनृपंनवम् ॥३॥ जामातरंतवविभोराज्ञःकौंतलपस्यच ॥ तेषांवचन-
माकर्ण्यक्रोधान्मन्त्रीवचोऽब्रवीत् ॥ ४ ॥ युष्माकंरसनांछेत्स्येमूलमारभ्यपापिनाम् ॥ कोऽन्यःकौंतलपाद्राजाभविष्यतिधरातले॥५॥
वचोहराब्रुवंतिस्मस्वामिन्दृष्ट्यावलोकय ॥ तावत्प्राप्तश्चंद्रहासोजाययासहितःपुरः ॥ ६ ॥ ददर्शधृष्टबुद्धिस्तंनेत्रेस्वेपरिमार्जयन् ॥
उताहोस्वित्सुतःप्राप्तोमदनोऽयंभविष्यति ॥७॥ पुरतोविद्यतेकन्यायथाचंपकमालिनी ॥ उवाचोच्चैस्तदामंत्रीरेरेमदनकिंकृतम् ॥८॥
इतिचिंतयतस्तस्यचंद्रहासःपुरःस्थितः ॥ अवतीर्यगजात्तस्मात्पादौजग्राहमंत्रिणः ॥ ९ ॥ चुचुकेधृष्टबुद्धिस्तंदधारनभवान्गतः ॥
चंडिकाभवनंरम्यंगोत्रस्थितिविनाशकृत् ॥१०॥ चंद्रहासउवाच ॥ यावद्गच्छाम्यहंस्वामिन्पुष्पचन्दनपात्रभृत् ॥ तावत्कौंतलपादेश-
कारकोमदनश्चमाम् ॥ ११ ॥ वारयामासपश्चाच्च स्वयंदेवींजगामसः ॥ तत्तस्यवचनंश्रुत्वाकठोरंमर्मभेदिच ॥ १२ ॥ ऊर्ध्वबाहुर्मुक्त-
केशोमंत्रीसविलपन्ययौ ॥ परार्थंयोऽवटंकर्तातस्मिन् सपततिध्रुवम् ॥ १३ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनप्राणिनांहितमाचरेत् ॥ उत्तिष्ठन्नि-
पतन्भूमौध्वांतेघोरेस्थितःपथि ॥ १४ ॥ धृष्टबुद्धिर्जगामाशुपश्यन्प्रेतस्थलींबहिः ॥ प्रज्वलंतिचितायत्रभस्मवातेननीयते ॥ १५ ॥
तंदृष्ट्वाभूतवेतालकंकालावाक्यमब्रुवन् ॥ अस्मत्तोऽभ्यधिकःकोऽपिसमायातिचपश्यताम् ॥ १६ ॥ तथापरोऽब्रवीत्प्रेतःकोऽस्मत्तो-
ऽभ्यधिकोभवेत् ॥मयाप्रेष्येणयुष्माकंघातितं ब्राह्मणत्रयम् ॥ १७॥ विश्वासधनहर्त्तारंपरनिंदापरायणम् ॥ विद्धिमांसर्वदाभूतजंतुघ्नं
भयदंसताम् ॥ १८॥ तथाब्राह्मणहंतारंभ्रातरंमेऽद्य पश्यत ॥ ममपुत्रादभ्यधिकस्तस्मात्पथिकघातकात् ॥ १९ ॥ तावद्ब्रह्मग्रहस्त्वे-
कःप्रहसन्वाक्यमब्रवीत् ॥अधिकस्तेसुतोभ्रातात्वं ततोब्रह्मघातकी ॥ २० ॥ अयमायातिचान्योऽस्तित्वादृशोनचमादृशः ॥ तस्मा-
त्पलायनंकार्यंयुष्माभिर्नचदर्शनम् ॥ २१॥ कर्तव्यं तस्यपापस्यदुष्टस्यातिविरोधिनः ॥ मित्रद्रोहीकृतघ्नोऽयंविश्वासस्यैवघातकः
॥ २२ ॥ अयमायातिपापिष्ठस्तस्माद्दूरंपलायते ॥ इत्यालोच्यपलायन्तेतंदृष्ट्वाभूतभैरवाः ॥ २३ ॥ धृष्टधीःपुत्रशोकार्तश्चिताकाष्ठा-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

निसंदधत् ॥ ज्वलंतिपाणौप्रययौचंडिकाभवनं प्रति ॥ २४ ॥ ददर्शपुत्रंमदनंखड्गशूलविदारितम् ॥ चंडिकापुरतोनूनंपशुंद्वात्रिंशता-
गुणैः ॥ २५ ॥ अन्वितंतंसुचारित्रंयोगिनांतपतांवरम् ॥ ज्ञातार्थसमयं शांतंमनोवाक्कायदंडकम् ॥ २६ ॥ विभिन्नकलशंदिव्यंप्रासाद-
मिवभूतले ॥ काश्मीरमिवसंभिन्नंलिंगंपाखंडिभिर्नरैः ॥ २७ ॥ दृष्ट्वातं मदनंपुत्रंतथाच्छिन्नमनोरथः ॥ स्वकीयस्यैववंशस्यच्छिन्नंमूलं
सधृष्टधीः ॥ २८ ॥ परित्यज्यचिताकाष्ठंपश्यन्ससुतमातुरः ॥ आलिलिंग तथाभूतंसमुत्थाप्यचपाणिना ॥ २९ ॥ धृष्टबुद्धिरुवाच ॥
उत्तिष्ठोत्तिष्ठरेपुत्रचंद्रहासःसमागतः ॥ तस्मैत्वंविषयांकन्यांप्रदेहिविपुलंधनम् ॥ ३० ॥ मयात्वंकठिनैर्वाक्यैःपीडितोऽसिप्रकोपितः ॥
सांप्रतंवैष्णवद्रोहफलंप्राप्तंमयासुत ॥ ३१ ॥ वैष्णवद्रोहिणांसत्यंहृदयंतुविदीर्यते ॥ तस्मान्मदीयंहृदयंविदीर्णमधुनाभवत् ॥ ३२ ॥
अयंसमदनोयस्यरतिःकृष्णेसदास्थिता ॥ नायंशिवद्रोहकरोनयोगिजनतापनः ॥ ३३ ॥ इत्थंविलप्यबहुधाधृष्टधीःस्वाशिरस्तदा ॥
आस्फालयामासभृशंस्तंभेधातुविभूषिते ॥ ३४ ॥ सभिन्नमस्तकोभूमौस्फुटितांडमिवापतत् ॥ तस्मिन्निपतितेपार्थधृष्टबुद्धौचतत्सुते
॥ ३५ ॥ प्रभातसमयेजातेतापसःपुष्पतोयभृत् ॥ चंडिकाभवनंप्रायात्स्नात्वापितुंपूजितुंचताम् ॥३६॥ प्राविशद्भवनंदेव्याः सलिंगीपुरतो
मृतौ ॥ धृष्टधीमदनौशांतौदीपाविवददर्शह ॥ ३७ ॥ अहो स्वित्किंबभूवात्रनवराज्यफलंस्फुटम् ॥ मंत्रिपुत्रावपिहतौनृपकौंतलप्रियौ
॥ ३८ ॥ आगतश्चंद्रहासायतापसःशंसितुंतदा ॥ तापस उवाच ॥ केनापिनिहतौराजन्धृष्टधीमदनौबहिः ॥ ३९ ॥ चंडिकाभवने
रात्रौतच्छीघ्रमवधार्यताम् ॥ तस्यवाक्यंसमाकर्ण्यपद्भ्यामेवागतोनृपः ॥४०॥ चंद्रहासःसुदुःखार्त्तोदेव्याभवनमातुरः ॥ ददर्शपुरतो
देव्याःपितापुत्रौचतादृशौ ॥ ४१ ॥ चंद्रहासोऽब्रवीद्वाक्यंहेमातश्चंडिकेमयि ॥ क्रुद्धाऽसिचेन्मांगृहाणत्वयाह्येतौवृथाहतौ ॥ ४२ ॥
इत्युक्त्वापुरतोदेव्यापितापुत्रौचतादृशौ ॥ दृष्ट्वास्नात्वाशुचिर्भूत्वास्वस्तिवाच्यततोनृपः ॥ ४३ ॥ कुण्डंखनित्वारुचिरंचतुरस्रंसुल-
क्षणम् ॥ तस्मिन्पावकमारोप्यबलिदीपपुरःसरम् ॥ ४४ ॥ जुहावाज्यंतिलान्रम्यान्पायसांसितयासह ॥ स्वदेहमांसमुद्धृत्यसूक्तंजप्त्वा
जुहावसः ॥ ४५ ॥ सर्वमांसंचन्द्रहासोहुत्वापादशिरोधरान् ॥ अस्थीनिधारयञ्शीर्षंप्राहस्मजगदंबिकाम् ॥ ४६ ॥ चराचरगुरो-
र्विष्णोश्चिच्छक्तिस्त्वमुदाहृता ॥ सर्वेषांकर्मणांमातःसाक्षिणीत्वंपृथक्स्थिता ॥ ४७ ॥ अधुनाछेत्स्यखड्गेनाशिरस्तेनजगत्पतिः ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

प्रीयतांसहृषीकेशस्त्वद्रूपःकालिकेंऽबिके ॥ ४८ ॥ इत्येवमुक्त्वातं खड्गंयावत्कण्ठेदधारसः ॥ तावत्प्रादुर्बभूवैषाचंडिकाप्राहतं
नृपम् ॥ ४९ ॥ मैवमात्मवधंकार्षीरेषपाप्माकुकर्मणा ॥ पंचत्वमगमन्मंत्रीतत्सुतोऽप्यददाहृणम् ॥ ५० ॥ त्वदीयंयत्पुराप्रोक्तंविवाह-
समयेस्वसुः ॥ प्रसन्नाहंहरेर्भक्तचन्द्रहासतवाधुना ॥ वरौप्रार्थयभद्रंतेस्वेच्छयामानसौध्रुवम् ॥५१॥ चन्द्रहासउवाच ॥ हरौभक्तिः सदा
भूयान्ममजन्मनिजन्मनि ॥ वरोऽयंप्रथमोमातर्द्वितीयेनमृतौत्विमौ ॥५२॥ पितापुत्रौप्रजीवेतांजगत्पावनितेनमः॥ श्रीदेव्युवाच ॥अच-
लातेहरौभक्तिर्भविष्यतिचसात्त्विकी॥५३॥ पुत्रोऽपिभविताशूरस्तोषयिष्यतियोहरिम्॥ आशैशवाच्चरित्रंतेचन्द्रहासकलौयुगे ॥५४॥
नरानार्यश्चसततंश्रोष्यंतिपरमादरात् ॥ पठिष्यंतिचयेभक्त्याहृदिकृत्वाजनार्दनम् ॥ ५५ ॥ तेषांभक्तिर्हिसुदृढाभविष्यतिरमापतौ ॥
चन्द्रहासमहाप्राज्ञआयाहिपुरतोमम ॥ स्थिरोभवमुहूर्तार्धंपिधायनयनेस्वके ॥ ५६ ॥ नारदउवाच ॥ तथाचक्रेसनृपतिर्वैष्णवीशक्ति-
रुत्थिता ॥ खड्गशक्तिगदाब्जाद्यैरायुधैःपरिवारिता ॥ ५७ ॥ दध्रेनृपस्यशिरसिहस्तंज्ञानोपदेशकम् ॥ ततस्तावेवसोऽपश्यद्धृष्टधी-
मदनौनृप ॥ ५८ ॥ तादृग्रूपवयोवेषौयथासुप्तोत्थितौहितौ ॥ आत्मानंपूर्ववच्चातिनिर्व्रणंचन्दनार्चितम् ॥ ५९ ॥ नतांददर्शजननींजग-
दंबांहरेस्तनुम् ॥ खात्पुष्पवृष्टिंपतितांसुरमुक्तांविलोक्यच ॥ ६० ॥ नमश्चक्रेधृष्टबुद्धिंचन्द्रहासःस्मरंतथा ॥ समालिंग्यसुसंपूज्यश्वशुरं
वाक्यमब्रवीत् ॥ ६१ ॥ चन्द्रहासउवाच ॥ हरेर्मायात्वियंसर्वाकश्चजीवतिकोमृतः ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनभजामस्तमधोक्षजम् ॥६२॥
नारदउवाच ॥ एवंसवैष्णवःपार्थव्यसनेननपीडितः॥ प्रविवेशपरंताभ्यांचन्द्रहासःपरंनिजम् ॥ ६३ ॥ अर्जुनउवाच ॥ दैवात्प्रापमह-
द्राज्यंचन्द्रहासोमहामुने ॥ कलिंदेनतुपश्चाच्चदुःखितेनतुकिंकृतम् ॥६४ ॥ नारदउवाच ॥ शृणुपार्थमहाबाहोकुलिंदस्यचचेष्टितम् ॥
गतेऽथचन्द्रहासेसपीडितोधृष्टबुद्धिना ॥ ६५ ॥ विचार्यमनसादेवंहरिंबन्धविमोक्षकम् ॥ धनंतद्ब्राह्मणेभ्यस्तुदत्त्वानिर्वेदमागमत्॥६६॥
पुत्रंमेचन्द्रहासाख्यंत्वद्भक्तंत्वत्परायणम् ॥ त्वयादत्तंहृषीकेशरक्षास्मात्पापचेष्टितात् ॥ ६७ ॥ इत्युक्त्वास्वगृहेतस्मिन्सपत्नीकः
सबांधवः ॥ प्रविवेशहुताशं वैनिर्विण्णोध्यानतत्परः ॥ ६८ ॥ एतस्मिन्नंतरेलोकाधृष्टबुद्धेर्न्यवेदयन् ॥ स्वामिन्कुलिंदोनृपतिःसर्व-
दाहितकृत्तव ॥ ६९ ॥ दुःखात्सपरिवारोऽसौविशतिस्महुताशनम् ॥ इति तेषांवचःश्रुत्वाप्रेरितो हरिणाययौ ॥ ७० ॥ विचार्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मनसासम्यक्पुत्रोऽस्यनिहतोमया ॥ किमर्थंघातयाम्येनंवृद्धंधनविवर्जितम् ॥ ७१ ॥ पुत्रहीनोमृतोह्येषदैवेनहि निपातितः ॥ एवं
विमृश्यमनसाशीघ्रंगत्वान्यवारयत् ॥ ७२ ॥ माकुलिंदविषादंत्वंकुरुद्रव्यापहारजम् ॥ पुनर्दास्यामितेवित्तंदेशंचविविधंवसु ॥७३॥
इतिनानाविधैर्वाक्यैराश्वस्तःसकुलिंदकः ॥ पुत्राशांपरमांकृत्वाउत्थितःप्रणनामतम् ॥७४॥ धृष्टबुद्धिस्त्वाजगामतंनिवार्यस्वमंदिरम्॥
कुलिन्देनश्रुतंसर्वंचंद्रहासेनयत्कृतम् ॥ ७५ ॥ तच्छ्रुत्वाहर्षसंपन्नोहरिंनत्वाद्विजान्धनैः ॥ पूजयामासधर्मात्मायाचकानथसर्वशः॥७६॥
चंद्रहासोऽपितद्राज्यंलब्ध्वातानर्चयद्विजान् ॥ स्वयंतुबंधुभिःसार्धंमदनेनद्विजातिभिः ॥ ७७ ॥ आनयामासपितरंमातरंपुत्रवत्सलाम्॥
ततःकौंतलकेराज्यंचकाराब्दशतत्रयम् ॥ ७८ ॥ विषयाऽसूततनयंमकरध्वजमूर्जितम् ॥ असूतशूरं पद्माक्षंसुतंचंपकमालिनी॥७९॥
इत्थंपार्थमहाबाहोचंद्रहासःपुराशिशुः ॥ शालग्रामशिलासंगान्निस्ततारभवार्णवम् ॥ ८० ॥ तस्मात्संपूजयेन्नित्यंशालग्रामशिलांनरः॥
शालग्रामशिलाचक्रंद्वारकायाःसमुद्भवम् ॥ ८१ ॥ कलिकालेविभुःपार्थ नजहातिजनार्दनः ॥ सर्वलोकोपकाराययतिरूपेणतिष्ठति
॥ ८२ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनयतिःपूज्योहिकेशवः ॥ द्वेरूपेदेवदेवस्यचरंचाचरमेवच ॥८३॥ चरंसंन्यासिनंप्राहुरचरं चक्रचिह्नितम् ॥
यदीच्छसिहिदुष्पारंतर्तुंसंसारसागरम् ॥ ८४ ॥ शालग्राममयंशैलंभक्त्यार्चयमहामते ॥ शालग्रामशिलाचक्रंयेयच्छंतिमहीपते॥८५॥
विष्णुभक्तायविप्रायतस्यमुक्तिर्नदुर्लभा ॥ अर्चितःपूजितोध्यातःसंस्तुतःशैलनायकः॥८६॥ पापिनामुपकारायकिंपुनर्धर्मशीलिनाम्॥
नैमिषाच्चप्रयागाच्चगंगासागरसंगमात् ॥८७॥ कुरुक्षेत्राच्छतगुणंशालग्रामशिलार्चनम् ॥ यदियुक्तामहापापैर्जन्मकोटिसमुद्भवैः ॥८८॥
मुच्यंतेनात्रसंदेहःशालग्रामशिलार्चनात् ॥ शालग्रामशिलात्यक्तंचंदनंत्वथकुंकुमम् ॥ ८९ ॥ देहेधारयतेनित्यंसमुक्तोनात्रसंशयः ॥
शालग्रामशिलात्यक्तंनिर्माल्यंशिरसावहेत् ॥ ९० ॥ हरिरेवसमंतव्योब्रह्मणाकथितंस्वयम् ॥ शालग्रामशिलादत्तंनैवेद्यंयस्तुभक्षयेत्
॥ ९१ ॥ सिक्थेसिक्थेभवेत्पुण्यंकपिलागोसमुद्भवम् ॥ शालग्रामशिलास्पर्शंयेकुर्वंतिदिनेदिने ॥९२॥ तैःकृतंपूजनंभूपपितृविप्रादिवौ-
कसाम् ॥ शालग्रामसमीपेतुयःश्राद्धं कुरुतेनरः ॥ ९३ ॥ नित्यंनैमित्तिकंवापिगयाश्राद्धसमंभवेत् ॥ शालग्रासमीपेतुभक्त्यापुस्तक-
वाचनम् ॥ ९४ ॥ भारतंहरिवंशंवापुत्रदं धनदंभवेत् ॥ श्रीमद्भागवतंपुण्यंभुक्तिमुक्तिफलप्रदम् ॥ ९५ ॥ शृणोतिहृष्टमनसासपुनाति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

जनान्वहून् ॥ शालग्रामशिलायस्यनित्यंतिष्ठतिवेश्मनि ॥ ९६ ॥ तत्रसर्वाणितीर्थानिसंतिसर्वेसुरामखाः ॥ अंतकालेऽपियस्यास्ये
शालग्रामशिलोदकम् ॥ ९७ ॥ क्षिप्यतेपापिनोपीहसयातिपरमांगतिम् ॥ नारायणसमोबंधुर्नातिथिर्द्वादशीसमा ॥ ९८ ॥ विष्णुपादो-
दकैस्तीर्थंनतुल्यंभुवनत्रये ॥ दर्शनात्पातकंहंतितुलसीनवपल्लवा ॥ ९९ ॥ तस्यास्तुदीर्घमंजर्यांनित्यंवसतिकेशवः ॥ तत्पत्रैःकेशवः
पूज्योगलितैरपिचार्जुन ॥ १०० ॥ तस्ययज्ञकृतंपुण्यंभवतीतिनसंशयः ॥ नारदउवाच ॥ शालग्रामाशिलायास्तुमहिमावर्णितुंमया
॥१॥ नशक्यतेबहुत्वाच्चगमिष्यामिसुरालयम् ॥ इत्युक्त्वानारदःप्रायादर्जुनोविस्मयंययौ ॥ २ ॥ सतांसंगाद्विनालोकेलभ्यते नसुखं
नरैः ॥ इतिब्रुवन्सव्यसाचीसर्वैर्भूपतिभिर्वृतः ॥ ३ ॥ जगामचंद्रहासस्यपुरंकौंतलकंमुदा ॥ ४ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ इतिहासमिमं
भक्त्यायःशृणोतिपठत्यपि ॥ सभुक्त्वाविविधान्भोगान्विष्णुलोकेमहीयते ॥ १०५ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेचंद्रहासोपाख्याने
शालग्राममहिमावर्णनंनामाष्टपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५८ ॥ छ ॥ जनमेजयउवाच ॥ दधारचंद्रहासःकिंवाजिनौतौनवामुने ॥ एतत्सर्वं
समाख्याहिमयापृष्टोऽसिजैमिने ॥ १ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ प्रातःकालेतुबाह्यस्थौतस्मिन्कौंतलकेपुरे ॥ ददर्शतुहरीप्राप्तौपद्माक्षमकर-
ध्वजौ ॥ २ ॥ विस्मयंपरमंप्राप्तौदधतुस्तौतुरंगमौ ॥ पत्राभिप्रायमालोक्यजग्मतुःपितरंतदा ॥ ३ ॥ चंद्रहासोऽपिविज्ञायप्राप्तौपार्थ-
तुरंगमौ ॥ प्रहर्षमतुलंलेभेजातःकृष्णसमागमः ॥४॥ आशैशवान्मयादेवोनित्यंयश्चिंत्यतेहरिः ॥ सकेशवःपार्थयुतोनूनमत्रागमिष्यति
॥ ५ ॥ विषयातनयंप्राहचन्द्रहासःशुभंवचः ॥ साक्षाद्धर्मस्यसम्प्राप्तौवाजिनौपुत्रसाम्प्रतम् ॥६॥ रक्षितौवर्षमात्रंतैःक्लेशेनेतिमयाश्रुतम् ॥
धारयिष्यसिचेदेतौपूर्णाब्देविफलःक्रतुः ॥ ७ ॥ त्वंरक्षवाजिनौपुत्रमासमात्रंप्रयत्नतः ॥ बद्धेमौवाजिनौपश्चाद्धर्मराजायचार्पय ॥ ८ ॥
सुकृतेनैवनःकार्यंवाजिभ्यांकिंप्रयोजनम् ॥ सुकृतंवासुदेवस्यदर्शनान्नोभविष्यति ॥ ९ ॥ अहंयोत्स्येऽद्यपार्थेनयथातुष्येदयंहरिः ॥
जैमिनिरुवाच ॥ विषयातनयःप्रायाद्वाजिनौपरिपालयन् ॥ १० ॥ चन्द्रहासोऽपिनगराद्बहिस्तस्थौससैनिकः ॥ एतस्मिन्नन्तरेप्राप्तः
सपार्थःकृष्णसारथिः ॥ ११ ॥ ददर्शचन्द्रहासंतंगरीयांसंतुवैष्णवम् ॥ शंखचक्रांकिततनुंबिभ्राणंचोर्ध्वपुंड्रकम् ॥ १२ ॥ श्रीमत्कृष्ण-
पदांभोजतुलसीपूतमस्तकम् ॥ वयोवृद्धंतपोवृद्धंज्ञानवृद्धंनवंयुधि ॥ १३ ॥ पार्थोऽब्रवीन्मेसफलंजन्मचास्मत्कुलंतथा ॥ यच्चन्द्रहासो

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

दृष्टोऽयंबाल्यादारभ्यवैष्णवः ॥ १४ ॥ अथकृष्णोऽपिसन्तस्थौरथोपस्थेचतुर्भुजः ॥ शंखचक्रगदांभोजैरायुधैःसमलंकृतः ॥ १५ ॥
तंदृष्ट्वापुण्डरीकाक्षंचन्द्रहासोरथात्तदा ॥ अवतीर्यनमश्चक्रेपार्थस्यपुरतस्तदा ॥ १६ ॥ आलिलिंगहरिर्दोर्भिश्चन्द्रहासंविशांपते ॥
वासुदेवउवाच ॥ उत्तिष्ठालिंग्यभोपार्थमद्भक्तंध्रुवसन्निभम् ॥ १७ ॥ चंद्रहासंमहाबाहुंवृद्धंसद्धर्मकारकम् ॥ पार्थउवाच ॥ श्रेयान्स्व-
धर्मोविगुणःपरधर्मात्स्वनुष्ठितात् ॥ १८ ॥ इत्थंहिशिक्षितंकृष्णत्वयाभीष्मसमागमे ॥ विपरीतंकथंब्रूषेसांप्रतंदेवकीसुत ॥ १९ ॥
युद्धमत्रप्रकर्तव्यंकथमालिंगनंददे ॥ नमस्करोमिचरणौवृद्धत्वादस्यभूपतेः ॥२०॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ मद्भक्तश्चनमस्कार्यःसमालिंग्यो
विशेषतः ॥ कपिलागोशतेदत्तेयत्फलंजायतेनृणाम् ॥ २१ ॥ तत्फलंलभतेपार्थवैष्णवालिंगनान्नरः ॥ मद्भक्तेषुचयाप्रीतिःसद्धर्मःपरि-
कीर्तितः ॥ २२ ॥ परिष्वजैनंचन्द्रहासंवैष्णवंविष्णुवल्लभम् ॥ २३ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ अथार्जुनोगाढमालिंग्यतस्थौतंचन्द्रहासंकृष्ण-
वाक्येनतुष्टः ॥ तदाब्रवीच्चन्द्रहासोऽपिवाक्यंयुद्धायाहंसंस्थितःपाण्डुसूनो ॥ २४ ॥ मखोविनश्येत्तवनूनंविसृष्टःपुत्रोमयावाजिनो
रक्षणार्थम् ॥ जातंसख्यंनौहरेःसद्वचोभिस्तस्मादमुंकेशवंसंश्रयावः ॥२५॥ एवंचोभौभाषमाणौतुरंगौसमायातौयत्रकृष्णार्जुनौस्तः ॥
तयोः पृष्ठेविषयासूनुरागान्नमश्चक्रेपितरंतौचकृष्णौ ॥ २६ ॥ प्रद्युम्नाद्यैःपूजितश्चन्द्रहासस्तस्थौकृष्णंसंस्तुवन्वाग्विलासैः ॥ २७ ॥
जैमिनिरुवाच ॥ महोत्सवेनतौकृष्णौप्रवेश्यनगरंमुदा ॥ चन्द्रहासःकृष्णयुतःसबभौभूपुरन्दरः ॥ २८ ॥ चन्द्रहासाश्रयात्सर्वेजनाः
कृष्णपरायणाः ॥ धृष्टबुद्धिःपुत्रयुतःकृतार्थःसमपद्यत ॥ २९ ॥ तत्पदंवासुदेवस्यवैष्णवानुग्रहान्नृप ॥ ततोगालवमाहूयहरेःपूजां
व्यधान्नृप ॥ ३० ॥ गालवंतंसमालोक्यआगच्छंतंतदाहरिः ॥ नमश्चक्रेयोगिराजंपरमानंदनिर्भरम् ॥ ३१ ॥ गालवोऽपिनमश्चक्रे
परमात्मानमव्ययम् ॥ मनसातत्पदंध्यायन्मुहूर्तंतन्मयोह्यभूत् ॥ ३२ ॥ पूजांप्रापहरिस्तत्रचन्द्रहासेनतोषितः ॥ स्थित्वात्रिरात्रं
नगरेह्यनुज्ञाप्यचगालवम् ॥ ३३ ॥ निर्ययौनगरात्तस्मात्कृष्णःकमललोचनः ॥ चन्द्रहासोऽपितद्राज्यंददौकृष्णकरेमुदा ॥ ३४ ॥
कृष्णोऽपिप्रददौसर्वंतत्पुत्रायार्जुनाज्ञया ॥ अर्जुनःपरमानन्दमवापनृपदर्शनात् ॥ ३५ ॥ इदंचरित्रंचन्द्रहासस्यभक्त्यानरःपठेच्छृणु-
याद्यःसमग्रम् ॥ सचाप्नुयाद्बलमायुश्चपुत्रान्सदाचारान्विष्णुभक्तांश्चदातॄन् ॥ ३६ ॥ कृष्णेभक्तिःसुदृढाह्यन्तकालेसंसाराब्धेस्तारये-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

द्वासुदेवः ॥ ३७ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेचन्द्रहासोपाख्यानसमाप्तिर्नामैकोनषष्टितमोऽध्यायः ॥ ५९॥छ॥जैमिनिरुवाच ॥
चंद्रहासःपुराध्यक्षंविषयातनयंव्यधात् ॥ अब्रवीच्चमयापुत्रवार्द्धकत्वाद्वनंमहत् ॥ १ ॥ गंतव्यंमोक्षलाभायसमोक्षःसुलभोऽधुना ॥
कृष्णस्यदर्शनाज्जातोनमुंचामिततोहरिम् ॥ २ ॥ इतिसंदिश्यतनयंकृष्णेनसहितोययौ ॥ पालयन्वाजिनौतस्यपार्थस्यामिततेजसः
॥ ३ ॥ येषुयेषुचदेशेषुतौप्राप्तौवाजिनौनृप ॥ तत्रत्यैराजभिर्मुक्तौनमस्कृत्यमहाभयात् ॥ ४ ॥ केचिद्धरीतुहरिणापालितौवीक्ष्य
सादरम् ॥ दक्षिणीकृत्यसंपूज्यभक्त्यानत्वाग्रतःस्थिताः ॥ ५ ॥ अथोत्तरस्यामंभोधिंदिशिप्राप्तौतुरंगमौ ॥ प्रविष्टौसरितांपत्युर्जले-
ऽगाधेविशांपते ॥ ६ ॥ दुःखंप्राप्ताःपार्थमुख्यायोधाःप्रोचुर्हरिंप्रति॥ किमिदानींप्रकर्तव्यंतयोःप्राप्तिःकथंभवेत् ॥७॥श्रीभगवानुवाच ॥
पंचानांकेवलाह्यश्वाः संतिवारिचराःशुभाः ॥ हंसध्वजस्यजिष्णोश्चबभ्रुवाहस्यमद्रुवः ॥ ८ ॥मयूरकेतोःपंचैतेरथाःसर्वत्रगामिनः ॥
इत्युक्त्वाप्रविवेशाब्धिंकृष्णस्तेचमहारथाः ॥ ९ ॥ददर्शफाल्गुनोवृद्धंमुनिंमध्येसरित्पतेः ॥ द्वीपस्थंधारयंतंकेवटपत्रंकरेणच ॥१०॥
जीर्णंशुष्कंशतच्छिद्रंलूतामंदिरमंडितम् ॥ बकदाल्भ्यंमहाभागंनिमीलयनयनेस्थितम् ॥ ११ ॥ अग्रतेरूरथेभ्यश्चनमश्चक्रुश्चतेमुदा ॥
उन्मीलयनयनेदीतेकृष्णादींस्तान्विलोक्यच ॥ १२॥ हर्षादुत्फुल्लनयनोगाथामेतामगायत ॥ अहोपंचभिरानीतोहृषीकेशोऽतिचंचलैः
॥ १३ ॥ अतःपरंहिनोवासोमंडलेऽस्मिन्नसौख्यकृत् ॥ इतिब्रुवंतंतमृषिंपार्थःप्राहसविस्मितः ॥ १४ ॥ युष्माभिर्ध्रियतेपत्रंशुष्कंन
क्रियतेगृहम् ॥ युष्माकंजानुनीभित्त्वाकिंशुकौनिर्गताविमौ ॥ १५ ॥ ययोःकृतंनीडशतंपक्षिभिर्गृहिणीयुतैः ॥ वल्मीकानिविराजंते
पुरस्तात्पृष्ठतश्चवः ॥१६॥ येभ्योनिर्यांत्यमीसर्पायुष्मत्स्कंधस्थिताःसुखम् ॥ पिबंतिवायुमास्थैर्यंवःकुर्वंत्यासनमुच्छ्रितम् ॥१७॥कंडू-
यंतिमृगाः स्वांगमहोनिस्पृहताहढा॥ प्रहस्यबकदाल्भ्योऽसौश्रुत्वापार्थस्यभाषितम्॥१८॥उवाचहर्षयंश्चित्तंतदीयंशुभयागिरा ॥१९॥
बकदाल्भ्यउवाच ॥ क्लेशावहोदारपरिग्रहोऽयंपापस्यमूलंहिभवेदधोगतिः ॥ तत्पोषणेकार्यमकार्यमेतद्विचारएषोऽतितरां विनश्येत्
॥ २० ॥ नष्टेविचारेकुतएवमोक्षस्तृष्णावरीवर्तिनृणामतीव ॥ एतेमदीयाःखलुवत्ससंवावृद्धिंगताःक्षेत्रवहाभवेयुः ॥ २१ ॥ पुत्राःकथं
स्युश्चतथैवपौत्रावेदाश्चशास्त्राणिकथंपठेयुः ॥ विवाहएषांभविताकथंस्वित्प्रेक्षाम्यहंपुत्रमुखंकदास्वित् ॥२२॥ एवंसदाचिंतयतेगृहस्थः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्त्रीपाशबद्धोनतुधर्ममार्गम् ॥ अतोमयाकारिनदारसंग्रहोनपर्णशालाविहितालपमायुः ॥ २३ ॥ पार्थोऽब्रवीत्कियदायुर्गतंवःशुष्कंपर्णं
मस्तकेबिभ्रतांच ॥ प्राहस्मायुर्बकदाल्भ्योऽर्जुनंनःकियान्यातःकालइहास्थितानाम् ॥ २४ ॥ मार्कंडेयालोमशाःकत्यभूवंस्तेषांसंख्या
कर्तुमलंमयापि ॥ अस्तंगताब्रह्मणांविंशतिर्मेस्थितस्यात्रप्रायआयुष्यमलपम् ॥ २५ ॥ तस्मादहंनकरोम्यत्रजिष्णोवारंवारंनाशमाया-
त्यपारः ॥ यदायदाब्रह्मणोह्यंतकालस्तदातदावारिमयंजगत्स्यात् ॥ २६॥ वटश्चैकःस्निग्धपत्रोविभातिशाखाशतैर्व्याप्नुवन्रोदसीच ॥
तच्छाखायांवटपत्रेशयानंपश्यामिबालंहसमानंरुदंतम् ॥ २७ ॥ पदांगुष्ठंवदनेसन्निवेश्यगौरंधयंतंसुनसंचारुवक्रम् ॥ तद्दर्शनात्सागरे
मज्जितोऽहंनतादृशःसंप्रतिकान्यवार्ता ॥ २८ ॥ सएवायंकृष्णरूपोहिजातःपंचानांवःसंगवशान्मयातः ॥ २९ ॥ बकदाल्भ्य उवाच ॥
कस्माद्दूरंदूरमस्मत्सकाशात्प्रयासिविष्णोमांजलेऽस्मिन्विहाय ॥ बालोभूस्त्वं वटपत्रेशयानोदृष्टोयदाप्रार्थितोनैवकिंचित् ॥ ३० ॥
युवाद्यलक्ष्मीमधिगम्यधर्मपुत्रंकथंदर्शयतेनमांत्वम् ॥ आलिंगनंदेहिजगन्निवासधर्मं स्वयंदर्शयतत्पुरंच ॥ ३१ ॥ जैमिनिरुवाच ॥
इत्यूचिवान्समुनिस्तंचकृष्णंसमालिंग्यप्राहतंफाल्गुनंच ॥ मद्वासार्थंगृहमेतत्स्फुटंस्यान्मुक्तिर्ध्रुवागृहिणियत्रभाति ॥ ३२ ॥ करोमि
किंनगृहंनापिपत्नींनतादृशीमधिगच्छामिपार्थ ॥ तस्मात्कालोगमितःशुष्कपत्रैःपश्याधुनागृहदारानवाप्तान् ॥ ३३ ॥ एवंब्रुवंतंबक-
दाल्भ्यंसकृष्णःसंभावयामासवचोभिरीडयैः ॥ त्वमेवसाक्षात्पुरुषःपुराणस्त्वयादृष्टाब्रह्मणांविंशतिश्च ॥३४॥ सर्वेषांनःपूज्यतमस्त्व-
मेवजातोयज्ञःसफलोधर्मसूनोः ॥ प्रहस्यैषन्मुनिराहस्मविष्णुंत्वयाभारोमयिगर्वस्यमुक्तः ॥ ३५ ॥ परंगर्वोऽयगलन्मेसमग्रस्तथास्य-
पंकेरुहजन्मनश्च ॥ तत्त्वंसमाकर्णयपार्थयत्नात्कृष्णःसर्ववेदवेदस्यमूलम् ॥ ३६ ॥ महाकल्पेवेदसंज्ञोविरिञ्चिश्चत्वारिंशद्वार्षिकोमामि-
याय ॥ पठन्वेदान्मानसौकोऽधिरूपःप्रोवाचेदंगर्वभारेणवाक्यम् ॥ ३७ ॥ कस्त्वंकिमर्थंध्रियतेपर्णमेतत्त्वयाघोरंतप्यतेवेद्मिकामात् ॥
प्रसन्नोऽहंप्रार्थयवांछितंचब्रह्माहमित्येवमवेहिविप्र ॥ ३८ ॥ तच्छ्रुत्वाहंचाब्रुवंगर्वभाराद्ब्रह्माणंतंगच्छदूरंदुरात्मन् ॥ मयादृष्टास्त्वादृशा
विंशतिश्चत्वंमह्यंकिंदास्यसेयाहियाहि ॥ ३९ ॥ एवंमयिब्रुवतिप्रादुरासीद्वात्याघोरादारयंतीवपृथ्वीम् ॥ आवर्तेनद्रुमभंगंविदधत्यानी-
तौतदाद्वाववपिखंविशालम् ॥ ४० ॥ औदुंबरादन्यमौदुंबरंहिविशंत्यमीजंतवःकर्मनुन्नाः ॥ तथाप्रविष्टोदेवदेवस्यविष्णोर्ब्रह्मांडैस्तैः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

फलितस्यद्वितीयम् ॥ ४१ ॥ अस्माद्रम्यंब्रह्मलोकंविरिंचिःप्रविश्याहंविस्मयंचाप्तवान्सः ॥ ततःप्रोवाचाष्टमुखोविरिंचिःसमाहूयतन्नो परिपप्रच्छपार्थ ॥ ४२ ॥ कस्मायुवांप्राप्तवंतावत्रपूर्वौकिंनामानौशंसतंमत्पुरस्तात् ॥ चतुर्मुखोऽथावदत्सत्यलोकात्समागतंविद्धिमां पद्मयोनिम् ॥४३॥ शिष्यंयोमेपरिचर्यार्थमागान्नाम्नास्फुटंबकदाल्भ्यःप्रसिद्धः ॥ निशम्योच्चैरष्टमुखोजहासभवान्ब्रह्माशिष्यएवद्वितीयः ॥ ४४ ॥ तावत्तद्वैथावदहंनदृष्टौब्रह्माशिष्यौसंप्रतिमेभवंतौ ॥ शौचार्थमत्रापिजलंमृदंचसमानयेतांस्वस्थचित्तौमदर्थम् ॥ ४५ ॥ एवं ब्रुवत्यष्टमुखेविरिंचौवात्याघोरामांचतावप्यनैषीत् ॥ मयासार्धंखेभ्रमंतौविरिंचीविष्णोःप्रविष्टौब्रह्मगोलंतृतीयम् ॥ ४६ ॥ यस्मिँल्लोकाः पुण्यशीलावदान्यादृष्ट्वाऽस्मांस्तेजहसुःकेभवंतः ॥ कस्माद्देशादागतानामकिंवस्तत्सर्वंवैब्रूतलज्जांविहाय ॥ ४७ ॥ आहस्माथोवसुवक्त्रो विरिंचिरहंप्राप्तोब्रह्मलोकान्मनोज्ञात् ॥ प्रोचुर्लोकास्तेतदाब्रूतमैवंकलावक्रःश्रोष्यतिवैविरिंचिः ॥ ४८ ॥ आयातपश्यतविहायविरिं-चिगर्वंमौनंसमाश्रयतदेवमजंप्रणम्य ॥ ततो वयंभीतभीताःप्रयाताविलोकितंषोडशतुंडकंच ॥ ४९ ॥ जहासोच्चैःषोडशास्योविरिंचिर्दृ-ष्ट्वाचतुर्वक्त्रमथाष्टवक्त्रम् ॥ ५० ॥ अहोचित्रमहोचित्रंब्रह्मण्यपिमयिस्थिते ॥ इतिगर्वायतेतस्मिन्विरंचौ षोडशानने ॥ ५१ ॥ वात्याप्रा-दुरभूद्घोरातयाभ्रांतावयंविभो ॥ अधोवक्त्राऊर्ध्वपादाःप्राप्ताब्रह्मालयंपरम् ॥ ५२ ॥ द्वात्रिंशद्वदनोब्रह्मायत्रलोकस्तुसुन्दरः ॥ नापृच्छ-त्कश्चिदेवास्मान्नामतत्रभवोजनः ॥ ५३ ॥ ततोवयंस्मचत्वारोदृष्टादैवाद्विरिंचिना ॥ आहूताःकृपयापश्चात्परिपप्रच्छनामसः ॥ ५४ ॥ द्वात्रिंशद्वदनउवाच ॥ प्रहस्यपूर्वंगर्वितोऽतीवसत्यंब्रह्माब्रवीदहमेवास्मिनान्यः ॥ खद्योतालिर्द्योत्यतेतावदेवयावत्सूर्योध्वांतहानाभ्युदेति ॥ ५५ ॥ द्वात्रिंशद्वदनोऽप्येवंब्रुवन्वात्यापरिप्लुतः ॥ खेऽभ्रमत्सहितोऽस्माभिश्चतुःषष्ट्याननेस्थितम् ॥ ५६ ॥ ददृशेगोलकेऽन्यस्मिन् सगर्वंकृतवान्बहु ॥ एवंद्विगुणयावृद्ध्यागर्वितास्तेविरिंचयः ॥ ५७ ॥ प्राप्ताःसहस्रनयनंसहस्रवदनंविभुम् ॥ स्तूयमानंचमुनिभिःसनकाद्यै-स्तथासुरैः ॥ ५८ ॥ अथतानागतान्दृष्ट्वासहस्रवदनोऽब्रवीत् ॥ कुतःप्राप्तंपूज्यपादैर्ब्रह्मभिःस्वागतंहिवः ॥ ५९ ॥ युष्मत्प्रसादाल्लोके-ऽस्मिन्ख्यातिंप्राप्स्याम्यनुत्तमाम् ॥ इतिब्रुवाणंपुरुषंप्रणम्यधरणींगताः ॥ ६० ॥ विहायगर्वंब्रह्माणस्तुष्टुवुस्तमधोक्षजम् ॥ ततःप्रसन्नो-भगवान्यथास्थानंन्यवेशयत् ॥ ६१ ॥ तान्विरिंचीनहंपार्थविहायास्मान्स्थितोऽम्बुधौ ॥ तस्माद्गर्वोनकर्तव्यःपुंभिःसच्छास्त्र-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

कोविदैः ॥ ६२ ॥ मुनेर्भाषितमाकर्ण्यहर्षितौकृष्णपाण्डवौ ॥ ददर्शतुस्तुरंगौतौकथांश्रुत्वाविनिर्गतौ ॥ ६३ ॥ प्रार्थयित्वामुनिं
कृष्णःशिबिकायामरोपयत् ॥ ६४ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेबकदाल्भ्यसंवादोनामषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६० ॥ छ ॥
जैमिनिरुवाच ॥ व्यावृत्यवाजिनौशीघ्रंपुरंजायद्रथंशुभम् ॥ प्रापतुर्यत्रनृपतिर्दौःशलेयःशिशुःस्थितः ॥ १ ॥ सिंहासनस्थःसचिवैः
सेव्यमानःसभास्थितैः ॥ श्रुत्वाचफाल्गुनंप्राप्तंसजयद्रथघातिनम् ॥२॥ उच्चैःप्रकंपेप्रस्विन्नोरोमांचितवपुर्धरः ॥ जहौप्राणान्दौःशलेयः
सिंहासनगतोभयात् ॥ ३ ॥ विलपंतीततःप्राप्तादुःशलाफाल्गुनंप्रति ॥ दृष्ट्वाकृष्णंनमस्कृत्यप्राहोच्चैस्त्राहिमामिति ॥४॥ जिष्णुनानि-
हतोभर्त्तासांप्रतंचसुतोमम ॥ त्वामहं शरणंप्राप्ताकृष्णकृष्णजगत्पते ॥५॥ अथोत्थितोरथात्पार्थःस्वसारंसंप्रणम्यच ॥ अब्रवीन्नकृतं
किंचित्तवपुत्रस्यवैशसम् ॥ ६ ॥ तथाऽपिक्षम्यतां सर्वंमयायच्चपुराकृतम् ॥ गृह्णीष्वहस्तिनोमत्तान्सहस्त्रंलक्षमेववा ॥ ७ ॥ जित्वा
चवैरिणःसर्वराज्यंदास्यामितेऽनघे ॥ अर्जुनस्यवचःश्रुत्वादुःशलादुःखिताभृशम् ॥ ८ ॥ कृष्णंनत्वापुनर्वाक्यमुवाचक्लेशसंयुता ॥
दुःखहंतात्वमेवात्रप्राणिनांहृदिसंस्थितः ॥ ९ ॥ द्रौपद्यासंस्मृतः पूर्वंदुःखंतस्याव्यपोहयत् ॥ अन्येषामपिजंतूनांस्मरणाद्दुःखहानिदः
॥ १० ॥ कृतार्थादर्शनेनाद्यजातास्मितववैप्रभो ॥ पतिहीनापुत्रहीनापार्थेनास्मिकृताविभो ॥११ ॥ नत्रपाजायतेतस्यसम्बन्धद्योतने-
नच॥ सांप्रतंपुत्रहीनाचराज्यहीनातथाकृता ॥१२॥कथमश्वगजानांचसहस्त्रंदातुमिच्छसि ॥ ब्रुवंत्येवंबहुविधंलुठंतीकृष्णपादयोः॥१३॥
नेत्रांबुनाक्षालयन्तीपादाब्जंसुरदुर्लभम् ॥ एवंसुदुःखितांदृष्ट्वाआर्तत्राणपरोहरिः ॥ १४॥ आश्वासयामासचतांभवमायाप्रपीडिताम् ॥
उत्तिष्ठोत्तिष्ठभद्रंतेगच्छपुत्रस्यसन्निधौ ॥ १५ ॥ इत्युक्तासहपार्थेनप्रविवेशपुरंतदा ॥ हर्म्यैसभायांपतितंददर्शतनयंशुभम् ॥ १६ ॥
उत्तिष्ठभोवत्सभयंमाकृथाममसन्निधौ ॥ इत्युक्त्वापाणिनाबालंपस्पर्शमधुसूदनः ॥ उत्थितस्तत्क्षणादेवप्रणनामहरिंमुदा ॥ १७ ॥
वंदितौतुजनैःसर्वैःकृष्णपार्थौमुदान्वितैः ॥ भेरीमृदङ्गपटहगीतनृत्यमहोत्सवैः ॥१८॥ मांगल्यंपरमंचक्रुर्नागराःकृष्णसन्निधौ ॥ अर्जुनः
शमयामासदुःशलांपुत्रसंयुताम् ॥ १९ ॥ अब्दःपूर्णोऽद्यसंजातोगंतव्यंतुगजाह्वये ॥ निमंत्रितासमायाहिकुंतींद्रष्टुंचपार्षतीम् ॥ २० ॥
सातथेत्यब्रवीत्पार्थोंहृष्टश्चासीद्विशांपते ॥ जैमिनिरुवाच ॥ हर्षितासाहृषीकेशंदुःशलावाक्यमब्रवीत् ॥२१॥ एवमेवत्वयाकार्यंभक्ता-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

 नांजीवनंसदा ॥ प्रसादात्तवराज्यंमेप्राप्तंगच्छामिधर्मजम् ॥ २२॥ इत्युक्त्वापुत्रसहितानिर्गताचगजाह्वयम् ॥ आनयत्तत्पुरंसर्वंयज्ञार्थं
 पाण्डवोऽर्जुनः ॥ २३ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेजयद्रथपुरेदुःशलासांत्वनंनामैकषष्टितमोऽध्यायः ॥६१॥छ॥ जैमिनिरुवाच ॥
पूर्णेऽब्देदेवकीपुत्रःपार्थस्यतुरगौमुदा ॥ दधौस्वयंवनेरम्यौभ्रममाणौस्वलीलया ॥१॥ प्रत्युवाचकथंपार्थवीरैर्भूपतिभिर्वृताम् ॥ दिष्ट्या
भूमिंपार्थहयौभ्रमितौनिखिलामपि ॥ २ ॥ चिरकालंधर्मराजेःक्लिश्यतेविविधैर्यमैः ॥ वर्षमात्रंहिसंजातंकुर्मःकर्माग्निसन्निधौ ॥ ३ ॥
अद्यसर्वेमहीपालाःपांडवंधर्मनंदनम् ॥ वीक्षितुंत्वरितायांतुत्वयासहगजाह्वयम् ॥ ४ ॥ पुरस्कृत्यहयावग्रेनानावादित्रवादकाः ॥ नर्त-
क्योविविधैस्तालैर्हस्तकैःकरणैस्तथा ॥ ५ ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्चवृषकेतुर्महाबलः ॥ बभ्रुवाहोऽपिशैनेयोवीरवर्मानुशाल्वकः ॥ ६ ॥
बार्हिकेतुर्हंसकेतुस्तथानीलध्वजोबली ॥ ताम्रध्वजोमहावीरःप्रवीरश्चमहारथः ॥७॥ यौवनाश्वश्चंद्रहासस्तथाऽन्येबहवोनृपाः ॥ भूषिता
विविधैर्हारैःकटकैरंगदस्तथा ॥ ८ ॥ कुण्डलैश्चामरैर्धूपवासैःपुष्पैर्विलासिताः ॥ नानाकुसुममालाभिर्वरचंपकमंडिताः ॥ ९ ॥
रात्रौपुरंप्रयांत्वेतेदीपिकाभिःप्रकाशिताः ॥ गंधतैलावसिक्ताभिः प्रस्तुतावंदिभिर्भृशम् ॥ अहमग्रेप्रयास्यामिधर्मराजपुरंप्रति ॥१०॥
जैमिनिरुवाच ॥ एतावदुक्त्वावचनंकृष्णोनागपुरंययौ ॥ यत्रास्तेधर्मतनयोमहर्षिपरिवारितः ॥११॥ गंगातीरेवरक्षेत्रेदिव्यमंडपमंडिते ॥
देवकीप्रमुखायत्रस्त्रियःसंतिमनोरमाः ॥ १२ ॥ धर्मराजगृहंप्राप्यराजानंवीक्ष्यमाधवः ॥ नमस्कृत्याग्रतस्तस्थौनृपेणाप्यभिनंदितः
॥ १३ ॥ शशंसपार्थंसंप्राप्तंहयंराजन्यमण्डलम् ॥ प्राप्तोनीलध्वजोराजाहंसकेतुर्महाबलः ॥ १४ ॥ मयूरकेतुर्बलवान्बहुधा यः परी-
क्षितः ॥ धर्मराजतवभ्रात्रात्वत्पुण्येनजितानृपाः ॥ १५ ॥ सुधन्वायोधितोवीरोराजन्कृच्छ्रेणसंयुगे ॥ सुरथेनापिसभयाःकृतावीरेणते
विभो ॥ १६ ॥ ततोमणिपुरंप्राप्तःसव्यसाचीहयान्वितः ॥ बभ्रुवाहेणसंग्रामेपुत्रेणनिहतोऽर्जुनः ॥ १७ ॥ उलूपीमणिनापार्थंजीवया-
मासभामिनी ॥ प्रथमंकर्णपुत्रंतंसर्ववीरप्रतोषकम् ॥ १८ ॥ संजीवयित्वात्वरितातस्मिन्कालेपतिव्रता ॥ पुत्रेणसहितःपार्थोययौ
सारस्वतंपुरम् ॥ १९ ॥ वीरवर्मावशीयत्रसंजातःस्वयमेवसः ॥ ततःकौन्तलकं वाजीप्राप्तस्तेधर्मनंदन ॥ २० ॥ चंद्रहासोऽधिपो
यत्रदुर्जयःससुरासुरैः ॥ ततःसतुरगोयातोमध्येनदनदीपतेः ॥ २१ ॥ शुष्कंपत्रंयत्रकृत्वामस्तकेबकदाल्भ्यकः ॥ चिरंस्थितोमहाते-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

जास्तपस्तप्तुंचसुव्रतः ॥ २२ ॥ ददृशुः पार्थमुख्यास्तेपंचवीरामयासह ॥ तंमुनिंहिपुरस्कृत्यसमानयतितेऽनुजः ॥२३॥ वित्तंबहुसमा-
नीतंरत्नानिविविधानि च ॥ स्तोकाहिपृथिवीपार्थप्रतापस्तेऽधिकःप्रभो ॥२४॥ एवंकुशलिनःसर्वेपुनःप्राप्ताःस्वमंदिरम् ॥ यथामांवी-
क्षसेराजंस्तथासर्वान्विलोकय ॥ २५ ॥ एहिभीममहाबाहोदेहिमेपरिरंभणम् ॥ ततोभीमादिभिर्वीरैर्वासुदेवोनमस्कृतः ॥ २६ ॥ नम-
स्कृत्यहरिःकुंतींमातरस्ताःपुरःस्थिताः ॥ ववंदेमुदितस्तत्रकथयन्कुशलंस्वकम् ॥ २७ ॥ द्रौपदीचसुभद्राचनमस्कृत्यजनार्दनम् ॥
स्थितासमीपेकृष्णस्यहर्षव्याकुललोचना ॥ २८ ॥ गांधारींधृतराष्ट्रंच विदुरंसंजयान्वितम् ॥ ददर्शकृष्णोभगवान्परिष्वज्ययथासुखम्
॥२९॥ततोभीमेनसहितोविवेशस्वंनिवेशनम्॥यत्रसारुक्मिणी देवीसत्यभामाचलक्ष्मणा॥३०॥तथाजांबवतीरम्याकृष्णदर्शनलालसा॥
एताश्चान्याश्चताबह्व्योवीक्षंतेहरिमागतम् ॥ ३१ ॥ उवाचसत्यभामाथस्वनाथंसुसमागतम् ॥ पालितःपांडवोनाथसहयःसबलोवने
॥ ३२ ॥ काचित्प्राप्तात्वयानोवानारीकुब्जाऽथवामना ॥ प्रमीलांहियथापार्थः प्रयाणेऽस्मिन्प्रलब्धवान् ॥ ३३ ॥ जैमिनिरुवाच ॥
तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वाप्रहस्यमधुसूदनः ॥ प्रत्युवाचसमीपस्थंभीमसेनंमहामतिः ॥ ३४ ॥ अस्याःश्रुतंभीमवचोवक्रंयन्मांप्रभाषितम् ॥
बहुपुत्रोऽस्मिसंजातः पौत्रैरपिसमन्वितः ॥ ३५ ॥ युधिष्ठिरस्यनगरेबहुवृद्धसमागमे ॥ यस्यमेऽत्रस्थितिर्जातात्रपाहिस्त्रीपरिग्रहे ॥३६॥
एवमेवनजानातिसत्यावक्रंचगोपने ॥ बालत्वेयत्कृतंकिंचित्सांप्रतंतन्नमेप्रियम् ॥ ३७ ॥ एतस्मिन्नंतरेप्राप्तःप्रतीहारोमहीपतेः॥ कृष्णं
विलोक्यभीमंचविनीतवदुवाचह ॥ ३८ ॥ उत्तिष्ठंतुजनाःसर्वेकृष्णमुख्यानृपालये ॥ सर्वैस्तुसहितःकृष्णकुरुयज्ञंमनोरमम् ॥ ३९ ॥
जैमिनिरुवाच ॥ ततोदेवोनृपंप्राप्यप्रत्युवाचमहाबलः ॥ त्वयाऽत्रराजन्स्थातव्यंयज्ञवाटेमनोरमे ॥४०॥ अहंचधृतराष्ट्रेणवृद्धैश्चपरिवा-
रितः ॥ ऋषिभिःसहितोयास्येभ्रातृभिःसहितोऽग्रतः ॥४१॥ अर्जुनोयत्रतंदिव्यंपरिवार्यमहाबलः ॥ बकदाल्भ्यंसुचरितंसहयःसंस्थितः
पथि ॥४२॥ कुंतीचसंमुखायातुतथैवममयोषितः ॥ संभावयंतुसंप्राप्तंमुनिस्त्रीगणसंयुताः ॥ ४३ ॥ ब्राह्मणाद्याश्चयेवर्णावेदध्वनिसम-
न्विताः॥ लाजवर्षंप्रकुर्वाणागजस्थाश्चकुमारिकाः॥४४॥ पताकाभिर्विचित्राभिर्नगरंसमलंकृतम्॥नरैश्चनृत्यसंयुक्तैर्नानाकौतुकमिश्रितैः
॥४५॥ पुष्पोत्करैःसमाकीर्णंचंदनोदकशीतलैः॥ कुर्वंतुराजपुरुषाःपार्थस्याद्यसमागमे॥४६॥एवंकृष्णेनतेसर्वेसंदिष्टास्तैस्तथाकृतम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

पुरस्कृत्यहृषीकेशंनिर्गताःपुरवासिनः ॥ ४७ ॥ प्रातःपार्थोहयौप्राप्तौदिष्ट्यादिष्ट्येतिवादिनः ॥ रुक्मिणीस्ववधूवृंदैःसहिताशिबिकां
ययौ ॥ ४८ ॥ उषास्त्रीणांसहस्राणिपुरस्कृत्यययौपथि ॥ तथासत्यास्वकंवृंदंनारीणांसमलंकृतम् ॥४९ ॥ कुसुमैःपारिजातस्यदुकूलैः
क्षीरहासकैः ॥ कुसुंभरंगयुक्तैश्चरम्यकार्पासकैर्ययौ ॥ ५० ॥ ततोजांबवतीदेवीनिरगान्मानिनीगणैः ॥ मुक्तामालावृतैःकांतैर्युवभाव-
समन्वितैः ॥ ५१ ॥ वेष्टितैर्दिव्यवसनैस्तमालनिभकंचुकैः ॥ हर्षादतीवनिर्यातिसमूहाःस्त्रीमयाःपथि ॥ ५२ ॥ परस्परस्य संघर्षात्
क्षरत्कुंकुमपंकिलाम् ॥ छिन्नमौक्तिकहाराणांतोयेनधरणींस्त्रियः ॥ ५३ ॥ चक्रुःकर्पूरदानेनच्युतेनचकरात्करैः ॥ गजस्थादेवकी
देवीयशोदारुक्मिणीस्थिता ॥ ५४ ॥ कुंतीचैवगजेमत्तेप्रस्थितापांडवंप्रति ॥ धृतातपत्राःसर्वास्तायोषितश्चलचामराः ॥ ५५ ॥ हर्षेण
मार्गेसंयांतिवीक्षितुंचारुलोचनाः ॥ धनंजयंचिरात्प्राप्तंवासुदेवेननोदिताः ॥५६॥ एवंमहाजनयुतःप्रातःस्नानंमलापहम् ॥ कृत्वाकुसुम-
गंधेनवासितोहिसमस्थले ॥ ५७ ॥ व्यूह्यसेनांस्वयंरम्यामर्धचंद्रनिभांहरिः ॥ अग्रतोब्राह्मणाःसर्वेवेदध्वनिकृताःस्थिताः ॥ ५८॥ तेषां
पत्न्योययुश्चाग्रेदधिदूर्वाक्षतैर्युताः॥ क्षत्रियाःस्वर्णपात्रेषुधृतकर्पूरदीपिकाः॥५९॥ गोरोचनंकुंकुमचन्दनानिसुवर्णपात्रेषुनिधायवेश्याः॥
कौसुंभवस्त्रैश्चविकासितांग्यस्तस्थुःप्रभासन्मुकुटाःकृशांग्यः ॥ ६० ॥ महाजनानांपुरतश्चवेश्यानृत्यंतिमुक्ताफललोलहाराः ॥ प्रमा-
थिभिर्नेत्रकटाक्षवीक्षणैर्विकासयंत्याशुमनांसियूनाम् ॥ ६१ ॥ नृत्येनताःपथिहरिंपरितोषयंतिसद्भावहावरसतालयुगेनरामाः ॥ मुग्धं
चतत्स्वमुखपद्मरसाधिरूढंतस्थुःकरैरलिकुलंविनिवारयंत्यः ॥ ६२ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेअर्जुनागमोनामद्विषष्टितमो-
ऽध्यायः ॥ ६२ ॥ छ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ पार्थःप्राप्तोवृतोभूपैःकालेनकियतानृप ॥ यत्रतिष्ठतिकृष्णोऽसौमहाजनयुतःपथि ॥ १ ॥
अर्जुनेनस्वकंसैन्यंरचितंराजभिर्युतम् ॥ समुत्तीर्यस्वयंयानात्पुरस्कृत्यतुरंगमौ ॥ २ ॥ नृपतीन्पुरतःकृत्वाऋषिंचशिबिकांस्थितम् ॥
त्यक्त्वायानानिभूपालाःप्रयांतिहरिसंमुखम् ॥ ३ ॥ ददृशुःपार्थसैन्यंतेलीनंकृष्णकलेवरे ॥ धर्मराजनिमित्तंहिसैन्यरूपःस्वयंहरिः ॥१०४॥
॥ ४ ॥ गजामत्ताहयाःशुभ्रारथाश्चैवपदातयः ॥ राजानोराजपुत्राश्चबभूवुःकृष्णरूपिणः ॥५॥ सर्वेसुंदररूपाणिकृत्वायत्राग्रतःस्थिताः॥
राजानःप्रसमीक्ष्याथप्रोचुस्तेवैपरस्परम् ॥ ६ ॥ दृष्टावैबहवोऽस्माभिर्देशाःपार्थहयानुगैः ॥ देशानांवैभवेनापितुष्टानिविदुषामपि ॥७॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मनांसियानितान्यत्रवीक्ष्ययौधिष्ठिरंपुरम् ॥ गर्हयंतिनिजंचारुवैभवंदेशसंभवम् ॥ ८ ॥ पुण्यंधनंसुखंधर्मोदेवोद्यानस्यकौतुकम् ॥
संपदोबहुलायत्रहसंतिभुवनत्रयम् ॥ ९ ॥ जनाःपुण्यप्रियायस्मिन्नानामंडनभूषिताः ॥ रतिरूपास्तुकामिन्योनरामन्मथरूपिणः॥१०॥
सूर्येन्द्रवाहनैर्मान्यारत्नालंकारभूषिताः ॥ विलोक्यंतेगजायत्राकिंप्रसूताहरेर्गजात् ॥ ११ ॥ नानारत्नैःकिरीटैश्चभूषितारत्नकंबलैः ॥
धाराभिःपंचभिर्युक्तायत्रसंतितुरंगमाः ॥ १२ ॥ विजेतारःसुरहयान्स्ववेगेन समार्धिताः ॥ किमत्रवर्ण्यतेचारुपांडवस्यपुरेहरिः ॥ १३ ॥
सर्वव्याप्यस्थितोऽनन्तःस्वभाभिर्भासयन्दिशः ॥ कन्यकाकरानिर्मुक्तैर्मौक्तिकैरत्नमिश्रितैः ॥ १४ ॥ पार्थागमेभूभृतोऽत्राक्रियंतेहार-
संयुताः ॥ एतेराजप्रभृतयोविराजंतेऽत्रचामरैः ॥१५॥ उद्यताश्चलितैर्वीराःकिमूर्ध्वंकरभास्कराः ॥ अत्रायान्ति हिवृंदानिऋषीणामूर्ध्व-
रेतसाम् ॥ १६ ॥ याचितुंदीक्षिताद्धर्मादसिपत्रव्रतस्थितात् ॥ धूपधूमेनगगनं समांसलमिवाभवत् ॥ १७ ॥ कृष्णस्योपरिभूलोके
वादित्रभयशंकितम् ॥ एषासेनात्रविरजाधर्मराजस्यवीक्ष्यते ॥ १८ ॥ चलितापिधृताधीरैःस्वयंकृष्णेनरक्षिता ॥ एवंब्रुवंतस्तेसर्वे
राजानःसंगताहरिम् ॥ १९ ॥ तत्रपार्थोमहाबुद्धिःकृष्णमुख्यान्महाजनान् ॥ नमस्कृत्यमुदालिंग्यदर्शयामासभूपतीन् ॥ २० ॥
सौबलेयींचकुंतींचदेवकींचापितृव्यकम् ॥ धृतराष्ट्रंचविदुरंप्रत्युवाचधनंजयः ॥२१॥ एनंपश्यंतुमेपूज्यंराजानंचंद्रहासकम् ॥ विषया-
भिरतंवीरंविष्णुभक्तंसमागतम् ॥ २२ ॥ वीरवर्मानृपश्रेष्ठोनानावीरगणाग्रणीः ॥ नमस्करोतिपुरतोधृतराष्ट्रमहीपते ॥ २३ ॥ मयूर-
केतुःसमुपैतिचायंविभेदितोयोहरिणानभिन्नः ॥ स्वधर्मतोवीरजनंतृणंखेन्यवेशयद्घ्राणसमीरणेन ॥२४ ॥ एनंविभावयनृपंसुधियांवरिष्ठं
त्वत्पादसेवनरतंसहसाभिपन्नम् ॥ यस्यप्रतापरविणारिपुवक्त्रपद्मंसंकोचितंगतबलंस्वकरैर्दिवापि ॥२५॥ यः शेषराजभवनान्मणिमाज-
हारयोनागभोगविलसद्विषमादधार ॥ योजाह्नवीगहनशापदवाग्निदग्धंमांबांधवैर्युतमचीकरदेतिसोऽयम् ॥ २६ ॥ हंसध्वजंपश्यपुरः
पादयोःप्रणतंनृप ॥ यस्यपुत्रौमहावीरौशंकरंपार्वतीपातिम् ॥ २७ ॥ स्वाशिरोभ्यांप्रभायुक्तंचक्रतुर्मुदितंदिवि ॥ येनसर्वे रणेवीराः
स्वप्रतापेनमोचिताः ॥ २८ ॥ तंकर्णपुत्रंप्रणतंपरिष्वजजनाधिप ॥ नीलध्वजंचबलिनंसमुत्थापयमारिष ॥ वह्निनायेनतत्सैन्यंदग्धं
संशायितावयम् ॥ २९ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततःसर्वेनृपास्तेनधृतराष्ट्रेणपूजिताः ॥ समागत्यमहात्मानंधर्मराजंववंदिरे ॥ ३० ॥ नम-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

स्कृत्यार्जुनस्तंवैसमालिंग्याग्रतःस्थितः ॥ भीमसेनंचवृद्धांस्तानभिवंद्यप्रहर्षितः ॥ ३१ ॥ कुंतीवीक्ष्यसुतंप्राप्तंशरतोमरदारितम् ॥
परिष्वज्यस्थितावीरंमुंचतीहर्षजंजलम् ॥ ३२ ॥ कर्णपुत्रंसमाघ्रायमूर्ध्निवैप्रियबालकम् ॥ प्रत्युवाचत्वयासर्वंरक्षितंवृषकेतुना ॥ ३३ ॥
तथाप्रहर्षिताकुंतीस्थिताधर्मनिवेशने ॥ युधिष्ठिरोऽथऋषिभिःसहितःकर्षितुंययौ ॥ ३४ ॥ क्षेत्रंगृहीत्वावृषभौद्रौपदींचसुमध्यमाम् ॥
औषधीःसमुपादायदीक्षितोवसुमेवच॥३५॥ कृष्णाद्याःसर्वभूपालाःपश्यन्तः पृष्ठगामिनः॥ कुंतीचदेवकीदेवीयशोदावरवर्णिनी ॥३६॥
सिषिचुश्चंदनजलैःसकर्पूरैर्युधिष्ठिरम्॥मंत्रपाठंप्रकुर्वंतिब्राह्मणाःस्त्रीभिरन्विताः॥३७॥कृषित्वातत्तदाक्षेत्रमिष्टिकाचयनंततः॥ चकारत्व-
रितोमंत्रैरिष्टिकानांचतुःशतैः ॥ ३८ ॥ चतुर्वेदैश्चविधिवद्व्यासमुख्यैःप्रचोदितः ॥ बकदाल्भ्येनमुनिनासमस्तैर्वैदितेनच ॥३९ ॥ सुप-
र्णाचितिरेकाहिप्रथमातत्रसाकृता ॥ सुपर्णाख्याचहंसाख्याइष्टिकानांचतुःशतैः ॥ ४० ॥ दक्षिणस्तस्यपक्षस्तुविहितोयज्ञवेदिभिः ॥
चतुश्चत्वारिंशताचशतेनैकेनचैवहि ॥ ४१ ॥ अनेनैवान्यपक्षोहिपुच्छंमध्येशतेनच ॥ एकविंशतियुक्तेनतस्यवैरचितंमुखम् ॥ ४२ ॥
द्वितीयाद्विगुणाभिर्हिकृताइश्येनैवसाचितिः ॥ इष्टिकाभिस्तृतीयातुतस्मिन्वैद्विगुणातथा ॥४३॥ चतुर्थीपंचमीयावत्सुपर्णानांचपंचकम्॥
संजातंपरिशिष्टैश्चवेष्टितंबहुभिस्तथा ॥ ४४ ॥ अष्टद्वारयुतंरम्यंमंडपंचक्रिरेबुधाः ॥ सुपताकंसुकुंडानामष्टकंयाज्ञिकैःकृतम् ॥ ४५ ॥
षट्खादिराःकृतायूपाःसप्तपालाशजाःकृताः॥ पंचबैल्वाश्चरचिताःपंचश्लेष्मातकस्यते ॥४६॥ चषालैर्भूषितास्तत्रवेदिकात्रितयंकृतम्॥
स्रुवाश्चस्थापितारम्याजुहूनांशतमेवच ॥ ४७ ॥ वैकंकतीनांराजेंद्रस्रुचीनांषष्टिरेवच ॥ गोचर्मलोहितंसोमवल्लीमुसलमेवच ॥ ४८ ॥
मंडपेविहितंसर्वंतथारम्यमुलूखलम् ॥ संभाराणिचभूरीणिवस्तुजातंसमाहृतम् ॥४९॥ आचार्यस्तुकृतोव्यासोबकदाल्भ्यःपितामहः॥
ऋत्विजश्चकृतादिव्याऋषयोदीप्ततेजसः ॥ ५० ॥ वामदेवोवसिष्ठश्चगौतमोऽत्रिःपराशरः ॥ भारद्वाजोजामदग्न्यःकहोडोभागुरिस्तथा
॥५१॥ रैभ्यःसुमंतुःकौंडिन्योजातूकर्ण्योऽथगालवः ॥ सौभरिर्लोमशाद्याश्चकृतास्तेऋत्विजःक्रमात् ॥५२॥ रक्षांविधायसन्मन्त्रैरक्षो-
घ्नैर्द्वारपालकाः ॥ वृतास्तेधर्मराजेनतस्मिन्यज्ञेमनोरमे ॥५३॥ विश्वामित्रश्चपुलहोधौम्यश्चारुणिरेवच ॥ उपमन्युर्वायुभक्षोमधुच्छंदा-
विभांडकः ॥ ५४ ॥ एतेकृताद्वारपालास्तस्मिन्यज्ञेऽतिसुंदरे ॥ एतेचान्येचबहवोवृतास्तेपूजिताःक्रमात् ॥ ५५ ॥ दीक्षितेनतदा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राजन्मृगाजिनविधारिणा ॥ नवनीतानुलिप्तेनद्रौपदीसहचारिणा ॥ ५६ ॥ व्यासस्ततःप्रत्युवाचदीक्षितंधर्मनंदनम् ॥ उपविष्टांश्च
भूपालान्दिव्यसिंहासनेषुच ॥५७॥ दंपतीनांचतुःषष्टिर्यातुगंगातटंशुभम् ॥ आहर्तुंजाह्नवीतोयंमयादिष्टंयथोचितम् ॥५८ ॥ अत्रिस्तु
पत्नीसहितोवसिष्ठोऽरुंधतीयुतः ॥ रुक्मिणीसहितःकृष्णःसुभद्रासहितोऽर्जुनः ॥ मायावतीयुतोवीरःप्रद्युम्नोयातुसत्वरः ॥ ५९ ॥
उषागृहीतकरकाअनिरुद्धान्वितासती ॥ हिडिंबयाभीमसेनोवृषकेतुःप्रभद्रया ॥ ६० ॥ मयूरकेतुःप्रिययालीलावत्याप्यगच्छतु ॥
प्रभावत्यायौवनाश्वोनीलकेतुःसुनंदया ॥ ६१ ॥ गृह्णातुकलशंशीघ्रमनुशाल्वोधमिच्छया ॥ एतेमयाहिनिर्दिष्टास्तथाऽन्येजाह्नवीजलम्
॥ ६२ ॥ आनयंतुनृपस्यार्थे सदाराःकलशैःशुभम् ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंव्याससमादिष्टाःस्वपत्नीसहितामुदा ॥ ६३ ॥ आनेतुंजाह्न-
वीतोयंप्रस्थिताबद्धपल्लवाः ॥ वादित्राणांस्वनोरम्यःप्रावर्ततजलागमे ॥६४ ॥ ब्राह्मणाद्याश्चयेलोकागजस्थाश्चकुमारिकाः ॥ मुक्ताफला-
निवर्षंत्यःशृण्वन्त्यःशंखगर्जितम् ॥ ६५॥ पठंतस्तत्रमुनयोगायंतोगीतकोविदाः॥तत्रनृत्यंप्रकुर्वाणास्तेलोकाःप्रस्थिताःपुरः ॥ ६६ ॥
नानाशृंगारसहितोनिर्ययौसमहाजनः ॥ देवकींचैवकुंतींचपुरस्कृत्यजनार्दनः ॥ ६७॥ तदाकुंतीचकृष्णस्यगृहीत्वावस्त्रपल्लवम्॥ बबं-
धरुक्मिणीपट्टकूलप्रांतेमनास्विनी ॥ ६८ ॥ तत्कौतुकंसमालोक्यनारदोमुनिसत्तमः ॥ जगामसत्याभवनंशंसितुंकृष्णनिर्गमम् ॥६९ ॥
नारदउवाच॥ सत्यभामेशृणुवचोमदीयंकृष्णवल्लभे ॥ यज्ञारंभेसतांपार्श्वेनानानृपसमागमे ॥७०॥ रुक्मिणीबहुलंमानंप्रपेदेहरिसंयुता ॥
निर्यातिजलमानेतुंकृष्णेनैवसुसंयुता ॥ ७१ ॥ धृतातपत्रासायातिसधूपाचलचामरा ॥ लभतेराजसन्मानंसैवनान्याःस्त्रियोहरेः ॥ ७२॥
समर्थःकामपुत्रोऽसौपौत्रोयस्यानिरुद्धकः ॥ कस्माद्विशयितंगेहेत्वयासत्येचतद्वद ॥ ७३ ॥ समीपेत्वांसमालोक्यमुखदाक्ष्येणकेशवः॥
तत्रानेष्यत्सत्यभामेयद्यासिष्यःसमीपगा ॥ ७४ ॥सत्यभामोवाच ॥ अत्रातिष्ठतिगोविंदोमद्गेहेमुनिसत्तम ॥ अनेनसहितायास्येतत्त्वं
पश्यसमागमम् ॥ ७५ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ नारदोदृदृशेसत्याःकेतनेताक्ष्यकेतनम् ॥ उवाचकेशवंविप्रस्त्वंदृष्टोऽसीतिसंसदि ॥७६ ॥
सत्यागृहेचपश्यामिविस्मयोमेप्रजायते ॥ युधिष्ठिरस्यपुरतोमयादृष्टोऽसिमंत्रदः ॥७७॥ सत्यायुक्तःप्रयास्येवंगच्छगच्छजगत्पते ॥ निर्ज-
गामगृहात्तस्मान्निर्गतंवीक्ष्यमाधवम् ॥७८॥ नारदोमुनिरन्यत्रययौजांबवतीगृहम् ॥ प्रविश्यमंदिरंतस्याःप्राहजांबवतीमिदम् ॥ ७९ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नारदउवाच ॥ स्थितासिकिंगृहेमातर्नगतासिनृपालयम् ॥ आहर्तुंजाह्नवीतोयंयत्रयातिस्वयंहरिः ॥८०॥ रुक्मिणींसत्यभामांचसहने-
ष्यतिमाधवः॥जांबवत्युवाच ॥ सर्वास्तेनयुताःसंतिमहिष्यःकेशवस्यताः॥८१॥यांपरित्यज्यगंतासौसानजीवतिमानिनी ॥ अस्मिन्स-
मागमेरम्येसाधूनामपमानिता ॥ ८२ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ तत्रापिनारदोवीक्ष्यमाधवंबद्धपल्लवम् ॥ मंदिराणिसगोपीनांबभ्राममुनिसत्तमः
॥८३॥सर्वाणितानिसद्मानिसकृष्णानीत्यमन्यत॥पुनरागत्यदेवर्षिर्मंडपेपांडवस्यहि ॥८४॥ऋत्विग्भिःसहितस्तस्थौस्तुवन्कृष्णंसनात-
नम्॥वसिष्ठेनसमंसर्वैराजानोजाह्नवीतटे॥८५॥जग्मुः सकृष्णाःसानंदामहावीरैःसुरक्षिताः॥व्यासेनमंत्रितंतोयंपूजिताजलदेवताः ॥८६॥
पूरयित्वाततोव्यासःकलशंचसपुष्पकम् ॥ ददौकरेऽनसूयायास्तस्मिन्कालेनराधिप ॥८७॥ सुवर्णकलशंचैकंपरिपूर्णमरुंधती ॥ जग्राह
पुरतस्तेषांमुनीनांभावितात्मनाम् ॥ ८८ ॥ रुक्मिणीमस्तकेस्वेतुकलशंतोयपूरितम् ॥ अरुंधत्यार्पितंस्नेहाद्गंगातीरेदधौमुदा ॥ ८९ ॥
रुक्मिणींप्रत्युवाचाथवसिष्ठस्यप्रियासती ॥ दूयतेतवभद्रेकंपुष्पभारेणयद्गृहे ॥९०॥ तस्मिन्मयाऽर्पितेनात्रकलशेननदूयसे ॥अरुंधती-
वचःश्रुत्वासुभद्रावाक्यमब्रवीत् ॥९१॥ एषाभारसहामातर्येनगोवर्धनोगिरिः ॥ धृतःकरेगवार्थंचसप्ताहंचस्वलीलया ॥ ९२ ॥ रुक्मि-
णीतंदिवारात्रौहृदिधृत्वानदूयते ॥ पतिव्रतानांधर्मोऽयंकृतःकेवलयानया ॥ ९३ ॥ रुक्मिण्युवाच ॥ ममव्रतंसमालोक्यसुभद्रातंधनं-
जयम् ॥ धारयंतीहृदिसदासौख्यमाप्नोतिनित्यशः ॥९४॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंब्रुवंत्यस्ताःसर्वाजगृहुःकलशान्बहून् ॥ स्वेस्वेशिरसि
पुष्पाढ्येधृतमौक्तिकपुंजके ॥ ९५ ॥ सभर्तृकाश्चसंप्राप्तायज्ञवाटेतथाविधे ॥ मृदंगायत्रवाद्यन्तेशंखाश्चपटहैः सह ॥ ९६ ॥ वीणाश्च
विविधाभेर्यःशंखाश्चकाहलाःशुभाः ॥ तत्रानीयजलंपुण्यंपावितःसतुरंगमः ॥ द्रौपद्याधर्मराजेनयूपेबद्धःसुपूजितः ॥ ९७ ॥ इत्या-
श्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेजलयात्रावर्णनंनामत्रिषष्टितमोऽध्यायः ॥६३॥छ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ततःप्रववृतेयज्ञोधर्मराजस्यशासनात् ॥
यज्ञविद्याविधानेनस्नातोऽयंमंत्रितैर्जलैः ॥ १ ॥ भीमार्जुनादयःसर्वेसकृष्णाःकर्मकारकाः ॥ पादप्रक्षालनंकृत्वामुनीनांभावितात्मनाम्
॥ २ ॥ स्वयमेवहृषीकेशःस्थापयामासतानृषीन् ॥ ततोपविष्टावासांसिपरिधायद्विजोत्तमाः ॥ ३ ॥ चंदनेनानुलिप्तांगादिव्यालंकार-
भूषिताः ॥ स्रग्विणोदत्तमाल्याश्चदत्तकर्पूरवीटिकाः ॥ ४ ॥ सुवर्णपीठेष्वासीनाःसंस्तुताःकृष्णपाण्डवैः ॥ दीयतांदीयतामन्नंशब्दोऽभू-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नृपतेर्गृहे ॥ ५ ॥ युधिष्ठिरस्ययज्ञेतुनानाद्विजसमागमे ॥ सुवर्णंचैवरत्नानिवासांसिरुचिराणिच ॥ ६ ॥ गजाश्वरथयानानिगोसहस्राणि
चन्दनम् ॥ छत्राणिचामराण्येवदासीदासगणान्महीम् ॥ ७ ॥ अर्थिभ्यश्चेतरेभ्यश्चमंदिराणिधनानिच ॥ यस्ययस्यप्रियंयच्चुतत्तस्मै
दीयतामिति ॥ ८ ॥ युधिष्ठिरःकृतस्नानोयज्ञकर्मणिदीक्षितः ॥ सुवर्णचयमासाद्यसमानीयतुरंगमम् ॥ ९ ॥ प्रोवाचाग्रेपशुरभूच्छ्रुति-
मेतांपठन्पुरः ॥ पिबभोस्त्वमपोघोटतवलोकोभविष्यति ॥ १० ॥ युधिष्ठिरस्यतद्वाक्यमाकर्ण्यतुरगःस्वयम् ॥ धूनयामासवदनमपश्यत्
केशवंमुदा ॥ ११ ॥ प्रोथाभ्यांस्वमभिप्रायंशशंसनकुलायसः ॥ ज्ञात्वाभावंतुरंगस्यनकुलःप्राहधर्मजम् ॥ १२ ॥ वाजीशंसतिराजेंद्र
नाहंयास्येत्रिविष्टपम् ॥ अन्येषुकिंतुयज्ञेषुस्वर्गकामेषुयेहयाः ॥ १३ ॥ त्रिविष्टपंगतावीरतेषुकृष्णोनकर्मकृत् ॥ अनीश्वरेषुयज्ञेषुस्वर्ग-
स्तुपरमंफलम् ॥ १४ ॥ जायतेभुविकर्तॄणामस्मिन्यज्ञेफलंहरिः ॥ ममापिकृष्णवदनेस्थितंपश्यंतुयाज्ञिकाः ॥ १५ ॥ नकुलउवाच ॥
एवंब्रूतेधर्मराजतुरंगस्तेमहाक्रतौ ॥ अथैनंमुनयःसर्वेयूपपार्श्वेसुमंत्रितः ॥ १६ ॥ राजानःस्त्रीसमूहोऽपियान्तंपश्यंतुमाधवम् ॥ नकुल-
स्यवचःश्रुत्वायूपेनीतस्तुरंगमः ॥ १७ ॥ यूपेबद्धोहयोविप्रैःसकृष्णैरभिमंत्रितः ॥ धौम्यउवाच ॥ भीमखड्गंसमादायतिष्ठत्वंनिश्चलः
क्षणम् ॥ १८ ॥ यावत्परीक्षांकुर्वेऽहंवाजिनोऽस्यमहामते ॥ ततोधौम्योहयस्याशुवामकर्णंन्यपीडयत् ॥ १९ ॥ तावत्क्षीरस्यधारातु
निर्गताजनमेजय ॥ विस्मिताःसकला लोकाःशोणितंनैवदृश्यते ॥ २० ॥ धौम्योऽब्रवीद्भीमसेनंछिंधिकंवाजिनोऽधुना ॥ यथातुष्ये-
ज्जगन्नाथःपुराणपुरुषोत्तमः ॥ २१ ॥ वादित्रनादेमहतिप्रवर्त्तितेभीमोऽलुनात्तस्यहयस्यशीर्षम् ॥ ऊर्ध्वंगतंतच्चशिरोनचाधःसूर्येप्रविष्टं
किलवह्निरूपम् ॥ २२ ॥ शुद्धंज्ञात्वाहृषीकेशस्तुतोदैनमुरःस्थले ॥ बैलेनकण्टकेनापिभिन्नःकृष्णेनपावनः ॥ २३ ॥ निर्गताक्षीरधारा
तुतुरगस्यकलेवरात् ॥ धाराविनिर्गतांवीक्ष्यऋषयोधर्ममब्रुवन् ॥ २४ ॥ एवंविधोनकस्यापिशुद्धःपूर्वंतुरंगमः ॥ शुद्धंज्ञात्वाहृषीकेशो
धर्मपुत्रंतुसोऽब्रवीत् ॥ २५ ॥ तथाब्रुवंस्तेऋषयोदृष्ट्वाशुद्धंतुरंगमम् ॥ दिष्ट्याचातेसफलोयज्ञोजायतेऽद्ययुधिष्ठिर ॥ २६ ॥ तेषां
संवदतामेवंतुरंगमकलेवरात् ॥ निर्गतं सुमहत्तेजः प्रविष्टंकेशवानने ॥ २७ ॥ पश्चाच्छरीरंपतितंभूत्वाकर्पूरमेवतत् ॥ विभूतिरिवरुद्रस्य
च्युतागात्रादशोभत ॥ २८ ॥ विस्मितामुनयस्तंतुकर्पूरंवीक्ष्यतेऽभवन् ॥ कर्पूरंजुहुवुस्तेतुहोमकुंडेतुतत्क्षणात् ॥ २९ ॥ यत्रोपविष्टो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

राजासौसपत्नीकःसमाधवः ॥ व्यासोगृहीत्वाकर्पूरंस्रुवेणेदमथाब्रवीत् ॥ ३० ॥ व्यासउवाच ॥ गृहाणेंद्रमहायज्ञेघनसाराहुतिंविभो ॥
एहिराज्ञार्पितामेनांदुर्लभामग्रतःकलौ ॥ ३१ ॥ शक्रःसमागतःसाक्षात्प्रत्युवाचमहामुनिम् ॥ देहिपावकवक्रेणयावत्तृप्तिर्ममाक्षया
॥ ३२ ॥ यांवीक्ष्यतृप्तिंप्राप्तोऽस्मिभुक्त्वाशंचभविष्यति ॥ व्यासस्ततोजुहावाग्नौवसंतेदशमीदिने ॥३३ ॥ शुक्लपक्षेहिचैत्रस्यसार्पर्क्षे
गुरुवासरे ॥ स्वाहेतींद्रायविधिवत्परमामाहुतिंददौ ॥ ३४ ॥ चंद्रादिदेवताभ्यश्चतत्तन्मंत्रैर्यथाक्रमम् ॥ ततोदिग्देवताभ्यश्चमंत्रैर्दत्त्वा
यथाविधि ॥ ३५ ॥ घनसारंजुहावाग्नौदेवतानांपुरस्तदा ॥ हवनेनजगत्प्रीतंबभूवसचराचरम् ॥ ३६ ॥ होमधूपेनराजासौपूतःप्रीतो
युधिष्ठिरः ॥ समालिंग्याब्रवीद्भीमंदिष्ट्याजातश्चमेक्रतुः ॥ ३७ ॥ यज्ञांतेऽवभृथस्नानंकुर्वेऽहंनात्रसंशयः ॥ जैमिनिरुवाच ॥ ऋषिभिः
सहितःकृष्णःस्नापयामासपार्थिवम् ॥३८॥ सदारंभीमसेनाद्यैर्वृतं भूपतिभिस्तथा ॥ सोमपानंकारयित्वाप्राशयित्वायथाक्रमम् ॥३९॥
पुरोडाशंतुसर्वेभ्योदत्त्वाशेषंतदाह्यदत् ॥ जयशब्दैर्बंदिनस्ते तथावादित्रनिःस्वनैः ॥ ४० ॥ तुष्टुवुर्धर्मराजानंगुणगीतैश्चगायकाः ॥
नीराजनंततश्चक्रुर्देवकीप्रमुखाःस्त्रियः॥४१॥ कुंतीवधूभिःसहिता मुदिताप्रापतत्सुखम्॥ कृत्वापूर्णाहुतिंराजाउपविष्टोयुधिष्ठिरः॥४२॥
अलंकृतश्चकृष्णेनतत्रराजामहात्मना ॥ शुशुभेमघवेवासौयथास्वर्गेसुरोत्तमैः ॥ ४३ ॥ पूर्वंहरिंपूजयित्वावस्त्रालंकारचंदनैः ॥ व्यासा-
यपृथिवींसर्वांददौराजामुदान्वितः ॥ ४४ ॥ संकल्पपूर्वं विधिवत्पुनर्व्यासःक्रमाद्ददौ ॥ तद्द्रव्यंब्राह्मणेभ्यश्चदीनेभ्यश्चददावृषिः ॥ ४५॥
रत्नाद्रिशिखरस्थंतुचरंतंकनकंवृषभम् ॥ बकदाल्भ्याय च ददौ तदाराजायुधिष्ठिरः ॥ ४६ ॥ एकोरथोवारणएकएवदशाश्वमुख्याश्च
सुवर्णभारः ॥ शतंगवांहेमविभूषितानांप्रस्थश्चदत्तोवरमौक्तिकानाम् ॥ एकैकशोभृत्यचतुष्टयंचकार्येषुदक्षंसददौनरेन्द्रः ॥ ४७ ॥
ऋत्विग्भ्योद्वारपालेभ्योददौपूर्णमनोरथः ॥ तदर्धार्धंक्रमेणैवइच्छादानान्यनेकशः ॥ ४८ ॥ ददौयुधिष्ठिरोराजानृपतीनप्यतोषयत् ॥
तुरंगाणांसहस्रंचगजानांचशतंशतम् ॥ ४९॥ अलंकारान्सुवर्णस्यकोटिंचप्रददौनृपः ॥ प्रत्येकंनृपतीन्पूज्याद्विगुणेनैवयादवान् ॥५०॥
रुक्मिण्याद्यास्त्रियःसर्वाअलंकारैश्चतोषिताः ॥ उपवेश्यासनेकृष्णमलंकारशतैर्युतम् ॥ ५१ ॥ यज्ञजंसुकृतंसर्वंहृषीकेशकरेददौ ॥
वादित्रनादःसंजज्ञेपुष्पवृष्टिःपपातच ॥५२॥ भीमाद्याःपाण्डवाःसर्वेयज्ञःकृष्णेनकारितः ॥ इतिब्रुवंतःसततंहर्षिताश्चाभवन्नृप ॥५३॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

मोचिताःपशवःसर्वेयेचयूपेनियंत्रिताः ॥ तुष्टुवुस्तेजनाःसर्वेयज्ञःकृष्णेनकारितः ॥ ६४ ॥ यज्ञप्रकरणंश्रुत्वामुच्यंतेसर्वपातकैः ॥ सर्वै-
श्चपूजितास्तेवैसंतिष्ठंतिधरातले ॥ ६५ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेयुधिष्ठिराभिषेकोनामचतुःषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६४ ॥ छ ॥
जैमिनिरुवाच ॥ यज्ञस्यांतेभीमसेनःप्रार्थयित्वामुनीन्नृपान् ॥ सकृष्णान्भोजयमासविविधान्नेनमारिष ॥ १ ॥ जनमेजयउवाच ॥ कथंते
भोजिताविप्राःसकृष्णाश्चमहीभुजः ॥ ययारीत्यास्त्रियोबालाभीमेनरसकारिणा ॥ २॥ अन्नानिकानिजातानिसर्वंशंसमहामुने ॥ कौतुकं
जायतेऽतीवश्रृण्वतोमेतवाननात् ॥३॥ जैमिनिरुवाच ॥ श्रृणुराजेंद्रवक्ष्यामिभीमसेनेनयत्कृतम् ॥ मंडपेनवरत्नाढ्येरम्येकांचनभूषिते
॥४॥ तत्रचंदनजातेषुपीठास्तरणकंबलाः ॥ सरत्नाःस्थापिताभांतिपुष्पप्रकरपूरिताः ॥५॥ कचोलानांचतुःषष्टिर्हैमस्थालीनियंत्रिताः॥
प्रतिविप्रंधृतास्थालीरत्नदीपद्वयान्विताः ॥ ६ ॥ तिरस्कारिण्यःपुष्पाणांचंद्रिकालंबिताःशुभाः ॥ कृष्णागुरुकृतैर्धूपैर्वासितेमंडपेऽमले
॥ ७ ॥ सुगंधेनजलेनाथपात्रप्रक्षालनंकृतम् ॥ प्रतिपात्रंसुवर्णस्यधृतोरत्नकमण्डलुः ॥ ८ ॥ ततोभीमेनसरसंपायसंतुप्रवेशितम् ॥
ददृशुर्ब्राह्मणाःस्थाल्यांचंद्रबिंबमिवोदितम् ॥ ९ ॥ भक्तंसूपान्वितंचैवयूथिकाकुड्मलप्रभम् ॥१०॥ पुष्पपत्रफलमूलदारुभिर्वल्कलै-
र्व्यंजनपत्रकृतानि ॥ व्यंजनानिकटुतिक्तकखंडैर्निर्मितानिपवनात्मजयत्नात् ॥ ११ ॥ कश्चिद्द्विजस्तदापूपान्वीक्ष्यपप्रच्छचापरम् ॥
नवनस्थेनचमयादृष्टमेतद्धिकिंवद ॥ १२ ॥ पृच्छंतं प्राहविप्रोसौमत्वाऽत्मानमतोऽधिकम् ॥ चंद्रस्यशकलंविद्धिपतितंशतधाभुवि
॥ १३ ॥ एवंवदतिविप्रेऽस्मिंस्ततःप्राप्ताःस्मफेनिकाः ॥ स्थालेस्वस्मिन्समीक्ष्यैकोब्राह्मणोविस्मयंगतः ॥१४॥ मरालोधर्मराजस्यसि-
तपत्रयुतोमहान् ॥ समुत्पन्नइतिप्राहवायुभक्षोमहातपाः ॥ १५ ॥ दंतोलूखलिनाप्रोक्तंमोदकान्वीक्ष्ययद्वचः ॥ औदुंबराणिचामूनिवि-
षयेऽस्मिन्मयोच्यते ॥१६॥ भक्तंमेनेद्विजःकश्चित्पुष्पाणिकुटजस्यतु ॥ करंजिकांमुनिवरःकार्णिकांमन्यतेऽपरः॥१७॥ वटकंकनकाभं
तुमेनेकश्चिद्द्विजस्तदा ॥ पतितंभानवीयंकिंरथचक्रं ममाग्रतः ॥ १८ ॥ द्राक्षारसंपिबंत्येकेकेचिन्मूतरसंमुदा ॥ लुठितंहिसितामध्ये
घृताक्तंकदलीफलम् ॥ १९॥ मुखेचिक्षेपसकलंमुनिशिष्योगतत्वचम् ॥ सिताज्यैर्मंडकंविप्रोवेष्टयित्वाततोऽपरः ॥ २० ॥ चिक्षेपं
मुखमध्येतुसंप्राप्तःसुखमुत्तमम् ॥ मेनेमोक्षसुखंतुच्छंभक्षयन्खण्डलड्डुकान् ॥२१॥ इत्थंभीमेनतेविप्रास्तथान्येक्षत्रियादयः ॥ लोकाः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

संभोजिताःसर्वेतस्मिन्यज्ञमहोत्सवे ॥ २२ ॥ संतर्पिताहितेविप्रादिव्यचंदनचर्चिताः ॥ तांबूलंचंद्रसंयुक्तंदृष्ट्वाविस्मयमागताः ॥ २३ ॥
शुष्कपत्राणिसंचूर्ण्यभक्षयामोवनेवयम् ॥ तेकृतावरतांबूलरसज्ञाधर्मसूनुना॥२४॥ जैमिनिरुवाच ॥ ब्राह्मणैःसहितोराजाक्षत्रियैश्चमहा-
बलैः ॥उपविष्टःसयज्ञांतेसकृष्णोयज्ञमंडपे॥ २५॥ ततःप्राप्तौविप्रवरौविवदंतौहिसंसदि ॥ धर्मराजंसमागत्यप्रोचतुर्वचनंनृपः ॥ २६ ॥
धर्मराजावयोर्वादंसम्यक् छिंधिमहामते ॥राजोवाच ॥बकदाल्भ्यमुखाःसंतिवसिष्ठात्रिपुरोगमाः ॥२७॥ यत्रसभ्याःसुमनसस्तत्रवादक-
थाहिका ॥ निरूपयस्व विप्रेंद्रकारणंस्वंपृथक्पृथक् ॥ २८ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ एभिस्तुमत्करेदत्तंक्षेत्रंस्वीयंयथाक्रमम् ॥ तत्पुनः
कार्षितंतस्मान्निधानंनिर्गतंनृप॥ २९ ॥ धान्यमेवमयाग्राह्यंयत्क्षेत्रेजायतेपुनः ॥ निधानंनग्रहीष्येऽहंनमदीयंहितद्ध्रुवम् ॥ ३० ॥
एभिरेवतुतद्ग्राह्यंमयात्यक्तंनृपाधुना ॥ पश्यमांपीडयंत्येतेनिधानेनगतत्रपाः ॥ ३१ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ सत्यंवदमहाबुद्धेकिमर्थं
पीडयसेद्विजम् ॥ भवान्गृह्णातुतद्द्रव्यंयन्नदत्तंत्वयापुरा ॥ ३२ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ मयासमर्पितंक्षेत्रंपुरास्मैधर्मनंदन ॥ यत्किंचिज्जा-
यतेतस्मिन्ब्राह्मणस्यनतन्मम ॥ ३३ ॥ तच्छ्रुत्वावचनंकृष्णःप्रत्युवाचहसन्निव ॥ मासत्रयंतुविप्रेंद्रौस्थिरौभवितुमर्हथः ॥ ३४ ॥
कृष्णवाक्येनतुष्टौतौक्षिप्त्वावित्तंनृपालये ॥ जग्मतुश्चगृहंराजन्प्रतीक्षंतौचतद्दिनम् ॥ ३५ ॥ राजोवाच ॥ अधुनामाधवकथंनिर्णयो
नत्वयाकृतः ॥ सर्वेषांपश्यतामेवविस्मयोमेमहान्विभो ॥ ३६ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ऋषयःसंतिराजानःसुखेनतवसन्निधौ ॥ यज्ञान्ते
मुदितालोकामध्येवादकथाकथम् ॥ ३७॥ मासेतृतीयेघोरस्तुभविष्यातिकालिर्नृप ॥ द्रव्यार्थंविवदंतौहिताडयंतौपरस्परम् ॥ ३८ ॥
मुष्टामुष्टिसंप्रहारंकेशाकेशिनखानखि ॥ आगंतारौचतेपार्श्वेकालिनामाथितौ नृप ॥३९॥ त्वंतद्धनंद्विधाकृत्वाताभ्यांदास्यसिमेमतिः॥
भविष्यंतिकलौविप्राआचारश्रुतिवर्जिताः ॥ ४० ॥ राजानोधर्महीनाश्चपीडयिष्यंतितेप्रजाः ॥ अधर्मवल्लभोलोकोधर्मद्वेषीचमत्सरी
॥ ४१ ॥ द्यूतमद्यरतानित्यंसर्वेव्यसनिनः सदा ॥ देवकार्येपितॄणांवासाधुस्त्रीभरणेतथा ॥४२ ॥ब्राह्मणार्थेधनंस्वल्पंदत्त्वातेदुःखभा-
जिनः ॥ भविष्यंतिकलौराजन्मुदितागणिकागृहे ॥ ४३ ॥नेष्यंतिचधनंभूरिद्यूतादिव्यसनेष्वपि ॥ जननींजीर्णवस्त्रेणवेष्टयिष्यंतिते
कलौ ॥ ४४ ॥ वेश्यांवापुंश्चलींवापिदुकूलैर्विविधैःस्वयम् ॥ धत्तूरकस्यपुष्पाणिकरवीरभवानिच ॥ ४५ ॥ सकंटकानिपुष्पाणि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नयिष्यंतिशिवालये ॥ वरपंकजजांमालांकर्पूरंचंदनंतथा ॥ ४६ ॥ नेष्यंतिकुमुदंचारुवेश्यास्त्रीकुलटागृहे ॥ मातरंपितरंचैवत्यजंतिहि
जनाःकलौ ॥ ४७ ॥ स्त्रीसेवकाभविष्यंतिपरिचारकवत्सदा ॥ जननींताडयिष्यन्तिलालयिष्यन्तिस्वांस्त्रियम् ॥४८॥ श्वश्रूश्वशुरयो-
श्चैवस्नुषाःकलियुगेनृप ॥ वदिष्यंत्यप्रियंवाक्यंहृदयेशल्यकारकम् ॥ ४९ ॥ नविश्वासंकरिष्यंतिदेवेषुब्राह्मणेषुच ॥ कर्मभ्रष्टा भवि-
ष्यंतिचतुर्वर्णाःकलौयुगे ॥ ५० ॥ स्वीयंकर्मपरित्यज्यपरकीयंप्रकुर्वते ॥ जैमिनिरुवाच ॥ एवंकृष्णेनकथिताःकलिधर्माभया-
वहाः ॥ ततोवीराःकथाश्चक्रुर्यज्ञांतेकृष्णपांडवाः ॥ ५१ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेकलिधर्मवर्णनंनामपंचषष्टितमोऽध्यायः
॥ ६५ ॥ छ॥ जैमिनिरुवाच ॥ श्रूयतांराजशार्दूलमहदाश्चर्यमुत्तमम् ॥ अश्वमेधेमहायज्ञेनिवृत्तेयदभूद्विभो ॥ १ ॥ तर्पितेषुद्विजाग्र्येषुज्ञाति-
संबंधिबंधुषु ॥ दीनांधकृपणेचापितदाभरतसत्तम ॥ २ ॥ जायमानेमहानादेदिक्षुसर्वासुभारत ॥ पतत्सुपुष्पवर्षेषुधर्मराजस्यमूर्धनि
॥ ३ ॥ गर्वितोऽभूत्तदाराजाधर्मपुत्रोयुधिष्ठिरः ॥ बिलान्निष्क्रम्यनकुलोरुक्मपार्श्वस्तदानृप ॥ ४ ॥ वज्राशनिसमंनादममुंचतविशां-
पते ॥ सक्तुदुत्सृज्यतंनादंत्रासयानोद्विजान्नृपान् ॥ ५ ॥ मानुषंवचनंप्राहधृष्टोबिलशयोमहान् ॥ सक्तुप्रस्थेनवोनायंयज्ञस्तुल्योनरा-
धिप ॥ ६ ॥ उञ्छवृत्तेर्वदान्यस्यकुरुक्षेत्रनिवासिनः ॥ तस्य तद्वचनंश्रुत्वानकुलस्यविशांपते ॥ ७ ॥ विस्मयंपरमंजग्मुःसर्वेतेब्राह्मण-
र्षभाः ॥ ततः समेत्यनकुलंपर्यपृच्छंततेद्विजाः ॥८॥ कुतस्त्वंसमनुप्राप्तोह्यस्मिन्यज्ञसमागमे ॥ किंबलंपरमंतुभ्यंकिंश्रुतंकिंपरायणम्
॥ ९ ॥ कथंभवंतंविद्यामोयोनोयज्ञंविगर्हसे ॥ अविलुप्यागमंकृत्स्नंविविधैर्याज्ञिकैःकृतम् ॥ १० ॥ यथागमंयथान्याय्यंकर्तव्यंचतथा-
कृतम् ॥ पूजार्हाःपूजितायत्रविधिवच्छास्त्रचक्षुषा ॥ ११ ॥ मंत्रपूर्वंहुतश्चाग्निर्दानंदत्तममत्सरम् ॥ तुष्टाद्विजर्षभाश्चात्रदानैर्बहुविधैरपि
॥ १२ ॥ क्षत्रियाश्चसुयुद्धेनश्राद्धैरपिपितामहाः ॥ पालनेन विशस्तुष्टाःकामैःशूद्राश्चयोषितः ॥ १३ ॥ अनुक्रोशैस्तथादानैराशी-
र्भिश्चपृथग्जनाः ॥ ज्ञातिसंबंधिनस्तुष्टाःशौचेनचनृपस्यनः ॥ १४ ॥ देवाहविर्भिःपुण्यैश्चरक्षणैःशरणार्थिनः ॥ यदत्रन्यूनंतद्ब्रूहिसभायां
ब्राह्मणस्यहि ॥ १५ ॥ श्रद्धेयवाक्यःप्राज्ञस्त्वंदिव्यरूपंबिभर्षिच ॥ सभागतैश्चपृष्टस्त्वंतत्त्वतोवक्तुमर्हसि ॥ १६ ॥ इतिपृष्टोद्विजैस्तै-
श्चप्रहस्यनकुलोऽब्रवीत् ॥ नैषानृतांमयावाणीप्रोक्तागर्वेणवाद्विजाः ॥ १७ ॥ यन्मयोक्तमिदंसर्वंयुष्माभिश्चाप्युपश्रुतम् ॥ सक्तुप्रस्थेन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वोनायंयज्ञस्तुल्योनराधिप ॥ १८ ॥ उञ्छवृत्तेर्वदान्यस्यकुरुक्षेत्रनिवासिनः ॥ शृणुताव्यग्रमनसःशंसतोमेद्विजर्षभाः ॥ १९ ॥ अनुभूतं
चदृष्टंचयन्मयाद्भुतमुत्तमम् ॥ धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे धर्मज्ञैर्बहुभिर्वृते ॥ २० ॥ उञ्छवृत्तिर्द्विजःकश्चित्कापोतींवृत्तिमास्थितः ॥ सभार्यः
सहपुत्रेणसस्नुषस्तपसिस्थितः ॥२१॥ वधूचतुर्थोवृद्धःसधर्मात्मानियतेंद्रियः ॥ षष्ठेकालेसदाविप्रोभुंक्तेतैःसहसुव्रतः ॥२२॥ कपोत-
धर्मिणस्तस्यदुर्भिक्षेसतिदारुणे ॥ नाभविष्यत्तदाविप्राःसंचयस्तन्निबोधमे ॥ २३ ॥ क्षीणौषधिसमावेशेद्रव्यहीनोऽभवत्तदा ॥ काले-
कालेसुसंप्राप्तेनैवाविंदतभोजनम् ॥ २४ ॥ क्षुधापरिगताःसर्वेप्रातिष्ठंततदातुते ॥ उञ्छस्तदाशुक्लपक्षेमध्येतपतिभास्करे ॥ २५ ॥
तृषार्तश्चक्षुधार्तश्चसविप्रस्तपसिस्थितः ॥ उञ्छंनप्राप्तवानेवसार्धंपरिजनैस्ततः ॥ २६ ॥ सतथैवक्षुधाविष्टःस्पृष्ट्वातोयंयथाविधि ॥
क्षपयामासतंकालंसार्धंपरिजनेनवै ॥ २७ ॥ अथषष्ठेगतेकालेसयवप्रस्थमर्जयत् ॥ यवप्रस्थेनतेसक्तूनकुर्वंस्तुतपस्विनः ॥ २८ ॥
कृतजप्याह्निकास्तेतुहुत्वाग्निंचयथाविधि ॥ कुडवंकुडवंसर्वेव्यभजंततपस्विनः ॥ २९ ॥ अथागमद्द्विजःकश्चिदतिथिर्भुंजतांतदा ॥
तंपूजयित्वाविधिवत्सविप्रःप्रीतमानसः ॥ ३० ॥ प्रोवाचमधुरंवाक्यंमनःप्राह्लादकारकम् ॥ विप्रउवाच ॥ धन्योऽस्म्यनुगृहीतो-
ऽस्मिपावितोऽस्मियतोभवान् ॥ प्राप्तोऽस्यतिथिवेलायांघर्मार्तस्येवतोयदः ॥ ३१ ॥ स्वागतंतेद्विजश्रेष्ठ भूयःसुस्वागतंतव ॥ सनाथः
क्रियतांब्रह्मन्नुटजोऽयंप्रविश्यताम् ॥ ३२ ॥ तेगृहागृहिणःसत्यायेषुमार्गश्रमातुराः ॥ स्वगृहेष्विवविश्रांताःभवंतिचभवादृशः ॥३३ ॥
अहोऽतीवसभाग्यास्तेनिःस्वापिगृहमेधिनः ॥ येषामशून्यादिवसागच्छंत्यातिथिपूजनैः ॥ ३४ ॥ तृणानि भूमिरुदकं वाक्चतुर्थीचसू-
नृता ॥ एतान्यपिसतांगेहेनोच्छिद्यंतेकदाचन ॥ ३५ ॥ देयमार्तस्यशरणंपथिश्रांतस्यचासनम् ॥ तृषितस्यतुपानीयंक्षुधितस्यापि
भोजनम् ॥ ३६ ॥ चक्षुर्दद्यान्मनोदद्याद्वाचंदद्यात्सुकेवलाम् ॥ अभ्युत्थानानुव्रजनंकुर्यान्न्यायेनचार्चनम् ॥ ३७ ॥ नकुलउवाच ॥
एवमुक्त्वासधर्मात्मातमभ्यर्च्ययथाविधि ॥ स्वभागंप्रददौहृष्टोनचतृप्यातितेनसः ॥ ३८ ॥ ततोऽस्यभार्याक्षुत्क्षामावृद्धाम्लानातप-
स्विनी ॥ त्वगस्थिभूतावेपंतीभर्तारमिदमब्रवीत् ॥३९॥ भार्योवाच ॥ ममापिभागोभोस्वामिन्दीयतांमाविचारय ॥ अर्थिनामन्नदाने-
नकृतार्थास्यामहंध्रुवम् ॥४०॥ ब्राह्मणउवाच ॥ अपिकीटपतंगानांमृगादीनांचशोभने॥ स्त्रियोरक्ष्याश्चपोष्याश्चनचैवंवक्तुमर्हसि॥४१॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

धर्मकामार्थकार्याणिशुश्रूषाकुलसंततिः ॥ दारेष्वधीनःस्वर्गश्चापितॄणामात्मनस्तथा ॥ ४२ ॥ भुंक्ष्वतस्मात्त्वसक्तूंश्चनतेकश्चिदति-
क्रमः ॥ अनुज्ञातामयाभद्रेकुरुवाक्यंमयेरितम् ॥ ४३ ॥ योनानुकंपते भार्यांनपुष्णातिनराधमः ॥ नयशोमहदाप्नोतिनरकंचाधि-
गच्छति ॥ ४४ ॥ ब्राह्मण्युवाच ॥ सहधर्मचरौधात्रासृष्टौभार्यापतीद्विज ॥ तस्मान्महतिधर्मेत्वंनबाधांकर्तुमर्हसि ॥ ४५ ॥ पतिर्नार्याः
परोधर्मःपतिरेवहिदैवतम् ॥ पतिरेवपरोबंधुःपतिरेवपरागतिः ॥ धर्ममर्थंचकामंचयशःस्वर्गंतिरेवच ॥ ४६ ॥ पत्यौप्रसन्नेस्त्रीसर्वमेतत्
प्राप्नोत्यसंशयम् ॥ कर्मणामनसावाचायास्त्रीपतिमनुव्रता ॥ ४७ ॥ इहचैवमहाभागासादेवैरपिपूज्यते ॥ नमयात्वय्यभुक्तेतुभुक्तपूर्वं
कदाचन ॥ ४८ ॥ व्रतमेतद्विदित्वातुत्वंसक्तून्दातुमर्हसि ॥ नकुलउवाच ॥ एवमुक्तौगृहीत्वातान्सक्तून्सोऽतिथयेददौ ॥ ४९ ॥ भक्ष-
यित्वातिथिस्तांश्चनैवतृप्तोऽभवत्तदा ॥ ततःपुत्रोविनीतात्मापितरंप्राहधर्मवित् ॥ ५० ॥ पुत्रउवाच ॥ तृप्त्यर्थमतिथेस्तातमद्भागो-
ऽपिप्रदीयताम् ॥ किंतस्यजीवितफलंप्राप्तोयस्याशयातिथिः ॥ ५१ ॥ शून्यादिवगृहाद्दीनोनिराशःप्रतिगच्छति ॥ विष्णुमुद्दिश्ययये
चान्नमात्मानंपीडयंत्यपि ॥ ५२ ॥ ददन्तितेहरेर्लोकेपूज्यंतेदैवतैरपि ॥ तेनार्जितेनवित्तेनाकिंतेषांदुष्टचेतसाम् ॥ ५३ ॥ अतिथिर्यस्य
भग्नाशोगृहात्प्रतिनिगच्छति ॥ अतएवमयाचैवभागोदेयोद्विजन्मने ॥ ५४ ॥ कुटुंबंपीडयित्वातुत्यक्त्वालोभंविमत्सरः ॥ ददातियो-
ऽतिथेरन्नंसयातिपरमांगतिम् ॥ ५५ ॥ पितोवाच ॥ अपिवर्षशतायुस्त्वंबालएव मतोमम ॥ बालानांक्षुद्बलवतीतस्मात्त्वंभुंक्ष्वपुत्रक
॥ ५६ ॥ जयंतिलोकान्पुत्रेणश्रुतिरेषासनातनी ॥ त्वयातुजीवतापुत्रलोकाःसर्वेहितामम ॥ ५७ ॥ तस्माज्जिगीषतालोकान्रक्ष्यस्त्वं
सर्वथामया ॥ यस्मान्ममासिपुत्रस्त्वंनाहंमृत्योर्बिभेम्यतः ॥ ५८ ॥ प्रायशःपापकारित्वान्मृत्योरुद्विजतेजनः ॥ कृतकृत्याःप्रतीक्षंते
मृत्युंप्रियमिवातिथिम् ॥ ५९ ॥ पुत्रउवाच ॥ पूर्वेवयसिपुष्णातिपितापुत्रमितिश्रुतिः ॥ उत्तरेपितरंपुत्रस्तस्मात्सक्तून्प्रयच्छमे ॥ ६० ॥
नकुलउवाच ॥ इत्युक्तःसगृहीत्वातुसक्तून्सोऽतिथयेददौ ॥ भुक्त्वातानपिसर्वांस्तुनैवतृप्तिमवाप्तवान् ॥ ६१ ॥ ततःप्रीतास्नुषाप्राहश्वशुरं
विनयान्विता ॥ मद्भागोऽपिमहाभागविप्रस्यास्यप्रदीयताम् ॥ ६२ ॥ श्वशुरउवाच ॥ योषिद्बालास्नुषासाध्वीनियमव्रतकर्शिता ॥
कुलसंततिहेतुश्चरक्ष्यात्वंसर्वदामया ॥ ६३ ॥ गुरुशुश्रूषणेसक्तांनियमस्थांपतिव्रताम् ॥ त्वांदृष्ट्वाम्लानवदनांपीडयतेचमनोमम ॥ ६४ ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

स्नुषोवाच ॥ ममत्वंस्वामिनःस्वामीदेवतायाश्चदेवता ॥ गुरोर्गुरुर्गरीयांश्चनैवंत्वंवक्तुमर्हसि ॥ ६५ ॥ अनुकंप्येतिसंचिंत्यदृढभक्तेतिवा
पुनः ॥ प्रयच्छभगवन्सक्तून्दीनामनुगृहाणमाम् ॥ ६६ ॥ नकुलउवाच ॥ ततस्तानपिसक्तून्सगृहीत्वातिथयेददौ ॥ बुभुजेऽथातिथिः
सर्वान्नचासौतुक्षुभेद्विजः ॥ ६७॥ अनुग्रहं मन्यमानःसकुटुंबोमहातपाः ॥ धर्मवर्त्मनियुक्तात्मानचचालाचलोपमः ॥६८॥ तंशुद्धभावं
विज्ञायप्रीतःप्रोवाचसोऽतिथिः ॥ धर्मोऽहं द्विजरूपेणजिज्ञासुस्त्वामिहागतः ॥ ६९ ॥ दमस्तपोदयादानंशौचमिंद्रियनिग्रहः ॥ सत्यं
क्षमार्जवंज्ञानमित्येतेसूनवोमम ॥७०॥ तस्मान्नित्यामिमान्यस्तुभक्त्यामेभजतेनरः ॥ तस्यभक्तिमतस्तुष्टोगतिमिष्टांददाम्यहम् ॥७१॥
यस्मात्तुशुद्धभावेनदत्तमुंछार्जितंत्वया ॥ कृच्छ्रंप्रातेनसर्वस्वंब्रह्मलोकंततोव्रज ॥ ७२ ॥ स्वर्गस्थास्त्रिदशाःसर्वेदिव्याब्रह्मर्षयस्तथा ॥
स्तुवंतुदानमेतत्तेविस्मयाविष्टमानसाः ॥ ७३ ॥ सक्तुप्रस्थपरित्यागंश्रद्धयासमचीकरत् ॥ तेनाशुभवतोनूनंपप्रथेहियशोभुवि ॥ ७४ ॥
अग्नयःसफलास्तेऽद्यवेदायज्ञास्तपांसिच ॥ येनेदृशोह्यनुप्राप्तोभावोभूतेषुदुर्लभः ॥७५॥ इत्थंतस्मिन्महाराजब्रुवाणेमुनिपुंगवे ॥ गग-
नात्पुष्पवृष्टिश्चपतितातस्यमूर्धनि ॥७६॥ तेजःप्रज्ञांबलंधैर्यंक्षुन्नाशयतिदेहिनाम् ॥ दुर्जयांतांयोजयतितेनस्वर्गोजितोभवेत् ॥७७॥
भार्यापुत्रःस्नुषासाध्वीतथैवात्मासुदुस्त्यजः ॥ सर्वाण्येतानिधर्मार्थेत्यक्तानितृणवत्त्वया ॥ ७८ ॥ नतथाप्रीयतेधर्मोदानैर्दत्तैर्महाधनैः ॥
न्यायलब्धैर्यथाह्यर्थैःश्रद्धापूतैःसतुष्यति ॥ ७९ ॥ अश्रद्धापरमंपापंश्रद्धापापविनाशिनी ॥ जहातिपापंश्रद्धावाञ्जीर्णांत्वचमिवोरगः
॥८०॥ बहुश्रद्धाविरहितंनष्टमाहुर्मनीषिणः ॥ वार्यपिश्रद्धयादत्तमक्षय्यमुपजायते ॥८१॥ रंतिदेवस्तुधर्मात्मापुरानिष्किंचनोऽभवत् ॥
श्रद्धापूतःसधर्मात्मानाकपृष्ठमितोगतः ॥८२ ॥ आत्ममांसप्रदानेनशिबिरौशीनरोयथा ॥ सर्वदुःखविनिर्मुक्तोमुमुदेदेववच्चिरम् ॥८३॥
पश्यदेवविमानंखेतवप्राप्तमिदंद्विज ॥ स्वर्गंगच्छसमारुह्यसभार्यःससुतस्नुषः ॥ ८४ ॥ नकुलउवाच ॥ इत्युक्तःपरितुष्टेनसाक्षाद्धर्मेण
सद्विजः ॥ दिव्यंविमानमारुह्यसकुटुंबोययौदिवम् ॥ ८५ ॥ ततोऽहंतेषुयातेषुबिलान्निःसृत्यसत्वरम् ॥ दिव्यपुष्पसमाकीर्णेसक्तुतोये
व्यचेष्टयम् ॥ ८६ ॥ अथधर्मप्रसादान्मेमुनेस्तस्यचतेजसा ॥ दिव्यपुष्पविमर्दाच्चहैमंपार्श्वमभूदिदम् ॥ ८७ ॥ द्वितीयंतुकथंपार्श्वंहैमं
स्यादितिचिंतयन् ॥ तपोवनानितीर्थानियज्ञांश्चाप्यगमंस्तथा ॥ ततोयज्ञमिमंश्रुत्वाधर्मराजस्यधीमतः ॥ ८८ ॥ आशयापरयाप्राप्तो

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

नतुकांचनतांगतः ॥८९॥ जैमिनिरुवाच ॥ इत्येवंकथयित्वातुद्विजानांनकुलस्तदा ॥ ययौयथागतंराजन्विप्राणांतत्रपश्यताम् ॥९०॥
एतत्तेसर्वमाख्यातंयन्मांत्वंपरिपृच्छसि ॥ अश्वमेधेमहायज्ञेयदाश्चर्यमभूत्तदा ॥ ९१ ॥ तस्मान्नविस्मयःकार्यस्त्वयायज्ञेषुपार्थिव ॥
विनैवयज्ञैर्मुनयःश्रद्धापूतादिवंगताः ॥९२॥ अद्रोहःसर्वभूतेषुसंतोषःसत्यमार्जवम् ॥ सर्वेन्द्रियजयःशांतिस्तपश्चस्वर्गसाधनम् ॥९३॥
इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेनकुलोपाख्यानेसकुटुंबब्राह्मणस्वर्गप्राप्तिर्नामषट्षष्टितमोऽध्यायः ॥६६॥छ॥जनमेजयउवाच ॥ कोऽसौ
नकुलरूपेणशिरसाकांचनेनच॥ प्राहमानुषवद्वाचमेतत्पृष्टोब्रवीहिमे ॥१॥ जैमिनिरुवाच ॥ श्रूयतांनकुलोयोऽसौयथावागस्यमानुषी ॥
इहार्थेयत्पुरावृत्तंतदिहैकमनाःशृणु ॥ २ ॥ श्राद्धंसंकल्पयामासजमदग्निःपुराकिल ॥ होमधेनुस्तमागाद्वैस्वर्गलोकादरिंदम ॥ ३ ॥
तत्क्षीरंस्थापयामासनवेभांडेदृढेशुभे॥ तच्चक्रोधःस्वरूपेणसर्पस्यपर्यधर्षयत् ॥ ४ ॥ जिज्ञासुस्तमृषिश्रेष्ठंकिंकुर्याद्धिविषीकृते ॥
इतिसंचिन्त्यदुर्मेधाधर्षयामासतत्पयः ॥५॥ तमाज्ञायमुनिःकोपंनचास्यचुकुपेतदा ॥ सतुक्रोधस्तमाहेदंप्रांजलिर्मूर्तिमान्स्थितः ॥६॥
जितोऽस्मीतिभृगुश्रेष्ठभृगवोह्यतिरोषिणः ॥ लोकेमिथ्यापवादोऽयंयत्त्वयाऽस्मिपराजितः॥७॥ सोऽहंत्वयिस्थितोह्यद्यक्षमावतिमहा-
त्मनि ॥ बिभेमितपसःसाक्षात्प्रसादंकुरुमेप्रभो ॥ ८ ॥ जमदग्निरुवाच ॥ साक्षात्पृष्टोऽसिमेक्रोधगच्छत्वंविगतज्वरः ॥ नममापकृतंते-
ऽद्यनमन्युर्विद्यतेमम ॥ ९ ॥ यानुद्दिश्येतिसंकल्पःपयस्यस्मिन्कृतोमया॥ पितरस्तेमहाभागास्तेभ्योबुध्यस्वगम्यताम् ॥१०॥ इत्यु-
क्तोजातसंत्रासस्तत्रैवांतरधीयत ॥ पितॄणामभिषंगात्तुनकुलत्वमुपागतः ॥ ११ ॥ सतान्प्रसादयामासशापस्यांतोभवेदिति॥ तैश्चाप्यु-
क्तोयदाधर्मसभायांकृष्णसन्निधौ ॥ १२ ॥ उंछवृत्तकथांब्रूपेतदामुक्तोभविष्यसि॥ इत्युक्तोयाज्ञिकान्देशान्धर्मारण्यानिचैवहि ॥ १३ ॥
कृष्णस्यदर्शनाकांक्षीतंयज्ञंक्षमुपागतः ॥ धर्मपुत्रमथाक्षिप्यसक्तुप्रस्थेनतेनसः॥१४॥ मुक्तःशापात्तथावृत्तंतवतस्यमहात्मनः ॥ पश्य-
तामेवनस्तत्रनकुलोऽन्तरधीयत॥ १५ ॥सचापिभगवान्कृष्णःशंखचक्रगदाधरः ॥ आसमाप्तेर्जगन्नाथोयज्ञंरक्षितवान्हरिः ॥ १६ ॥
रक्षित्वासमहाबाहुःपाण्डवैःपूजितश्चिरम् ॥ रममाणःपुरेतस्मिन्नुवासादिवसान्बहून् ॥ १७ ॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेनकुलोपा-
ख्यानसमाप्तिर्नामसप्तषष्टितमोऽध्यायः ॥६७॥छ॥ जैमिनिरुवाच॥ ततःकृष्णादयःसर्वेधर्मराजेनधीमता ॥ पूजितायादवास्तत्रनृपाश्च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

बहुमानिताः ॥ १ ॥ नरनारीमहीपालाःस्वानिसौख्यानिभेजिरे ॥ हर्षप्रमुदितालोकाह्यासन्धर्मेगपालिताः ॥ २ ॥ आश्वमाधिकमेतच्च पर्वतुभ्यंप्रकीर्तितम् ॥ शृण्वथास्यफलंराजन्सत्यंहिगदतोमम ॥ ३ ॥ धेनूनांहिसहस्रेचदत्तेभवतियत्फलम् ॥ तत्प्राप्नोतिसमग्रंयःशृणुयादाश्वमेधिकम् ॥ ४ ॥ फलंशतगुणंतस्माद्ग्रन्थदःसमवाप्नुयात् ॥ योदद्यात्पुस्तकंगांचब्राह्मणायगृहंश्रियम् ॥ ५ ॥ गौरींवरयतेकन्यांनीलंवावृषमुत्सृजेत् ॥ आश्वमेधिकमध्यायंशृणुयाद्यःसमाचतौ ॥ ६ ॥ यौवनाश्वमुखानांचनृपाणांचशुभाःकथाः ॥ शृणुयाच्छ्रावयेत्सोऽपिकलिदोषैर्नलिप्यते ॥ ७ ॥ ब्राह्मणोलभतेविद्यांधनार्थीप्राप्नुयाद्धनम् ॥ क्षत्रियोजायतेशूरःप्राप्नुयान्नपराजयम् ॥ ८ ॥ अपुत्रोलभतेपुत्रंरोगीरोगैर्विमुच्यते ॥ अष्टादशपुराणानांपठनाद्यत्फलंभवेत् ॥ ९ ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिभारतश्रवणान्नरः ॥ समग्रंभारतंतेनश्रुतंभवतिभारत ॥१०॥ यश्चाश्वमेधिकंसर्वंशृणुयाद्भावपूर्वकम् ॥ अस्मिन्पर्वणिराजेन्द्रसमाप्तेपूजनंशृणु ॥११॥ ब्राह्मणान्भक्ष्यभोज्यैश्चसम्पूज्यवस्त्रभूषणैः ॥ अश्वोदेयःसुवर्णस्यदशकर्षविनिर्मितः ॥ १२ ॥ प्रत्यक्षोवृषभोदेयस्तस्यपर्वफलंमहत् ॥ यथाशक्त्यथवाकार्योविधिःपर्वणियःस्मृतः॥१३॥दानंदत्त्वानृपश्रेष्ठसंपूर्णफलभाग्भवेत्॥चतुर्दशचपर्वाणिकथितानिविशांपते॥१४॥ अतश्चाश्रमवासाख्यंपर्वराजञ्छृणुष्वतत् ॥१५॥ इत्याश्वमेधिकेपर्वणिजैमिनीयेअश्वमेधश्रवणफलवर्णनंनामाष्टषष्टितमोऽध्यायः ॥६८॥छ॥

समाप्तो जैमिनीयाश्वमेधः ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

इदं पुस्तकं कल्याणनगर्यां श्रीकृष्णदासात्मज–गंगाविष्णुश्रेष्ठिना स्वकीये “ लक्ष्मीवेङ्कटेश्वर ” मुद्रणालये
मुद्रयित्वा प्रकाशितम् । संवत् १९८९. शके १८५४.

पुस्तकें मिलनेका ठिकाना–

गंगाविष्णु श्रीकृष्णदास,
“ लक्ष्मीवेङ्कटेश्वर ” स्टीम् प्रेस,
कल्याण–मुम्बई.

खेमराज श्रीकृष्णदास,
“ श्रीवेङ्कटेश्वर ” स्टीम् प्रेस,
खेतवाडी–मुम्बई.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

वाल्मीकीयरामायण (भाषाटीका सहित)
और केवल भाषावार्तिक ।

श्रीवाल्मीकीय रामायण २४००० ग्रंथका सरल सुबोध व्रजभाषाटीका बनवाया है जिसके बीचमें मूल और नीचे ऊपर भाषाटीका हैं. और एक वाल्मीकीय रामायण भाषा वार्तिक ऐसे दोनों तरहके छापकर तैयार हैं. जिसमें मूलके अनुसार यथावत् भाषाटीका करके मूल श्लोकोंके अंक भी लगा दिये गये हैं रामायणकी कथा पढनेवालोंको पुराण बांचनेमें बहुत उपयोगी होगा. जिन महाशयोंको लेने हो वे ३० रु. भेज देनेसे भाषाटीका सहित इस पुस्तकको अपने स्थानपर पासकेंगे और भाषावार्तिकको १४ रु. भेजनेसे पासकेंगे. और डाकमहसूल भी दोनोंका अलग ३॥) और २।) देना पडेगा. अतः हे महाशयों ! इस अलभ्य लाभको उठानेके लिये शीघ्रता करिये ॥

रामरसायन ।

प्रिय पाठक ! यह परमप्यारी रसिकनिहारीकी अलौकिक काव्यरचनाका बहुतही सुंदर ग्रंथ लीजिये. देखिये समग्र ग्रंथ परमरोचक दोहा, चौपाई, सोरठा इत्यादि छंदबद्धमें वर्णित है और सम्पूर्ण ग्रंथ राम कथासे विभूषित है रामकथामृताभिलाषियोंको तो अत्यन्तही सौख्यप्रद है रामजन्म, रामविवाह, वनगमन, सीताहरण, रामरावणसंग्राम, रामराज्य, रामाश्वमेध, इत्यादि कथायें अत्यन्त विस्तारपूर्वक वर्णित हैं मूल्य ५ रु० डाकव्यय १३ आना ।

पुस्तक मिलनेका ठिकाना–

खेमराज श्रीकृष्णदास,
"श्रीवेंकटेश्वर" स्टीम्-प्रेस,–बम्बई.

गंगाविष्णु श्रीकृष्णदास,
"लक्ष्मीवेंकटेश्वर" स्टीम्-प्रेस. कल्याण–बम्बई.

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri

॥ इति श्रीमज्जैमिनीयाश्वमेधपर्व समाप्तम् ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu